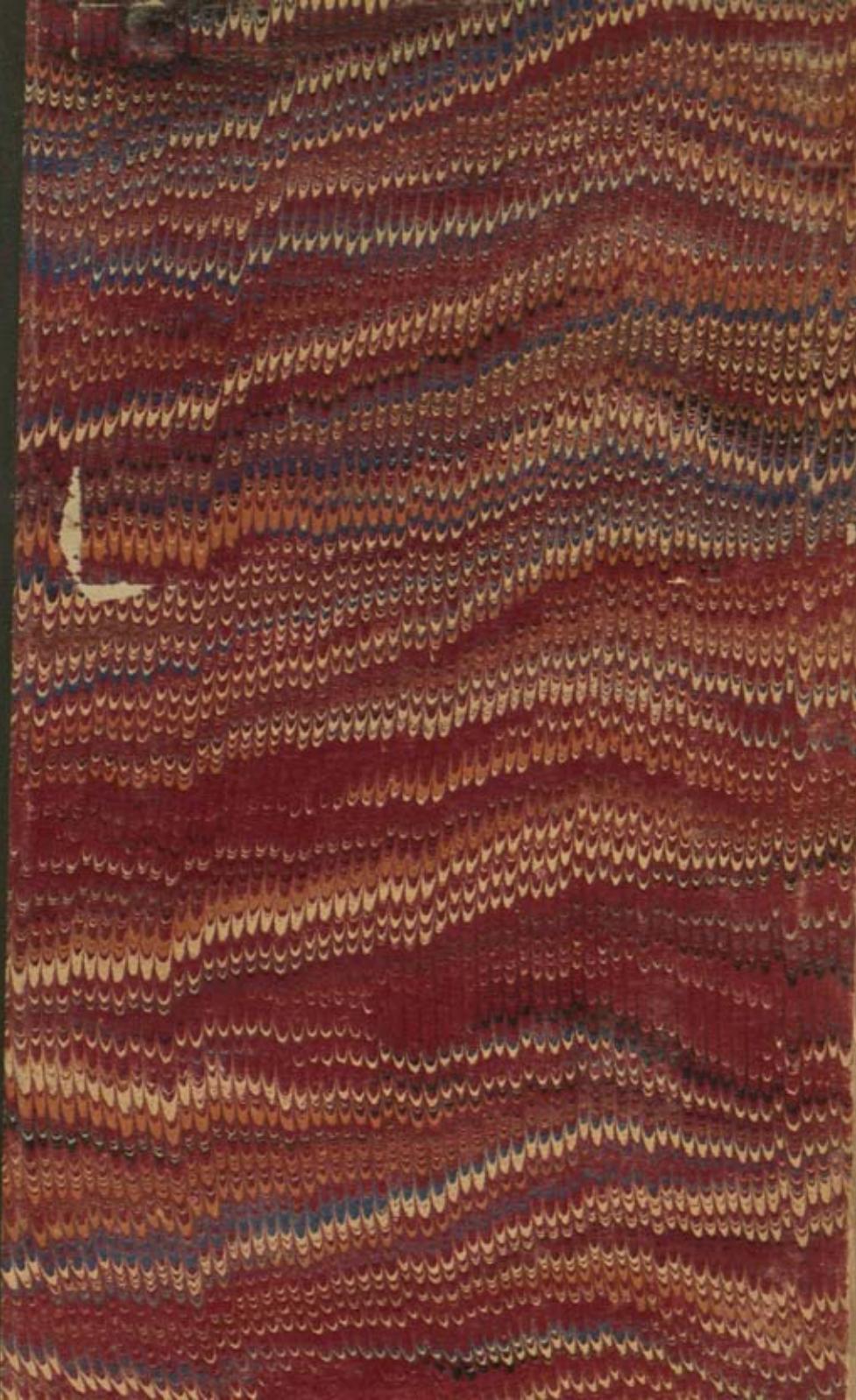

GOVERNMENT OF INDIA
ARCHÆOLOGICAL SURVEY OF INDIA
ARCHÆOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 91 79

CALL NO. B Pa3/Maj /T.C.

D.G.A. 79

Pali Text Society.

THE

MAJJHIMA-NIKĀYA.

9179

EDITED BY

V. TRENCKNER.

VOL. I.

BPa3
Maj | T.C.

LONDON:

PUBLISHED FOR THE PALI TEXT SOCIETY,

BY HENRY FROWDE,

OXFORD UNIVERSITY PRESS WAREHOUSE, AMEN CORNER, E. C.

1888.

D 5793

Diary Regr. No. 92407

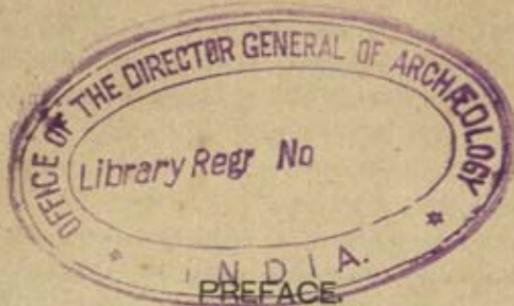
CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. .... ~~9179~~ 9179.....

Date..... 1. 8. 57 .....

Call No. .... ~~BPa3~~ .....
BPa3

Maj / T.C

The MSS. from which this edition has been prepared, are these: —

1. A — the Copenhagen MS. No. VI (Singh. character).
2. M — the Phayre MS. of the India Office Library (Burm. character).¹

It was my purpose to do equal justice to the Singhalese and the Burmese tradition. I was not unaware, from texts edited by Childers and other scholars, that the Birmans are far more conscientious in transcribing canonical writings than the experience derived from Milindapañha and the Jātaka prose might lead us to infer. The collation proved that M² on the whole agrees pretty closely with A, and further, that in some instances it has preserved the original reading with greater fidelity than the MSS. of Ceylon, as far as I can judge from the Copenhagen collection. Thus, the following Burmese readings are certainly preferable to those of the Singh. MSS.: — lokānukampāya p. 21, l. 27; pathamāñjhañam, etc. p. 21, l. 36; accchodakā, etc. p. 76, l. 27; dhūmāyati p. 142, l. 20; vilāṅgakena p. 207, l. 22; yāvad-e p. 207, l. 31; upapajjati in certain phrases. Also the spellings nikujjati p. 24, l. 3, samiñjati p. 57, l. 7, vambheti p. 19, l. 3, are better than nikkujjati, sammiñjati, vamheti, as the Singhalese write almost always.

In other cases the Burmese readings are much on a par with the Singhalese, as, arāñnavanapatthāni p. 16, l. 29 (perhaps

¹ For the opportunity of collating it I am indebted to the kindness of Dr. R. Rost, whom I beg to accept my best thanks.

² What I say of M generally, properly refers to the first two thirds. The last paññāsaka still remains uncollated.

to be adopted), svāgata, dakkhanti, sāraṇiya, tañ-hi, yañ-hi, upekkhā, vimokkha, (bahūnaṁ, mātāpitūnaṁ, sarīmsapa?), and the like. Undoubted errors are bhaddante, rammaṇiya, pahinna, ponobbhavika p. 48, l. 36, vimuttasmīm vimutt' amhīti p. 23, l. 23, sabbam cetasā samannāharitvā p. 325, l. 7, so āha ajānam vā aham jānāmiti p. 286, l. 28, etc.

The text of M contains some interpolations, especially from Dīgha-Nikāya; comp. the notes on p. 62, l. 24; p. 126, l. 25; p. 168, l. 19; p. 308, l. 13; p. 387, l. 24; p. 483, l. 18. Asoratā p. 126, l. 12 seems borrowed from the commentary, tena layena p. 210, l. 32 from Vinaya.

Some readings certainly remind of the Burmese redaction of Mil. and Jāt., as, athīnamiddhapariyūttitā p. 42, l. 32, abrahmacariyā veramaṇi p. 44, l. 4, anupanāhitā p. 44, l. 19, anissukitā p. 44, l. 20, amāyāvitā p. 44, l. 22, so sino c' eva p. 79, l. 29; the addition of kañkehi vā kh., etc. p. 58, l. 18, gopphakatthikam, etc. p. 58, ll. 29—30, vihesenti p. 140, l. 16, etc.

M properly speaking represents two texts, the transcriber's (Ma) and the corrector's (Mb). The latter was no very bad scholar, and without his amendments the MS. would have been of much less value. Ma, for instance, never adds anusvāra to -i, frequently confounds -i -ī and -u -ū, and commits all the other errors usual in Burmese MSS. Mb has corrected a great deal of these blunders, but not all, and he is not always in the right. He seems mostly to amend conjecturally, but occasionally he no doubt consulted MSS. Ma is the only authority for the readings bhāsītā p. 256, l. 6, āsajjana p. 338, l. 23, ajanesi p. 368, l. 6. So is Mb for abyābajha p. 10, l. 20 and often elsewhere, añchanto p. 56, l. 23, apārā pāraṁ p. 134, l. 37.

A is a very good second-rate MS., and, as will be seen from the various readings, has formed the general groundwork of my text. One of its peculiar features is the preservation of some rare forms, probably very old and likely to be genuine: — -as-su p. 77, ll. 25—6, p. 153, l. 16; -as-sāgatam p. 212, l. 30; ārūgya p. 451, l. 5, p. 452, l. 8 (cf. Pali Misc. p. 79 n. 1). For -iy- is often written -iyy-, rarely -iyy-. It has some quite wrong readings, as, pāteti p. 21, l. 1, asaṁvasitapubbo p. 82, l. 1, kim-pana p. 93, l. 25, anusāsittabbam p. 97, l. 19, byanti and namati for nati p. 115, l. 22, the transposition of anariyā ca

pariyesanā p. 161, l. 34, etc. I did perhaps place too much confidence in A, when writing vaseyyam p. 82, l. 12, vissajjeyya p. 149, l. 6; nor is the poetical form sokapariddavānam p. 56, l. 1, very likely, although there is apparently good Singh. authority for it.

A and M occasionally agree in errors: — vivattayi p. 12, l. 5, udakabindu p. 78 l. 34, upanidhāya p. 79, l. 32, sabbarattikam p. 207, l. 24, honti omitted p. 209, l. 24, sāyitakhāyitam p. 423, l. 9, etc.

Buddhaghosa's commentary has been of very great service. Whenever his readings, from his comments upon them, are unmistakable, they must in my opinion be adopted in spite of other authorities. His MSS. were at least fifteen centuries older than ours, and in a first edition we certainly cannot aim at anything higher than reproducing his text as far as possible.¹ The Copenhagen MS. (C) seems to be tolerably correct; only a most incompetent corrector has been at work in a considerable portion of it, and though his blunders are easily detected, the circumstance tends to render the corrections of that MS. generally speaking doubtful. I have often followed C, where A and M differed, and its readings are sometimes right in spite of their authority; cf. udabindu p. 78, l. 34, nati p. 115, l. 22, adhigacche p. 275, l. 16, etc.

I have often and with great advantage consulted numerous parallels, both passages of some length, as p. 163 et seq., p. 240 et seq., etc., and shorter phrases recurring either in the same Nikāya or in the other three. Some caution in using them is, however, necessary. In the first place, it does happen that the parallels favour a reading very little acceptable, and that the true form is only found at one place or in a minority of sources, Comp. n. on tatiyo, catuttho p. 48, l. 6. (samāpanna p. 72, l. 26?), ajinām p. 78, l. 12, tam-eva p. 80, l. 30. Cf. also n. on p. 166, l. 13. Secondly, it must be admitted that in all probability there are real discrepancies between the different Nikāyas — occasionally in the same Nikāya — on points where conformity

¹ Even if his readings may seem questionable, as, pubbāpayamāno p. 161, l. 10, pindāya patikkamatī p. 207, l. 13 (= gāme pindāya caritvā paccegāacchati), etc.

might be expected. Comp. n. on p. 169, l. 9, p. 266, l. 14, p. 276, l. 4, p. 397, l. 24 et seq., p. 407, l. 24, p. 459, l. 30, p. 462, l. 8, etc.

The Lalita-Vistara abounds in parallels, but they are not available in fixing the readings of our text, unless it be at p. 481, l. 2 and very few other places.

I have met with a few quotations, which, though they have not been of any great service, have still contributed, in a slight degree, to corroborate a dubious or difficult reading, or have offered some other interest. Comp. n. on p. 64, l. 1, p. 126, l. 5, p. 137, l. 1, p. 190, l. 16; more especially p. 255, l. 16.

I have to offer my thanks to the Trustees of the Carlsberg Funds, whose liberality enabled me to carry this edition through the press.

Copenhagen, March, 1888.

V. Trenckner.

NAMO

TASSA BHAGAVATO ARAHATO SAMMĀSAMBUDDHASSA.

1.

Evam - me sutam. Ekam samayaṁ Bhagavā Ukkat-
ṭhāyaṁ viharati Subhagavane sālarājamūle. Tatra kho Bha-
gavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te
bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - ayoca:
Sabbadhammadmūlapariyāyaṁ vo bhikkhave desessāmi, tam
suṇātha sādhukam manasikarotha, bhāsissāmīti. Evam
bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā
etad - avoca:

Idha bhikkhave assutavā puthujjano ariyānam adassāvī
ariyadhammassa akovido ariyadhamme avinīto sappurisānām
adassāvī sappurisadhammassa akovido sappurisadhamme avi-
nīto paṭhavim paṭhavito sañjānāti, paṭhavim paṭhavito sañ-
jānatvā paṭhavim maññati, paṭhaviyā maññati, paṭhavito mañ-
ñati, paṭhavim - me ti maññati, paṭhavim abhinandati; tam
kissa hetu: apariññātam tassāti vadāmi. Āpam āpato sañ-
jānāti, āpam āpato sañjānatvā āpam maññati, āpasmim mañ-
ñati, āpato maññati, āpam - me ti maññati, āpam abhinandati;
tam kissa hetu: apariññātam tassāti vadāmi. Tejam
tejato sañjānāti, tejām tejato sañjānatvā tejām maññati, tejas-
mim maññati, tejato maññati, tejām - me ti maññati, tejām
abhinandati; tam kissa hetu: apariññātam tassāti vadāmi.
Vāyam vāyato sañjānāti, vāyam vāyato sañjānatvā vāyam mañ-
ñati, vāyasmim maññati, vāyato maññati, vāyam - me ti mañ-
ñati, vāyam abhinandati; tam kissa hetu: apariññātam tas-

sāti vadāmi. Bhūte bhūtato sañjānāti, bhūte bhūtato saññatvā bhūte maññati, bhūtesu maññati, bhūtato maññati, bhūte me ti maññati, bhūte abhinandati; tam kissa hetu: apariññātam tassāti vadāmi. Deve devato sañjānāti, deve devato saññatvā deve maññati, devesu maññati, devato maññati, deve me ti maññati, deve abhinandati; tam kissa hetu: apariññātam tassāti vadāmi. Pajāpatim Pajāpatito sañjānāti, Pajāpatim Pajāpatitō saññatvā Pajāpatim maññati, Pajāpatismim maññati, Pajāpatito maññati, Pajāpatim me ti maññati, Pajāpatim abhinandati; tam kissa hetu: apariññātam tassāti vadāmi. Brahmam Brahmato sañjānāti, Brahmam Brahmato saññatvā Brahmam maññati, Brahmaṇi maññati, Brahmato maññati, Brahmam me ti maññati, Brahmaṇ abhinandati; tam kissa hetu: apariññātam tassāti vadāmi. Ābhassare Ābhassarato sañjānāti, Ābhassare Ābhassarato saññatvā Ābhassare maññati, Ābhassaresu maññati, Ābhassarato maññati, Ābhassare me ti maññati, Ābhassare abhinandati; tam kissa hetu: apariññātam tassāti vadāmi. Subhakiṇṇe Subhakiṇnato sañjānāti, Subhakiṇṇe Subhakiṇṇato saññatvā Subhakiṇṇe maññati, Subhakiṇṇesu maññati, Subhakiṇṇato maññati, Subhakiṇṇe me ti maññati, Subhakiṇṇe abhinandati; tam kissa hetu: apariññātam tassāti vadāmi. Vehapphale Vehapphalato sañjānāti, Vehapphale Vehapphalato saññatvā Vehapphale maññati, Vehapphalesu maññati, Vehapphalato maññati, Vehapphale me ti maññati, Vehapphale abhinandati; tam kissa hetu: apariññātam tassāti vadāmi. Abhibhum Abhibhūto sañjānāti, Abhibhum Abhibhūto saññatvā Abhibhum maññati, Abhibhusmīm maññati, Abhibhūto maññati, Abhibhum me ti maññati, Abhibhum abhinandati; tam kissa hetu: apariññātam tassāti vadāmi. Ākāśaṇañcāyatanaṁ ākāśaṇañcāyatanaṁ sañjānāti, ākāśaṇañcāyatanaṁ ākāśaṇañcāyatanaṁ saññatvā ākāśaṇañcāyatanaṁ maññati, ākāśaṇañcāyatanaṁ maññati, ākāśaṇañcāyatanaṁ abhinandati; tam kissa hetu: apariññātam tassāti vadāmi. Viññāṇañcāyatanaṁ viññāṇañcāyatanaṁ sañjānāti, viññāṇañcāyatanaṁ viññāṇañcāyatanaṁ saññatvā

viññānañcāyatanaṁ maññati, viññānañcāyatanaṁ maññati, viññānañcāyatanaṁ me ti maññati, viññānañcāyatanaṁ abhinandati; tam kissa hetu: apariññatam tassāti vadāmi. Ākiñcaññāyatanaṁ ākiñcaññāyatanaṁ sañjānāti, ākiñcaññāyatanaṁ ākiñcaññāyatanaṁ saññatvā ākiñcaññāyatanaṁ maññati, ākiñcaññāyatanaṁ maññati, ākiñcaññāyatanaṁ me ti maññati, ākiñcaññāyatanaṁ abhinandati; tam kissa hetu: apariññatam tassāti vadāmi. Nevasaññānāsaññāyatanaṁ nevasaññānāsaññāyatanaṁ sañjānāti, nevasaññānāsaññāyatanaṁ nevasaññānāsaññāyatanaṁ saññatvā nevasaññānāsaññāyatanaṁ maññati, nevasaññānāsaññāyatanaṁ maññati, nevasaññānāsaññāyatanaṁ me ti maññati, nevasaññānāsaññāyatanaṁ abhinandati; tam kissa hetu: apariññatam tassāti vadāmi. Dīṭham dīṭhato saññatvā dīṭham maññati, dīṭhasmiṁ maññati, dīṭhato maññati, dīṭham me ti maññati, dīṭham abhinandati; tam kissa hetu: apariññatam tassāti vadāmi. Sutam sutato sañjānāti, sutam sutato saññatvā sutam maññati, sutasmim maññati, sutato maññati, sutam me ti maññati, sutam abhinandati; tam kissa hetu: apariññatam tassāti vadāmi. Mutam mutato sañjānāti, mutam mutato saññatvā mutam maññati, mutasmim maññati, mutato maññati, mutam me ti maññati, mutam abhinandati; tam kissa hetu: apariññatam tassāti vadāmi. Viññātām viññātato sañjānāti, viññātām viññātato saññatvā viññātām maññati, viññātasmim maññati, viññātato maññati, viññātām me ti maññati, viññātām abhinandati; tam kissa hetu: apariññatam tassāti vadāmi. Ekattam ekattato sañjānāti, ekattam ekattato saññatvā ekattam maññati, ekattasmim maññati, ekattato maññati, ekattam me ti maññati, ekattam abhinandati; tam kissa hetu: apariññatam tassāti vadāmi. Nānattam nānattato sañjānāti, nānattam nānattato saññatvā nānattasmiṁ maññati, nānattato maññati, nānattam me ti maññati, nānattam abhinandati; tam kissa hetu: apariññatam tassāti vadāmi. Sabbam sabbato sañjānāti, sabbam sabbato saññatvā sabbam maññati, sabbas-

mīm maññati, sabbato maññati, sabbam - me ti maññati, sabbam abhinandati; tam kissa hetu: pariññātam tassāti vadāmi. Nibbānam nibbānato sañjānāti, nibbānam nibbānato saññatvā nibbānam maññati, nibbānasmīm maññati, nibbānato maññati, nibbānam - me ti maññati, nibbānam abhinandati; tam kissa hetu: pariññātam tassāti vadāmi.

Yo pi so bhikkhave bhikkhu sekho appattamāso anuttaraṁ yogakkhemam patthayamāno viharati, so pi paṭhavim paṭhavito abhijānāti, paṭhavim paṭhavito abhiññāya paṭhavim mā maññi, paṭhaviyā mā maññi, paṭhavito mā maññi, paṭhavim - me ti mā maññi, paṭhavim mā abhinandi; tam kissa hetu: pariññeyyam tassāti vadāmi. Āpam — pe — tejam — vāyam — bhūte — deve — Pajāpatim — Brahma — Ābhassare — Subhakinne — Vehapphale — Abhibhum — ākāśānañcāyatanaṁ — viññānañcāyatanaṁ — ākiñcaññāyatanaṁ — nevasaññāsaññāyatanaṁ — diṭṭham — sutam — mutam — viññātam — ekattam — nānattam — sabbam — nibbānam nibbānato abhijānāti, nibbānam nibbānato abhiññāya nibbānam mā maññi, nibbānasmīm mā maññi, nibbānato mā maññi, nibbānam - me ti mā maññi, nibbānam mā abhinandi; tam kissa hetu: pariññeyyam tassāti vadāmi.

Yo pi so bhikkhave bhikkhu araham khīñāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhārō anuppattasadattho parikkhīñabhava-samyojano samma - d - aññā vimutto, so pi paṭhavim paṭhavito abhijānāti, paṭhavim paṭhavito abhiññāya paṭhavim na maññati, paṭhaviyā na maññati, paṭhavito na maññati, paṭhavim - me ti na maññati, paṭhavim nābhinandati; tam kissa hetu: pariññātam tassāti vadāmi. Āpam — pe — tejam — pe — nibbānam nibbānato abhijānāti, nibbānam nibbānato abhiññāya nibbānam na maññati, nibbānasmīm na maññati, nibbānato na maññati, nibbānam - me ti na maññati, nibbānam nābhinandati; tam kissa hetu: pariññātam tassāti vadāmi.

Yo pi so bhikkhave bhikkhu araham khīñāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhārō anuppattasadattho parikkhīñabhava-samyojano samma - d - aññā vimutto, so pi paṭhavim pa-

ṭhavito abhijānāti, paṭhavim paṭhavito abhiññāya paṭhavim na maññati, paṭhaviyā na maññati, pathavito na maññati, pathavim - me ti na maññati, paṭhavim nābhinandati; tam kissa hetu: khayā rāgassa vitarāgattā. Āpam — pe — tejam — pe — nibbānam nibbānato abhijānāti, nibbānam nibbānato abhiññāya nibbānam na maññati, nibbānasmim na maññati, nibbānato na maññati, nibbānam - me ti na maññati, nibbānam nābhinandati; tam kissa hetu: khayā rāgassa vitarāgattā.

Yo pi so bhikkhave bhikkhu araham khīñāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhārō anuppattasadattho parikkhīnabhava-samyojano samma - d - aññā vimutto, so pi paṭhavim paṭhavito abhijānāti, paṭhavim paṭhavito abhiññāya paṭhavim na maññati, paṭhaviyā na maññati, paṭhavito na maññati, pathavim - me ti na maññati, paṭhavim nābhinandati; tam kissa hetu: khayā dosassa vītadosattā. Āpam — pe — tejam — pe — nibbānam nibbānato abhijānāti, nibbānam nibbānato abhiññāya nibbānam na maññati, nibbānasmim na maññati, nibbānato na maññati, nibbānam - me ti na maññati, nibbānam nābhinandati; tam kissa hetu: khayā dosassa vītadosattā.

Yo pi so bhikkhave bhikkhu araham khīñāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhārō anuppattasadattho parikkhīnabhava-samyojano samma - d - aññā vimutto, so pi paṭhavim paṭhavito abhijānāti, pathavim paṭhavito abhiññāya paṭhavim na maññati, paṭhaviyā na maññati, paṭhavito na maññati, paṭhavim - me ti na maññati, paṭhavim nābhinandati; tam kissa hetu: khayā mohassa vītamohattā. Āpam — pe — tejam — pe — nibbānam nibbānato abhijānāti, nibbānam nibbānato abhiññāya nibbānam na maññati, nibbānasmim na maññati, nibbānato na maññati, nibbānam - me ti na maññati, nibbānam nābhinandati; tam kissa hetu: khayā mohassa vītamohattā.

Tathāgato pi bhikkhave arahaṁ sammāsambuddho paṭhavim paṭhavito abhijānāti, paṭhavim paṭhavito abhiññāya paṭhavim na maññati, paṭhaviyā na maññati, paṭhavito na maññati, paṭhavim - me ti na maññati, paṭhavim nābhinan-

dati; tam kissa hetu: pariññātam Tathāgatassāti vadāmi. Apām — pe — tejam — pe — nibbānam nibbānato abhijānāti, nibbānam nibbānato abhiññāya nibbānam na maññati, nibbānasmīm na maññati, nibbānato na maññati, nibbānam - me ti na maññati, nibbānam nābhinandati; tam kissa hetu: pariññātam Tathāgatassāti vadāmi.

Tathāgato pi bhikkhave araham sammāsambuddho paññavim paññavito abhijānāti, paññavim paññavito abhiññāya paññavim na maññati, paññaviyā na maññati, paññavito na maññati, paññavim - me ti na maññati, paññavim nābhinandati; tam kissa hetu: nandī dukkhassa mūlan - ti iti viditvā, bhavā jāti, bhūtassa jarāmarañan - ti. Tasmātiha bhikkhave Tathāgato sabbaso taññānam khayā virāgā nirodhā cāgā patinissaggā anuttaram sammāsambodhiṁ abhisambuddho ti vadāmi. Apām — pe — tejam — pe — nibbānam nibbānato abhijānāti, nibbānam nibbānato abhiññāya nibbānam na maññati, nibbānasmīm na maññati, nibbānato na maññati, nibbānam - me ti na maññati, nibbānam nābhinandati; tam kissa hetu: nandī dukkhassa mūlan - ti iti viditvā, bhavā jāti, bhūtassa jarāmarañan - ti. Tasmātiha bhikkhave Tathāgato sabbaso taññānam khayā virāgā nirodhā cāgā patinissaggā anuttaram sammāsambodhiṁ abhisambuddho ti vadāmiti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitam abhinandun - ti.

MŪLAPARIYĀYASUTTAM PATHAMAM.

2.

Evam - me sutam. Ekam samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapindikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca: Sabāsavasamvarapariyāyam vo bhikkhave desessāmi, tam su-

nātha sādhukam manasikarotha, bhāsissāmiti. Evam - bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad-avoca :

Jānato aham bhikkhave passato āsavānam khayam vadāmi, no ajānato no apassato. Kiñ - ca bhikkhave jānato kiñ' passato āsavānam khayo hoti: yoniso ca manasikāram ayoniso ca manasikāram. Ayoniso bhikkhave manasikaroto anuppannā c' eva āsavā uppajjanti uppannā ca āsavā pavaddhanti, yoniso ca bhikkhave manasikaroto anuppannā c' eva āsavā na uppajjanti uppannā ca āsavā pahiyanti. Atthi bhikkhave āsavā dassanā pahātabbā, atthi āsavā samvarā pahātabbā, atthi āsavā paṭisevanā pahātabbā, atthi āsavā adhivāsanā pahātabbā, atthi āsavā parivajjanā pahātabbā, atthi āsavā vinodanā pahātabbā, atthi āsavā bhāvanā pahātabbā.

Katame ca bhikkhave āsavā dassanā pahātabbā: Idha bhikkhave assutavā puthujjano ariyānam adassāvī ariyadhammassa akovido ariyadhamme avinīto sappurisānam adassāvī sappurisadhammassa akovido sappurisadhamme avinīto manasikaraṇīye dhamme na - ppajānāti amanasikaraṇīye dhamme na - ppajānāti; so manasikaraṇīye dhamme appajānanto amanasikaraṇīye dhamme appajānanto ye dhammā na manasikaraṇīyā te dhamme manasikaroti, ye dhammā manasikaraṇīyā te dhamme na manasikaroti. Katame ca bhikkhave dhammā na manasikaraṇīyā ye dhamme manasikaroti: Y - assa bhikkhave dhamme manasikaroto anuppanno vā kāmāsavo uppajjati uppanno vā kāmāsavo pavaḍḍhati, anuppanno vā bhavāsavo uppajjati uppanno vā bhavāsavo pavaḍḍhati, anuppanno vā avijjāsavo uppajjati uppanno vā avijjāsavo pavaḍḍhati, ime dhammā na manasikaraṇīyā ye dhamme manasikaroti. Katame ca bhikkhave dhammā manasikaraṇīyā ye dhamme na manasikaroti: Y - assa bhikkhave dhamme manasikaroto anuppanno vā kāmāsavo na uppajjati uppanno vā kāmāsavo pahiyati, anuppanno vā bhavāsavo na uppajjati uppanno vā bhavāsavo pahiyati, anuppanno vā avijjāsavo na uppajjati uppanno vā avijjāsavo pahiyati, ime dhammā manasikaraṇīyā ye dhamme na manasikaroti. Tassa amanasikaraṇīyā ye dhamme na manasikaroti.

karaṇīyānam dhammānam manasikārā manasikaranīyānam
 dhammānam amanasikārā anuppannā c' eva āsavā uppajjanti
 uppannā ca āsavā pavaḍḍhanti. So evaṁ ayoniso manasi-
 karoti: Ahosin - nu kho ahaṁ atitam - addhānam, na nu kho
 ahosiṁ atitam - addhānam, kin - nu kho ahosiṁ atitam -
 addhānam, kathān - nu kho ahosiṁ atitam - addhānam, kiṁ
 hutvā kiṁ ahosiṁ nu kho ahaṁ atitam - addhānam; bhavis-
 sāmi nu kho ahaṁ anāgatam - addhānam, na nu kho bha-
 vissāmi anāgatam - addhānam, kin - nu kho bhavissāmi anā-
 gatam - addhānam, kathān - nu kho bhavissāmi anāgatam -
 addhānam, kiṁ hutvā kiṁ bhavissāmi nu kho ahaṁ anāga-
 tam - addhānan - ti. Etarahi vā paccuppannam - addhā-
 nam ajjhattam kathām kathī hoti: Ahan - nu kho 'smi, no nu
 kho 'smi, kin - nu kho 'smi, kathān - nu kho 'smi, ayām nu
 kho satto kuto āgato, so kuhiṁgāmī bhavissatiti. Tassa
 evaṁ ayoniso manasikaroto channam diṭṭhinām aññatarā
 diṭṭhi uppajjati: Atthi me attā ti vā 'ssa saccato thetato
 diṭṭhi uppajjati, na - tthi me attā ti vā 'ssa saccato thetato
 diṭṭhi uppajjati, attanā va attānam sañjānāmiti vā 'ssa saccato
 thetato diṭṭhi uppajjati, attanā va attānam sañjānāmiti vā
 'ssa saccato thetato diṭṭhi uppajjati, attanā va attānam
 sañjānāmiti vā 'ssa saccato thetato diṭṭhi uppajjati. Atha
 vā pan' assa evaṁ diṭṭhi hoti: Yo me ayām attā vado
 vedeyyo tatra tatra kalyāṇapākānam kammānam vipākam
 paṭisainvedeti, so kho pana me ayām attā nicco dhuvo
 sassato avipariṇāmadhammo sassatisamaṁ tath' eva ṭhassati. Idam
 vuccati bhikkhave diṭṭhigataṁ diṭṭhigahanam diṭ-
 thikantāram diṭṭhivisūkam diṭṭhivipphanditam diṭṭhisamyoja-
 nam. Diṭṭhisamyojanasamyoutto bhikkhave assutavā puthuj-
 jano na parimuccati jātiyā jarāmarañena sokehi paridevehi
 dukkhehi domanassehi upāyāsehi, na parimuccati dukkhasmā
 ti vadāmi. Sutavā ca kho bhikkhave ariyasāvako ariyānam
 dassāvī ariyadhammassa kovido ariyadhamme suvinito sap-
 purisānam dassāvī sappurisadhammassa kovido sappurisa-
 dhamme suvinito manasikaraṇīye dhamme pajānāti ama-
 nasikaraṇīye dhamme pajānāti; so manasikaraṇīye dhamme
 pajānanto amanasikaraṇīye dhamme pajānanto ye dhammā

na manasikaraṇīyā te dhamme na manasikaroti, ye dhammā manasikaraṇīyā te dhamme manasikaroti. Katame ca bhikkhave dhammā na manasikaraṇīyā ye dhamme na manasikaroti: Y-assa bhikkhave dhamme manasikaroto anuppanno vā kāmāsavo uppajjati uppanno vā kāmāsavo pavaddhati, anuppanno vā bhavāsavo — pe — avijjāsavo uppajjati uppanno vā avijjāsavo pavaddhati, ime dhammā na manasikaraṇīyā ye dhamme na manasikaroti. Katame ca bhikkhave dhammā manasikaraṇīyā ye dhamme manasikaroti: Y-assa bhikkhave dhamme manasikaroto anuppanno vā kāmāsavo na uppajjati uppanno vā kāmāsavo pahiyati, anuppanno vā bhavāsavo — pe — avijjāsavo na uppajjati uppanno vā avijjāsavo pahiyati, ime dhammā manasikaraṇīyā ye dhamme manasikaroti. Tassa amanasikaraṇīyānam dhammānam amanasikārā manasikaraṇīyānam dhammānam manasikārā anuppannā c' eva āsavā na uppajjanti uppannā ca āsavā pahiyanti. So: idam dukkhan-ti yoniso manasikaroti, ayam dukkhasamudayo ti yoniso manasikaroti, ayam dukkhanirodho ti yoniso manasikaroti, ayam dukkhanirodhagāminī paṭipadū ti yoniso manasikaroti. Tassa evam manasikaroto tīni saṃyojanāni pahiyanti: sakkāyadiṭṭhi vici-kicchā sīlabbataparāmāso. Ime vuccanti bhikkhave āsavā dassanā pahātabbā.

Katame ca bhikkhave āsavā saṃvarā pahātabbā: Idha bhikkhave bhikkhu paṭisaṅkhā yoniso cakkhundriyasāmvara-sāmvuto viharati. Yaṁ hi 'ssa bhikkhave cakkhundriyasāmvarām asāmīvutassa viharato uppajjeyyūm āsavā vighātāparilāhā, cakkhundriyasāmvarām saṃīvutassa viharato evam-sa te āsavā vighātāparilāhā na honti. Paṭisaṅkhā yoniso sotindriyasāmvarasāmvuto viharati — pe — ghānindriyasāmvarasāmvuto viharati — jivhindriyasāmvarasāmvuto viharati — kāyindriyasāmvarasāmvuto viharati — paṭisaṅkhā yoniso manindriyasāmvarasāmvuto viharati. Yaṁ hi 'ssa bhikkhave manindriyasāmvarām asāmīvutassa viharato uppajjeyyūm āsavā vighātāparilāhā, manindriyasāmvarām saṃīvutassa viharato evam-sa te āsavā vighātāparilāhā na honti. Yaṁ hi 'ssa bhikkhave saṃvarām asāmīvutassa viharato uppajjeyyūm āsavā

vighātапariлāhā, samvaram samvutassa viharato evam·sa te āsavā vighātапariлāhā na honti. Ime vuccanti bhikkhave āsavā samvarā pahātabbā.

Katame ca bhikkhave āsavā paṭisevanā pahātabbā: Idha bhikkhave bhikkhu paṭisaṅkhā yoniso cīvaraṁ paṭisevati, yāvad·eva sītassa paṭīghātāya uṇhassa paṭīghātāya dāmsa-makasa-vātātapa-siriṁsapasamphassānām paṭīghātāya, yāvad·eva hirikopīnapaticchādanatthaṁ; paṭisaṅkhā yoniso piṇḍapātam paṭisevati, n' eva davāya na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya, yāvad·eva imassa kāyassa ṭhitiyā yāpanāya, vihimsūparatiyā brahmacariyānuggahāya: iti purānañ-ca vedanām paṭīhaṅkhāmi navān·ca vedanām na uppādes-sāmī, yātrā ca me bhavissati anavajjatā ca phāsuvihāro cāti; paṭisaṅkhā yoniso senāsanām paṭisevati, yāvad·eva sītassa paṭīghātāya uṇhassa paṭīghātāya dāmsa-makasa-vātātapa-siriṁsapasamphassānām paṭīghātāya, yāvad·eva utu-parissayavinodanām paṭīsallāññāmatthaṁ; paṭisaṅkhā yoniso gilānapaccayabhesajjaparikkhāram paṭisevati, yāvad·eva uppannānam veyyābādhikānam vedanānam paṭīghātāya, abyābajjhaparamatāya. Yam hi 'ssa bhikkhave apaṭisevato uppajjeyyūm āsavā vighātапariлāhā, paṭisevato evam·sa te āsavā vighātапariлāhā na honti. Ime vuccanti bhikkhave āsavā paṭisevanā pahātabbā.

Katame ca bhikkhave āsavā adhivāsanā pahātabbā: Idha bhikkhave bhikkhu paṭisaṅkhā yoniso khamo hoti sī-tassa uṇhassa jighacchāya piṇḍasāya dāmsa-makasa-vātātapa-siriṁsapasamphassānām, duruttānam durāgatānam vacana-pathānam, uppannānam sārīrikānam vedanānam dukkhānam tippānam kharānam kaṭukānam asātānam amanāpānam pāṇaharānam adhivāsakajātiko hoti. Yam hi 'ssa bhikkhave anadhivāsayato uppajjeyyūm āsavā vighātапariлāhā, adhivāsayato evam·sa te āsavā vighātапariлāhā na honti. Ime vuccanti bhikkhave āsavā adhivāsanā pahātabbā.

Katame ca bhikkhave āsavā parivajjanā pahātabbā: Idha bhikkhave bhikkhu paṭisaṅkhā yoniso caṇḍām hatthim parivajjeti, caṇḍām assām parivajjeti, caṇḍām gonām parivajjeti, caṇḍām kukkuraṁ parivajjeti, ahim khāpum kanṭa-

kadhaṇam sobbhām papātām candanikām oligallām; yathārūpe anāsane nisinnam yathārūpe agocare carantām yathārūpe pāpake mitte bhajantām viññū sabrahmacāri pāpakesu ṭhānesu okappeyyūm, so tañ-ca anāsanām tañ-ca ago-caram te ca pāpake mitte paṭisaṅkhā yoniso parivajjeti. Yam hi 'ssa bhikkhave aparivajjayato uppajjeyyūm āsavā vighātapariļāhā, parivajjayato evam-sa te āsavā vighāta-pariļāhā na honti. Ime vuccanti bhikkhave āsavā parivajjanā pahātabbā.

Katame ca bhikkhave āsavā vinodanā pahātabbā: Idha bhikkhave bhikkhu paṭisaṅkhā yoniso uppannam kāmavita-kām nādhivāseti pajahati vinodeti byantikaroti anabhāvam gameti, uppannam byāpādavitakkām nādhivāseti pajahati vi-nodeti byantikaroti anabhāvam gameti, uppannam vihimsāvi-takkām nādhivāseti pajahati vinodeti byantikaroti anabhāvam gameti, uppannuppanne pāpake akusale dhamme nādhivāseti pajahati vinodeti byantikaroti anabhāvam gameti. Yam hi 'ssa bhikkhave avinodayato uppajjeyyūm āsavā vighātapariļāhā, vinodayato evam-sa te āsavā vighātapariļāhā na honti. Ime vuccanti bhikkhave āsavā vinodanā pahātabbā.

Katame ca bhikkhave āsavā bhāvanā pahātabbā: Idha bhikkhave bhikkhu paṭisaṅkhā yoniso satisambojjhaṅgam bhāveti vivekanissitām virāganissitām nirodhanissitām vossagga-pariṇāmiṁ, paṭisaṅkhā yoniso dhammavicasambojjhaṅgam bhāveti — pe — viriyasambojjhaṅgam bhāveti — pītisambojjhaṅgam bhāveti — passaddhisambojjhaṅgam bhāveti — samādhisambojjhaṅgam bhāveti — upekhāsambojjhaṅgam bhāveti vivekanissitām virāganissitām nirodhanissitām vossagga-pariṇāmiṁ. Yam hi 'ssa bhikkhave abhāvayato uppajjeyyūm āsavā vighātapariļāhā, bhāvayato evam-sa te āsavā vighātapariļāhā na honti. Ime vuccanti bhikkhave āsavā bhāvanā pahātabbā.

Yato kho bhikkhave bhikkhuno ye āsavā dassanā pahātabbā te dassanā pahīnā honti, ye āsavā saṁvarā pahātabbā te saṁvarā pahīnā honti, ye āsavā paṭisevanā pahātabbā te paṭisevanā pahīnā honti, ye āsavā adhivāsanā pahātabbā te adhivāsanā pahīnā honti, ye āsavā parivajjanā

pahātabbā te parivajjanā pahinā honti, ye āsavā vinodanā pahātabbā te vinodanā pabīnā honti, ye āsavā bhāvanā pahātabbā te bhāvanā pahinā honti, ayam vuccati bhikkhave bhikkhu sabbāsavasamvarasamivuto viharati, acchecchi tanham, vāvattayi samyojanam, sammā mānābhismayā antam-akāsi dukkhassāti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun - ti.

SABBĀSAVASUTTAM DUTIYAM.

3.

Evam - me sutam. Ekaṁ samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapindikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad - avoca:

Dhammadāyādā me bhikkhave bhavatha mā āmisadāyādā; atthi me tumhesu anukampā: kinti me sāvakā dhammadāyādā bhaveyyum no āmisadāyādā ti. Tumhe ca me bhikkhave āmisadāyādā bhaveyyātha no dhammadāyādā, tumhe pi tena ādissā bhaveyyātha: āmisadāyādā Satthu sāvakā viharanti no dhammadāyādā ti, aham - pi tena ādisso bhaveyyam: āmisadāyādā Satthu sāvakā viharanti no dhammadāyādā ti. Tumhe ca me bhikkhave dhammadāyādā bhaveyyātha no āmisadāyādā, tumhe pi tena na ādissā bhaveyyātha: dhammadāyādā Satthu sāvakā viharanti no āmisadāyādā ti, aham - pi tena na ādisso bhaveyyam: dhammadāyādā Satthu sāvakā viharanti no āmisadāyādā ti. Tasmātiha me bhikkhave dhammadāyādā bhavatha mā āmisadāyādā; atthi me tumhesu anukampā: kinti me sāvakā dhammadāyādā bhaveyyum no āmisadāyādā ti.

Idhāham bhikkhave bhuttāvī assam pavārito paripunṇo pariyośito suhito yāvadattho, siyā ca me piṇḍapāto atirekādhammo chaddiyadhammo, atha dve bhikkhū āgaccheyyum

jighacchādubbalyaparetā. Tyāham evam vadeyyam: Aham kho 'mhi bhikkhave bhuttāvī pavārito paripunno pariyoiso suhito yāvadattho, atthi ca me ayam piṇḍapāto atirekādhammo chaddiyadhammo, sace ākañkhatha bhuñjatha, sace tumhe na bhuñjissatha idānāham appaharite vā chaddessāmi appānake vā udake opilāpessāmiti. Tatr' ekassa bhikkhuno evam - assa: Bhagavā kho bhuttāvī pavārito paripunno pariyoiso suhito yāvadattho, atthi cāyam Bhagavato piṇḍapāto atirekādhammo chaddiyadhammo, sace mayam na bhuñjissāma idāni Bhagavā appaharite vā chaddessati appānake vā udake opilāpessati; vuttam kho pan' etam Bhagavatā: Dhammadāyādā me bhikkhave bhavatha mā āmisadāyādā ti; āmisāñnataram kho pan' etam yadidam piṇḍapāto, yan - nūnāham imam piṇḍapātam abhuñjitvā iminā jighacchādubballe evam imam rattindivam vītināmeyyan - ti. So tam piṇḍapātam abhuñjitvā ten' eva jighacchādubballe evam tam rattindivam vītināmeyya. Atha dutiyassa bhikkhuno evam - assa: Bhagavā kho bhuttāvī pavārito paripunno pariyoiso suhito yāvadattho, atthi cāyam Bhagavato piṇḍapāto atirekādhammo chaddiyadhammo, sace mayam na bhuñjissāma idāni Bhagavā appaharite vā chaddessati appānake vā udake opilāpessati, yan - nūnāham imam piṇḍapātam bhuñjitvā jighacchādubballe paṭivinetvā evam imam rattindivam vītināmeyyan - ti. So tam piṇḍapātam bhuñjitvā jighacchādubballe paṭivinetvā evam tam rattindivam vītināmeyya. Kiñcāpi so bhikkhave bhikkhu tam piṇḍapātam bhuñjitvā jighacchādubballe paṭivinetvā evam tam rattindivam vītināmeyya, atha kho asu yeva me purimo bhikkhu pujjataro ca pāsamsataro ca; tam kissa hetu: tam hi tassa bhikkhave bhikkhuno dīgharattam appicchatāya santuṭṭhiyā sallekhāya subharatāya viriyārambhāya samvattissati. Tasmātiha me bhikkhave dhammadāyādā bhavatha mā āmisadāyādā; atthi me tumhesu anukampā: kinti me sāvakā dhammadāyādā bhaveyyum no amisadāyādā ti. Idam - avoca Bhagavā, idam vatvā Sugato utṭhāy' āsanā vihāram pāvisi.

Tatra kho āyasmā Sāriputto acirapakkantassa Bhagavato bhikkhū āmantesi: Āvuso bhikkhavo ti. Āvuso ti kho

te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa paccassosum. Āyasmā Sāriputto etad - avoca: Kittāvatā nu kho āvuso Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekam nānusikkhanti, kittāvatā ca pana Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekam - anusikkhantiti. — Dūrato pi kho mayam āvuso āgaccheyyāma āyasmato Sāriputtassa santike etassa bhāsitassa athamāññātum, sādhu vat' āyasmantam yeva Sāriputtam paṭibhātu etassa bhāsitassa attho, āyasmato Sāriputtassa sutvā bhikkhū dhāressantiti. — Tena h' āvuso sunātha sūdhukam manasikarotha, bhāsissāmiti. Evam - āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa paccasosum. Āyasmā Sāriputto etad - avoca:

Idh' āvuso Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekam nānusikkhanti, yesañ - ca dhammānam Satthā pahānam - āha te ca dhamme na - ppajahanti, bāhulikā ca honti sāthalikā, okkamane pubbaṅgamā paviveke nikkhittadhurā. Tatr' āvuso therā bhikkhū tīhi thānehi gārayhā bhavanti: Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekam nānusikkhantiti, iminā paṭhamena thānena therā bhikkhū gārayhā bhavanti. Yesañ - ca dhammānam Satthā pahānam - āha te ca dhamme na - ppajahantiti, iminā dutiyena thānena therā bhikkhū gārayhā bhavanti. Bāhulikā ca sāthalikā, okkamane pubbaṅgamā paviveke nikkhittadhurā ti, iminā tatiyena thānena therā bhikkhū gārayhā bhavanti. Therā h' āvuso bhikkhū imehi tīhi thānehi gārayhā bhavanti. Tatr' āvuso majjhimā bhikkhū — pe — navā bhikkhū tīhi thānehi gārayhā bhavanti: Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekam nānusikkhantiti, iminā paṭhamena thānena navā bhikkhū gārayhā bhavanti. Yesañ - ca dhammānam Satthā pahānam - āha te ca dhamme na - ppajahantiti, iminā dutiyena thānena navā bhikkhū gārayhā bhavanti. Bāhulikā ca sāthalikā, okkamane pubbaṅgamā paviveke nikkhittadhurā ti, iminā tatiyena thānena navā bhikkhū gārayhā bhavanti. Navā h' āvuso bhikkhū imehi tīhi thānehi gārayhā bhavanti. Ettāvatā kho āvuso Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekam nānusikkhanti.

Kittāvatā ca pana Satthu pavivittassa viharato sāvakā

vivekam - anusikkhanti: Idh' āvuso Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekam - anusikkhanti, yesañ - ca dhammānam Satthā pahānam - āha te ca dhamme pajahanti, na ca bāhulikā honti na sāthalikā, okkamane nikkhittadhurā paviveke pubbaṅgamā. Tatr' āvuso therā bhikkhū tīhi thānehi pāsamsā bhavanti: Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekam - anusikkhantiti, iminā paṭhamena thānena therā bhikkhū pāsamsā bhavanti. Yesañ - ca dhammānam Satthā pahānam - āha te ca dhamme pajahantiti, iminā dutiyena thānena therā bhikkhū pāsamsā bhavanti. Na ca bāhulikā na sāthalikā, okkamane nikkhittadhurā paviveke pubbaṅgamā ti, iminā tatiyena thānena therā bhikkhū pāsamsā bhavanti. Therā h' āvuso bhikkhū imehi tīhi thānehi pāsamsā bhavanti. Tatr' āvuso majjhimā bhikkhū — pe — navā bhikkhū tīhi thānehi pāsamsā bhavanti: Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekam - anusikkhantiti, iminā paṭhamena thānena navā bhikkhū pāsamsā bhavanti. Yesañ - ca dhammānam Satthā pahānam - āha te ca dhamme pajahantiti, iminā dutiyena thānena navā bhikkhū pāsamsā bhavanti. Na ca bāhulikā na sāthalikā, okkamane nikkhittadhurā paviveke pubbaṅgamā ti, iminā tatiyena thānena navā bhikkhū pāsamsā bhavanti. Navā h' āvuso bhikkhū imehi tīhi thānehi pāsamsā bhavanti. Ettāvatā kho āvuso Satthu pavivittassa viharato sāvakā vivekam - anusikkhanti.

Tatr' āvuso lobho ca pāpako doso ca pāpako, lobhassa ca pahānāya dosassa ca pahānāya atthi majjhimā paṭipadā cakkhukaraṇī nāṇakaraṇī upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya samvattati. Katamā ca sā āvuso majjhimā paṭipadā cakkhukaraṇī nāṇakaraṇī upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya samvattati: Ayam - eva ariyo atṭhaṅgiko maggo, seyyathidam: sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammājivo sammāvāyāmo sammāsatī sammāsamādhi. Ayam kho sā āvuso majjhimā paṭipadā cakkhukaraṇī... nibbānāya samvattati. Tatr' āvuso kodho ca pāpako upanāho ca pāpako — makkho ca pāpako palāso ca pāpako — issā ca pāpikā maccherañ - ca pāpakañ — māyā ca pāpikā sāt̄heyyañ - ca pāpakañ — thambho ca pāpako

sārambho ca pāpako — māno ca pāpako atimāno ca pāpako — mado ca pāpako pamādo ca pāpako, madassa ca pahānāya pamādassa ca pahānāya atthi majjhimā paṭipadā cakkhukaraṇī... nibbānāya samvattati. Katamā ca sā āvuso majjhimā paṭipadā cakkhukaraṇī... nibbānāya samvattati: Ayam - eva ariyo atṭhaṅgiko maggo, seyyathidaṁ: sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammāājivo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhi. Ayam kho sā āvuso majjhimā paṭipadā cakkhukaraṇī nānakaraṇī upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya samvattatiti.

Idam - avoca āyasmā Sāriputto. Attamanā te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa bhāsitam abhinandun - ti.

DHAMMADĀYĀDASUTTAM TATIYAM.

4.

Evam - me sutam. Ekaṁ samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapindikassa ārāme. Atha kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhim sammodi, sammodaniyam katham sārāṇiyam vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo Bhagavantam etadavoca: Ye 'me bho Gotama kulaputtā bhavantam Gotamam uddissa saddhā agārasmā anagāriyam pabbajitā bhavam tesam Gotamo pubbaṅgamo, bhavam tesam Gotamo bahukāro, bhavam tesam Gotamo samādapetā, bhotō ca pana Gotamassa sā janatā diṭṭhānugatim āpajjatiti. — Evam - etam brāhmaṇa, evam - etam brāhmaṇa: ye te brāhmaṇa kulaputtā mamaṁ uddissa saddhā agārasmā anagāriyam pabbajitā aham tesam pubbaṅgamo, aham tesam bahukāro, aham tesam samādapetā, mamañ - ca pana sā janatā diṭṭhānugatim āpajjatiti. — Durabhisambhavā hi bho Gotama araññe-vanapatthāni pantāni senāsanāni, dukkaram pavivekam, durabhīramāni ekatte, haranti maññe mano vanāni samādhīm alabhamānassa

bhikkhuno ti. — Evam - etam brāhmaṇa, evam - etam brāhmaṇa: durabhisambhavāni hi brāhmaṇa Araññe-vanapatthāni pantāni senāsanāni, dukkaram pavivekaṁ, dhurabbiramam ekatte, haranti maññe mano vanāni samādhiṁ alabhamānassa bhikkhuno ti.

Mayham - pi kho brāhmaṇa pubbe va sambodhā ana-bhisambuddhassa bodhisattass' eva sato etad - ahosi: Durabhisambhavāni hi kho Araññe-vanapatthāni pantāni senāsanāni, dukkaram pavivekaṁ, durabbiramam ekatte, haranti maññe mano vanāni samādhiṁ alabhamānassa bhikkhuno ti. Tassa mayham brāhmaṇa etad - ahosi: Ye kho keci samanā vā brāhmaṇā vā aparisuddhakāyakammantā Araññe-vanapatthāni pantāni senāsanāni patisevanti, aparisuddhakāyakammanta-sandosahetu have te bhonto samanabrahmaṇā akusalam bhayabheravaṁ avhayanti; na kho panāham aparisuddhakāyakammanto Araññe-vanapatthāni pantāni senāsanāni patisevāmi, parisuddhakāyakammanto 'ham - asmi, ye hi vo ariyā parisuddhakāyakammantā Araññe-vanapatthāni pantāni senāsanāni patisevanti tesam - aham añnatamo. Etam - aham brāhmaṇa parisuddhakāyakammantātām attani sampassamāno bhiyyo pallomam - āpādiṁ Araññe vihārāya. Tassa mayham brāhmaṇa etad - ahosi: Ye kho keci samanā vā brāhmaṇā vā aparisuddhavacikammantā — pe — aparisuddhamanokammantā — aparisuddhājīvā Araññe-v. p. s. patisevanti, aparisuddhājīva-sandosahetu have te bhonto samanabrahmaṇā akusalam bhayabheravaṁ avhayanti; na kho panāham aparisuddhājīvo Araññe-v. p. s. patisevāmi, parisuddhājīvo 'ham - asmi, ye hi vo ariyā parisuddhājīvā Araññe-v. p. s. patisevanti tesam - aham añnatamo. Etam - aham brāhmaṇa parisuddhājīvataṁ attani sampassamāno bhiyyo pallomam - āpādiṁ Araññe vihārāya. Tassa mayham brāhmaṇa etad - ahosi: Ye kho keci samanā vā brāhmaṇā vā abhijjhālū kāmesu tibbasārāgā Araññe-v. p. s. patisevanti, abhijjhālū kāmesu tibbasārāga-sandosahetu have te bhonto samanabrahmaṇā akusalam bhayabheravaṁ avhayanti; na kho panāham abhijjhālu kāmesu tibbasārāgo Araññe-v. p. s. patisevāmi, anabhijjhālu 'ham - asmi, ye hi vo ariyā anabhijjhālū Araññe-v. p. s.

paṭisevanti tesam - aham aññatamo. Etam - aham brāhmaṇa
 anabhijjhālūtam attani sampassamāno bhiyyo pallomam - āpā-
 diṁ araññe vihārāya. Tassa mayham brāhmaṇa etad - ahosi:
 Ye kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā byāpannacittā paduṭ-
 thamanasaṅkappā araññe-v. p. s. paṭisevanti, byāpannacittā-
 paduṭthamanasaṅkappa-sandosahetu have te bhonto samana-
 brāhmaṇā akusalam bhayabheravam avhayanti; na kho pa-
 nāham byāpannacitto paduṭthamanasaṅkappo araññe-v. p. s.
 paṭisevāmi, mettacitto 'ham - asmi, ye hi vo ariyā mettacittā
 araññe-v. p. s. paṭisevanti tesam - aham aññatamo. Etam-
 aham brāhmaṇa mettacittam attani sampassamāno bhiyyo
 pallomam - āpādiṁ araññe vihārāya. Tassa mayham brāhmaṇa
 etad - ahosi: Ye kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā
 thīnamiddhapariyutṭhitā araññe-v. p. s. paṭisevanti, thīna-
 middhapariyutṭhāna-sandosahetu have te bhonto samana-
 brāhmaṇā akusalam bhayabheravam avhayanti; na kho pa-
 nāham thīnamiddhapariyutṭhito araññe-v. p. s. paṭisevāmi,
 vigatathīnamiddho 'ham - asmi, ye hi vo ariyā vigatathīna-
 middhā araññe-v. p. s. paṭisevanti tesam - aham aññatamo.
 Etam - aham brāhmaṇa vigatathīnamiddhatam attani sam-
 passamāno bhiyyo pallomam - āpādiṁ araññe vihārāya. Tassa
 mayham brāhmaṇa etad - ahosi: Ye kho keci samaṇā vā
 brāhmaṇā vā uddhatā avūpasantacittā araññe-v. p. s. paṭi-
 sevanti, uddhatāvūpasantacitta-sandosahetu have te bhonto
 samaṇabrāhmaṇā akusalam bhayabheravam avhayanti; na
 kho panāham uddhato avūpasantacitto araññe-v. p. s. paṭi-
 sevāmi, vūpasantacitto 'ham - asmi, ye hi vo ariyā vūpasan-
 tacittā araññe-v. p. s. paṭisevanti tesam - aham aññatamo.
 Etam - aham brāhmaṇa vūpasantacittam attani sampassamāno
 bhiyyo pallomam - āpādiṁ araññe vihārāya. Tassa mayham
 brāhmaṇa etad - ahosi: Ye kho keci samaṇā vā brāhmaṇā vā
 kaṅkhī vecikicchī araññe-v. p. s. paṭisevanti, kaṅkhī-vecikicchī-
 sandosahetu have te bhonto samaṇabrāhmaṇā akusalam bhaya-
 bheravam avhayanti; na kho panāham kaṅkhī vecikicchī
 araññe-v. p. s. patisevāmi, tiṇṇavicikiccho 'ham - asmi, ye hi vo
 ariyā tiṇṇavicikicchā araññe-v. p. s. paṭisevanti tesam - aham
 aññatamo. Etam - aham brāhmaṇa tiṇṇavicikicchatam attani

sampassamāno bhiyyo pallomam - āpādimi araññe vihārāya. Tassa mayham brāhmaṇa etad - ahosi: Ye kho keci samañā vā brāhmaṇā vā attukkāṁsakā paravambhī araññe-v. p. s. paṭisevanti, attukkāṁsana-paravambhana-sandosahetu have te bhonto samañabrahmaṇā akusalam bhayabheravaṁ avhayanti; na kho panāham attukkāṁsako paravambhī araññe-v. p. s. paṭisevāmi, anattukkāṁsako aparavambhī 'ham - asmi, ye hi vo ariyā anattukkāṁsakā aparavambhī araññe-v. p. s. paṭisevanti tesam - aham añnatamo. Etam - aham brāhmaṇa anattukkāṁsakataṁ aparavambhitam attani sampassamāno bhiyyo pallomam - āpādimi araññe vihārāya. Tassa mayham brāhmaṇa etad - ahosi: Ye kho keci samañā vā brāhmaṇā vā chambhī bhīrukajātikā araññe-v. p. s. paṭisevanti, chambhī-bhīrukajātika-sandosahetu have te bhonto samañabrahmaṇā akusalam bhayabheravaṁ avhayanti; na kho panāham chambhī bhīrukajātiko araññe-v. p. s. paṭisevāmi, vigatalomahāṁso 'ham - asmi, ye hi vo ariyā vigatalomahāṁsa araññe-v. p. s. paṭisevanti tesam - aham añnatamo. Etam - aham brāhmaṇa vi-gatalomahāṁsatam attani sampassamāno bhiyyo pallomam - āpādimi araññe vihārāya. Tassa mayham brāhmaṇa etad - ahosi: Ye kho keci samañā vā brāhmaṇā vā lābhaskāra-silokam nikāyammānā araññe-v. p. s. paṭisevanti, lābhaskārasilokanikāma-sandosahetu have te bhonto samañabrahmaṇā akusalam bhayabheravaṁ avhayanti; na kho panāham lābhaskārasilokam nikāmayamāno araññe-v. p. s. paṭisevāmi, appiccho 'ham - asmi, ye hi vo ariyā appicchā araññe-v. p. s. paṭisevanti tesam - aham añnatamo. Etam - aham brāhmaṇa appicchataṁ attani sampassamāno bhiyyo pallomam - āpādimi araññe vihārāya. Tassa mayham brāhmaṇa etad - ahosi: Ye kho keci samañā vā brāhmaṇā vā kusitā hīnaviriyā araññe-v. p. s. paṭisevanti, kusita-hīnaviriya-sandosahetu have te bhonto samañabrahmaṇā akusalam bhayabheravaṁ avhayanti; na kho panāham kusito hīnaviriyō araññe-v. p. s. paṭisevāmi, āraddha-viryo 'ham - asmi, ye hi vo ariyā āraddhaviriyā araññe-v. p. s. paṭisevanti tesam - aham añnatamo. Etam - aham brāhmaṇa āraddhaviriyataṁ attani sampassamāno bhiyyo pallomam - āpādimi araññe vihārāya. Tassa mayham brāhmaṇa etad - ahosi:

Ye kho keci samañā vā brāhmañā vā muṭṭhassatī asampajānā araññe-v. p. s. paṭisevanti, muṭṭhassatī-asampajāna-sandosa-hetu have te bhonto samanabrahmañā akusalam bhayabheravām avhayanti; na kho panāham muṭṭhassatī asampajāno araññe-v. p. s. paṭisevāmi, upaṭṭhitasati 'ham - asmi, ye hi vo ariyā upaṭṭhitasati araññe-v. p. s. paṭisevanti tesam - ahām aññatamo. Etam - ahām brāhmañā upaṭṭhitasatitām attani sampassamāno bhiyyo pallomam - āpādīm araññe vihārāya. Tassa mayham brāhmañā etad - ahosi: Ye kho keci samañā vā brāhmañā vā asamāhitā vibbhantacittā araññe-v. p. s. paṭisevanti, asamāhita-vibbhantacitta-sandosahetu have te bhonto samanabrahmañā akusalam bhayabheravām avhayanti; na kho panāham asamāhito vibbhantacitto araññe-v. p. s. paṭisevāmi, samādhisampanno 'ham - asmi, ye hi vo ariyā samādhisampanno araññe-v. p. s. paṭisevanti tesam - ahām aññatamo. Etam - ahām brāhmañā samādhisampadām attani sampassamāno bhiyyo pallomam - āpādīm araññe vihārāya. Tassa mayham brāhmañā etad - ahosi: Ye kho keci samañā vā brāhmañā vā dappaññā elamūgā araññe-v. p. s. paṭisevanti, dappañña-elamūga-sandosahetu have te bhonto samanabrahmañā akusalam bhayabheravām avhayanti; na kho panāham dappañño elamūgo araññe-v. p. s. paṭisevāmi, paññāsampañno 'ham - asmi, ye hi vo ariyā paññāsampañnaaraññe-v. p. s. paṭisevanti tesam - ahām aññatamo. Etam - ahām brāhmañā paññāsampañdañ attani sampassamāno bhiyyo pallomam - āpādīm araññe vihārāya.

Tassa mayham brāhmañā etad - ahosi: Yan - nūnāham yā tā rattiyo abhiññātā abhilakkhitā, cātuddasī pañcadasī atthamī ca pakkhassa, tathārūpāsu rattisu yāni tāni ārāmacetiyāni vanacetiyāni rukkhacetiyāni bhimasanakāni salomahaṁsāni tathārūpesu senāsaneshu vihareyyām, app - eva nāma tāni bhayabheravām passeyyan - ti. So kho ahām brāhmañā aparena samayena yā tā rattiyo abhiññātā abhilakkhitā, cātuddasī pañcadasī atthamī ca pakkhassa, tathārūpāsu rattisu yāni tāni ārāmacetiyāni vanacetiyāni rukkhacetiyāni bhimasanakāni salomahaṁsāni tathārūpesu senāsaneshu viharāmi. Tatra ca me brāhmañā viharato mago vā āgacchati moro vā

kattham pāteti vāto vā pannasaṭam ereti; tassa mayham evam hoti: etam nūna tam bhayabheravam āgacchatiti. Tassa mayham brāhmaṇa etad - ahosi: Kin - nu kho aham aññadatthu bhayapatikañkhi viharāmi; yan - nūnāham yathābhūtam yathābhūtassa me tam bhayabheravam āgacchati tathābhūtam tathābhūto va tam bhayabheravam paṭivineyyan - ti. Tassa mayham brāhmaṇa cañkamantassa tam bhayabheravam āgacchati. So kho aham brāhmaṇa n' eva tāva tiṭṭhami na niśidāmi na nipajjāmi yāva cañkamanto va tam bhayabheravam paṭivinem. Tassa mayham brāhmaṇa thitassa tam bhayabheravam āgacchati. So kho aham brāhmaṇa n' eva tāva cañkamāmi na niśidāmi na nipajjāmi yāva thito va tam bhayabheravam paṭivinem. Tassa mayham brāhmaṇa nisinnassa tam bhayabheravam āgacchati. So kho aham brāhmaṇa n' eva tāva nipajjāmi na tiṭṭhami na cañkamāmi yāva nisinno va tam bhayabheravam paṭivinem. Tassa mayham brāhmaṇa nipannassa tam bhayabheravam āgacchati. So kho aham brāhmaṇa n' eva tāva niśidāmi na tiṭṭhami na cañkamāmi yāva nipanno va tam bhayabheravam paṭivinem.

Santi kho pana brāhmaṇa eke samaṇabrahmaṇā rattim yeva samānaṁ divā ti sañjānanti, divā yeva samānaṁ rattiti sañjānanti; idam - ahām tesam samaṇabrahmaṇānam sammo-havihārasmin vadāmi. Ahām kho pana brāhmaṇa rattim yeva samānaṁ rattiti sañjānāmi, divā yeva samānaṁ divā ti sañjānāmi. Yam kho tam brāhmaṇa sammā vadamāno vadeyya: asammohadhammo satto loke uppanno bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya su-khāya devamanussānan - ti, mam - eva tam sammā vadamāno vadeyya: asammohadhammo satto loke uppanno bahujanahitāya bahujanasukhāya lokānukampāya atthāya hitāya su-khāya devamanussānan - ti. Āraddham kho pana me brāhmaṇa viriyam ahosi asallīnam, upatthitā sati asammūṭṭhā, passaddho kāyo asāraddho, samāhitam cittam ekaggam. So kho aham brāhmaṇa vivicc' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāraṁ vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja vihāsim; vitakkavicārānam vū-pasamā ajjhattam sampasādanam cetaso ekodibhāvam avi-

takkam avicāraṁ samādhijaiṁ pītisukham dutiyaiṁ jhānam upasampajja vihāsim; pītiyā ca virāgā upekhako ca vihāsim sato ca sampajāno sukhañ - ca kāyena paṭisainvedesim yantam arīyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihāri ti tatiyaiṁ jhānaiṁ upasampajja vihāsim; sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānam atthagamā adukkham asukham upekhāsatipārisuddhim catuttham jhānaiṁ upasampajja vihāsim.

So evam̄ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye thite ānejjappatte pubbenivāsānussatiñāñāya cittam abhininnāmesim. So anekavihitam pubbenivāsam anussarāmi, seyyathidaṁ: ekam pi jātiṁ dve pi jātiyo tisso pi jātiyo catasso pi jātiyo pañca pi jātiyo dasa pi jātiyo visatim pi jātiyo tiṁsam pi jātiyo cattārisam pi jātiyo paññāsam pi jātiyo jātisatam pi jātisahassam pi jātisatasahassam pi, aneke pi samvattaṭakappe aneke pi vivattaṭakappe aneke pi samvattaṭavivaṭṭakappe; amutr' āsim evannāmo evamgutto evamvāṇo evamāhāro evam̄ sukhadukkhapaṭisamvedi evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādīm, tatra p' āsim evannāmo evamgutto evamvāṇo evamāhāro evam̄ sukhadukkhapaṭisamvedi evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno ti. Iti sākārain sa-uddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarāmi. Ayam kho me brāhmaṇa rattiya paṭhame yāme paṭhamā vijjā adhigatā, avijjā vihatā vijjā uppānnā, tamo vihato āloko uppānno, yathā tam appamat-tassa ātāpino pahittattassa viharato.

So evam̄ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye thite ānejjappatte sattānam cutūpāpatañāñāya cittam abhininnāmesim. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passāmi cavamāne upapajjamāne, hīne pañte suvanne dubbanne sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāmi: ime vata bhonto sattā kāyaduccaritenā samannāgatā vaciduccaritena samannāgatā manoduccaritenā samannāgatā arīyānam upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param marañā apāyām duggatim vinipātam nirayām upapannā; ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritenā

samannāgatā vacisucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānam anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param marañ sugatim saggam lokam upapannā ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passāmi cavamāne upapajjamāne, hīne pañite suvanne dubbanne sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāmi. Ayañ kho me brāhmaṇa rattiya majjhime yāme dutiyā vijjā adhigatā, avijjā vihatā vijjā uppannā, tamo vihato āloko uppanno, yathā tañ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

So evam samāhite citte parisuddhe pariyođāte anaṅgane vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte āsavānam khayañāñāya cittām abhininnāmesim. So: idam dukkhan - ti yathābhūtam abbhaññāsim, ayañ dukkhasamudayo ti yathābhūtam abbhaññāsim, ayañ dukkhanirodho ti yathābhūtam abbhaññāsim, ayañ dukkhanirodhagāminī patipadā ti yathābhūtam abbhaññāsim; ime āsavā ti yathābhūtam abbhaññāsim, ayañ āsavasamudayo ti yathābhūtam abbhaññāsim, ayañ āsavanirodho ti yathābhūtam abbhaññāsim, ayañ āsavanirodhagāminī patipadā ti yathābhūtam abbhaññāsim. Tassa me evam jānato evam passato kāmāsavā pi cittām vimuccittha, bhavāsavā pi cittām vimuccittha, avijjāsavā pi cittām vimuccittha, vimuttasmiñ vimuttam iti nāñānam ahosi; khīñā jāti, vusitam brahmacariyam, katañ karāñiyam nāparam itthattāyāti abbhaññāsim. Ayañ kho me brāhmaṇa rattiya pacchime yāme tatiyā vijjā adhigatā, avijjā vihatā vijjā uppannā, tamo vihato āloko uppanno, yathā tañ appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

Siyā kho pana te brāhmaṇa evam - assa: Ajjāpi nūna samano Gotamo avitarāgo avitadoso avitamoho, tasmā araññe-vanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevatiti. Na kho pan' etam brāhmaṇa evam daṭṭhabbam. Dve kho ahañ brāhmaṇa athavase sampassamāno araññe-vanapatthāni pantāni senāsanāni paṭisevāmi: attano ca diṭṭhadhammasukhavihāram sampassamāno pacchimā - ca janatañ anukampamāno ti.

Anukampitarūpā 'yam bhotā Gotamena pacchimā ja-

natā, yathā tam arahatā sammāsambuddhena. Abhikkantam bho Gotama, abhikkantam bho Gotama. Seyyathā pi bho Gotama nikujjitatā vā ukkujjeyya, paṭicchannam vā vi-vareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhintiti, evam evam bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham bhavantam Gotamam saranam gacchāmi dhammañ ca bhikkhusaṅgañ ca. Upāsakam - mam bham Gotamo dhāretu ajjatagge pānupetam saranagatan - ti.

BHAYABHERAVASUTTAM CATUTTHAM.

5.

Evam me sutam. Ekam samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapindikassa ārāme. Tatra kho āyasmā Sāriputto bhikkhū āmantesi: Āvuso bhikkhavo ti. Āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa paccassosum. Āyasmā Sāriputto etad - avoca:

Cattāro 'me āvuso puggalā santo samvijjamānā lokasmīm, katame cattāro: Idh' āvuso ekacco puggalo sāṅgano va samāno: atthi me ajjhattam aṅgānañ - ti yathābhūtam na - ppajānāti; idha pan' āvuso ekacco puggalo sāṅgano va samāno: atthi me ajjhattam aṅgānañ - ti yathābhūtam pajānāti. Idh' āvuso ekacco puggalo anaṅgano va samāno: na - tthi me ajjhattam aṅgānañ - ti yathābhūtam na - ppajānāti; idha pan' āvuso ekacco puggalo anaṅgano va samāno: na - tthi me ajjhattam aṅgānañ - ti yathābhūtam pajānāti. Tatr' āvuso yvāyam puggalo sāṅgano va samāno: atthi me ajjhattam aṅgānañ - ti yathābhūtam na - ppajānāti, ayam imesam dvinnam puggalānam sāṅgañānam yeva satam hīnapuriso akkhāyati. Tatr' āvuso yvāyam puggalo sāṅgano va samāno: atthi me ajjhattam aṅgānañ - ti yathābhūtam pajānāti, ayam imesam dvinnam puggalānam sāṅgañānam yeva satam setthapuriso akkhāyati. Tatr' āvuso yvāyam puggalo anaṅgano

va samāno: na - tthi me ajjhattam aṅgaṇan - ti yathābhūtam na - ppajānāti, ayam imesam dvinnam puggalānam anaṅgaṇānam yeva satam hīnapuriso akkhāyati. Tatr' āvuso yvāyām puggalo anaṅgaṇo va samāno: na - tthi me ajjhattam aṅgaṇan - ti yathābhūtam pajānāti, ayam imesam dvinnam puggalānam anaṅgaṇānam yeva satam setṭhapuriso akkhāyatiti.

Evaṁ vutte āyasmā Mahāmoggallāno āyasmantam Sāriputtam etad - avoca: Ko nu kho āvuso Sāriputta hetu ko paccayo yen' imesam dvinnam puggalānam sāṅgaṇānam yeva satam eko hīnapuriso akkhāyati, eko setṭhapuriso akkhāyati; ko pan' āvuso Sāriputta hetu ko paccayo yen' imesam dvinnam puggalānam anaṅgaṇānam yeva satam eko hīnapuriso akkhāyati, eko setṭhapuriso akkhāyatiti.

Tatr' āvuso yvāyām puggalo sāṅgaṇo va samāno: atthi me ajjhattam aṅgaṇan - ti yathābhūtam na - ppajānāti, tass' etam pāṭikānkham: na chandam janessati, na vāyamissati, na viriyam ārabhissati tass' aṅgaṇassa pahānāya, so sarāgo sadoso samoho sāṅgaṇo saṅkiliṭṭhacitto kālam karissati. Seyyathā pi āvuso kamśapātī ābhata āpanā vā kammārakulā vā rajena ca malena ca pariyonaddhā, tam - enam sāmikā na c' eva paribhuñjeyyūn na ca pariyodapeyyūn, rajāpathe ca nam nikkihipeyyūn, evam hi sā āvuso kamśapātī aparena samayena saṅkiliṭṭhatarā assa malaggahitā ti. — Evam - āvuso ti. — Evam - eva kho āvuso yvāyām puggalo sāṅgaṇo va samāno: atthi me ajjhattam aṅgaṇan - ti yathābhūtam na - ppajānāti, tass' etam pāṭikānkham: na chandam janessati, na vāyamissati, na viriyam ārabhissati tass' aṅgaṇassa pahānāya, so sarāgo sadoso samoho sāṅgaṇo saṅkiliṭṭhacitto kālam karissati. Tatr' āvuso yvāyām puggalo sāṅgaṇo va samāno: atthi me ajjhattam aṅgaṇan - ti yathābhūtam pajānāti, tass' etam pāṭikānkham: chandam janessati, vāyamissati, viriyam ārabhissati tass' aṅgaṇassa pahānāya, so arāgo adoso amoho anaṅgaṇo asaṅkiliṭṭhacitto kālam karissati. Seyyathā pi āvuso kamśapātī ābhata āpanā vā kammārakulā vā rajena ca malena ca pariyonaddhā, tam - enam sāmikā paribhuñjeyyūn - c' eva pariyodapeyyūn - ca, na ca nam rajāpathe nikkihipeyyūn,

evam hi sā āvuso kāmsapātī aparena samayena parisuddha-tarā assa pariyodātā ti. — Evam-āvuso ti. — Evam-eva kho āvuso yvāyam puggalo sāṅgaṇo va samāno: atthi me ajjhattam aṅgaṇan-ti yathābhūtam pajānāti, tass' etam pāṭikaṅkham: chandaṁ janessati, vāyamissati, viriyāṁ ārabhissati tass' aṅganassa pahānāya, so arāgo adoso amoho anaṅgaṇo asaṅkiliṭṭhacitto kālām karissati. Tatr' āvuso yvāyam puggalo anaṅgaṇo va samāno: na-tthi me ajjhattam aṅgaṇan-ti yathābhūtam na-ppajānāti, tass' etam pāṭikaṅkham: subhanimittam manasikarissati, tassa subhanimittassa manasikārā rāgo cittam anuddhaṁsessati, so sarāgo sadoso samoho sāṅgaṇo saṅkiliṭṭhacitto kālām karissati. Seyyathā pi āvuso kāmsapātī ābhata āpañā vā kammārakulā vā parisuddhā pariyodātā, tam-enam sāmikā na c' eva paribhuñjeyyūm na ca pariyodapeyyūm, rajā-pathe ca nām nikkiheyyūm, evam hi sā āvuso kāmsapātī aparena samayena saṅkiliṭṭhatarā assa malaggahitā ti. — Evam-āvuso ti. — Evam-eva kho āvuso yvāyam puggalo anaṅgaṇo va samāno: na-tthi me ajjhattam aṅgaṇan-ti yathābhūtam na-ppajānāti, tass' etam pāṭikaṅkham: subhanimittam manasikarissati, tassa subhanimittassa manasikārā rāgo cittam anuddhaṁsessati, so sarāgo sadoso samoho sāṅgaṇo saṅkiliṭṭhacitto kālām karissati. Tatr' āvuso yvāyam puggalo anaṅgaṇo va samāno: na-tthi me ajjhattam aṅgaṇan-ti yathābhūtam pajānāti, tass' etam pāṭikaṅkham: subhanimittam na manasikarissati, tassa subhanimittassa amanasikārā rāgo cittam nānuddhaṁsessati, so arāgo adoso amoho anaṅgaṇo asaṅkiliṭṭhacitto kālām karissati. Seyyathā pi āvuso kāmsapātī ābhata āpañā vā kammārakulā vā parisuddhā pariyodātā, tam-enam sāmikā paribhuñjeyyūn-c' eva pariyodapeyyūn-ca, na ca nām rajā-pathe nikkiheyyūm, evam hi sā āvuso kāmsapātī aparena samayena parisuddhatarā assa pariyodātā ti. — Evam-āvuso ti. — Evam-eva kho āvuso yvāyam pug-galo anaṅgaṇo va samāno: na-tthi me ajjhattam aṅgaṇan-ti yathābhūtam pajānāti, tass' etam pāṭikaṅkham: subhanimittam na manasikarissati, tassa subhanimittassa amanasikārā rāgo cittam nānuddhaṁsessati, so arāgo adoso amoho anaṅgaṇo asaṅkiliṭṭhacitto kālām karissati. Ayam kho āvuso

Moggallāna hetu ayam paccayo yen' imesam dvinnam puggalānam sāṅgañānam yeva satam eko hīnapuriso akkhāyati, eko setṭhapuriso akkhāyati; ayam pan' āvuso Moggallāna hetu ayam paccayo yen' imesam dvinnam puggalānam anañgañānam yeva satam eko hīnapuriso akkhāyati, eko setṭhapuriso akkhāyatiti.

Aṅganam aṅganan - ti āvuso vuccati, kissa nu kho etam āvuso adhivacanam yadidam aṅganan - ti. — Pāpakānam kho etam āvuso akusalānam icchāvacarānam adhivacanam yadidam aṅganam. Thānam kho pan' etam āvuso vijjati yam idh' ekaccassa bhikkhuno evam icchā uppajjeyya: Āpattiñ - ca vata āpanno assam, na 'ca mām bhikkhū jāneyyuñ: āpattim āpanno ti; thānam kho pan' etam āvuso vijjati yan - tam bhikkhum bhikkhū jāneyyūm: āpattim āpanno ti; jānanti mām bhikkhū: āpattim āpanno ti. iti so kupito hoti appatīto. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubhayam - etam aṅganam. Thānam kho pan' etam āvuso vijjati yam idh' ekaccassa bhikkhuno evam icchā uppajjeyya: Āpattiñ - ca vata āpanno assam, anuraho mām bhikkhū codeyyum no saṅghamajhe ti; thānam kho pan' etam āvuso vijjati yan - tam bhikkhum bhikkhū saṅghamajhe codeyyum no anuraho; saṅghamajhe mām bhikkhū codenti no anuraho ti, iti so kupito hoti appatīto. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubhayam - etam aṅganam. Thānam kho pan' etam āvuso vijjati yam idh' ekaccassa bhikkhuno evam icchā uppajjeyya: Āpattiñ - ca vata āpanno assam, sappatipuggalo mām codeyya no appatipuggalo ti; thānam kho pan' etam āvuso vijjati yan - tam bhikkhum appatipuggalo codeyya no sappatipuggalo; appatipuggalo mām codeti no sappatipuggalo ti, iti so kupito hoti appatīto. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubhayam - etam aṅganam. Thānam kho pan' etam āvuso vijjati yam idh' ekaccassa bhikkhuno evam icchā uppajjeyya: Aho vata mām - eva Satthā paṭipucchitvā paṭipucchitvā bhikkhūnam dhammañ deseyya, na aññam bhikkhum Satthā paṭipucchitvā paṭipucchitvā bhikkhūnam dhammañ deseyyāti; thānam kho pan' etam āvuso vijjati yam aññam bhikkhum Satthā p. p. bh. dh. deseyya, na tañ

bhikkhum Satthā p. p. bh. dh. deseyya; añnam bhikkhum
 Satthā p. p. bh. dh. deseti, na main Satthā p. p. bh. dh.
 desetiti, iti so kupito hoti appatito. Yo c' eva kho āvuso
 kopo yo ca appaccayo ubhayam etam aṅganam. Thānam kho
 pan' etam āvuso vijjati yam idh' ekaccassa bhikkhuno evam
 icchā uppajjeyya: Aho vata mam - eva bhikkhū purakkhatvā
 purakkhatvā gāmām bhattāya paviseyyuṁ, na añnam bhik-
 khum bhikkhū purakkhatvā purakkhatvā gāmām bhattāya
 paviseyyuṁ - ti; thānam kho pan' etam āvuso vijjati yam añ-
 nam bhikkhum bhikkhū p. p. g. bhattāya paviseyyuṁ, na
 tam bhikkhum bhikkhū p. p. g. bhattāya paviseyyuṁ; añnam
 bhikkhum bhikkhū p. p. g. bhattāya pavisanti, na main bhik-
 khū p. p. g. bhattāya pavasantiti, iti so kupito hoti appa-
 tito. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubhayam
 etam aṅganam. Thānam kho pan' etam āvuso vijjati yam
 idh' ekaccassa bhikkhuno evam icchā uppajjeyya: Aho vata
 aham - eva labheyyam bhattachge aggāsanam aggodakam agga-
 piṇḍam, na añno bhikkhu labheyya bhattachge aggāsanam ag-
 godakam aggapiṇḍan - ti; thānam kho pan' etam āvuso vijjati
 yam añno bhikkhu labheyya bhattachge a. a. a., na so bhik-
 khu labheyya bhattachge a. a. a.; añno bhikkhu labhati bhat-
 tagge a. a. a., nāham labhāmi bhattachge a. a. aggapiṇḍan - ti.
 iti so kupito hoti appatito. Yo c' eva kho āvuso kopo yo
 ca appaccayo ubhayam etam aṅganam. Thānam kho pan'
 etam āvuso vijjati yam idh' ekaccassa bhikkhuno evam icchā
 uppajjeyya: Aho vata aham - eva bhattachge bhuttāvi anumodeyyam,
 na añno bhikkhu bhattachge bhuttāvi anumodeyyāti;
 thānam kho pan' etam āvuso vijjati yam añno bhikkhu bh.
 bh. anumodeyya, na so bhikkhu bh. bh. anumodeyya; añno
 bhikkhu bh. bh. anumodati, nāham bh. bh. anumodāmiti, iti
 so kupito hoti appatito. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca
 appaccayo ubhayam etam aṅganam. Thānam kho pan' etam
 āvuso vijjati yam idh' ekaccassa bhikkhuno evam icchā up-
 pajjeyya: Aho vata aham - eva ārāmagatānam bhikkhūnam
 dhammanam deseyyam, na añno bhikkhu ārāmagatānam bhik-
 khūnam dhammanam deseyyāti; thānam kho pan' etam āvuso
 vijjati yam añno bhikkhu ā. bh. dh. deseyya, na so bhikkhu

ā. bh. dh. deseyya; añño bhikkhu ā. bh. dh. deseti, nāham
 ā. bh. dh. desemiti, iti so kupito hoti appatito. Yo c' eva
 kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubhayam - etam aṅgaṇam.
 Thānam kho pan' etam āvuso vijjati yam idh' ekaccassa
 bhikkhuno evam icchā uppajjeyya: Aho vata aham - eva
 ārāmagatānam bhikkhuninam dhammam deseyyam — pe —
 upāsakānam dhammam deseyyam — pe — upāsikānam dham-
 mam deseyyam, na añño bhikkhu ārāmagatānam upāsikānam
 dhammam deseyyāti; thānam kho pan' etam āvuso vijjati
 yam añño bhikkhu ārāmagatānam upāsikānam dhammam
 deseyya, na so bhikkhu ā. u. dh. deseyya; añño bhikkhu ā.
 u. dh. deseti, nāham ā. u. dh. desemiti, iti so kupito hoti
 appatito. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubha-
 yam - etam aṅgaṇam. Thānam kho pan' etam āvuso vijjati
 yam idh' ekaccassa bhikkhuno evam icchā uppajjeyya: Aho
 vata mam - eva bhikkhū sakkareyyum garukareyyum māney-
 yum pūjeyyum, na añnam bhikkhum bhikkhū sakkareyyum
 garukareyyum māneyyum pūjeyyun - ti; thānam kho pan'
 etam āvuso vijjati yam añnam bhikkhum bhikkhū s. g. m.
 pūjeyyum, na tam bhikkhum bhikkhū s. g. m. pūjeyyum;
 añnam bhikkhum bhikkhū sakkaronti garukaronti mānenti
 pūjenti, na mām bhikkhū s. g. m. pūjentiti, iti so kupito
 hoti appatito. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca appaccayo
 ubhayam - etam aṅgaṇam. Thānam kho pan' etam āvuso
 vijjati yam idh' ekaccassa bhikkhuno evam icchā uppaj-
 jeyya: Aho vata mam - eva bhikkhuniyo — pe — upāsakā
 — pe — upāsikā s. g. m. pūjeyyum, na añnam bhikkhum
 upāsikā s. g. m. pūjeyyun - ti; thānam kho pan' etam āvuso
 vijjati yam añnam bhikkhum upāsikā s. g. m. pūjeyyum,
 na tam bhikkhum upāsikā s. g. m. pūjeyyum; añnam bhik-
 khum upāsikā s. g. m. pūjenti, na mām upāsikā s. g. m.
 pūjentiti, iti so kupito hoti appatito. Yo c' eva kho āvuso
 kopo yo ca appaccayo ubhayam - etam aṅgaṇam. Thānam
 kho pan' etam āvuso vijjati yam idh' ekaccassa bhikkhuno
 evam icchā uppajjeyya: Aho vata aham - eva lābhī assam
 pañitānam cīvarānam, na añño bhikkhū lābhī assa pañitā-
 nam cīvarānan - ti; thānam kho pan' etam āvuso vijjati yam

añño bhikkhu läbhī assa pañitānam cīvarānam, na so bhikkhu läbhī assa pañitānam cīvarānam; añño bhikkhu läbhī pañitānam cīvarānam, nāham läbhī pañitānam cīvarānan - ti, iti so kupito hoti appatito. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubhayam - etam aṅgaṇam. Thānam kho pan' etam āvuso vijjati yaṁ idh' ekaccassa bhikkhuno evam icchā uppajjeyya: Aho vata aham - eva läbhī assam pañitānam pindapātānam — pe — pañitānam senāsanānam — pañitānam gilānapaccayabhesajjaparikkhārānam, na añño bhikkhu läbhī assa pañitānam gilānapaccayabhesajjaparikkhārānan - ti; thānam kho pan' etam āvuso vijjati yaṁ añño bhikkhu läbhī assa p. g., na so bhikkhu läbhī assa p. g.; añño bhikkhu läbhī p. g., nāham läbhī p. g. gilānapaccayabhesajjaparikkhārānan - ti, iti so kupito hoti appatito. Yo c' eva kho āvuso kopo yo ca appaccayo ubhayam - etam aṅgaṇam. Imesam khot etam āvuso pāpākānam akusalānam icchāvacarānam adhivacanām yadidaṁ aṅgaṇan - ti.

Yassa cassaci āvuso bhikkhuno ime pāpākā akusalā icchāvacarā appahinā dissanti c' eva sūyanti ca, kiñcāpi so hoti āraññako pantasenāsano, piñḍapātiko sapadānacāri, pamsukūliko lūkhacīvaradharo, atha khot nam sabrahmacāri na sakkarenti na garukarenti na mānenti na pūjentī; tam kissa hetu: te hi tassa āyasmato pāpākā akusalā icchāvacarā appahinā dissanti c' eva sūyanti ca. Seyyathā pi āvuso kāmsapātī ābhatā āpañā vā kammārakulā vā parisuddhā paryodatā, tam - enam sāmikā ahikuṇapam vā kukkurakuṇapam vā manussakuṇapam vā racayitvā aññissā kāmsapātīyā paṭikujjītvā antarāpaṇam patipajjeyyam, tam - enam janō disvā evam vadeyya: Ambho, kim - ev' idaiñ hariyati jaññajaññam viyāti; tam - enam utṭhahitvā āpāpuritvā olokeyya, tassa saha dassanena amanāpātā ca sañthaheyya paṭikulyatā ca sañthaheyya jegucchitā ca sañthaheyya, jighacchitānam - pi na bhottukamyatā assa, pag - eva suhitānam; evam - eva khot āvuso yassa cassaci bhikkhuno ime pāpākā akusalā icchāvacarā appahinā dissanti c' eva sūyanti ca, kiñcāpi so hoti āraññako pantasenāsano, piñḍapātiko sapadānacāri, pamsukūliko lūkhacīvara-dharo, atha khot nam sabrahmacāri na sakkarenti na garu-

karonti na mānenti na pūjenti; tam kissa hetu: te hi tassa āyasmato pāpakā akusalā icchāvacarā appahinā dissanti c' eva sūyanti ca.

Yassa cassaci āvuso bhikkhuno ime pāpakā akusalā icchāvacarā pahinā dissanti c' eva sūyanti ca, kiñcāpi so hoti gāmantavihārī nemantaṇiko gahapaticivaram, atha kho nam sabrahmacārī sakkaronti garukaronti mānenti pūjenti; tam kissa hetu: te hi tassa āyasmato pāpakā akusalā icchāvacarā pahinā dissanti c' eva sūyanti ca. Seyyathā pi āvuso kāmsapātī ābhata āpañā vā kammārakulā vā parisuddhā pariyodatā, tam - enam sāmikā sālinam odanam vicitakālakam anekasūpam anekabyājanam racayitvā aññissā kāmsapātiyā paṭikujjivitvā antarāpañam patipajjeyum, tam - enam jano disvā evam vadeyya: Ambho, kim - ev' idam hariyati jañña-jañnam viyāti; tam - enam utṭhahitvā apāpuritvā olokeyya, tassa saha dassanena manāpatā ca sañthaheyya appaṭikulyatā ca sañthaheyya ajeguechitā ca sañthaheyya, suhitānam - pi bhottukamyatā assa, pag - eva jighacchitānam; evam - eva kho āvuso yassa cassaci bhikkhuno ime pāpakā akusalā icchāvacarā pahinā dissanti c' eva sūyanti ca, kiñcāpi so hoti gāmantavihārī nemantaṇiko gahapaticivaram, atha kho nam sabrahmacārī sakkaronti garukaronti mānenti pūjenti; tam kissa hetu: te hi tassa āyasmato pāpakā akusalā icchāvacarā pahinā dissanti c' eva sūyanti cāti.

Evan vutte āyasmā Mahāmoggallāno āyasmantam Sāriputtam etad - avoca: Upamā mam āvuso Sāriputta paṭibhātī. — Paṭibhātu tam āvuso Moggallānāti. — Ekam - idāham āvuso samayam Rājagahe viharāmi Giribbaje. Atha khvāham āvuso pubbanhasamayam nivāsetvā pattacivaram adāya Rājagaham piñdāya pāvisim. Tena kho pana samayena Samīti yānakāraputto rathassa nemim tacchatī, tam - enam Pañduputto ajiviko purāṇayānakāraputto paccupaṭhitō hoti. Atha kho āvuso Pañduputtassa ajivikassa purāṇayānakāraputtassa evam cetaso parivitakko udapādi: Aho vatāyam Samīti yānakāraputto imissū nemiyā imañ - ca vankam imañ - ca jimbam imañ - ca dosam taccheyya, evāyam nemi apagata-vānkā apagatajimbā apagatadosā suddhā 'ssa sāre pati-

thitā ti. Yathā yathā kho āvuso Pañduputtassa ājīvikassa purāṇayānakāraputtassa cetaso parivitakkitā hoti, tathā ta-thā Samīti yānakāraputto tassā nemiyā tañ-ca vañkam tañ-ca jimham tañ-ca dosam tacchatī. Atha kho āvuso Pañduputto ājīviko purāṇayānakāraputto attamano attamanavācām nicchāresi: Hadayā hadayaṁ maññe aññāya tacchatīti. Evam-eva kho āvuso ye te puggalā assaddhā jīvikatthā na saddhā agārasmā anagāriyām pabbajitā, saṭhā māyāvino keṭubhino, uddhatā unnaṭā, capalā mukharā vikinṇavācā, indriyesu aguttadvārā, bhojane amattaññuno, jāgariyām ananuyuttā, sāmaññe apekhabvanto, sikkhāya na tibbagāravā, bāhulikā sāthalikā, okkamane pubbaṅgamā paviveke nikkhittadhurā, kusitā hīnaviriyā, muṭṭhassati asampajānā, asamāhitā vibbhantacittā, duppaññā elamūgā, tesam āyasmā Sāriputto iminā dhammapariyāyena hadayā hadayaṁ maññe aññāya tacchatī. Ye pana te kulaputtā saddhā agārasmā anagāriyām pabbajitā, asaṭhā amāyāvino akeṭubhino, anuddhatā anunnaṭā, acapalā amukharā avikinṇavācā, indriyesu guttadvārā, bhojane mattaññuno, jāgariyām anuyuttā, sāmaññe apekhabvanto, sikkhāya tibbagāravā, na bāhulikā na sāthalikā, okkamane nikkhittadhurā paviveke pubbaṅgamā, āraddhaviriyā pahitattā, upaṭṭhitasatī sampajānā, samāhitā ekaggacittā, paññāvanto aneṭamūgā, te āyasmato Sāriputtassa imam dhammapariyāyām sutvā pipanti maññe ghasanti maññe vacasā c' eva manasā ca, sādhū vata bho sabrahmacārī akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭhāpeti. Seyyathā pi āvuso itthi vā puriso vā daharo yuvā mandanakajātiko sisāñ nahāto uppalamālam vā vassikamālam vā atimuttakamālam vā labhitvā ubhohi hatthehi paṭiggahetvā uttamaṅge sirasmin paṭiṭṭhāpeyya, evam-eva kho āvuso ye te kulaputtā saddhā agārasmā anagāriyām pabbajitā, asaṭhā . . . . , sādhū vata bho sabrahmacārī akusalā vuṭṭhāpetvā kusale patiṭṭhāpetiti.

Itiha te ubho mahānāgā aññamaññassa subhāsitām sam-anumodīnsūti.

6.

Evam - me sutam. Ekam samayaṁ Bhagavā Sāvatihīyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca:

Sampannasilā bhikkhave viharatha sampannapātimokkhā, pātimokkhasaṁvarasamvutā viharatha ācāragocarasampannā, anumattesu vajjesu bhayadassāvī, samādāya sikkhatha sikkhāpadesu. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: sabrahmacāri-nām piyo c' assām manāpo garu bhāvaniyo cāti, silesv - ev' assa paripūrakārī ajjhattam cetosamatham - anuyutto anirākatajjhāno vipassanāya samannāgato brūhetā suññāgārānam. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: lābhī assām civara-piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhārānan - ti, silesv - ev' assa paripūrakārī ajjhattam cetosamatham - anuyutto anirākatajjhāno vipassanāya samannāgato brūhetā suññāgārānam. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: yesāham civara-piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhāram pari-bhūnijāmi tesam te kārā mahapphalā assu mahānisamsā ti, silesv - ev' assa paripūrakārī — pe — brūhetā suññāgārānam. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: ye me nātisālohitā petā kālakatā pasannacittā anussaranti tesam tam mahapphalam assa mahānisamsan - ti, silesv - ev' assa — pe — brūhetā suññāgārānam. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: aratiratisaho assām na ca mām arati saheyya, uppannaṁ aratiṁ abhi-bhuyya abhibhuyya vihareyyan - ti, silesv - ev' assa paripūrakārī — pe — brūhetā suññāgārānam. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: bhayabheravasaho assām na ca mām bhaya-bheravām saheyya, uppannaṁ bhayabheravām abhibhuyya abhi-bhuyya vihareyyan - ti, silesv - ev' assa paripūrakārī — pe — b. s. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: catunnaṁ jhānānaṁ ābhicetasikānaṁ diṭṭhadhammasukhavihārānaṁ nikāmalābhī assām akicchālābhī akasiralābhī ti, silesv - ev' assa paripūrakārī — pe — b. s. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā te kāyena phassitvā vihareyyan - ti, silesv - ev' assa paripūrakārī — pe — b. s.

Ākañkheyya ce bhikkhave bhikkhu: tiṇṇam̄ samyojanānam̄ parikkhaya sotāpanno assam̄ avinipātadhammo niyato sambodhiparāyano ti, silesv· ev' assa paripūrakārī — pe — b. s. Ākañkheyya ce bhikkhave bhikkhu: tiṇṇam̄ samyojanānam̄ parikkhayā rāgadosamohānam̄ tanuttā sakadāgāmī assam̄, sakid· eva imam̄ lokam̄ āgantvā dukkhass' antam̄ kareyyan· ti, silesv· ev' assa paripūrakārī — pe — b. s. Ākañkheyya ce bhikkhave bhikkhu: pañcannam̄ orambhāgiyānam̄ samyojanānam̄ parikkhayā opapātiko assam̄ tatthaparinibbāyi anāvattidhammo tas-mā lokā ti. silesv· ev' assa paripūrakārī — pe — b. s. Ākañkheyya ce bhikkhave bhikkhu: anekavihitam̄ iddhividham̄ paccanubhaveyyam̄, eko pi hutvā bahudhā assam̄, bahudhā pi hutvā eko assam̄, āvibhāvam̄ tirobhāvam̄ tirokuddam̄ tiropākāram̄ tiropabbatam̄ asajjamāno gaccheyyam̄ seyyathā pi ākāse, paṭhaviyā pi ummujanimujjām̄ kareyyam̄ seyyathā pi udake, udake pi abhijjamāne gaccheyyam̄ seyyathā pi paṭhaviyam̄, ākāse pi pallañkena kameyyam̄ seyyathā pi pakkhi sakuno, ime pi candimasuriye evam̄ mahiddhike evam̄ mahānubhāvē pāñinā parimaseyyam̄ parimajjeyyam̄, yāva brahmalokā pi kāyena vasam̄ vatteyyan· ti, silesv· ev' assa paripūrakārī — pe — b. s. Ākañkheyya ce bhikkhave bhikkhu: dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde suneyyam̄, dibbe ca mānuse ca, ye dūre santike cāti, silesv· ev' assa paripūrakārī — pe — b. s. Ākañkheyya ce bhikkhave bhikkhu: parasattānam̄ parapuggalānam̄ cetasā ceto paricca pajāneyyam̄; sarāgam̄ vā cittam̄: sarāgam̄ cittān· ti pajāneyyam̄, vitarāgam̄ vā cittam̄: vitarāgam̄ cittān· ti pajāneyyam̄, sadosam̄ vā cittam̄: sadosam̄ cittān· ti pajāneyyam̄, vitādosam̄ vā cittam̄: vitādosam̄ cittān· ti pajāneyyam̄, samoham̄ vā cittam̄: samoham̄ cittān· ti pajāneyyam̄, vitamoham̄ vā cittam̄: vitamoham̄ cittān· ti pajāneyyam̄, sañkhittam̄ vā cittam̄: sañkhittam̄ cittān· ti pajāneyyam̄, vikkhittam̄ vā cittam̄: vikkhittam̄ cittān· ti pajāneyyam̄, mahaggataṁ vā cittam̄: mahaggataṁ cittān· ti pajāneyyam̄, amahaggataṁ vā cittam̄: amahaggataṁ cittān· ti pajāneyyam̄, sa-uttaram̄ vā cittam̄: sa-uttaram̄ cittān· ti pajāneyyam̄, anuttaram̄ vā cittam̄: anuttaram̄ cittān· ti pajāneyyam̄, samāhitam̄ vā cittam̄: samā-

hitam cittam - ti pajāneyyam, asamāhitam vā cittam: asamāhitam cittam cittam - ti pajāneyyam, vimuttam vā cittam: vimuttam cittam - ti pajāneyyam, avimuttam vā cittam: avimuttam cittam - ti pajāneyyan - ti, silesv - ev' assa paripūrakārī — pe — b. s. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: anekavihitam pubbenivāsam anussareyyam, seyyathidaṁ: ekam - pi jātīm dve pi jātiyo tisso pi jātiyo catasso pi jātiyo pañca pi jātiyo dasa pi jātiyo visatim - pi jātiyo timsam - pi jātiyo cattālisam - pi jātiyo paññāsam - pi jātiyo jātisatam - pi jātisahassam - pi jātisatasahassam - pi, aneke pi samvaṭṭakappe aneke pi vivaṭṭakappe aneke pi samvaṭṭavivaṭṭakappe; amutr' āsim evamānāmo evamgutto evamvāṇo evamāhāro evam sukhadukkhapaṭisamvedi evamāyupariyanto, so tato cuto amutra udapādīm, tatrāp' āsim evamānāmo evamgutto evamvāṇo evamāhāro evam sukhadukkhapaṭisamvedi evamāyupariyanto, so tato euto idhūpapanno ti. iti sākāram sa-uddesam anekavihitam pubbenivāsam anussareyyan - ti, silesv - ev' assa paripūrakārī — pe — b. s. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passeyyam cavamāne upapajjamāne, hīne pañite suvanne dubbañne sugate duggate yathākammūpage satte pajāneyyam: ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduuccaritena samannāgatā ariyānam upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param - marañā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapannā, ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānam anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param - marañā sugatim saggam lokam upapannā ti, iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passeyyam cavamāne upapajjamāne, hīne pañite suvanne dubbañne sugate duggate yathākammūpage satte pajāneyyan - ti, silesv - ev' assa paripūrakārī aijhattam cetosamatham - anuyutto anirākatajjhāno vipassanāya samannāgato brūhetā suññāgārānam. Ākaṅkheyya ce bhikkhave bhikkhu: āsavānam khayā anāsavām cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭhe va dhamme sayam abhiññāya sacchi-

katvā upasampajja vihareyyan - ti, silesv - ev' assa paripūrakāri ajjhattam cetosamatham - anuyutto anirākatajjhāno vi-passanāya samannāgato brūhetā suññāgārānam.

Sampannasilā bhikkhave viharatha sampannapātimokkhā, pātimokkhasaṁvarasañivutā viharatha ācāragocarasampannā, anumattesu vajjesu bhayadassāvī, samādāya sikkhatha sikkhā-padesūti, iti yan - tam vuttam idam etam paṭicca vuttan - ti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitam abhinandun - ti.

ĀKAÑKHEYASUTTAM CHATHTHAM.

7.

Evam - me sutam. Ekam samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa arāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca:

Seyyathā pi bhikkhave vattham saṅkiliṭṭham malaggahitam, tam - enam rajako yasmim yasmiṁ raṅgajāte upasamihareyya, yadi nilakāya yadi pitakāya yadi lohitakāya yadi manjeṭṭhakāya, dūrattavannam - ev' assa, aparisuddhavannam - ev' assa; tam kissa hetu: aparisuddhattā bhikkhave vatthassa; evam - eva kho bhikkhave citte saṅkiliṭṭhe duggati pāṭikaṅkhā. Seyyathā pi bhikkhave vattham parisuddham pariyo-datam, tam - enam rajako yasmim yasmiṁ raṅgajāte upasamihareyya, yadi nilakāya yadi pitakāya yadi lohitakāya yadi manjeṭṭhakāya, surattavannam - ev' assa, parisuddhavannam - ev' assa; tam kissa hetu: parisuddhattā bhikkhave vatthassa; evam - eva kho bhikkhave citte asaṅkiliṭṭhe sugati pāṭikaṅkhā.

Katame ca bhikkhave cittassa upakkilesā: Abhijjhā-visamalobho cittassa upakkileso, byāpādo cittassa upakkileso, kodho c. u., upanāho c. u., makkho c. u., palāso c. u., issā c. u., macchariyam c. u., māyā c. u., sātھeyyam c. u., thambo c. u., sārambho c. u., māno c. u., atimāno c. u., mado

c. u., pamādo cittassa upakkileso. Sa kho so bhikkhave bhikkhu: abhijjhāvisamalobho cittassa upakkileso ti iti viditvā abhijjhāvisamalobham cittassa upakkilesam pajahati, byāpādo cittassa upakkileso ti iti viditvā byāpādam cittassa upakkilesam pajahati, kodho..., upanāho..., makkho..., palāso..., issā..., macchariyam..., māyā..., sātkeyyam..., thambho..., sārambho..., māno..., atimāno..., mado..., pamādo cittassa upakkileso ti iti viditvā pamādaṁ cittassa upakkilesam pajahati. Yato kho bhikkhave bhikkhuno: abhijjhāvisamalobho cittassa upakkileso ti iti viditvā abhijjhāvisamalobho cittassa upakkileso pahīno hoti, byāpādo..., kodho..., upanāho..., makkho..., palāso..., issā..., macchariyam..., māyā..., sātkeyyam..., thambho..., sārambho..., māno..., atimāno..., mado..., pamādo cittassa upakkileso ti iti viditvā pamādo cittassa upakkileso pahīno hoti, so Buddhe aveccappasādena samannāgato hoti: Iti pi so Bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaranāsampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammārathi satthā devamanusānam buddho bhagavā ti; dhamme aveccappasādena samannāgato hoti: Svākkhāto Bhagavatā dhammo sandīṭhiko akāliko ehipassiko opanayiko paccattam veditabbo viññūhi; sanghe aveccappasādena samannāgato hoti: Supatippanno Bhagavato sāvakasaṅgho, ujupatippanno Bhagavato sāvakasaṅgho, sāmīcīpatippanno Bhagavato sāvakasaṅgho, yadi daṁ cattāri purisayugāni atṭha purisapuggalā, esa Bhagavato sāvakasaṅgho āhuneyyo pāhuneyyo dakkhiṇeyyo añjalikaraṇiyō, anuttaram puññakkhettam lokassāti. Yathodhi kho pan' assa cattam hoti vantam muttami pahīnam paṭinissaṭṭham. So: Buddhe aveccappasādena samannāgato 'mhitī labhati atthavedam, labhati dhammavedam, labhati dhammūpasamhitam pāmujjam, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukham vedeti, sukhino cittam samādhiyatī; dhamme aveccappasādena samannāgato 'mhitī labhati atthavedam, labhati dhammavedam, labhati dhammūpasamhitam pāmujjam, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukham vedeti, sukhino cittam samādhi-

yati; saṅghe aveccappasādena samannāgato 'mhi ti labhati athavedam, labhati dhammadvedam, labhati dhammūpasamhitam pāmujiām, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhām vedeti, sukhino cittām samādhiyati. Yathodhi kho pana me cattām vantām muttām pahinām patinissaṭṭhan-ti labhati athavedam, labhati dhammadvedam, labhati dhammūpasamhitam pāmujiām, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukhām vedeti, sukhino cittām samādhiyati.

Sa kho so bhikkhave bhikkhu evamīlo evamīdhammo evamīpañño sālīnañ-ce pi piṇḍapātam bhuñjati vicitakālakām anekasūpām anekabayañjanām n' ev' assa tam hoti antarāyāya. Seyyathā pi bhikkhave vatthām saṅkiliṭṭhaṁ malaggahitām acchām udakām āgamma parisuddham hoti pariyo-dātam, ukkāmukham vā pan' āgamma jātarūpām parisuddham hoti pariyo-dātam, evam-eva kho bhikkhave bhikkhu evamīlo evamīdhammo evamīpañño sālīnañ-ce pi piṇḍapātam bhuñjati vicitakālakām anekasūpām anekabayañjanām n' ev' assa tam hoti antarāyāya.

So mettāsaṅhagatena cetā ekām disām pharitvā viharati, tathā dutiyām, tathā tatiyām, tathā catutthim, iti uddham-adho tiriyanī sabbadhi sabbatthatāya sabbāvantām lokām mettāsaṅhagatena cetā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Karuñāsaṅhagatena cetā — pe — muditāsaṅhagatena cetā — upekhāsaṅhagatena cetā ekām disām pharitvā viharati, tathā dutiyām, tathā tatiyām, tathā catutthim, iti uddham-adho tiriyanī sabbadhi sabbatthatāya sabbāvantām lokām upekhāsaṅhagatena cetā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyābajjhena pharitvā viharati.

So: Atthi idam, atthi hīnañ atthi pañitām, atthi imassa saññāgatassa uttarām nissaraṇan-ti pajānāti. Tassa evam jānato evam passato kāmāsavā pi cittām vimuccati, bhavāsavā pi cittām vimuccati, avijjāsavā pi cittām vimuccati, vimuttasmiñ vimuttam-iti nānām hoti; khīnā jāti, vusitām brahmaçariyām, katam karaṇiyām nāparam itthattāyāti pa-

jānāti. Ayam vuccati bhikkhave bhikkhu sināto antarena sinānenāti.

Tena kho pana samayena Sundarikabhāradvājo brāhmaṇo Bhagavato avidūre nisinno hoti. Atha kho Sundarikabhāradvājo brāhmaṇo Bhagavantam etad - avoca: Gacchati pana bhavam Gotamo Bāhukām nadim sināyitun - ti. — Kiṁ brāhmaṇa Bāhukāya nadiyā, kiṁ Bāhukā nadi karissati. — Mokkhasammattā hi bho Gotama Bāhukā nadi bahujanassa, puññasammattā hi bho Gotama Bāhukā nadi bahujanassa, Bāhukāya ca pana nadiyā bahujano pāpam katham kammaṁ pavāhetiti. Atha kho Bhagavā Sundarikabhāradvājam brāhmaṇam gāthāhi ajjhabhāsi:

Bāhukām Adhikakkañ - ca, Gayam Sundarikām - api,
Sarassatim Payāgañ - ca, atho Bāhumatiñ nadim

Niccam - pi bālo pakkhanno kanhakammo na sujhati,
kiṁ Sundarikā karissati, kiṁ - Payāgo, kiṁ - Bāhukā nadi.

Verim katakibbisai naram

na hi nam sodhaye pāpakkamminam ;
suddhassa ve sadā phaggu, suddhass' uposatho sadā,
suddhassa sucikammassa sadā sampajjate vataṁ.

Idh' eva sināhi brāhmaṇa,

sabbabhūtesu karohi khemataṁ;

sace musā na bhaṇasi, sace pāṇam na himsasi,

Sace adinnam n' ādiyasi, saddahāno amacchari,
kiṁ kāhasi Gayam gantvā, udapāno pi te Gayā ti.

Evaṁ vutte Sundarikabhāradvājo brāhmaṇo Bhagavantam etad - avoca: Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathā pi bho Gotama nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhīntiti, evam - evam bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham bhavantam Gotamām saranaiñ gacchāmi dhammañ - ca bhikkhusaṅghañ - ca. Labheyāham bhotō Gotamassa santike pabbajjaṁ, labheyām upasampadan - ti. Alattha kho Sundarikabhāradvājo brāhmaṇo Bhagavato santike pabbajjaṁ, alattha upasampadām. Acirū-

pasampanno kho pan' āyasmā Bhāradvājo eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpi pahitatto viharanto nacirass' eva yass' atthāya kulaputtā samma - d - eva agārasmā anagāriyam pabbajanti tad-anuttaram brahmacariyapariyosānam diṭṭhe va dhamme sayam abhiññāya sacchikatvā upasampajja vihāsi; khinā jāti, vusitam brahmacariyain, katain karaṇiyam nāparam itthattāyāti abbhaññāsi, aññataro kho pan' āyasmā Bhāradvājo arahatain ahositi.

VATTHŪPAMASUTTAM SATTAMAM.

8.

Evam - me sutam. Ekam samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmā Mahācundo sāyanhasamayam paṭisallānā vuṭṭhito yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho āyasmā Mahācundo Bhagavantam etad - avoca: Yā imā bhante anekavihitā diṭṭhiyo loke uppajjanti attavāda-paṭisam-yuttā vā lokavāda-paṭisam-yuttā vā, ādim - eva nu kho bhante bhikkhuno manasikaroto evam - etāsam diṭṭhinām pahānam hoti, evam - etāsam diṭṭhinām paṭinissaggo hotiti.

Yā imā Cunda anekavihitā diṭṭhiyo loke uppajjanti attavāda-paṭisam-yuttā vā lokavāda-paṭisam-yuttā vā, yattha c' etā diṭṭhiyo uppajjanti yattha ca anusenti yattha ca samudācaranti, tam: n' etām mama, n' eso 'ham - asmi, na mēso attā ti evam - etām yathābhūtam sammappaññāya passato evam - etāsam diṭṭhinām pahānam hoti, evam - etāsam diṭṭhinām paṭinissaggo hoti. Thānam kho pan' etām Cunda vijjati yam idh' ekacco bhikkhu vivicca' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pīti-sukham paṭhamam jhānam upasampajja vihareyya; tassa evam - assa: sallekhenā viharāmiti. Na kho pan' ete Cunda ariyassa vinaye sallekhā vuccanti, diṭṭhadhammasukhavihārā

ete ariyassa vinaye vuccanti. Thānam kho pan' etam Cunda
 vijjati yam idh' ekacco bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā
 ajjhattam sampasādanam cetaso ekodibhāvam avitakkam
 avicāram samādhijam pītisukham dutiyam jhānam upasam-
 pajja vihareyya; tassa evam - assa: sallekhenā viharāmiti.
 Na kho pan' ete... vuccanti. Thānam kho pan' etam Cunda
 vijjati yam idh' ekacco bhikkhu pītiyā ca virāgā upekhako
 ca vihareyya sato ca sampajāno sukhañ ca kāyena paṭisam-
 vedeyya yan - tam ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukha-
 vihāri ti tatiyam jhānam upasampajja vihareyya; tassa
 evam - assa: sallekhenā viharāmiti. Na kho pan' ete...
 vuccanti. Thānam kho pan' etam Cunda vijjati yam idh'
 ekacco bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā
 pubbe va somanassadomanassānam atthagamā adukkham
 asukham upekhāsatipārisuddhim catuttham jhānam upasam-
 pajja vihareyya; tassa evam - assa: sallekhenā viharāmiti.
 Na kho pan' ete Cunda ariyassa vinaye sallekhañ vuccanti
 ditthadhammasukhavihārā ete ariyassa vinaye vuccanti.
 Thānam kho pan' etam Cunda vijjati yam idh' ekacco bhik-
 khu sabbaso rūpasaññānam samatikkamā paṭighasaññānam
 atthagamā nānattasaññānam amanasikārā ananto ākāso ti
 ākāsañcāyatanañ upasampajja vihareyya; tassa evam - assa:
 sallekhenā viharāmiti. Na kho pan' ete Cunda ariyassa vi-
 naye sallekhañ vuccanti, santā ete vihārā ariyassa vinaye
 vuccanti. Thānam kho pan' etam Cunda vijjati yam idh'
 ekacco bhikkhu sabbaso ākāsañcāyatanañ samatikkamma
 anantam viññānan - ti viññānañcāyatanañ upasampajja vi-
 hareyya; tassa evam - assa: sallekhenā viharāmiti. Na kho
 pan' ete Cunda .. vuccanti. Thānam kho pan' etam Cunda
 vijjati yam idh' ekacco bhikkhu sabbaso viññānañcāyatanañ
 samatikkamma na - tthi kiñciti ākiñcaññāyatanañ upasam-
 pajja vihareyya; tassa evam - assa: sallekhenā viharāmiti.
 Na kho pan' ete Cunda .. vuccanti. Thānam kho pan' etam
 Cunda vijjati yam idh' ekacco bhikkhu sabbaso ākiñcaññā-
 yatanam samatikkamma nevasaññāsaññāyatanañ upasam-
 pajja vihareyya; tassa evam - assa: sallekhenā viharāmiti.

Na kho pan' ete Cunda ariyassa vinaye sallekha vuccanti,
santā ete vihārā ariyassa vinaye vuccanti.

Idha kho pana vo Cunda sallekho karaṇiyo: Pare vihimṣakā bhavissanti, mayam - ettha avihimṣakā bhavissāmāti sallekho karaṇiyo. Pare pāṇātipātī bhavissanti, mayam - ettha pāṇātipātā paṭiviratā bhavissāmāti sallekho karaṇiyo. Pare adinnādāyī bhavissanti, mayam - ettha adinnādānā paṭiviratā bhavissāmāti s. k. Pare abrahmacārī bhavissanti, mayam - ettha brahmacārī bhavissāmāti s. k. Pare musāvādī bhavissanti, mayam - ettha musāvādā paṭiviratā bhavissāmāti s. k. Pare pisunāvācā bhavissanti, mayam - ettha pisunāya vācāya paṭiviratā bhavissāmāti s. k. Pare pharusāvācā bhavissanti, mayam - ettha pharusāya vācāya paṭiviratā bhavissāmāti s. k. Pare samphappalāpi bhavissanti, mayam - ettha samphappalāpi paṭiviratā bhavissāmāti s. k. Pare abhijjhālū 'bhavissanti, mayam - ettha anabhijjhālū bhavissāmāti s. k. Pare byāpanna-cittā bhavissanti, mayam - ettha abyāpannacittā bhavissāmāti s. k. Pare micchāditthī bhavissanti, mayam - ettha sammāditthī bhavissāmāti s. k. Pare micchāsaṅkappā bhavissanti, mayam - ettha sammāsaṅkappā bhavissāmāti s. k. Pare micchāvācā bhavissanti, mayam - ettha sammāvācā bhavissāmāti s. k. Pare micchākammantā bhavissanti, mayam - ettha sammākammantā bhavissāmāti s. k. Pare micchāājivā bhavissanti, mayam - ettha sammāājivā bhavissāmāti s. k. Pare micchāvāyāmā bhavissanti, mayam - ettha sammāvāyāmā bhavissāmāti s. k. Pare micchāsaṭī bhavissanti, mayam - ettha sammāsaṭī bhavissāmāti s. k. Pare micchāsamādhī bhavissanti, mayam - ettha sammāsamādhī bhavissāmāti s. k. Pare micchānāñī bhavissanti, mayam - ettha sammānāñī bhavissāmāti s. k. Pare micchāvīmutti bhavissanti, mayam - ettha sammāvīmutti bhavissāmāti s. k. Pare thīnamiddhapariyutṭhitā bhavissanti, mayam - ettha vigatathīnamiddhā bhavissāmāti s. k. Pare uddhatā bhavissanti, mayam - ettha anuddhatā bhavissāmāti s. k. Pare vecikicchī bhavissanti, mayam - ettha tīṇnavicikchā bhavissāmāti s. k. Pare kodhanā bhavissanti, mayam - ettha akkodhanā bhavissāmāti s. k. Pare upanāhī bhavissanti, mayam - ettha anupanāhī bhavissāmāti s. k.

Pare makkhī bhavissanti, mayam - ettha amakkhī bhavissāmāti s. k. Pare paṭasī bhavissanti, mayam - ettha apalasī bhavissāmāti s. k. Pare issukī bhavissanti, mayam - ettha anissukī bhavissāmāti s. k. Pare maccharī bhavissanti, mayam - ettha amaccharī bhavissāmāti s. k. Pare saṭhā bhavissanti, mayam - ettha asaṭhā bhavissāmāti s. k. Pare māyāvī bhavissanti, mayam - ettha amāyāvī bhavissāmāti s. k. Pare thaddhā bhavissanti, mayam - ettha atthaddhā bhavissāmāti s. k. Pare atimānī bhavissanti, mayam - ettha anatimānī bhavissāmāti s. k. Pare dubbacā bhavissanti, mayam - ettha suvacā bhavissāmāti s. k. Pare pāpamittā bhavissanti, mayam - ettha kalyāṇamittā bhavissāmāti s. k. Pare pamattā bhavissanti, mayam - ettha appamattā bhavissāmāti s. k. Pare assaddhā bhavissanti, mayam - ettha sadlhā bhavissāmāti s. k. Pare ahirikā bhavissanti, mayam - ettha hirimana bhavissāmāti s. k. Pare anottāpi bhavissanti, mayam - ettha ottāpi bhavissāmāti s. k. Pare appassutā bhavissanti, mayam - ettha bahussutā bhavissāmāti s. k. Pare kusitā bhavissanti, mayam - ettha āraddhaviriyā bhavissāmāti s. k. Pare muṭṭhassatī bhavissanti, mayam - ettha upaṭṭhitassatī bhavissāmāti s. k. Pare duppaññā bhavissanti, mayam - ettha paññāsampannā bhavissāmāti s. k. Pare sanditthiparāmāsi-ādhānagāhi-duppaṭinissaggi bhavissanti, mayam - ettha asanditthiparāmāsi-anādhānagāhi-suppaṭinissaggi bhavissāmāti sallekho karaniyo.

Cittuppādam - pi kho aham Cunda kusalesu dhammesu bahukāraṁ vadāmi, ko pana vādo kāyena vācāya anuvidhiyanāsu. Tasmātiha Cunda: Pare vihiṁsakā bhavissanti, mayam - ettha avihimṣakā bhavissāmāti cittam uppādetabbam. Pare pāṇātipatī bhavissanti, mayam - ettha pāṇātipatā paṭiviratā bhavissāmāti cittam uppādetabbam — pe —. Pare sanditthiparāmāsi-ādhānagāhi-duppaṭinissaggi bhavissanti, mayam - ettha asanditthiparāmāsi-anādhānagāhi-suppaṭinissaggi bhavissāmāti cittam uppādetabbam.

Seyyathā pi Cunda visamo maggo, tassāssa añño samo maggo parikkamanāya, seyyathā pi pana Cunda visamā tittham, tassāssa añnam samām tittham parikkamanāya,

evam - eva kho Cunda vihimsakassa purisapuggalassa avihiṁsā hoti parikkamanāya, pāṇātipātissa purisapuggalassa pāṇātipātā veramañī hoti parikkamanāya, adinnādāyissa p. adinnādānā veramañī h. p., abrahmacārissa p. brahmamacariyām h. p., musāvādissa p. musāvādā veramañī h. p., pisunāvācassa p. pisunāyā vācāya veramañī h. p., pharusāvācassa p. pharusāya vācāya veramañī h. p., samphappalāpissa p. samphappalāpā veramañī h. p., abhijjhālussa p. anabhijjhāh h. p., bāpānnacittassa p. abyāpādo h. p., micchādiṭṭhissa p. sammādiṭṭhi h. p., micchāsaṅkappassa p. sammāsaṅkappo h. p., micchāvācassa p. sammāvācā h. p., micchākammantassa p. sammākammanto h. p., micchāājivassa p. sammāājivo h. p., micchāvāyāmassa p. sammāvāyāmo h. p., micchāsatissa p. sammāsatī h. p., micchāsamādhissa p. sammāsamādhī h. p., micchānāṇissa p. sammānāṇam h. p., micchāvimuttissa p. sammāvimutti h. p., thinamiddhapariyuṭṭhitassa p. vigata-thinamiddhatā h. p., uddhatassa p. anuddhaccām h. p., vecikiechissa p. tiṇavacikicchatā h. p., kodhanassa p. akkodho h. p., upanāhissa p. anupanāhō h. p., makkhissa p. amakkho h. p., paṭṭasissa p. apalāso h. p., issukissa p. anissā h. p., maccharissa p. amacchariyām h. p., saṭbhassa p. asāṭheyyām h. p., māyāvissa p. amāyā h. p., thaddhassa p. atthaddhiyām h. p., atimānissa p. anatimāno h. p., dubbacassa p. sovacassatā h. p., pāpamittassa p. kalyāṇamittatā h. p., pamattassa p. appamādo h. p., assaddhassa p. saddhā h. p., ahirikassa p. hiri h. p., anottāpissa p. ottappam h. p., appassutassa p. bāhusaccaṁ h. p., kusitassa p. viriyārambho h. p., muṭṭhasatissa p. upaṭṭhitasatitā h. p., dappaññassa p. paññāsampadā h. p., sandiṭṭhiparāmāsi-ādhānagāhi-duppaṭinissaggissa purisapuggalassa asandiṭṭhiparāmāsi-anādhānagāhi-suppaṭinissaggitā hoti parikkamanāya.

Seyyathā pi Cunda ye keci akusalā dhammā sabbe te adhobhāvaṅgamanīyā, ye keci kusalā dhammā sabbe te upari-bhāvaṅgamanīyā, evam - eva kho Cunda vihimsakassa purisapuggalassa avihiṁsā hoti uparibhāvāya, pāṇātipātissa purisapuggalassa pāṇātipātā veramañī hoti uparibhāvāya, adinnādāyissa — pe — sandiṭṭhiparāmāsi-ādhānagāhi-duppaṭinissag-

gissa purisapuggalassa asanditthiparāmāsi-anādhānagāhi-suppaṭinissaggitā hoti uparibhāvāya.

So vata Cunda attanā palipapalipanno param palipapalipannam uddharissatiti n' etam thānam vijjati. So vata Cunda attanā apalipapalipanno param palipapalipannam uddharissatiti thānam - etam vijjati. So vata Cunda attanā adanto avinīto aparinibbuto param damessati vinessati parinibbāpessatiti n' etam thānam vijjati. So vata Cunda attanā danto vinīto parinibbuto param damessati vinessati parinibbāpessatiti thānam - etam vijjati. Evam - eva kho Cunda vihimsakassa purisapuggalassa avihimsā hoti parinibbānāya, pāṇātipātissa purisapuggalassa pāṇātipātā veramañi hoti parinibbānāya, adinnādāyissa p. adinnādānā veramañi h. p., abrahmacārissa p. brahmacariyam h. p., musāvādissa p. musāvādā veramañi h. p., pisunāvācassa p. pisunāya vācāya veramañi h. p., pharusāvācassa p. pharusāya vācāya veramañi h. p., samphappalāpissa p. samphappalāpā veramañi h. p., abhijjhālussa p. anabhijjhā h. p., byāpannacittassa p. abyāpādo h. p., micchādiṭṭhissa p. sammādiṭṭhi h. p., micchāsaṅkappassa p. sammāsaṅkappo h. p., micchāvācassa p. sammāvācā h. p., micchākammantassa p. sammākammanto h. p., micchājivassa p. sammājivo h. p., micchāvāyāmassa p. sammāvāyāmo h. p., micchāsatissa p. sammāsatī h. p., micchāsamādhissa p. sammāsamādhi h. p., micchānāñissa p. sammānāñam h. p., micchāvīmuttissa p. sammāvīmutti h. p., thīnāmiddhapariyutṭhitassa p. vigatathīnamiddhatā h. p., uddhattassa p. anuddhaccām h. p., vecikicchissa p. tiṇṇaviciκicchatā h. p., kodhanassa p. akkodho h. p., upanāhissa p. anupanāhō h. p., makkhissa p. amakkho h. p., paṭasissa p. apaṭāso h. p., issukissa p. anissā h. p., maccharissa p. amacchariyam h. p., saṭhassa p. asāṭheyyam h. p., māyāvissa p. amāyā h. p., thad-dhassa p. atthaddhiyam h. p., atimānissa p. anatimāno h. p., dubbacassa p. sovacassatā h. p., pāpamittassa p. kalyāna-mittatā h. p., pamattassa p. appamādo h. p., assaddhassa p. saddhā h. p., ahirikassa p. hiri h. p., anottāpissa p. ottappam h. p., appassutassa p. bāhusaccām h. p., kusitassa p. viriyā-rambho h. p., muṭṭhassatissa upaṭṭhitasatitā h. p., duppaññassa

p. paññāsampadā h. p., sanditthiparāmāsi-ādhānagāhi-duppatinissaggissa purisapuggalassa asanditthiparāmāsi-anādhānagāhi-suppaññissaggitā hoti parinibbānāya.

Iti kho Cunda desito mayā sallekhapariyāyo, desito cittuppādapariyāyo, desito parikkamanapariyāyo, desito upari-bhāvapariyāyo, desito parinibbānapariyāyo. Yaṁ kho Cunda satthārā karaṇiyam sāvakānam hitesinā anukampakena anukampain upādāya katam vo tam mayā. Etāni Cunda rukkhamūlāni, etāni suññāgārāni. Jhāyatha Cunda, mā pamādattha, ma pacchā vippatīsārino ahuvattha, ayaṁ vo amhākam anusāsanī ti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Mahācundo Bhagavato bhāsitam abhinanditi.

SALLEKHASUTTAṂ ATTHAMĀṂ.

9.

Evam - me sutam. Ekam samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapindikassā ārāme. Tatra kho āyasmā Sāriputto bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa paccassosum. Āyasmā Sāriputto etad - avoca:

Sammādiṭṭhi sammādiṭṭhitī āvuso vuccati. Kittāvatā nu kho āvuso ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti, ujugatā 'ssa diṭṭhi, dhamme aveccappasādena samannāgato, āgato imam sad-dhamman - ti. — Dūrato pi kho mayam āvuso āgaccheyyāma āyasmato Sāriputtassa santike etassa bhāsitassa attham - aññātuṁ, sādhu vat' āyasmantam yeva Sāriputtam paṭibhātu etassa bhāsitassa attho, āyasmato Sāriputtassa sutvā bhikkhū dhāres-santiti. — Tena h' āvuso sunātha, sādhukam manasikarotha, bhāsissāmiti. Evam - āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa paccassosum. Āyasmā Sāriputto etad - avoca:

Yato kho āvuso ariyasāvako akusalāñ - ca pajānāti akusalamūlañ - ca pajānāti, kusalāñ - ca pajānāti kusalamūlañ - ca

pajānāti, ettāvatā pi kho āvuso ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti, ujugatā 'ssa diṭṭhi, dhamme aveccappasādena samannāgato, āgato imam saddhamman. Katamañ pan' āvuso akusalam, katamañ akusalamūlam, katamañ kusalam, katamañ kusalamūlam: Pāṇātipāto kho āvuso akusalam, adinnādānañ akusalam, kāmesu micchācāro akusalam, musāvādo akusalam, pisuñā vācā akusalam, pharusā vācā akusalam, samphappalāpo akusalam, abhijjhā akusalam, byāpādo akusalam, micchādiṭṭhi akusalam. Idam vuccat' āvuso akusalam. Katamañ-c' āvuso akusalamūlam: Lobho akusalamūlam, doso akusalamūlam, moho akusalamūlam. Idam vuccat' āvuso akusalamūlam. Katamañ-c' āvuso kusalam: Pāṇātipātā veramañi kusalam, adinnādāna veramañi kusalam, kāmesu micchācārā veramañi kusalam, musāvāda veramañi kusalam, pisuñāya vācāya veramañi kusalam, pharusāya vācāya veramañi kusalam, samphappalāpā veramañi kusalam, anabhijjhā kusalam, abyāpādo kusalam, sammādiṭṭhi kusalam. Idam vuccat' āvuso kusalam. Katamañ-c' āvuso kusalamūlam: Alobhko kusalamūlam, adoso kusalamūlam, amoho kusalamūlam. Idam vuccat' āvuso kusalamūlam. Yato kho āvuso ariyasāvako evam akusalam pajānāti evam akusalamūlam pajānāti, evam kusalam pajānāti evam kusalamūlam pajānāti, so sabbaso rāgānusayam pahāya paṭighānusayam paṭivinodetvā asmi ti diṭṭhimāñānusayañ samūhanitvā avijjam pahāya vijjam uppādetvā diṭṭhe va dhamme dukkhass' antakaro hoti. Ettāvatā pi kho āvuso ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti, ujugatā 'ssa diṭṭhi, dhamme aveccappasādena samannāgato, āgato imam saddhamman - ti.

Sādh' āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa bhāsitañ abhinanditvā anumoditvā āyasmantam Sāriputtam uttarim pañham apucchum: Siyā pan' āvuso añño pi pariyyayo yathā ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti, ujugatā 'ssa diṭṭhi, dhamme aveccappasādena samannāgato, āgato imam saddhamman - ti. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako āhārañ-ca pajānāti āhārasamudayañ-ca pajānāti āhāranirodhāñ-ca pajānāti āhāranirodhagāminī-paṭipadañ-ca pajānāti, ettāvatā pi kho āvuso ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti, ujugatā 'ssa diṭṭhi, dhamme aveccappasādena samannāgato, āgato

imam saddhammaṁ. Katamo pan' āvuso āhāro, katamo āhārasamudayo, katamo āhāranirodho, katamā āhāranirodhagāminī-patipadā: Cattāro 'me āvuso āhārā bhūtānam vā sattānam thitiyā sambhavesinām vā anuggahāya, katame cat-tāro: Kabaliṁkāro āhāro olāriko vā sukhumo vā, phasso dutiyo, manosañcetanā tatiyo, viññāṇam catuttho. Tañhā-samudayā āhārasamudayo, tañhānirodhā āhāranirodho, ayam-eva ariyo atṭhaṅgiko maggo āhāranirodhagāminī-patipadā, seyyathidaṁ: sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammā-kammanto sammājivo sammāvāyāmo sammāsatī sammā-samādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evam āhāram pajānāti, evam āhārasamudayam pajānāti, evam āhāranirodhām pajānāti, evam āhāranirodhagāminī-patipadaṁ pajānāti, so sab-baso rāgānusayaṁ pahāya paṭighānusayaṁ paṭivinodetvā asmiñi diṭṭhimānānusayaṁ samūhanitvā avijjam pahāya vijjam uppādetvā diṭṭhe va dhamme dukkhass' antakaro hoti. Ettāvatā pi kho āvuso ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti, ujugatā 'ssa diṭṭhi, dhamme aveccappasādena samannāgato, āgato imam saddhamman - ti.

Sādh' āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa bhāsitam abhinanditvā anumoditvā āyasmantam Sāriputtaṁ uttarīm pañhañ apucchum; Siyā pan' āvuso añño pi pari-yāyo yathā ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti — pe — āgato imam saddhamman - ti. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako dukkhañ - ca pajānāti dukkhasamudayañ - ca pajānāti dukkhanirodhañ - ca pajānāti dukkhanirodhagāminī-patipadañ - ca pajānāti, ettāvatā pi kho āvuso ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti, ujugatā 'ssa diṭṭhi, dhamme aveccappasādena samannāgato, āgato imam saddhammaṁ. Katamañ pan' āvuso dukkham, katamo dukkhasamudayo, katamo dukkhanirodho, katamā dukkhanirodhagāminī-patipadā. Jāti pi dukkhā, jarā pi dukkhā, byādhi pi dukkhā, marañam - pi dukkham, sokaparideva-dukkhadomanassupāyāsā pi dukkhā, yam - p' iccham na labhati tam - pi dukkham, saṅkhittena pañc' upādānakkhandhā dukkhā. Idam vuccat' āvuso dukkham. Katamo c' āvuso dukkhasamudayo: Ya 'yam tañhā ponobhavikā nandirāga-sahagatā tatratrābhinandinī, seyyathidaṁ: kāmataphā bhava-

tañhā vibhavatañhā, ayam vuccat' āvuso dukkhasamudayo. Katamo c' āvuso dukkhanirodho: Yo tassā yeva tañhāya asesavirāganirodho cāgo pañinissaggo mutti anālayo, ayam vuccat' āvuso dukkhanirodho. Katamā c' āvuso dukkhanirodthagāminī-paṭipadā: Ayam eva ariyo aṭṭhangiko maggo dukkhanirodthagāminī-paṭipadā, seyyathidaṁ: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evam dukkham pajānāti, evam dukkhasamudayam pajānāti, evam dukkhanirodham pajānāti, evam dukkhanirodthagāminī-paṭipadam pajānāti, so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya paṭighānusayaṁ paṭivinodetvā — pe —. Ettāvatā pi kho... saddhamman - ti.

Sādh' āvuso ti kho... apucchum: Siyā pan' āvuso añño pi pariyāyo yathā ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti — pe — āgato imam saddhamman - ti. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako jarāmaraṇañ - ca pajānāti jarāmaraṇasamudayañ - ca pajānāti jarāmaraṇanirodhañ - ca pajānāti jarāmaraṇanirodha-gāminī-paṭipadañ - ca pajānāti, ettāvatā pi kho... saddhammam. Katamāñ pan' āvuso jarāmaraṇam, katamo jarāmaraṇasamudayo, katamo jarāmaraṇanirodho, katamā jarāmaraṇanirodthagāminī-paṭipadā: Yā tesam tesam sattānam tamhi tamhi sattanikāye jarā jīraṇatā khaṇḍiccam pāliccam valittacatā, āyuno samhāni indriyānam paripāko, ayam vuccat' āvuso jarā. [Katamañ - c' āvuso maraṇam:] Yam tesam tesam sattānam tamhā tamhā sattanikāyā cuti cavanatā bhedo antarādhānam maccumaraṇam kālakiriyā, khandhānam bhedo kalebarassa nikkhepo, idam vuccat' āvuso maraṇam. Iti ayañ - ca jarā idañ - ca maraṇam idam vuccat' āvuso jarāmaraṇam. Jātisamudayā jarāmaraṇasamudayo, jātinirodhā jarāmaraṇanirodho, ayam eva ariyo aṭṭhangiko maggo jarāmaraṇanirodha-gāminī-paṭipadā, seyyathidaṁ: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evam jarāmaraṇam pajānāti, evam jarāmaraṇasamudayam pajānāti, evam jarāmaraṇanirodham pajānāti, evam jarāmaraṇanirodthagāminī-paṭipadam pajānāti, so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya paṭighānusayaṁ paṭivinodetvā — pe —. Ettāvatā pi kho... saddhamman - ti.

Sādh' āvuso ti kho... apucchum: Siyā pan' āvuso —

pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako jātiñ-ca pajānāti jātisamudayañ-ca pajānāti jātinirodhañ-ca pajānāti jātinirodhagāminī-paṭipadañ-ca pajānāti, ettāvatā pi kho... saddhammām. Katamā pan' āvuso jāti, katamo jātisamudayo, katamo jātinirodho, katamā jātinirodhagāminī-paṭipadā: Yā tesam tesam sattānam tamhī tamhī sattanikāye jāti sañjāti okkanti abhinibbatti, khandhānam pātubhāvo āyatanānam paṭilābho, ayam vuccat' āvuso jāti. Bhavasamudayā jātisamudayo, bhavanirodhā jātinirodho, ayam-eva ariyo atṭhangiko maggo jātinirodhagāminī-paṭipadā, seyyathidam: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evam jātiñ pajānāti, evam jātisamudayam pajānāti, evam jātinirodhām pajānāti, evam jātinirodhagāminī-paṭipadam pajānāti, so sabbaso rāgānusayam pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho... saddhamman - ti.

Sādh' āvuso ti kho... apucchūm: Siyā pan' āvuso — pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako bhavañ-ca pajānāti bhavasamudayañ-ca pajānāti bhavanirodhañ-ca pajānāti bhavanirodhagāminī-paṭipadañ-ca pajānāti, ettāvatā pi kho... saddhammām. Katamo pan' āvuso bhavo, katamo bhavasamudayo, katamo bhavanirodho, katamā bhavanirodhagāminī-paṭipadā: Tayo 'me āvuso bhavā: kāma-bhavo rūpabhavo arūpabhavo. Upādānasamudayā bhavasamudayo, upādānanirodhā bhavanirodho, ayam-eva ariyo atṭhangiko maggo bhavanirodhagāminī-paṭipadā, seyyathidam: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evam bhavañ pajānāti, evam bhavasamudayam pajānāti, evam bhavanirodhām pajānāti, evam bhavanirodhagāminī-paṭipadam pajānāti, so sabbaso rāgānusayam pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho... saddhamman - ti.

Sādh' āvuso ti kho... apucchūm: Siyā pan' āvuso — pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako upādānañ-ca pajānāti upādānasamudayañ-ca pajānāti upādānā-nirodhañ-ca pajānāti upādānanirodhagāminī-paṭipadañ-ca pajānāti, ettāvatā pi kho... saddhammām. Katamām pan' āvuso upādānam, katamo upādānasamudayo, katamo upādānanirodho, katamā upādānanirodhagāminī-paṭipadā: Cattāro 'me āvuso

upādānā: kāmupādānam ditṭhpupādānam sīlabbatupādānam attavādupādānam. Taṇhāsamudayā upādānasamudayo, taṇhā-nirodhā upādānanirodho, ayam - eva ariyo atṭhaṅgiko maggo upādānanirodhagāminī-paṭipadā, seyyathidam: sammāditthi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evam upādānam pajānāti, evam upādānasamudayaṁ pajānāti, evam upādānanirodhām pajānāti, evam upādānanirodhagāminī-paṭipadam pajānāti, so sabbaso rāgānusayam pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho... saddhamman - ti.

Sādh' āvuso ti kho... apucchum: Siyā pan' āvuso — pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako taṇhañ-ca pajānāti taṇhāsamudayañ - ca pajānāti taṇhānirodhañ - ca pajānāti taṇhānirodhagāminī-paṭipadañ - ca pajānāti, ettāvatā pi kho... saddhammañ. Katamā pan' āvuso taṇhā, katamo taṇhāsamudayo, katamo taṇhānirodho, katamā taṇhānirodhagāminī-paṭipadā: Cha - y - ime āvuso taṇhākāyā: rūpataṇhā saddataṇhā gandhataṇhā rasataṇhā phoṭṭhabbataṇhā dhamma-taṇhā. Vedanāsamudayā taṇhāsamudayo, vedanānirodhā taṇhānirodho, ayam - eva ariyo atṭhaṅgiko maggo taṇhānirodhagāminī-paṭipadā, seyyathidam: sammāditthi — pe — sammā-samādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evam taṇhām pajānāti, evam taṇhāsamudayaṁ pajānāti, evam taṇhānirodhām pajānāti, evam taṇhānirodhagāminī-paṭipadam pajānāti, so sabbaso rāgānusayam pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho... saddhamman - ti.

Sādh' āvuso ti kho... apucchum: Siyā pan' āvuso — pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako vedanāñ - ca pajānāti vedanāsamudayañ - ca pajānāti vedanānirodhañ - ca pajānāti vedanānirodhagāminī-paṭipadañ - ca pajānāti, ettāvatā pi kho... saddhammañ. Katamā pan' āvuso vedanā, katamo vedanāsamudayo, katamo vedanānirodho, katamā vedanānirodhagāminī-paṭipadā: Cha - y - ime āvuso vedanākāyā: cakkhusamphassajā vedanā, sotasamphassajā vedanā, ghānasamphassajā vedanā, jivhāsamphassajā vedanā, kāyasamphassajā vedanā, manosamphassajā vedanā. Phassasamudayā vedanāsamudayo, phassanirodhā vedanānirodho, ayam - eva ariyo atṭhaṅgiko maggo vedanānirodhagāminī-paṭipadā, seyyathidam: sammāditthi — pe — sammāsamādhi.

Yato kho āvuso ariyasāvako evam̄ vedanām̄ pajānāti, evam̄ vedanāsamudayam̄ pajānāti, evam̄ vedanānirodham̄ pajānāti, evam̄ vedanānirodhagāminī-paṭipadaṁ pajānāti, so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho ... saddhamman - ti.

Sādh̄ āvuso ti kho... apucchūm̄: Siyā pan' āvuso — pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako phasañ - ca pajānāti phassasamudayañ - ca pajānāti phassanirodhañ - ca pajānāti phassanirodhagāminī-paṭipadañ - ca pajānāti, ettāvatā pi kho ... saddhammaṁ. Katamo pan' āvuso phasso, katamo phassasamudayo, katamo phassanirodho, katamā phassanirodhagāminī-paṭipadā: Cha - y - ime āvuso phassakāyā: cakkhusamphasso sotasamphasso ghānasamphasso jivhāsamphasso kāyasamphasso manosamphasso. Salāyatanaśamudayā phassasamudayo, salāyatanaśirodha phassanirodho, ayam - eva ariyo atṭhaṅgiko maggo phassanirodhagāminī-paṭipadā, seyyathidam̄: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evam̄ phassañ pajānāti, evam̄ phassasamudayam̄ pajānāti, evam̄ phassanirodham̄ pajānāti, evam̄ phassanirodhagāminī-paṭipadaṁ pajānāti, so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho ... saddhamman - ti.

Sādh̄ āvuso ti kho... apucchūm̄: Siyā pan' āvuso — pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako salāyatanañ - ca pajānāti salāyatanaśamudayañ - ca pajānāti salāyatanaśirodhañ - ca pajānāti salāyatanaśirodhangāminī-paṭipadañ - ca pajānāti, ettāvatā pi kho ... saddhammaṁ. Katamām̄ pan' āvuso salāyatanaṁ, katamo salāyatanaśamudayo, katamo salāyatanaśirodho, katamā salāyatanaśirodhagāminī-paṭipadā: Cha - y - imāni āvuso īyatanañ: cakkhāyatanaṁ sotāyatanaṁ ghānāyatanañ jivhāyatanaṁ kāyāyatanaṁ manāyatanaṁ. Nāmarūpasamudayā salāyatanaśamudayo, nāmarūpanśirodha salāyatanaśirodho, ayam - eva ariyo atṭhaṅgiko maggo salāyatanaśirodhagāminī-paṭipadā, seyyathidam̄: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasavāko evam̄ salāyatanaṁ pajānāti, evam̄ salāyatanaśamudayam̄ pajānāti, evam̄ salāyatanaśirodham̄

pajānāti, evam salāyatanañirodhagāminī-paṭipadām pajānāti, so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho ... saddhamman - ti.

Sādh' āvuso ti kho ... apucchūm: Siyā pan' āvuso — pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako nāmarūpañ - ca pajānāti nāmarūpasamudayañ - ca pajānāti nāmarūpanirodhañ - ca pajānāti nāmarūpanirodhagāminī-paṭipadañ - ca pajānāti, ettāvatā pi kho ... saddhammaṁ. Katamā pan' āvuso nāmarūpam, katamo nāmarūpasamudayo, katamo nāmarūpanirodho, katamā nāmarūpanirodhagāminī-paṭipadā: Vedanā saññā cetanā phasso manasikāro, idam vuccat' āvuso nāmam; cattāri ca mahābhūtāni catunnañ - ca mahābhūtānam upādāya rūpam, idam vuccat' āvuso rūpam; iti idañ - ca nāmam idañ - ca rūpam idam vuccat' āvuso nāmarūpam. Viññāṇasamudaya nāmarūpasamudayo, viññāṇanirodhā nāmarūpanirodho, ayam - eva ariyo atṭhaṅgiko maggo nāmarūpanirodhagāminī-paṭipadā, seyyathidam: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evam nāmarūpam pajānāti, evam nāmarūpasamudayaṁ pajānāti, evam nāmarūpanirodham pajānāti, evam nāmarūpanirodhagāminī-paṭipadām pajānāti, so sabbaso rāgānusayaṁ pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho ... saddhamman - ti.

Sādh' āvuso ti kho ... apucchūm: Siyā pan' āvuso — pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako viññāṇañ - ca pajānāti viññāṇasamudayañ - ca pajānāti viññāṇanirodhañ - ca pajānāti viññāṇanirodhagāminī-paṭipadañ - ca pajānāti, ettāvatā pi kho ... saddhammaṁ. Katamā pan' āvuso viññāṇam, katamo viññāṇasamudayo, katamo viññāṇanirodho, katamā viññāṇanirodhagāminī-paṭipadā: Cha - y - ime āvuso viññāṇakāyā: cakkhuviññānam sotaviññānam ghāna-viññānam jivhāviññānam kāyaviññānam manoviññānam. Saṅkhārasamudaya viññāṇasamudayo, saṅkhāranirodhā viññāṇanirodho, ayam - eva ariyo atṭhaṅgiko maggo viññāṇanirodhagāminī-paṭipadā, seyyathidam: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evam viññāṇam pajānāti, evam viññāṇasamudayaṁ pajānāti, evam viññāṇanirodham pajānāti, evam viññāṇanirodhagāminī-paṭipadām pa-

jānāti, so sabbaso rāgānusayam pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho... saddhamman - ti — pe —.

Siyā pan' āvuso — pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako saṅkhārañ - ca pajānāti saṅkhārasamudayañ - ca pajānāti saṅkhāranirodhañ - ca pajānāti saṅkhāranirodhagāminī-paṭipadañ - ca pajānāti, ettāvatā pi kho... saddhammām. Katame pan' āvuso saṅkhārā, katamo saṅkhārasamudayo, katamo saṅkhāranirodho, katamā saṅkhāranirodhagāminī-paṭipadā: Tayo 'me āvuso saṅkhārā: kāyasaṅkhāro vacīsaṅkhāro cittasaṅkhāro. Avijjāsamudayā saṅkhārasamudayo, avijjānirodhā saṅkhāranirodho: ayam - eva arīyo atṭhaṅgiko maggo saṅkhāranirodhagāminī-paṭipadā, seyyathidam: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evam saṅkhārañ pajānāti, evam saṅkhārasamudayañ pajānāti, evam saṅkhāranirodham pajānāti, evam saṅkhāranirodhagāminī-paṭipadam pajānāti, so sabbaso rāgānusayam pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho... saddhamman - ti — pe —.

Siyā pan' āvuso — pe —. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako avijjāñ - ca pajānāti avijjāsamudayañ - ca pajānāti avijjānirodhañ - ca pajānāti avijjānirodhagāminī-paṭipadañ - ca pajānāti, ettāvatā pi kho... saddhammām. Katamā pan' āvuso avijjā, katamo avijjāsamudayo, katamo avijjānirodho, katamā avijjānirodhagāminī-paṭipadā: Yam kho āvuso dukkhe aññānam dukkhasamudaye aññānam dukkhanirodhe aññānam dukkhanirodhagāminī-paṭipadaya aññānam, ayam vuccat' āvuso avijjā. Āsavasamudayā avijjāsamudayo, āsavanirodhā avijjānirodho, ayam - eva arīyo atṭhaṅgiko maggo avijjānirodhagāminī-paṭipadā, seyyathidam: sammādiṭṭhi — pe — sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evam avijjam pajānāti, evam avijjāsamudayañ pajānāti, evam avijjānirodham pajānāti, evam avijjānirodhagāminī-paṭipadam pajānāti, so sabbaso rāgānusayam pahāya — pe —. Ettāvatā pi kho... saddhamman - ti.

Sādh' āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa bhāsitam abhinanditvā anumoditvā āyasmantam Sāriputtam uttarim pañham apucchum: Siyā pan' āvuso añño pi pari-

yāyo yathā ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti, ujugatā 'ssa diṭṭhi, dhamme aveccappasādena samannāgato, āgato imamī saddhamman - ti. — Siyā āvuso. Yato kho āvuso ariyasāvako āsavāñ - ca pajānāti āsavasamudayañ - ca pajānāti āsavanirodhañ - ca pajānāti āsavanirodhagāminī-paṭipadañ - ca pajānāti, ettāvatā pi kho āvuso ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti, ujugatā 'ssa diṭṭhi, dhamme aveccappasādena samannāgato, āgato imamī saddhammām. Katamo pan' āvuso āsavo, katamo āsavasamudayo, katamo āsavanirodho, katamā āsavanirodhagāminī-paṭipadā: Tayo 'me āvuso āsavā: kāmāsavo bhavāsavo avijjāsavo. Avijjāsamudayā āsavasamudayā, avijjā-nirodhā āsavanirodho, ayam - eva arīyo atṭhangiko maggo āsavanirodhagāminī-paṭipadā, seyyathidam: sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammāājivo sammā-vāyāmo sammāsati sammāsamādhi. Yato kho āvuso ariyasāvako evam āsavam pajānāti, evam āsavasamudayam pajānāti, evam āsavanirodham pajānāti, evam āsavanirodhagāminī-paṭipadam pajānāti, so sabbaso rāgānusayam pahāya paṭighānusayam paṭivinodetvā asmiti diṭṭhimānānusayam samūhanitvā avijjam pahāya vijjam uppādetvā diṭṭhe va dhamme dukkhass' antakaro hoti. Ettāvatā pi kho āvuso ariyasāvako sammādiṭṭhi hoti, ujugatā 'ssa diṭṭhi, dhamme aveccappasādena samannāgato, āgato imamī saddhamman - ti.

Idam - avoca āyasmā Sāriputto. Attamanā te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa bhāsitam abhinandun - ti.

SAMMĀDIṬṬHISUTTAM NAVAMAM.

10.

Evam - me sutam. Ekamī samayam Bhagavā Kurūsu viharati; Kammāssadhamman - nāma Kurūnām nigamo. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca:

Ekāyano ayam bhikkhave maggo sattānam visuddhiyā

sokapariddavānam samatikkamāya dukkhadomanassānam athagamāya nāyassa adhigamāya nibbānassa sacchikiriyāya, yadidam cattāro satipaṭṭhānā, katame cattāro: Idha bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpi sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassām, vedanāsu vedanānupassī viharati ātāpi sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassām, citte cittānupassī viharati ātāpi sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassām, dhammesu dhammānupassī viharati ātāpi sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassām.

Kathañ ca bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati: Idha bhikkhave bhikkhu araññagato vā rukkhamūlagato vā suññāgāragato vā nisidati pallañkam ābhujitvā ujuṁ kāyam pañidhāya parimukham satim upaṭṭhapetvā. So sato va assasati, sato passasati. Dīgham vā assasanto: dīgham assasāmiti pajānāti, dīgham vā passasanto: dīgham passasāmiti pajānāti; rassam vā assasanto: rassam assasāmiti pajānāti, rassam vā passasanto: rassam passasāmiti pajānāti. Sabbakāyapaṭisamvēdi assasissāmiti sikkhati, sabbakāyapaṭisamvēdi passasissāmiti sikkhati. Passambhayam kāyasainkhāram assasissāmiti sikkhati, passambhayam kāyasainkhāram passasissāmiti sikkhati. Seyyathā pi bhikkhave dakkho bhama-kāro vā bhamakārantevasi vā dīgham vā añchanto: dīgham añchāmiti pajānāti, rassam vā añchanto: rassam añchāmiti pajānāti, evam - eva kho bhikkhave bhikkhu dīgham vā assasanto: dīgham assasāmiti pajānāti — pe — passambhayam kāyasainkhāram passasissāmiti sikkhati. Iti ajjhattam vā kāye kāyānupassī viharati, bahiddhā vā kāye kāyānupassī viharati, ajjhattabahiddhā vā kāye kāyānupassī viharati; samudayadhammānupassī vā kāyasmim viharati, vayadhammānupassī vā kāyasmim viharati, samudayavayadhammānupassī vā kāyasmim viharati. Atthi kāyo ti vā pan' assa sati paccupatṭhitā hoti yāvad - eva nāñamattāya patissatimattāya, anisito ca viharati na ca kiñci loke upādiyati. Evam - pi bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati.

Puna ca param bhikkhave bhikkhu gacchanto vā: gacchāmiti pajānāti, thito vā: thito 'mhihi pajānāti, nisinno vā

nisinno 'mhitī pajānāti, sayāno vā: sayāno 'mhitī pajānāti, yathā yathā vā pan' assa kāyo pañihito hoti tathā tathā naṁ pajānāti. Iti ajjhattam vā kāye kāyānupassī viharati... upādiyati. Evam-pi bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati.

Puna ca param bhikkhave bhikkhu abhikkante paṭik-kante sampajānakārī hoti, ālokite vilokite sampajānakārī hoti, samiñjite pasārite s. h., saṅghātipattacīvaraḍhāraṇe s. h., asite pīte khāyite sāyite s. h., uccārapassāvakamme s. h., gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsīte tuṇhībhāve sampajānakārī hoti. Iti ajjhattam vā kāye kāyānupassī viharati... upādiyati. Evam-pi bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati.

Puna ca param bhikkhave bhikkhu imam-eva kāyām uddham pādatalā adho kesamatthakā tacapariyantam pūran-nānappakārassa asucino paccavekkhati: Atthi imasmim kāye kesā lomā nakhā dantā taco māṁsaṁ nahāru atṭhī atṭhi-miñjā vakkam hadayaṁ yakanam kilomakam pihakam papphāsam antam antaguṇam udariyam karisam, pittam semham pubbo lohitam sedo medo assu vasā kheļo singhānikā lasikā muttan-ti. Seyyathā pi bhikkhave ubhato-mukhā mutoļi pūrā nānāvihitassa dhaññassa, seyyathidam: sālinam vīhīnam muggānam māsānam tilānam taṇḍulānam, tam-enam cakkhumā puriso muñcivtā paccavekkheyya: ime sāli, ime vīhi, ime muggā, ime māsā, ime tilā, ime taṇḍulā ti, evam-eva kho bhikkhave bhikkhu imam-eva kāyām udham pādatalā adho kesamatthakā tacapariyantam pūran-nānappakārassa asucino paccavekkhati: Atthi imasmim kāye kesā lomā nakhā dantā taco māṁsaṁ nahāru atṭhī atṭhi-miñjā vakkam hadayaṁ yakanam kilomakam pihakam papphāsam antam antaguṇam udariyam karisam, pittam semham pubbo lohitam sedo medo assu vasā kheļo singhānikā lasikā muttan-ti. Iti ajjhattam vā kāye kāyānupassī viharati... upādiyati. Evam-pi bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati.

Puna ca param bhikkhave bhikkhu imam-eva kāyām yathāthitam yathāpañihitam dhātuso paccavekkhati: Atthi imasmim kāye paṭhavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātūti.

Seyyathā pi bhikkhave dakkho goghātako vā goghātakante-vāsi vā gāviṇi vadhitvā cātummahāpathe bilaso paṭivibhajitvā nisinno assa, evam - eva kho bhikkhave bhikkhu imam - eva kāyam yathāthitam yathāpanihitam dhātuso paccavekkhati: Atthi imasmīm kāye paṭhavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyo-dhātūti. Iti ajjhattam vā kāye kāyānupassī viharati... upādiyati. Evam - pi bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati.

Puna ca param bhikkhave bhikkhu seyyathā pi passeyya sarirām sīvathikāya chadditam ekāhamataṁ vā dvihamataṁ vā tihamatam vā uddhumātakam vinilakam vipubbakajatam, so imam - eva kāyam upasamharati: Ayam - pi kho kāyo evamdhammo evambhāvī etam anatito ti. Iti ajjhattam vā kāye kāyānupassī viharati ... upādiyati. Evam - pi bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati. Puna ca param bhikkhave bhikkhu seyyathā pi passeyya sarirām sīvathikāya chadditam kākehi vā khajjamānam kulalehi vā khajjamānam gjijhehi vā khajjamānam supāñehi vā khajjamānam sigālehi vā khajjamānam vividhehi vā pāñakajātehi khajjamānam, so imam - eva kāyam upasamharati: Ayam - pi kho kāyo evamdhammo evambhāvī etam anatito ti. Iti ajjhattam vā k. k. viharati ... upādiyati. Evam - pi bhikkhave bhikkhu k. k. viharati. Puna ca param bhikkhave bhikkhu seyyathā pi passeyya sarirām sīvathikāya chadditam, atthikasañkhalikam samamīsalohitam nahārusambandham, — atthikasañkhalikam nimmañsa-lohitamakkhitam nahārusambandham, — atthikasañkhalikam apagatamamīsalohitam nahārusambandham, — atthikāni apagatasambandhāni disāvidisā vikkhittāni, aññena hatthañthikam aññena pādañthikam aññena jaṅghañthikam aññena ūrañthikam aññena kaṭañthikam aññena piñthikanṭakam aññena sisakañthāni, so imam - eva kāyam upasamharati: Ayam - pi kho kāyo evamdhammo evambhāvī etam anatito ti. Iti ajjhattam vā k. k. viharati ... upādiyati. Evam - pi bhikkhave bhikkhu k. k. viharati. Puna ca param bhikkhave bhikkhu seyyathā pi passeyya sarirām sīvathikāya chadditam, atthikāni setāni sañkhavanñūpanibhāni, — atthikāni puñjakitāni terovassikāni, — atthikāni pūtini cuṇṇa-

kajātāni, so imam - eva kāyam upasañharati: Ayam - pi kho kāyo evamidhammo evambhāvī etam anatito ti. Iti ajjhataṁ vā k. k. viharati, bahiddhā vā k. k. viharati, ajjhatabahiddhā vā k. k. viharati; samudayadhammānupassī vā kāyasmin viharati, vayadhammānupassī vā kāyasmin viharati, samudayavayadhammānupassī vā kāyasmin viharati. Atthi kāyo ti vā pan' assa sati paccupatthitā hoti yāvad - eva nānamattāya patissatimattāya, anissito ca viharati na ca kiñci loke upādiyati. Evam kho bhikkhave bhikkhu kāye kāyānupassī viharati.

Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu vedanāsu vedanānupassī viharati: Idha bhikkhave bhikkhu sukham vedanām vediyamāno: sukham vedanām vediyāmiti pajānāti, dukkham vedanām vediyamāno: dukkham v. v. pajānāti, adukkham - asukham vedanām vediyamāno: adukkham - asukham v. v. pajānāti; sāmisam vā sukham vedanām vediyamāno: sāmisam sukham vedanām vediyāmiti pajānāti, nirāmisam vā sukham..., sāmisam vā dukkham..., nirāmisam vā dukkham..., sāmisam vā adukkham - asukham..., nirāmisam vā adukkham - asukham vedanām vediyamāno: nirāmisam adukkham - asukham vedanām vediyāmiti pajānāti. Iti ajjhataṁ vā vedanāsu vedanānupassī viharati, bahiddhā vā v. v. viharati, ajjhatabahiddhā vā v. v. viharati; samudayadhammānupassī vā vedanāsu viharati, vayadhammānupassī vā v. v., samudayavayadhammānupassī vā v. v. Atthi vedanā ti vā pan' assa sati paccupatthitā hoti yāvad - eva nānamattāya patissatimattāya, anissito ca viharati na ca kiñci loke upādiyati. Evam kho bhikkhave bhikkhu vedanāsu vedanānupassī viharati.

Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu citte cittānupassī viharati: Idha bhikkhave bhikkhu sarāgam vā cittam sarāgam cittan - ti pajānāti, vitarāgam vā cittam vitarāgam cittan - ti pajānāti, sadosam..., vītadosam..., samoham..., vītamoham..., sañkhittam..., vikkhittam..., mahaggataṁ..., amahaggataṁ..., sa-uttaram..., anuttaram..., samāhitam..., asamāhitam..., vimuttam..., avimuttam vā cittam avimuttam cittan - ti pajānāti. Iti ajjhataṁ vā citte cittānupassī viharati, bahiddhā vā c. c. viharati, ajjhatabahiddhā vā c. c. viharati; samu-

dayadhammānupassī vā cittasmim viharati, vayadhammānupassī vā cittasmim viharati, samudayavayadhammānupassī vā cittasmim viharati. Atthi cittan-ti vā pan' assa sati paccupatṭhitā hoti yāvad-eva nānamattāya patissatimattāya, anisso ca viharati na ca kiñci loke upādiyati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu citte cittānupassī viharati.

Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati: Idha bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati pañcasu nīvaraṇesu. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati pañcasu nīvaraṇesu: Idha bhikkhave bhikkhu santam vā ajjhattam kāmacchandam: atthi me ajjhattam kāmacchando ti pajānāti, asantam vā ajjhattam kāmacchandam: na-tthi me ajjhattam kāmacchando ti pajānāti, yathā ca anuppannassa kāmacchandassa uppādo hoti tañ-ca pajānāti, yathā ca uppannassa kāmacchandassa pahānam hoti tañ-ca pajānāti, yathā ca pahinassa kāmacchandassa āyatim anuppādo hoti tañ-ca pajānāti. Santam vā ajjhattam byāpādam: atthi me ajjhattam byāpādo ti ... pajānāti. Santam vā ajjhattam thīnamiddham: atthi me ajjhattam thīnamiddhan-ti ... pajānāti. Santam vā ajjhattam uddhaccakukkuccam: atthi me ajjhattam uddhaccakukkukkan-ti ... pajānāti. Santam vā ajjhattam vicikiccham: atthi me ajjhattam vicikicchāti pajānāti, asantam vā ajjhattam vicikiccham: na-tthi me ajjhattam vicikicchāti pajānāti, yathā ca anuppannāya vicikicchāya uppādo hoti tañ-ca pajānāti, yathā ca uppannāya vicikicchāya pahānam hoti tañ-ca pajānāti, yathā ca pahināya vicikicchāya āyatim anuppādo hoti tañ-ca pajānāti. Iti ajjhattam vā dhammesu dhammānupassī viharati, bahiddhā vā dh. dh. viharati, ajjhattabahiddhā vā dh. dh. viharati; samudayadhammānupassī vā dhammesu viharati, vayadhammānupassī vā dh. v., samudayavayadhammānupassī vā dh. v. Atthi dhammā ti vā pan' assa sati paccupatṭhitā hoti yāvad-eva nānamattāya patissatimattāya, anisso ca viharati na ca kiñci loke upādiyati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati pañcasu nīvaraṇesu.

Puna ca param bhikkhave bhikkhu dhammesu dham-

mānupassī viharati pañcas' upādānakkhandhesu. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati pañcas' upādānakkhandesu: Idha bhikkhave bhikkhu: iti rūpañ, iti rūpassa samudayo, iti rūpassa atthagamo; iti vedanā, iti vedanāya s., iti vedanāya a.; iti saññā, iti saññāya s., iti saññāya a.; iti sañkhārā, iti sañkhārānam s., iti sañkhārānam a.; iti viññānam, iti viññānassa samudayo, iti viññānassa atthagamo ti, iti ajjhattam vā dhammesu dhammānupassī viharati... upādiyati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati pañcas' upādānakkhandhesu.

Puna ca parañ bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati chasu ajjhattikabāhiresu āyatanesu. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati chasu ajjhattikabāhiresu āyatanesu: Idha bhikkhave bhikkhu cakkhuñ-ca pajānāti rūpe ca pajānāti, yañ-ca tad-ubhayam paṭicca uppajjati samyojanam tañ-ca pajānāti, yathā ca anuppannassa samyojanassa uppādo hoti tañ-ca pajānāti, yathā ca uppannassa samyojanassa pahānam hoti tañ-ca pajānāti, yathā ca pahinassa samyojanassa āyatim anuppādo hoti tañ-ca pajānāti; sotañ-ca pajānāti sadde ca pajānāti — pe — ghānañ-ca pajānāti gandhe ca pajānāti — jivhañ-ca pajānāti rase ca pajānāti — kāyañ-ca pajānāti phoṭṭhabbe ca pajānāti — manañ-ca pajānāti dhamme ca pajānāti, yañ-ca tad-ubhayam paṭicca uppajjati samyojanam tañ-ca pajānāti, yathā ca anuppannassa samyojanassa uppādo hoti tañ-ca pajānāti, yathā ca uppannassa samyojanassa pahānam hoti tañ-ca pajānāti, yathā ca pahinassa samyojanassa āyatim anuppādo hoti tañ-ca pajānāti. Iti ajjhattam vā dhammesu dhammānupassī viharati... upādiyati. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati chasu ajjhattikabāhiresu āyatanesu.

Puna ca param bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati sattasu bojjhaṅgesu. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati sattasu bojjhaṅgesu: Idha bhikkhave bhikkhu santam vā ajjhattam satisambojjhaṅgam: atthi me ajjhattam satisambojjhaṅgo ti pajānāti, asantam vā ajjhattam satisambojjhaṅgam: na-tthi

me ajjhattam satisambojjhaṅgo ti pajānāti. yathā ca anuppannassa satisambojjhaṅgassa uppādo hoti tañ-ca pajānāti. yathā ca uppannassa satisambojjhangassa bhāvanāpāripūri hoti tañ-ca pajānāti. Santam vā ajjhattam dhammavicayasambojjhangam... Santam vā ajjhattam viriyasambojjhangam... Santam vā ajjhattam pītisambojjhangam... Santam vā ajjhattam passaddhisambojjhangam... Santam vā ajjhattam samādhisambojjhangam... Santam vā ajjhattam upekhāsambojjhangam: atthi me ajjhattam upekhāsambojjhango ti pajānāti, asantam vā ajjhattam upekhāsambojjhangam: na-tthi me ajjhattam upekhāsambojjhango ti pajānāti, yathā ca anuppannassa upekhāsambojjhangassa uppādo hoti tañ-ca pajānāti, yathā ca uppannassa upekhāsambojjhangassa bhāvanāpāripūri hoti tañ-ca pajānāti. Iti ajjhattam vā dhammesu dhammānupassī viharati... upādiyati. Evam kho bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati sattasu bojjhangesu.

Puna ca param bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati catusu ariyasaccesu. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati catusu ariyasaccesu: Idha bhikkhave bhikkhu: idam dukkhan-ti yathābhūtam pajānāti, ayam dukkhasamudayo ti yathābhūtam pajānāti, ayam dukkhanirodho ti yathābhūtam pajānāti, ayam dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtam pajānāti. Iti ajjhattam vā dhammesu dhammānupassī viharati, bahiddhā vā dh. dh. viharati, ajjhattabahiddhā vā dh. dh. viharati; samudayadhammānupassī vā dhammesu viharati, vaya-dhammānupassī vā dhammesu viharati, samudayavayadhammānupassī vā dhammesu viharati. Atthi dhammā ti vā pan'assa sati paccupaṭṭhitā hoti yāvad-eva nāṇamattāya patissatimattāya, anissito ca viharati na ca kiñci loke upādiyati. Evam kho bhikkhave bhikkhu dhammesu dhammānupassī viharati catusu ariyasaccesu.

Yo hi koci bhikkhave ime cattāro satipaṭṭhāne evam bhāveyya satta vassāni, tassa dvinnam phalānam aññatarām phalam pāṭikaṅkham: diṭṭhe va dhamme aññā, sati vā upādise anāgāmitā. Tiṭṭhantu bhikkhave satta vassāni, yo hi

koci bhikkhave ime cattāro satipaṭṭhāne evam bhāveyya cha vassāni pañca vassāni cattāri vassāni tīni vassāni dve vassāni ekam vassam — tiṭṭhatu bhikkhave ekam vassam, yo hi koci bhikkhave ime cattāro satipaṭṭhāne evam bhāveyya satta māsāni, tassa dvinnam phalānam aññataram phalam pāti-kaṅkham: diṭṭhe va dhamme aññā, sati vā upādisese anāgāmitā. Tiṭṭhantu bhikkhave satta māsāni, yo hi koci bhikkhave ime cattāro satipaṭṭhāne evam bhāveyya cha māsāni pañca māsāni cattāri māsāni tīni māsāni dve māsāni māsam addhamāsam — tiṭṭhatu bhikkhave addhamāso, yo hi koci bhikkhave ime cattāro satipaṭṭhāne evam bhāveyya sattāham, tassa dvinnam phalānam aññataram phalam pāti-kaṅkham: diṭṭhe va dhamme aññā, sati vā upādisese anāgāmitā.

Ekāyano ayam bhikkhave maggo sattānam visuddhiyā sokapariddavānam samatikkamāya dukkhadomanassānam atthagamāya nāyassa adhigamāya nibbānassa sacchikiriyāya, yadidam cattāro satipaṭṭhānā ti, iti yan-tam vuttam idam-etaṁ paṭicca vuttan-ti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitam abhinandun - ti.

SATIPATTHĀNASUTTAM DASAMĀM.

MŪLAPARIYĀYAVAGGO PATHAMO.

11.

Evam - me sutam. Ekaṁ samayam Bhagavā Sāvatthiyām viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca:

Idh' eva bhikkhave samaṇo, idha dutiyo samaṇo, idha tatiyo samaṇo, idha catuttho samaṇo, suññā parappavādā

samañehi aññe ti, evam - etam bhikkhave sammā sihanādam nadatha. Thānam kho pan' etam bhikkhave vijjati yam idha añnatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum: Ko pan' āyasmantānai assāso kiṁ balaiñ yena tumhe āyasmanto evam vadetha: idh' eva samaño, idha dutiyo samaño, idha tatiyo samaño, idha catuttho samaño, suññā parappavādā samañehi aññe ti. Evamvādino bhikkhave añnatitthiyā paribbājakā evam - assu vacaniyā: Atthi kho no āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro dhammā akkhātā ye mayam attani sampassamānā evam vadema: idh' eva samaño... samañehi aññe ti; katame cattāro: Atthi kho no āvuso Satthari pasādo, atthi dhamme pasādo, atthi silesu paripūrakāritā, sahadhammikā kho pana no piyā manāpā gahaṭṭhā c' eva pabbajitā ca. Ime kho no āvuso tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro dhammā akkhātā ye mayam attani sampassamānā evam vadema: idh' eva samaño... samañehi aññe ti. Thānam kho pan' etam bhikkhave vijjati yam añnatitthiyā paribbājakā evam vadeyyum: Amhākam - pi kho āvuso atthi satthari pasādo, so amhākam satthā, amhākam - pi atthi dhamme pasādo, so amhākam dhammo, mayam - pi silesu paripūrakārino yāni amhākam sīlāni, amhākam - pi sahadhammikā piyā manāpā gahaṭṭhā c' eva pabbajitā ca; idha no āvuso ko viseso ko adhippāyo kiṁ nānākaranam yadidam tumhākañ - c' eva amhākañ - cāti. Evamvādino bhikkhave añnatitthiyā paribbājakā evam - assu vacaniyā: Kim - pan' āvuso ekā niṭṭhā udāhu puthū niṭṭhā ti. Sammā byākaramānā bhikkhave añnatitthiyā paribbājakā evam byākareyyum: Ekā h' āvuso niṭṭhā, na puthū niṭṭhā ti. Sā pan' āvuso niṭṭhā sarāgassa udāhu vitarāgassāti. Sammā byākaramānā bhikkhave añnatitthiyā paribbājakā evam byākareyyum: Vitarāgass' āvuso sā niṭṭhā, na sā niṭṭhā sarāgassāti. Sā pan' āvuso niṭṭhā sadosassa udāhu vītadosassāti. Sammā... byākareyyum: Vītadosass' āvuso sā niṭṭhā, na sā niṭṭhā sadosassāti. Sā pan' āvuso niṭṭhā samohassa udāhu vītamohassāti. Sammā... byākareyyum: Vītamohass' āvuso sā niṭṭhā, na sā niṭṭhā samohassāti. Sā pan' āvuso niṭṭhā satanhassa udāhu vitatanhassāti.

Sammā... byākareyyum: Vitatañhass' āvuso sā niṭṭhā, na sā niṭṭhā satañhassāti. Sā pan' āvuso niṭṭhā sa-upādānassa udāhu anupādānassāti. Sammā... byākareyyum: Anupādānass' āvuso sā niṭṭhā, na sā niṭṭhā sa-upādānassāti. Sā pan' āvuso niṭṭhā viddasuno udāhu aviddasuno ti. Sammā... byākareyyum: Viddasuno āvuso sā niṭṭhā, na sā niṭṭhā aviddasuno ti. Sā pan' āvuso niṭṭhā anuruddha-paṭiviruddhassa udāhu ananuruddha-appaṭiviruddhassāti. Sammā... byākareyyum: Ananuruddha-appaṭiviruddhass' āvuso sā niṭṭhā, na sā niṭṭhā anuruddha-paṭiviruddhassāti. Sā pan' āvuso niṭṭhā papañcārāmassa papañcaratino udāhu nippapañcārāmassa nippapañcaratino ti. Sammā byākaramānā bhikkhave aññatitthiyā paribbājakā evam byākareyyum: Nippapañcārāmāss' āvuso sā niṭṭhā nippapañcaratino, na sā niṭṭhā papañcārāmassa papañcaratino ti.

Dve 'mā bhikkhave diṭṭhiyo: bhavadiṭṭhi ca vibhavadiṭṭhi ca. Ye hi keci bhikkhave samanā vā brāhmaṇā vā bhavadiṭṭhim allinā bhavadiṭṭhim upagatā bhavadiṭṭhim ajjhositā, vibhavadiṭṭhiyā te paṭiviruddhā. Ye hi keci bhikkhave samanā vā brāhmaṇā vā vibhavadiṭṭhim allinā vibhavadiṭṭhim upagatā vibhavadiṭṭhim ajjhositā, bhavadiṭṭhiyā te paṭiviruddhā. Ye hi keci bhikkhave samanā vā brāhmaṇā vā imāsam dvinnam diṭṭhinam samudayañ - ca athagamañ - ca assādañ - ca ādinavañ - ca nissaraṇañ - ca yathābhūtam nappajānanti, te sarāgā te sadosā te samohā te satañhā te sa-upādānā te aviddasuno te anuruddha-paṭiviruddhā te papañcārāmā papañcaratino, te na parimuccanti jātiyā jarāya marañena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, na parimuccanti dukkhasmā ti vadāmi. Ye ca kho keci bhikkhave samanā vā brāhmaṇā vā imāsam dvinnam diṭṭhinam samudayañ - ca athagamañ - ca assādañ - ca ādinavañ - ca nissaraṇañ - ca yathābhūtañ pajānanti, te vītarāgā te vītadosā te vītamohā te vitatañhā te anupādānā te viddasuno te ananuruddha-appaṭiviruddhā te nippapañcārāmā nippapañcaratino, te parimuccanti jātiyā jarāya marañena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, parimuccanti dukkhasmā ti vadāmi.

Cattār' imāni bhikkhave upādānāni, katamāni cattāri: kāmupādānam dīṭhupādānam sīlabbatupādānam attavādu-pādānam. Santi bhikkhave eke samanabrahmaṇā sabbupādānapariññāvādā paṭijānamānā te na sammā sabbupādānapariññām paññāpenti: kāmupādānassa pariññām paññāpenti, na dīṭhupādānassa pariññām paññāpenti, na sīlabbatupādānassa p. p., na attavādupādānassa p. p.; tam kissa hetu: imāni hi te bhonto samanabrahmaṇā tīni ṭhānāni yathābhūtam na ppajānanti, tasmā te bhonto samanabrahmaṇā sabbupādānapariññāvādā paṭijānamānā te na sammā sabbupādānapariññām paññāpenti: kāmupādānassa pariññām paññāpenti, na dīṭhupādānassa p. p., na sīlabbatupādānassa p. p., na attavādupādānassa p. p. Santi bhikkhave eke samanabrahmaṇā sabbupādānapariññāvādā paṭijānamānā te na sammā sabbupādānapariññām paññāpenti: kāmupādānassa p. p., dīṭhupādānassa p. p., na sīlabbatupādānassa p. p., na attavādupādānassa p. p.; tam kissa hetu: imāni hi te bhonto samanabrahmaṇā dve ṭhānāni yathābhūtam na ppajānanti, tasmā te bhonto samanabrahmaṇā sabbupādānapariññāvādā paṭijānamānā te na sammā sabbupādānapariññām paññāpenti: kāmupādānassa p. p., dīṭhupādānassa p. p., na sīlabbatupādānassa p. p., na attavādupādānassa p. p. Santi bhikkhave eke samanabrahmaṇā sabbupādānapariññāvādā paṭijānamānā te na sammā sabbupādānapariññām paññāpenti: kāmupādānassa p. p., dīṭhupādānassa p. p., sīlabbatupādānassa p. p., na attavādupādānassa p. p.; tam kissa hetu: imāni hi te bhonto samanabrahmaṇā ekaṁ ṭhānam yathābhūtam na ppajānanti, tasmā te bhonto samanabrahmaṇā sabbupādānapariññāvādā paṭijānamānā te na sammā sabbupādānapariññām paññāpenti: kāmupādānassa p. p., dīṭhupādānassa p. p., sīlabbatupādānassa p. p., na attavādu-pādānassa pariññām paññāpenti. Evarūpe kho bhikkhave dhammavinaye yo satthari pasādo so na sammaggato akkhāyati, yo dhamme pasādo so na sammaggato akkhāyati, yā silesu paripūrakāritā sā na sammaggatā akkhāyati, yā sa-hadhammikesu piyamanāpatā sā na sammaggatā akkhāyati; tam kissa hetu: evam h' etam bhikkhave hoti yathā tam

durakkhāte dhammavinaye duppavedite aniyānike anupasamasamivattanike asammāsambuddhappavedite.

Tathāgato ca kho bhikkhave arahaṁ sammāsambuddho sabbupādānapariññāvādo paṭijānamāno sammā sabbupādāna-pariññām paññāpeti: kāmupādānassa pariññām paññāpeti, diṭṭhpādānassa p. p., silabbatupādānassa p. p., attavādu-pādānassa pariññām paññāpeti. Evarūpe kho bhikkhave dhammavinaye yo satthari pasādo so sammaggato akkhāyati, yo dhamme pasādo so sammaggato akkhāyati, yā silesu paripūrakārītā sā sammaggatā akkhāyati, yā sahadhammikesu piyamanāpatā sā sammaggatā akkhāyati; tam kissa hetu: evam h' etam bhikkhave hoti yathā tam svākkhāte dhamma-vinaye suppavedite niyyānike upasamasamivattanike sammā-sambuddhappavedite.

Ime ca bhikkhave cattāro upādānā kiṁnidānā kiṁsamudayā kiṁjātikā kiṁpabhavā: ime cattāro upādānā taṇhānidānā taṇhāsamudayā taṇhājātikā taṇhāpabhavā. Taṇhā cāyām bhikkhave kiṁnidānā k. k. kiṁpabhavā: taṇhā ve-danānidānā v. v. vedanāpabhavā. Vedanā cāyām bhikkhave kiṁnidānā k. k. kiṁpabhavā: vedanā phassanidānā ph. ph. phassapabhavā. Phasso cāyām bhikkhave kiṁnidānā k. k. kiṁpabhavo: phasso sañāyatanañidānā s. s. sañāyatanañapabhavo. Sañāyatanañ - c' idam bhikkhave kiṁnidānām k. k. kiṁpabhavañ: sañāyatanañ nāmarūpanidānām n. n. nāmarūpa-pabhavām. Nāmarūpañ - c' idam bhikkhave kiṁnidānām k. k. kiṁpabhavañ: nāmarūpam viññānanidānām v. v. viññāna-pabhavām. Viññānañ - c' idam bhikkhave kiṁnidānām k. k. kiṁpabhavañ: viññānam saṅkhāranidānām s. s. saṅkhāra-pabhavām. Saṅkhārā c' ime bhikkhave kiṁnidānā kiṁsamudayā kiṁjātikā kiṁpabhavā: saṅkhārā avijjānidānā avijjā-samudayā avijjājātikā avijjāpabhavā. Yato ca kho bhikkhave bhikkhuno avijjā pahinā hoti vijjā uppānā, so avijjāvirāgā vijjuppādā n' eva kāmupādānām upādiyati, na diṭṭhpādānām upādiyati, na silabbatupādānām upādiyati, na attavādu-pādānām upādiyati; anupādiyam na paritassati, aparitassam pac-cattam yeva parinibbāyati; khīnā jāti, vusitam brahmacariyam, katañ karaṇiyam nāparam itthattāyāti pajānātiti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitām abhinandun - ti.

CŪLASĪHANĀDASUTTAMĀ PATHAMAM.

12.

Evam - me sutām. Ekam samayam Bhagavā Vesāliyam viharati bahinagare avarapure vanasande. Tena kho pana samayena Sunakkhatto Licchaviputto acirapakkanto hoti imasmā dhammadvinayā; so Vesāliyam parisatim etam vācam bhāsatī: Na - tthi samanassa Gotamassa uttarim manussadhammā alamariyaññadassananaviseso, takkapariyāhatām samāno Gotamo dhammām deseti vimamsānucaritam sayampatibhānam, yassa ca khvāssa atthāya dhammo desito so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyāti. Atha kho āyasmā Sāriputto pubbanhasamayam nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Vesālim piṇḍāya pāvisi. Assosi kho āyasmā Sāriputto Sunakkhattassa Licchaviputtassa Vesāliyam parisatim etam vācam bhāsamānassa: Na - tthi samanassa Gotamassa uttarim manussadhammā alamariyaññadassananaviseso, takkapariyāhatām samāno Gotamo dhammām deseti vimamsānucaritam sayampatibhānam, yassa ca khvāssa atthāya dhammo desito so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyāti.

Atha kho āyasmā Sāriputto Vesāliyam piṇḍāya caritvā pacchābhattām piṇḍapātāpātikkanto yena Bhagavā ten' upasankami, upasankamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Sāriputto Bhagavantam etad - avoca: Sunakkhatto bhante Licchaviputto acirapakkanto imasmā dhammadvinayā, so Vesāliyam parisatim etam vācam bhāsatī: Na - tthi samanassa Gotamassa... so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyāti.

Kodhano Sāriputta Sunakkhatto moghapuriso, kodhā ca pan' assa esā vācā bhāsitā. Avanṇam bhāsissāmiti so Sāriputta Sunakkhatto moghapuriso vanṇam yeva Tathāgatassa

bhāsatī. Vanṇo h' eso Sāriputta Tathāgatassa yo evam vadeyya: yassa ca khvāssa atthāya dhammo desito so niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyāti.

Ayam - pi hi nāma Sāriputta Sunakkhattassa moghapurisassa mayi dhammanvayo na bhavissati: Iti pi so Bhagavā arahām sammāsambuddho vijjācaranāsampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā ti. Ayam - pi hi nāma Sāriputta Sunakkhattassa moghapurisassa mayi dhammanvayo na bhavissati: Iti pi so Bhagavā anekavihitām iddhividham paccanubhoti: eko pi hutvā bahudhā hoti, bahudhā pi hutvā eko hoti, āvibhāvām tirobhāvām tirokuddām tiropākāram tiro-pabbataṁ asajjamāno gacchati seyyathā pi ākāse, paṭhaviyā pi ummujjanimujjām karoti seyyathā pi udake, udake pi abhijjamāne gacchati seyyathā pi paṭhaviyām, ākāse pi pallainkena kamati seyyathā pi pakkhi sakuno, ime pi candimasuriye evam mahiddhike evam mahānubhāve pāñinā pari-masati parimajjati, yāva Brahmalokā pi kāyena vasam vatteti. Ayam - pi hi nāma Sāriputta Sunakkhattassa moghapurisassa mayi dhammanvayo na bhavissati: Iti pi so Bhagavā dibbāya sotadhātuya visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde sunāti dibbe ca mānuse ca ye dūre santike cāti. Ayam - pi hi nāma Sāriputta Sunakkhattassa moghapurisassa mayi dhammanvayo na bhavissati: Iti pi so Bhagavā para-sattānam parapuggalānam cetā ceto paricca pajānāti: sa-rāgam vā cittām sarāgam cittān - ti pajānāti, vitarāgam vā cittām vitarāgam cittān - ti pajānāti — pe — saṅkhittām ..., vikkhittām ..., mahaggatām ..., amahaggatām ..., sa-uttaram ..., anuttaram ..., samāhitām ..., asamāhitām ..., vimuttām ..., avi-muttām vā cittām avimuttām cittān - ti pajānātīti.

Dasa kho pan' imāni Sāriputta Tathāgatassa Tathāgata-balāni yehi balehi samannāgato Tathāgato āsabhañ - thānam patijānāti, parisāsu sihanādām nadati, brahmacakkañ pavat-teti, katamāni dasa: Idha Sāriputta Tathāgato thānañ - ca thānato atthānañ - ca atthānato yathābhūtam pajānāti. Yam-pi Sāriputta Tathāgato thānañ - ca thānato atthānañ - ca atthānato yathābhūtam pajānāti, idam - pi Sāriputta Tathā-

gatassa Tathāgatabalam hoti yan̄ balam āgamma Tathāgato
 āsabhañ - thānam patijānāti, parisāsu sihanādañ nadati,
 brahmacakram pavatteti. Puna ca param Sāriputta Tathā-
 gato atitānāgatapaccuppannānam kammasamādānānam thā-
 naso hetuso vipākam yathābhūtam pajānāti. Yam - pi Sāri-
 putta Tathāgato atitānāgatapaccuppannānam ... pavatteti.
 Puna ca param Sāriputta Tathāgato sabbatthagāminim pati-
 padam yathābhūtam pajānāti. Yam - pi Sāriputta ... pavat-
 teti. Puna ca param Sāriputta Tathāgato anekadhihātu-
 nāndhātu-lokam yathābhūtam pajānāti. Yam - pi Sāriputta ...
 pavatteti. Puna ca param Sāriputta Tathāgato sattānam nā-
 nādhimuttikatam yathābhūtam pajānāti. Yam - pi Sāriputta ...
 pavatteti. Puna ca param Sāriputta Tathāgato para-
 sattānam parapuggalānam indriyaparopariyattam yathābhūtam
 pajānāti. Yam - pi Sāriputta ... pavatteti. Puna ca param
 Sāriputta Tathāgato jhāna-vimokha-samādhi-samāpattinām sa-
 kilesam vodānam vutthānam yathābhūtam pajānāti. Yam - pi
 Sāriputta ... pavatteti. Puna ca param Sāriputta Tathāgato
 anekavihitam pubbenivāsam anussarati. seyyathidam: ekam - pi
 jātim dve pi jātiyo tisso pi jātiyo catasso pi jātiyo pañca pi
 jātiyo dasa pi jātiyo visatim - pi jātiyo tiṁsam - pi jātiyo
 cattārīsam - pi jātiyo paññāsam - pi jātiyo jātisatam - pi jātisa-
 hassam - pi jātisatasahassam - pi, aneke pi samvāṭṭakappe
 aneke pi vivāṭṭakappe aneke pi samvāṭṭavivāṭṭakappe, amut'
 āsim evamnāmo evamgutto evamvanño evamāhāro evam
 sukhadukkhapaṭisamivedi evamāyupariyanto, so tato cuto
 amutra udapādim, tatrāp' āsim evamnāmo evamgutto evam-
 vanño evamāhāro evam sukhadukkhapaṭisamivedi evamā-
 yupariyanto, so tato cuto idhūpapanno ti, iti sākāram sa-
 uddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarati. Yam - pi
 Sāriputta ... pavatteti. Puna ca param Sāriputta Tathā-
 gato dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena
 satte passati cavamāne upapajjamāne, hīne pañite suvanne
 dubbanne sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti:
 ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vaci-
 duccaritena s. manoduccaritena s. ariyānam upavādākā
 micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa

bhedā param-maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapannā, ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacisucaritena s. manusucaritena s. ariyānam anupavādakā sammāditthikā sammāditthikammasamādānā, te kāyassa bhedā param-maraṇā sugatim saggam lokam upapannā ti, iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne, hine pañite suvanne dubbanne sugate duggate, yathākammūpage satte pajānāti. Yam-pi Sāriputta ... pavatteti. Puna ca param-Sāriputta Tathāgato āsavānam khayā anāsavām cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭhe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati. Yam-pi Sāriputta Tathāgato āsavānam khayā anāsavām cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭhe vā dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati, idam-pi Sāriputta Tathāgatassa Tathāgatabalam hoti yam balam āgamma Tathāgato āsabhaṇ-ṭhānam patijānāti, parisāsu sihanādam nadati, brahmacakkaṇ pavatteti.

Imāni kho Sāriputta dasa Tathāgatassa Tathāgatabalāni yehi balehi samannāgato Tathāgato āsabhaṇ-ṭhānam patijānāti, parisāsu sihanādam nadati, brahmacakkaṇ pavatteti. Yo kho mām Sāriputta evam jānantaṁ evam passantam evam vadeyya: Na-tthi samanassa Gotamassa uttarim manussadhammā alamariyaññādassananaviseso, takkapariyāhatam samāno Gotamo dhammām deseti vimamsānucaritam sayam-paṭibhānan-ti, tam Sāriputta vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajitvā yathābhataṁ nikkhitto evam niraye. Seyyathā pi Sāriputta bhikkhu silasampanno samādhisampanno paññāsampanno diṭṭhe va dhamme aññām ārādheyya, evam sampadam-idaṁ Sāriputta vadāmi: tam vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajitvā yathābhataṁ nikkhitto evam niraye.

Cattā' imāni Sāriputta Tathāgatassa vesārajjāni yehi vesārajjehi samannāgato Tathāgato āsabhaṇ-ṭhānam patijānāti, parisāsu sihanādam nadati, brahmacakkaṇ pavatteti, katamāni cattāri: Sammāsambuddhassa te patijānato ime dhammā anabhisambuddhā ti, tatra vata mām samāno vā brāhmaṇo vā devo vā Māro vā Brahmā vā koci vā lokasmim

saha dhammena paṭicodessatiti nimittam - etam Sāriputta na samanupassāmi. Etam p' aham Sāriputta nimittam asamanupassanto khemappatto abhayappatto vesārajjappatto viharāmi. Khiñāsavassa te paṭijānato ime āsavā aparikkhiñā ti, tatra vata mām ... na samanupassāmi. Etam p' aham ... viharāmi. Ye kho pana te antarāyikā dhammā vuttā te paṭisevato nālām antarāyāyāti, tatra vata mām ... na samanupassāmi. Etam p' aham ... viharāmi. Yassa kho pana te athāya dhammo desito so na niyyāti takkarassa sammā dukkhakkhayāyāti, tatra vata mām samaṇo vā brāhmaṇo vā devo vā Māro vā Brahmā vā koci vā lokasmiñ saha dhammena paṭicodessatiti nimittam - etam na samanupassāmi. Etam p' aham Sāriputta nimittam asamanupassanto khemappatto abhayappatto vesārajjappatto viharāmi.

Imāni kho Sāriputta cattāri Tathāgatassa vesārajjāni yehi ... pavatteti. Yo kho mām Sāriputta evam jānantam ... evam niraye.

Attha kho imā Sāriputta parisā, katamā attha: khattiya-parisā brāhmaṇaparisā gahapatiparisā samanaparisā Cātummahārājikaparisā Tāvatiṁsaparisā Māraparisā Brahmaparisā. Imā kho Sāriputta attha parisā. Imehi kho Sāriputta catuhi vesārajjehi samannāgato Tathāgato imā attha parisā upasankamati ajjhogāhati. Abhijānāmi kho panāham Sāriputta anekasataṁ khattiyanaparisam upasankamitā, tatra pi mayā sannisinnapubbañ - c' eva sallapitapubbañ - ca sākacchā ca samāpajjitatubbā. Tatra vata mām bhayaṁ vā sārajjam vā okkamissatiti nimittam - etam Sāriputta na samanupassāmi. Etam p' aham Sāriputta nimittam asamanupassanto khemappatto abhayappatto vesārajjappatto viharāmi. Abhijānāmi kho panāham Sāriputta anekasataṁ brāhmaṇaparisam — pe — gahapatiparisam — samanaparisam — Cātummahārājikaparisam — Tāvatiṁsaparisam — Māraparisam — Brahmaparisam upasankamitā, tatra pi mayā sannisinnapubbañ - c' eva sallapitapubbañ - ca sākacchā ca samāpajjitatubbā. Tatra vata mām bhayaṁ vā sārajjam vā okkamissatiti nimittam - etam Sāriputta na samanupassāmi. Etam p' aham Sāriputta nimittam asamanupassanto khemappatto abhayappatto vesā-

rajjappatto viharāmi. Yo kho mām Sāriputta evam jānantaṁ... evam niraye.

Catasso kho imā Sāriputta yoniyo, katamā catasso: anḍajā yoni, jalābuja yoni, saṁsedajā yoni, opapātikā yoni. Katamā ca Sāriputta anḍajā yoni: Ye kho te Sāriputta sattā anḍakosam abhinibbhijja jāyanti, ayam vuccati Sāriputta anḍajā yoni. Katamā ca Sāriputta jalābuja yoni: Ye kho te Sāriputta sattā vatthikosam abhinibbhijja jāyanti, ayam vuccati Sāriputta jalābuja yoni. Katamā ca Sāriputta saṁsedajā yoni: Ye kho te Sāriputta sattā pūtimacche vā jāyanti pūtikunape vā pūtikummāse vā candanikāya vā oligalle vā jāyanti, ayam vuccati Sāriputta saṁsedajā yoni. Katamā ca Sāriputta opapātikā yoni: Devā nerayikā ekacce ca manussā ekacce ca vinipātikā, ayam vuccati Sāriputta opapātikā yoni.

Imā kho Sāriputta catasso yoniyo. Yo kho mām Sāriputta evam jānantaṁ... evam niraye.

Pañca kho imā Sāriputta gatiyo, katamā pañca: nirayo tiracchānayoni pittivisayo manussā devā. Nirayañ cāham Sāriputta pajānāmi nirayagāmiñ - ca maggam nirayagāminiñ - ca paṭipadañ, yathāpaṭipanno ca kāyassa bhedā param - marañ apāyam duggatiñ vinipātam nirayam upapajjati tañ - ca pajānāmi. Tiracchānayoniñ cāham Sāriputta pajānāmi tiracchānayonigāmiñ - ca maggam tiracchānayonigāminiñ - ca paṭipadañ, yathāpaṭipanno ca kāyassa bhedā param - marañ tiracchānayonim upapajjati tañ - ca pajānāmi. Pittivisayañ cāham Sāriputta pajānāmi pittivisayagāmiñ - ca maggam pittivisayagāminiñ - ca paṭipadañ, yathāpaṭipanno ca kāyassa bhedā param - marañ pittivisayam upapajjati tañ - ca pajānāmi. Manusse cāham Sāriputta pajānāmi manussalokagāmiñ - ca maggam manussalokagāminiñ - ca paṭipadañ, yathāpaṭipanno ca kāyassa bhedā param - marañ manussesu upapajjati tañ - ca pajānāmi. Deve cāham Sāriputta pajānāmi devalokagāmiñ - ca maggam devalokagāminiñ - ca paṭipadañ, yathāpaṭipanno ca kāyassa bhedā param - marañ sugatim saggam lokam upapajjati tañ - ca pajānāmi. Nibbānañ cāham Sāriputta pajānāmi nibbānagāmiñ - ca maggam nibbānagā-

miniñ-ca pañipadain, yathāpañipanno ca āsavānañ khayā anāsavām cetovimuttiñ paññāvimuttiñ diñthe va dhamme sayaiñ abhiññā sacchikatvā upasampajja vibarati tañ-ca pajānāmi.

Idhāham Sāriputta ekaccam puggalam evam cetasā ceto paricca pajānāmi: Tathā 'yam puggalo pañipanno tathā ca iriyati tañ-ca maggam samārūlho yathā kāyassa bhedā param-marañā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapajjisatiti; tam-enam passāmi aparena samayena dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena kāyassa bhedā param-marañā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapanam ekantadukkhā tippā kañkā vedanā vediyañānam. Seyyathā pi Sāriputta aṅgārakāsu sādhikaporisā pūr' aṅgārānam vītacikānam vitadhūmānam, atha puriso aṅgaccheyya ghammābhītatto ghammapareto kilanto tasito pipāsito ekāyanena maggena tam-eva aṅgārakāsum pañidhāya, tam-enam cakkhumā puriso disvā evam vadeyya: Tathā 'yam bhavam puriso pañipanno tathā ca iriyati tañ-ca maggam samārūlho yathā imam yeva aṅgārakāsum aṅgamissatiti; tam-enam passeyya aparena samayena tassā aṅgārakāsuyā patitam ekantadukkhā tippā kañkā vedanā vediyañānam; evam-eva kho ahām Sāriputta idh' ekaccam puggalam evam cetasā ceto paricca pajānāmi: Tathā 'yam puggalo pañipanno tathā ca iriyati tañ-ca maggam samārūlho yathā kāyassa bhedā param-marañā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapajjisatiti; tam-enam passāmi aparena samayena dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena kāyassa bhedā param-marañā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapanām ekantadukkhā tippā kañkā vedanā vediyañānam.

Idha panāham Sāriputta ekaccam puggalam evam cetasā ceto paricca pajānāmi: Tathā 'yam puggalo pañipanno tathā ca iriyati tañ-ca maggam samārūlho yathā kāyassa bhedā param-marañā tiracchānayonim upapajjisatiti; tam-enam passāmi aparena samayena dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena kāyassa bhedā param-marañā tiracchānayonim upapanam dukkhā tippā kañkā vedanā vediyañānam. Seyyathā pi Sāriputta gūthakūpo sādhikaporiso pūro gūthassa, atha puriso aṅgaccheyya ghammābhītatto

ghammapareto kilanto tasito pipāsito ekāyanena maggena tam - eva gūthakūpam pañidhāya, tam - enām cakkhumā puriso disvā evam vadeyya: Tathā 'yam bhavam puriso pañipanno tathā ca iriyati tañ - ca maggām samārūlho yathā imām yeva gūthakūpam āgamissatiti; tam - enām passeyya aparena samayena tasmim gūthakūpe patitam dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyamānam; evam - eva kho aham Sāriputta idh' ekaccaṁ puggalam ... vediyamānam.

Idhāham Sāriputta ekaccaṁ puggalam evam cetasā ceto paricca pajānāmi: Tathā 'yam puggalo ... param - marañā pittivisayam upapajjissatiti; tam - enām passāmi ... pittivisayam upapannam dukhabahulā vedanā vediyamānam. Seyathā pi Sāriputta rukkho visame bhūmibhāge jāto tanupattapalāso kabaracchāyo, atha puriso āgaccheyya ghammābhītatto ghammapareto kilanto tasito pipāsito ekāyanena maggena tam - eva rukkhām pañidhāya, tam - enām cakkhumā puriso disvā evam vadeyya: Tathā 'yam bhavam puriso pañipanno tathā ca iriyati tañ - ca maggām pañipanno yathā imām yeva rukkhām āgamissatiti; tam - enām passeyya aparena samayena tassa rukkhassa chāyāya nisinnam vā nipannam vā dukhabahulā vedanā vediyamānam; evam - eva kho aham Sāriputta idh' ekaccaṁ puggalam ... vediyamānam.

Idha panāham Sāriputta ekaccaṁ puggalam evam cetasā ceto paricca pajānāmi: Tathā 'yam puggalo ... param - marañā manussesu upapajjissatiti; tam - enām passāmi ... manussesu upapannam sukhabahulā vedanā vediyamānam. Seyathā pi Sāriputta rukkho same bhūmibhāge jāto bahalapattapalāso sandacchāyo, atha puriso āgaccheyya ghammābhītatto ghammapareto kilanto tasito pipāsito ekāyanena maggena tam - eva rukkhām pañidhāya, tam - enām cakkhumā puriso disvā evam vadeyya: Tathā 'yam bhavam puriso pañipanno tathā ca iriyati tañ - ca maggām samārūlho yathā imām yeva rukkhām āgamissatiti; tam - enām passeyya aparena samayena tassa rukkhassa chāyāya nisinnam vā nipannam vā sukhabahulā vedanā vediyamānam; evam - eva kho aham Sāriputta idh' ekaccaṁ puggalam ... vediyamānam.

Idhāham Sāriputta ekaccam puggalam evam cetasā ceto paricca pajānāmi: Tathā 'yam puggalo ... param - maranā sugatim saggam lokam upapajjissatiti; tam - enam passāmi ... sugatim saggam lokam upapanam ekantasukhā vedanā vediyamānam. Seyyathā pi Sāriputta pāsādo, tatr' assa kūtāgāram ullittāvalittam nivātam phassitaggam pihitavātāpānam, tatr' assa pallaiko gonakatthato paṭikathato paṭalikatthato kadalimigapavarapaccattharano sa-uttaracchado ubhatolohitakūpadhāno, atha puriso āgaccheyya ghammābhittato ghammapareto kilanto tasito pipāsito ekāyanena maggena tam - eva pāsādam panidhāya, tam - enam cakkhumā puriso disvā evam vadeyya: Tathā 'yam bhavam puriso paṭipanno tathā ca iriyati tañ - ca maggām samārūlho yathā imam yeva pāsādam āgamissatiti; tam - enam passeyya aparena samayena tasmim pāsāde tasmim kūtāgāre tasmim pallanke nisinnam vā nipannam vā ekantasukhā vedanā vediyamānam; evam - eva kho aham Sāriputta idh' ekaccam puggalam ... vediyamānam.

Idha panāham Sāriputta ekaccam puggalam evam cetasā ceto paricca pajānāmi: Tathā 'yam puggalo paṭipanno tathā ca iriyati tañ - ca maggām samārūlho yathā āsavānam khayā anāsavam cetovimutti paññāvimutti dīṭhe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissatiti; tam - enam passāmi aparena samayena āsavānam khayā anāsavam cetovimutti paññāvimutti dīṭhe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharantam ekantasukhā vedanā vediyamānam. Seyyathā pi Sāriputta pokkharaṇī acchodakā sātodakā sitodakā setakā sūpatitthā ramaṇiyā, avidūre c' assā tibbo vanasaṇḍo, atha puriso āgaccheyya ghammābhittato ghammapareto kilanto tasito pipāsito ekāyanena maggena tam - eva pokkharaṇim panidhāya, tam - enam cakkhumā puriso disvā evam vadeyya: Tathā 'yam bhavam puriso paṭipanno tathā ca iriyati tañ - ca maggām samārūlho yathā imam yeva pokkharaṇim āgamissatiti; tam - enam passeyya aparena samayena tam pokkharaṇim ogāhitvā nahātvā ca pivitvā ca sabbadarathakilamathaparijāham paṭippasambhetvā paccuttaritvā tasmim vanasaṇḍe nisinnam vā

nipannam vā ekantasukhā vedanā vediyamānam; evam - eva
kho aham Sāriputta idh' ekaccam puggalam evam cetasā
ceto paricca pajānāmi: Tathā 'yam puggalo paṭipanno tathā
ca iriyati tañ - ca maggām samārūlho yathā āsavānam khayā
anāsavām cetovimuttiṁ paññāvīmuttiṁ diṭṭhe va dhamme
sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissatiti; tam-
enam passūmi aparena samayena āsavānam khayā anāsavām
cetovimuttiṁ paññāvīmuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayam
abhiññā sacchikatvā upasampajja viharantam ekantasukhā
vedanā vediyamānam.

Imā kho Sāriputta pañca gatiyo. Yo kho maiñ Sāriputta
evam jānantam evam passantam evam vadeyya: Na - tthi
samañassa Gotamassa uttarim manussadhammā alamariya-
ñānadassananaviseso, takkapariyāhatam samaño Gotamo dham-
mañ deseti vīmānisānucaritam sayampaṭibhānan - ti, tam
Sāriputta vācam appahāya tam cittam appahāya tam diṭṭhim
appaṭinissajitvā yathābhatañ nikkhitto evam niraye. Sey-
yathā pi Sāriputta bhikkhu sīlasampanno samādhisampanno
paññāsampanno diṭṭhe va dhamme aññam ārādheyya, evam-
sampadam - idam Sāriputta vadāmi: tam vācam appahāya
tam cittam appahāya tam diṭṭhim appaṭinissajitvā yathā-
bhatañ nikkhitto evam niraye.

Abhijānāmi kho panāham Sāriputta caturaṅgasamannā-
gatam brahmacariyam caritā: tapassi sudam homi parama-
tapassi, lūkhas - sudam homi paramalūkho, jegucchī sudam
homi paramajegucchī, pavivittas - sudam homi parama-
pavivitto.

Tatra - ssu me idam Sāriputta tapassitāya hoti: acelako
homi muttācāro hathāpalekhano, na ehibhadantiko na tiṭṭha-
bhadantiko, nābhīhaṭam na uddissakaṭam na nimantañam
sādiyāmi; so na kumbhīmukhā patigāñhāmi, na kaṭopimukhā
patigāñhāmi, na elakamantaram na daṇḍamantaram na mu-
salamanteram, na dvinnam bhuñjamānānam, na gabbhiniyā,
na pāyamānāya, na purisantaragatāya, na sañkittisu, na
yattha sā upatṭhitō hoti, na yattha makkhikā sandasanda-
cārinī, na maccham na māmsam na suram na merayam na
thusodakam pivāmi. So ekāgāriko vā homi ekālopiko, dvā-

gāriko vā homi dvālopiko — sattāgāriko vā homi sattālopiko. Ekissā pi dattiyā yāpemi, dvihi pi dattihi yāpemi — sattahi pi dattihi yāpemi. Ehāhikam - pi āhāram āhāremi, dvihi-kam - pi āhāram āhāremi — sattāhikam - pi āhāram āhāremi. Iti evarūpām addhamāsikam - pi pariyāyabbhattabhojanānuyogam - anuyutto viharāmi. So sākabhakkho vā homi, sāmaka-bhakkho vā homi, nivārabhakkho ..., daddulabhakkho ..., hatabhakkho ..., kaṇabhakkho ..., ācāmabhakkho ..., piññāka-bhakkho ..., tiṇabhakkho ..., gomayabhakko vā homi; vanamūlaphalāhāro yāpemi pavattaphalabhojī. So sāñāni pi dhāremi, masāñāni pi dhāremi, chavadussāni pi dh., pam-sukulāni pi dh., tirūtāni pi dh., ajinam - pi dh., ajinakkhipam - pi dh., kusacirām - pi dh., vākacirām - pi dh., phalaka-cirām - pi dh., kesakambalam - pi dh., vālakambalam - pi dh., ulūkapakkham - pi dhāremi. Kesamassulocako pi homi kesamassulocanānuyogam - anuyutto, ubbhaṭṭhako pi homi āsanapatikkhitto, ukkuṭiko pi homi ukkuṭikappadhānam - anuyutto, kaṇṭakāpassayiko pi homi kaṇṭakāpassaye seyyām kappemi, sāyatatiyakam - pi udakorohanānuyogam - anuyutto viharāmi. Iti evarūpām anekavihitām kāyassa ātāpanaparitāpanānuyogam - anuyutto viharāmi. Idam su me Sāriputta tapassitāya hoti.

Tatra - ssu me idam Sāriputta lūkhasmīm hoti: neka-vassagaṇikām rajojallām kāye sannicitām hoti papaṭikajātam. Seyyathā pi Sāriputta tindukākhāṇu neka-vassagaṇiko sannicito hoti papaṭikajāto, evam - eva - ssu me Sāriputta neka-vassagaṇikām rajojallām kāye sannicitām hoti papaṭikajātam. Tassa mayhaṁ Sāriputta na evam hoti: Aho vatāhaṁ imām rajojallām pāṇīnā parimajjeyyām, aññe vā pana me imām rajojallām pāṇīnā parimajjeyyūn - ti. Evam - pi me Sāriputta na hoti. Idam su me Sāriputta lūkhasmīm hoti.

Tatra - ssu me idam Sāriputta jegucchismīm hoti: so khó aham Sāriputta sato va abhikkamāmi sato paṭikkamāmi, yāva udabindumhi pi me dayā paccupatṭhitā hoti: mā haṁ khuddake pāne visamagate saṅghātam āpādessañ - ti. Idam su me Sāriputta jegucchismīm hoti.

Tatra - ssu me idam Sāriputta pavivittasmīm hoti: so

kho aham Sāriputta aññataram araññayatanam ajjhogāhitvā viharāmi, yadā passāmi gopālakam vā pasupālakam vā tiṇahārakam vā kaṭṭhahārakam vā vanakammikam vā, vanena vanam gahanena gahanam ninnena ninnam thalena thalam papatāmi, tam kissa hetu: mā mām te addasam̄su ahañ-ca mā te addasan -ti. Seyyathā pi Sāriputta araññako migo manusse disvā vanena vanam gahanena gahanam ninnena ninnam thalena thalam papatati, evam -eva kho aham Sāriputta yadā passāmi gopālakam vā pasupālakam vā tiṇahārakam vā kaṭṭhahārakam vā vanakammikam vā, vanena vanam gahanena gahanam ninnena ninnam thalena thalam papatāmi, tam kissa hetu: mā mām te addasam̄su ahañ-ca mā te addasan -ti. Idam su me Sāriputta pavivittasmiṁ hoti.

So kho aham Sāriputta ye te gotthā paṭṭhitagāvo apagatagopālakā tattha catukuṇḍiko upasaṅkamitvā yāni tāni vacchakānam taruṇakānam dhenupakānam gomayāni tāni sudam ābhāremi. Yāva kīvañ-ca me Sāriputta sakam muttakarisaṁ apariyādiṇnam hoti, sakam yeva sudam muttakarisaṁ ābhāremi. Idam su me Sāriputta mahāvikaṭabhojanasmīṁ hoti.

So kho aham Sāriputta aññataram bhimsanakam vanasandam ajjhogāhitvā viharāmi. Tatra sudam Sāriputta bhimsanakassa vanasandassa bhimsanakatasmiṁ hoti: yo koci avitarāgo tam vanasandam pavisati yebhuyyena lomāni haṁsanti. So kho aham Sāriputta yā tā rattiyo sitā hemantikā antaratṭhake himapātasamaye tathārūpāsu rattisu rattim abbhokāse viharāmi divā vanasande, gimhānam pacchime māse divā abbhokāse viharāmi rattim vanasande. Api - ssu mām Sāriputta ayam anacchariyā gāthā paṭibhāsi pubbe assutapubbā:

So tatto so sīno, eko bhiṁsanake vane,
naggo na c' aggim - āsīno, esanāpasuto muniti.

So kho aham Sāriputta susāne seyyam kappemi chavaṭṭhikāni upadhāya. Api - ssu mām Sāriputta gomandalā upasaṅkamitvā otṭhubhanti pi omuttenti pi, pamsukena okiranti pi, kannasotesu pi salākam pavesenti. Na kho panāham Sāriputta abhijānāmi tesu pāpakam cittam uppādetā. Idam su me Sāriputta upekhāvihārasmiṁ hoti.

Santi kho pana Sāriputta eke samanabrahmañā evam-vādino evaṁdiṭṭhino: āhārena suddhitī; te evam āhaṁsu: kolehi yāpemāti, te kolam - pi khādanti, kolacunñam - pi khādanti, kolodakam - pi pivanti, anekavihitam - pi kolavikatim paribhuñjanti. Abhijānāmi kho panāham Sāriputta ekam yeva kolam āhāram āharitā. Siyā kho pana te Sāriputta evam - assa: mahā nūna tena samayena kolo ahositi. Na kho pan' etam Sāriputta evam daṭṭhabbaṁ, tada pi etaparamo yeva kolo ahosi seyyathā pi etarahi. Tassa mayham Sāriputta ekam yeva kolam āhāram āhārayato adhimattakasimānam patto kāyo hoti: seyyathā pi nāma āśitikapabbāni vā kālāpabbāni vā evam - eva - ssu me aṅgapaccāṅgāni bhavanti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma oṭṭhapadām evam - eva - ssu me ānisadam hoti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma vatṭanāvalī evam - eva - ssu me piṭṭhikanṭako unnatāvanato hoti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma jarasālāya gopānasiyo oluggaviluggā bhavanti evam - eva - ssu me phāsuliyo oluggaviluggā bhavanti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma gambhire udapāne udakatārakā gambhiragatā okkhāyikā dissanti evam - eva - ssu me akkhikūpesu akkhitārakā gambhiragatā okkhāyikā dissanti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma tittakālābu āmakacchinno vātātapena sampaṭito hoti sammilāto evam - eva - ssu me sīsacchavi sampaṭitā hoti sammilātā tāy' ev' appāhāratāya. So kho aham Sāriputta: udaracchavim parimasissāmīti piṭṭhikanṭakam yeva parigāñhāmi, piṭṭhikanṭakam parimasissāmīti udaracchavim yeva parigāñhāmi, yāva - ssu me Sāriputta udaracchavi piṭṭhikanṭakam allinā hoti tāy' ev' appāhāratāya. So kho aham Sāriputta: vaccaṁ vā muttam vā karissāmīti tatth' eva avakujjo papatāmī tāy' ev' appāhāratāya. So kho aham Sāriputta tam - eva kāyām assāsento pāñinā gattāni anomajjāmi, tassa mayham Sāriputta pāñinā gattāni anomajjato pūtimūlāni lomāni kāyasmā papatanti tāy' ev' appāhāratāya.

Santi kho pana Sāriputta eke samanabrahmañā evam-vādino evaṁdiṭṭhino: āhārena suddhitī; te evam - āhaṁsu: muggehi yāpema — pe — tilehi yāpema — taṇḍulehi yāpe-māti, te taṇḍulam - pi khādanti, taṇḍulacunñam - pi khādanti,

tañḍulodakam - pi pivanti, anekavihitam - pi tañḍulavikatim
 paribhuñjanti. Abhijānāmi kho panāham Sāriputta ekaṁ yeva
 tañḍulam āhāram āharitā. Siyā kho pana te Sāriputta evam-
 assa: mahā nūna tena samayena tañḍulo ahositi. Na kho pan'
 etam Sāriputta evam daṭṭhabbam, tadā pi etaparamo yeva
 tañḍulo ahosi seyyathā pi etarahi. Tassa mayham Sāriputta
 ekam yeva tañḍulam āhāram āhārayato adhimattakasimānam
 patto kāyo hoti: seyyathā pi nāma āśitikapabbāni vā kālā-
 pabbāni vā evam - eva - ssu me aṅgapaccaṅgāni bhavanti tāy'
 ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma oṭṭhapadam evam - eva - ssu
 me ānisadam hoti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma
 vaṭṭanāvalī evam - eva - ssu me piṭṭhikanṭako unnatāvanato
 hoti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma jarasālāya go-
 pānasiyo oluggaviluggā bhavanti evam - eva - ssu me phāsuliyo
 oluggaviluggā bhavanti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma
 gambhīre udapāne udakatārakā gambhīragatā okkhāyikā dis-
 santi evam - eva - ssu me akkhikūpesu akkhitārakā gambhīra-
 gatā okkhāyikā dissanti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi
 nāma tittakālābu āmakacchinno vātātapena sampuṭito hoti
 sammilāto evam - eva - ssu me sisacchavi sampuṭitā hoti sam-
 milatā tāy' ev' appāhāratāya. So kho aham Sāriputta: uda-
 racchavim parimasissāmiti piṭṭhikanṭakam yeva pariganhāmi,
 piṭṭhikanṭakam parimasissāmiti udaracchavim yeva parigan-
 hāmi, yāva - ssu me Sāriputta udaracchavi piṭṭhikanṭakam
 allinā hoti tāy' ev' appāhāratāya. So kho aham Sāriputta:
 vaccam vā muttam vā karissāmiti tatth' eva avakujjo papā-
 tāmi tāy' ev' appāhāratāya. So kho aham Sāriputta tam-
 eva kāyam assāsento pāñinā gattāni anomajjāmi, tassa may-
 ham Sāriputta pāñinā gattāni anomajjato pūtimūlāni lomāni
 kāyasmā papatanti tāy' ev' appāhāratāya. Tāya pi kho aham
 Sāriputta iriyāya tāya paṭipadāya tāya dukkarakārikāya nāj-
 jhagamān uttarim manussadhammā alamariyañāṇadassana-
 visesam, tam kissa hetu: imissā yeva ariyāya paññāya ana-
 dhigamā yā 'yam ariyā paññā adhigata ariyā niyyānikā niy-
 yāti takkarassa sammā dukkhakkhayāya.

Santi kho pana Sāriputta eke s. e. e.: samsārena sud-
 dhiti. Na kho pana so Sāriputta samsāro sulabharūpo yo mayā

asamsaritapubbo iminā dīghena addhunā, aññatra Suddhā-vāsehi devehi; Suddhāvāse cāham Sāriputta deve saṁsareyyam, na - y - imam lokam punar - āgaccheyyam. Santi kho pana Sāriputta eke s. e. e.: upapattiyā suddhiti. Na kho pana sā Sāriputta upapatti sulabharūpā yā mayā anupapannapubbā iminā dīghena addhunā, aññatra Suddhā-vāsehi devehi; Suddhāvāse cāham Sāriputta deve upapajjeyyam, na - y - imam lokam punar - āgaccheyyam. Santi kho pana Sāriputta eke s. e. e.: āvāsenā suddhiti. Na kho pana so Sāriputta āvāso sulabharūpo yo mayā anāvutthapubbo iminā dīghena addhunā, aññatra Suddhāvāsehi devehi; Suddhāvāse cāham Sāriputta deve vaseyyam, na - y - imam lokam punar - āgaccheyyam. Santi kho pana Sāriputta eke s. e. e.: Yaññena suddhiti. Na kho pana so Sāriputta yañño sulabharūpo yo mayā ayiṭṭhapubbo iminā dīghena addhunā, tañ - ca kho raññā vā satā khattiyena muddhāvasittena brāhmaṇena vā mahāsālēna. Santi kho pana Sāriputta eke s. e. e.: aggiparicariyāya suddhiti. Na kho pana so Sāriputta aggi sulabharūpo yo mayā aparicinṇapubbo iminā dīghena addhunā, tañ - ca kho raññā vā satā khattiyena muddhāvasittena brāhmaṇena vā mahāsālēna.

Santi kho pana Sāriputta eke samanabrahmañā evam-vādino evamdiṭṭhino: yāvad - evāyam bhavañ puriso daharo hoti yuvā susu kālakeso bhadrena yobbanena samannāgato paṭhamena vayasā, tāvad - eva paramena paññāveyyattiyyena samannāgato hoti; yato ca kho ayañ bhavañ puriso jinno hoti vuddho mahallako addhagato vayo anuppatto, asitiko vā navutiko vā vassasatikō vā jātiyā, atha tamhā paññāveyyatiyā parihāyatati. Na kho pan' etam Sāriputta evam datṭhabbam. Aham kho pana Sāriputta etarahi jinno vuddho mahallako addhagato vayo anuppatto, asitiko me vayo vattati. Idha me assu Sāriputta cattāro sāvakā vassasatāyukā vassasatajivinoparamāya satiyā ca gatiyā ca dhitiyā ca samannāgatā paramena ca paññāveyyattiyyena; seyyathā pi Sāriputta daļhadhammo dhanuggaho sikkhito katahattho katupāsano lahukena asanena appakasiren' eva tiriyam tālacchāyam atipāteyya, evam adhimattasatimanto evam adhimattagatimanto

evam adhimattadhitimanto evam paramena paññāveyyattiya samannāgatā. Te maiṁ catunnām satipatṭhānānam upādāy' upādāya pañham puccheyyūm, puṭṭho puṭṭho cāham tesam byākareyyam, byākatañ - ca me byākatato dhāreyyūm, na ca maiṁ dutiyakam uttarīm paripuccheyyūm, aññatram asita-pitākhāyita-sāyitā, aññatram uccārapassūvakammā, aññatram niddākilamathapaṭivinodanā. Apariyādiṇnā yev' assa Sāriputta Tathāgatassa dhammañdesanā, apariyādiṇnām yev' assa Tathāgatassa dhammapadabyañjanām, apariyādiṇnām yev' assa Tathāgatassa pañhapaṭibhānam, atha me te cattāro sāvakā vassasatāyukā vassasatajivino vassasatassa accayena kālam kareyyūm. Mañcakena ce pi maiṁ Sāriputta pariharissatha n' ev' atthi Tathāgatassa paññāveyyattiya assa aññathattam. Yam kho tam Sāriputta sammā vadamāno vadeyya: asam-mohadhammo satto loke uppanno bahujanahitāya bahujana-sukhāya lokānukampāya atthāya hitāya sukhāya devamanus-sānan - ti, mam - eva tam sammā vadamāno vadeyya: asam-mohadhammo ... devamanussānan - ti.

Tena kho pana samayena āyasmā Nāgasamālo Bhagavato piṭṭhipto ṛhito hoti Bhagavantam vijayamāno. Atha kho āyasmā Nāgasamālo Bhagavantam etad - avoca: Acchariyam bhante, abbhutañ bhante, api ca me bhante imam dhammapariyāyam sutvā lomāni haṭṭhāni. Konāmo ayam bhante dhammapariyāyo ti. — Tasmātiha tvam Nāgasamāla imam dhammapariyāyam Lomahaṁsanapariyāyo t' eva nam dhārehiti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Nāgasamālo Bhagavato bhāsitam abhinanditi.

MAHĀSIHANĀDASUTTAM DUTIYAM.

13.

Evam - me sutam. Ekam samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho sambahulā bhikkhū pubbanhasamayam nivāsetvā pattacivaram

ādāya Sāvatthim piṇḍāya pāvisimsu. Atha kho tesam bhikkhūnam etad - ahosi: Atippago kho tāva Sāvatthiyam piṇḍāya caritum, yan - nūna mayam yen' aññatitthiyānam paribbājakānam ārāmo ten' upasaṅkameyyāmāti. Atha kho te bhikkhū yen' aññatitthiyānam paribbājakānam ārāmo ten' upasaṅkamimsu, upasaṅkamitvā tehi aññatitthiyehi paribbājakehi saddhim sammodimsu, sammodaniyam kathām sārāṇiyam vītisāretvā ekamantam nisidimsu. Ekamantam nisinne kho te bhikkhū te aññatitthiyā paribbājakā etad - avocum: Samano āvuso Gotamo kāmānam pariññānam paññāpeti, mayam - pi kāmānam pariññānam paññāpema; samano āvuso Gotamo rūpānam pariññānam paññāpeti, mayam - pi rūpānam pariññānam paññāpema; samano āvuso Gotamo vedanānam pariññānam paññāpeti, mayam - pi vedanānam pariññānam paññāpema; idha no āvuso ko viseso ko adhippāyo kiṁ nānākaranam samaṇassa vā Gotamassa amhākam vā, yadi dām dhamma-desanāya vā dhammadesanām anusāsaniyā vā anusāsanin - ti. Atha kho te bhikkhū tesam aññatitthiyānam paribbājakānam bhāsitam n' eva abhinandimsu na paṭikkosimsu, anabhinanditvā appaṭikkositvā utṭhāy' āsanā pakkamimsu: Bhagavato santike etassa bhāsitassa attham ājānissāmāti.

Atha kho te bhikkhū Sāvatthiyam piṇḍāya caritvā pacchābhettam piṇḍapātaṭikkantā yena Bhagavā ten' upasaṅkamimsu, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidimsu. Ekamantam nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantam etad - avocum: Idha mayam bhante pubbanhasa-mayam nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Sāvatthim piṇḍāya pāvisimha, tesam no bhante amhākam etad - ahosi: Atippago kho tāva Sāvatthiyam piṇḍāya caritum, yan - nūna mayam yen' aññatitthiyānam paribbājakānam ārāmo ten' upasaṅkameyyāmāti. Atha kho mayam bhante yen' aññatitthiyānam paribbājakānam ārāmo ten' upasaṅkamimha, upasaṅkamitvā tehi aññatitthiyehi paribbājakehi saddhim sammodimha, sammodaniyam kathām sārāṇiyam vītisāretvā ekamantam nisidimha. Ekamantam nisinne kho bhante te aññatitthiyā paribbājakā amhe etad - avocum: Samano āvuso Gotamo kāmānam pariññānam paññāpeti, mayam - pi kāmānam pariññānam

paññāpema; samaṇo āvuso Gotamo rūpānam p. p., mayam-pi rūpānam p. p., samaṇo āvuso Gotamo vedanānam p. p., mayam-pi vedanānam p. p.; idha no āvuso ko viseso ko adhippāyo kim nānākaraṇam samaṇassa vā Gotamassa amhākām vā, yadidam dhammadesanāya vā dhammadesanaṁ anusāsanīyā vā anasāsanin-ti. Atha kho mayam bhante tesam añnatitthiyānam paribbājakānam bhāsitam n' eva abhinandimha na paṭikkosimha, anabhinanditvā appaṭikkositvā utthāy' āsanā pakkamimha: Bhagavato santike etassa bhāsitassa attham ājānissāmāti.

Evaṁvādino bhikkhave añnatitthiyā paribbājakā evam-assu vacanīyā: Ko pan' āvuso kāmānam assādo ko ādinavo kim nissaraṇam, ko rūpānam assādo ko adinavo kim nissaraṇam, ko vedanānam assādo ko ādinavo kim nissaraṇan-ti. Evaṁ putthā bhikkhave añnatitthiyā paribbājakā na c' eva sampayissanti uttarī ca vighātam āpajjissanti, tam kissa hetu: yathā tam bhikkhave avisayasmim. Nāhan-tam bhikkhave passāmi sadevake loke samārake sabrahmake sassamanabrahmani� pajāya sadevamanussāya yo imesam pañhānam veyyākaranena cittam ārādheyya añnatra Tathāgatena vā Tathāgatasāvakena vā ito vā pana sutvā.

Ko ca bhikkhave kāmānam assādo: Pañc' ime bhikkhave kāmagunā, katame pañca: cakkhuviñneyyā rūpā itthā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamihitā rajaniyā, sotaviñneyyā saddā — pe — ghānaviñneyyā gandhā — jivhāviñneyyā rasā — kāyaviñneyyā phoṭṭhabbā itthā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamihitā rajaniyā. Ime kho bhikkhave pañca kāmagunā. Yam kho bhikkhave ime pañca kāmagune paticca-uppajjati sukhami somanassam, ayam kāmānam assādo.

Ko ca bhikkhave kāmānam ādinavo: Idha bhikkhave kulaputto yena sippaṭṭhānenā jīvikām kappeti, yadi muddāya yadi gaṇanāya yadi saṅkhānenā yadi kasiyā yadi vanijjāya yadi gorakkhenā yadi issatthenā yadi rājaporisena yadi sippaññatarena, sītassa purakkhatō uṇhassa purakkhatō, dāmisa-makasa-vātātapa-sirīmsapasamphassehi rissamāno, khuppi-pāsāya miyamāno, ayam - pi bhikkhave kāmānam ādinavo sandiṭṭhiko dukkhakkhandho kāmahetu kāmanidānam kāmā-

dhikaraṇam kāmānam - eva hetu. Tassa ce bhikkhave kula-
 puttassa evam uṭṭhahato ghaṭato vāyamato te bhogā nābhī-
 nippajjanti, so socati kilamati paridevati, urattālim kandati,
 sammoham āpajjati: mogham vata me uṭṭhānam, aphalo vata
 me vāyāmo ti. Ayam - pi bhikkhave k. ā. sanditṭhiko ...
 kāmānam - eva hetu. Tassa ce bhikkhave kulaputtassa evam
 uṭṭhahato ghaṭato vāyamato te bhogā abhinippajjanti, so
 tesam bhogānam ārakkhādhikaraṇam dukkhami domanassam
 paṭisamivedeti: kinti me bhoge n' eva rājāno hareyyūn na
 corā hareyyūn na aggi daheyya na udakamī vaheyya na appi-
 yā dāyādā hareyyun - ti. Tassa evam ārakkhato gopayato
 te bhoge rājāno vā haranti corā vā haranti aggi vā dahati
 udakamī vā vahati appiyā vā dāyādā haranti. So socati kilam-
 ati paridevati, urattālim kandati, sammoham āpajjati:
 yam - pi me ahosi tam - pi no na - tthiti. Ayam - pi bhikk-
 have k. ā. sanditṭhiko ... kāmānam - eva hetu. Puna ca
 param bhikkhave kāmahetu kāmanidānam kāmādhikaraṇam
 kāmānam - eva hetu rājāno pi rājūhi vivadanti, khattiya pi
 khattiyehi v., brāhmaṇā pi brāhmaṇehi v., gahapatī pi gaha-
 patihī vivadanti, mātā pi puttena vivadati,utto pi mātarā
 v., pitā pi puttena v.,utto pi pitarā v., bhātā pi bhātarā v.,
 bhātā pi bhaginīyā v., bhaginī pi bhātarā v., sahāyo pi sa-
 hāyena vivadati. Te tattha kalaha-viggaha-vivādam - āpannā
 aññamaññam pāñīhi pi upakkamanti, ledḍūhi pi u., danḍehi
 pi u., satthehi pi upakkamanti; te tattha maraṇam - pi ni-
 gacchanti maraṇamattam - pi dukkham. Ayam - pi bhikkhave
 k. ā. sanditṭhiko ... kāmānam - eva hetu. Puna ca param
 bhikkhave kāmahetu k. k. kāmānam - eva hetu asicammañ
 gahetvā dhanukalāpam sannayhitvā ubhatoviyūlham saṅgāmañ
 pakkhantanti ususu pi khippamānesu sattisu pi khippamānañ
 asisu pi vijjotalantesu; te tattha usūhi pi vijjhanti, sattiyā
 pi vijjhanti, asinā pi sisam chindanti, te tattha maraṇam - pi
 nigacchanti maraṇamattam - pi dukkham. Ayam - pi bhikk-
 have k. ā. sanditṭhiko ... kāmānam - eva hetu. Puna ca
 param bhikkhave kāmahetu k. k. kāmānam - eva hetu asi-
 cammañ gahetvā dhanukalāpam sannayhitvā addāvalepanā
 upakāriyo pakkhantanti ususu pi khippamānesu sattisu pi

khippamānāsu asisu pi vijjotalantesu; te tattha usūhi pi vijjhanti sattiyā pi vijjhanti pakkaṭṭhiyā pi osīñcanti abhivaggena pi omaddanti asinā pi sīsañ chindanti; te tattha maranam - pi nigacchanti maranamattam - pi dukkham. Ayam - pi bhikkhave k. ā. sanditṭhiko ... kāmānam - eva hetu. Puna ca param bhikkhave kāmahetu k. k. kāmānam - eva hetu sandhim - pi chindanti, nillopam - pi haranti, ekāgārikam - pi karonti, paripanthe pi tiṭṭhanti, paradāram - pi gacchanti; tam-enā rājāno gahetvā vividhā kammakaraṇā karonti: kasāhi pi tālenti, vettehi pi tālenti, addhadaṇḍakehi pi tālenti, hattham - pi chindanti, pādam - pi ch., hatthapādām - pi ch., kaññam - pi ch., nāsam - pi ch., kaññanāsam - pi chindanti: bilaṅgathālikam - pi karonti, saṅkhamuṇḍikam - pi k., Rāhumukham - pi k., jotiñālikam - pi k., hatthapajjotikam - pi k., erakavattikam - pi k., cīrakavāsikam - pi k., eṇeyyakam - pi k., bañisamāmsikam - pi k., kahāpañakam - pi k., khārāpatacchikam - pi k., palighaparivattikam - pi k., palālapīṭhakam - pi karonti, tattena pi telena osīñcanti, sunakhehi pi khādāpentī, jīvantam - pi sūle uttāsentī, asinā pi sīsañ chindanti; te tattha maranam - pi nigacchanti maranamattam - pi dukkham. Ayam - pi bhikkhave k. ā. sanditṭhiko ... kāmānam - eva hetu. Puna ca param bhikkhave kāmahetu kāmanidānam kāmādhikaraṇām kāmānam - eva hetu kāyena duccaritām caranti, vācāya d. c., manasā d. c.; te kāyena duccaritām caritvā vācāya d. c. manasā d. c. kāyassa bhedā param maranā apāyain duggatiṁ vinipātaṁ nirayam upapajjanti. Ayanī bhikkhave kāmānam ādinavo samparāyiko dukkhakkhandho kāmahetu kāmanidānam kāmādhikaraṇām kāmānam - eva hetu.

Kiñ - ca bhikkhave kāmānam nissaraṇām: Yo kho bhikkhave kāmesu chandarāgavinayo chandarāgappahānaṁ, idam kāmānam nissaraṇām.

Ye hi keci bhikkhave samañā vā brāhmañā vā evam kāmānam assādañ - ca assādato ādinavañ - ca ādinavato nissaraṇāñ - ca nissaranato yathābhūtam na - ppajānanti, te vata sāmañā vā kāme pariñānissanti parañā vā tathattāya samūdapessanti yathāpatipanno kāme pariñānissatīti n' etam thūnam vijjati. Ye ca kho keci bhikkhave samañā vā brāhmañā

vā evam kāmānam assādāni assādato ādīnavañ-ca ādīnavato nissaraṇañ-ca nissaranato yathābhūtam pajānanti, te vata sāmañ vā kāme parijānissanti param vā tathattāya samādapessanti yathāpaṭipanno kāme parijānissatiti thānam-etañ vijjati.

Ko ca bhikkhave rūpānam assādo: Seyyathā pi bhikkhave khattiyyakaññā vā brāhmaṇakaññā vā gahapatikaññā vā pannarasavassuddesikā vā solasavassuddesikā vā nāti-dīghā nātirassā nātikisā nātithūlā nātikāli na accodātā, paramā sā bhikkhave tasmim samaye subhā vanñanibhā ti. — Evam-bhante. — Yam kho bhikkhave subham vanñanibhā paṭicca uppajjati sukhāñ somanassām ayañ rūpānam assādo.

Ko ca bhikkhave rūpānam ādīnavo: Idha bhikkhave tam-eva bhaginim passeyya apareṇa samayena asītikām vā navutikām vā vassasatikām vā jātiyā, jīṇām gopānasivañkām bhoggam dāñḍaparāyanam pavedhamānam gacchantim, āturañ gatayobbanām khanḍadantim palitakesim vilūnam khalitasirām valinām tilakāhatagattim, tam kim-maññatha bhikkhave: yā purimā subhā vanñanibhā sā antarahitā, ādīnavo pātubhūto ti. — Evam-bhante. — Ayam-pi bhikkhave rūpānam ādīnavo. Puna ca param bhikkhave tam-eva bhaginim passeyya, ābādhikām dukkhitām bājhagilānam sake muttakarise palipannām semānam aññehi vuṭṭhāpiyamānam aññehi sañvesiyamānam, tam kim-maññatha bhikkhave: yā purimā subhā vanñanibhā sā antarahitā, ādīnavo pātubhūto ti. — Evam-bhante. — Ayam-pi bhikkhave rūpānam ādīnavo. Puna ca param bhikkhave tam-eva bhaginim passeyya, sarirām sivathikāya chadditām ekāhamatām vā dvīhamatām vā tihamatām vā, uddhumātakām vinilakām vi-pubbakajātām, tam kim-maññatha bhikkhave: yā purimā subhā vanñanibhā sā antarahitā, ādīnavo pātubhūto ti. — Evam-bhante. — Ayam-pi bhikkhave rūpānam ādīnavo. Puna ca param bhikkhave tam-eva bhaginim passeyya, sarirām sivathikāya chadditām kākehi vā khajjamānam kula-lehi vā kh. gijjhēhi vā kh. supāñehi vā kh. sigālehi vā kh. vividhehi vā pāñakajātehi khajjamānam; tam kim-maññatha

bhikkhave: yā purimā subhā vaṇṇanibhā sā antarahitā, ādīnavo pātubhūto ti. — Evam-bhante. — Ayam - pi bhikkhave rūpānam ādīnavo. Puna ca param bhikkhave tam - eva bhaginim passeyya, sariram sivathikāya chadditam atthikasankhalikam samaṁsalohitam nahārusambandham, — atthikasankhalikam nimmaṁsalohitamakkhitam nahārusambandham, — atthikasankhalikam apagatamāṁsalohitam nahārusambandham, — atthikāni apagatasambandhāni disāvidisā vikkhittāni, aññena hatthatthikam aññena pādaṭṭhikam aññena jaṅghaṭṭhikam aññena ūraṭṭhikam aññena kaṭaṭṭhikam aññena piṭṭhikanṭakam aññena sisakaṭṭham; tam kim - maññatha bhikkhave: yā purimā subhā vaṇṇanibhā sā antarahitā, ādīnavo pātubhūto ti. — Evam-bhante. — Ayam - pi bhikkhave rūpānam ādīnavo. Puna ca param bhikkhave tam - eva bhaginim passeyya, sariram sivathikāya chadditam, atthikāni setāni sankhavaṇṇūpanibhāni, — atthikāni puñjakitāni terovassikāni, — atthikāni pūtini cuṇṇakajātāni; tam kim - maññatha bhikkhave: yā purimā subhā vaṇṇanibhā sā antarahitā, ādīnavo pātubhūto ti. — Evam-bhante. — Ayam - pi bhikkhave rūpānam ādīnavo.

Kiñ - ca bhikkhave rūpānam nissaraṇam: Yo bhikkhave rūpesu chandarāgavinayo chandarāgapphānām, idam rūpānam nissaraṇam.

Ye hi keci bhikkhave samanā vā brāhmaṇā vā evam rūpānam assādañ - ca assādato ādīnavāñ - ca ādīnavato nissaraṇāñ - ca nissaranato yathābhūtam na - ppajānanti, te vata sāmām vā rūpe parijānissanti param vā tathattāya samāda-pessanti yathāpaṭipanno rūpe parijānissatiti n' etam thānam vijjati. Ye ca kho keci bhikkhave samanā vā brāhmaṇā vā evam rūpānam ... yathābhūtam pajānanti ... thānam - etam vijjati.

Ko ca bhikkhave vedanānam assādo: Idha bhikkhave bhikkhu vivic' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharati. Yasmim samaye bhikkhave bhikkhu vivic' eva ... upasampajja viharati, n' eva tasmiṁ samaye attabyābādhāya ceteti na parabyābādhāya ceteti na ubhaya-

byābādhāya ceteti, abyābajjhāmī yeva tasmiṁ samaye vedanām̄ vedeti. Abyābajjhāparamāhāmī bhikkhave vedanānam̄ assādām̄ vadāmī. Puna ca paramī bhikkhave bhikkhu vitakka-vicārānam̄ vūpasamā ajjhattām̄ sampasādanām̄ cetaso ekodi-bhāvām̄ aviṭakkām̄ avicārām̄ samādhijām̄ pītisukhām̄ dutiyām̄ jhānām̄ — tatiyām̄ jhānām̄ — catutthām̄ jhānām̄ upasampajja viharati. Yasmīm̄ samaye bhikkhave bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanas-sānām̄ atthagamā adukkham̄ asukkham̄ upekhāsatipārisuddhim̄ catutthām̄ jhānām̄ upasampajja viharati, n' eva tasmiṁ samaye attabyābādhāya ceteti na parabyābādhāya ceteti na ubhayabyābādhāya ceteti, abyābajjhāmī yeva tasmiṁ samaye vedanām̄ vedeti. Abyābajjhāparamāhāmī bhikkhave vedanām̄ assādām̄ vadāmī.

Ko ca bhikkhave vedanānam̄ ādinavo: Yamī bhikkhave vedanā aniccā dukkhā viparināmadhammā, ayamī vedanām̄ ādinavo.

Kiñ - ca bhikkhave vedanānam̄ nissaraṇām̄: Yo bhikkhave vedanāsu chandarāgavinayo chandarāgappahānām̄, idam̄ vedanānam̄ nissaraṇām̄.

Ye hi keci bhikkhave samāpā vā brāhmaṇā vā evam̄ vedanānam̄ assādañ - ca assādato ādinavañ - ca ādinavato nissaraṇāñ - ca nissaranato yathābhūtam̄ na - ppajānanti, te vata sāmām̄ vā vedanā pari-jānissanti paramī vā tathattāya samādapessanti yathāpatipanno vedanā pari-jānissatiti n' etam̄ thānam̄ vijjati. Ye ca kho keci bhikkhave samānā vā brāhmaṇā vā evam̄ vedanānam̄ assādañ - ca assādato ādinavañ - ca ādinavato nissaraṇāñ - ca nissaranato yathābhūtam̄ pajānanti, te vata sāmām̄ vā vedanā pari-jānissanti paramī vā tathattāya samādapessanti yathāpatipanno vedanā pari-jānissatiti thānam̄ - etam̄ vijjatiti.

Idam̄ - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitām̄ abhinandun - ti.

14.

Evam - me sutam. Ekam samayaṁ Bhagavā Sakkesu viharati Kapilavatthusmim Nigrodhārāme. Atha kho Mahānāmo Sakko yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Eka- mantam nisinno kho Mahānāmo Sakko Bhagavantam etad- avoca: Dīgharattāham bhante Bhagavatā evam dhammaṁ desitam ājānāmi: Lobho cittassa upakkilesa, doso cittassa upakkilesa, moho cittassa upakkileso ti. Evam cāham bhante Bhagavatā dhammaṁ desitam ājānāmi: Lobho cittassa upak- kilesa, doso c. u., moho c. u. ti, atha ca pana me ekadā lobhadhammā pi cittam pariyādāya tiṭṭhanti, dosadhammā pi cittam pariyādāya tiṭṭhanti. mohadhammā pi cittam pariyādāya tiṭṭhanti. Tassa mayham bhante evam hoti: Ko su nāma me dhammo aijhattam appahino yena me ekadā lobha- dhammā pi cittam pariyādāya tiṭṭhanti, dosadhammā pi c. p. tiṭṭhanti, mohadhammā pi c. p. tiṭṭhantiti.

So eva kho te Mahānāma dhammo aijhattam appahino yena te ekadā lobhadhammā pi cittam pariyādāya tiṭṭhanti, dosadhammā pi c. p. tiṭṭhanti, mohadhammā pi c. p. tiṭṭhanti. So ca hi te Mahānāma dhammo aijhattam pahino abhavissa, na tvam agāram aijhāvaseyyāsi, na kāme paribhuñjeyyāsi. Yasmā ca kho te Mahānāma so eva dhammo aijhattam appahino, tasmā tvam agāram aijhāvasasi, kāme pari- buñjas.

Appassādā kāmā bahudukkhā bahupāyāsā, ādinavo ettha bhiyyo ti iti ce pi Mahānāma ariyasāvakassa yathābhūtam sammappaññāya sudiṭṭham hoti, so ca aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi pītisukham nādhigacchati aññam vā tato santataram, atha kho so n' eva tāva anā- vatṭi kāmesu hoti. Yato ca kho Mahānāma ariyasāvakassa: appassādā kāmā bahudukkhā bahupāyāsā, ādinavo ettha bhiyyo ti evam etam yathābhūtam sammappaññāya sudiṭṭham hoti, so ca aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi pītisukham adhigacchati aññañ - ca tato santa- taram, atha kho so anāvatṭi kāmesu hoti. Mayham - pi kho

Mahānāma pubbe va sambodhā 'anabhisambuddhassa bodhi-sattass' eva sato: appassādā kāmā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo ti evam-etaṁ yathābhūtam sammappaññāya sudiṭṭham ahosi, so ca aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi pītisukham nājjhagamaṁ aññam vā tato santataram, atha khvābam n' eva tāva anāvatṭi kāmesu paccaññāsiṁ. Yato ca kho me Mahānāma: appassādā kāmā bahudukkhā bahupāyāsā, ādīnavo ettha bhiyyo ti evam-etaṁ yathābhūtam sammappaññāya sudiṭṭham ahosi, so ca aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi pītisukham ajjhagamaṁ aññā - ca tato santataram, athāhaṁ anāvatṭi kāmesu paccāññāsiṁ.

Ko ca Mahānāma kāmānam assādo: Pañc' ime Mahānāma kāmaguṇā, katame pañca: cakkhuviññeyyā rūpā itthā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamīhitā rajaniyā, sotaviññeyyā saddā — pe — ghānaviññeyyā gandhā — jivhāviññeyyā rasā — kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā itthā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamīhitā rajaniyā. Ime kho Mahānāma pañca kāmaguṇā. Yam kho Mahānāma ime pañca kāmaguṇe paṭicca uppajjati sukhām somanassam, ayam kāmānam assādo.

Ko ca Mahānāma kāmānam ādīnavo . . . (repeat from p. 85, l. 30 to p. 87, l. 26, with Mahānāma substituted for bhikkhave) . . . Ayam Mahānāma kāmānam ādīnavo samparāyiko dukkhakkhandho kāmahetu kāmanidānam kāmādhikaraṇam kāmānam - eva hetu.

Ekam-idāham Mahānāma samayaṁ Rājagahe viharāmi Gijjhakūte pabbate. Tena kho pana samayena sambahulā niganṭhā Isigilipasse Kālaśilāyām ubbhaṭṭhakā honti āsanapaṭikkhittā, opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedi-yanti. Atha kho 'ham Mahānāma sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena Isigilipassam Kālaśilā yena te niganṭhā ten' upasaṅkamim, upasaṅkamitvā te niganṭhe etad-avocam: Kin-nu tumhe āvuso niganṭhā ubbhaṭṭhakā āsanapaṭikkhittā opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedi-yathāti. Evam vutte Mahānāma te niganṭhā mām etad-avocam: Niganṭho āvuso Nāthaputto sabbaññū sabbadassāvī aparisesam nānādassanam paṭijānāti: carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca

jāgarassa ca satataṁ samitam nāṇadassanam paccupatthitan-ti; so evam āha: Atthi kho vo nigaṇṭhā pubbe pāpam kammaṁ katham. tam imāya kaṭukāya dukkarakārikāya nijjaretha; yaṁ pan' ettha etarahi kāyena samvutā vācāya samvutā manasā samvutā tam āyatim pāpassa kammassa akaraṇam; iti purāṇānam kammānam tapasā byantibhāvā navānām kammānam akaraṇā āyatim anavassavo, āyatim anavassavā kammakhayo, kammakkhayā dukkhakkhayo, dukkhakkhayā vedanākkhayo, vedanākkhayā sabbam dukkham nijjīṇṇam bhavissatiti. Tañ-ca pan' amhākam ruccati c' eva khamati ca, tena c' amhā attamanā ti.

Evam vutte aham Mahānāma te nigaṇṭhe etad-avocam: Kim-pana tumhe āvuso nigaṇṭhā jānātha: ahuvām' eva mayam pubbe, na nāhvamhāti. — No h' idam āvuso. — Kim-pana tumhe āvuso nigaṇṭhā jānātha: akarām' eva mayam pubbe pāpam kammaṁ, na nākaramhāti. — No h' idam āvuso. — Kim-pana tumhe āvuso nigaṇṭhā jānātha: evarūpam vā evarūpam vā pāpam kammaṁ akaramhāti. — No h' idam āvuso. — Kim-pana tumhe āvuso nigaṇṭhā jānātha: ettakam vā dukkham nijjīṇṇam, ettakam vā dukkham nijjaretabbam, ettakamhi vā dukkhe nijjīṇne sabbam dukkham nijjīṇṇam bhavissatiti. — No h' idam āvuso. — Kim-pana tumhe āvuso nigaṇṭhā jānātha ditthe va dhamme akusalānam dhammānam pahānam, kusalānam dhammānam upasampadan-ti. — No h' idam āvuso. — Iti kira tumhe āvuso nigaṇṭhā na jānātha: ahuvām' eva mayam pubbe na nāhvamhāti, na jānātha: akarām' eva mayam pubbe pāpam kammaṁ na nākaramhāti, na jānātha: evarūpam vā evarūpam vā pāpam kammaṁ akaramhāti, na jānātha: ettakam vā dukkham nijjīṇṇam ettakam vā dukkham nijjaretabbam ettakamhi vā dukkhe nijjīṇne sabbam dukkham nijjīṇṇam bhavissatiti, na jānātha ditthe va dhamme akusalānam dhammānam pahānam kusalānam dhammānam upasampadam. Evam sante āvuso nigaṇṭhā ye loke luddā lohitapāṇino kurūrakammantū manusse paccājātā te nigaṇṭhesu pabbajantiti. — Na kho āvuso Gotama sukhenā sukham adhigantabam, dukkhena kho sukham adhigantabbam. Sukhena ca

āvuso Gotama sukham adhigantabbam abhavissa, rājā Māgadho Seniyo Bimbisāro sukham adhigaccheyya, rājā Māgadho S. B. sukhavihāritaro āyasmatā Gotamenāti. — Addhāyasmantehi nigaṇṭhehi sahasā appaṭisaṅkhā vācā bhāsitā: na kho āvuso Gotama sukhena sukham adhigantabbam, dukkhena kho sukham adhigantabbam; sukhena ca āvuso Gotama sukham adhigantabbam abhavissa, rājā Māgadho S. B. sukham adhigaccheyya, rājā Māgadho S. B. sukhavihāritaro āyasmatā Gotamenāti. Api ca aham - eva tattha paṭipucchitabbo: ko nu kho āyasmantānam sukhavihāritaro, rājā vā Māgadho S. B. āyasmā vā Gotamo ti. — Addhāvuso Gotama amhehi sahasā appaṭisaṅkhā vācā bhāsitā: na kho āvuso Gotama sukhena sukham adhigantabbam, dukkhena kho sukham adhigantabbam; sukhena ca āvuso Gotama sukham adhigantabbam abhavissa, rājā Māgadho S. B. sukham adhigaccheyya, rājā Māgadho S. B. sukhavihāritaro āyasmatā Gotamenāti. Api ca tiṭṭhat' etam, idāni pi mayām āyasmantānam Gotamām pucchāma: Ko nu kho āyasmantānam sukhavihāritaro, rājā vā Māgadho S. B. āyasmā vā Gotamo ti. — Tena h' āvuso nigaṇṭhā tumhe va tattha paṭipuchchisāmi, yathā vo khameyya tathā nām byākareyyātha. Tam kim - maññath' āvuso nigaṇṭhā: pahoti rājā Māgadho S. B. aniñjamāno kāyena abhāsamāno vācam satta rattindivāni ekantasukhapaṭisamvēdi viharitun - ti. — No h' idam āvuso. — Tam kim - maññath' āvuso nigaṇṭhā: pahoti rājā Māgadho S. B. aniñjamāno kāyena abhāsamāno vācam cha rattindivāni pañca r. cattāri r. tīni r. dve r. ekām rattindivām ekantasukhapaṭisamvēdi viharitun - ti. — No h' idam āvuso. — Aham kho āvuso nigaṇṭhā pahomi aniñjamāno kāyena abhāsamāno vācam ekām rattindivām ekantasukhapaṭisamvēdi viharitum. Aham kho āvuso nigaṇṭhā pahomi aniñjamāno kāyena abhāsamāno vācam dve rattindivāni tīni r. cattāri r. pañca r. cha r. satta rattindivāni ekantasukhapaṭisamvēdi viharitum. Tam kim - maññath' āvuso nigaṇṭhā: evam sante ko sukhavihāritaro, rājā vā Māgadho Seniyo Bimbisāro aham vā ti. — Evam sante āyasmā va

Gotamo sukhavihāritaro raññā Māgadhena Seniyena Bimbisārenāti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamano Mahānāmo Sakko Bhagavato bhāsitām abhinanditi.

CŪLADUKKHAKKHANDHASUTTAM CATUTTHAM.

15.

Evam - me sutam. Ekam samayam āyasmā Mahāmoggallāno Bhaggesu viharati Sumsumāragire Bhesakalāvane migadāye. Tatra kho āyasmā Mahāmoggallāno bhikkhū āmantesi: Āvuso bhikkhavo ti. Āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Mahāmoggallānassa paccassosum. Āyasmā Mahāmoggallāno etad - avoca:

Pavāreti ce pi āvuso bhikkhu: Vadantu mañ āyasmanto, vacanīyo 'mhi āyasmantehīti, so ca hoti dubbaco dovacassakaraṇehi dhammehi samannāgato akkhamo appadakkhiṇagāhī anusāsanī, atha kho nañ sabrahmacāri na c' eva vattabbañ maññanti na ca anusāsitabbam maññanti na ca tasmiñ puggale vissāsam āpajjitabbam maññanti. Katame c' āvuso dovacassakaraṇā dhammā: Idh' āvuso bhikkhu pāpiccho hoti pāpikānam icchānam vasamgato; yam-p' āvuso bhikkhu pāpiccho hoti pāpikānam icchānam vasamgato ayam - pi dhammo dovacassakaraṇo. Puna ca param āvuso bhikkhu attukkāmsako hoti paravambhī; yam-p' āvuso bhikkhu a.h.p. ayam - pi dh. d. Puna ca param āvuso bhikkhu kodhano hoti kodhābhībhūto; yam-p' āvuso ... dh. d. Puna ca param āvuso bhikkhu kodhano hoti kodhahetu upanāhī; yam-p' āvuso ... dh. d. Puna ca param āvuso bhikkhu kodhano hoti kodhasāmantam vācam nichāretā; yam-p' āvuso ... dh. d. Puna ca param āvuso bhikkhu cudito codakena codakam paṭippharati; yam-p' āvuso ... dh. d. Puna ca param āvuso bhikkhu cudito codakena codakam apasādeti; yam-p' āvuso ... dh. d. Puna ca

param āvuso bhikkhu cudito codakena codakassa paccāropeti; yam - p' āvuso ... dh. d. Puna ca param āvuso bhikkhu cudito codakena aññen' aññām paṭicarati, bahidhā kathaṁ apanāmeti, kopañ - ca dosañ - ca appacceyañ - ca pātukaroti; yam - p' āvuso ... dh. d. Puna ca param āvuso bhikkhu cudito codakena apadāne na sampāyati; yam - p' āvuso ... dh. d. Puna ca param āvuso bhikkhu makkhī hoti palāsi; yam - p' āvuso ... dh. d. Puna ca param āvuso bhikkhu issuki hoti maceharī; yam - p' āvuso ... dh. d. Puna ca param āvuso bhikkhu saṭho hoti māyāvī; yam - p' āvuso ... dh. d. Puna ca param āvuso bhikkhu thaddho hoti atimāni; yam - p' āvuso ... dh. d. Puna ca param āvuso bhikkhu sanditthiparāmāsi hoti ādhānagāhī dappaṭinissaggī; yam - p' āvuso bhikkhu sanditthiparāmāsi hoti ādhānagāhī dappaṭinissaggī ayam - pi dhammo dovacassakaraṇo. Ime vuccant' āvuso dovacassakaraṇā dhammā.

No ce pi āvuso bhikkhu pavāreti: Vadantu mām āyasmanṭo, vacaniyo 'mhi āyasmantehiti, so ca hoti suvaco sovacassakaraṇehi dhammehi samannāgato khamo padakkhiṇaggāhī anusāsanī, atha kho nam sabrahmacārī vattabbañ - c' eva maññanti anusāsitabbañ - ca maññanti tasmiñ - ca puggale vissāsañ āpajitabbam maññanti. Katame c' āvuso sovacassakaraṇā dhammā: Idh' āvuso bhikkhu na pāpiccho hoti na pāpikānam icchānam vasamgato; yam - p' āvuso bhikkhu na pāpiccho hoti na pāpikānam icchānam vasamgato ayam - pi dhammo sovacassakaraṇo. Puna ca param āvuso bhikkhu anattukkamsako hoti aparavambhī; yam - p' āvuso ... dh. s. Puna ca param āvuso bhikkhu na kodhano hoti na kodhābhībūto; yam - p' āvuso ... dh. s. Puna ca param āvuso bhikkhu na kodhano hoti na kodhahetu upanāhī; yam - p' āvuso ... dh. s. Puna ca param āvuso bhikkhu na kodhahetu abhisāṅgī; yam - p' āvuso ... dh. s. Puna ca param āvuso bhikkhu na kodhano hoti na kodhasāmantam vācamīnicchāretā; yam - p' āvuso ... dh. s. Puna ca param āvuso bhikkhu cudito codakena codakam na paṭippharati; yam - p' āvuso ... dh. s. Puna ca param āvuso bhikkhu cudito codakena codakam na apasādeti; yam - p' āvuso ...

dh. s. Puna ca param āvuso bhikkhu cudito codakena codakassa na paccāropeti; yam-p' āvuso... dh. s. Puna ca param āvuso bhikkhu cudito codakena na aññen' aññam paṭicarati, na bahiddhā katham apanāmeti, na kopañ-ca dosañ-ca appaccayañ-ca pātukaroti; yam-p' āvuso... dh. s. Puna ca param āvuso bhikkhu cudito codakena na apadāne na sampāyati; yam-p' āvuso... dh. s. Puna ca param āvuso bhikkhu amakkhi hoti apalāsi; yam-p' āvuso... dh. s. Puna ca param āvuso bhikkhu anissuki hoti amaccharī; yam-p' āvuso... dh. s. Puna ca param āvuso bhikkhu asaṭho hoti amāyāvi; yam-p' āvuso... dh. s. Puna ca param āvuso bhikkhu athaddho hoti anatimāni; yam-p' āvuso... dh. s. Puna ca param āvuso bhikkhu asandiṭṭhiparāmāsi hoti anādhānagāhi suppaṭinissaggi; yam-p' āvuso bhikkhu asandiṭṭhiparāmāsi hoti anādhānagāhi suppaṭinissaggi ayam-pi dhammo sovacassakarano. Ime vuccant' āvuso sovacassakaraṇā dhammā.

Tatr' āvuso bhikkhunā attanā va attānam evam anuminitabbam: Yo khvāyam puggalo pāpiccho pāpikānam icchānam vasaṅgato ayam-me puggalo appiyo amanāpo; ahañ-c' eva kho pan' assam pāpiccho pāpikānam icchānam vasaṅgato aham-p' assam paresam appiyo amanāpo ti. Evam jānanten' āvuso bhikkhunā: Na pāpiccho bhavissāmi na pāpikānam icchānam vasaṅgato ti cittam uppādetabbam. Yo khvāyam puggalo attukkam̄sako paravambhī ayam-me puggalo appiyo amanāpo, ahañ-c' eva kho pan' assam attukkam̄sako paravambhī aham-p' assam paresam appiyo amanāpo ti. Evam jānanten' āvuso bhikkhunā: Anattukkam̄sako bhavissāmi aparavambhī ti cittam uppādetabbam. Yo khvāyam puggalo kodhano kodhābhībhūto ayam-me... na kodhano bhavissāmi na kodhābhībhūto ti c. u. Yo khvāyam puggalo kodhano kodhahetu upanāhi ayam-me... na k. bh. na k. upanāhi ti c. u. Yo khvāyam puggalo kodhano kodhahetu abhisāgī ayam-me... c. u. Yo khvāyam puggalo kodhano kodhasāmantam̄ vācam̄ nicchāretā ayam-me... na k. bh. na k. v. nicchāressāmīti c. u. Yo khvāyam puggalo cudito codakena codakam̄ paṭippharati ayam-me.. paṭip-

phareyyam .. cudito codakena codakam na patippharissāmīti c. u. Yo khvāyam puggalo cudito codakena codakam apasādeti ayam - me .. apasādeyyam .. na apasādēssāmīti c. u. Yo khvāyam puggalo cudito codakena codakassa paccāropeti ayam - me .. paccāropeyyam .. na paccāropessāmīti c. u. Yo khvāyam puggalo cudito codakena aññen' aññam paṭicarati, bahiddhā katham apanāmeti, kopañ - ca dosañ - ca appaccayañ - ca pātukaroti, ayam - me .. paṭicareyyam .. apanāmeyyam .. pātukareyyam .. na aññen' aññam paṭicarissāmī, na b. k. apanāmessāmī, na.. pātukarissāmīti c. u. Yo khvāyam puggalo cudito codakena apadāne na sampāyati ayam - me .. apadāne na sampāyeyyam .. na apadāne na sampāyissāmīti c. u. Yo khvāyam puggalo makkhī palāsi ayam - me .. amakkhī bhavissāmī apalāsi ti c. u. Yo khvāyam puggalo issukī maccharī ayam - me .. anissukī bh. amaccharī ti c. u. Yo khvāyam puggalo saṭho māyāvī ayam - me .. asaṭho bh. amāyāvī ti c. u. Yo khvāyam puggalo thaddho atimānī ayam - me .. athaddho bh. anatimānī ti c. u. Yo khvāyam puggalo sanditthiparāmāsi ādhānagāhī duppaṭinissaggī ayam - me puggalo appiyo amanāpo; ahañ - c' eva kho pan' assam sanditthiparāmāsi ādhānagāhī duppaṭinissaggī aham - p' assam paresam appiyo amanāpo ti. Evam jānanten' āvuso bhikkhunā: Asanditthiparāmāsi bhavissāmī anādhānagāhī suppaṭinissaggī ti cittam uppādetabbam.

Tatr' āvuso bhikkhunā attanā va attānam evam paccavekkhitabbam: Kin - nu kho 'mhi pāpiccho pāpikānam icchānam vasamgato ti. Sace āvuso bhikkhu paccavekkhamāno evam jānāti: Pāpiccho kho 'mhi pāpikānam icchānam vasamgato ti, ten' āvuso bhikkhunā tesam yeva pāpakānam akuśānam dhammānam pahānāya vāyamitabbam. Sace pan' āvuso bhikkhu paccavekkhamāno evam jānāti: Na kho 'mhi pāpiccho na pāpikānam icchānam vasamgato ti, ten' āvuso bhikkhunā ten' eva pītipāmujjena vihātabbam ahorattānusikkhinā kusalesu dhammesu. Puna ca param āvuso bhikkhunā attanā va attānam evam paccavekkhitabbam: Kin - nu kho 'mhi attukkamisako paravambhī ti. Sace .. attukkamisako kho 'mhi paravambhī ti .. vāyamitabbam. Sace pan' āvuso ..

anattukkainsako kho 'mhi aparavambhi ti .. kusalesu dhammesu. Puna ca param .. kin - nu kho 'mhi kodhano kodhābhībhūto ti .. na kho 'mhi kodhano kodhābhībhūto ti .. k. dh. Puna ca param .. kin - nu kho 'mhi kodhano kodhahetu upanāhī ti .. na kho 'mhi kodhano kodhahetu upanāhī ti .. k. dh. Puna ca param .. kin - nu kho 'mhi kodhano kodhahetu abhisangi ti .. na kho 'mhi kodhano kodhahetu abhisangi ti .. k. dh. Puna ca param .. kin - nu kho 'mhi kodhano kodhasāmantam vācam nicchāretā ti .. na kho 'mhi kodhano kodhasāmantam vācam nicchāretā ti .. k. dh. Puna ca param .. kin - nu kho 'mhi cudito codakena codakam paṭippharāmiti .. cudito kho 'mhi codakena codakam na paṭippharāmiti .. k. dh. Puna ca param .. kin - nu kho 'mhi 'cudito codakena codakam apasādemiti .. cudito kho 'mhi codakena codakam na apasādemiti .. k. dh. Puna ca param .. kin - nu kho 'mhi cudito codakena codakassa paccāropemiti .. cudito kho 'mhi codakena codakassa na paccāropemiti .. k. dh. Puna ca param .. kin - nu kho 'mhi cudito codakena aññen' aññam paṭicarāmi, bahiddhā katham apanāmemi, kopañ - ca dosañ - ca appaccayañ - ca pātukaromiti .. cudito kho 'mhi codakena na aññen' aññam paṭicarāmi, na bahiddhā katham apanāmemi, na kopañ - ca dosañ - ca appaccayañ - ca pātukaromiti .. k. dh. Puna ca param .. kin - nu kho 'mhi cudito codakena apadāne na sampāyāmiti .. cudito kho 'mhi codakena na apadāne na sampāyāmiti .. k. dh. Puna ca param .. kin - nu kho 'mhi makkhī paṭasī ti .. amakkhī kho 'mhi apalasī ti .. k. dh. Puna ca param .. kin - nu kho 'mhi issukī maccharī ti .. anissukī kho 'mhi amaccharī ti .. k. dh. Puna ca param .. kin - nu kho 'mhi saṭho māyāvī ti .. asaṭho kho 'mhi amāyāvī ti .. k. dh. Puna ca param .. kin - nu kho 'mhi thaddho atimānī ti .. athaddho kho 'mhi anatimānī ti .. k. dh. Puna ca param āvuso bhikkhunā attanāva attānam evam paccavekkhitabbam: Kin - nu kho 'mhi sandiṭṭhiparāmāsi ādhānagāhi dappaṭinissaggi ti. Sace āvuso bhikkhu paccavekkhamāno evam jānāti: Sandiṭṭhiparāmāsi kho 'mhi ādhānagāhi dappaṭinissaggi ti, ten' āvuso bhik-

khunā tesam̄ yeva pāpakānam̄ akusalānam̄ dhammānam̄ pa-
 hānāya vāyamitabbam̄. Sace pan' āvuso bhikkhu paccavek-
 khamāno evam̄ jānati: Asandiṭṭhiparāmāsi kho 'mhi anā-
 dhānagāhī suppaṭinissaggi ti, ten' āvuso bhikkhunā ten'
 eva pītipāmujjena vihātabbari ahorattānusikkhinā kusalesu
 dhammesu. Sace āvuso bhikkhu paccavekkhamāno sabbe p'
 ime pāpake akusale dhamme appahine attani samanupassati,
 ten' āvuso bhikkhunā sabbesam̄ yeva imesam̄ pāpakānam̄
 akusalānam̄ dhammānam̄ pahānāya vāyamitabbam̄. Sace
 pan' āvuso bhikkhu paccavekkhamāno sabbe p' ime pāpake
 akusale dhamme pahine attani samanupassati, ten' āvuso
 bhikkhunā ten' eva pītipāmujjena vihātabbari ahorattānū-
 sikkhinā kusalesu dhammesu. Seyyathā pi āvuso itthi vā
 puriso vā daharo yuvā mandanakajātiko ādāse vā pari-
 suddhe pariyodāte acche vā udapatte sakam̄ mukhanimittam̄
 paccavekkhamāno, sace tattha passati rajam̄ va aṅgaṇam̄
 vā tass' eva rajassa vā aṅgaṇassa vā pahānāya vāyamati,
 no ce tattha passati rajam̄ vā aṅgaṇam̄ vā ten' eva atta-
 mano hoti: lābhā vata me, parisuddham̄ vata me ti; evam̄
 kho āvuso sace bhikkhu paccavekkhamāno sabbe p' ime
 pāpake akusale dhamme appahine attani samanupassati, ten'
 āvuso bhikkhunā sabbesam̄ yeva imesam̄ pāpakānam̄ akusa-
 lānam̄ dhammānam̄ pahānāya vāyamitabbam̄; sace pan'
 āvuso bhikkhu paccavekkhamāno sabbe p' ime pāpake aku-
 sale dhamme pahine attani samanupassati, ten' āvuso bhik-
 khunā ten' eva pītipāmujjena vihātabbari ahorattānusikkhinā
 kusalesu dhammesutī.

Idam̄ - avoca āyasmā Mahāmoggallāno. Attamanā te
 bhikkhū āyasmato Mahāmoggallānassa bhāsitam̄ abhinan-
 dun - ti.

ANUMĀNASUTTAṂ PAṄCAMAṂ.

16.

Evam - me sutam. Ekam samayam Bhagavā Sāvatthiyām viharati Jetavane Anāthapindikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca:

Yassa kassaci bhikkhave bhikkhuno pañca cetokhilā appahinā, pañca cetaso vinibandhā asamucchinnā, so vat' imasmiñ dhammadvinaye vuddhim virūlhiṁ vepullam āpajjisatati n' etam thānam vijjati. Katam' assa pañca cetokhilā appahinā honti: Idha bhikkhave bhikkhu Satthari kañkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasidati. Yo so bhikkhave bhikkhu Satthari kañkhati vicikicchatī nādhimuccati na sampasidati tassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātacāya padhānāya, yassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātacāya padhānāya evam - assāyam pañhamo cetokhilo appahino hoti. Puna ca param bhikkhave bhikkhu dhamme kañkhati .. na sampasidati — pe — saṅge kañkhati .. na sampasidati — sikkhāya kañkhati .. na sampasidati. Yo so bhikkhave bhikkhu sikkhāya kañkhati .. na sampasidati tassa cittam na namati ātappāya a. s. p., yassa cittam na namati ātappāya a. s. p. evam - assāyam catuttho cetokhilo appahino hoti. Puna ca param bhikkhave bhikkhu sabrahmacārisu kupito hoti anattamano āhatacitto khilajāto. Yo so bhikkhave bhikkhu sabrahmacārisu kupito hoti a. ā. kh. tassa cittam na namati ātappāya a. s. p., yassa cittam na namati ātappāya a. s. p. evam - assāyam pañcamo cetokhilo appahino hoti. Im' assa pañca cetokhilā appahinā honti.

Katam' assa pañca cetaso vinibandhā asamucchinnā honti: Idha bhikkhave bhikkhu kāme avitarāgo hoti avigatachando avigatapemo avigatapipāso avigatapariłāho avigatatañho. Yo so bhikkhave bhikkhu kāme avitarāgo hoti ... avigatatañho tassa cittam na namati ātappāya anuyogāya sātacāya padhānāya, yassa cittam na namati ātappāya a. s. p. evam - assāyam pañhamo cetaso vinibandho asamucchinno hoti. Puna ca param bhikkhave bhikkhu kāye avitarāgo hoti — pe — evam - assāyam dutiyo cetaso vinibandho asamucchinno hoti.

Puna ca param bhikkhave bhikkhu rūpe avitarago hoti — pe — evam - assāyam tatiyo cetaso vinibandho asamucchinno hoti. Puna ca param bhikkhave bhikkhu yāvadattham udarāvadehakam bhuñjitvā seyyasukham passasukham middhasukham anuyutto viharati. Yo so bhikkhave bhikkhu yāvadattham... viharati tassa cittam na namati ātappāya a. s. p., yassa cittam na namati ātappāya a. s. p. evam - assāyam catuttho cetaso vinibandho asamucchinno hoti. Puna ca param bhikkhave bhikkhu aññataram devanikāyam pañidhāya brahmacariyam carati: iminā 'ham silena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā ti. Yo so bhikkhave bhikkhu aññataram... devaññataro vā ti, tassa cittam na namati ātappāya a. s. p., yassa cittam na namati ātappāya a. s. p. evam - assāyam pañcamo cetaso vinibandho asamucchinno hoti. Im' assa pañca cetaso vinibandhā asamucchinnā honti. Yassa kassaci bhikkhave bhikkhuno ime pañca cetokhilā appahinā, ime pañca cetaso vinibandhā asamucchinnā, so vat' imasmīn dhammadvinaye vuddhiṁ virūlhiṁ vepullam āpajjissatiti n' etam thānam vijjati.

Yassa kassaci bhikkhave bhikkhuno pañca cetokhilā pahinā, pañca cetaso vinibandhā susamucchinnā, so vat' imasmīn dhammadvinaye vuddhiṁ virūlhiṁ vepullam āpajjissatiti thānam - etam vijjati. Katam' assa pañca cetokhilā pahinā honti: Idha bhikkhave bhikkhu Satthari na kañkhati na vicikicchat, adhimuccati sampasidati. Yo so bhikkhave bhikkhu Satthari na kañkhati .. sampasidati tassa cittam namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, yassa cittam namati ātappāya a. s. p. evam - assāyam pañhamo cetokhilo pahino hoti. Puna ca param bhikkhave bhikkhu dhamme na kañkhati .. sampasidati — pe — sanghe — sikkhāya na kañkhati .. sampasidati. Yo so bhikkhave bhikkhu sikkhāya na kañkhati .. sampasidati tassa cittam namati ātappāya a. s. p., yassa cittam namati ātappāya a. s. p. evam - assāyam catuttho cetokhilo pahino hoti. Puna ca param bhikkhave bhikkhu sabrahmacārisu na kupito hoti, attamano anāhata-citto akhilajāto. Yo so bhikkhave bhikkhu sabrahmacārisu na kupito hoti, attamano a. a., tassa cittam namati ātappāya a. s. p.

pāya a. s. p., yassa cittam̄ namati ātappāya a. s. p. evam-
assāyam̄ pañcamo cetokhilo pahīno hoti. Im' assa pañca
cetokhilā pahīnā honti.

Katam' assa pañca cetaso vinibandhā susamucchinnā honti: Idha bhikkhave bhikkhu kāme vitarāgo hoti vigata-chando vigatapemo vigatapipūso vigataparijāho vigatatañho. Yo so bhikkhave bhikkhu kāme vitarāgo hoti... vigatatañho tassa cittam̄ namati ātappāya a. s. p., yassa cittam̄ namati ātappāya a. s. p. evam- assāyam̄ pañhamo cetaso vinibandho susamucchinno hoti. Puna ca param̄ bhikkhave bhikkhu kāye vitarāgo hoti — pe — rūpe vitarāgo hoti — pe — na yāvadattham udarāvadehakam̄ bhuñjitvā seyyasukham̄ passa-sukham̄ middhasukham̄ anuyutto viharati. Yo so bhikkhave bhikkhu na yāvadattham ... viharati tassa cittam̄ namati ātappāya a. s. p., yassa cittam̄ namati ātappāya a. s. p. evam- assāyam̄ catuttho cetaso vinibandho susamucchinno hoti. Puna ca param̄ bhikkhave bhikkhu na aññataram̄ devanikāyam̄ pañidhāya brahmacariyam̄ carati: iminā 'ham̄ silena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā ti. Yo so bhikkhave bhikkhu na aññataram̄ devanikāyam̄ pañidhāya brahmacariyam̄ carati: iminā 'ham̄ silena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā ti, tassa cittam̄ namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya, yassa cittam̄ namati ātappāya anuyogāya sātaccāya padhānāya evam- assāyam̄ pañcamo cetaso vinibandho susamucchinno hoti. Im' assa pañca cetaso vinibandhā susamucchinnā honti. Yassa kassaci bhikkhave bhikkhuno ime pañca cetokhilā pahīnā, ime pañca cetaso vinibandhā susamucchinnā, so vat' imasmim̄ dhamma-vinaye vuddhim̄ virūlhiṁ vepullam̄ āpajjissatiti thānam - etam̄ vijjati.

So chanda-samādhipadhānasainkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, viriya-samādhipadhānasainkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, citta-samādhipadhānasainkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, vimamsā-samādhipadhānasainkhārasamannāgataṁ iddhipādaṁ bhāveti, ussoļhi yeva pañcamī. Sa kho so bhikkhave evaiṁ ussoļhipannarasāṅga-

samannāgato bhikkhu bhabbo abhinibbhidāya, bhabbo sambodhāya, bhabbo anuttarassa yogakkhemassa adhigamāya. Seyyathā pi bhikkhave kukkuṭiyā aṇḍāni aṭṭha vā dasa vā dvādasā vā, tān' assu kukkuṭiyā sammā adhisayitāni sammā pariseditāni sammā paribhāvitāni, kiñcāpi tassā kukkuṭiyā na evam icchā uppajjeyya: aho vata me kukkuṭapotakā pādanakhasikhāya vā mukhatuṇḍakena vā aṇḍakosam - padāletvā sotthinā abhinibbhijjeyun - ti, atha kho bhabbā va te kukkuṭapotakā pādanakhasikhāya vā mukhatuṇḍakena vā aṇḍakosam - padāletvā sotthinā abhinibbhijjituṁ; evam - eva kho bhikkhave evam ussolhipannarasaṅgasamannāgato bhikkhu bhabbo abhinibbhidāya, bhabbo sambodhāya, bhabbo anuttarassa yogakkhemassa adhigamāyāti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitām abhinandun - ti.

CETOKHILASUTTAM CHATTHAM.

17.

Evam - me sutam. Ekam samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca: Vanapatthapariyāyam vo bhikkhave desissāmi, taṁ sunātha, sādhukām manasikarotha, bhāsissāmīti. Evam - bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca:

Idha bhikkhave bhikkhu aññataram vanapattham upanissāya viharati; tassa tam vanapattham upanissāya viharato anupatthitā e' eva sati na upatthāti, asamāhitañ - ca cittai na samādhiyati, aparikkhīñā ca āsavā na parikkhayam gacchanti, ananuppattañ - ca anuttaram yogakkhemam nānupāpuñāti, ye e' ime pabbajitena jivitaparikkhārā samudānetabbā, cīvara-piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhārā, te kasirena samudāgacchanti. Tena bhikkhave bhikkhunā iti

paṭisañcikkhitabbam: Aham kho imam vanapattham upanissaya viharami; tassa me imam vanapattham upanissaya viharato anupatthitā c' eva sati na upatthati, asamāhitañ ca cittam na samādhiyati, aparikkhinā ca āsavā na parikkhayam gacchanti, ananuppattañ ca anuttarañ yogakkhemam nānupāpuṇāmi, ye o' ime pabbajitena jīvitaparikkhārā samudānetabbā, cīvara-piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhārā, te kasirena samudāgacchanti. Tena bhikkhave bhikkhunā rattibhāgam vā divasabhāgam vā tamhā vanapatthā pakkamitabbam, na vatthabbam.

Idha pana bhikkhave bhikkhu aññataram vanapattham upanissaya viharati; tassa tam vanapattham upanissaya viharato anupatthitā c' eva sati na upatthati, asamāhitañ ca cittam na samādhiyati, aparikkhinā ca āsavā na parikkhayam gacchanti, ananuppattañ ca anuttarañ yogakkhemam nānupāpuṇāti, ye ca kho ime pabbajitena jīvitaparikkhārā samudānetabbā, cīvara-piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhārā, te appakasirena samudāgacchanti. Tena bhikkhave bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbam: Aham kho imam vanapattham upanissaya viharami, tassa me imam vanapattham upanissaya viharato anupatthitā c' eva sati na upatthati... nānupāpuṇāmi, ye ca kho ime... te appakasirena samudāgacchanti; na kho panāham cīvarahetu agārasmā anagāriyam pabbajito, na piṇḍapātahetu — pe — na senāsana-hetu — na gilānapaccayabhesajjaparikkhārahetu agārasmā anagāriyam pabbajito; atha ca pana me imam vanapattham upanissaya viharato anupatthitā c' eva sati na upatthati... yogakkhemam nānupāpuṇāmiti. Tena bhikkhave bhikkhunā sankhā pi tamhā vanapatthā pakkamitabbam, na vatthabbam.

Idha bhikkhave bhikkhu aññataram vanapattham upanissaya viharati; tassa tam vanapattham upanissaya viharato anupatthitā c' eva sati upatthati, asamāhitañ ca cittam samādhiyati, aparikkhinā ca āsavā parikkhayam gacchanti, ananuppattañ ca anuttarañ yogakkhemam anupāpuṇāti, ye ca kho ime pabbajitena jīvitaparikkhārā samudānetabbā, cīvara-piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhārā, te kasirena samudāgacchanti. Tena bhikkhave bhikkhunā iti paṭisañ-

oikkhitabbam: Aham kho imam vanapattham upanissaya viharami; tassa me imam vanapattham upanissaya viharato anupatthitā c' eva sati upatthāti... anupāpuñāmi, ye ca kho ime... te kasirena samudāgacchanti; na kho panāham cīvarahetu agārasmā anagāriyam pabbajito, na piñḍapātahetu — pe — na senāsanahetu — na gilānapaccayabhesajjaparikkhārahetu agārasmā anagāriyam pabbajito, atha ca pana me imam vanapattham upanissaya viharato anupatthitā c' eva sati upatthāti... yogakkhemam anupāpuñāmiti. Tena bhikkhave bhikkhunā sañkhā pi tasmin vanapatthe vatthabbam, na pakkamitabbam.

Idha pana bhikkhave bhikkhu aññataram vanapattham upanissaya viharati; tassa tam vanapattham upanissaya viharato anupatthitā c' eva sati upatthāti... anupāpuñāti, ye c' ime... te appakasirena samudāgacchanti. Tena bhikkhave bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbam: Aham kho imam vanapattham upanissaya viharāmi; tassa me imam vanapattham upanissaya viharato anupatthitā c' eva sati upatthāti... anupāpuñāmi, ye c' ime... te appakasirena samudāgacchantiti. Tena bhikkhave bhikkhunā yāvajivam pi tasmin vanapatthe vatthabbam, na pakkamitabbam.

Idha bhikkhave bhikkhu aññataram gāmam upanissaya viharati — pe — aññataram nigamam upanissaya viharati — pe — aññataram nagaram upanissaya viharati — pe — aññataram puggalam upanissaya viharati; tassa tam puggalam upanissaya viharato anupatthitā c' eva sati na upatthāti... nānupāpuñāti, ye c' ime... te kasirena samudāgacchanti. Tena bhikkhave bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbam: Aham kho mai puggalam upanissaya viharāmi, tassa me imam puggalam upanissaya viharato anupatthitā c' eva sati na upatthāti... nānupāpuñāmi, ye c' ime... te kasirena samudāgacchantiti. Tena bhikkhave bhikkhunā rattibhāgam vā divasabhāgam vā so puggalo anāpucchā pakkamitabbo, nānubandhitabbo.

Idha pana bhikkhave bhikkhu aññataram puggalam upanissaya viharati; tassa tam puggalam upanissaya viharato

anupaṭṭhitā c' eva sati na upaṭṭhāti ... nānupāpuṇāti, ye ca kho ime... te appakasirena samudāgacchanti. Tena bhikkhave bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbam: Aham kho imam puggalam upanissāya viharāmi, tassa me imam puggalam upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati na upaṭṭhāti ... nānupāpuṇāmi, ye ca kho ime... te appakasirena samudāgacchanti; na kho panāham cīvarahetu agārasmā anagāriyam pabbajito — na piṇḍapātahetu — na senāsanahetu — na gilānapaccayabhesajjaparikkhārahetu agārasmā anagāriyam pabbajito, atha ca pana me imam puggalam upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati na upaṭṭhāti ... yogakkhemam nānupāpuṇāmiti. Tena bhikkhave bhikkhunā saṅkhā pi so puggalo anāpuechā pakkamitabbo, nānubandhitabbo.

Idha bhikkhave bhikkhu aññataram puggalam upanissāya viharati; tassa tam puggalam upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati upaṭṭhāti ... anupāpuṇāti, ye ca kho ime... te kasirena samudāgacchanti. Tena bhikkhave bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbam: Aham kho imam puggalam upanissāya viharāmi, tassa me imam puggalam upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati upaṭṭhāti ... anupāpuṇāmi, ye ca kho ime... te kasirena samudāgacchanti; na kho panāham cīvarahetu agārasmā anagāriyam pabbajito — na piṇḍapātahetu — na senāsanahetu — na gilānapaccayabhesajjaparikkhārahetu agārasmā anagāriyam pabbajito, atha ca pana me imam puggalam upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati upaṭṭhāti ... yogakkhemam anupāpuṇāmiti. Tena bhikkhave bhikkhunā saṅkhā pi so puggalo anubandhitabbo, na pakkamitabbam.

Idha pana bhikkhave bhikkhu aññataram puggalam upanissāya viharati, tassa tam puggalam upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati upaṭṭhāti, asamāhitañ-ca cittam samādhiyati, aparikkhīñā ca āsavā parikkhayam gacchanti, ananuppattāñ-ca anuttaram yogakkhemam anupāpuṇāti, ye c' ime pabbajitena jīvitaparikkhārā samudānetabbā, cīvara-piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhārā, te appakasirena samudāgacchanti. Tena bhikkhave bhikkhunā iti paṭisañcikkhitabbam: Aham kho imam puggalam upanissāya

viharāmi, tassa me imam puggalam upanissāya viharato anupaṭṭhitā c' eva sati upatthāti, asamāhitañ ca cittam samādhiyati, aparikkhiñā ca āsavā parikkhayam gacchanti, ananuppattañ ca anuttaram yogakkhemam anupāpuñāmi, ye c' ime pabbajitena jīvitaparikkhārā samudānetabbā, cīvara-piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhārā, te appakasirena samudāgacchantiti. Tena bhikkhave bhikkhunā yāvajīvam pi so puggalo anubandhitabbo, na pakkamitabbam, api panujjamānena pīti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitam abhinandun - ti.

VĀNAPATTHASUTTAM SATTAMĀM.

18.

Evam - me sutam. Ekam samayañ Bhagavā Sakkesu viharati Kapilavatthusmim Nigrodhārāme. Atha kho Bhagavā pubbanhasamayañ nivāsetvā pattacivaram - ādāya Kapilavatthum piṇḍāya pāvisi. Kapilavatthusmim piṇḍāya caritvā pacchābhettam piṇḍapātapaṭikkanto yena Mahāvanam ten' upasankami divāvihārāya, Mahāvanañ ajjhogāhitvā beluvalatthikāya mūle divāvihāram nisidi. Daṇḍapāni pi kho Sakko jaṅghāvihāram anucaṅkamamāno anuvicaramāno yena Mahāvanañ ten' upasankami, Mahāvanañ ajjhogāhitvā yena beluvalatthikā yena Bhagavā ten' upasankami, upasankamitvā Bhagavatā saddhim sammodi, sammodaniyam katham sārāṇiyam vītisāretvā daṇḍam - olubbha ekamantam atthāsi. Ekamantam thito kho Daṇḍapāni Sakko Bhagavantam etadavoca: Kimvādī samaño kimakkhāyi ti. — Yathāvādī kho āvuso sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrahmaniyañ pajāya sadevamanussāya na kenaci loke viggayha tiṭṭhati, yathā ca pana kāmehi visamyuttam viharantam tam brāhmaṇam akathaṅkathiñ chinnakukkuccam bhavābhavet vītatañham saññā nānusenti, evamvādī kho aham āvuso evamakkhāyi ti. Evam vutte Daṇḍapāni Sakko sīsam okam-

petvā jivham nillāletvā tivisākham nalātikam nalāte vutthā-
petvā dañdam - olubbha pakkāmi.

Atha kho Bhagavā sāyanhasamayaṁ patisallānā vutthito
yena Nigrodhārāmo ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā pañnatte
āsane nisidi. Nisajja kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Idhā-
ham bhikkhave pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacivaraṁ
ādāya Kapilavatthum piñdāya pāvisim. Kapilavatthusmīm
piñdāya caritvā pacchābhattam piñdapātapaṭikkanto yena
Mahāvanam ten' upasaṅkamim divāvihārāya, Mahāvanam
ajjhogāhitvā beluvalatthikāya mūle divāvihāram nisidim.
Dañdapāni pi kho bhikkhave Sakko jainghāvihāram anucaṅ-
kamamāno anuvicaramāno yena Mahāvanam ten' upasaṅkami,
Mahāvanam ajjhogāhitvā yena beluvalatthikā yenāham ten'
upasaṅkami, upasaṅkamitvā mama saddhiṁ sammodi, sammo-
daniyam katham sārāṇiyam vītisāretvā dañdam - olubbha
ekamantam atthāsi. Ekamantam thito kho bhikkhave Dañda-
pāni Sakko maiñ etad - avoca: Kimvādi samaño kimakkhāyi
ti. Evam vutte aham bhikkhave Dañdapāni Sakkañ etad-
avocam: Yathāvādī kho āvuso sadevake loke samārake sa-
brahmake sassamañabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya na
kenaci loke viggayha tiṭṭhati, yathā ca pana kāmehi visam-
yuttam viharantam tam brāhmaṇam akathamkathim chinna-
kukkuccam bhavābhavē vītatañham saññā nānusenti, evam-
vādī kho aham āvuso evamakkhāyi ti. Evam vutte bhik-
khave Dañdapāni Sakko sisam okampetvā jivham nillāletvā
tivisākham nalātikam nalāte vutthāpetvā dañdam - olubbha
pakkāmiti.

Evam vutte aññataro bhikkhu Bhagavantam etad - avoca:
Kimvādi pana bhante Bhagavā sadevake loke samārake sa-
brahmake sassamañabrāhmaṇiyā pajāya sadevamanussāya na
kenaci loke viggayha tiṭṭhati, kathañ - ca pana bhante Bhag-
avantam kāmehi visamiyuttam viharantam tam brāhmaṇam
akathamkathim chinna kukkuccam bhavābhavē vītatañham
saññā nānusentiti. — Yatoniññam bhikkhu purisam pa-
pañcasaiññasankhā samudācaranti, etha ce na - thi abhi-
nanditabbam abhivaditabbam ajjhositabbam, es' ev' anto rā-
gānusayānam, es' ev' anto paṭighānusayānam, es' ev' anto

diṭṭhānusayānam, es' ev' anto vicikicchānusayānam, es' ev' anto mānānusayānam, es' ev' anto bhavarāgānusayānam, es' ev' anto avijjānusayānam, es' ev' anto daṇḍādāna-satthādāna-kalaha-viggaha-vivāda-tuvantuva-pesuñña-musāvādānam, etth' ete pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhantiti.

Idam - avoca Bhagavā, idam vatvā Sugato uṭṭhāy' āsanā vihāram pāvisi. Atha kho tesam bhikkhūnam acirapakkantassa Bhagavato etad - ahosi: Idam kho no āvuso Bhagavā saṅkhittena uddesam uddisitvā vitthārena attham avibhajitvā uṭṭhāy' āsanā vihāram paviṭṭho: Yatonidānam bhikkhu purisam — pe — aparisesā nirujjhantiti. Ko nu kho imassa Bhagavatā saṅkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena attham avibhattassa vitthārena attham vibhajeyyāti. Atha kho tesam bhikkhūnam etad - ahosi: Ayam kho āyasmā Mahākaccāno Satthu c' eva samvāṇīto sambhāvito ca viññūnam sabrahmacārīnam, pahoti c' āyasmā Mahākaccāno imassa Bhagavatā saṅkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena attham avibhattassa vitthārena attham vibhajitum. Yan-nūna mayam yen' āyasmā Mahākaccāno ten' upasaiṅkameyyāma, upasaṅkamitvā āyasmantam Mahākaccānam etam - attham paṭipuccheyyāmati.

Atha kho te bhikkhū yen' āyasmā Mahākaccāno ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā āyasmatā Mahākaccānenā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodaniyam katham sārāṇiyam vītisāretvā ekamantam nisidiṁsu. Ekamantam nisinnā kho te bhikkhū āyasmantam Mahākaccānam etad - avocuṁ: Idam kho no āvuso Kaccāna Bhagavā saṅkhittena uddesam uddisitvā vitthārena attham avibhajitvā uṭṭhāy' āsanā vihāram paviṭṭho: Yatonidānam bhikkhu purisam — pe — aparisesā nirujjhantiti. Tesam no āvuso Kaccāna amhākam acirapakkantassa Bhagavato etad - ahosi: Idam kho no āvuso Bhagavā saṅkhittena uddesam uddisitvā ... vihāram paviṭṭho: Yatonidānam bhikkhu purisam — pe — aparisesā nirujjhantiti; ko nu kho imassa Bhagavatā saṅkhittena uddesassa uddiṭṭhassa ... attham vibhajeyyāti. Tesam no āvuso Kaccāna amhākam etad - ahosi: Ayam kho āyasmā Mahākaccāno Satthu c' eva samvāṇīto sambhāvito ca viññūnam sabrahmacārīnam,

pahoti c' āyasmā Mahākaccāno imassa Bhagavatā saṅkhittena uddesassa uddiṭṭhassa... attham vibhajitum; yan - nūna mayam yen' āyasmā Mahākaccāno ten' upasankameyyāma, upasankamitvā āyasmantam Mahākaccānam etam - attham paṭipuccheyyāmāti. Vibhajat' āyasmā Mahākaccāno ti.

Seyyathā pi āvuso puriso sāratthiko sāragavesi sāra-pariyesanām caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva mūlān atikkamma khandham sākhāpalāse sāraṇī pariyesitabbam maññeyya, evaṁsampadam - idam āyasmantānam, Satthari sammukhibhūte tam Bhagavantam atisivā amhe etam - attham paṭipucchitabbam maññetha. So h' āvuso Bhagavā jānam jānāti passam passati, cakkhubhūto nāñabhūto dhammadbhūto brahmabhūto, vattā pavattā, atthassa ninnetā amatassa dātā, dhammassāmī Tathāgato. So c' eva pan' etassa kālo ahosi yam Bhagavantam yeva etam - attham paṭipuccheyyātha; yathā no Bhagavā byākareyya tathā naṁ dhāreyyāthāti. — Addhāvuso Kaccāna Bhagavā jānam jānāti passam passati, cakkhubhūto nāñabhūto dhammadbhūto brahmabhūto, vattā pavattā, atthassa ninnetā amatassa dātā, dhammassāmī Tathāgato. So c' eva pan' etassa kālo ahosi yam Bhagavantam yeva etam - attham paṭipuccheyyāma, yathā no Bhagavā byākareyya tathā naṁ dhāreyyāma. Api c' āyasmā Mahākaccāno Satthu c' eva saṁvanṇito sambhāvito ca viññūnam sabrahmacārīnam, pahoti c' āyasmā Mahākaccāno imassa Bhagavatā saṅkhittena uddesassa uddiṭṭhassa... attham vibhajitum. Vibhajat' āyasmā Mahākaccāno agarukaritvā ti. — Tena h' āvuso sunātha, sādhukām manasi-karotha, bhāsissāmiti. Evam - āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Mahākaccānassa paccassosum. Āyasmā Mahākaccāno etad - avoca:

Yam kho no āvuso Bhagavā saṅkhittena uddesam uddisivā... vihāram paviṭṭho: Yatonidānam bhikkhu purisam — pe — aparisē nirujjhantiti, imassa kho aham āvuso Bhagavatā saṅkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena attham ayibhattassa evam vitthārena attham ājānāmi: Cakkhuñ - c' āvuso paṭicca rūpe ca uppajjati cakkhuviññānam, tiṇṇam saṅgati phasso, phassapaccayā vedanā, yam vedeti tam sañ-

jānāti, yam sañjānāti tam vitakketi, yam vitakketi tam pañceti, yam papañceti tatonidānam purisam papañcasāññāsañkhā samudācaranti atitānāgatapaccuppannesu cakkhuviññeyyesu rūpesu. Sotañ - c' āvuso pañcicca sadde ca uppajjati sotaviññānam — pe — ghānañ - c' āvuso pañcicca gandhe ca uppajjati ghānaviññānam — jivhañ - c' āvuso pañcicca rase ca uppajjati jivhāviññānam — kāyañ - c' āvuso pañcicca phoṭhabbe ca uppajjati kāyaviññānam — manañ - c' āvuso pañcicca dhamme ca uppajjati manoviññānam. tinnam sangati phasso, phassapaccaya vedanā, yam vedeti tam sañjānāti, yam sañjānāti tam vitakketi, yam vitakketi tam papañceti, yam papañceti tatonidānam purisam papañcasāññāsañkhā samudācaranti atitānāgatapaccuppannesu manoviññeyyesu dhammesu. So vat' āvuso cakkhusmim sati rūpe sati cakkhuviññāne sati phassapaññattim paññāpessatiti thānam - etam vijjati, phassapaññattiyā sati vedanāpaññattim paññāpessatiti thānam - etam vijjati, vedanāpaññattiyā sati saññāpaññattim paññāpessatiti thānam - etam vijjati, saññāpaññattiyā sati vitakkapaññattim paññāpessatiti thānam - etam vijjati, vitakkapaññattiyā sati papañcasāññāsañkhāsamudācaranapaññattim paññāpessatiti thānam - etam vijjati. So vat' āvuso sotasmim sati sadde sati — pe — ghānasmim sati gandhe sati — jivhāya sati rase sati — kāyasmim sati phoṭhabbe sati — manasmim sati dhamme sati manoviññāne sati phassapaññattim paññāpessatiti ... thānam - etam vijjati. So vat' āvuso cakkhusmim asati rūpe asati cakkhuviññāne asati phassapaññattim paññāpessatiti n' etam thānam vijjati, phassapaññattiyā asati vedanāpaññattim paññāpessatiti n' etam thānam vijjati, vedanāpaññattiyā asati saññāpaññattim paññāpessatiti n' etam thānam vijjati, saññāpaññattiyā asati vitakkapaññattim paññāpessatiti n' etam thānam vijjati, vitakkapaññattiyā asati papañcasāññāsañkhāsamudācaranapaññattim paññāpessatiti n' etam thānam vijjati. So vat' āvuso sotasmim asati sadde asati — pe — ghānasmim asati gandhe asati — jivhāya asati rase asati — kāyasmim asati phoṭhabbe asati — manasmim asati dhamme asati manoviññāne asati phassapaññattim paññāpessatiti ... n' etam thānam vijjati. Yam kho no āvuso Bhagavā sai-

khittena uddesam uddisitvā . . . vihāram paviṭṭho: Yatoni-dānam bhikkhu purisām — pe — aparisēsā nirujjhantiti, imassa kho aham āvuso Bhagavatā saṅkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena attham avibhattassa evam vitthārena attham ājā-nāmi. Ākaṅkhamānā ca pana tumhe āyasmanto Bhagavantam yeva upasaṅkamitvā etam - attham paṭipuccheyyātha, yathā no Bhagavā byākaroti tathā nam dhāreyyāthāti.

Atha kho te bhikkhū āyasmato Mahākaccānassa bhā-sitai abhinanditvā anumoditvā utṭhāy' āsanā yena Bhagavā ten' upasaṅkamimśu, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivā-detvā ekamantam nisidimśu. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantam etad - avocum: Idam kho no bhante Bhagavā saṅkhittena uddesam uddisitvā . . . vihāram paviṭṭho: Yatoni-dānam bhikkhu purisām — pe — aparisēsā nirujjhantiti. Tesam no bhante amhākam acirapakkantassa Bhagavato etad-ahosi: Idam kho no āvuso Bhagavā saṅkhittena uddesam uddisitvā vitthārena attham avibhajitvā utṭhāy' āsanā vihāram paviṭṭho: Yatoni-dānam bhikkhu purisām papañcasanānāsaṅkhā samudācaranti, ettha ce na - tthi abhinanditabbam abhivadi-tabbam ajjhositabbam, es' ev' anto rāgānusayānam, es' ev' anto paṭīghānusayānam, es' ev' anto diṭṭhānusayānam, es' ev' anto vicikicchānusayānam, es' ev' anto mānānusayānam, es' ev' anto bhavarāgānusayānam, es' ev' anto avijjānusayānam, es' ev' anto dandādāna-satthādāna-kalaha-viggaha-vivāda-tuvantuva-pesuñña-musāvādānam, eth' ete pāpakā akusalā dhammā aparisēsā nirujjhantiti. Ko nu kho imassa Bhagavatā saṅkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena attham avibhattassa vitthārena attham vibhajeyyāti. Tesam no bhante amhākam etad - ahosi: Ayam kho āyasmā Mahākac-cāno Satthu c' eva samvāṇito sambhāvito ca viññūnam sa-brahmacārīnam, pahoti c' āyasmā Mahākaccāno imassa Bhagavatā saṅkhittena uddesassa uddiṭṭhassa vitthārena attham avibhattassa vitthārena attham vibhajitum. Yan - nūna mayam yen' āyasmā Mahākaccāno ten' upasaṅkameyyāma, upasaṅkamitvā āyasmantam Mahākaccānam etam - attham paṭi-puccheyyāmāti. Atha kho mayam bhante yen' āyasmā Mahākaccāno ten' upasaṅkamimha, upasaṅkamitvā āyasmantam

Mahākaccānam etam - attham paṭipucchimha. Tesam no bhante āyasmatā Mahākaccānenā imehi ākārehi imehi padehi imehi byañjanehi attho vibhatto ti. — Pañđito bhikkhave Mahākaccāno, mahāpañño bhikkhave Mahākaccāno. Mañ - ce pi tumhe bhikkhave etam - attham paṭipuccheyyātha, aham - pi tam evam - evam byākareyyam yathā tam Mahākaccānenā byākataam, eso c' ev' etassa attho, evañ - ca nam dhārethāti.

Evam vutte āyasmā Ānando Bhagavantam etad - avoca: Seyyathā pi bhante puriso jighacchādubbalyapareto madhu-pindikam adhigaccheyya, so yato yato sāyeyya labhetha sādum rasam asecanakañ, evam - eva kho bhante cetaso bhikkhu dabbajātiko yato yato imassa dhammapariyāyassa paññāya attham upaparikkheyya labheth' eva attamanatam, labhetha cetaso pasādañ. Konāmo ayam bhante dhammapariyāyo ti. — Tasmātiha tvam Ānanda imam dhammapariyāyam Madhupiñđikapariyāyo t' eva nam dhārehitī.

Idam - avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitam abhinanditi.

MADHUPIÑĐIKASUTTAM ATTHAMAM.

19.

Evam - me sutam. Ekañ samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiñđikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca:

Pubbe va me bhikkhave sambodhā anabhisambuddhassa bodhisattass' eva sato etad - ahosi: Yan - nūnāham dvidhā katvā dvidhā katvā vitakke vihareyyan - ti. So kho aham bhikkhave yo cāyam kāmavitakko yo ca byāpādavitakko yo ca vihimsāvitakko imam ekabhāgam - akāsim, yo cāyam nekkhamavitakko yo ca abyāpādavitakko yo ca avihimsāvitakko imam dutiyam bhāgam - akāsim. Tassa mayham bhikkhave evam appamattassa ātāpino pahitattassa viharato up-

pajjati kāmavitakko, so evam pajānāmi: Uppanno kho me ayam kāmavitakko, so ca kho attabyābādhāya pi saṁvattati, parabyābādhāya pi saṁvattati, ubhayabyābādhāya pi saṁvattati, paññānirodhiko vighātapakkhiko anibbānasamvattaniko. Attabyābādhāya saṁvattatiti pi me bhikkhave paṭisañcikkhato abbhathām gacchati, parabyābādhāya saṁvattatiti pi me bhikkhave paṭisañcikkhato abbhathām gacchati, ubhayabyābādhāya saṁvattatiti pi me bhikkhave paṭisañcikkhato abbhathām gacchati, paññānirodhiko vighātapakkhiko anibbānasamvattaniko ti pi me bhikkhave paṭisañcikkhato abbhathām gacchati. So kho aham bhikkhave uppannuppannam kāmavitakkam pajahām' eva vinodem' eva, byant' eva naṁ akāsiṁ. Tassa mayham bhikkhave evam appamattassa ātāpino pahitattassa viharato uppajjati byāpāda-vitakko — pe — uppajjati vihiṁsāvitakko, so evam pajānāmi: Uppanno kho me ayam vihiṁsāvitakko... anibbāna-samvattaniko. Attabyābādhāya saṁvattatiti pi me... anibbāna-samvattaniko ti pi me bhikkhave paṭisañcikkhato abbhathām gacchati. So kho aham bhikkhave uppannuppannam vihiṁsāvitakkam pajahām' eva vinodem' eva, byant' eva naṁ akāsiṁ. Yañ - nad - eva bhikkhave bhikkhu bahulam - anuvitakketi anuvicāreti tathā tathā nati hoti cetaso. Kāma-vitakkam ce bhikkhave bhikkhu bahulam - anuvitakketi anuvicāreti, pahāsi nekkhammavitakkam, kāmavitakkam bahulam - akāsi, tassa tam kāmavitakkāya cittam namati. Byāpāda-vitakkam ce... Vihimṣāvitakkam ce bhikkhave bhikkhu bahulam - anuvitakketi anuvicāreti, pahāsi avihimṣāvitakkam, vihiṁsāvitakkam bahulam - akāsi, tassa tam vihiṁsāvitakkāya cittam namati. Seyyathā pi bhikkhave vassānam pacchime māse saradasamaye kiṭṭhasambādhe gopālako gāvo rak-kheyya, so tā gāvo tato tato dañdena ākoteyya patikoteyya sannirundheyya sannivāreyya, tam kissa hetu: passati hi so bhikkhave gopālako tatonidānam vadham vā bandham vā jānim vā garaham vā; evam - eva kho aham bhikkhave ad-dasain akusalānam dhammānam ādinavaṁ okāram saṅkileśam, kusalānam dhammānam nekkhamme ānisamsam vodāna-pakkham.

Tassa mayham bhikkhave evam appamattassa ātāpino pahitattassa viharato uppajjati nekkhammavitakko, so evam pajānāmi: Uppanno kho me ayam nekkhammavitakko, so ca kho n' ev' attabyābādhāya saṁvattati, na parabyābādhāya saṁvattati, na ubhayabyābādhāya saṁvattati, paññāvuddhiko avighātapakkhiko nibbānasāṁvattaniko. Rattiñ - ce pi naṁ bhikkhave anuvitakkeyyam anuvicāreyyam n' eva tatonidānam bhayaṁ samanupassāmi, divasañ - ce pi naṁ bhikkhave anuvitakkeyyam anuvicāreyyam n' eva tatonidānam bhayaṁ samanupassāmi, rattindivañ - ce pi naṁ bhikkhave anuvitakkeyyam anuvicāreyyam n' eva tatonidānam bhayaṁ samanupassāmi. Api ca kho me aticirām anuvitakkayato anuvicārayato kāyo kilameyya, kāye kilante cittam ūhañneyya, ūhate citte ārā cittam samādhimhā ti. So kho aham bhikkhave ajjhattam - eva cittam sanṭhapemi sannisādemī ekodikaromi samādahāmi, tam kissa hetu: mā me cittam ūhaniti. Tassa mayham bhikkhave evam appamattassa ātāpino pahitaftassa viharato uppajjati abyāpādavitakko — pē — uppajjati avihimsāvitakko, so evam pajānāmi: Uppanno kho me ayam avihimsāvitakko, so ca kho n' ev' attabyābādhāya saṁvattati, na parabyābādhāya saṁvattati, na ubhayabyābādhāya saṁvattati, paññāvuddhiko avighātapakkhiko nibbānasāṁvattaniko. Rattiñ - ce pi naṁ... samanupassāmi. Api ca kho me aticirām anuvitakkayato anuvicārayato kāyo kilameyya, kāye kilante cittam ūhañneyya, ūhate citte ārā cittam samādhimhā ti. So kho aham bhikkhave ajjhattam - eva cittam sanṭhapemi sannisādemī ekodikaromi samādahāmi, tam kissa hetu: mā me cittam ūhaniti. Yaññad - eva bhikkhave bhikkhu bahulam - anuvitakketi anuvicāreti tathā tathā nati hoti cetaso. Nekkhammavitakkam ce bhikkhave bhikkhu bahulam - anuvitakketi anuvicāreti, pahāsi kāmavitakkam, nekkhammavitakkam bahulam - akāsi, tassa tam nekkhammavitakkāya cittam namati. Abyāpādavitakkam ce... Avihimsāvitakkam ce bhikkhave bhikkhu bahulam - anuvitakketi anuvicāreti, pahāsi vihimsāvitakkam, avihimsāvitakkam bahulam - akāsi, tassa tam avihimsāvitakkāya cittam namati. Seyyathā pi bhikkhave gimhānam pacchime māse sabbasassesu gāmantasambhatesu gopālako gāvo rak-

kheyya, tassa rukkhamūlagatassa vā abbhokāsagatassa vā satikaranīyam - eva hoti: etā gāvo ti; evam - eva kho bhikkhave satikaranīyam - eva ahosi: ete dhammā ti.

Āraddham kho pana me bhikkhave viriyam ahosi asalinaṁ, upaṭhitā sati asammūṭhā, passaddho kāyo asāraddho, samāhitām cittām ekaggam. So kho aham bhikkhave vivicca' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja vihāsim. Vitakkavīcārānam vūpasamā ajjhattam sampaśādanam cetaso ekodibhāvam avitakkam avicāram samādhijam pītisukham dutiyam jhānam upasampajja vihāsim. Pitiyā ca virāgā upekhako ca vihāsim sato ca sampajāno, sukhañ - ca kāyena paṭisamvedesim yan-tam ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihāri ti tatiyam jhānam upasampajja vihāsim. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānam atthagamā adukkham asukham upekhāsatipārisuddhim catutthañ jhānam upasampajja vihāsim.

So evam samāhite citte ... (repeat from p. 22, l. 9 to p. 23, l. 25)... Ayam kho me bhikkhave rattiyā pacchime yāme tatiyā vijjā adhigatā, avijjā vihatā vijjā uppānnā, tamо vihato āloko uppanno, yathā tam appamattassa ātāpino pahitattassa viharato.

Seyyathā pi bhikkhave araññe pavane mahantam ninnam pallalam, tam-enam mahā migasaṅgho upanissāya vihareyya, tassa kocid - eva puriso uppajjeyya anatthakāmo ahitakāmo ayogakkhemakāmo, so yvāssa maggo khemo sovatthiko pītigamanīyo tam maggām pidaheyya, vivareyya kummaggañ, odaheyya okacaram, ṭhapeyya okacārikam; evam hi so bhikkhave mahā migasaṅgho aparena samayena anayabyasanaṁ tanuttamā āpajjeyya. Tass' eva kho pana bhikkhave mahato migasaṅghassa kocid - eva puriso uppajjeyya atthakāmo hitakāmo yogakkhemakāmo, so yvāssa maggo khemo sovatthiko pītigamanīyo tam maggām vivareyya, pidaheyya kummaggañ, ūhaneyya okacaram, nāseyya okacārikam; evam hi so bhikkhave mahā migasaṅgho aparena samayena vuddhim virūlhim vepullam āpajjeyya.

Upamā kho me ayam bhikkhave katā atthassa viññā-

panāya, ayañ - c' ev' ettha attho: Mahantam ninnam pallan - ti kho bhikkhave kāmānam - etam adhivacanam. Mahā migasaṅgo ti kho bhikkhave sattānam - etam adhivacanam. Puriso anathakāmo ahitakāmo ayogakkhemakāmo ti kho bhikkhave Mārass' etam pāpimato adhivacanam. Kummaggo ti kho bhikkhave aṭṭhangikass' etam micchāmaggassa adhivacanam, seyyathidam: micchādiṭṭhiyā micchāsaṅkappassa micchāvācāya micchākammantassa micchāājivassa micchāvāyāmassa micchāsatiyā micchāsamādhissa. Okacaro ti kho bhikkhave nandirāgass' etam adhivacanam. Okacārikā ti kho bhikkhave avijjāy' etam adhivacanam. Puriso athakāmo hitakāmo yogakkhemakāmo ti kho bhikkhave Tathāgatass' etam adhivacanam arahato sammāsambuddhassa. Khemo maggo sovatthiko pītigamanīyo ti kho bhikkhave ariyass' etam aṭṭhangikassa maggassa adhivacanam, seyyathidam: sammādiṭṭhiyā sammāsaṅkappassa sammāvācāya sammākammantassa sammāājivassa sammāvāyāmassa sammāsatiyā sammāsamādhissa. Iti kho bhikkhave vivaṭo mayā khemo maggo sovatthiko pītigamanīyo, pihito kummaggo, ūhato okacaro, nāsitā okacārikā. Yam bhikkhave satthāra karāṇiyām sāvakānam hitesinā anukampakena anukampai upādāya, kataṁ vo tam mayā. Etāni bhikkhave rukkhāmūlāni, etāni suññāgārāni. Jhāyatha bhikkhave, mā pamādattha, mā pacchā vippaṭisārino ahuvattha; ayam vo amhākām anusāsanī ti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitarū abhinandun - ti.

DVE DHĀVITAKKASUTTAM NAVAMAM.

20.

Evam - me sutam. Ekam samayam Bhagavā Sāvatthiyām viharati Jetavane Anāthapindikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante

ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad-
avoca:

Adhicittam - anuyuttena bhikkhave bhikkhunā pañca ni-
mittāni kālena kālam manasikātabbāni, katamāni pañca:
Idha bhikkhave bhikkhuno yām nimittān āgama yām ni-
mittān manasikaroto uppajjanti pāpakā akusalā vitakkā
chandūpasamhitā pi dosūpasamhitā pi mohūpasamhitā pi,
tena bhikkhave bhikkhunā tamhā nimittā aññām nimittān
manasikātabbam kusalūpasamhitām; tassa tamhā nimittā
aññām nimittān manasikaroto kusalūpasamhitām ye pāpakā
akusalā vitakkā chandūpasamhitā pi dosūpasamhitā pi mo-
hūpasamhitā pi te pahiyanti te abbhathām gacchanti, tesam
pahānā ajjhattam - eva cittām santiṭṭhati sannisidati ekodi-
hoti samādhiyati. Seyyathā pi bhikkhave dakkho palagāndo
vā palagāndantevāsī vā sukhumāya añiyā olārikām añim
abhinīhaneyya abhinīhareyya abhinivajjeyya, evam - eva kho
bhikkhave bhikkhuno yām nimittān āgama yām nimittān
manasikaroto uppajjanti pāpakā akusalā vitakkā chandūpa-
samhitā pi dosūpasamhitā pi mohūpasamhitā pi, tena bhik-
khave bhikkhunā tamhā nimittā aññām nimittān manasikā-
tabbam kusalūpasamhitām; tassa tamhā nimittā aññām ni-
mittān manasikaroto kusalūpasamhitām ye pāpakā akusalā
vitakkā chandūpasamhitā pi dosūpasamhitā pi mohūpasam-
hitā pi te pahiyanti te abbhathām gacchanti, tesam pahānā
ajjhattam - eva cittām santiṭṭhati sannisidati ekodihoti samā-
dhiyati.

Tassa ce bhikkhave bhikkhuno tamhā nimittā aññām
nimittān manasikaroto kusalūpasamhitām uppajjant' eva pā-
pakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi, tena bhikkhave
bhikkhunā tesam vitakkānam ādinavo upaparikkhitabbo: iti
p' ime vitakkā akusalā, iti p' ime vitakkā sāvajjā, iti p' ime
vitakkā dukkhavipākā ti; tassa tesam vitakkānam ādinavam
upaparikkhato ye pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi
te pahiyanti te abbhathām gacchanti, tesam pahānā ajjhath-
tam - eva cittām santiṭṭhati sannisidati ekodihoti samādhiyati.
Seyyathā pi bhikkhave itthi vā puriso vā daharo yuvā man-
danakajātiko ahikupapena vā kukkurakunapena vā manussa-

kunapena vā kanṭhe āsattena attiyeyya harāyeyya jigu-
cheyya, evam - eva kho bhikkhave tassa ce bhikkhuno tamhā
nimittā ... samādhiyati.

Tassa ce bhikkhave bhikkhuno tesam - pi vitakkānam
ādinavām upaparikkhato uppajjant' eva pāpakā akusalā vitakkā
ch. pi d. pi m. pi, tena bhikkhave bhikkhunā tesam vitak-
kānam asati-amanasikārō āpajjitatbo; tassa tesam vitakkā-
nam asati-amanasikāram āpajjato ye pāpakā akusalā vitakkā
ch. pi d. pi m. pi te pahiyanti te abhattham gacchanti, te-
sam pahānā ... samādhiyati. Seyyathā pi bhikkhave cak-
khumā puriso āpāthagatānam rūpānam adassanakāmo assa,
so nimileyya vā aññena vā apalokeyya, evam - eva kho bhik-
khave tassa ce bhikkhuno tesam - pi vitakkānam ... samā-
dhiyati.

Tassa ce bhikkhave bhikkhuno tesam - pi vitakkānam
asati-amanasikāram āpajjato uppajjant' eva pāpakā akusalā
vitakkā ch. pi d. pi m. pi, tena bhikkhave bhikkhunā tesam
vitakkānam vitakkasaṅkhārasanthānam manasikātabbam; tassa
tesam vitakkānam vitakkasaṅkhārasanthānam manasikaroto
ye pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi te pahiyanti
te abhattham gacchanti, tesam pahānā ... samādhiyati.
Seyyathā pi bhikkhave puriso sīghām gaccheyya, tassa evam-
assa: kin - nu kho aham sīghām gacchāmi, yan - nūnāham
saṇikām gaccheyyan - ti, so saṇikām gaccheyya, tassa evam-
assa: kin - nu kho aham saṇikām gacchāmi, yan - nūnāham
tittheyyan - ti, so tittheyya, tassa evam - assa: kin - nu kho
aham thito, yan - nūnāham nisideyyan - ti, so nisideyya, tassa
evam - assa: kin - nu kho aham nisinno, yan - nūnāham nis-
pajjeyyan - ti, so nispajjeyya, evam hi so bhikkhave puriso olā-
rikām olārikām iriyāpatham abhinivajjetvā sukhumām suku-
mām iriyāpatham kappeyya; evam - eva kho bhikkhave tassa
ce bhikkhuno tesam - pi vitakkānam ... samādhiyati.

Tassa ce bhikkhave bhikkhuno tesam - pi vitakkānam
vitakkasaṅkhārasanthānam manasikaroto uppajjant' eva pā-
pakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi, tena bhikkhave
bhikkhunā dantehi danta - m - ādhāya jivhāya tālum āhacca
cetasā cittam abhinigganhitabbam abhinippiletabbam abhi-

santāpetabbam; tassa dantehi danta - m - ādhāya jivhāya tālum āhacca cetasā cittam abhiniggañhato abhinippilayato abhisantāpayato ye pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi te pahiyanti te abbhattham gacchanti, tesam pahānā... samādhiyati. Seyyathā pi bhikkhave balavā puriso dubbalataram purisam sise vā gahetvā khandhe vā gahetvā abhiniggañheyya abhinippileyya abhisantāpeyya, evam - eva kho bhikkhave tassa ce bhikkhuno tesam - pi vitakkānam vitakkasañkhārasanthānam manasikaroto uppajjant' eva pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi, tena bhikkhave bhikkhunā dantehi danta - m - ādhāya jivhāya tālum āhacca cetasā cittam abhiniggañhitabbam abhinippiletabbam abhisantāpettabbam, tassa dantehi danta - m - ādhāya jivhāya tālum āhacca cetasā cittam abhiniggañhato abhinippilayato abhisantāpayato ye pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi te pahiyanti te abbhattham gacchanti, tesam pahānā ajjhattam - eva cittam santiññhati sannisidati ekodihoti samādhiyati.

Yato kho bhikkhave bhikkhuno yam nimittam āgamma yam nimittam manasikaroto uppajjanti pāpakā akusalā dhammā ch. pi d. pi m. pi, tassa tamhā nimittā aññām nimittam manasikaroto kusalūpasamāhitam ye pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi te pahiyanti te abbhattham gacchanti, tesam pahānā ajjhattam - eva cittam santiññhati sannisidati ekodihoti samādhiyati; tesam - pi vitakkānam ādinavañ upaparikhato ye pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi te pahiyanti te abbhattham gacchanti, tesam pahānā... samādhiyati; tesam - pi vitakkānam asati-amanasikāram āpajjato ye pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi te pahiyanti te abbhattham gacchanti, tesam pahānā... samādhiyati; tesam - pi vitakkānam vitakkasañkhārasanthānam manasikaroto ye pāpakā akusalā vitakkā ch. pi d. pi m. pi te pahiyanti te abbhattham gacchanti, tesam pahānā... samādhiyati; dantehi danta - m - ādhāya jivhāya tālum āhacca cetasā cittam abhiniggañhato abhinippilayato abhisantāpayato ye pāpakā akusalā vitakkā chandūpasamāhitā pi dosūpasamāhitā pi mohū-pasamāhitā pi te pahiyanti te abbhattham gacchanti, tesam pahānā ajjhattam - eva cittam santiññhati sannisidati ekodi-

hoti samādhiyati; ayam vuccati bhikkhave bhikkhu vasī vitakkapariyāyapathesu, yam vitakkam ākaṅkhissati tam vitakkam vitakkessati, yam vitakkam n' ākaṅkhissati na tam vitakkam vitakkessati; acchecchi tañham, vāvattayi samyojanam, sammā mānābhisaṁayā antam - akāsi dukkhassāti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitam abhinandun - ti.

VITAKKASANTHĀNASUTTAM DASAMAM.

SĪHANĀDAVAGGO DUTIYO.

21.

Evam - me sutam. Ekam samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Moliyaphagguno bhikkhunihi saddhim ativelam samsattho viharati. Evam samsattho āyasmā Moliyaphagguno bhikkhunihi saddhim viharati: sace koci bhikkhu āyasmato Moliyaphaggunassa sammukhā tāsam bhikkhuninam avanṇam bhāsatī ten' āyasmā Moliyaphagguno kupito anattamano adhikaraṇam - pi karoti, sace pana koci bhikkhu tāsam bhikkhuninam sammukhā āyasmato Moliyaphaggunassa avanṇam bhāsatī tena tā bhikkhuniyo kūpitā anattamanā adhikaraṇam - pi karonti. Evam samsattho āyasmā Moliyaphagguno bhikkhunihi saddhim viharati. Atha kho aññataro bhikkhu yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisino kho so bhikkhu Bhagavantam etad - avoca: Āyasmā bhante Moliyaphagguno bhikkhunihi saddhim ativelam samsattho viharati; evam samsattho bhante āyasmā Moliyaphagguno bhikkhunihi saddhim viharati: sace koci bhikkhu... adhikaraṇam - pi karonti; evam samsattho bhante āyasmā Moliyaphagguno bhikkhunihi saddhim viharatiti. Atha kho Bhagavā aññataram bhikkhum āmantesi: Ehi

tvaṁ bhikkhu mama vacanena Moliyaphaggunaṁ bhikkhuniṁ āmantehi: Satthā tam āvuso Phagguna āmantetiti. Evam-bhante ti kho so bhikkhu Bhagavato paṭissutvā yen' āyasmā Moliyaphagguno ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Moliyaphaggunaṁ etad - avoca: Satthā tam āvuso Phagguna āmantetiti. Evam - āvuso ti kho āyasmā Moliyaphagguno tassa bhikkhuno paṭissutvā yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisidi. Ekamantaṁ nisinnam kho āyasmantaṁ Moliyaphaggunaṁ Bhagavā etad - avoca:

Saccām kira tvaṁ Phagguna bhikkhunihi saddhim ativelām saṁsaṭṭho viharasi; evam saṁsaṭṭho kira tvaṁ Phagguna bhikkhunihi saddhim viharasi: sace koci bhikkhu tuyhaṁ sammukhā tāsam bhikkhuninam avanṇam bhāsatī tena tvaṁ kupito anattamano adhikaraṇam - pi karosi, sace pana koci bhikkhu tāsam bhikkhuninam sammukhā tuyhaṁ avanṇam bhāsatī tena tā bhikkhuniyo kūpitā anattamanā adhikaraṇam - pi karonti; evam saṁsaṭṭho kira tvaṁ Phagguna bhikkhunihi saddhiṁ viharasiti. — Evam - bhante. — Nanu tvaṁ Phagguna kulaputto saddhā agārasmā anagāriyam pabbajito ti. — Evam - bhante. — Na kho te etam Phagguna patirūpam kulaputtassa saddhā agārasmā anagāriyam pabbajitassa yan - tvaṁ bhikkhunihi saddhim ativelām saṁsaṭṭho vihareyyāsi. Tasmātiha Phagguna tava ce pi koci sammukhā tāsam bhikkhuninam avanṇam bhāseyya tatrāpi tvaṁ Phagguna ye gehasitā chandā ye gehasitā vitakkā te pajaheyyāsi; tatrāpi te Phagguna evam sikkhitabbam: Na c' eva me cittam vipariṇatam bhavissati na ca pāpikam vācam nicchāressāmi hitānukampī ca viharissāmi mettacitto na dosantaro ti, evam hi te Phagguna sikkhitabbam. Tasmātiha Phagguna tava ce pi koci sammukhā tāsam bhikkhuninam pāṇinā pahāram dadeyya ledḍunā pahāram dadeyya dāñdena pahāram dadeyya satthena pahāram dadeyya, tatrāpi tvaṁ ... sikkhitabbam. Tasmātiha Phagguna tava ce pi koci sammukhā avanṇam bhāseyya tatrāpi tvaṁ ... sikkhitabbam. Tasmātiha Phagguna tava ce pi koci pāṇinā pahāram dadeyya ledḍunā pahāram dadeyya dāñdena pahāram dadeyya satthena pa-

hāram dadeyya, tatrāpi tvam Phagguna ye gehasitā chandā ye gehasitā vitakkā te pajaheyyāsi; tatrāpi te Phagguna evam sikkhitabbam: Na c' eva me cittam vipariṇatam bhavissati na ca pāpikam vācam nicchāressāmi hitānukampī ca viharissāmi mettacitto na dosantaro ti, evam hi te Phagguna sikkhitabban - ti.

Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Ārādhayimsu vata me bhikkhave bhikkhū ekan samayaṁ cittam. Idhāham bhikkhave bhikkhū āmantesim: Aham kho bhikkhave ekāsanabhojanam bhuñjāmi; ekāsanabhojanam kho aham bhikkhave bhuñjamāno appābādhatañ - ca sañjānāmi appātaṅkatañ - ca lahuṭṭhānañ - ca balañ - ca phāsuvihārañ - ca. Etha tumhe pi bhikkhave ekāsanabhojanam bhuñjatha; ekāsanabhojanam kho bhikkhave tumhe pi bhuñjamānā appābādhatañ - ca sañjānissatha appātaṅkatañ - ca lahuṭṭhānañ - ca balañ - ca phāsuvihārañ - cāti. Na me bhikkhave tesu bhikkhusu anusāsanī karāṇiyā ahosi; satuppādakarāṇiyam - eva me bhikkhave tesu bhikkhusu ahosi. Seyyathā pi bhikkhave subhūmiyam cātummahāpathe ājaññaratho yutto assa tħito odhastapatodo, tam - enam dakkho yoggācariyo assadamma-sārathi abhirūhitvā vāmena hatthena rasmiyo gahetvā dakkhiṇena hatthena patodam gahetvā yenicchakam yadicchakam sāreyya pi paccāsāreyya pi, evam - eva kho bhikkhave na me tesu bhikkhusu anusāsanī karāṇiyā ahosi, satuppādakarāṇiyam - eva me bhikkhave tesu bhikkhusu ahosi. Tasmātiha bhikkhave tumhe akusalam pajahatha kusalesu dhammesu āyogam karotha, evam hi tumhe pi imasmim dhammadvinaye vuddhim virūlhiṁ vepullam āpajjissatha. Seyyathā pi bhikkhave gāmassa vā nigamassa vā avidūre mahantam sālavanaṁ, tañ - c' assa elanđehi sañchannam, tassa kocid - eva puriso uppajjeyya atthakāmo hitakāmo yogakkhemakāmo, so yā tā sālalatthiyo kuṭilā ojāpaharaṇiyo tā tacchetvā bahiddhā nihareyya antovanaṁ suvisodhitam visodheyya, yā pana tā sālalatthiyo ujukā sujātā tā sammā parihareyya, evam h' etam bhikkhave sālavanaṁ aparena samayena vuddhim virūlhiṁ vepullam āpajjeyya; evam - eva kho bhikkhave tumhe akusalam pajahatha kusalesu dhammesu āyogam karotha,

evām hi tumhe pi imasmim dhammavinaye vuddhim virūlhim
vepullam āpajjissatha.

Bhūtapubbaṁ bhikkhave imissā yeva Sāvatthiyā Vedehikā nāma gahapatānī ahosi. Vedehikāya bhikkhave gahapatāniyā evām kalyāṇo kittisaddo abbhuggato: soratā Vedehikā gahapatānī, nivātā Vedehikā gahapatānī, upasantā Vedehikā gahapatānī ti. Vedehikāya kho pana bhikkhave gahapatāniyā Kāli nāma dāsī ahosi, dakkhā analasā susamvihitakammantā. Atha kho bhikkhave Kāliyā dāsiyā etad-ahosi: Mayham kho ayyāya evām kalyāṇo kittisaddo abbhuggato: soratā Vedehikā gahapatānī, nivātā Vedehikā gahapatānī, upasantā Vedehikā gahapatānī ti; kin nu kho me ayyā santam yeva nu kho ajjhattam kopam na pātukaroti udāhu asantam, udāhu mayh' ev' ete kammantā susamvihitā yena me ayyā santam yeva ajjhattam kopam na pātukaroti no asantam; yan-nūnāham ayyam vīmāmseyyan - ti. Atha kho bhikkhave Kāli dāsī divā utṭhāsi. Atha kho bhikkhave Vedehikā gahapatānī Kālim dāsim etad-avoca: He je Kāli. — Kim ayye. — Kim je divā utṭhāsiti. — Na kho ayye kiñci. — No vata re kiñci pāpi dāsī, divā utṭhāsiti kupitā anattamanā bhūkuṭīm akāsi. Atha kho bhikkhave Kāliyā dāsiyā etad-ahosi: Santam yeva kho me ayyā ajjhattam kopam na pātukaroti no asantam, mayh' ev' ete kammantā susamvihitā yena me ayyā santam yeva ajjhattam kopam na pātukaroti no asantam; yan-nūnāham bhiyyosomattāya ayyam vīmāmseyyan - ti. Atha kho bhikkhave Kāli dāsī divātaram utṭhāsi. Atha kho bhikkhave Vedehikā gahapatānī Kālim dāsim etad-avoca: He je Kāli. — Kim ayye. — Kim je divā utṭhāsiti. — Na kho ayye kiñci. — No vata re kiñci pāpi dāsī, divā utṭhāsiti kupitā anattamanā anattamanavācām nicchāresi. Atha kho bhikkhave Kāliyā dāsiyā etad-ahosi: Santam yeva kho me ayyā ajjhattam kopam na pātukaroti no asantam, mayh' ev' ete kammantā susamvihitā yena me ayyā santam yeva ajjhattam kopam na pātukaroti no asantam; yan-nūnāham bhiyyosomattāya ayyam vīmāmseyyan - ti. Atha kho bhikkhave Kāli dāsī divātaram yeva utṭhāsi. Atha kho bhikkhave Vedehikā gahapatānī Kālim dāsim

etad-avoca: He je Kāli. — Kim ayye. — Kim je divā utṭhāsiti. — Na kho ayye kiñci. — No vata re kiñci pāpi dāsi, divā utṭhāsiti kupitā anattamanā aggalasūcim gahetvā sīse pahāram adāsi, sīsam vobhindi. Atha kho bhikkhave Kāli dāsi bhinnena sisena lohitena galantena paṭivissakānam ujjhāpesi: Passath' ayye soratāya kammam, passath' ayye nivātāya kammam, passath' ayye upasantāya kammam, kathām hi nāma ekadāsikāya: divā utṭhāsiti kupitā anattamanā aggalasūcim gahetvā sīse pahāram dassati sīsam vobhindissatiti. Atha kho bhikkhave Vedehikāya gahapatāniyā aparena samayena evam pāpako kittisaddo abbhuggañchi: caṇḍi Vedehikā gahapatāni, anivātā Vedehikā gahapatāni, anupasantā Vedehikā gahapatāni ti. Evam-eva kho bhikkhave idh' ekacco bhikkhu tāvad-eva soratasorato hoti nivātanivāto hoti upasantūpasanto hoti yāva na amanāpā vacanapathā phusanti; yato ca kho bhikkhave bhikkhum amanāpā vacanapathā phusanti atha kho bhikkhu sorato ti veditabbo nivāto ti veditabbo upasanto ti veditabbo. Nāhan-tam bhikkhave bhikkhum suvaco ti vadāmi yo cīvara-piñḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhārahetu suvaco hoti sovacassatām āpajjati, tam kissa hetu: tam hi so bhikkhave bhikkhu cīvara-piñḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhāram alabhamāno na suvaco hoti na sovacassatām āpajjati. Yo ca kho bhikkhave bhikkhu dhammam yeva sakkaronto dhammam garukaronto dhammam apacāyamāno suvaco hoti sovacassatām āpajjati tam-aham suvaco ti vadāmi. Tasmātiha bhikkhave: Dhammam yeva sakkaronto dhammam garukaronto dhammam apacāyamānā suvacā bhavissāma sovacassatām āpajjisāmāti evam hi vo bhikkhave sikkhitabbam.

Pañc' ime bhikkhave vacanapathā yehi vo pare vadamānā vadeyyūm: kālena vā akālena vā, bhūtena vā abhūtena vā, sañhena vā pharusena vā, atthasāmhitena vā anatthasāmhitena vā, mettacittā vā dosantarā vā. Kālena vā bhikkhave pare vadamānā vadeyyūm akālena vā; bhūtena vā bhikkhave pare vadamānā vadeyyūm abhūtena vā; sañhena vā bhikkhave pare vadamānā vadeyyūm pharusena vā; atthasāmhitena vā bhikkhave pare vadamānā vadeyyūm

anatthasamhitena vā; mettacittā vā bhikkhave pare vadamānā vadeyyūm dosantarā vā. Tatrāpi kho bhikkhave evam sikkhitabbam: Na c' eva no cittam vipariṇataṁ bhavissati na ca pāpikam vācam nicchāressāma hitānukampī ca viharissāma mettacittā na dosantarā, tañ - ca puggalam mettāsahagatena cetasā pharitvā viharissāma, tadārammaṇañ - ca sabbāvantam lokam mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharissāmāti. Evam hi vo bhikkhave sikkhitabbam.

Seyyathā pi bhikkhave puriso āgaccheyya jkuddālapiṭakam ādāya, so evam vadeyya: Aham imam mahāpaṭhavim apaṭhaviṁ karissāmīti, so tatra tatra khaṇeyya, tatra tatra vi-kireyya, tatra tatra oṭṭhubheyya, tatra tatra omutteyya: apaṭhavī bhavasi, apaṭhavī bhavasīti. Tam kim - maññatha bhikkhave: Api nu so puriso imam mahāpaṭhavim apaṭhavim kareyyāti. — No h' etam bhante, tam kissa hetu: ayam hi bhante mahāpaṭhavī gambhīrā appameyyā, sā na sukarā apaṭhavī kātum, yāvad - eva ca pana so puriso kilamathassa vighātassa bhāgī assāti. — Evam - eva kho bhikkhave pañc' ime vacanapathā yehi vo pare vadamānā vadeyyūm: kālena vā ... dosantarā vā. Kālena vā bhikkhave pare vadamānā vadeyyūm ... dosantarā vā. Tatrāpi kho bhikkhave evam sikkhitabbam: Na c' eva no cittam vipariṇataṁ bhavissati na ca pāpikam vācam nicchāressāma hitānukampī ca viharissāma mettacittā na dosantarā, tañ - ca puggalam mettāsahagatena cetasā pharitvā viharissāma, tadārammaṇañ - ca sabbāvantam lokam paṭhavisamena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharissāmāti. Evam hi vo bhikkhave sikkhitabbam.

Seyyathā pi bhikkhave puriso āgaccheyya lākhām vā haliddim vā nilam vā mañjiṭham vā ādāya, so evam vadeyya: Aham imasmim ākāse rūpāni likhissāmi rūpapātu-bhāvam karissāmīti. Tam kim - maññatha bhikkhave: Api nu so puriso imasmim ākāse rūpāni likheyya rūpapātu-bhāvam kareyyāti. — No h' etam bhante, tam kissa hetu: ayam hi bhante ākāso arūpī anidassano, tattha na sukarām rūpāni likhitum rūpapātubhāvam kātum, yāvad - eva ca

pana so puriso kilamathassa vighātassa bhāgī assāti. — Evam-eva kho bhikkhave pañc' ime vacanapathā yehi vo pare vadāmānā vadeyyūm: kālena vā akālena vā — pe — tadāram-manañ - ca sabbāvantam lokam ākāsasamena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyābajjhena pharitvā viharissāmāti. Evam hi vo bhikkhave sikkhitabbam.

Seyyathā pi bhikkhave puriso āgaccheyya ādittam tiṇuk-kam ādāya, so evam vadeyya: Aham imāya ādittāya tiṇuk-kāya Gaṅgam nadim santāpessāmi samparitāpessāmīti. Tam kim - maññatha bhikkhave: Api nu so puriso ādittāya tiṇuk-kāya Gaṅgam nadim santāpeyya samparitāpeyyāti. — No h' etam bhante, tam kissa hetu: Gaṅgā hi bhante nadī gam-bhīrā appameyyā, sā na sukarā ādittāya tiṇukkāya santā-petum samparitāpetum, yāvad - eva ca pana so puriso kilamathassa vighātassa bhāgī assāti. — Evam - eva kho bhikkhave pañc' ime vacanapathā yehi vo pare vadāmānā vadeyyūm: kālena vā akālena vā — pe — tadārammañañ - ca sabbāvantam lokam Gaṅgāsamena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyābajjhena pharitvā viharissāmāti. Evam hi vo bhikkhave sikkhitabbam.

Seyyathā pi bhikkhave biļārabhastā madditā sumadditā suparimadditā mudukā tūlinī chinnasassarā chinnababbharā, atha puriso āgaccheyya kaṭham vā kaṭhalam vā ādāya, so evam vadeyya: Aham imam biļārabhastam madditam sumadditam suparimadditam mudukam tūlinim chinnasassaram chinnababbharam kaṭhena vā kaṭhalena vā sarasaram karis-sāmi bharabharām karissāmīti. Tam kim - maññatha bhikkhave: Api nu so puriso amum biļārabhastam madditam sumadditam suparimadditam mudukam tūlinim chinnasassaram chinnababbharam kaṭhena vā kaṭhalena vā sarasaram kareyya bharabharām kareyyāti. — No h' etam bhante, tam kissa hetu: asu hi bhante biļārabhastā madditā sumadditā supari-madditā mudukā tūlinī chinnasassarā chinnababbharā, sā na sukarā kaṭhena vā kaṭhalena vā sarasaram kātum bhara-bharām kātum, yāvad - eva ca pana so puriso kilamathassa vighātassa bhāgī assāti. — Evam - eva kho bhikkhave 'pañc' ime vacanapathā yehi vo pare vadāmānā vadeyyūm: kālena

vā akālena vā bhūtena vā abhūtena vā sañhena vā pharusena vā atthasamihitena vā anatthasamihitena vā mettacittā vā dosantarā vā. Kālena vā bhikkhave pare vadamānā vadeyyūm akālena vā; bhūtena vā... abhūtena vā; sañhena vā... pharusena vā; atthasamihitena vā... anatthasamihitena vā; mettacittā vā bhikkhave pare vadamānā vadeyyūm dosantarā vā. Tatrāpi kho bhikkhave evam sikkhitabbam: Na c' eva no cittam vipariṇatam bhavissati na ca pāpikam vācam nicchāressāma hitānukampī ca viharissāma mettacittā na dosantarā, tañ - ca puggalam mettāsaṅhagatena cetasā pharitvā viharissāma, tadārammaṇañ - ca sabbāvantam lokam bilārabhastāsamena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyābajjhena pharitvā viharissāmāti. Evam hi vo bhikkhave sikkhitabbam.

Ubhatodañdakena ce pi bhikkhave kakacena corā ocarakā angamaṅgāni okanteyyūm, tatrāpi yo mano padūseyya na me so tena sāsanakaro. Tatrāpi kho bhikkhave evam sikkhitabbam: Na c' eva no cittam vipariṇatam bhavissati na ca pāpikam vācam nicchāressāma hitānukampī ca viharissāma mettacittā na dosantarā, tañ - ca puggalam mettāsaṅhagatena cetasā pharitvā viharissāma, tadārammaṇañ - ca sabbāvantam lokam mettāsaṅhagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyābajjhena pharitvā viharissāmāti. Evam hi vo bhikkhave sikkhitabbam.

Imañ - ca tumhe bhikkhave kakacūpamam ovādam abhikkhaṇam manasikareyyātha, passatha no tumhe bhikkhave tam vacanapatham aṇum vā thūlam vā yaṁ tumhe nādhivāseyyāthāti. — No h' etam bhante. — Tasmātiha bhikkhave imam kakacūpamam ovādam abhikkhaṇam manasikarotha, tam vo bhavissati dīgharattam hitāya sukhāyāti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitam abhinandun - ti.

KAKACŪPAMASUTTAM PATHAMAM.

22.

Evam - me sutam. Ekan samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Ariṭṭhassa nāma bhikkhuno gaddhabādhipubbassa evarūpam pāpakam diṭṭhigataṁ uppannaiṁ hoti: Tathā 'ham Bhagavatā dhammam desitam ājānāmi yathā ye 'me antarāyikā dhammā vuttā Bhagavatā te paṭisevato nālam antarāyāyāti. Assosūm kho sambahulā bhikkhū: Ariṭṭhassa kira nāma bhikkhuno gaddhabādhipubbassa evarūpam pāpakam diṭṭhigataṁ uppannaiṁ: Tathā 'ham Bhagavatā dhammam desitam ājānāmi yathā ye 'me antarāyikā dhammā vuttā Bhagavatā te paṭisevato nālam antarāyāyāti. Atha kho te bhikkhū yena Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo ten' upasaṅkamimśu, upasaṅkamitvā Ariṭṭham bhikkhum gaddhabādhipubbam etad - avocum: Saccam kira te āvuso Ariṭṭha evarūpam pāpakam diṭṭhigataṁ uppannaiṁ: Tathā 'ham Bhagavatā ... antarāyāyāti. — Evam byā kho aham āvuso Bhagavatā ... antarāyāyāti. Atha kho te bhikkhū Ariṭṭham bhikkhum gaddhabādhipubbam etasmā pāpakā diṭṭhigata vivecetukāmā samanuyuñjanti samanugāhanti samanubhāsanti: Mā evam āvuso Ariṭṭha avaca, mā Bhagavantam abbhācikkhi, na hi sādhū Bhagavato abbhakkhānam, na hi Bhagavā evam vadeyya. Anekapariyāyena h' āvuso Ariṭṭha antarāyikā dhammā vuttā Bhagavatā, alañ - ca pana te paṭisevato antarāyāya. Appassādā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādinavo etha bhiyyo; atṭhikañkalūpamā kāmā vuttā Bhagavatā — maiṁsapesūpamā kāmā vuttā Bhagavatā — tiṇukkūpamā .. angārakāsūpamā .. supinakūpamā .. yācitakūpamā .. rukkhaphalūpamā .. asisūnūpamā .. sattisūlūpamā .. sappasirūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādinavo ettha bhiyyo ti. Evam - pi kho Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo tehi bhikkhūhi samanuyuñjyamāno samanugāhiyamāno samanubhāsiyamāno tad - eva pāpakam diṭṭhigataṁ thāmasā parāmassa abhinivissa voharati: Evam byā kho aham āvuso Bhagavatā ... antarāyāyāti.

Yato kho te bhikkhū nāsakkhīmsu Ariṭṭham bhikkhum gad-

dhabādhipubbam etasmā pāpakā diṭṭhigatā vivecetum, atha yena Bhagavā ten' upasaṅkamīsu, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidīmsu. Ekamantam nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantam etad - avocum: Ariṭṭhassa nāma bhante bhikkhuno gaddhabādhipubbassa eva-rūpam pāpakam diṭṭhigataṁ uppannaṁ: Tathā 'ham Bhagavatā... antarāyāyāti. Assumha kho mayam bhante: Ariṭṭhassa kira nāma bhikkhuno gaddhabādhipubbassa evarūpam pāpakam diṭṭhigataṁ uppannaṁ: Tathā 'ham Bhagavatā... antarāyāyāti. Atha kho mayam bhante yena Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo ten' upasaṅkamimha, upasaṅkamitvā Ariṭṭham bhikkhum gaddhabādhipubbam etad - avocumha: Saccam kira te āvuso Ariṭṭha evarūpam pāpakam diṭṭhigataṁ uppannaṁ: Tathā 'ham Bhagavatā... antarāyāyāti. Evam vutte bhante Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo amhe etad - avoca: Evam byā kho aham āvuso Bhagavatā... antarāyāyāti. Atha kho mayam bhante Ariṭṭham bhikkhum gaddhabādhipubbam etasmā pāpakā diṭṭhigatā vivecetukāmā samanuyuñjimha samanugāhimha samanubhāsimha: Mā evam āvuso Ariṭṭha avaca, mā Bhagavantam abbhācikkhi, na hi sādhu Bhagavato abbhakkhānam, na hi Bhagavā evam vadeyya. Anekapariyāyena h' āvuso Ariṭṭha antarāyikā dhammā vuttā Bhagavatā, alañ - ca pana te paṭisevato antarāyāya. Appassādā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādinavo ettha bhiyyo; atṭhikañkalūpamā kāmā vuttā Bhagavatā — pe — sappasirūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādinavo ettha bhiyyo ti. Evam - pi kho bhante Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo amhehi samanuyuñjiyamāno samanugāhiyamāno samanubhāsiyamāno tad - eva pāpakam diṭṭhigataṁ thāmasā parāmassa abhinivissa voharati: Evam byā kho aham āvuso Bhagavatā... antarāyāyāti. Yato kho mayam bhante nāsakkhimha Ariṭṭham bhikkhum gaddhabādhipubbam etasmā pāpakā diṭṭhigatā vivecetum atha mayam etam - atham Bhagavato ārocemāti.

Atha kho Bhagavā aññataram bhikkhum āmantesi: Ehi tvam bhikkhu mama vacanena Ariṭṭham bhikkhum gaddhabādhipubbam āmantehi: Satthā tam āvuso Ariṭṭha āmantetiti.

Evam - bhante ti kho so bhikkhu Bhagavato paṭissutvā yena Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo ten' upasāṅkami, upasāṅkamitvā Ariṭṭhami bhikkhumi gaddhabādhipubbam etad-avoca: Satthā tam āvuso Ariṭṭha āmantetiti. Evam - āvuso ti kho Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo tassa bhikkhuno paṭissutvā yena Bhagavā ten' upasāṅkami, upasāṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantaṁ nisinnam kho Ariṭṭhami bhikkhumi gaddhabādhipubbam Bhagavā etad - avoca: Saccam kira te Ariṭṭha evarūpam pāpakaṁ diṭṭhigatam uppānam: Tathā 'ham Bhagavatā... antarāyāyāti. — Evam byā kho aham bhante Bhagavatā... antarāyāyāti. — Kassa kho nāma tvam moghapurisa mayā evam dhammam desitam ājānāsi. Nanu mayā moghapurisa anekapariyāyena antarāyikā dhammā vuttā, alañ - ca pana te paṭisevato antarāyāya. Appassādā kāmā vuttā mayā bahudukkhā bahupāyāsā, ādinavo ettha bhiyyo; atṭhikañkalūpamā kāmā vuttā mayā — mainsapesūpamā kāmā vuttā mayā — tiṇukkūpamā .. aṅgārakāsūpamā .. supinakūpamā .. yācita-kūpamā .. rukkhaphalūpamā .. asisūnūpamā .. sattisūlūpamā .. sappasirūpamā kāmā vuttā mayā bahudukkhā bahupāyāsā, ādinavo ettha bhiyyo. Atha ca pana tvam moghapurisa attanā duggahitena amhe c' eva abbhācikkhasi. attānañ - ca khanasi bahuñ - ca apuññam pasavasi. Tam hi te moghapurisa bhavissati dīgharattam ahitāya dukkhāyāti. Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Tam kim - maññatha bhikkhave: Api nāyam Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo usmikato pi imasmim dhammadvinaye ti. — Kim hi siyā bhante, no h' etañ bhante ti. Evam vutte Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo tuṇhibhūto mankubhūto pattakkhandho adhomukho pajjhāyanto appatibhāno nisīdi. Atha kho Bhagavā Ariṭṭhami bhikkhumi gaddhabādhipubbam tuṇhibhūtam mañku-bhūtam pattakkhandhañ adhomukhami pajjhāyantam appatibhānam viditvā Ariṭṭhami bhikkhumi gaddhabādhipubbam etad - avoca: Paññāyissasi kho tvam moghapurisa etena sa-kena pāpakena diṭṭhigatena, idhāham bhikkhū paṭipuechhis-sāmiti.

Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Tumhe pi me

bhikkhave evam dhammām desitam ājānātha yathā 'yam Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo attanā duggahitena amhe c' eva abbhācikkhati attānañ-ca khanati bahuñ-ca apuññam pasavatiti. — No h' etam bhante, anekapariyāyena hi no bhante antarāyikā dhammā vuttā Bhagavatā, alañ-ca pana te paṭisevato antarāyāya. Appassādā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādinavo ettha bhiyyo, aṭṭhikaṅkālūpamā kāmā vuttā Bhagavatā — pe — sappasirūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādinavo ettha bhiyyo ti. — Sādhu bhikkhave, sādhu kho me tumhe bhikkhave evam dhammām desitam ājānātha. Anekapariyāyena hi vo bhikkhave antarāyikā dhammā vuttā mayā, alañ-ca pana te paṭisevato antarāyāya. Appassādā kāmā vuttā mayā bahudukkhā bahupāyāsā, ādinavo ettha bhiyyo, aṭṭhikaṅkālūpamā kāmā vuttā mayā — pe — sappasirūpamā kāmā vuttā mayā bahudukkhā bahupāyāsā, ādinavo ettha bhiyyo. Atha ca panayaṁ Ariṭṭho bhikkhu gaddhabādhipubbo attanā duggahitena amhe c' eva abbhācikkhati attānañ-ca khanati bahuñ-ca apuññam pasavati, tam hi tassa moghapurisassa bhavissati digharattam ahitāya dukkhāya. So vata bhikkhave aññatr' eva kāmehi aññatra kāmasaññāya aññatra kāma-vitakkehi kāme paṭisevissatiti n' etam thānam vijjati.

Idha bhikkhave ekacce moghapurisā dhammām pariyāpuṇanti, suttam geyyam veyyākaraṇam gātham udānam iti-vuttakam jātakam abbhutadhammām vedallam; te tam dhammām pariyāpuṇitvā tesam dhammānam paññāya attham na upaparikkhanti, tesam te dhammā paññāya attham na upaparikkhanti na nijjhānam khamanti, te upārambhānisamsā c' eva dhammām pariyāpuṇanti itivādappamokkhānisamsā ca, yassa c' atthāya dhammām pariyāpuṇanti tañ-c' assa attham nānubhonti, tesam te dhammā duggahitā digharattam ahitāya dukkhāya samvattanti, tam kissa hetu: duggahitattā bhikkhave dhammānai. Seyyathā pi bhikkhave puriso alagaddatthiko alagaddagavesi alagaddapariyesanam caramāno, so passeyya mahantam alagaddam, tam-enam bhoge vā naṅgutthe vā ganheyya, tassa so alagaddo paṭiparivattitvā hatthe vā bāhāya vā aññatarasmim vā aṅgapaccange daseyya, so tato-

nidānam marañam vā nigaccheyya maranamattam vā dukkham, tam kissa hetu: duggahitattā bhikkhave alagaddassa; evam-eva kho bhikkhave idh' ekacce moghapurisā dhammam pariyāpuṇanti . . . duggahitattā bhikkhave dhammānam.

Idha pana bhikkhave ekacce kulaputtā dhammam pariyāpuṇanti, suttam geyyam veyyākaraṇam gātham udānam itivuttakam jātakam abbhutadhammam vedallam, te tam dhammānam pariyāpunitvā tesam dhammānam paññāya attham upaparikkhanti, tesam te dhammā paññāya attham upaparikkhatam nijjhānam khamanti, te na c' eva upārambhāni-samsā dhammam pariyāpuṇanti na itivādappamokkhāni-samsā, yassa c' atthāya dhammam pariyāpuṇanti tañ-c' assa attham anubhonti, tesam te dhammā suggahitā dīgharattam hitāya sukhāya samvattanti, tam kissa hetu: suggahitattā bhikkhave dhammānam. Seyyathā pi bhikkhave puriso alagaddatthiko alagaddagavesi alagaddapariyesanam caramāno, so passeyya mahantam alagaddam, tam enam ajapadena danḍena suniggahitam niggahetuya, ajapadena danḍena suniggahitam niggahetvā givāya suggahitam ganheyya; kiñcāpi so bhikkhave alagaddo tassa purisassa hattham vā bāham vā aññataram vā angapaccāngam bhoge hi paliveṭheyya, atha kho so n' eva tatonidānam marañam vā nigaccheyya marañamattam vā dukkham, tam kissa hetu: suggahitattā bhikkhave alagaddassa; evam-eva kho bhikkhave idh' ekacce kulaputtā dhammam pariyāpuṇanti . . . suggahitattā bhikkhave dhammānam. Tasmātiha bhikkhave yassa me bhāsitassa attham ājāneyyātha tathā nami dhāreyyātha, yassa ca pana me bhāsitassa attham na ājāneyyātha aham vo tattha paṭipucchitabbo ye vā pan' assu viyattā bhikkhū.

Kullūpamam vo bhikkhave dhammam desissāmi nittharanatthāya no gahaṇatthāya, tam sunātha, sādhukam manasi-karotha, bhāsissāmiti. Evam- bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad- avoca: Seyyathā pi bhikkhave puriso addhānamaggapaṭipanno, so passeyya mahantam udakanṇavam, oriman- tīraṇ sāsaṅkamappaṭibhayam pāriman- tīraṇ khemam appaṭibhayaṁ, na cāsā nāvā santāraṇi uttarasetu vā apārā pāram gamanāya; tassa evam-

assa: Ayam kho mahā udakaṇṇavo, orimañ - ca tīraṁ sā-
 saṅkam sappaṭibhayam pāriman - tīraṁ khemam appaṭibha-
 yam, na - thi ca nāvā santāraṇī uttarasetu vā apārā pāraṁ
 gamanāya, yan - nūnāham tiṇa-kaṭṭha-sākhā-palāsaṁ saṅkaḍḍhi-
 tvā kullaṁ bandhitvā tam kullaṁ nissāya hatthehi ca pā-
 dehi ca vāyamamāno sothīnā pāraṁ uttareyyan - ti. Atha
 kho so bhikkhave puriso tiṇa-kaṭṭha-sākhā-palāsaṁ saṅ-
 kaḍḍhitvā kullaṁ bandhitvā tam kullaṁ nissāya hatthehi ca
 pādehi ca vāyamamāno sothīnā pāraṁ uttareyya; tassa tiṇ-
 nassa pāraṅgatassa evam - assa: Bahukāro kho me ayaṁ
 kullo, imāham kullaṁ nissāya hatthehi ca pādehi ca vā-
 yamamāno sothīnā pāraṁ uttiṇṇo, yan - nūnāham imām kul-
 laṁ sīse vā āropetvā khandhe vā uccāretvā yenakāmām
 pakkameyyan - ti. Tam kim - maññatha bhikkhave: api nu
 so puriso evamkārī tasmiṁ kulle kiccaṅkārī assāti. — No h'
 etam - bhante. — Kathamkārī ca so bhikkhave puriso tasmiṁ
 kulle kiccaṅkārī assa: Idha bhikkhave tassa purisassa tiṇṇassa
 pāraṅgatassa evam - assa: Bahukāro kho me ayaṁ kullo,
 imāham kullaṁ nissāya hatthehi ca pādehi ca vāyamamāno
 sothīnā pāraṁ uttiṇṇo, yan - nūnāham imām kullaṁ thale vā
 ussādetvā udake vā uplāpetvā yenakāmām pakkameyyan - ti.
 Evamkārī kho so bhikkhave puriso tasmiṁ kulle kiccaṅkārī
 assa. Evam - eva kho bhikkhave kullaṁpamo mayā dhammo
 desito nittharanatthāya no gahaṇatthāya. Kullaṁpamañ vo
 bhikkhave ājānantehi dhammā pi vo pahātabbā, pag - eva
 adhammā.

Cha - y - imāni bhikkhave diṭṭhitthānāni, katamāni cha:
 Idha bhikkhave assutavā puthujjano ariyānam adassāvī arīya-
 dhammassa akovido arīyadhamme avinīto, sappurisānam adas-
 sāvī sappurisadhammassa akovido sappurisadhamme avinīto,
 rūpam: etam mama, eso 'ham - asmi, eso me attā ti samanu-
 passati, vedanām: etam mama... ti samanupassati, saññām:
 etam mama... ti samanupassati, saṅkhāre: etam mama... ti
 samanupassati, yam - p' idam diṭṭham sutam mutam viññātam
 pattam pariyesitam anuvicaritañ manasā tam - pi: etam mama
 ... ti samanupassati, yam - p' idam diṭṭhitthānam: so loko so
 attā, so pecca bhavissāmi nicco dhuvo sassato avipariññāma-

dhammo, sassatisamāñ tath' eva thassāmiti, tam - pi: etam mama, eso 'ham - asmi, eso me attā ti samanupassati. Sutavā ca kho bhikkhave ariyasāvako ariyānam dassāvī ariyadhammassa kovido ariyadhamme suvinito, sappurisānam dassāvī sappurisadhammassa kovido sappurisadhamme suvinito, rūpañ: n' etam mama, n' eso 'ham - asmi, na mēso attā ti samanupassati, vedanām: n' etam mama... ti samanupassati, saññām: n' etam mama... ti samanupassati, sañkhāre: n' etam mama... ti samanupassati, yam - p' idam diṭṭham sutam mutam viññātam pattam pariyesitam anuvicaritam manasā tam - pi: n' etam mama... ti samanupassati, yam - p' idam diṭṭhiṭṭhānam: so loko so attā, so pecca bhavissāmi nicco dhuvo sassato aviparināmadhammo, sassatisamāñ tath' eva thassāmiti, tam - pi: n' etam mama, n' eso 'ham - asmi, na mēso attā ti samanupassati. So evam samanupassanto asati na paritassatiti.

Evam vutte aññataro bhikkhu Bhagavantam etad - avoca: Siyā nu kho bhante bahiddhā asati paritassanā ti. — Siyā bhikkhūti Bhagavā avoca. Idha bhikkhu ekaccassa evam hoti: Ahū vata me, tam vata me na - tthi, siyā vata me, tam vatāham na labhāmiti. So socati kilamati paridevati, urattāliñ kandati, sammoham āpajjati. Evam kho bhikkhu bahiddhā asati paritassanā hotiti. — Siyā pana bhante bahiddhā asati aparitassanā ti. — Siyā bhikkhūti Bhagavā avoca. Idha bhikkhu ekaccassa na evam hoti: Ahū vata me, tam vata me na - tthi, siyā vata me, tam vatāham na labhāmiti. So na socati na kilamati na paridevati, na urattāliñ kandati, na sammoham āpajjati. Evam kho bhikkhu bahiddhā asati aparitassanā hotiti. — Siyā nu kho bhante ajjhattam asati paritassanā ti. — Siyā bhikkhūti Bhagavā avoca. Idha bhikkhu ekaccassa evam diṭṭhi hoti: So loko so attā, so pecca bhavissāmi nicco dhuvo sassato aviparināmadhammo, sassatisamāñ tath' eva thassāmiti. So sunāti Tathāgatassa vā Tathāgatasāvakassa vā sabbesam diṭṭhiṭṭhānādhiṭṭhāna-pariyuṭṭhānābhinivesānusayānam samugghātāya sabbasañkhārasamathāya sabbūpadhipatiñissaggāya tanhakkhayāya virāgāya nirodhāya nibbānāya dhammām desentassa. Tassa evam

hoti: Ucchijjissāmi nāma su, vinassissāmi nāma su, na su nāma bhavissāmīti. So socati kilamati paridevati, urattālim kandati, sammoham āpajjati. Evam kho bhikkhu ajjhattam asati paritassanā hotiti. — Siyā pana bhante ajjhattam asati aparitassanā ti. — Siyā bhikkhūti Bhagavā avoca. Idha bhikkhu ekaccassa na evam diṭṭhi hoti: So loko so attā, so pecca bhavissāmi nicco dhuvo sassato avipariṇāmadhammo, sassatisamaṁ tath' eva thassāmīti. So sunāti Tathāgatassa vā Tathāgatasāvakassa vā sabbesam diṭṭhiṭṭhānādhiṭṭhāna-pariyuttānābhinivesānusayānam samuggħātāya sabbasankhārasamathāya sabbūpadhipaṭinissaggāya tanhakkhayāya virāgāya nirodhāya nibbānāya dhammaṁ desentassa. Tassa na evam hoti: Ucchijjissāmi nāma su, vinassissāmi nāma su, na su nāma bhavissāmīti. So na socati na kilamati na paridevati, na urattālim kandati, na sammoham āpajjati. Evam kho bhikkhu ajjhattam asati aparitassanā hoti.

Tam bhikkhave pariggaham parigaṇheyyātha yvāssa pariggaho nicco dhuvo sassato avipariṇāmadhammo, sassatisamaṁ tath' eva tiṭṭheyya. Passatha no tumhe bhikkhave tam pariggaham yvāssa pariggaho ... tath' eva tiṭṭheyāti. — No h' etam - bhante. — Sādu bhikkhave, aham - pi kho tam bhikkhave pariggaham na samanupassāmi yvāssa pariggaho nicco dhuvo sassato avipariṇāmadhammo, sassatisamaṁ tath' eva tiṭṭheyya. Tam bhikkhave attavādupādānam upādiyetha yam - sa attavādupādānam upādiyato na uppajjeyyūm sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā. Passatha no tumhe bhikkhave tam attavādupādānam yam - sa ... sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti. — No h' etam - bhante. — Sādu bhikkhave, aham - pi kho tam bhikkhave attavādupādānam na samanupassāmi yam - sa attavādupādānam upādiyato na uppajjeyyūm sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā. Tam bhikkhave diṭṭhinissayam nissayetha yam - sa diṭṭhinissayam nissayato na uppajjeyyūm sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā. Passatha no tumhe bhikkhave tam diṭṭhinissayam yam - sa ... sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā ti. — No h' etam - bhante. — Sādu bhikkhave, aham - pi kho tam bhikkhave diṭṭhinissayam na samanupassāmi yam - sa diṭṭhinissayam

nissayato na uppajjeyyūm sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā.

Attani vā bhikkhave sati attaniyam - me ti assāti. — Evam - bhante. — Attaniye vā bhikkhave sati attā me ti assāti. — Evam - bhante. — Attani ca bhikkhave attaniye ca saccato thetato anupalabbhamāne yam - p' idam diṭṭhitthānam: so loko so attā, so peccā bhavissāmi nicco dhuvo sassato avipariñāmadhammo, sassatisamaññi tath' eva thassāmiti, nanāyam bhikkhave kevalo paripūro bāladhammo ti. — Kim hi no siyā bhante kevalo paripūro bāladhammo ti. — Tam kim - maññatha bhikkhave: rūpam niccam vā aniccam vā ti. — Aniccam bhante. — Yam panāniccam dukkham vā tam sukham vā ti. — Dukkham bhante. — Yam panāniccam dukkham vipariñāmadhammañi kallan - nu tam samanupassitum: etam mama, eso 'ham - asmi, eso me attā ti. — No h' etam - bhante. — Tam kim - maññatha bhikkhave: vedanā niccā vā aniccā vā ti. — Aniccā bhante. — Yam panāniccam dukkham vā tam sukham vā ti. — Dukkham bhante. — Yam panāniccam dukkham vipariñāmadhammañi kallan - nu tam samanupassitum: etam mama ... attā ti. — No h' etam - bhante. — Tam kim - maññatha bhikkhave: saññā niccā vā aniccā vā ti. — Aniccā bhante. — Yam panāniccam dukkham vā tam sukham vā ti. — Dukkham bhante. — Yam panāniccam dukkham vipariñāmadhammañi kallan - nu tam samanupassitum: etam mama ... attā ti. — No h' etam - bhante. — Tam kim - maññatha bhikkhave: viññānam niccam vā aniccam vā ti. — Aniccam bhante. — Yam panāniccam dukkham vā tam sukham vā ti. — Dukkham bhante. — Yam panāniccam dukkham vipariñāmadhammañi kallan - nu tam samanupassitum: etam mama, eso 'ham - asmi, eso me attā ti. — No h' etam - bhante. — Tasmātiha bhikkhave yaṁ kiñci rūpam atitānāgatapaccuppannam, ajjhattam vā bahiddhā

vā, olārikam vā sukhumām vā, hīnam vā pañitam vā, yaṁ dūre santike vā, sabbam rūpaṁ: n' etam mama, n' eso 'ham - asmi, na mēso attā ti evam - etam yathābhūtam sammappaññāya daṭṭhabbam. Yā kāci vedanā — pe — yā kāci saññā — ye keci saṅkhārā — yaṁ kiñci viññānam atītānāgatapaccuppannam, ajjhattam vā bahiddhā vā, olārikam vā sukhumām vā, hīnam vā pañitam vā, yaṁ dūre santike vā, sabbam viññānam: n' etam mama, n' eso 'ham - asmi, na mēso attā ti evam - etam yathābhūtam sammappaññāya daṭṭhabbam.

Evaṁ passam bhikkhave sutavā ariyasāvako rūpasmin nibbindati, vedanāya nibbindati, saññāya nibbindati, saṅkhāresu nibbindati, viññānasmin nibbindati; nibbindam virajjati. virāgā vimuccati, vimuttasmin vimuttam - iti nāṇam hoti; khīnā jāti. vusitam brahmacariyam, kataṁ karaṇiyam nāparam itthattāyāti pajānāti. Ayam vuccati bhikkhave bhikkhu ukkhittpaligho iti pi, saṅkīṇaparikho iti pi, abbūlhesiko iti pi, niraggalo iti pi, ariyo pannaddhajo pannabhāro visamyutto iti pi. Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu ukkhittpaligho hoti: Idha bhikkhave bhikkhuno avijjā pahinā hoti uechinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā āyatim anuppādadharmā. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu ukkhittpaligho hoti. Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu saṅkīṇaparikho hoti: Idha bhikkhave bhikkhuno ponobhaviko jātisamsāro pahinā hoti uechinnamūlo tālāvatthukato anabhāvakato āyatim anuppādadhhammo. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu saṅkīṇaparikho hoti. Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu abbūlhesiko hoti: Idha bhikkhave bhikkhuno tanhā pahinā hoti uechinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā āyatim anuppādadhhamā. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu abbūlhesiko hoti. Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu niraggalo hoti: Idha bhikkhave bhikkhuno pañc' orambhāgiyāni saṁyojanāni pahināni honti uechinna-mūlāni tālāvatthukatāni anabhāvakatāni āyatim anuppādadharmāni. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu ariyo pannaddhajo pannabhāro visamyutto hoti: Idha bhikkhave bhikkhuno asmimāno pahinā hoti uechinnamūlo tālāvatthukato anabhāvakato āyatim anuppādadhhamā.

pādadhammo. Evam kho bhikkhave bhikkhu ariyo pannad-dhajo pannabhārō visamyutto hoti.

Evam vimuttacittam kho bhikkhave bhikkhum sa-Indā devā sa-Brahmakā sa-Pajāpatikā anvesam nādhigacchanti: idam nissitam tathāgatassa viññāpan-ti, tam kissa hetu: Diṭṭhe vāham bhikkhave dhamme tathāgatam ananuvejjo ti vadāmi. Evamvādīm kho mām bhikkhave evamakkhāyim eke samanabrahmaṇā asatā tucchā musā abhūtena abbhācikkhanti: Venayiko samāno Gotamo, sato sattassa ucchedam vināsam vibhavam paññāpetiti. Yathā vāham bhikkhave na, yathā cāham na vadāmi, tathā mām te bhonto samanabrahmaṇā asatā tucchā musā abhūtena abbhācikkhanti: Venayiko samāno Gotamo, sato sattassa ucchedam vināsam vibhavam paññāpetiti. Pubbe cāham bhikkhave etarahi ca dukkhañ-c' eva paññāpemi dukkhassa ca nirodham. Tatra ce bhikkhave pare Tathāgataṁ akkosanti paribhāsanti rosenti, tatra bhikkhave Tathāgatassa na hoti āghāto na appaccayo na cetaso anabhiraddhi. Tatra ce bhikkhave pare Tathāgataṁ sakkaronti garukaronti mānenti pūjenti, tatra bhikkhave Tathāgatassa evam hoti: Yam kho idam pubbe pariññātam tattha me eva-rūpā kārā kariyantiti. Tasmātiha bhikkhave tumhe ce pi pare akkoseyyum paribhāseyyum roseyyum, tatra tumhehi na āghāto na appaccayo na cetaso anabhiraddhi karāniyā. Tasmātiha bhikkhave tumhe ce pi pare sakkareyyum garukareyyum māneyyum pūjeyyum, tatra tumhehi na ānando na somanassam na cetaso ubbillāvitattam karaṇiyam. Tasmātiha bhikkhave tumhe ce pi pare sakkareyyum garukareyyum māneyyum pūjeyyum, tatra tumhākam evam-assa: Yam kho idam pubbe pariññātam tattha no eva-rūpā kārā kariyantiti.

Tasmātiha bhikkhave yam na tumhākam tam pajahatha, tam vo pahinam digharattam hitāya sukhāya bhavissati. Kiñ-ca bhikkhave na tumhākam: Rūpam bhikkhave na tumhākam, tam pajahatha, tam vo pahinam digharattam hitāya sukhāya bhavissati. Vedanā bhikkhave na tumhākam,

taṁ pajahatha, sā vo pahīnā d. h. s. bhavissati. Saññā bhikkhave na tumhākam, taṁ pajahatha, sā vo pahīnā d. h. s. bhavissati. Saṅkhārā bhikkhave na tumhākam, te pajahatha, te vo pahīnā d. h. s. bhavissanti. Viññānam bhikkhave na tumhākam, taṁ pajahatha, taṁ vo pahīnam dīgharattam hitāya sukhāya bhavissati. Tam kim - maññatha bhikkhave: yaṁ imasmim Jetavane tiṇa-kaṭṭha-sākhā-palāsam tam jano hareyya vā daheyya vā yathāpaccayam vā kareyya; api nu tumhākam evam - assa: Amhe jano harati vā dhati vā yathāpaccayam vā karotiti. — No h' etam - bhante, taṁ kissa hetu: na hi no etam - bhante attā vā attaniyam vā ti. — Evam - eva kho bhikkhave yaṁ na tumhākam taṁ pajahatha, taṁ vo pahīnam dīgharattam hitāya sukhāya bhavissati. Kiñ - ca bhikkhave na tumhākam: Rūpam bhikkhave na tumhākam, taṁ pajahatha, taṁ vo pahīnam dīgharattam hitāya sukhāya bhavissati. Vedanā bhikkhave — pe — saññā bhikkhave — saṅkhārā bhikkhave — viññānam bhikkhave na tumhākam, taṁ pajahatha, taṁ vo pahīnam dīgharattam hitāya sukhāya bhavissati.

Evam svākkhāto bhikkhave mayā dhammo, uttāno vivaṭo pakāsito chinnapilotiko; evam svākkhāte bhikkhave mayā dhamme, uttāne vivaṭe pakāsite chinnapilotike, ye te bhikkhū arahanto khīṇasavā vusitavanto katakarāṇiyā ohitabhārā anuppattasadatthā parikkhinabhabvasamyojanā samma - d - aññā vimuttā, vattam tesam na - tthi paññāpanāya. Evam svākkhāto bhikkhave mayā dhammo ... chinnapilotiko; evam svākkhāte bhikkhave mayā dhamme ... chinnapilotike, yesam bhikkhūnam pañc' orambhāgiyāni saṁyojanāni pahīnāni sabbe te opapātiķā tattha parinibbāyino anāvattidhammā tasmā lokā. Evam svākkhāto bhikkhave mayā dhammo ... chinnapilotiko; evam svākkhāte bhikkhave mayā dhamme ... chinnapilotike, yesam bhikkhūnam tīṇi saṁyojanāni pahīnāni rāgadosamohā tanubhūtā sabbe te sakadāgāmino, sakid - eva imam lokam āgantvā dukkhass' antam karissanti. Evam svākkhāto bhikkhave mayā dhammo ... chinnapilotiko; evam svākkhāte bhikkhave mayā dhamme ... chinnapilotike, yesam bhikkhūnam tīṇi saṁyojanāni pahīnāni sabbe te sotāpannā avini-

pātadhammā niyatā sambodhiparāyanā. Evaṁ svākkhāto bhikkhave mayā dhammo ... chinnapilotiko; evam svākkhāte bhikkhave mayā dhamme ... chinnapilotike, ye te bhikkhū dhammānusārino saddhānusārino sabbe te sambodhiparāyanā. Evaṁ svākkhāto bhikkhave mayā dhammo, uttāno vivaṭo pakāsito chinnapilotiko; evam svākkhāte bhikkhave mayā dhamme, uttāne vivaṭe pakāsite chinnapilotike, yesam mayi saddhāmattam̄ pemamattam̄ sabbe te saggaparāyanā ti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitam̄ abhinandun - ti.

ALAGADDŪPAMASUTTAM DUTTIYAM.

23.

Evaṁ - me sutam̄. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyam̄ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena āyasmā Kumārakassapo Andhavane viharati. Atha kho aññatarā devatā abhikkantāya rattiya abhikkantavanñā kevalakappam̄ Andhavanam̄ obhāsetvā yen' āyasmā Kumārakassapo ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā ekamantam aṭṭhāsi. Ekamantam̄ ṛhitā kho sā devatā āyasmantam̄ Kumārakassapo etad - avoca: Bhikkhu bhikkhu, ayam vammiko rattim dhūmāyati divā pajjalati. Brāhmaṇo evam - āha: Abhikkhaṇa sumedha sattham̄ ādāyāti. Abhikkhaṇanto sumedho sattham̄ ādāya addasa laṅgi: laṅgi bhadante ti. Brāhmaṇo evam - āha: Ukkhipa laṅgi, abhikkhaṇa sumedha sattham̄ ādāyāti. Abhikkhaṇanto sumedho sattham̄ ādāya addasa uddhumāyi- kam̄: uddhumāyi-ka bhadante ti. Brāhmaṇo evam - āha: Ukkhipa uddhumāyi-ka, abhikkhaṇa sumedha sattham̄ ādāyāti. Abhikkhaṇanto sumedho sattham̄ ādāya addasa dvidhā- patham̄: dvihāpatho bhadante ti. Brāhmaṇo evam - āha: Ukkhipa dvihāpatham̄, abhikkhaṇa sumedha sattham̄ ādāyāti. Abhikkhaṇanto sumedho sattham̄ ādāya addasa caṅga- vāram̄: caṅgavāram̄ bhadante ti. Brāhmaṇo evam - āha:

Ukkhipa caṅgavāram, abhikkhaṇa sumedha sattham ādāyāti. Abhikkhaṇanto sumedho sattham ādāya addasa kummaṇī: kummo bhadante ti. Brāhmaṇo evam - āha: Ukkhipa kummaṇī, abhikkhaṇa sumedha sattham ādāyāti. Abhikkhaṇanto sumedho sattham ādāya addasa asisūnām: asisūnā bhadante ti. Brāhmaṇo evam - āha: Ukkhipa asisūnām, abhikkhaṇa sumedha sattham ādāyāti. Abhikkhaṇanto sumedho sattham ādāya addasa maṁsapesiṁ: maṁsapesi bhadante ti. Brāhmaṇo evam - āha: Ukkhipa maṁsapesiṁ, abhikkhaṇa sumedha sattham ādāyāti. Abhikkhaṇanto sumedho sattham ādāya addasa nāgam: nāgo bhadante ti. Brāhmaṇo evam - āha: Tiṭṭhatu nāgo, mā nāgam ghaṭṭesi, namo karohi nāgassāti. Ime kho tvam bhikkhu pañhe Bhagavantam upasāṅkamitvā puccheyyāsi, yathā te Bhagavā byākaroti tathā naṁ dhāreyyāsi. Nāhan - tam bhikkhu passāmi sadevake loke samārake sabrahmake sassamaṇabrahmaṇiyā pajāya sadevamanussāya yo imesām pañhānam veyyākaranenā cittam ārādhneyya aññatra Tathāgatena vā Tathāgatasāvakena vā ito vā pana sutvā ti. Idam - avoca sā devatā, idam vatvā tatth' eva antaradhāyi.

Atha kho āyasmā Kumārakassapo tassā rattiyā accayena yena Bhagavā ten' upasāṅkami, upasāṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho āyasmā Kumārakassapo Bhagavantam etad - avoca: Imam bhante rattim aññatarā devatā abhikkantāya rattiyā abhikkantavaṇṇā kevalakappam Andhavanam obhāsetvā yenāhām ten' upasāṅkami, upasāṅkamitvā ekamantaṇi atṭhāsi. Ekamantam ṭhitā kho bhante sā devatā mām etad - avoca: Bhikkhu bhikkhu, ayam vammiko rattim dhūmāyati divā pajjalati. Brāhmaṇo evam - āha: Abhikkhaṇa sumedha sattham ādāyāti. Abhikkhaṇanto sumedho sattham ādāya — pe — ito vā pana sutvā ti. Idam - avoca bhante sā devatā, idam vatvā tatth' eva antaradhāyi. Ko nu kho bhante vammiko, kā rattim dhūmāyanā, kā divā pajjalanā, ko brāhmaṇo, ko sumedho, kiṁ sattham, kiṁ abhikkhaṇam, kā laṅgī, kā udhumāyikā, ko dvidhāpatho, kiṁ caṅgavāram, ko kummo, kā asisūnā, kā maṁsapesi, ko nāgo ti.

Vammiko ti kho bhikkhu imass' etam cātummahābhūti-kassa kāyassa adhivacanam mātāpettikasambhavassa odana-kummāsūpacayassa aniccucchādana-parimaddana-bhedana-vid-dhamasanadhammassa. Yam kho bhikkhu divā kammante ārabba rattīm anuvitakketi anuvicarati ayam rattīm dhūmāyanā. Yam kho bhikkhu rattīm anuvitakketvā anuvicāretvā divā kammante payojeti kāyena vācāya manasā ayam divā pajjalana. Brāhmaṇo ti kho bhikkhu Tathāgatass' etam adhivacanam arahato sammāsambuddhassa. Sumedho ti kho bhikkhu sekhass' etam bhikkhuno adhivacanam. Satthan - ti kho bhikkhu ariyāy' etam paññāya adhivacanam. Abhikkhanan - ti kho bhikkhu viriyārambhass' etam adhivacanam. Laṅgi ti kho bhikkhu avijjāy' etam adhivacanam; ukkhipa laṅgiṁ, pajaha avijjaṁ, abhikkhaṇa sumedha sattham ādāyāti ayam - etassa attho. Uddhumāyikā ti kho bhikkhu kodhupāyāsass' etam adhivacanam; ukkhipa uddhumāyikam, pajaha kodhupāyāsam, abhikkhaṇa sumedha sattham ādāyāti ayam - etassa attho. Dvidhāpatho ti kho bhikkhu vicikicchāy' etam adhivacanam; ukkhipa dvidhāpatham, pajaha vicikicchaṁ, abhikkhaṇa sumedha sattham ādāyāti ayam - etassa attho. Caṅgavāran - ti kho bhikkhu pañcann' etam nīvaraṇānam adhivacanam: kāmacchandanīvaraṇapassa byāpādanīvaraṇapassa thīnamiddhanīvaraṇassa uddhaccakukkuccanīvaraṇapassa vicikicchānīvaraṇassa; ukkhipa caṅgavāram, pajaha pañca nīvaraṇe, abhikkhaṇa sumedha sattham ādāyāti ayam - etassa attho. Kummo ti kho bhikkhu pañcann' etam upādānakhandhānam adhivacanam, seyyathidaṁ: rūpupādānakkhan-dhassa vedanupādānakkhandhassa saññupādānakkhandhassa sañkhārupādānakkhandhassa viññānupādānakkhandhassa; ukkhipa kummām, pajaha pañc' upādānakkhandhe, abhikkhaṇa sumedha sattham ādāyāti ayam - etassa attho. Asisūnā ti kho bhikkhu pañcann' etam kāmaguṇānam adhivacanam: cakkhuvīññeyyānam rūpānam itthānam kantānam manāpānam piyarūpānam kāmūpasāmhitānam rajanīyānam, sotaviññeyyānam saddānam — pe — ghānaviññeyyānam gandhānam — jivhāviññeyyānam rasānam — kāyaviññeyyānam phoṭṭhabbānam itthānam kantānam manāpānam piyarūpānam kāmūpasām-

hitānam rajanīyānam; ukkhipa asisūnam, pajaha pañca kāma-guṇe, abhikkhaṇa sumedha satthaṁ ādāyāti ayam - etassa attho. Māmsapesiti kho bhikkhu nandirāgass' etam adhivacanām; ukkhipa māmsapesim, pajaha nandirāgam, abhikkhaṇa sumedha satthaṁ ādāyāti ayam - etassa attho. Nāgo ti kho bhikkhu khīnāsavass' etam bhikkhuno adhivacanām; tiṭṭhatu nāgo, mā nāgam ghaṭṭesi, namo karohi nāgassāti ayam - etassa attho ti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Kumārakassapo Bhagavato bhāsitam abhinanditi.

VĀMMIKASUTTAM TATIYAM.

24.

Evam - me sutam. Ekam samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veļuvane Kalandakanivāpe. Atha kho sambahulā jātibhūmakā bhikkhū jātibhūmiyām vassam vutthā yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidimusu. Ekamantam nisinne kho te bhikkhū Bhagavā etad - avoca: Ko nu kho bhikkhave jātibhūmiyām jātibhūmakānam bhikkhūnam sabrahmacārinam evam sambhāvito: Attanā ca appiccho appicchakathañ - ca bhikkhūnam kattā, attanā ca santuṭṭho santuṭṭhikathañ - ca bhikkhūnam kattā, attanā ca pavivitto pavivekakathañ - ca bhikkhūnam kattā, attanā ca asamīsaṭṭho asamīsaggakathañ - ca bhikkhūnam kattā, attanā ca āraddhaviriyō viriyārambhakathañ - ca bhikkhūnam kattā, attanā ca sīlasampanno sīlasampadākathañ - ca bhikkhūnam kattā, attanā ca samādhisampanno samādhisampadākathañ - ca bhikkhūnam kattā, attanā ca paññāsampanno paññāsampanno sampadākathañ - ca bhikkhūnam kattā, attanā ca vimuttisampanno vimuttisampadākathañ - ca bhikkhūnam kattā, attanā ca vimuttiñāṇadassanasampanno vimuttiñāṇadassanasampanno vimuttiñāṇadassanasampadākathañ - ca bhikkhūnam kattā, ovādako viññāpako sandassako samādapako

samuttejako sampahamsako sabrahmacārinan - ti. — Punno nāma bhante āyasmā Mantāniputto jātibhūmiyām jātibhūma-kānam bhikkhūnam sabrahmacārinam evam sambhāvito: Attanā ca appiccho appicchakathañ - ca bhikkhūnam kattā... sampahamsako sabrahmacārinan - ti.

Tena kho pana samayena āyasmā Sāriputto Bhagavato avidūre nisinno hoti. Atha kho āyasmato Sāriputtassa etad-ahosi: Lābhā āyasmato Punnassa Mantāniputtassa, suladdha-lābhā āyasmato Punnassa Mantāniputtassa, yassa viññū sabrahmacārī Satthu sammukhā anumāssa anumāssa vanṇam bhāsanti, tañ - ca Satthā abbhānumodati; app - eva ca nāma mayām kadāci karahaci āyasmatā Punnena Mantāniputtena saddhiṁ samāgaccheyyāma, app - eva nāma siyā kocid - eva kathāsallāpo ti.

Atha kho Bhagavā Rājagahe yathābhīrantam viharitvā yena Sāvatthi tena cārikām pakkāmi; anupubbena cārikām caramāno yena Sāvatthi tad-avasari. Tatra sudaṁ Bhagavā Sāvatthiyām viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Assosi kho āyasmā Punño Mantāniputto: Bhagavā kira Sāvatthim anuppatto Sāvatthiyām viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme ti. Atha kho āyasmā Punño Mantāniputto senāsanam sainsāmetvā pattacivaram ādāya yena Sāvatthi tena cārikām pakkāmi, anupubbena cārikām caramāno yena Sāvatthi Jetavanam Anāthapiṇḍikassa ārāmo yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam niṣidi. Ekamantam nisinnam kho āyasmantaṁ Punṇam Mantāniputtam Bhagavā dhammiyā kathāya sandassesi samādapesi samuttejesi sampahamsesi. Atha kho āyasmā Punño Mantāniputto Bhagavatā dhammiyā kathāya sandassito samādapito samuttejito sampahamsito Bhagavato bhāsitam abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā Bhagavantam abhivādetvā padakkhinam katvā yena Andhavanam tena pakkāmi divāvihārāya.

Atha kho aññataro bhikkhu yen' āyasmā Sāriputto ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Sāriputtam etad-avoca: Yassa kho tvam āvuso Sāriputta Punṇassa nāma bhikkhuno Mantāniputtassa abhiñham kittayamāno hosi so

Bhagavatā dhammiyā kathāya sandassito samādapito sam-
 uttejito sampahaṁsito Bhagavato bhāsitam abhinanditvā
 anumoditvā utthāy' āsanā Bhagavantam abhivādetvā padak-
 khinām katvā yena Andhavanām tena pakkanto divāvihārā-
 yati. Atha kho āyasmā Sāriputto taramānarūpo nisidanaṁ
 ādāya āyasmantaṁ Puṇṇam Mantāniputtam piṭṭhito piṭṭhito
 anubandhi sīsānuloki. Atha kho āyasmā Puṇṇo Mantāni-
 putto Andhavanām ajjhogāhitvā aññatarasmim rukkhamūle
 divāvihāram nisidi. Āyasmā pi kho Sāriputto Andhavanām
 ajjhogāhitvā aññatarasmim rukkhamūle divāvihāram nisidi.
 Atha kho āyasmā Sāriputto sāyanhasamayam patissallānā
 vuṭṭhito yen' āyasmā Puṇṇo Mantāniputto ten' upasaṅkami,
 upasaṅkamitvā āyasmata Punṇena Mantāniputtena saddhiṁ
 sammodi, sammodaniyam katham sārāniyam vītisāretvā ekam-
 antam nisidi. Ekamantam nisinno kho āyasmā Sāriputto
 āyasmantaṁ Puṇṇam Mantāniputtam etad - avoca: Bhagavati
 no āvuso brahmačariyam vussatiti. — Evam āvuso ti. — Kin-nu
 kho āvuso sīlavisuddhattham Bhagavati brahmačariyam vussa-
 titi. — No h' idam āvuso. — Kim - pan' āvuso cittavisud-
 dhattham Bhagavati brahmačariyam vussatiti. — No h' idam
 āvuso. — Kin - nu kho āvuso diṭṭhivisuddhattham Bhaga-
 vati brahmačariyam vussatiti. — No h' idam āvuso. — Kim -
 pan' āvuso kañkhāvitarapavisuddhattham Bhagavati brahma-
 cariyam vussatiti. — No h' idam āvuso. — Kin - nu kho āvuso
 maggāmaggañānadassananavisuddhattham Bhagavati brahma-
 cariyam vussatiti. — No h' idam āvuso. — Kin - pan' āvuso
 patipadāñānadassananavisuddhattham Bhagavati brahmačariyam
 vussatiti. — No h' idam āvuso. — Kin - nu kho āvuso nāna-
 dassananavisuddhattham Bhagavati brahmačariyam vussatiti. —
 No h' idam āvuso. — Kin - nu kho āvuso sīlavisuddhattham
 Bhagavati brahmačariyam vussatiti iti puṭṭho samāno: no h'
 idam āvuso ti vadesi, kim - pan' āvuso cittavisuddhattham Bhag-
 avati brahmačariyam vussatiti iti puṭṭho samāno: no h'
 idam āvuso ti vadesi; kin - nu kho āvuso diṭṭhivisuddhattham Bhag-
 avati — pe — kin - nu kho āyuso nānadassananavisuddhattham
 Bhagavati brahmačariyam vussatiti iti puṭṭho samāno: no h'
 idam āvuso ti vadesi. Kimatthañ - carah' āvuso Bhagavati

brahmacariyam vussatiti. — Anupādā parinibbānattham kho āvuso Bhagavati brahmacariyam vussatiti. — Kin - nu kho āvuso silavisuddhi anupādā parinibbānan - ti. — No h' idam āvuso. — Kim - pan' āvuso cittavisuddhi anupādā parinibbānan - ti. — No h' idam āvuso. — Kin - nu kho āvuso diṭṭhivisuddhi anupādā parinibbānan - ti. — No h' idam āvuso. — Kim - pan' āvuso kañkhāvitaraṇavavisuddhi anupādā parinibbānan - ti. — No h' idam āvuso. — Kin - nu kho āvuso maggāmaggañāṇadassananavisuddhi anupādā parinibbānan - ti. No h' idam āvuso. — Kim - pan' āvuso paṭipadāñāṇadassananavisuddhi anupādā parinibbānan - ti. — No h' idam āvuso. — Kin - nu kho āvuso nāṇadassananavisuddhi anupādā parinibbānan - ti. — No h' idam āvuso. — Kim - pan' āvuso aññatra imehi dhammehi anupādā parinibbānan - ti. — No h' idam āvuso. — Kin - nu kho āvuso silavisuddhi anupādā parinibbānan - ti iti puṭṭho samāno: no h' idam āvuso ti vadesi, kim - pan' āvuso cittavisuddhi anupādā parinibbānan - ti iti puṭṭho samāno: no h' idam āvuso ti vadesi; kin - nu kho āvuso diṭṭhivisuddhi anupādā parinibbānan - ti — pe — kin - nu kho āvuso nāṇadassananavisuddhi anupādā parinibbānan - ti iti puṭṭho samāno: no h' idam āvuso ti vadesi, kim - pan' āvuso aññatra imehi dhammehi anupādā parinibbānan - ti iti puṭṭho samāno: no h' idam āvuso ti vadesi. Yathākatham pan' āvuso imassa bhāsitassa attho datṭhabbo ti.

Silavisuddhiñ - ce āvuso Bhagavā anupādā parinibbānam paññāpessa, sa-upādānam yeva samānam anupādā parinibbānam paññāpessa. Cittavisuddhiñ - ce āvuso ... Diṭṭhivisuddhiñ - ce āvuso ... Kankhāvitaraṇavavisuddhiñ - ce āvuso ... Maggāmaggañāṇadassananavisuddhiñ - ce āvuso ... Paṭipadāñāṇadassananavisuddhiñ - ce āvuso ... Nāṇadassananavisuddhiñ - ce āvuso Bhagavā anupādā parinibbānam paññāpessa, sa-upādānam yeva samānam anupādā parinibbānam paññāpessa. Aññatra ca āvuso imehi dhammehi anupādā parinibbānam abhavissa, puthujjano parinibbāyeyya, puthujjano hi āvuso aññatra imehi dhammehi. Tena h' āvuso upaman - te karissāmi, upamāya p' idh' ekacce viññū purisā bhāsitassa attham ājānanti. Seyyathā pi āvuso rāñño Pasenadissa Kosalassa Sāvatthiyam

paṭivasantassa Sākete kiñcid - eva accāyikām karaṇiyām uppaj-
 jeyya, tassa antarā ca Sāvatthiṁ antarā ca Sāketam satta rath-
 vinītāni upaṭṭhapeyyum. Atha kho āvuso rājā Pasenadi Kosalo
 Sāvatthiyā nikkhamitvā antepuradvārā paṭhamām rathavinītam
 abhirūheyya, paṭhamena rathavinītena dutiyām rathavinītam
 pāpuṇeyya; paṭhamām rathavinītam vissajjeyya dutiyām rath-
 vinītāni abhirūheyya, dutiyena rathavinītena tatiyām ratha-
 vinītāni pāpuṇeyya; dutiyām ... pāpuṇeyya; tatiyām ... pā-
 puṇeyya; catutthām ... pāpuṇeyya; pañcamām rathavinītam
 vissajjeyya chaṭṭhamām rathavinītam abhirūheyya, chatṭhena
 rathavinītena sattamām rathavinītam pāpuṇeyya; chaṭṭhamām
 rathavinītam vissajjeyya sattamām rathavinītam abhirūheyya,
 sattamena rathavinītena Sāketam anupāpuṇeyya antepura-
 dvāram. Tam - enām antepuradvāragataṁ samānam mittā-
 maccā nātisālohitā evam puccheyyuṁ: Iminā tvām mahārāja
 rathavinītena Sāvatthiyā Sāketam anuppatto antepuradvāran-
 ti. Katham byākaramāno nu kho āvuso rājā Pasenadi Ko-
 salo sammā byākaramāno byākareyyāti. — Evam byākara-
 māno kho āvuso rājā Pasenadi Kosalo sammā byākaramāno
 byākareyya: Idha me Sāvatthivām paṭivasantassa Sākete
 kiñcid - eva accāyikām karaṇiyām uppajji. Tassa me antarā
 ca Sāvatthiṁ antarā ca Sāketam satta rathavinītāni upaṭṭha-
 pesum. Atha khvāham Sāvatthiyā nikkhamitvā antepura-
 dvārā paṭhamām rathavinītam abhirūhiṁ, paṭhamena ratha-
 vinītena dutiyām rathavinītam pāpuṇīm; paṭhamām ratha-
 vinītam nissajīm dutiyām rathavinītam abhirūhiṁ, dutiyena
 rathavinītena tatiyām rathavinītam pāpuṇīm; dutiyām ... pā-
 puṇīm; tatiyām ... pāpuṇīm; catutthām ... pāpuṇīm; pañca-
 mām rathavinītam nissajīm chaṭṭhamām rathavinītam abhirūhiṁ,
 chatṭhena rathavinītena sattamām rathavinītam pāpuṇīm;
 chaṭṭhamām rathavinītam nissajīm sattamām rathavinītam abhi-
 rūhiṁ, sattamena rathavinītena Sāketam anuppatto ante-
 puradvāran - ti. Evam byākaramāno kho āvuso rājā
 Pasenadi Kosalo sammā byākaramāno byākareyyāti. —
 Evam - eva kho āvuso silavisuddhi yāvad - eva cittavisuddhat-
 thā, cittavisuddhi yāvad - eva diṭṭhivisuddhatthā, diṭṭhivisuddhi
 yāvad - eva kaṅkhāvitaranavisuddhatthā, kaṅkhāvitaranā-

visuddhi yāvad - eva maggāmaggañāñadassanavisuddhatthā, maggāmaggañāñadassanavisuddhi yāvad - eva paṭipadāñāñadassanavisuddhatthā, paṭipadāñāñadassanavisuddhi yāvad - eva ñāñadassanavisuddhatthā, ñāñadassanavisuddhi yāvad - eva anupādā parinibbānatthā. Anupādā parinibbānatthām kho āvuso Bhagavati brahmacariyām vussatiti.

Evaīn vutte āyasmā Sāriputto āyasmantam Pūṇam Mantāñiputtam etad - avoca: Konāmo āyasmā kathañ - ca pan' āyasmantam sabrahmacārī jānantiti. — Pūṇo ti kho me āvuso nāmam, Mantāñiputto ti ca pana mām sabrahmacārī jānantiti. — Acchariyām āvuso abbhutam āvuso, yathā tam sutavatā sāvakena samma - d - eva Satthusāsanam ājānantena evam - evam āyasmatā Pūṇena Mantāñiputtena gambhirā gambhirā pañhā anumāssa anumāssa byākatā. Lābhā sabrahmacārīnam suladdhalābhā sabrahmacārīnam ye āyasmantam Pūṇam Mantāñiputtam labhanti dassanāya labhanti payirupāsanāya. Celañdukena ce pi sabrahmacārī āyasmantam Pūṇam Mantāñiputtam muddhanā pariharantā labheyyum dassanāya labheyyum payirupāsanāya, tesam - pi lābhā tesam - pi suladdham. Amhākam - pi lābhā amhākam - pi suladdham ye mayam āyasmantam Pūṇam Mantāñiputtam labhāma dassanāya labhāma payirupāsanāyāti.

Evaīn vutte āyasmā Pūṇo Mantāñiputto āyasmantam Sāriputtam etad - avoca: Konāmo āyasmā kathañ - ca pana āyasmantam sabrahmacārī jānantiti. — Upatisso ti kho me āvuso nāmam, Sāriputto ti ca pana mām sabrahmacārī jānantiti. — Satthukappena vata kira bho sāvakena saddhiṁ mantayamānā na jānimha: āyasmā Sāriputto ti; sace hi mayam jāneyyāma: āyasmā Sāriputto ti, ettakam - pi no na - ppāti - bhāseyya. Acchariyām āvuso abbhutam āvuso, yathā tam sutavatā sāvakena samma - d - eva Satthusāsanam ājānantena evam - evam āyasmatā Sāriputtena gambhirā gambhirā pañhā anumāssa anumāssa pucchitā. Lābhā sabrahmacārīnam suladdhalābhā sabrahmacārīnam ye āyasmantam Sāriputtam labhanti dassanāya labhanti payirupāsanāya. Celañdukena ce pi sabrahmacārī āyasmantam Sāriputtam muddhanā pariharantā labheyyum dassanāya labheyyum payirupāsanāya,

tesam - pi lābhā tesam - pi suladdham. Amhākam - pi lābhā amhākam - pi suladdham ye mayam āyasmantam Sāriputtam labhāma dassanāya labhāma payirupāsanāyāti.

Itiha te ubho mahānāgā aññamaññassa subhāsitam samanumodimisūti.

RATHAVINĪTASUTTAM CATUTTHAM.

25.

Evam - me sutam. Ekaṁ samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca:

Na bhikkhave nevāpiko nivāpam nivapati migajātānam: imam me nivāpam nivuttam migajātā paribhuñjantā dīghāyukā vanṇavanto ciraṁ dīgham - addhānam yāpentūti. Evañca kho bhikkhave nevāpiko nivāpam nivapati migajātānam: imam me nivāpam nivuttam migajātā anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjissanti, anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjamānā madam āpajjissanti, mattā samānā pamādaṁ āpajjissanti, pamattā samānā yathākāmakaranīyā bhavissanti imasmin nivāpe ti.

Tatra bhikkhave paṭhamā migajātā amum nivāpam ni-vuttam nevāpikassa anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjimsu, te tattha anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjamānā madam āpajjimsu, mattā samānā pamādaṁ āpajjimsu, pamattā samānā yathākāmakaranīyā ahesum nevāpikassa amusmin nivāpe. Evam hi te bhikkhave paṭhamā migajātā na parimuccimsu nevāpikassa iddhānubhāvā.

Tatra bhikkhave dutiyā migajātā evam samacintesum: Ye kho te paṭhamā migajātā amum nivāpam nivuttam nevāpikassa anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjimsu, te tattha anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjamānā madam āpajjimsu, mattā samānā pamādaṁ āpajjimsu, pamattā samānā

yathākāmakaraṇīyā ahesum nevāpikassa amusmim nivāpe; evam hi te paṭhamā migajātā na parimuccīmsu nevāpikassa iddhānubhāvā. Yan-nūna mayam sabbaso nivāpabhojanā paṭivirameyyāma, bhayabhogā paṭiviratā araññāyatanañi ajjhogāhitvā vihareyyāmāti. Te sabbaso nivāpabhojanā paṭiviramīmsu, bhayabhogā paṭiviratā araññāyatanañi ajjhogāhitvā vihariṁsu. Tesam gimhānam pacchime māse tiṇodakasaṅkhaye adhimattakasimānam patto kāyo hoti, tesam adhimattakasimānam pattakāyānam balaviriyaṁ parihāyi, balaviriye parihīne tam-eva nivāpaṁ nivuttam nevāpikassa paccāgamiṁsu. Te tattha anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjīmsu, te tattha anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjamānā madam āpajjīmsu, mattā samānā pamādām āpajjīmsu, pamattā samānā yathākāmakaraṇīyā ahesum nevāpikassa amusmim nivāpe. Evam hi te bhikkhave dutiyā pi migajātā na parimuccīmsu nevāpikassa iddhānubhāvā.

Tatra bhikkhave tatiyā migajātā evam samacintesumi: Ye kho te paṭhamā migajātā amum nivāpaṁ nivuttam nevāpikassa — pe — evam hi te paṭhamā migajātā na parimuccīmsu nevāpikassa iddhānubhāvā. Ye pi te dutiyā migajātā evam samacintesumi: ye kho te paṭhamā migajātā amum nivāpaṁ nivuttam nevāpikassa — pe — evam hi te paṭhamā migajātā na parimuccīmsu nevāpikassa iddhānubhāvā; yan-nūna mayam sabbaso nivāpabhojanā paṭivirameyyāma, bhayabhogā paṭiviratā araññāyatanañi ajjhogāhitvā vihariṁsu; tesam gimhānam pacchime māse tiṇodakasaṅkhaye adhimattakasimānam patto kāyo hoti, tesam adhimattakasimānam pattakāyānam balaviriyaṁ parihāyi, balaviriye parihīne tam-eva nivāpaṁ nivuttam nevāpikassa paccāgamiṁsu; te tattha anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjīmsu, te tattha anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjamānā madam āpajjīmsu, mattā samānā pamādām āpajjīmsu, pamattā samānā yathākāmakaraṇīyā ahesum nevāpikassa amusmim nivāpe; evam hi te dutiyā pi migajātā na parimuccīmsu nevāpikassa iddhānubhāvā. Yan-nūna mayam amum nivāpaṁ nivuttam nevāpikassa

upanissāya āsayam kappayyāma, tatr' āsayam kappetvā amūm nivāpaṁ nivuttam nevāpikassa ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjissāma, ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjamānā na madam āpajjissāma, amattā samānā na - ppamādām āpajjissāma, appamattā samānā na yathākāmakaraṇīyā bhavissāma nevāpikassa amusmīm nivāpe ti. Te amūm nivāpaṁ nivuttam nevāpikassa upanissāya āsayam kappayimśu, tatr' āsayam kappetvā amūm nivāpaṁ nivuttam nevāpikassa ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjimśu, te tattha ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjamānā na madam āpajjimśu, amattā samānā na - ppamādām āpajjimśu, appamattā samānā na yathākāmakaraṇīyā ahesum nevāpikassa amusmīm nivāpe.

Tatra bhikkhave nevāpikassa ca nevāpikaparisāya ca etad - ahosi: Saṭha - ssu nām' ime tatiyā migajātā ketubhino, iddhimantas - su nām' ime tatiyā migajātā parajanā, imañ - ca nāma nivāpaṁ nivuttam paribhuñjanti na ca nesam jānāma āgatim vā gatim vā; yan - nūna mayam imam nivāpaṁ nivuttam mahatīhi dañḍavākarāhi samantā sappadesam anuparivāreyyāma, app - eva nāma tatiyānam migajātānam āsayam passeyyāma yattha te gāham gaccheyyun - ti. Te amūm nivāpaṁ nivuttam mahatīhi dañḍavākarāhi samantā sappadesam anuparivāresum. Addasāsum kho bhikkhave nevāpiko ca nevāpikaparisā ca tatiyānam migajātānam āsayam yattha te gāham agamamīsu. Evam hi te bhikkhave tatiyā pi migajātā na parimuccimīsu nevāpikassa iddhānubhāvā.

Tatra bhikkhave catuthā migajātā evam samacintesuṁ: Ye kho te paṭhamā migajātā amūm nivāpaṁ nivuttam nevāpikassa — pe — evam hi te paṭhamā migajātā na parimuccimīsu nevāpikassa iddhānubhāvā. Ye pi te dutiyā migajātā evam samacintesuṁ: ye kho te paṭhamā migajātā amūm nivāpaṁ nivuttam nevāpikassa — pe — evam hi te paṭhamā migajātā na parimuccimīsu nevāpikassa iddhānubhāvā; yan - nūna mayam — pe — evam hi te dutiyā pi migajātā na parimuccimīsu nevāpikassa iddhānubhāvā. Ye pi te tatiyā migajātā evam samacintesuṁ: ye kho te pa-

ṭhamā migajātā — pe — evam hi te paṭhamā migajātā na parimuccimsu nevāpikassa iddhānubhāvā; ye pi te dutiyā migajātā evam samacintesuṁ: ye kho te paṭhamā migajātā — pe — evam hi te paṭhamā migajātā na parimuccimsu nevāpikassa iddhānubhāvā; yan-nūna mayam — pe — evam hi te dutiyā pi migajātā na parimuccimsu nevāpikassa iddhānubhāvā; yan-nūna mayam amum nivāpam nivuttam nevāpikassa upanissāya āsayam kappeyyāma, tatr' āsayam kappetvā amum nivāpam nivuttam nevāpikassa ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjissāma, ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjamānā na madam āpajjissāma, amattā samānā na - ppamādam āpajjissāma, appamattā samānā na yathākāmakaraṇīyā bhavis-sāma nevāpikassa amusmīm nivāpe ti; te amum nivāpam nivuttam nevāpikassa upanissāya āsayam kappayīmsu, tatr' āsayam kappetvā amum nivāpam nivuttam nevāpikassa ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjīmsu, te tatha ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjamānā na madam āpajjīmsu, amattā samānā na - ppamādam āpajjīmsu, appamattā samānā na yathākāmakaraṇīyā ahesum nevāpikassa amusmīm nivāpe. Tatra nevāpikassa ca nevāpikaparisāya ca etad-ahosi: Saṭha - ssu nām' ime tatiyā migajātā keṭubhino, iddhimantas-su nām' ime tatiyā migajātā parajanā, imañ-ca nāma nivāpam nivuttam paribhuñjanti na ca nesañ jānāma āgatim vā gatim vā, yan-nūna mayam imam nivāpam nivuttam mahatihi danḍavākarāhi samantā sappadesam anuparivāreyyāma, app-eva nāma tatiyānam migajātānam āsayam passeyyāma yattha te gāham gaccheyyun - ti. Te amum nivāpam nivuttam mahatihi danḍavākarāhi samantā sappadesam anuparivāresum. Addasāsum kho nevāpiko ca nevāpikaparisā ca tatiyānam migajātānam āsayam yattha te gāham agamaṁsu; evam hi te tatiyā pi migajātā na parimuccimsu nevāpikassa iddhānubhāvā. Yan-nūna mayam yattha agati nevāpikassa ca nevāpikaparisāya ca tatr' āsayam kappeyyāma, tatr' āsayam kappetvā amum nivāpam nivuttam nevāpikassa ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjeyyāma, ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjamānā na madam āpajjissāma, amattā samānā na - ppamādam āpajjissāma, appamattā samānā na yathā-

kāmakaraṇīyā bhavissāma nevāpikassa amusmiṁ nivāpe ti. Te yattha agati nevāpikassa ca nevāpikaparisāya ca tatr' āsayam kappayimśu, tatr' āsayam kappetvā amum nivāpam nivuttam nevāpikassa ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjimśu, te tattha ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjamānā na madam āpajjiṁsu, amattā samānā na - ppamādaṁ āpajjiṁsu, appamattā samānā na yathākāmakaraṇīyā ahesum nevāpikassa amusmiṁ nivāpe.

Tatra bhikkhave nevāpikassa ca nevāpikaparisāya ca etad - ahosi: Saṭha - ssu nām' ime catutthā migajātā keṭubhino, iddhimantas - su nām' ime catutthā migajātā parajanā, imañ - ca nāma nivāpam nivuttam paribhuñjanti na ca nesam jānāma āgatim vā gatim vā; yan - nūna mayam imam nivāpam nivuttam mahatīhi daṇḍavākarāhi samantā sappadesam anuparivāreyyāma, app - eva nāma catutthānam migajātānam āsayam passeyyāma yattha te gāham gaccheyyun - ti. Te amum nivāpam nivuttam mahatīhi daṇḍavākarāhi samantā sappadesam anuparivāresum. N' eva kho bhikkhave addasāsum nevāpiko ca nevāpikaparisā ca catutthānam migajātānam āsayam yattha te gāham gaccheyyūm. Tatra bhikkhave nevāpikassa ca nevāpikaparisāya ca etad - ahosi: Sace kho mayam catutthe migajāte ghaṭṭessāma te ghaṭṭitā aññe ghaṭṭessanti, te ghaṭṭitā aññe ghaṭṭessanti, evam imam nivāpam nivuttam sabbaso migajātā riñcissanti, yan - nūna mayam catutthe migajāte ajjhupekkheyāmāti. Ajjhupekkhiṁsu kho bhikkhave nevāpiko ca nevāpikaparisā ca catutthe migajāte. Evam hi te bhikkhave catutthā migajātā parimuccimśu nevāpikassa iddhānubhāvā.

Upamā kho me ayam bhikkhave katā athassa viññāpanāya, ayam c' ev' ettha attho: Nivāpo ti kho bhikkhave pañcann' etam kāmaguṇānam adhivacanām. Nevāpiko ti kho bhikkhave Mārass' etam pāpimato adhivacanām. Nevāpikaparisā ti kho bhikkhave Māraparisiy' etam adhivacanām. Migajātā ti kho bhikkhave samanabrāhmaṇān' etam adhivacanām.

Tatra bhikkhave paṭhamā samanabrāhmaṇā amum nivāpam nivuttam Mārassa amūni ca lokāmisāni anupakhajja

mucchitā bhojanāni bhuñjīmsu, te tattha anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjamānā madam āpajjīmsu, mattā samānā pamādām āpajjīmsu, pamattā samānā yathākāmakaraṇīyā ahesum Mārassa amusmīm nivāpe amusmī - ca lokāmise. Evam hi te bhikkhave paṭhamā samanabrahmaṇā na parimuccīmsu Mārassa iddhānubhāvā. Seyyathā pi te bhikkhave paṭhamā migajātā tathūpame aham ime paṭhame samanabrahmape vadāmi.

Tatra bhikkhave dutiyā samanabrahmaṇā evam samacintesum: Ye kho te paṭhamā samanabrahmaṇā amūm nivāpam nivuttam Mārassa amūni ca lokāmisāni anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjīmsu, te tattha anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjamānā madam āpajjīmsu, mattā samānā pamādām āpajjīmsu, pamattā samānā yathākāmakaraṇīyā ahesum Mārassa amusmīm nivāpe amusmī - ca lokāmise, evam hi te paṭhamā samanabrahmaṇā na parimuccīmsu Mārassa iddhānubhāvā. Yan-nūna mayam sabbaso nivāpabhojanā lokāmisā paṭivirameyyāma, bhayabhogā paṭiviratā araññāyatānāni ajjhogāhitvā vihareyyāmāti. Te sabbaso nivāpabhojanā lokāmisā paṭiviramīmsu. bhayabhogā paṭiviratā araññāyatānāni ajjhogāhitvā vihariīmsu, te tattha sākabhakkhā pi ahesum, sāmākabhakkhā pi ahesum, nīvārabhakkhā pi ahesum, daddulabhakkhā pi ahesum, haṭabhakkhā pi ahesum, kañabhabhakkhā pi ahesum, ācāmabhakkhā pi ahesum, piññākabhakkhā pi ahesum, tiñabhabhakkhā pi ahesum, gomaya-bhakkhā pi ahesum, vanamūlaphalāhārā yāpesum pavattaphalabhoji. Tesam gimhānam pacchime māse tiñodaka-saṅkhaye adhimattakasimānam patto kāyo hoti, tesam adhimattakasimānam pattakāyānam balaviriyām parihāyi, balaviriye parihīne cetovimutti parihāyi, cetovimuttiyā parihīnāya tam-eva nivāpam nivuttam Mārassa paccāgamaīmsu tāni ca lokāmisāni. Te tattha anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjīmsu, te tattha anupakhajja mucchitā bhojanāni bhuñjamānā madam āpajjīmsu, mattā samānā pamādām āpajjīmsu, pamattā samānā yathākāmakaraṇīyā ahesum Mārassa amusmīm nivāpe amusmī - ca lokāmise. Evam hi te bhikkhave dutiyā pi samanabrahmaṇā na parimuccīmsu Mā-

rassa iddhānubhāvā. Seyyathā pi te bhikkhave dutiyā migajātā tathūpame aham ime dutiye samaṇabrahmaṇe vadāmi.

Tatra bhikkhave tatiyā samaṇabrahmaṇā evam samaṇtesum: Ye kho te paṭhamā samaṇabrahmaṇā amūm nivāpām nivuttam Mārassa amūni ca lokāmisāni — pe — evam hi te paṭhamā samaṇabrahmaṇā na parimuccīmsu Mārassa iddhānubhāvā. Ye pi te dutiyā samaṇabrahmaṇā evam samaṇtesum: ye kho te paṭhamā samaṇabrahmaṇā amūm nivāpām nivuttam Mārassa amūni ca lokāmisāni — pe — evam hi te paṭhamā samaṇabrahmaṇā na parimuccīmsu Mārassa iddhānubhāvā; yan-nūna mayam sabbaso nivāpabhojanā... vihareyyāmāti; te sabbaso nivāpabhojanā... viharīmsu; te tattha sākabhakkhā pi ahesum ... pavattaphalabhojī; tesam gimhānam pacchime māse ... tāni ca lokāmisāni; te tattha anupakhajja... amusmiñ - ca lokāmise; evam hi te dutiyā pi samaṇabrahmaṇā na parimuccīmsu Mārassa iddhānubhāvā. Yan-nūna mayam amūm nivāpām nivuttam Mārassa amūni ca lokāmisāni upanissāya āsayam kappayyāma, tatr' āsayam kappetvā amūm nivāpām nivuttam Mārassa amūni ca lokāmisāni ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjissāma, ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjamānā na madam āpajjissāma, amattā samānā na - ppamādām āpajjissāma, appamattā samānā na yathākāmakaraṇiyā bhavissāma Mārassa amusmīm nivāpe amusmiñ - ca lokāmise ti. Te amūm nivāpām nivuttam Mārassa amūni ca lokāmisāni upanissāya āsayam kappayīmsu, tatr' āsayam kappetvā amūm nivāpām nivuttam Mārassa amūni ca lokāmisāni ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjīmsu, te tattha ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjamānā na madam āpajjīmsu, amattā samānā na - ppamādām āpajjīmsu, appamattā samānā na yathākāmakaraṇiyā ahesum Mārassa amusmīm nivāpe amusmiñ - ca lokāmise. Api ca kho evamditthikā ahesum: Sassato loko iti pi, asassato loko iti pi, antavā loko iti pi, anantavā loko iti pi, tam jivam tam sariram iti pi, aññam jivam aññam sariram iti pi, hoti tathāgato param-maraṇā iti pi, na hoti tathāgato param-maraṇā iti pi, hoti ca na ca hoti tathāgato param-maraṇā iti pi, n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā

iti pi. Evam hi te bhikkhave tatiyā pi samanabrahmaṇā na parimuccīṁsu Mārassa iddhānubhāvā. Seyyathā pi te bhikkhave tatiyā migajatā tathūpame aham īme tatiye samanabrahmaṇe vadāmī.

Tatra bhikkhave catutthā samanabrahmaṇā evam samacintesum: Ye kho te paṭhamā samanabrahmaṇā amūm nivāpam nivuttam Mārassa — pe — evam hi te paṭhamā samanabrahmaṇā na parimuccīṁsu Mārassa iddhānubhāvā. Ye pi te dutiyā samanabrahmaṇā evam samacintesum: ye kho te paṭhamā samanabrahmaṇā — pe — evam hi te paṭhamā samanabrahmaṇā na parimuccīṁsu Mārassa iddhānubhāvā; yan - nūna mayam sabbaso nivāpabhojanā — pe — evam hi te dutiyā pi samanabrahmaṇā na parimuccīṁsu Mārassa iddhānubhāvā. Ye pi te tatiyā samanabrahmaṇā evam samacintesum: ye kho te paṭhamā samanabrahmaṇā — pe — evam hi te paṭhamā samanabrahmaṇā na parimuccīṁsu Mārassa iddhānubhāvā; yan - nūna mayam sabbaso nivāpabhojanā — pe — evam hi te dutiyā pi samanabrahmaṇā na parimuccīṁsu Mārassa iddhānubhāvā; yan - nūna mayam amūm nivāpam nivuttam Mārassa amūni ca lokāmisāni upanissāya āsayam kappeyyāma... amusmiñ - ca lokāmise ti; te amūm nivāpam ... amusmiñ - ca lokāmise; api ca kho evamdiṭṭhikā ahesum: sassato loko iti pi — pe — n' eva hoti na na hoti tathāgato param - maranā iti pi; evam hi te tatiyā pi samanabrahmaṇā na parimuccīṁsu Mārassa iddhānubhāvā. Yan - nūna mayam yattha agati Mārassa ca Māraparisāya ca tatr' āsayam kappeyyāma, tatr' āsayam kappetvā amūm nivāpam nivuttam Mārassa amūni ca lokāmisāni ananupakhajja amuechitā bhojanāni bhuñjissāma, ananupakhajja amuechitā bhojanāni bhuñjamānā na madam āpajjissāma, amattā samānā nappamādām āpajjissāma, appamattā samānā na yathākāmaranāyiā bhavissāma Mārassa amusmiñ nivāpe amusmiñ - ca lokāmise ti. Te yattha agati Mārassa ca Māraparisāya ca tatr' āsayam kappayīṁsu; tatr' āsayam kappetvā amūm nivā-

pam nivuttam Mārassa amūni ca lokāmisāni ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjīmsu, te tattha ananupakhajja amucchitā bhojanāni bhuñjamānā na madam āpajjīmsu, amattā samānā na ppamādām āpajjīmsu, appamattā samānā na yathākāmakaranāiyā ahesum Mārassa amusmiñ nivāpe amusmiñ - ca lokāmise. Evam hi te bhikkhave catutthā sa-maṇabrahmaṇā parimuccīmsu Mārassa iddhānubhāvā. Sey-yathā pi te bhikkhave catutthā migajātā tathūpame ahañ īme catutthe sa-maṇabrahmaṇe vadāmī.

Kathañ - ca bhikkhave agati Mārassa ca Māraparisāya ca: Idha bhikkhave bhikkhu vivic' eva kāmehi vivicca akusa-lehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharati. Ayañ vuccati bhikkhave bhikkhu: andham - akāsi Māram, apadām vadhitvā Māracakkhum adassanañ gato pāpimato. Puna ca param bhikkhave bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā ajjhattam sampaśādanām cetaso ekodibhāvam avitakkam avicāram sam-ādhijam pītisukham dutiyam jhānañ upasampajja viharati. Ayañ vuccati bhikkhave bhikkhu: andham - akāsi Māram, apadām vadhitvā Māracakkhum adassanañ gato pāpimato. Puna ca param bhikkhave bhikkhu pītiyā ca virāgā upekhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañ - ea kāyena paṭisamvēdeti yan - tam ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihāri ti tatiyam jhānañ upasampajja viharati. Ayañ vuccati bhikkhave ... pāpimato. Puna ca param bhikkhave bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānam atthagamā adukkham-asukham upekhāsatipārisuddhim catuttham jhānañ upasampajja viharati. Ayañ vuccati bhikkhave ... pāpimato. Puna ca param bhikkhave bhikkhu sabbaso rūpasaññānam samatikkamā paṭighasaññānam atthagamā nānattasaññānam amanasikārā ananto ākāso ti ākāsānañcāyatanañ upasampajja viharati. Ayañ vuccati bhikkhave ... pāpimato. Puna ca param bhikkhave bhikkhu sabbaso ākāsānañcāyatanañ samatikkamma anantañ viññānan - ti viññānañcāyatanañ upasampajja viharati. Ayañ vuccati bhikkhave ... pāpimato. Puna ca param bhikkhave bhikkhu sabbaso viññānañcāyatanañ

samatikkamma na-tthi kiñciti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayām vuccati bhikkhave ... pāpimato. Puna ca param bhikkhave bhikkhu sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayām vuccati bhikkhave bhikkhu: andham - akāsi Māram, apadaṁ vadhitvā Māracakkhum adassanam gato pāpimato. Puna ca param bhikkhave bhikkhu sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodham upasampajja viharati, paññāya c' assa disvā āsavā parikkhiñā honti. Ayām vuccati bhikkhave bhikkhu: andham - akāsi Māram, apadaṁ vadhitvā Māracakkhum adassanam gato pāpimato, tiṇṇo loke visattikan - ti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitam abhinandun - ti.

NIVĀPASUTTAM PAÑCAMAM.

26.

Evam - me sutam. Ekaṁ samayam Bhagavā Sāvatthiyām viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Bhagavā pubbanhasamayam nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Sāvatthim piṇḍāya pāvisi. Atha kho sambahulā bhikkhū yen' āyasmā Ānando ten' upasaṅkamīnsu, upasaṅkamitvā āyasmantam Ānandaṁ etad - avocūm: Cirassutā no āvuso Ānanda Bhagavato sammukhā dhammī kathā, sādhu mayam āvuso Ānanda labheyyāma Bhagavato sammukhā dhammikam katham savanāyāti. — Tena h' āyasmanto yena Rammakassa brāhmaṇassa assamo ten' upasaṅkamatha, app - eva nāma labheyyātha Bhagavato sammukhā dhammikam katham savanāyāti. — Evam - āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Ānandassa paccassosum. Atha kho Bhagavā Sāvatthiyām piṇḍāya caritvā pacchābhuttam piṇḍapātapaṭikkanto āyasmantam Ānandaṁ āmantesi: Āyām' Ānanda yena Pubbārāmo Migāramātu pāsādo ten' upasaṅkamissāma divāvihārāyāti. Evam bhante ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paccassosi.

Atha kho Bhagavā āyasmatā Ānandena saddhim yena Pubbārāmo Migāramātu pāsādo ten' upasaṅkami divāvihārāya. Atha kho Bhagavā sāyanhasamayaṁ patisallāṇā vutthito āyasmantam Ānandam āmantesi: Āyām' Ānanda yena Pubbakotthako ten' upasaṅkamissāma gattāni parisūcītun - ti. Evam - bhante ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paccassosi. Atha kho Bhagavā āyasmatā Ānandena saddhim yena Pubbakotthako ten' upasaṅkami gattāni parisūcītum; Pubbakotthake gattāni parisūcītvā pacuttaritvā ekacīvaro atthāsi gattāni pubbāpayamāno. Atha kho āyasmā Ānando Bhagavantam etad - avoca: Ayam bhante Rammakassa brāhmaṇassa assamo avidūre; ramaṇīyo bhante Rammakassa brāhmaṇassa assamo, pāsādiko bhante Rammakassa brāhmaṇassa assamo; sādu bhante Bhagavā yena Rammakassa brāhmaṇassa assamo ten' upasaṅkamatu anukampaṁ upādāyāti. Adhvāsesi Bhagavā tunhībhāvena. Atha kho Bhagavā yena Rammakassa brāhmaṇassa assamo ten' upasaṅkami. Tena kho pana samayena sambahulā bhikkhū Rammakassa brāhmaṇassa assame dhammiyā kathāya sannisinnā honti. Atha kho Bhagavā bahidvārakotthake atthāsi kathāpariyosānam āgamyamāno. Atha kho Bhagavā kathāpariyosānam viditvā ukkāsitvā aggalām ākoṭesi; vivarīmu kho te bhikkhū Bhagavato dvāram. Atha kho Bhagavā Rammakassa brāhmaṇassa assamam pavisitvā paññatte āsane nisidi. Nisajja kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Kāya nu 'ttha bhikkhave etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā ti. Bhagavantam - eva kho no bhante ārabba dhammī kathā vippakatā, atha Bhagavā anuppatto ti. Sādu bhikkhave, etam kho bhikkhave tumhākam patirūpaṁ kulaputtānam saddhā agārasmā anagāriyam pabbajitānam yam tumhe dhammiyā kathāya sannisideyyātha. *Sannipatitānam* vo bhikkhave dvayam karaṇiyam: dhammī vā kathā ariyo vā tunhībhāvo.

Dve 'mā bhikkhave pariyesanā: ariyā ca pariyesanā anariyā ca pariyesanā. Katamā ca bhikkhave anariyā pariyesanā: Idha bhikkhave ekacco attanā jātidhammo samāno jātidhammañ - ñeva pariyesati, attanā jarādhammo samāno

jarādhammañ - ñeva pariyesati, attanā byādhidhammo... attanā maraṇadhammo... attanā sokadhammo... attanā saṅkilesadhammo samāno saṅkilesadhammañ - ñeva pariyesati. Kiñ - ca bhikkhave jātidhammañ vadetha: Puttabhariyam bhikkhave jātidhammañ, dāsidāsam jātidhammañ, ajeļakam jātidhammañ, kukkuṭasūkaram jātidhammañ, hatthigavāssavalavam jātidhammañ, jātarūparajatañ jātidhammañ. Jātidhammā h' ete bhikkhave upadhayo, ethhāyam gathito mucchito ajjhopanno attanā jātidhammo samāno jātidhammañ - ñeva pariyesati. Kiñ - ca bhikkhave jarādhammañ vadetha: Puttabhariyam bhikkhave jarādhammañ, dāsidāsam j., ajeļakan j., kukkuṭasūkaram j., hatthigavāssavalavam j., jātarūparajatañ jarādhammañ. Jarādhammā h' ete bhikkhave upadhayo, ethhāyam gathito mucchito ajjhopanno attanā jarādhammo samāno jarādhammañ - ñeva pariyesati. Kiñ - ca bhikkhave byādhidhammañ vadetha: Puttabhariyam bhikkhave byādhidhammañ, dāsidāsam by., ajeļakan by., kukkuṭasūkaram by., hatthigavāssavalavam byādhidhammañ. Byādhidhammā h' ete... byādhidhammañ - ñeva pariyesati. Kiñ - ca bhikkhave maraṇadhammañ vadetha: Puttabhariyam bhikkhave maraṇadhammañ, dāsidāsam m., ajeļakan m., kukkuṭasūkaram m., hatthigavāssavalavam maraṇadhammañ. Maṇaṇadhammā h' ete... maraṇadhammañ - ñeva pariyesati. Kiñ - ca bhikkhave sokadhammañ vadetha: Puttabhariyam bhikkhave sokadhammañ, dāsidāsam s., ajeļakan s., kukkuṭasūkaram s., hatthigavāssavalavam sokadhammañ. Sokadhammā h' ete... sokadhammañ - ñeva pariyesati. Kiñ - ca bhikkhave saṅkilesadhammañ vadetha: Puttabhariyam bhikkhave saṅkilesadhammañ, dāsidāsam saṅkilesadhammañ, ajeļakan saṅkilesadhammañ, kukkuṭasūkaram saṅkilesadhammañ, hatthigavāssavalavam saṅkilesadhammañ, jātarūparajatañ saṅkilesadhammañ. Saṅkilesadhammā h' ete bhikkhave upadhayo, ethhāyam gathito mucchito ajjhopanno attanā saṅkilesadhammo samāno saṅkilesadhammañ - ñeva pariyesati. Ayañ bhikkhave anariyā pariyesanā.

Katamā ca bhikkhave ariyā pariyesanā: Idha bhikkhave ekacco attanā jātidhammo samāno jātidhamme ādinavam

viditvā ajātam anuttaram yogakkhemam nibbānam pariyesati, attanā jarādhammo samāno jarādhamme ādinavam viditvā ajaram anuttaram yogakkhemam nibbānam pariyesati, attanā byādhidhammo samāno .. abyādhi .., attanā maranadhammo sāmāno .. amataṁ .., attanā sokadhammo samāno.. asokam .., attanā saṅkilesadhammo samāno saṅkilesadhamme ādinavam viditvā asaṅkiliṭṭham anuttaram yogakkhemam nibbānam pariyesati. Ayam bhikkhave ariyā pariyesanā.

Aham - pi sudam bhikkhave pubbe va sambodhā anabhisambuddho bodhisatto va samāno attanā jātidhammo samāno jātidhammañ - ñeva pariyesāmi, attanā jarādhammo samāno jarādhammañ - ñeva pariyesāmi, attanā byādhidhammo ..., attanā maraṇadhammo ..., attanā sokadhammo ..., attanā saṅkilesadhammo samāno saṅkilesadhammañ - ñeva pariyesāmi. Tassa mayham bhikkhave etad - ahosi: Kin - nu kho aham attanā jātidhammo samāno jātidhammañ - ñeva pariyesāmi, attanā jarādhammo samāno — pe — attanā saṅkilesadhammo samāno saṅkilesadhammañ - ñeva pariyesāmi; yan - nūnāham attanā jātidhammo samāno jātidhamme ādinavam viditvā ajātam anuttaram yogakkhemam nibbānam pariyeseyyam, attanā jarādhammo .. ajaram .. pariyeseyyam, attanā byādhidhammo .. abyādhi .. pariyeseyyam, attanā maraṇadhammo .. amataṁ .. pariyeseyyam, attanā sokadhammo .. asokam .. pariyeseyyam, attanā saṅkilesadhammo samāno saṅkilesadhamme ādinavam viditvā asaṅkiliṭṭham anuttaram yogakkhemam nibbānam pariyeseyyan - ti.

So kho aham bhikkhave aparena samayena daharo va samāno susu kālakeso bhadrena yobbanena samannāgato paṭhamaṇa vayasā akāmakānam mātāpitunnam assumukhānam rudantānam kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajim. So evam pabbajito samāno kiṃkusalagavesī anuttaram santivarapadaṁ pariyesamāno yena Ājāro Kālāmo ten' upasaṅkamim, upasaṅkamitvā Ājāram Kālāmam etad - avocam: Iechām' aham āvuso Kālāma imasmim dhammadvinaye brahmacariyam caritun - ti. Evam vutte bhikkhave Ājāro Kālāmo mām etad - avoca: Viharat' āyasmā, tādiso ayam dhammo yattha viññū

puriso nacirass' eva sakam ācariyakam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyāti. So kho aham bhikkhave nacirass' eva khippam - eva tam dhammam pariyāpuṇim. So kho aham bhikkhave tāvataken' eva otthapahatamattena lapitalāpanamattena ḥānavādañ - ca vadāmi theravādañ - ca, jānāmi passāmiti ca patijānāmi ahañ - c' eva aññe ca. Tassa mayham bhikkhave etad - ahosi: Na kho Ālāro Kālāmo imam dhammam kevalam saddhāmattakena: sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti pavedeti, addhā Ālāro Kālāmo imam dhammam jānam passam viharatiti. Atha khvāham bhikkhave yena Ālāro Kālāmo ten' upasaiķamim, upasaiķamitvā Ālāram Kālāmam etad - avocam: Kittāvatā no āvuso Kālāma imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesiti. Evam vutte bhikkhave Ālāro Kālāmo ākiñcaññāyatanañ pavedesi. Tassa mayham bhikkhave etad - ahosi: Na kho Ālārass' eva Kālāmassa atthi saddhā, mayham p' atthi saddhā; na kho Ālārass' eva Kālāmassa atthi viriyam, mayham p' atthi viriyam; na kho Ālārass' eva Kālāmassa atthi sati, mayham p' atthi sati; na kho Ālārass' eva Kālāmassa atthi samādhi, mayham p' atthi samādhi; na kho Ālārass' eva Kālāmassa atthi paññā, mayham p' atthi paññā; yan - nūnāham yam dhammam Ālāro Kālāmo: sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti pavedeti tassa dhammassa sacchikiriyāya padaheyyan - ti. So kho aham bhikkhave nacirass' eva khippam - eva tam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsim. Atha khvāham bhikkhave yena Ālāro Kālāmo ten' upasaiķamim, upasaiķamitvā Ālāram Kālāmam etad - avocam: Ettāvatā no āvuso Kālāma imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesiti. — Ettāvatā kho aham āvuso imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedemiti. — Aham - pi kho āvuso ettāvatā imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmīti. — Lābhā no āvuso, suladdham no āvuso, ye mayam āyasmantam tādisam sabrahmacāriṁ passāma. Iti yāham dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedemi tam tvam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi, yam

tvām dhammām sayām abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi tam-ahām dhammām sayām abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedemi. Iti yāhaṁ dhammām jānāmi tam tvām dhammām jānāsi, yam tvām dhammām jānāsi tam-ahām dhammām jānāmi. Iti yādiso ahām tādiso tuvām, yādiso tuvām tādiso ahām. Ehi dāni āvuso, ubho va santā imām gaṇām parihaṛāmāti. Iti kho bhikkhave Ālāro Kālāmo ācariyo me samāno antevāsim mām samānaṁ attano samasamaṁ thapesi ulārāya ca mām pūjāya pūjesi. Tassa mayhaṁ bhikkhave etad-ahosi: Nāyam dhammo nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati, yāvad-eva ākiñcaññāyatānūpapattiyyā ti. So kho ahām bhikkhave tam dhammām analaṅkaritvā tasmā dhammā nibbjijāpakkamīm.

So kho ahām bhikkhave kiṁkusala�avesī anuttaram santi-varapadaṁ pariyesamāno yena Uddako Rāmaputto ten' upasaṅkamīm, upasaṅkamitvā Uddakām Rāmaputtaṁ etad-avocam: Icchām' ahām āvuso imasmiṁ dhammadvinaye brahmacariyaṁ caritun-ti. Evam vutte bhikkhave Uddako Rāmaputto mām etad-avoca: Viharat āyasmā, tādiso ayam dhammo yattha viññū puriso nacirass' eva sakām ācariyakām sayām abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyāti. So kho ahām bhikkhave nacirass' eva khippam-eva tam dhammām pariyü-puniṁ. So kho ahām bhikkhave tāvataken' eva oṭṭhapahata-mattena lapitalāpanamattena nānavādañ-ca vadāmi theravādañ-ca, jānāmi passāmiti ca paṭijānāmi ahañ-c' eva aññe ca. Tassa mayhaṁ bhikkhave etad-ahosi: Na kho Rāmo imām dhammām kevalam saddhāmattakena: sayām abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmiti pavedesi, addhā Rāmo imām dhammām jānaṁ passām vihāsiti. Atha khvāham bhikkhave yena Uddako Rāmaputto ten' upasaṅkamim, upasaṅkamitvā Uddakām Rāmaputtaṁ etad-avocam: Kittāvatā no āvuso Rāmo imām dhammām sayām abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesiti. Evam vutte bhikkhave Uddako Rāmaputto nevasaññānāsaññāyatanaṁ pavedesi. Tassa mayhaṁ bhikkhave etad-ahosi: Na kho Rāmass' eva ahosi saddhā, mayhaṁ p' atthi saddhā; na kho Rāmass' eva ahosi

viriyam, mayham p' atthi viriyam; na kho Rāmass' eva ahosi sati, mayham p' atthi sati; na kho Rāmass' eva ahosi samādhi, mayham p' atthi samādhi; na kho Rāmass' eva ahosi paññā, mayham p' atthi paññā; yan - nūnāham yam dhammam Rāmo: sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmiti pavedesi tassa dhammassa sacchikiriyāya padaheyyan - ti. So kho aham bhikkhave nacirass' eva khippam - eva tam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsim. Atha khvāham bhikkhave yena Uddako Rāmaputto ten' upasaṅkamim, upasaṅkamitvā Uddakam Rāmaputtam etad - avocam: Ettāvatā no āvuso Rāmo imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesiti. — Ettāvatā kho āvuso Rāmo imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesiti. — Aham - pi kho āvuso ettāvatā imam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmiti. — Lābhā no āvuso, suladdham no āvuso, ye mayam āyasmantam tādisam sabrahmacāriṁ passāma. Iti yam dhammam Rāmo sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesi tam tvam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi, yam tvam dhammam sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharasi tam dhammam Rāmo sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja pavedesi. Iti yam dhammam Rāmo aññāsi tam tvam dhammam jānāsi, yam tvam dhammam jānāsi tam dhammam Rāmo aññāsi. Iti yādiso Rāmo ahosi tādiso tuvam, yādiso tuvam tādiso Rāmo ahosi. Ehi dāni āvuso, tvam imam gaṇam parihaarāti. Iti kho bhikkhave Uddako Rāmaputto sabrahmacāri me samāno ācariyatthāne ca mām thapesi ulārāya ca mām pūjāya pūjesi. Tassa mayham bhikkhave etad - ahosi: Nāyam dhamm nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya saṁvattati, yāvad - eva nevasaññānaññāsaññāyatanūpapattiya ti. So kho aham bhikkhave tam dhammam analaṅkaritvā tasmā dhammā nibbijjapakkamim.

So kho aham bhikkhave kiṁkusalagavesi anuttaram santivarapadaṁ pariyesamāno Magadhesu anupubbena cārikam caramāno yena Uruvelā senānigamo tad - avasarim.

Tatth' addasam̄ ramaṇiyam̄ bhūmibhāgam̄ pāsādikañ ca vanasandam̄, nadiñ ca sandantiñ setakam̄ sūpatitthañ ramaṇiyam̄, samantā ca gocaragāmañ. Tassa mayham̄ bhikkhave etad - ahosi: Ramaṇiyo vata bho bhūmibhāgo pāsādiko ca vanasañdo, nadi ca sandati setakā sūpatitthā ramaṇiyā, samantā ca gocaragāmo; alam̄ vat' idam̄ kulaputtassa padhānathikassa padhānāyāti. So kho aham̄ bhikkhave tatth' eva nisidim̄ : alam̄ - idam̄ padhānāyāti.

So kho aham̄ bhikkhave attanā jātidhammo samāno jātidhamme ādinavam̄ viditvā ajātam̄ anuttaram̄ yogakkhemam̄ nibbānam̄ pariyesamāno ajātam̄ anuttaram̄ yogakkhemam̄ nibbānam̄ ajjhagamam̄, attanā jarādhammo samāno jarādhamme ādinavam̄ viditvā ajaram̄ anuttaram̄ yogakkhemam̄ nibbānam̄ pariyesamāno ajaram̄ anuttaram̄ yogakkhemam̄ nibbānam̄ ajjhagamam̄, attanā byādhidhammo samāno byādhidhamme ādinavam̄ viditvā abyādhiñ anuttaram̄ yogakkhemam̄ nibbānam̄ pariyesamāno abyādhiñ anuttaram̄ yogakkhemam̄ nibbānam̄ ajjhagamam̄, attanā marañadhammo samāno marañadhamme ādinavam̄ viditvā amatañ anuttaram̄ yogakkhemam̄ nibbānam̄ pariyesamāno amatañ anuttaram̄ yogakkhemam̄ nibbānam̄ ajjhagamam̄, attanā sokadhammo samāno sokadhamme ādinavam̄ viditvā asokam̄ anuttaram̄ yogakkhemam̄ nibbānam̄ pariyesamāno asokam̄ anuttaram̄ yogakkhemam̄ nibbānam̄ ajjhagamam̄, attanā sankilesadhammo samāno sankilesadhamme ādinavam̄ viditvā asaṅkiliṭṭham̄ anuttaram̄ yogakkhemam̄ nibbānam̄ pariyesamāno asaṅkiliṭṭham̄ anuttaram̄ yogakkhemam̄ nibbānam̄ ajjhagamam̄. Nānañ - ca pana me dassanam̄ udapādi: Akuppā me vimutti, ayam - antimā jāti, na - tthi dāni punabbhavo ti.

Tassa mayham̄ bhikkhave etad - ahosi: Adhigato kho me ayam̄ dhammo gambhīro duddaso durānubodho santo panito atakkāvacaro nipuṇo pañditavedaniyo. Ālayarāmā kho panāyam̄ pajā ālayaratā ālayasammuditā. Ālayarāmāya kho pana pajāya ālayaratāya ālayasammuditāya duddasam̄ idam̄ ṭhānam̄ yadidam̄ idappaccayatā paticcasamuppādo, idam̄ - pi kho ṭhānam̄ duddasam̄ yadidam̄ sabbasāṅkhārasamatho sabbūpadhipaṭinissaggo tañhakkhayo virāgo nirodho nibbānam̄.

Ahañ - c' eva kho pana dhammam ā deseyyam pare ca me na
 ājāneyyūm, so mam' assa kilamatho, sā mam' assa vihesā ti.
 Api - ssu mām bhikkhave imā anacchariyā gāthā paṭibhamsu
 pubbe assutapubbā:

Kicchena me adhigatam, halan - dāni pakāsitum,
 rāgadosaparetehi nāyam dhammo susambudho.

Paṭisotagāmim nipuṇam gambhīram duddasaiñ anūn
 rāgarattā na dakkhini tamokkhandhena āvaṭā ti.

Itiha me bhikkhave paṭisañcikkhato apposukkhatāya
 cittam namati, no dhammadesanāya. Atha kho bhikkhave
 Brahmuno Sahampatissa mama cetasā cetoparivitakkam-
 aññāya etad - ahosi: Nassati vata bho loko, vinassati vata
 bho loko, yatra hi nāma Tathāgatassa arahato sammāsam-
 buddhassa apposukkhatāya cittam namati, no dhammadesanā-
 yāti. Atha kho bhikkhave Brahmā Sahampati seyyathā pi
 nāma balavā puriso samiñjitam vā bāham pasāreyya pasāri-
 tam vā bāham samiñjeyya evam - evam Brahmañloke antarahito
 mama purato pāturañhos. Atha kho bhikkhave Brahmā
 Sahampati ekañsañ uttarāsangam karityā yenāham ten' añ-
 jalim - paññāmetvā mām etad - avoca: Desetu bhante Bhagavā
 dhammam, desetu Sugato dhammam, santi sattā appa-
 rajakkhajātikā assavanatā dhammassa pariñhayanti, bhavissanti
 dhammassa aññātāro ti. Idam - avoca bhikkhave Brahmā
 Sahampati, idam vatvā athāparam etad - avoca:

Pāturañhos Magadhesu pubbe
 dhammo asuddho samalehi cintito;
 apāpur' etam amatassa dvārañ,
 suñantu dhammam vimalenānubuddham.

Sele yathā pabbatamuddhani - tṭhito
 yathā pi passe janatam samantato,
 tathūpamañ dhammamayam sumedha
 pāsādam - āruyha samantacakkhu
 sokāvatinnam janatam - apetasoko
 avekkhassu jātijarābhībhūtam.

Uṭṭhehi vīra vijitasaṅgāma,
satthavāha anaṇa, vicara loke,
desassu Bhagavā dhammāni,
aññātāro bhavissantiti.

Atha khvāham bhikkhave Brahmuno ca ajjhesanām vidtvā sattesu ca kāruññatām paṭicce Buddha-cakkhunā lokam volokesim. Addasām kho aham bhikkhave Buddha-cakkhunā lokam volokento satte apparajakkhe mahārajakkhe, tikkhindriye mudindriye, svākāre dvākāre, suviññāpaye duviññāpaye, app-ekacce paralokavajjabhayadassāvine viharante. Seyyathā pi nāma uppaliṇiyām vā paduminiyām vā puṇḍarīkiniyām vā app-ekaccāni uppalañi vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake saṁvaddhāni udakā 'nuggetāni antonimuggaposini, app-ekaccāni uppalañi vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake saṁvaddhāni samodakām titthāni, app-ekaccāni uppalañi vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake saṁvaddhāni udakā accuggamma titthanti anupalittāni udakena, evam-eva kho aham bhikkhave Buddha-cakkhunā lokam volokento addasām satte apparajakkhe mahārajakkhe, tikkhindriye mudindriye, svākāre dvākāre, suviññāpaye duviññāpaye, app-ekacce paralokavajjabhayadassāvine viharante. Atha khvāham bhikkhave Brahmānam Sahampatiṁ gāthāya paccabhbāsim:

Apārutā tesām amatassa dvārā [Brahme]
ye sotavanto, pamuñcantu saddham;

vihiṁsasaññi paguṇām na bhāsim
dhammām pañitām manujesu Brahme ti.

Atha kho bhikkhave Brahmā Sahampati: katāvakāso kho 'mhi Bhagavatā dhammadesanāyāti maiṁ abhivādetvā padakkhiṇām katvā tath' ev' antaradhāyi.

Tassa mayham bhikkhave etad-ahosi: Kassa nu kho aham paṭhamam dhammām deseyyam, ko imam dhammām khippam-eva ājānissatiti. Tassa mayham bhikkhave etad-ahosi: Ayan kho Ālāro Kālāmo pandito viyatto medhāvī, digharattam apparajakkhajātiko, yan-nūnāham Ālārassa

Kālāmassa paṭhamam dhammam deseyyam, so imam dhammam khippam - eva ājānissatiti. Atha kho mām bhikkhave devatā upasāṅkamitvā etad - avocūm: Sattāhakālakato bhante Ālāro Kālāmo ti. Nānañ - ca pana me dassanam udapādi: Sattāhakālakato Ālāro Kālāmo ti. Tassa mayham bhikkhave etad - ahosi: Mahājāniyo kho Ālāro Kālāmo, sace hi so imam dhammam suṇeyya khippam - eva ājāneyyāti. Tassa mayham bhikkhave etad - ahosi: Kassa nu kho aham paṭhamam dhammam deseyyam, ko imam dhammam khippam - eva ājānissatiti. Tassa mayham bhikkhave etad - ahosi: Ayañ kho Uddako Rāmaputto pañdito viyatto medhāvī, digharattam apparajakkhajātiko, yan - nūnāham Uddakassa Rāmaputtassa paṭhamam dhammam deseyyam, so imam dhammam khippam - eva ājānissatiti. Atha kho mām bhikkhave devatā upasāṅkamitvā etad - avocūm: Abhidosakālakato bhante Uddako Rāmaputto ti. Nānañ - ca pana me dassanam udapādi: Abhidosakālakato Uddako Rāmaputto ti. Tassa mayham bhikkhave etad - ahosi: Mahājāniyo kho Uddako Rāmaputto, sace hi so imam dhammam suṇeyya khippam - eva ājāneyyāti. Tassa mayham bhikkhave etad - ahosi: Kassa nu kho aham paṭhamam dhammam deseyyam, ko imam dhammam khippam - eva ājānissatiti. Tassa mayham bhikkhave etad - ahosi: Bahukārā kho me pañcavaggyā bhikkhū ye mām padhānapahitattam upatthahimśu; yan - nūnāham pañcavaggyānam bhikkhūnam paṭhamam dhammam deseyyan - ti. Tassa mayham bhikkhave etad - ahosi: Kahan - nu kho etarahi pañcavaggyā bhikkhū viharantiti. Addasam kho aham bhikkhave dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena pañcavaggiye bhikkhū Bārāṇasiyām viharante Isipatane migadāye. Atha khvāham bhikkhave Uruvelāyām yathābhīrantam viharitvā yena Bārāṇasi tena cārikam pakkamīm.

Addasā kho mām bhikkhave Upako ājiviko antarā ca Gayam antarā ca bodhiṁ addhānamaggapatipannam, disvāna mām etad - avoca: Vippasannāni kho te āvuso indriyāni, parisuddho chavivanno pariyoḍāto; kām si tvañ āvuso uddissa pabbajito, ko vā te satthā, kassa vā tvam dhammam

rocesiti. Evam vutte aham bhikkhave Upakam ājivikam gāthāhi ajjhabhāsim:

Sabbābhībhū sabbavidū 'ham - asmi,
sabbesu dhammesu anūpalitto,
sabbainjaho tañhakkhave vimutto,
sayam abhiññāya kam - uddiseyyam.

Na me ācariyo atthi, sadiso me na vijjati,
sadevakaṁsiṁ lokasmiṁ na - tthi me paṭipuggalo.

Aham hi arahā lokē, aham satthā anuttaro,
eko 'mhi sammāsambuddho, sītibhūto 'smi nibbuto.

Dhammacakkān pavattetum gacchāmi Kāsinām puram,
andhabhūtasmiṁ lokasmiṁ āhañcham amatadundubhin - ti.

— Yathā kho tvam āvuso patijānāsi arahasi anantajino ti. —

Mādisā ve jinā honti ye pattā āsavakkhayam,
jītā me pāpakā dhammā, tasmā 'ham Upakā jino ti.

Evam vutte bhikkhave Upako ājiviko: Huveyya p' āvuso ti
vatvā sīsaṁ okampetvā ummaggam gahetvā pakkāmi.

Atha khvāham bhikkhave anupubbena cārikam caramāno
yena Bārāṇasī Isipataṇam migadāyo yena pañcavaggiyā bhikkhū ten' upasankamī. Addasāsum kho mām bhikkhave
pañcavaggiyā bhikkhū dūrato va āgacchantam, disvāna aññamaññānam sañthapesum: Ayam āvuso samaṇo Gotamo āgac-
chati, bāhuliko padhānavibbhanto āvatto bāhullāya, so n'
eva abhivādetabbo na paccutṭhātabbo, nāssa pattacivaram
paṭiggahetabbam, api ca kho āsanam ṭhāpetabbam, sace
ākañkhissati nisidissatiti. Yathā yathā kho ahām bhikkhave
upasankamāmi tathā tathā pañcavaggiyā bhikkhū nā-
sakkhimsu sakāya katikāya sañthātum; app-ekacce mām
paccuggantvā pattacivaram paṭiggahesum, app-ekacce āsa-
nam paññāpesum, app-ekacce pādodakam upaṭṭhāpesum,
api ca kho mām nāmena ca āvusovādena ca samudācaranti.
Evam vutte ahām bhikkhave pañcavaggiye bhikkhū etad-
avocām: Mā bhikkhave Tathāgatam nāmena ca āvusovādena
ca samudācarittha. Araham bhikkhave Tathāgato sammā-

sambuddho. Odahatha bhikkhave sotām, amatam - adhigatām, aham - anusāsāmi, abām dhammām desemi, yathānusit̄ham tathā paṭipajjamānā nacirass' eva yass' atthāya kulaputtā samma - d - eva agārasmā anagāriyām pabbajanti tad - anuttaram brahmacariyapariyosānam diṭṭhe va dhamme sayām abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathāti. Evaṁ vutte bhikkhave pañcavaggiyā bhikkhū mām etad - avocum: Tāya pi kho tvām āvuso Gotama iriyāya tāya paṭipadāya tāya dukkarakārikāya nājjhagamā uttarim manussadhammā alamariyaññādassanavisesām, kim - pana tvām etarahi bāhuliko padhānavibbhanto āvatto bāhullāya adhigamissasi uttarim manussadhammā alamariyaññādassanavisesan - ti. Evaṁ vutte aham bhikkhave pañcavaggiye bhikkhū etad - avocām: Na bhikkhave Tathāgato bāhuliko na padhānavibbhanto na āvatto bāhullāya. Arahaṁ bhikkhave Tathāgato sammāsambuddho. Odahatha bhikkhave sotām, amatam - adhigatām, aham - anusāsāmi, aham dhammām desemi, yathānusit̄ham tathā paṭipajjamānā nacirass' eva yass' atthāya kulaputtā samma - d - eva agārasmā anagāriyām pabbajanti tad - anuttaram brahmacariyapariyosānam diṭṭhe va dhamme sayām abhiññā sacchikatvā upasampajja viharissathāti. Dutiyam - pi kho bhikkhave pañcavaggiyā bhikkhū mām etad - avocum: Tāya pi kho tvām āvuso Gotama iriyāya ... alamariyaññādassanavisesan - ti. Dutiyaṁ - pi kho aham bhikkhave pañcavaggiye bhikkhū etad - avocām: Na bhikkhave Tathāgato bāhuliko ... upasampajja viharissathāti. Tatiyam - pi kho bhikkhave pañcavaggiyā bhikkhū mām etad - avocum: Tāya pi kho tvām āvuso Gotama iriyāya ... alamariyaññādassanavisesan - ti. Evaṁ vutte aham bhikkhave pañcavaggiye bhikkhū etad - avocām: Abhijānātha me no tumhe bhikkhave ito pubbe evarūpām *vabbhācitam - etan - ti. — No h' etam - bhante. — Arahaṁ bhikkhave Tathāgato sammāsambuddho. Odahatha bhikkhave sotām, amatam - adhigatām, aham - anusāsāmi, aham dhammām desemi, yathānusit̄ham tathā paṭipajjamānā nacirass' eva yass' atthāya kulaputtā samma - d - eva agārasmā anagāriyām pabbajanti tad - anuttaram brahmacariyapariyosānam diṭṭhe va dhamme sayām abhiññā sacchi-

katvā upasampajja viharissathāti. Asakkhim kho aham bhikkhave pañcavaggiye bhikkhū saññāpetum. Dve pi sudam bhikkhave bhikkhū ovadāmi, tayo bhikkhū piñdāya caranti, yam tayo bhikkhū piñdāya caritvā āharanti tena chabbaggo yāpema. Tayo pi sudam bhikkhave bhikkhū ovadāmi, dve bhikkhū piñdāya caranti, yam dve bhikkhū piñdāya caritvā āharanti tena chabbaggo yāpema. Atha kho bhikkhave pañcavaggiyā bhikkhū mayā evam ovadiyamānā evam anusāsiyamānā attanā jātidhammā samānā jātidhamme ādinavam veditvā ajātam anuttaram yogakkhemam nibbānam pariyesamānā ajātam anuttaram yogakkhemam nibbānam ajjhagamamsu, attanā jarādhammā samānā .. ajaram .., attanā byādhidhammā samānā .. abyādhim .., attanā maraṇadhammā samānā .. amataṁ .., attanā sokadhammā samānā .. asokam .., attanā saṅkilesadhammā samānā saṅkilesadhamme ādinavam veditvā asaṅkiliṭṭham anuttaram yogakkhemam nibbānam pariyesamānā asaṅkiliṭṭham anuttaram yogakkhemam nibbānam ajjhagamamsu. Nānañ - ca pana nesam dassanam udapādi: Akuppā no vimutti, ayam - antimā jāti, na - tthi dāni punabbhavo ti.

Pañc' ime bhikkhave kāmaguṇā, katame pañca: cakkhuviññeyyā rūpā itthā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamhitā rajanīyā, sotaviññeyyā saddā — pe — ghānaviññeyyā gandhā — jivhāviññeyyā rasā — kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā itthā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamhitā rajanīyā. Ime kho bhikkhave pañca kāmaguṇā. Ye hi keci bhikkhave samanā vā brāhmaṇā vā ime pañca kāmaguṇe gathitā mucchitā ajjhopannā anādinavadassāvino anissaraṇapaññā paribhuñjanti te evam - assu veditabbā: anayam - āpannā byasanam - āpannā yathākāmakaraṇīyā pāpimato. Seyyathā pi bhikkhave āraññako mago baddho pāsarāsim adhisayeyya, so evam - assa veditabbo: anayam - āpanno byasanam - āpanno yathākāmakaraṇīyo luddassa, āgacchante ca ludde na yenakāmaṁ pakamissatiti; evam - eva kho bhikkhave ye hi keci samanā vā brāhmaṇā vā ... yathākāmakaraṇīyā pāpimato. Ye ca kho keci bhikkhave samanā vā brāhmaṇā vā ime pañca kāmaguṇe agathitā amucchitā anajjhopannā ādinavadassāvino nis-

saranapaññā paribhuñjanti te evam - assu veditabbā: na anayam - āpannā na byasanam - āpannā na yathākāmakarañiyā pāpimato. Seyyathā pi bhikkhave āraññako mago abaddho pāsarāsim adhisayeyya, so evam - assa veditabbo: na anayam - āpanno na byasanam - āpanno na yathākāmakarañyo lud-dassa, āgacchante ca pana ludde yenakāmañi pakkamissatiti; evam - eva kho bhikkhave ye hi keci samañā vā brāhmañā vā... na yathākāmakarañiyā pāpimato.

Seyyathā pi bhikkhave āraññako mago araññe pavane caramāno vissattho gacchatī vissattho tiññhati vissattho nisidati vissattho seyyam kappeti, tam kissa hetu: anāpāthagato bhikkhave luddassa; evam - eva kho bhikkhave bhikkhu vivic' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukhañi pañhamāñi jhānam upasampajja viharati. Ayam vuccati bhikkhave bhikkhu: andhamakāsi Māram; apadaññi vadhitvā Māracakkhum adassanam gato pāpimato. Puna ca param bhikkhave bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā ajjhattam sampasādanam cetaso ekodi-bhāvam avitakkam avicāram samādhijam pītisukhañi dutiyam jhānam upasampajja viharati. Ayam vuccati ... pāpimato. Puna ca param bhikkhave bhikkhu pītiyā ca virāgā upekhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañ - ca kāyena pañsam-vedeti yan - tam ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavi-hāri ti tatiyam jhānam upasampajja viharati. Ayam vuccati ... pāpimato. Puna ca param bhikkhave bhikkhu su-khassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassa-domanassānam atthagamā adukkhañi asukhañi upekhāsatiparisuddhim catuttham jhānam upasampajja viharati. Ayam vuccati ... pāpimato. Puna ca param bhikkhave bhikkhu sabbaso rūpasāññānam samatikkamā pañighasaññānam atthagamā nānattasaññānam amanasikārā ananto ākāso ti ākā-sānañcāyatanañ upasampajja viharati. Ayam vuccati ... pāpimato. Puna ca param bhikkhave bhikkhu sabbaso ākā-sānañcāyatanañ samatikkamma anantañ viññānan - ti viññā-nañcāyatanañ upasampajja viharati — pe — sabbaso viññā-nañcāyatanañ samatikkamma na - tthi kiñciti ākiñcaññāyatanañ upasampajja viharati — sabbaso ākiñcaññāyatanañ

samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati — sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodham upasampajja viharati, paññāya c' assa disvā āsavā parikkhiñā honti. Ayam vuccati bhikkhave bbikkhu: andham - akāsi Māram, apadam vadhitvā Mārakkhum adassanam gato pāpimato, tiṇṇo loke visattikam. So vissattho gacchati vissattho tiṭṭhati vissattho nisidati vissattho seyyam kappeti, tam kissa hetu: anāpāthagato bhikkhave pāpimato ti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitam abhinandun - ti.

ARIYAPARIYESANASUTTAM CHATTHAM.

27.

Ebam - me sutam. Ekam samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Jāṇussoṇi brāhmaṇo sabbasetena vaṭabhīrathena Sāvatthiyā niyāti divā divassa. Addasā kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo Pilotikam paribbājakam dūrato va āgacchantaṁ, disvāna Pilotikam paribbājakam etad - avoca: Handa kuto nu bhavam Vacchāyano āgacchati divā divassāti. — Ito hi kho aham bho āgacchāmi samaṇassa Gotamassa santikā ti. — Tam kim - maññati bhavam Vacchāyano: samaṇassa Gotamassa paññāveyyattiyaṁ, paṇḍito maññati. — Ko cāham bho ko ca samaṇassa Gotamassa paññāveyyattiyaṁ jānissāmi; so pi nūn' assa tādiso va yo samaṇassa Gotamassa paññāveyyattiyaṁ jāneyyāti. — Uṭarāya khalu bhavam Vacchāyano samaṇam Gotamam pasāṁsāya pasāṁsatiti. — Ko cāham bho ko ca samaṇam Gotamam pasāṁsissāmi, pasatthapasattho va so bhavam Gotamo, sethō devamanussānan - ti. — Kampana bhavam Vacchāyano atthavasam sampassamāno samaṇe Gotame evam abhippasanno ti. — Seyyathā pi bho kusalo nāgavaniko nāgavanam paviseyya, so passeyya nāgavane ma-

hantam hatthipadaṁ dīghato ca āyatam tiriyañ ca vitthatam, so niṭṭham gaccheyya: mahā vata bho nāgo ti; evam - eva kho aham bho yato addasam̄ samaṇe Gotame cattāri padāni athāhami niṭṭham - agamam: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supatipanno saṅgho ti; katanāni cattāri:

Idhāham bho passāmi ekacce khattiyapanḍite nipuṇe kataparappavāde vālavedhirūpe, vobhindantā maññe caranti paññāgatena diṭṭhigatāni; te suṇanti: samano khalu bho Gotamo amukam̄ nāma gāmam̄ vā nigamam̄ vā osarissatati. Te pañham abhisāñkharonti: imam̄ mayam pañham̄ samaṇam Gotamam̄ upasañkamitvā pucchissāma; evañ - ce no puṭṭho evañ byākarissati evam - assa mayam vādām āropessāma, evañ - ce pi no puṭṭho evam̄ byākarissati evam̄ pi 'ssa mayam vādām āropessāmāti. Te suṇanti: samano khalu bho Gotamo amukam̄ nāma gāmam̄ vā nigamam̄ vā osaṭo ti; te yena samaṇo Gotamo ten' upasañkamanti. Te samaṇo Gotamo dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahamseti; te samaṇena Gotamena dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejītā sampahamītā na c' eva samaṇam Gotamam̄ pañham̄ puchhanti, kut' assa vādām āropessanti, aññadatthu samaṇass' eva Gotamassa sāvakā sampajjanti. Yadā 'ham bho samaṇe Gotame imam̄ paṭhamam̄ padam̄ addasam̄ athāhami niṭṭham - agamam: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supatipanno saṅgho ti.

Puna ca parāham bho passāmi idh' ekacce brāhmaṇapandite nipuṇe kataparappavāde vālavedhirūpe, vobhindantā maññe caranti paññāgatena diṭṭhigatāni; te suṇanti ... samaṇass' eva Gotamassa sāvakā sampajjanti. Yadā 'ham bho samaṇe Gotame imam̄ dutiyam̄ padam̄ addasam̄ athāhami niṭṭham - agamam: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supatipanno saṅgho ti.

Puna ca parāham bho passāmi idh' ekacce gahapati-pandite — pe — samaṇapandite nipuṇe kataparappavāde vālavedhirūpe, vobhindantā maññe caranti paññāgatena diṭṭhigatāni; te suṇanti: samano khalu bho Gotamo amukam̄

nāma gāmām vā nigamām vā osarissatiti. Te pañham abhisainkharonti: imām mayām pañham samānām Gotamām upasainkamitvā pucchissāma; evañ - ce no puñho evam byākarissati evam - assa mayām vādām āropessāma, evañ - ce pi no puñho evam byākarissati evam - pi 'ssa mayām vādām āropessāmāti. Te sunānti: samañho khalu bho Gotamo amukai nāma gāmām vā nigamām vā osaño ti; te yena samañho Gotamo ten' upasainkamanti. Te samañho Gotamo dhammiyā kathāya sandasseti samādapeti samuttejeti sampahañseti, te samānena Gotamena dhammiyā kathāya sandassitā samādapitā samuttejītā sampahañsitā na c' eva samānām Gotamām pañham pucchanti, kut' assa vādām āropessanti, aññadatthu samānañ - ñeva Gotamām okāsañ yācanti agārasmā anagāriyām pabbajjāya, te samañho Gotamo pabbājeti. Te tathā pabbājītā samānā eke vūpakañthā appamattā ātāpino pahitattā viharantā nacirass' eva yass' athāya kulaputtā samma - d - eva agārasmā anagāriyām pabbajanti tad - anuttaram brahma - cariyapariyosānām ditthē va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharanti. Te evam - āhañsu: Manañ vata bho anassāma, manām vata bho panassāma, mayām hi pubbe assamañā va samānā samañ' amhāti patijānimha, abrahmañā va samānā brāhmañ' amhāti patijānimha, anarahanto va samānā arahant' amhāti patijānimha; idāni kho 'mha samānā, idāni kho 'mha brāhmañā, idāni kho 'mha arahanto ti. Yadā 'ham bho samañe Gotame imām cattutthām padām addasām athāham niñtham - agamām: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supati - panno sañgho ti. Yato kho aham bho samañe Gotame imāni cattāri padāni addasām athāham niñtham - agamām: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supati - panno sañgho ti.

Evañ vutte Jāṇussoñi brāhmaño sabbasetā valabhīrathā orohitvā ekāmisañ uttarāsañgam karitvā yena Bhagavā ten' añjalim - paññāmetvā tikkhattum udānam udānesi: Namo tassa Bhagavato arahato sammāsambuddhassa, namo tassa Bhagavato arahato sammāsambuddhassa, namo tassa Bhagavato arahato sammāsambuddhassa; app - eva nāma mayām kadāci

karahaci tena bhotā Gotamena saddhiṁ samāgaccheyyāma, app - eva nāma siyā kocid - eva kathāsallāpo ti. Atha kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodaniyām kathām sārāṇiyām vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo yāvatako ahosi Pilotikāya paribbājakena saddhiṁ kathāsallāpo tam sabbam Bhagavato ārocesi. Evam vutte Bhagavā Jāṇussoṇim brāhmaṇam etad-avoca: Na kho brāhmaṇa ettāvatā hatthipadopamo vitthārena paripūro hoti. Api ca brāhmaṇa yathā hatthipadopamo vitthārena paripūro hoti tam sunāhi, sādhukam manasikarohi, bhāsissāmīti. Evam bho ti kho Jāṇussoṇi brāhmaṇo Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad - avoca:

Seyyathā pi brāhmaṇa nāgavaniko nāgavanaṁ paviseyya, so passeyya nāgavane mahantam hatthipadam dīghato ca āyatam tiriyañ - ca vitthataṁ; yo hoti kusalo nāgavaniko n' eva tāva niṭṭham gacchati: mahā vata bho nāgo ti, tam kissa hetu: Santi hi brāhmaṇa nāgavane vāmanikā nāma hatthiniyo mahāpadā, tāsam - p' etam padam assāti. So tam - anugacchati, tam - anugacchanto passati nāgavane mahantam hatthipadam dīghato ca āyatam tiriyañ - ca vitthataṁ uccā ca nisevitam; yo hoti kusalo nāgavaniko n' eva tāva niṭṭham gacchati: mahā vata bho nāgo ti, 'tam kissa hetu: Santi hi brāhmaṇa nāgavane uccākālārikā nāma hatthiniyo mahāpadā, tāsam - p' etam padam assāti. So tam - anugacchati, tam - anugacchanto passati nāgavane mahantam hatthipadam dīghato ca āyatam tiriyañ - ca vitthataṁ uccā ca nisevitam uccā ca dantehi ārañjitāni; yo hoti kusalo nāgavaniko n' eva tāva niṭṭham gacchati: mahā vata bho nāgo ti, tam kissa hetu: Santi hi brāhmaṇa nāgavane uccākānerukā nāma hatthiniyo mahāpadā, tāsam - p' etam padam assāti. So tam - anugacchati, tam - anugacchanto passati nāgavane mahantam hatthipadam dīghato ca āyatam tiriyañ - ca vitthataṁ uccā ca nisevitam uccā ca dantehi ārañjitāni uccā ca sākhābhāngam, tañ - ca nāgam passati rukkhamūlagatam vā abbhokāsa-gatam vā, gacchantaṁ vā ṛhitam vā nisinnam vā nipannam vā; so niṭṭham gacchati: ayam va so mahānāgo ti. Evam - eva

kho brāhmaṇa idha Tathāgato loke uppajjati araham sammā-sambuddho vijjācaranāsampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā. So imam lokam sadevakanam samārakam sabrahmakam sassamanabrahmanim pajam sadevamanussam sayam abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammam deseti ādikalyāṇam majjhē-kalyāṇam pariyośānakalyāṇam sāttham sabyanjanam, kevala-paripunnam parisuddham brahmacariyam pakāseti. Tam dhammam suṇāti gahapati vā gahapatiputto vā aññatarasmin vā kule paccājāto. So tam dhammam sutvā Tathāgate saddham paṭilabhati. So tena saddhāpaṭilābhena samannāgato iti paṭisañcikkhati: Sambādho gharavāso rajāpatho, abbhokāso pabbajā, na - y - idam sukaram agāram ajjhāvasatā ekantaparipunnam ekantaparisuddham sañkhalikhitam brahmacariyam caritum, yan - nūnāham kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyyanti. So aparena samayena appam vā bhogakkhandham pahāya mahantaṁ vā bhogakkhandham pahāya, appam vā nātiparivat̄am pahāya mahantaṁ vā nātiparivat̄am pahāya kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajati.

So evam pabbajito samāno bhikkhūnam sikkhāsajiva-samāpanno pānātipatām pahāya pānātipatā paṭivirato hoti, nihitadaṇḍo nihitasatto lajji dayāpanno sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati. Adinnādānam pahāya adinnādāna paṭivirato hoti, dinnādāyi dinnapāṭīkañkhī athenena sucibhūtena attanā viharati. Abrahmacariyam pahāya brahmacārī hoti ārācārī, virato methunā gāmadhammā. Musāvādaṁ pahāya musāvādā paṭivirato hoti, saccavādi saccasandho theto paccayiko avisamvādako lokassa. Pisuṇam vācam pahāya pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti, ito sutvā na amutra akkhātā imesam bhedāya amutra vā sutvā na imesam akkhātā amūsam bhedāya, iti bhinnānam vā sandhātā sahitānam vā anuppadātā, samaggārāmo samaggarato samagganandi samaggakaraṇim vācam bhāsitā hoti. Pharusam vācam pahāya pharusāya vācāya paṭivirato hoti, yā sā vācā nelā kāppasukhā pemaniyā hadayaingamā pori bahujanakantā bahujana-

manāpā tathārūpiṁ vācam bhāsitā hoti. Samphappalāpam pahāya samphappalāpā paṭivirato hoti, kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammadvādī vinayavādī, nidhānavatim vācam bhāsitā kālena sāpadesam pariyantavatim atthasāmhitam. So bījagāmabhūtagāmasamārambhā paṭivirato hoti. Ekabhattiko hoti rattūparato, virato vikālabhojanā. Nacca-gita-vādita-visūkādassanā paṭivirato hoti. Mālā-gandha-vilepanadhāraṇa-māṇḍana-vibhūsanaṭhānā paṭivirato hoti. Uccāsayana-mahāsayanā paṭivirato hoti. Jātarūparajata-paṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Āmakadhaññapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Āmakamānsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Itthikumārikapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Dāśidāsapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Ajeṭakapatiggaṇā paṭivirato hoti. Kukkuṭasūkarapaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Hathī-gavāssa-valavāpaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Khettavatthupaṭiggahaṇā paṭivirato hoti. Dūteyyapahiṇagamanānuyogā paṭivirato hoti. Kayavikkayā paṭivirato hoti. Tulākūṭa-kāmsakūṭa-mānakūṭā paṭivirato hoti. Ukkotana-vañcana-nikati-sāciyogā paṭivirato hoti. Chedana-vadhabandhana-viparāmosa-ālopa-sahasākārā paṭivirato hoti. So santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena, yena yen' eva pakkamati samādāy' eva pakkamati. Seyyathā pi nāma pakkhi sakuno yena yen' eva ḍeti sapattabhāro va ḍeti, evam-evam bhikkhu santuṭṭho hoti kāyaparibārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena, yena yen' eva pakkamati samādāy' eva pakkamati. So iminā ariyena sīlakkhandhena samannāgato ajjhattam anavajjasukham paṭisamvedeti. So cakkhunā rūpam disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī; yatvādhikaraṇam-enam cakkhundriyam asaṁvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyam, cakkhundriye saṁvaram āpajjati. Sotena saddam sutvā — pe — ghānena gandham ghāyitvā — jivhāya rasam sāyitvā — kāyena phoṭṭhabbam phusitvā — manasā dhammam viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī; yatvādhikaraṇam-enam manindriyam asaṁvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum, tassa saṁvarāya paṭipajjati, rak-

khati manindriyām, manindriye saṁvaraṁ āpajjati. So iminā ariyena indriyasamīvarena samannāgato ajjhattam abyāseka-sukham paṭisamvedeti. So abhikkante paṭikkante sampajānakārī hoti, ālokite vilokite sampajānakārī hoti, samiñjite paśrite sampajānakārī hoti, saṅghātipattacīvaradhāraṇe sampajānakārī hoti, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī hoti, uccārapassāvakamme sampajānakārī hoti, gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsite tuṇhibhāve sampajānakārī hoti.

So iminā ca ariyena sīlakkhandhena samannāgato iminā ca ariyena indriyasamīvarena samannāgato iminā ca ariyena satisampajāññena samannāgato vivittam senūsanam bhajati, araññam rukkhamūlam pabbataṁ kandaram giriguham su-sānam vanapattham abbhokāsam palālapuñjam. So pacchā-bhattam pindapātapaṭikkanto nisidati pallaikam ābhujitvā, ujum kāyan pañidhāya, parimukham satim upaṭṭhapetvā. So abhijjhām loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati, abhijjhāya cittam parisodheti; byāpādapadosam pahāya abyāpannacitto viharati, sabbapāñabhūtahitānukampī byāpādapadosā cittam parisodheti; thīnamiddham pahāya vigatathīnamiddho viharati, ālokasaññī sato sampajāno thīnamiddhā cittam parisodheti; uddhaccakukkuccam pahāya anuddhato viharati, ajjhattam vūpasantacitto uddhaccakukkuccā cittam parisodheti; vicikicchām pahāya tiṇṇavicikiccho viharati, akatham-kathī kusalesu vicikicchāya cittam parisodheti.

So ime pañca nivaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikaranē vivic' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānaṁ upasampajja viharati. Idam - pi vuccati brāhmaṇa Tathāgatapadam iti pi, Tathāgatanisevitam iti pi, Tathāgatārañjitam iti pi. Na tv - eva tāva ariyasāvako niṭṭham gacchati: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgo ti. Puna ca param brāhmaṇa bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā ajjhattam sampaśādanam cetaso ekodibhāvam avitakkam avicāram samādhijam pītisukham dutiyam jhānam upasampajja viharati. Idam - pi vuccati brāhmaṇa Tathāgatapadam iti pi, Tathāgatanisevitam iti pi, Tathāgatārañjitam iti pi. Na tv - eva tāva ariya-

sāvako niṭṭham gacchati: sammāsambuddho Bhagavā, svāk-khāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgho ti. Puna ca param brāhmaṇa bhikkhu pītiyā ca virāgā upekhako ca vi-harati sato ca sampajāno, sukhañ ca kāyena paṭisamvēdeti yan - tam ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihāri ti tatiyam jhānam upasampajja viharati. Idam - pi vuccati brāhmaṇa Tathāgatapadām iti pi, Tathāgatanisevitām iti pi, Tathāgatārañjitām iti pi. Na tv - eva tāva ariyasāvako niṭṭham gacchati: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgho ti. Puna ca param brāhmaṇa bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānam atthagamā adukkhami asukhami upekhāsatipārisuddhiṁ catuttham jhānam upasampajja vi-harati. Idam - pi vuccati brāhmaṇa Tathāgatapadām iti pi, Tathāgatanisevitām iti pi, Tathāgatārañjitām iti pi. Na tv - eva tāva ariyasāvako niṭṭham gacchati: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgho ti.

So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaingane vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte pubbenivāsānussatiñānāya cittam abhininnāmeti. So anekavihitām pubbenivāsām anussarati, seyyathidam ekam - pi jātim dve pi jātiyo tisso pi jātiyo catasso pi jātiyo pañca pi jātiyo dasa pi jātiyo visatim - pi jātiyo tiṁsam - pi jātiyo cattāri-sam - pi jātiyo paññāsam - pi jātiyo jātisatam - pi jāti-sahassam - pi jātisatasahassam - pi aneke pi samvaṭṭakappe aneke pi vivaṭṭakappe aneke pi samvaṭṭavivatta kappe; amutr' āsim evamānāmo evaṅgotto evamīvanño evamāhāro evam sukhadukkhapaṭisamvēdi evamāyupariyanto, so tato cuto amutra uppādiṁ, tatra p' āsim evamānāmo evaṅgotto evamīvanño evamāhāro evam sukhadukkhapaṭisamvēdi evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno ti. Iti sākāram sa-uddesām anekavihitām pubbenivāsām anussarati. Idam - pi vuccati brāhmaṇa Tathāgatapadām iti pi, Tathāgatanisevitām iti pi, Tathāgatārañjitām iti pi. Na tv - eva tāva ariyasāvako niṭṭham gacchati: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgho ti.

So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte sattānam eutūpapātaññāya cittam abhininnāmeti. So dibbenā cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne, hīne pañite suvaṇṇe dubbanne sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti: ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānam upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param-maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapannā; ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānam anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param-maraṇā sugatim saggam lokam upapannā ti. Iti dibbenā cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne, hīne pañite suvaṇṇe dubbanne sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti. Idam-pi vuccati brāhmaṇa Tathāgatapadam iti pi, Tathāgatanisevitam iti pi, Tathāgatārañjitam iti pi. Na tv-eva tāva ariyasāvako niṭṭham gacchati: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgo ti.

So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte āsavānam khayaññāya cittam abhininnāmeti. So: idam dukkhan-ti yathābhūtam pajānāti, ayam dukkhasamudayo ti yathābhūtam pajānāti, ayam dukkhanirodho ti yathābhūtam pajānāti, ayam dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtam pajānāti; ime āsavā ti yathābhūtam pajānāti, ayam āsavasamudayo ti yathābhūtam pajānāti, ayam āsavanirodho ti yathābhūtam pajānāti, ayam āsavanirodha-gāminī paṭipadā ti yathābhūtam pajānāti. Idam-pi vuccati brāhmaṇa Tathāgatapadam iti pi, Tathāgatanisevitam iti pi, Tathāgatārañjitam iti pi. Na tv-eva tāva ariyasāvako niṭṭham gato hoti, api ca kho niṭṭham gacchati: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgo ti. Tassa evam jānato evam passato kāmāsavā pi cittam

vimuccati, bhavāsavā pi cittam vimuccati, avijjāsavā pi cittam vimuccati, vimuttasmiñ vimuttam iti nānam hoti; kñīñā jāti, vusitam brahmacariyam. katañ karanīyam nāparam itthattā-yāti pajānāti. Idam vuccati brāhmaṇa Tathāgatapadañ iti pi, Tathāgatanisevitam iti pi, Tathāgatārañjitam iti pi. Ettāvatā kho brāhmaṇa ariyasāvako niññham gato hoti: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supatipanno saṅgo ti. Ettāvatā kho brāhmaṇa hatthipadopamo vitthārena paripūro hotiti.

Evañ vutte Jāṇussoñi brāhmaṇo Bhagavantam etad-avoca: Abhikkantam bho Gotama, abhikkantam bho Gotama. Seyyathā pi bho Gotama nikujjitatām vā ukkujjeyya, patic-channam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhareyya: cakkhumanto rūpāni dakkhintiti, evam - evam bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham bhavantam Gotamam sarañam gacchāmi dhammañ - ca bhikkhusaṅghañ - ca. Upāsakam main bhavañ Gotamo dhāretu ajjatagge pāñupetam sarañ-gatan - ti.

CŪLAHATTHIPADOPAMASUTTAM SATTAMAM.

28.

Evam - me sutam. Ekam samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiñdikassa ārāme. Tatra kho āyasmā Sāriputto bhikkhū āmantesi: Āvuso bhikkhavo ti. Āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa paccassosum. Āyasmā Sāriputto etad - avoca:

Seyyathā pi āvuso yāni kānici jaṅgamānam pāññānam padajātāni sabbāni tāni hatthipade samodhānam gacchanti, hatthipadañ tesam aggam - akkhāyati yadidañ mahantattena, evam - eva kho āvuso ye keci kusalā dhammā sabbe te catusu ariyasaccesu saṅgaham gacchanti, katamesu catusu: dukkhe

ariyasacce, dukkhasamudaye ariyasacce, dukkhanirodhe ariya-sacce, dukkhanirodhagāminiyā paṭipadāya ariyasacce.

Katamañ c' āvuso dukkham ariyasaccām: jāti pi dukkhā, jarā pi dukkhā, maraṇam pi dukkham, sokaparideva dukkhadomanassupāyāsā pi dukkhā, yam p' icchām na labhati tam pi dukkham, saṅkhittena pañc' upādānakkhandhā dukkhā. Katame c' āvuso pañc' upādānakkhandhā: seyyathidam rūpupādānakkhandho vedanupādānakkhandho saññupādānakkhandho saṅkhārupādānakkhandho viññānupādānakkhandho. Katamo c' āvuso rūpupādānakkhandho: cattāri ca mahābhūtāni catunnañ ca mahābhūtānam upādāya rūpam. Katame c' āvuso cattāro mahābhūtā: paṭhavīdhātu āpodhātu tejodhātu vāyodhātu.

Katamā c' āvuso paṭhavīdhātu: paṭhavīdhātu siyā ajjhatti-kā siyā bāhirā. Katamā c' āvuso ajjhattikā paṭhavīdhātu: yaṁ ajjhattam paccattam kakkhaṭam kharigataṁ upādiṇḍam, seyyathidam kesā lomā nakhā dantā taco māmsam nahāru atṭhi atṭhimiñjā vakkam hadayaṁ yakanam kilomakam piha-kam papphāsam antam antaguṇam udariyam karīsam, yaṁ vā pan' aññam pi kiñci ajjhattam paccattam kakkhaṭam kharigataṁ upādiṇḍam, ayam vuccat' āvuso ajjhattikā paṭhavīdhātu. Yā c' eva kho pana ajjhattikā paṭhavīdhātu yā ca bāhirā paṭhavīdhātu paṭhavīdhātur ev' esā. Tam: n' etam mama, n' eso 'ham asmi, na mēso attā ti evam etam yathābhūtam sammappaññāya daṭṭhabbam. Evam etam yathābhūtam sammappaññāya disvā paṭhavīdhātuyā nibbindati, paṭhavīdhātuyā cittam virajeti. Hoti kho so āvuso samayo yaṁ bāhirā āpodhātu pakuppatti, antarahitā tasmin samaye bāhirā paṭhavīdhātu hoti. Tassā hī nāma āvuso bāhirāya paṭhavīdhātuyā tāva mahallikāya aniccatā paññā-yissati, khayadhammatā paññāyissati, vayadhammatā paññā-yissati, vipariññamadhammatā paññāyissati, kiṁ pan' imassa mattaṭṭhakassa kāyassa taṇhupādiṇḍassa ahan ti vā mama-nti vā asmiti vā, atha khvāssa no t' ev' ettha hoti. Tañ ce āvuso bhikkhum pare akkosanti paribhāsanti rosentī vihesenti, so evam pajānāti: Uppannā kho me ayam sotasamphassajā dukkhā vedanā, sā ca kho paṭicca no appaṭicca, kiṁ paṭicca:

phassam paṭicca. So: phasso anicco ti passati, vedanā aniccā ti passati, saññā aniccā ti passati, saṅkhārā aniccā ti passati, viññāṇam aniccan - ti passati. Tassa dhātāramma-nam - eva cittam pakkhandati pasīdati santiṭṭhati adhimuccati. Tañ - ce āvuso bhikkhum pare aniṭṭhehi akantehi amanāpehi samudācaranti, pāṇisamphassena pi ledḍusamphassena pi daṇḍasamphassena pi satthasamphassena pi, so evam pajānāti: Tathābhūto kho ayam kāyo yathābhūtasmiṁ kāye pāṇi-samphassā pi kamanti, ledḍusamphassā pi kamanti, daṇḍa-samphassā pi kamanti, satthasamphassā pi kamanti. Vuttam kho pan' etam Bhagavatā Kakacūpamovāde: Ubhatodaṇḍakena ce pi bhikkhave kakacena corā ocarakā aṅgamaṅgāni okanteyyum, tatra pi yo mano padoseyya na me so tena sāsanakaro ti. Āraddhaṁ kho pana me viriyam bhavissati asallinam, upaṭṭhitā sati asammuṭṭhā, passaddho kāyo asāraddho, samāhitam cittam ekaggai. Kāmam dāni imasmim kāye pāṇisamphassā pi kamantu, ledḍusamphassā pi kamantu, daṇḍasamphassā pi kamantu, satthasamphassā pi kamantu, kariyati h' idam buddhānam sāsanam - ti. Tassa ce āvuso bhikkhuno evam Buddham anussarato evam dhammam anussarato evam saṅgham anussarato upekhā kusalanissitā na sanṭhāti, so tena saṁvijjati saṁvegam āpajjati: Alābhā vata me na vata me lābhā, dulladdham vata me na vata me suladdham, yassa me evam Buddham anussarato evam dhammam anussarato evam saṅgham anussarato upekhā kusalanissitā na sanṭhāti. Seyyathā pi āvuso sunisā sasuram disvā saṁvijjati saṁvegam āpajjati, evam - eva kho āvuso tassa ce bhikkhuno evam Buddham anussarato evam dhammam anussarato evam saṅgham anussarato upekhā kusalanissitā na sanṭhāti, so tena saṁvijjati saṁvegam āpajjati: Alābhā vata me na vata me lābhā, dulladdham vata me na vata me suladdham, yassa me evam Buddham anussarato evam dhammam anussarato evam saṅgham anussarato upekhā kusalanissitā na sanṭhāti. Tassa ce āvuso bhikkhuno evam Buddham anussarato evam dhammam anussarato evam saṅgham anussarato upekhā kusalanissitā sanṭhāti, so tena

attamano hoti. Ettāvatā pi kho āvuso bhikkhuno bahu katañ hoti.

Katamā c' āvuso āpodhātu: āpodhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā c' āvuso ajjhattikā āpodhātu: yañ ajjhattam paccattam āpo āpogatam upādinñam, seyyathidañ pittam semham pubbo lohitam sedo medo assu vasā khelo singhānikā lasikā muttam, yañ vā pan' aññam - pi kiñci ajjhattam paccattam āpo āpogatam upādinñam, ayam vuçat' āvuso ajjhattikā āpodhātu. Yā c' eva kho pana ajjhattikā āpodhātu yā ca bāhirā āpodhātu āpodhātut - ev' esā. Tain: n' etam mama, n' eso 'ham - asmi, na mēso attā ti evam - etam yathābhūtam sammappaññaya daññhabbam. Evam - etam yathābhūtam sammappaññaya disvā āpodhātuyā nibbindati, āpodhātuyā cittam virājeti. Hoti kho so āvuso samayo yañ bāhirā āpodhātu pakuppati, sā gāmam - pi vahati, nigamam - pi vahati, nagaram - pi vahati, janapadam - pi vahati, janapadapadesam - pi vahati. Hoti kho so āvuso samayo yañ mahāsamudde yojanasatikāni pi udakāni ogacchanti, dvayojanasatikāni pi udakāni ogacchanti, tiyojanasatikāni pi udakāni ogacchanti, pañcayojanasatikāni pi udakāni ogacchanti, chayojanasatikāni pi udakāni ogacchanti, sattayojanasatikāni pi udakāni ogacchanti. Hoti kho so āvuso samayo yañ mahāsamudde sattatālam - pi udakāni sañthāti, chatālam - pi udakāni sañthāti, pañcatālam - pi udakāni sañthāti, catutālam - pi udakāni sañthāti, titālam - pi udakāni sañthāti, dvitālam - pi udakāni sañthāti, tālamattam - pi udakāni sañthāti. Hoti kho so āvuso samayo yañ mahāsamudde sattaporisam - pi udakāni sañthāti, chaporisam - pi udakāni sañthāti, pañcaporisam - pi udakāni sañthāti, catuporisam - pi udakāni sañthāti, tiporisam - pi udakāni sañthāti, dviporisam - pi udakāni sañthāti, porisamattam - pi udakāni sañthāti. Hoti kho so āvuso samayo yañ mahāsamudde addhaporisam - pi udakāni sañthāti, kañimattam - pi udakāni sañthāti, jañnumattam - pi udakāni sañthāti, gopphamattam - pi udakāni sañthāti. Hoti kho so āvuso samayo yañ mahāsamudde aṅgulipabbatemanamattam - pi udakāni na hoti. Tassā hi nāma āvuso bāhirāya āpodhātuyā tāva mahallikāya

aniccatā paññāyissati — pe — upekhā kusalanissitā sañthāti, so tena attamano hoti. Ettāvatā pi kho āvuso bhikkhuno bahu kataṁ hoti.

Katamā c' āvuso tejodhātu: tejodhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā o' āvuso ajjhattikā tejodhātu: yam ajjhattam paccattam tejo tejogatam upādiṇṇam, seyyathidam yena ca santappati yena ca jiriyati yena ca paridayhati yena ca asitapītakhāyitasāyitam sammā pariñāmaṁ gacchati, yam vā pan' aññam - pi kiñci ajjhattam paccattam tejo tejogatam upādiṇṇam, ayam vuccat' āvuso ajjhattikā tejodhātu. Yā c' eva kho pana ajjhattikā tejodhātu yā ca bāhirā tejodhātu tejodhātur - ev' esā. Tam: n' etam mama, n' eso 'ham-asmi, na mēso attā ti evam - etam yathābhūtam sammappaññāya daṭṭhabbam. Evam - etam yathābhūtam sammappaññāya disvā tejodhātuyā nibbindati, tejodhātuyā cittam virājeti. Hoti kho so āvuso samayo yam bāhirā tejodhātu pakuppatti. Sā gāmam - pi dahati, nigamam - pi dahati, nāgaram - pi dahati, janapadam - pi dahati, janapadapadesam - pi dahati. Sā haritantam vā panthantam vā selantam vā udukantam vā ramaṇiyam vā bhūmibhāgamā āgamma anāhārā nibbāyati. Hoti kho so āvuso samayo yam kukkuṭapattena pi nahārudaddulena pi aggim gavesanti. Tassā hi nāma āvuso bāhirāya tejodhātuyā tāva mahallikāya aniccatā paññāyissati — pe — upekhā kusalanissitā sañthāti, so tena attamano hoti. Ettāvatā pi kho āvuso bhikkhuno bahu kataṁ hoti.

Katamā c' āvuso vāyodhātu: vāyodhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā c' āvuso ajjhattikā vāyodhātu: yam ajjhattam paccattam vāyo vāyogatam upādiṇṇam, seyyathidam uddhamāgamaṁ vātā, adhogamā vātā, kucchisayā vātā, koṭṭhasayā vātā, aṅgamaṅgānusārino vātā, assāso passāso, iti vā, yam vā pan' aññam - pi kiñci ajjhattam paccattam vāyo vāyogataṁ upādiṇṇam, ayam vuccat' āvuso ajjhattikā vāyodhātu. Yā o' eva kho pana ajjhattikā vāyodhātu yā ca bāhirā vāyodhātu vāyodhātur - ev' esā. Tam: n' etam mama, n' eso 'ham - asmi, na mēso attā ti evam - etam yathābhūtam sammappaññāya daṭṭhabbam. Evam - etam yathābhūtam sammappaññāya disvā vāyodhātuyā nibbindati, vāyodhātuyā cittam virājeti.

Hoti kho so āvuso samayo yam bāhirā vāyodhātu pakuppati, sā gāmam - pi vahati, nigamam - pi vahati, nagaram - pi vahati, janapadam - pi vahati, janapadapadesam - pi vahati. Hoti kho so āvuso samayo yam gimhānam pacchime māse tūlavanṭena pi vidhūpanena pi vātām pariyesanti, ossavane pi tiṇāni na icchanti. Tassā hi nāma āvuso bāhirāya vāyodhātuyā tāva mahallikāya aniccatā paññāyissati, khayadhammatā paññāyissati, vayadhammatā paññāyissati, vipariṇāmadhammatā paññāyissati, kiṁ pan' imassa mattatṭhakassa kāyassa taṇhupādīnnaṭṭa ahan - ti vā maman - ti vā asmīti vā, atha khvāssa no t' ev' ettha hoti. Tañ - ce āvuso bhikkhūm pare akkosanti paribhāsanti rosenti vihesenti, so evam pajānāti: Uppannā kho me ayam sotasamphassajā dukkhā vedanā, sā ca kho paṭicca no appaṭicca, kiṁ paṭicca: phassam paṭicca. So: phasso anicco ti passati, vedanā anicca ti passati, saññā anicca ti passati, saṅkhārā anicca ti passati, viññānam anicca - ti passati. Tassa dhātārammanām - eva cittām pak-khandati pasidati santiṭhati adhimuccati. Tañ - ce āvuso bhikkhūm pare anīṭhehi akantehi amanāpehi samudācaranti, pāṇisamphassena pi ledḍusamphassena pi daṇḍasamphassena pi satthasamphassena pi, so evam pajānāti: Tathābhūto kho ayam kāyo yathābhūtasmim kāye pāṇisamphassā pi kamanti, ledḍusamphassā pi kamanti, daṇḍasamphassā pi kamanti, satthasamphassā pi kamanti. Vuttām kho pan' etam Bhagavatā Kakacūpamovāde: Ubhatodandakena ce pi bhikkhave corā ocarakā aṅgamaṅgāni okanteyyūm, tatra pi yo mano padoseyya na me so tena sāsanakaro ti. Āraddham kho pana me viriyam bhavissati asallinām, upaṭṭhitā sati asa-muṭṭhā, passaddho kāyo asāraddho, samāhitām cittām ekag-gam. Kāmaṁ dāni imasmim kāye pāṇisamphassā pi kamantu, ledḍusamphassā pi kamantu, daṇḍasamphassā pi kamantu, satthasamphassā pi kamantu, kariyati h' idam buddhānam sāsanān - ti. Tassa ce āvuso bhikkhuno evam Buddham anussarato evam dhammam anussarato evam sangham anussarato upekhā kusalanissitā na sanṭhāti, so tena sam-vijjati samvegam āpajjati: Alābhā vata me na vata me lābhā, dulladdham vata me na vata me suladdham, yassa me evam

Buddham anussarato evam dhammam anussarato evam saṅgham anussarato upekhā kusalanissitā na saṅthāti. Seyyathā pi āvuso sunisā sasuram disvā samvijjati saṁvegam āpajjati. evam - eva kho āvuso tassa ce bhikkhuno evam Buddham anussarato evam dhammam anussarato evam saṅgham anussarato upekhā kusalanissitā na saṅthāti, so tena samvijjati saṁvegam āpajjati: Alābhā vata me na vata me lābhā, dulladdham vata me na vata me suladdham, yassa me evam Buddham anussarato evam dhammam anussarato evam saṅgham anussarato upekhā kusalanissitā na saṅthāti. Tassa ce āvuso bhikkhuno evam Buddham anussarato evam dhammam anussarato evam saṅgham anussarato upekhā kusalanissitā saṅthāti, so tena attamano hoti. Ettāvatā pi kho āvuso bhikkhuno bahu katañ hoti.

Seyyathā pi āvuso kaṭṭhañ - ca paṭicca valliñ - ca paṭicca tiṇañ - ca paṭicca mattikañ - ca paṭicca ākāso parivārito agāran - t' eva saṅkham gacchati, evam - eva kho āvuso atṭhim ca paṭicca naharuñ - ca paṭicca māmisañ - ca paṭicca cammañ - ca paṭicca ākāso parivārito rūpan - t' eva saṅkham gacchati. Ajjhattikañ - ce āvuso cakkhum aparibhinnam hoti bāhirā ca rūpā na āpātham āgacchanti no ca tajjo samannāhāro hoti, n' eva tāva tajjassa viññāṇabhāgassa pātubhāvo hoti. Ajjhattikañ - ce āvuso cakkhum aparibhinnam hoti bāhirā ca rūpā āpātham āgacchanti no ca tajjo samannāhāro hoti, n' eva tāva tajjassa viññāṇabhāgassa pātubhāvo hoti. Yato ca kho āvuso ajjhattikañ - c' eva cakkhum aparibhinnam hoti bāhirā ca rūpā āpātham āgacchanti tajjo ca samannāhāro hoti, evam tajjassa viññāṇabhāgassa pātubhāvo hoti. Yam tathābhūtassa rūpam tam rūpupādānakkhandhe saṅgham gacchati, yā tathābhūtassa vedanā sā vedanupādānakkhandhe saṅgham gacchati, yā tathābhūtassa saññā sā saññupādānakkhandhe saṅgham gacchati, ye tathābhūtassa saṅkhārā te saṅkhārupādānakkhandhe saṅgham gacchanti, yam tathābhūtassa viññāṇam tam viññāṇupādānakkhandhe saṅgham gacchati. So evam pajānāti: Evam kira 'mesam pañcannam upādānakkhandhānam saṅgaho sannipāto samavāyo hotiti. Vuttam kho pan' etam Bhagavatā: Yo paṭiccasamuppādaṁ

passati so dhammām passati, yo dhammām passati so paṭiccasamuppādām passatiti. Paṭiccasamuppānnā kho pan' ime yadidām pañc' upādānakkhandhā. Yo imesu pañcas' upādānakkhandhesu chando ālayo anunayo ajjhosānam so dukkhasamudayo, yo imesu pañcas' upādānakkhandhesu chandarāgavinayo chandarāgapahānam so dukkhanirodho. Ettāvatā pi kho āvuso bhikkhuno bahu kataṁ hoti. Ajjhattikañce āvuso sotam aparibhinnam hoti — pe — ghānam aparibhinnam hoti — jivhā aparibhinnā hoti — kāyo aparibhinnō hoti — mano aparibhinnō hoti bāhirā ca dhammā na āpātham āgacchanti no ca tajjo samannāhāro hoti, n' eva tāva tajjassa viññāṇabhāgassa pātubhāvo hoti. Ajjhattiko ce āvuso mano aparibhinnō hoti bāhirā ca dhammā āpātham āgacchanti no ca tajjo samannāhāro hoti, n' eva tāva tajjassa viññāṇabhāgassa pātubhāvo hoti. Yato ca kho āvuso ajjhattiko c' eva mano aparibhinnō hoti bāhirā ca dhammā āpātham āgacchanti tajjo ca samannāhāro hoti, evam tajjassa viññāṇabhāgassa pātubhāvo hoti. Yam tathābhūtassa rūpam tam rūpupādānakkhandhe saṅgaham gacchati, yā tathābhūtassa vedanā sā vedanupādānakkhandhe saṅgaham gacchati, yā tathābhūtassa saññā sā saññupādānakkhandhe saṅgaham gacchati, ye tathābhūtassa saṅkhārā te saṅkhārupādānakkhandhe saṅgaham gacchanti. Yam tathābhūtassa viññānam tam viññāṇupādānakkhandhe saṅgaham gacchati. So evam pajānāti: Evam kira 'mesam pañcannam upādānakkhandhānam saṅgaho sannipāto samavāyo hotiti. Vuttam kho pan' etam Bhagavatā: Yo paṭiccasamuppādām passati so dhammām passati, yo dhammām passati so paṭiccasamuppādām passatiti. Paṭiccasamuppānnā kho pan' ime yadidām pañc' upādānakkhandhā. Yo imesu pañcas' upādānakkhandhesu chando ālayo anunayo ajjhosānam so dukkhasamudayo, yo imesu pañcas' upādānakkhandhesu chandarāgavinayo chandarāgapahānam so dukkhanirodho. Ettāvatā pi kho āvuso bhikkhuno bahu kataṁ hotiti.

Idam - avoca āyasmā Sāriputto. Attamanā te bhikkhū āyasmato Sāriputtassa bhāsitam abhinandun - ti.

29.

Evam - me sutam. Ekam samayam Bhagavā Rājagahe viharati Gijjhakūte pabbate acirapakkante Devadatte. Tatra kho Bhagavā Devadattam ārabbhā bhikkhū āmantesi:

Idha bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyam pabbajito hoti: otīṇo 'mhi jātiyā jarāmaranena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotīṇo dukkhapareto, app - eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethāti. So evam pabbajito samāno lābhasakkārasilokam abhinibbatteti. So tena lābhasakkārasilokena attamano hoti paripuṇṇasankappo. So tena lābhasakkārasilokena attān' ukkamseti param vambheti: aham asmi lābhī silokavā, ime pan' aññe bhikkhū appaññatā appe sakkhā ti. So tena lābhasakkārasilokena majjati pamajjati pamādām āpajjati, pamatto samāno dukkham viharati. Seyathā pi bhikkhave puriso sāratthiko sāragavesi sārapariyesanam caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamum' eva sāram atikkamma pheggum atikkamma tacam atikkamma papaṭikam sākhāpalāsam chetvā ādāya pakkameyya sāran - ti maññamāno; tam - enam cakkhumā puriso disvā evam vadeyya: Na vatāyam bhavam puriso aññāsi sāram na aññāsi pheggum na aññāsi tacam na aññāsi papaṭikam na aññāsi sākhāpalāsam, tathā h' ayam bhavam puriso sāratthiko sāragavesi sārapariyesanam caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva sāram atikkamma pheggum atikkamma tacam atikkamma papaṭikam sākhāpalāsam chetvā ādāya pakkanto sāran - ti maññamāno, yañc' assa sārena sārakaranīyam tañ - c' assa attham nānubhavissatiti. Evam - eva kho bhikkhave idh' ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyam pabbajito hoti: otīṇo 'mhi jātiyā jarāmaranena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotīṇo dukkhapareto, app - eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethāti. So evam pabbajito samāno lābhasakkārasilokam abhinibbatteti. So tena lābhasakkārasilokena attamano hoti paripuṇṇasankappo. So tena lābhasakkārasilokena attān' ukkamseti param

vambheti: aham - asmi lābhī silokavā, ime pan' aññe bhikkhū appaññatā appesakkhā ti. So tena lābhasakkārasilokena majjati pamajjati pamādañ āpajjati, pamatto samāno dukkham viharati. Ayam vuccati bhikkhave bhikkhu sākhāpalasam aggahesi brahmacariyassa, tena ca vosānam āpādi.

Idha pana bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyam pabbajito hoti: otinño 'mhi jātiyā jarāmaranena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotinño dukkhapareto, app - eva nāma imassa kevalassa dukkhandhassa antakiriyā paññāyethāti. So evam pabbajito samāno lābhasakkārasilokam abhinibbatteti. So tena lābhasakkārasilokena na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo, so tena lābhasakkārasilokena na attān' ukkamseti na parañ vambheti, so tena lābhasakkārasilokena nā majjati na - ppamajjati na - ppamādañ āpajjati, appamatto samāno sīlasampadāñ ārādheti. So tāya sīlasampadāya attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo. So tāya sīlasampadāya attān' ukkamseti parañ vambheti: aham - asmi sīlavā kalyāṇadhammo, ime pan' aññe bhikkhū dussilā pāpadhammā ti. So tāya sīlasampadāya majjati pamajjati pamādañ āpajjati, pamatto samāno dukkham viharati. Seyyathā pi bhikkhave puriso sāratthiko sāragavesi sārapariyesanam caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva sārañ atikkamma pheggum atikkamma tacāñ papaṭikam chetvā ādāya pakkameyya sāran - ti maññamāno; tam - enañ cakkhumā puriso disvā evam vadeyya: Na vatāyam bhavañ puriso aññāsi sārañ na aññāsi pheggum na aññāsi tacāñ na aññāsi papaṭikam na aññāsi sākhāpalasam; tathā h' ayan bhavañ puriso sāratthiko sāragavesi sārapariyesanam caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva sārañ atikkamma pheggum atikkamma tacāñ papaṭikam chetvā ādāya pakkanto sāran - ti maññamāno, yañ - c' assa sārena sārakaranīyam tañ - c' assa attham nānubhavissatiti. Evam - eva kho bhikkhave idh' ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyam pabbajito hoti ... So tāya sīlasampadāya majjati pamajjati pamādañ āpajjati, pamatto samāno dukkham viharati.

Ayam vuccati bhikkhave bhikkhu papaṭikam aggahesi brahma-cariyassa, tena ca vosānam āpādi.

Idha pana bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyam pabbajito hoti: otīṇo 'mhi jātiyā jarāmaranena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotīṇo dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakhandhassa antakiriyā paññāyethāti. So evam pabbajito samāno lābhasakkārasilokam abhinibbatteti. So tena lābhasakkārasilokena na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo, so tena lābhasakkārasilokena na attān' ukkamiseti na param vambheti, so tena lābhasakkārasilokena na majjati na-pamajjati na-ppamādām āpajjati, appamatto samāno sīlasampadām ārādheti. So tāya sīlasampadāya attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaṅkappo, so tāya sīlasampadāya na attān' ukkamiseti na param vambheti, so tāya sīlasampadāya na majjati na-ppamajjati na-ppamādām āpajjati, appamatto samāno samādhisampadām ārādheti. So tāya samādhisampadāya attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo. So tāya samādhisampadāya attān' ukkamiseti param vambheti: aham-asmi samāhito ekaggacitto, ime pan' aññe bhikkhū asamāhitā vibhantacittā ti. So tāya samādhisampadāya majjati pamajjati pamādām āpajjati, pamatto samāno dukkham viharati. Seyathā pi bhikkhave puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanam caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva sāram atikkamma pheggum tacam chetvā ādāya pakkameyya sāran-ti maññamāno; tam-enam cakkhumā puriso disvā evam vadeyya: Na vatīyam bhavaṁ puriso aññāsi sāram na aññāsi pheggum na aññāsi tacam na aññāsi papaṭikam na aññāsi sākhāpalasam, tathā h' ayam bhavaṁ puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanam caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva sāram atikkamma pheggum tacam chetvā ādāya pakkanto sāran-ti maññamāno, yañ-c' assa sārena sārakaraniyam tañ-c' assa atham nānubhavissatiti. Evam-eva kho bhikkhave idh' ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyam pabbajito hoti ... So tāya samādhisampadāya majjati pamajjati pamādām āpajjati, pamatto samāno dukkham viharati. Ayam

vuccati bhikkhave bhikkhu tacām aggahesi brahmacariyassa,
tena ca vosānām āpādi.

Idha pana bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā
anagāriyām pabbajito hoti: otinno 'mhi jātiyā jarāmarañena
sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkho-
tinno dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhak-
khandhassa antakiriyā paññāyethāti. So evam pabbajito sa-
māno lābhasakkārasilokam abhinibbatteti. So tena lābha-
sakkārasilokena na attamano hoti na paripuṇṇasānkappo, so
tena lābhasakkārasilokena na attān' ukkamiseti na param
vambheti, so tena lābhasakkārasilokena na majjati na - pp-
majjati na - ppamādaṁ āpajjati, appamatto samāno sīlasam-
padām ārādheti. So tāya sīlasampadāya attamano hoti no ca
kho paripuṇṇasānkappo, so tāya sīlasampadāya na attān' uk-
kamiseti na param vambheti, so tāya sīlasampadāya na majjati
na - ppamajjati na - ppamādaṁ āpajjati, appamatto samāno
samādhisampadām ārādheti. So tāya samādhisampadāya
attamano hoti no ca kho paripuṇṇasānkappo, so tāya samādhis-
ampadāya na attān' ukkamiseti na param vambheti, so
tāya samādhisampadāya na majjati na - ppamajjati na - pp-
mādaṁ āpajjati, appamatto samāno nānādassanām ārādheti.
So tena nānādassanena attamano hoti paripuṇṇasānkappo.
So tena nānādassanena attān' ukkamiseti param vambheti:
aham - asmi jānam passam viharāmi, ime pan' aññe bhikkhū
ajānam apassam viharantiti. So tena nānādassanena majjati
pamajjati pamādaṁ āpajjati, pamatto samāno dukkham vi-
harati. Seyyathā pi bhikkhave puriso sāratthiko sāragavesi
sārapariyesanām caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāra-
vato atikkamm' eva sāram pheggum chetvā ādāya pakka-
meyya sāran - ti maññamāno; tam - enām cakkhumā puriso
disvā evam vadeyya: Na vatāyam bhavaṁ puriso aññāsi sā-
ram na aññāsi pheggum na aññāsi tacām na aññāsi papaṭi-
kam na aññāsi sākhāpalāsam, tathā h' ayam bhavaṁ puriso
sāratthiko sāragavesi sārapariyesanām caramāno mahato
rukkhassa tiṭṭhato sārvato atikkamm' eva sāram pheggum
chetvā ādāya pakkanto sāran - ti maññamāno, yañ - c' assa
sārena sārakaraṇiyām tañ - c' assa attham nānubhavissatiti.

Evam - eva kho bhikkhave idh' ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyām pabbajito hoti . . . So tena nānadasanena majjati pamādam āpajjati, pamatto samāno dukkham viharati. Ayam vuccati bhikkhave bhikkhu pheggum aggahesi brahmacariyassa, tena ca vosānam āpādi.

Idha pana bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyām pabbajito hoti: otinno 'mhi jātiyā jarāmaranena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotinno dukkhapareto, app - eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethāti. So evam pabbajito samāno lābhasakkārasilokam abhinibbatteti. So tena lābhasakkārasilokena na attamano hoti na paripuṇṇasānkappo, so tena lābhasakkārasilokena na attān' ukkamiseti na param vambheti, so tena lābhasakkārasilokena na majjati na - ppamajjati na - ppamādam āpajjati, appamatto samāno sīlasampadām ārādheti. So tāya sīlasampadāya attamano hoti no ca kho paripuṇṇasānkappo, so tāya sīlasampadāya na attān' ukkamiseti na param vambheti, so tāya samādhisampadāya na majjati na - ppamajjati na - ppamādam āpajjati, appamatto samāno samādhisampadām ārādheti. So tāya samādhisampadāya attamano hoti no ca kho paripuṇṇasānkappo, so tāya samādhisampadāya na attān' ukkamiseti na param vambheti, so tāya samādhisampadāya na majjati na - ppamajjati na - ppamādam āpajjati, appamatto samāno nānādassanām ārādheti. So tena nānādassanena attamano hoti no ca kho paripuṇṇasānkappo, so tena nānādassanena na attān' ukkamiseti na param vambheti, so tena nānādassanena na majjati na - ppamajjati na - ppamādam āpajjati, appamatto samāno samayavimokham ārādheti. Thānam kho pan' etam bhikkhave vijjati yam so bhikkhu tāya samayavimuttiyā pari-hāyetha. Seyyathā pi bhikkhave puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanam caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato sārañ - neva chetvā ādāya pakkameyya sāran - ti jānamāno; tam - enam cakkhumā puriso disvā evam vadeyya: Aññāsi vatāyam bhavam puriso sāram aññāsi pheggum aññāsi tacam aññāsi papaṭikam aññāsi sākhāpalāsam, tathā h' ayam bhavam puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanam caramāno ma-

hato rukkhassa titthato sāravato sārañ - ñeva chetvā ādāya pakkanto sārañ - ti jānamāno, yañ - c' assa sārena sārakarañiyam tañ - c' assa attham anubhavissatiti. Evam - eva kho bhikkhave idh' ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyam pabbajito hoti: otinño 'mhi jātiyā jarāmaranena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotinño dukkhabareto, app - eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethāti. So evam pabbajito sāmāno lābhāsakkārasilokam abhinibbatteti. So tena lābhāsakkārasilokena na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo, so tena lābhāsakkārasilokena na attān' ukkaṁseti na param vambheti, so tena lābhāsakkārasilokena na majjati na - ppamajjati na - ppamādañ āpajjati, appamatto samāno silasampadāñ ārādhethi. So tāya silasampadāya attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaṅkappo, so tāya silasampadāya na attān' ukkaṁseti na param vambheti, so tāya silasampadāya na majjati na - ppamajjati na - ppamādañ āpajjati, appamatto samāno samādhīsampadāñ ārādhethi. So tāya samādhīsampadāya attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaṅkappo, so tāya samādhīsampadāya na attān' ukkaṁseti na param vambheti, so tena nāñadassanena na majjati na - ppamajjati na - ppamādañ āpajjati, appamatto samāno asamayavimokhañ ārādhethi. Aṭṭhānam - etam bhikkhave anavakāśo yañ so bhikkhu tāya asamayavimuttiyā parihāyetha.

Iti kho bhikkhave na - y - idam brahmacariyam lābhāsakkārasilokānisamsam, na silasampadānisamsam, na samādhīsampadānisamsam, na nāñadassanānisamsam. Yā ca kho ayañ bhikkhave akuppā cetovimutti, etadattham - idam bhikkhave brahmacariyam etāniśāram etānipariyosānan - ti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitam abhinandun - ti.

30.

Evam - me sutāñ. Ekam samayañ Bhagavā Sāvatthiyāñ viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Piṅgalakoccho brāhmaṇo yena Bhagavā ten' upasankami, upasankamitvā Bhagavatā saddhim sammodi, sammodaniyam kathaṁ sārāṇīyam vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho Piṅgalakoccho brāhmaṇo Bhagavantañ etad-avoca: Ye 'me bho Gotama samaṇabrahmaṇa saṅghino gaṇino gaṇacariyā nātā yasassino titthakarā sādhusammata bahujanassa, seyyathidañ Pūraṇo Kassapo, Makkhali Gosālo, Ajito Kesakambali, Pakudho Kaccāyano, Sañjayo Belatṭha-putto, Niganṭho Nātaputto, sabbe te sakāya paṭiññāya abbhaññāṁsu sabbe va nābbhaññāṁsu, udāhu ekacce abbhaññāṁsu ekacce na abbhaññāṁstū. — Alaṁ brāhmaṇa, titthat' etām: sabbe te sakāya paṭiññāya abbhaññāṁsu sabbe va nābbhaññāṁsu, udāhu ekacce abbhaññāṁsu ekacce na abbhaññāṁsu. Dhamman - te brāhmaṇa desessāmi, tam sunāhi, sādhukam manasikarohi, bhāsissāmiti. Evam - bho ti kho Piṅgalakoccho brāhmaṇo Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad - avoca:

Seyyathā pi brāhmaṇa puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanām caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva sāram atikkamma pheggum atikkamma tacaiñ atikkamma papaṭikam sākhāpalāsam chetvā ādāya pakkameyya sāran - ti maññamāno; tam - enam cakkhumā puriso disvā evam vadeyya: Na vatāyam bhavam puriso aññāsi sāram na aññāsi pheggum na aññāsi tacaiñ na aññāsi papaṭikam na aññāsi sākhāpalāsam, tathā h' ayam bhavam puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanām caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva sāram atikkamma pheggum atikkamma tacaiñ atikkamma papaṭikam sākhāpalāsam chetvā ādāya pakkanto sāran - ti maññamāno, yañ - e' assa sārena sārakaraṇīyam tañ - c' assa attham nānubhavissatiti.

Seyyathā pi vā pana brāhmaṇa puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanām caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva sāram atikkamma pheggum atikkamma

tacāmī papaṭikam chetvā ādāya pakkameyya sāran - ti maññamāno; tam - enām cakkhumā puriso disvā evam vadeyya: Na vatāyam bhavam puriso aññāsi sāram na aññāsi pheggum na aññāsi tacām na aññāsi papaṭikam na aññāsi sākhā; palāsam, tathā h' ayam bhavam puriso s. s. c. mahato rukkhassa t. s. atikkamm' eva sāram atikkamma pheggum atikkamma tacām papaṭikam chetvā ādāya pakkanto sāran - ti maññamāno, yañ - c' assa sārena sārakaraṇiyam tañ - c' assa attham nānubhavissatiti.

Seyyathā pi vā pana brāhmaṇa puriso s. s. s. c. mahato rukkhassa t. s. atikkamm' eva sāram atikkamma pheggum tacām chetvā ādāya pakkameyya sāran - ti maññamāno; tam - enām cakkhumā puriso disvā evam vadeyya: Na vatāyam bhavam puriso aññāsi sāram na aññāsi pheggum na aññāsi tacām na aññāsi papaṭikam na aññāsi sākhāpalāsam, tathā h' ayam bhavam puriso s. s. s. c. mahato rukkhassa t. s. atikkamm' eva sāram atikkamma pheggum tacām chetvā ādāya pakkanto sāran - ti maññamāno, yañ - c' assa sārena sārakaraṇiyam tañ - c' assa attham nānubhavissatiti.

Seyyathā pi vā pana brāhmaṇa puriso s. s. s. c. mahato rukkhassa t. s. atikkamm' eva sāram pheggum chetvā ādāya pakkameyya sāran - ti maññamāno; tam - enām cakkhumā puriso evam vadeyya: Na vatāyam bhavam puriso aññāsi sāram na aññāsi pheggum na aññāsi tacām na aññāsi papaṭikam na aññāsi sākhāpalāsam, tathā h' ayam bhavam puriso s. s. s. c. mahato rukkhassa t. s. atikkamm' eva sāram pheggum chetvā ādāya pakkanto sāran - ti maññamāno, yañ - c' assa sārena sārakaraṇiyam tañ - c' assa attham nānubhavissatiti.

Seyyathā pi vā pana brāhmaṇa puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanam caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato sārañ - ñeva chetvā ādāya pakkameyya sāran - ti jānamāno; tam - enām cakkhumā puriso disvā evam vadeyya: Aññāsi vatāyam bhavam puriso sāram aññāsi pheggum aññāsi tacām aññāsi papaṭikam aññāsi sākhāpalāsam, tathā h' ayam bhavam puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanam carāmāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato sāram yeva chetvā

ādāya pakkanto sāran - ti jānamano, yañ - c' assa sārena sārakarāṇiyām tañ - c' assa atthām anubhavissatiti.

Evam - eva kho brāhmaṇa idh' ekacco puggalo saddhā agārasmā anagāriyām pabbajito hoti: otinno 'mhi jātiyā jarāmarañena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotinno dukkhapareto, app - eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethāti. So evam pabbajito samāno lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo, so tena lābhasakkārasilokena attān' ukkamseti param vambheti: aham - asmi lābhī silokavā, ime pan' aññe bhikkhū appaññātā appesakkhā ti; lābhasakkārasilokena ca ye aññe dhammā uttaritarā ca paññitatarā ca tesam dhammānam sacchikiriyāya na chandaṁ janeti na vāyamati, olinavuttiko ca hoti sāthaliko. Seyyathā pi so brāhmaṇa puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanām caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato atikkamm' eva sāraṁ atikkamma pheggum atikkamma tacām atikkamma papatikām sākhāpalāsaṁ chetvā ādāya pakkamanto sāran - ti maññamāno, yañ - c' assa sārena sārakarāṇiyām tañ - c' assa atthām nānubhavissati, tathāpamāhaṁ brāhmaṇa imām puggalam vaddāmi.

Idha pana brāhmaṇa ekacco puggalo saddhā agārasmā anagāriyām pabbajito hoti: otinno 'mhi jātiyā jarāmarañena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotinno dukkhapareto, app - eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethāti. So evam pabbajito samāno lābhasakkārasilokaṁ abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo, so tena lābhasakkārasilokena na attān' ukkamseti na param vambheti, lābhasakkārasilokena ca ye aññe dhammā uttaritarā ca paññitatarā ca tesam dhammānam sacchikiriyāya chandaṁ janeti vāyamati, anolīnavuttiko ca hoti asāthaliko. So sīlasampadām ārādheti, so tāya sīlasampadāya attamano hoti paripuṇṇasaṅkappo, so tāya sīlasampadāya attān' ukkamseti param vambheti: aham - asmi sīlavā kalyāṇadhammo, ime pan' aññe bhikkhū dussilā pāpadhammā ti; sīlasampadāya ca ye aññe dhammā uttaritarā ca paññitatarā ca tesam

dhammānam sacchikiriyāya na chandam janeti na vāyamati. olinavuttiko ca hoti sāthaliko. Seyyathā pi so brāhmaṇa puriso s. s. s. c. mahato rukkhassa t. s. atikkamm' eva sāraṁ atikkamma pheggum atikkamma tacām papaṭikam chetvā ādāya pakkamanto sāraṁ - ti maññamāno, yañ - c' assa ... nānubhavissati, tathūpamāhaṁ brāhmaṇa imām puggalām vadāmi.

Idha pana brāhmaṇa ekacco puggalo saddhā agārasmā anagāriyām pabbajito hoti: otinno 'mhi jātiyā jarāmaranena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotinno dukkhapareto, app - eva nāma imassa kevalassa dukkhakhandhassa antakiriyā paññāyethāti. So evam pabbajito samāno lābhasakkārasilokam abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena na attamano hoti na paripuṇṇasaiṇikappo, so tena lābhasakkārasilokena na attān' ukkamseti na param vambheti, lābhasakkārasilokena ca ye aññe dhammā uttaritā ca paññatārā ca tesam dhammānam sacchikiriyāya chandam janeti vāyamati, anolinavuttiko ca hoti asāthaliko. So silasampadām ārādheti, so tāya silasampadāya attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaiṇikappo, so tāya silasampadāya na attān' ukkamseti na param vambheti, silasampadāya ca ye aññe dhammā uttaritārā ca paññatārā ca tesam dhammānam sacchikiriyāya chandam janeti vāyamati, anolinavuttiko ca hoti asāthaliko. So samādhisampadām ārādheti, so tāya samādhisampadāya attamano hoti paripuṇṇasaiṇikappo, so tāya samādhisampadāya attān' ukkamseti param vambheti: aham - asmi samāhito ekaggacitto, ime pan' aññe bhikkhū asamāhitā vibbhantacittā ti; samādhisampadāya ca ye aññe dhammā uttaritārā ca paññatārā ca tesam dhammānam sacchikiriyāya na chandam janeti na vāyamati, olinavuttiko ca hoti sāthaliko. Seyyathā pi so brāhmaṇa puriso s. s. s. c. mahato rukkhassa t. s. atikkamm' eva sāraṁ atikkamma pheggum tacām chetvā ādāya pakkamanto sāraṁ - ti maññamāno, yañ - c' assa ... nānubhavissati, tathūpamāhaṁ brāhmaṇa imām puggalām vadāmi.

Idha pana brāhmaṇa ekacco puggalo saddhā agārasmā anagāriyām pabbajito hoti: otinno 'mhi jātiyā jarāmaranena

sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotinno dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethāti. So evam pabbajito samāno lābhasakkārasilokam abhinibbatteti, so tena lābhasakkārasilokena na attamano hoti na paripunṇasankappo, so tena lābhasakkārasilokena na attān' ukkamseti na param vambheti, lābhasakkārasilokena ca ye aññe dhammā uttaritarā ca pañitatarā ca tesam dhammānam sacchikiriyāya chandam janeti vāyamati, anolinavuttiko ca hoti asāthaliko. So silasampadam ārādheti, so tāya silasampadāya attamano hoti no ca kho paripunṇasankappo, so tāya silasampadāya na attān' ukkamseti na param vambheti, silasampadāya ca ye aññe dhammā uttaritarā ca pañitatarā ca tesam dhammānam sacchikiriyāya chandam janeti vāyamati, anolinavuttiko ca hoti asāthaliko. So samādhisampadam ārādheti, so tāya samādhisampadāya attamano hoti no ca kho paripunṇasankappo, so tāya samādhisampadāya na attān' ukkamseti na param vambheti, samādhisampadāya ca ye aññe dhammā uttaritarā ca pañitatarā ca tesam dhammānam sacchikiriyāya chandam janeti vāyamati, anolinavuttiko ca hoti asāthaliko. So nānadassanam ārādheti, so tena nānadassanena attamano hoti paripunṇasankappo, so tena nānadassanena attān' ukkamseti param vambheti: aham-asmi jānam passam viharāmi, ime pan' aññe bhikkhū ajānam apassam viharantīti; nānadassanena ca ye aññe dhammā uttaritarā ca pañitatarā ca tesam dhammānam sacchikiriyāya na chandam janeti na vāyamati, olinavuttiko ca hoti sāthaliko. Seyyathā pi so brāhmaṇa puriso s. s. s. c. mahato rukkhassa t. s. atikkamm' eva sāram pheggum chetvā ādāya pakkamanto sāran-ti maññamāno, yañ-c' assa sārena sārakaraṇiyam tañ-c' assa attham nānubhavissati, tathūpamāhaṁ brāhmaṇa imam pug-galaṁ vadāmi.

Idha pana brāhmaṇa ekacco puggalo saddhā agārasmā anagāriyam pabbajito hoti: otinno 'mhi jātiyā jarāmarañena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotinno dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethāti. So evam pabbajito

samāno lābhasakkārasiloṁ abhinibbatteti, so tena lābhassakkārasilokena na attamano hoti na paripuṇṇasaṅkappo, so tena lābhasakkārasilokena na attān' ukkamseti na param vambheti, lābhasakkārasilokena ca ye aññe dhammā uttaritā ca pañitatarā ca tesam dhammānaṁ sacchikiriyāya chandaṁ janeti vāyamati, anolīnavuttiko ca hoti asāthaliko. So sīlasampadāṁ ārādheti, so tāya sīlasampadāya attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaṅkappo, so tāya sīlasampadāya na attān' ukkamseti na param vambheti, sīlasampadāya ca ye aññe dhammā uttaritā ca pañitatarā ca tesam dhammānaṁ sacchikiriyāya chandaṁ janeti vāyamati, anolīnavuttiko ca hoti asāthaliko. So samādhisampadāṁ ārādheti, so tāya samādhisampadāya attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaṅkappo, so tāya samādhisampadāya na attān' ukkamseti na param vambheti, samādhisampadāya ca ye aññe dhammā uttaritā ca pañitatarā ca tesam dhammānaṁ sacchikiriyāya chandaṁ janeti vāyamati, anolīnavuttiko ca hoti asāthaliko. So nāṇadassanaṁ ārādheti, so tena nāṇadassanena attamano hoti no ca kho paripuṇṇasaṅkappo, so tena nāṇadassanena na attān' ukkamseti na param vambheti, nāṇadassanena ca ye aññe dhammā uttaritā ca pañitatarā ca tesam dhammānaṁ sacchikiriyāya chandaṁ janeti vāyamati, anolīnavuttiko ca hoti asāthaliko.

Katame ca brāhmaṇa dhammā nāṇadassanena uttaritā ca pañitatarā ca: Idha brāhmaṇa bhikkhu vivicca' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharati. Ayam-pi kho brāhmaṇa dhammo nāṇadassanena uttaritā ca pañitataro ca. Puna ca param brāhmaṇa bhikkhu vitakkavicāraṇam vūpasamā ajjhattam sampasādanam cetaso ekodibhāvam avitakkaṁ avicāraṁ samādhijam pītisukham dutiyam jhānam upasampajja viharati. Ayam-pi kho brāhmaṇa dhammo nāṇadassanena uttaritā ca pañitataro ca. Puna ca param brāhmaṇa bhikkhu pītiyā ca virāgā upekhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañ-ca kāyena paṭisamvedeti yan-tam ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukha-vihāri ti tatiyam jhānam upasampajja viharati. Ayam-pi

kho brāhmaṇa dhammo nāñadassanena uttaritaro ca panītataro ca. Puna ca param brāhmaṇa bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānam atthagamā adukkhām asukhaṁ upekhāsatipārisuddhiṁ catutthām jhānam upasampajja viharati. Ayam - pi kho brāhmaṇa dhammo nāñadassanena uttaritaro ca panītataro ca. Puna ca param brāhmaṇa bhikkhu sabbaso rūpasaññānam samatikkamā paṭighasaññānam atthagamā nānattasaññānam amanasikārā ananto ākāso ti ākāsānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayam - pi kho brāhmaṇa dhammo nāñadassanena uttaritaro ca panītataro ca. Puna ca param brāhmaṇa bhikkhu sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma anantam viññānan - ti viññānañcāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayam - pi kho brāhmaṇa dhammo nāñadassanena uttaritaro ca panītataro ca. Puna ca param brāhmaṇa bhikkhu sabbaso viññānañcāyatanaṁ samatikkamma na - tthi kiñciti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayam - pi kho brāhmaṇa dhammo nāñadassanena uttaritaro ca panītataro ca. Puna ca param brāhmaṇa bhikkhu sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharati. Ayam - pi kho brāhmaṇa dhammo nāñadassanena uttaritaro ca panītataro ca. Puna ca param brāhmaṇa bhikkhu sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodham upasampajja viharati, paññāya c' assa disvā āsavā parikkhīnā honti. Ayam - pi kho brāhmaṇa dhammo nāñadassanena uttaritaro ca panītataro ca. Ime kho brāhmaṇa dhammā nāñadassanena uttaritarā ca panītatarā ca.

Seyyathā pi so brāhmaṇa puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanām caramāno mahato rukkhassa tiṭṭhato sārvato sāram yeva chetvā ādāya pakkamanto sāran - ti jānamāno, yañ - c' assa sārena sārakaraniyām tañ - c' assa atthām anubhavissati, tathūpamāham brāhmaṇa imām pug-galam vadāmi.

Iti kho brāhmaṇa na - y - idam brahmacariyām lābh-sakkārasilokānisamsām na sīlasampadānisamsām na samādhisampadānisamsām na nāñadassanānisamsām. Yā ca kho

ayam brāhmaṇa akuppā cetovimutti, etadattham - idam brāhmaṇa brahmacariyam etamśāram etampariyosānan - ti.

Evaṁ vutte Piṅgalakoccho brāhmaṇo Bhagavantam etad - avoca: Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathā pi bho Gotama nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannam vā vivareyya. mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhintiti, evam - eva kho bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhaṁ bhavantam Gotamaṁ saraṇam gacchāmi dhammañ - ca bhikkhusaṅghañ - ca. Upāsakaṁ mām bhavaṁ Gotamo dhāretu aijatagge pānupetam saraṇagatan - ti.

CŪLASĀROPAMASUTTAM DASAMAM.

VAGO TATIYO.

31.

Evaṁ - me sutam. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Nādike viharati Giñjakāvasathe. Tena kho pana samayena āyasmā ca Anuruddho āyasmā ca Nandiyo āyasmā ca Kimbilo Go-siṅgasālavanadāye viharanti. Atha kho Bhagavā sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vuṭṭhito yena Gosingasālavanadāyo ten' upasaṅkami. Addasā kho dāyapālo Bhagavantam dūrato va āgacchantam, disvāna Bhagavantam etad - avoca: Mā samāna etam dāyam pāvisi, sant' ettha tayo kulaputtā attakāmarūpā viharanti, mā tesaiṁ aphāsum - akāsitī. Assosi kho āyasmā Anuruddho dāyapālassa Bhagavatā saddhiṁ mantayamānassa, sutvāna dāyapālam etad - avoca: Māvuso dāyapāla Bhagavantam vāresi, satthā no Bhagavā anuppatto ti. Atha kho āyasmā Anuruddho yen' āyasmā ca Nandiyo āyasmā ca Kimbilo ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantañ - ca Nandiyam āyasmantañ - ca Kimbilam etad - avoca: Abhikkamath' āyasmanto, abhikkamath' āyasmanto, satthā no Bha-

gavā anuppatto ti. Atha kho āyasmā ca Anuruddho āyasmā ca Nandīyo āyasmā ca Kimbilo Bhagavantam paccuggantvā eko Bhagavato pattacivaram paṭiggahesi eko āsanam paññā-pesi eko pādodakam upaṭṭhāpesi. Niśidi Bhagavā paññatte āsane, niśajja kho Bhagavā pāde pakkhālesi. Te pi kho āyasmanto Bhagavantam abhivādetvā ekamantam niśidim̄su. Ekamantam niśinnaṁ kho āyasmantam Anuruddham Bhagavā etad - avoca:

Kacci vo Anuruddhā khamanīyam, kacci yāpanīyam, kacci piṇḍakena na kilamathāti. — Khamanīyam Bhagavā, yāpanīyam Bhagavā, na ca mayam bhante piṇḍakena kilamā-māti. — Kacci pana vo Anuruddhā samaggā sammadamānā avivadamānā khīrodakībhūtā aññamaññam piyacakkhūhi sampassantā viharathāti. — Tagga mayam bhante samaggā sammadamānā avivadamānā khīrodakībhūtā aññamaññam piyacakkhūhi sampassantā viharāmāti. — Yathākatham pana tumhe Anuruddhā samaggā sammadamānā avivadamānā khīrodakībhūtā aññamaññam piyacakkhūhi sampassantā viharathāti. — Idha mayham bhante evam hoti: Lābhā vata me, suladdham vata me, yo 'ham evarūpehi sabrahmacārīhi saddhiṁ viharāmiti. Tassa mayham bhante imesu āyasmantesu mettam kāyakammam paccupaṭṭhitam āvi c' eva raho ca, mettam vacikammam paccupaṭṭhitam āvi c' eva raho ca, mettam manokammam paccupaṭṭhitam āvi c' eva raho ca. Tassa mayham bhante evam hoti: Yan - nūnāham sakam cittam nikhipitvā imesam yeva āyasmantānam cittassa vasena vatteyyan - ti. So kho aham bhante sakam cittam nikhipitvā imesam yeva āyasmantānam cittassa vasena vattāmi. Nānā hi kho no bhante kāyā ekañ - ca pana maññe cittan - ti.

Āyasmā pi kho Nandīyo — pe — āyasmā pi kho Kimbilo Bhagavantam etad - avoca: Mayham - pi kho bhante evam hoti: Lābhā vata me, suladdham vata me, yo 'ham evarūpehi sabrahmacārīhi saddhiṁ viharāmiti. Tassa mayham bhante imesu āyasmantesu mettam kāyakammam paccupaṭṭhitam āvi c' eva raho ca, mettam vacikammam paccupaṭṭhitam āvi c' eva raho ca, mettam manokammam paccupaṭṭhitam āvi c' eva raho ca. Tassa mayham bhante evam hoti: Yan - nūnāham

sakām cittām nikhipitvā imesām yeva āyasmantānam cittassa vasena vatteyyan-ti. So kho aham bhante sakām cittām nikhipitvā imesām yeva āyasmantānam cittassa vasena vattāmi. Nānā hi kho no bhante kāyā ekañ-ca pana maññe cittān-ti.

Evañ kho mayam bhante samaggā sammodamānā avivadāmānā khīrodakībhūtā aññamaññām piyacakkhūhi sampaññatā viharāmāti. — Sādhu sādhu Anuruddhā. Kacci pana vo Anuruddhā appamattā ātāpino pahitattā viharathāti. — Taggha mayam bhante appamattā ātāpino pahitattā viharāmāti. — Yathākathām pana tumhe Anuruddhā appamattā ātāpino pahitattā viharathāti. — Idha bhante amhākām yo paññaman gāmato piññāya pañikkamati. so āsanāni paññāpeti, pāniyam paribhojanīyam upatthāpeti, avakkārapātiñ upatthāpeti. Yo pacchā gāmato piññāya pañikkamati, sace hoti bhuttāvāseso sace ākañkhāti bhuñjati, no ce ākañkhāti appaharite vā chaddeti appañake vā udake opilāpeti. So āsanāni paññāmeti, pāniyam paribhojanīyam paññāmeti, avakkārapātiñ paññāmeti, bhattaggam sammajjati. Yo pasati pāniyaghaṭam vā paribhojanīyaghaṭam vā vaccegħaṭam vā rittam tucchañ so upatthāpeti; sacāssa hoti avisayhañ hatthavikārena dutiyam āmantetvā hatthavilaṅgakena upatthāpema, na tv-eva mayam bhante tappaccayā vācām bhindāma. Pañcūhikām kho pana mayam bhante sabbarattiyā dhammiyā kathāya sannisidāma. Evam kho mayam bhante appamattā ātāpino pahitattā viharāmāti.

Sādhu sādhu Anuruddhā. Atthi pana vo Anuruddhā evam appamattānam ātāpinam pahitattānam vibaratañ uttarim manussadhammā alamariya[ñānadassana]viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Kim hi no siyā bhante. Idha mayam bhante yāvad-e ākañkhāma vivicca' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammebi savitakkam savicārañ vivekajam pītisukham paññaman jhānam upasampajja viharāma. Ayam kho no bhante amhākām appamattānam ātāpinam pahitattānam vibaratañ uttarim manussadhammā alamariya[ñānadassana]-viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Sādhu sādhu Anuruddhā. Etassa pana vo Anuruddhā vihārassa samatikkamāya etassa

vihārassa paṭippassaddhiyā atth' añño uttarīm manussadhammā alamariya[ñāṇadassana]viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Kim hi no siyā bhante. Idha mayam bhante yāvad-e ākaṅkhāma vitakkavicārānam vūpasamā ajjhattamā sampaśādanam cetaso ekodibhāvam avitakkam avicāram samādhijam pītisukham dutiyam jhānam upasampajja viharāma. Etassa bhante vihārassa samatikkamāya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā ayam-añño uttarīm manussadhammā alamariya[ñāṇadassana]viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Sādhu sādhu Anuruddhā. Etassa pana vo Anuruddhā vihārassa samatikkamāya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā atth' añño uttarīm manussadhammā alamariya[ñāṇadassana]viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Kim hi no siyā bhante. Idha mayam bhante yāvad-e ākaṅkhāma pītiyā ca virāgā upekhakā ca viharāma satā ca sampajānā, sukhañ-ca kāyena paṭisamvedema yan-tam ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukha-vihāri ti tatiyam jhānam upasampajja viharāma. Etassa bhante vihārassa samatikkamāya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā ayam-añño uttarīm manussadhammā alamariya[ñāṇadassana]viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Sādhu sādhu Anuruddhā. Etassa pana vo Anuruddhā vihārassa samatikkamāya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā atth' añño uttarīm manussadhammā alamariya[ñāṇadassana]viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Kim hi no siyā bhante. Idha mayam bhante yāvad-e ākaṅkhāma sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānam atthagamā adukkham asukham upekhāsatipārisuddhim catutthañ jhānam upasampajja viharāma. Etassa bhante vihārassa samatikkamāya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā ayam-añño uttarīm manussadhammā alamariya[ñāṇadassana]viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Sādhu sādhu Anuruddhā. Etassa pana vo Anuruddhā vihārassa samatikkamāya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā atth' añño uttarīm manussadhammā alamariya[ñāṇadassana]viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Kim hi no siyā bhante. Idha mayam bhante yāvad-e ākaṅkhāma sabbaso rūpasaññānam samatikkamā paṭighasaññānam atthagamā nānattasaññānam amanasikārā ananto ākāso ti ākāsānañcāyata-

nam upasampajja viharāma. Etassa bhante vihārassa samatikkamāya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā ayam - añño uttarim manussadhammā alamariya[ñāṇadassana]viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Sādhu sādhu Anuruddhā. Etassa pana vo Anuruddhā vihārassa samatikkamāya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā atth' añño uttarim manussadhammā alamariya[ñāṇadassana]viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Kim hi no siyā bhante. Idha mayam bhante yāvad - e ākañkhāma sabbaso ākāsānañcāyatanaṁ samatikkamma anantam viññāpan - ti viññānañcāyatanaṁ upasampajja viharāma — pe — sabbaso viññānañcāyatanaṁ samatikkamma na - tthi kiñciti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharāma — sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma neva saññānāsaññāyatanaṁ upasampajja viharāma. Etassa bhante vihārassa samatikkamāya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā ayam - añño uttarim manussadhammā alamariyaviseso adhigato phāsuvihāro ti. — Sādhu sādhu Anuruddhā. Etassa pana vo Anuruddhā vihārassa samatikkamāya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā atth' añño uttarim manussadhammā alamariyañāṇadassana-viseso adhigato phāsuvihāro ti. — Kim hi no siyā bhante. Idha mayam bhante yāvad - e ākañkhāma sabbaso neva saññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodhām upasampajja viharāma. paññāya ca no disvā āsavā parikkhinā honti. Etassa bhante vihārassa samatikkamāya etassa vihārassa paṭippassaddhiyā ayam - añño uttarim manussadhammā alamariyañāṇadassanaviseso adhigato phāsuvihāro. Imasmā ca mayam bhante phāsuvihārā aññam phāsuvihāram uttaritaram vā pañitataram vā na samanupassāmāti. — Sādhu sādhu Anuruddhā. Etasmā Anuruddhā phāsuvihārā añño phāsuvihāro uttaritaro vā pañitataro vā na - tthiti.

Atha kho Bhagavā āyasmantañ - ca Anuruddham āyasmantañ - ca Nandiyam āyasmantañ - ca Kimbilam dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampaham-setvā utthāy' āsanā pakkāmi. Atha kho āyasmā ca Anuruddho āyasmā ca Nandiyo āyasmā ca Kimbilo Bhagavantam anusam्यायितvā tato paṭinivattitvā āyasmā ca Nan-

diyo āyasmā ca Kimbilo āyasmantām Anuruddham etad-avocum: Kin-nu kho mayam āyasmato Anuruddhassa evam-ārocimha: imāsañ-ca imāsañ - ca vihārasamāpattinām mayam lābhino ti, yam no āyasmā Anuruddho Bhagavato sammukhā yāva āsavānam khayā pakāsesiti. — Na kho me āyasmanto evam-ārocesum: imāsañ - ca imāsañ - ca vihārasamāpattinām mayam lābhino ti. Api ca me āyasmantām cetasā ceto paricca vidito: imāsañ - ca imāsañ - ca vihārasamāpattinām ime āyasmanto lābhino ti. Devatā pi me etam-athām ārocesum: imāsañ - ca imāsañ - ca vihārasamāpattinām ime āyasmanto lābhino ti. Tam-enam Bhagavatā pañhābhipuṭṭhena byākatan - ti.

Atha kho Dīgho parajano yakkho yena Bhagavā ten' upasākami, upasākamitvā Bhagavantām abhivādetvā ekamantām atṭhāsi. Ekamantām thito kho Dīgho parajano yakkho Bhagavantām etad-avoca: Lābhā bhante Vajjinaṁ, suladdhalābhā Vajjipajāya, yattha Tathāgato viharati arahām sammāsambuddho, ime ca tayo kulaputtā, āyasmā ca Anuruddho āyasmā ca Nandiyo āyasmā ca Kimbilo ti. Dīghassa parajanna yakkhassa saddām sutvā bhummā devā saddam-anussāvesum: Lābhā vata bho Vajjinaṁ, suladdhalābhā Vajjipajāya, yattha Tathāgato viharati arahām sammāsambuddho, ime ca tayo kulaputtā, āyasmā ca Anuruddho āyasmā ca Nandiyo āyasmā ca Kimbilo ti. Bhummānam devānam saddām sutvā Cātummahārājikā devā — pe — Tāvatiṁsā devā — Yāmā devā — Tusitā devā — Nimmānarati devā — Paranimmitavasavattino devā — Brahmakāyikā devā saddam-anussāvesum: Lābhā vata bho Vajjinaṁ, suladdhalābhā Vajjipajāya, yattha Tathāgato viharati arahām sammāsambuddho, ime ca tayo kulaputtā, āyasmā ca Anuruddho āyasmā ca Nandiyo āyasmā ca Kimbilo ti. Itiha te āyasmanto tena khaṇena tena muhuttena yāva Brahmalokā vidiṭā ahesum.

Evam-etaṁ Dīgha, evam-etaṁ Dīgha. Yasmā pi Dīgha kulā ete tayo kulaputtā agārasmā anagāriyām pabbajitā, tañ-ce pi kulaṁ ete tayo kulaputte pasannacittam anussareyya tassa p'assa kulassa dīgharattām hitāya sukhāya. Yasmā pi Dīgha kulaparivaṭṭā ete tayo kulaputtā agārasmā

anagāriyam pabbajitā, so ce pi kulaparivaṭṭo ete tayo kula-putte pasannacitto anussareyya tassa p' assa kulaparivaṭṭassa dīgharattam hitāya sukhāya. Yasmā pi Dīgha gāmā ete tayo kulaputtā agārasmā anagāriyam pabbajitā, so ce pi gāmo ete tayo kulaputte pasannacitto anussareyya tassa p' assa gāmassa dīgharattam hitāya sukhāya. Yasmā pi Dīgha nigamā ete tayo kulaputtā agārasmā anagāriyam pabbajitā, so ce pi nigamo ete tayo kulaputte pasannacitto anussareyya tassa p' assa nigamassa dīgharattam hitāya sukhāya. Yasmā pi Dīgha nagarā ete tayo kulaputtā agārasmā anagāriyam pabbajitā, tañ - ce pi nagaraṁ ete tayo kulaputte pasannacittam anussareyya tassa p' assa nagarassa dīgharattam hitāya sukhāya. Yasmā pi Dīgha janapadā ete ayo kulaputtā agārasmā anagāriyam pabbajitā, so ce pi Janapado ete tayo kulaputte pasannacitto anussareyya tassa p' assa janapadassa dīgharattam hitāya sukhāya. Sabbe ce pi Dīgha khattiyā ete tayo kulaputte pasannacittā anussareyyum sabbesānam p' assa khattiyānam dīgharattam hitāya sukhāya. Sabbe ce pi Dīgha brāhmaṇā ete tayo kulaputte pasannacittā anussareyyum sabbesānam p' assa brāhmaṇānam dīgharattam hitāya sukhāya. Sabbe ce pi Dīgha vessā ete tayo kulaputte pasannacittā anussareyyum sabbesānam p' assa vessānam dīgharattam hitāya sukhāya. Sabbe ce pi Dīgha suddā ete tayo kulaputtā pasannacittā anussareyyum sabbesānam p' assa suddānam dīgharattam hitāya sukhāya. Sadevako ce pi Dīgha loko samārako sabrahmako sassamaṇabrahmaṇī pajā sadevamanussā ete tayo kulaputte pasannacittā anussareyya sadevakassa p' assa lokassa samārakassa sabrahmakassa sassamaṇabrahmaṇīyā pajāya sadevamanussāya dīgharattam hitāya sukhāya. Passa Dīgha yāva c' ete tayo kulaputtā bahujanahitāya paṭipannā bahujanasukhāya lokānu-kampāya, atthāya hitāya sukhāya devamanussānan - ti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamano Dīgho parajano yak-kho Bhagavato bhāsitam abhinandīti.

32.

Evam - me sutam. Ekam samayam Bhagavā Gosingasālavanadāye viharati sambahulehi abhiññātehi abhiññātehi therehi sāvakehi saddhim, āyasmatā ca Sāriputtena āyasmatā ca Mahāmoggallānena āyasmatū ca Mahākassapena āyasmatā ca Anuruddhena āyasmatā ca Revatena āyasmatā ca Ānandena, aññehi ca abhiññātehi abhiññātehi therehi sāvakehi saddhim. Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno sāyanhasamayam patisallānā vuṭṭhito yen' āyasmā Mahākassapo ten' upasankami, upasankamitvā āyasmantam Mahākassapaṁ etad-avoca: Āyām' āvuso Kassapa yen' āyasmā Sāriputto ten' upasankamissāma dhammasavanāyāti. Evam - āvuso ti kho āyasmā Mahākassapo āyasmato Mahāmoggallānassa paccassosi. Atha kho āyasmā ca Mahāmoggallāno āyasmā ca Mahākassapo āyasmā ca Anuruddho yen' āyasmā Sāriputto ten' upasankamimśu dhammasavanāya. Addasā kho āyasmā Ānando āyasmantañ - ca Mahāmoggallānam āyasmantañ - ca Mahākassapam āyasmantañ - ca Anuruddhaṁ yen' āyasmā Sāriputto ten' upasankamante dhammasavanāya, disvāna yen' āyasmā Revato ten' upasankami, upasankamitvā āyasmantam Revatam etad-avoca: Upasankamantā kho amū āvuso Revata sappurisā yen' āyasmā Sāriputto tena dhammasavanāya, āyām' āvuso Revata yen' āyasmā Sāriputto ten' upasankamissāma dhammasavanāyāti. Evam - āvuso ti kho āyasmā Revato āyasmato Ānandassa paccassosi. Atha kho āyasmā ca Revato āyasmā ca Ānando yen' āyasmā Sāriputto ten' upasankamimśu dhammasavanāya.

Addasā kho āyasmā Sāriputto āyasmantañ - ca Revatam āyasmantañ - ca Ānandam dūrato va āgacchante, disvāna āyasmantam Ānandam etad-avoca: Etu kho āyasmā Ānandas - sāgatam āyasmato Ānandassa Bhagavato upaṭṭhākassa Bhagavato santikāvacarassa. Ramaṇīyam āvuso Ānanda Gosingasālavanam, dosinā ratti, sabbaphālipullā sälā, dibbā maññe gandhā sampavanti. Kathamrūpena āvuso Ānanda bhikkhunā Gosingasālavanam sobheyyāti. — Idh' āvuso

Sāriputta bhikkhu bahussuto hoti sutadharo sutasannicayo, ye te dhammā ādikalyānā majjhelyānā pariyośānakalyānā sātthā sabyañjanā kevalaparipuṇṇam parisuddham brahma-cariyam abhivadanti tathārūpā 'ssa dhammā bahussutā honti dhatā, vacasā paricitā, manasā 'nupekkhitā, diṭṭhiyā sup-paṭividdhā; so catunnaṁ parisānam dhammām deseti pari-maṇdalehi padabyañjanehi appabaddhehi anusayasamugghā-tāya. Evarūpena kho āvuso Sāriputta bhikkhunā Gosinga-sālavanam sobheyyāti.

Evaṁ vutte āyasmā Sāriputto āyasmantam Revatam etad - avoca: Byākataṁ kho āvuso Revata āyasmatā Ānandena yathā sakam paṭibhānam. Tattha dāni mayam āyasmantam Revatam pucchāma: Ramaṇiyam āvuso Revata Go-singasālavanam... Kathainrūpena āvuso Revata bhikkhunā Gosingasālavanam sobheyyāti. — Idh' āvuso Sāriputta bhikkhu paṭisallānārāmo hoti paṭisallānarato, ajjhattam cetosamatham-anuyutto, anirākatajjhāno, vipassanāya samannāgato, brūhetā suññāgārānam. Evarūpena kho āvuso Sāriputta bhikkhunā Gosingasālavanam sobheyyāti.

Evaṁ vutte āyasmā Sāriputto āyasmantam Anuruddham etad - avoca: Byākataṁ kho āvuso Anuruddha āyasmatā Revatena yathā sakam paṭibhānam. Tattha dāni mayam āyasmantam Anuruddham pucchāma: Ramaṇiyam āvuso Anuruddha Gosingasālavanam... Kathainrūpena āvuso Anuruddha bhikkhunā Gosingasālavanam sobheyyāti. — Idh' āvuso Sāriputta bhikkhu dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakēna sahassam lokānam voloketi. Seyyathā pi āvuso Sāriputta cakkhumā puriso uparipāsādavaragato sahassam nemimaṇḍalānam volokeyya, evam - eva kho āvuso Sāriputta bhikkhu dibbena cakkhunā visuddhena atikkanta-mānusakena sahassam lokānam voloketi. Evarūpena kho āvuso Sāriputta Gosingasālavanam sobheyyāti.

Evaṁ vutte āyasmā Sāriputto āyasmantam Mahākassapam etad - avoca: Byākataṁ kho āvuso Kassapa āyasmatā Anuruddhena yathā sakam paṭibhānam. Tattha dāni mayam āyasmantam Mahākassapam pucchāma: Ramaṇiyam āvuso Kassapa Gosingasālavanam... Kathainrūpena āvuso Kassapa

bhikkhunā Gosiṅgasālavanām sobheyyāti. — Idh' āvuso Sāriputta bhikkhu attanā ca āraññako hoti āraññakattassa ca vannavādī, attanā ca pindapātiko hoti piñdapātikattassa ca vannavādī, attanā ca paṁsukūliko hoti paṁsukūlikattassa ca vannavādī, attanā ca tecīvariko hoti tecīvarikattassa ca vannavādī, attanā ca appiccho hoti appicchatāya ca vannavādī, attanā ca santuttho hoti santutthiyā ca vannavādī, attanā ca pavivitto hoti pavivekassa ca vannavādī, attanā ca asaṁsaṭho hoti asaṁsaggassa ca vannavādī, attanā ca āraddhviriyo hoti viriyārambhassa ca vanṇavādī, attanā ca sīlasampanno hoti sīlasampadāya ca vanṇavādī, attanā ca samādhisampanno hoti samādhisampadāya ca vanṇavādī, attanā ca paññāsampanno hoti paññāsampanadāya ca vanṇavādī, attanā ca vimuttisampanno hoti vimuttisampadāya ca vanṇavādī, attanā ca vimuttiñānadassanasampanno hoti vimuttiñānadassanasampadāya ca vanṇavādī. Evarūpena kho āvuso Sāriputta bhikkhunā Gosiṅgasālavanām sobheyyāti.

Evam vutte āyasmā Sāriputto āyasmantam Mahāmoggallānam etad - avoca: Byākataṁ kho āvuso Moggallāna āyasmatā Mahākassapena yathā sakam paṭibhānam. Tattha dāni mayam āyasmantam Mahāmoggallānam pucchāma: Ramaṇiyam āvuso Moggallāna Gosiṅgasālavanām... Kathamrūpena āvuso Moggallāna bhikkhunā Gosiṅgasālavanām sobheyyāti. — Idh' āvuso Sāriputta dve bhikkhū abhidhammakatham kathenti, te aññamaññam pañhaṁ pucchanti, aññamaññassa pañhaṁ puṭṭhā vissajjenti no ca saṁsādenti, dhammī ca nesam kathā pavattanī hoti. Evarūpena kho āvuso Sāriputta bhikkhunā Gosiṅgasālavanām sobheyyāti.

Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno āyasmantam Sāriputtam etad - avoca: Byākataṁ kho āvuso Sāriputta amhehi sabbe' eva yathā sakam paṭibhānam. Tattha dāni mayam āyasmantam Sāriputtam pucchāma: Ramaṇiyam āvuso Sāriputta Gosiṅgasālavanām, dosinā ratti, sabbaphālipullā sālā, dibbā maññe gandhā sampavanti. Kathamrūpena āvuso Sāriputta Gosiṅgasālavanām sobheyyāti. — Idh' āvuso Moggallāna bhikkhu cittam vasam vatteti, no ca bhikkhu cittassa vasena vattati; so yāya vihārasamāpattiyā āka-

khati pubbanhasamayam viharitum tāya vihārasamāpattiyaṁ pubbanhasamayam viharati, yāya vihārasamāpattiyaṁ ākaṅkhati majjhantikam samayam viharitum tāya vihārasamāpattiyaṁ majjhantikam samayam viharati, yāya vihārasamāpattiyaṁ ākaṅkhati sāyanhasamayam viharitum tāya vihārasamāpattiyaṁ sāyanhasamayam viharati. Seyyathā pi āvuso Moggallāna rañño vā rājamahāmattassa vā nānārattānam dussānam dussakaraṇḍako pūro assa, so yañ-nād-eva dussayugam ākaṅkheyya pubbanhasamayam pārupitum tan-tad-eva dussayugam pubbanhasamayam pārupeyya, yañ-nād-eva dussayugam ākaṅkheyya majjhantikam samayam pārupitum tan-tad-eva dussayugam majjhantikam samayam pārupeyya, yañ-nād-eva dussayugam ākaṅkheyya sāyanhasamayam pārupitum tan-tad-eva dussayugam sāyanhasamayam pārupeyya; evam-eva kho āvuso Moggallāna bhikkhu cittam vasam vatteti, no ca bhikkhu cittassa vasena vattati; so yāya vihārasamāpattiyaṁ ākaṅkhati pubbanhasamayam viharitum tāya vihārasamāpattiyaṁ ākaṅkhati majjhantikam samayam viharitum tāya vihārasamāpattiyaṁ majjhantikam samayam viharati, yāya vihārasamāpattiyaṁ ākaṅkhati sāyanhasamayam viharitum tāya vihārasamāpattiyaṁ sāyanhasamayam viharati. Evarūpena kho āvuso Moggallāna bhikkhunā Gosingaśālavanam sobheyyāti.

Atha kho āyasmā Sāriputto te āyasmante etad-avoca: Byākataṁ kho āvuso amhehi sabbeḥ' eva yathā sakam patibhānam. Āyām' āvuso yena Bhagavā ten' upasaṅkamissāma, upasaṅkamitvā etam-atthām Bhagavato ārocessāma, yathā no Bhagavā byākarissati tathā nām dhāressāmāti. Evam-āvuso ti kho te āyasmanto āyasmato Sāriputtassa paccassosuṁ. Atha kho te āyasmanto yena Bhagavā ten' upasaṅkamim̄su, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisidiṁsu. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Sāriputto Bhagavantam etad-avoca: Idha bhante āyasmā ca Revato āyasmā ca Ānando yenāham ten' upasaṅkamim̄su dhammasavanāya. Addasām kho aham bhante āyasmantañ-ca Revatam āyasmantañ-ca Ānandam dūrato va āgacchante, disvāna āyasmantañ-

mantam Ānandam etad - avocām: Etu kho āyasmā Ānando, sāgataṁ āyasmato Ānandassa Bhagavato upatthākassa Bhagavato santikāvacarassa. Ramaṇiyam āvuso Ānanda Gosingasālavanam, dosinā ratti, sabbaphālipullā sālā, dibbā maññe gandhā sampavanti. Kathamrūpena āvuso Ānanda bhikkhunā Gosīngasālavanam sobheyyāti. Evam vutte bhante āyasmā Ānando mām etad - avoca: Idh' āvuso Sāriputta bhikkhu bahussuto hoti sutadharo sutasannicayo, ye te dhammā ādikalyānā majjhekalyānā pariyośānakalyānā sāthā sabyañjanā kevalaparipuṇṇam parisuddham brahmacariyam abhivadanti tathārūpā 'ssa dhammā bahussutā honti dhatā, vacasā paricitā, manasā 'nupekkhitā, diṭṭhiyā suppaṭividdhā; so catunnam parisānam dhammam deseti parimāṇdalehi padabyañjanehi appabaddhehi anusayasaṃugghātāya. Evarūpena kho āvuso Sāriputta bhikkhunā Gosīngasālavanam sobheyyāti. — Sādu sādu Sāriputta, yathā taṁ Ānando va sammā byākaramāno byākareyya. Ānando hi Sāriputta bahussuto sutadharo sutasannicayo, ye te dhammā ādikalyānā majjhekalyānā pariyośānakalyānā sāthā sabyañjanā kevalaparipuṇṇam parisuddham brahmacariyam abhivadanti tathārūpā 'ssa dhammā bahussutā honti dhatā, vacasā paricitā, manasā 'nupekkhitā, diṭṭhiyā suppaṭividdhā; so catunnam parisānam dhammam deseti parimāṇdalehi pada-byañjanehi appabaddhehi anusayasaṃugghātāya.

Evam vutte aham bhante āyasmantaṁ Revataṁ etad - avocām: Byākataṁ kho āvuso Revata āyasmata Ānandena yathā sakam paṭibhānaṁ. Tattha dāni mayam āyasmantaṁ Revataṁ pucchāma: Ramaṇiyam āvuso Revata... sobheyyāti. Evam vutte bhante āyasmā Revato mām etad - avoca: Idh' āvuso Sāriputta bhikkhu paṭisallānārāmo hoti paṭisallānarato, ajjhattam cetosamatham - anuyutto, anirākatajjhāno, vipassanāya samannāgato, brūhetā suññāgārānaṁ. Evarūpena kho āvuso Sāriputta bhikkhunā Gosīngasālavanam sobheyyāti. — Sādu sādu Sāriputta, yathā taṁ Revato va sammā byākaramāno byākareyya. Revato hi Sāriputta paṭisallānārāmo paṭisallānarato, ajjhattam cetosamatham - anuyutto, anirākatajjhāno, vipassanāya samannāgato, brūhetā suññāgārānan - ti.

Evam vutte aham bhante āyasmantam Anuruddham etad - avocam: Byākataṁ kho āvuso Anuruddha āyasmatā Revatena yathā sakam paṭibhānam. Tattha dāni mayam āyasmantam Anuruddham pucchāma: Ramaṇiyam āvuso Anuruddha ... sobheyyāti. Evam vutte bhante āyasmā Anuruddho mām etad - avoca: Idh' āvuso Sāriputta bhikkhu dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena sahassam lokānam voloketi. Seyyathā pi āvuso Sāriputta cakkhumā puriso uparipasādavaragato sahassam nemimañdalānam volkeyya, evam - eva kho āvuso Sāriputta bhikkhu dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena sahassam lokānam voloketi. Evarūpena kho āvuso Sāriputta bhikkhunā Gosiṅgasālavanam sobheyyāti.—Sādu sādu Sāriputta, yathā tam Anuruddho va sammā byākaramāno byākareyya. Anuruddho hi Sāriputta dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakēna sahassam lokānam voloketiti.

Evam vutte aham bhante āyasmantam Mahākassapam etad - avocam: Byākataṁ kho āvuso Kassapa āyasmatā Anuruddhena yathā sakam paṭibhānam. Tattha dāni mayam āyasmantam Mahākassapam pucchāma: Ramaṇiyam āvuso Kassapa ... sobheyyāti. Evam vutte bhante āyasmā Mahākassapo mām etad - avoca: Idh' āvuso Sāriputta bhikkhu attanā ca āraññako hoti āraññakattassa ca vanṇavādī, attanā ca piṇḍapātiko hoti piṇḍapātikattassa ca vanṇavādī, attanā ca pamsukūliko hoti pamsukūlikattassa ca vanṇavādī, attanā ca tecīvariko hoti tecīvarikattassa ca vanṇavādī, attanā ca appiccho hoti appicchatāya ca vanṇavādī, attanā ca santuttho hoti santutthiyā ca vanṇavādī, attanā ca pavivitto hoti pavivekassa ca vanṇavādī, attanā ca asamisañtho hoti asamisaggassa ca vanṇavādī, attanā ca āraddhaviriyō hoti viriyārambhassa ca vanṇavādī, attanā ca sīlasampanno hoti sīlasampadāya ca vanṇavādī, attanā ca samādhisampanno hoti samādhisampadāya ca vanṇavādī, attanā ca paññāsampanno hoti paññāsampanadāya ca vanṇavādī, attanā ca vimuttisampanno hoti vimuttisampadāya ca vanṇavādī, attanā ca vimuttiñānadassanasampanno hoti vimuttiñānadassanasampanadāya ca vanṇavādī. Evarūpena kho āvuso Sāriputta bhikkhunā Gosiṅgasālavanam

sobheyyāti. — Sādhu sādhu Sāriputta, yathā tam Kassapo va sammā byākaramāno byākareyya. Kassapo hi Sāriputta attanā ca āraññako āraññakattassa ca vanṇavādī... attanā ca vimuttiñāṇadassanasampanno vimuttiñāṇadassanasampadāya ca vanṇavādī ti.

Evaṁ vutte aham bhante āyasmantam Mahāmoggallānam etad-avocam: Byākataṁ kho āvuso Moggallāna āyasmatā Mahākassapena yathā sakam paṭibhānam. Tattha dāni mayam āyasmantam Mahāmoggallānam pucchāma: Ramaṇiyam āvuso Moggallāna... sobheyyāti. Evaṁ vutte bhante āyasmā Mahāmoggallāno mām etad-avoca: Idh' āvuso Sāriputta dve bhikkhū abhidhammadharmā kathenti, te aññamaññam pañham pucchanti, aññamaññassa pañham puṭṭhā vissajjenti no ca saṁsādenti, dhammī ca nesaṁ kathā pa-vattanī hoti. Evarūpena kho āvuso Sāriputta bhikkhunā Gosiṅgasālavanam sobheyyāti. — Sādhu sādhu Sāriputta, yathā tam Moggallāno va sammā byākaramāno byākareyya. Moggallāno hi Sāriputta dhammadharmā kathiko ti.

Evaṁ vutte āyasmā Mahāmoggallāno Bhagavantam etad-avoca: Atha khvāham bhante āyasmantam Sāriputtam etad-avocam: Byākataṁ kho āvuso Sāriputta amhehi sabbeḥ' eva yathā sakam paṭibhānam. Tattha dāni mayam āyasmantam Sāriputtam pucchāma: Ramaṇiyam āvuso Sāriputta Gosiṅgasālavanam, dosinā ratti, sabbaphālipullā sālā, dibbā maññe gandhā sampavanti. Kathamrūpena āvuso Sāriputta Gosiṅgasālavanam sobheyyāti. Evaṁ vutte bhante āyasmā Sāriputto mām etad-avoca: Idh' āvuso Moggallāna bhikkhu cittam vasam vatteti, no ca bhikkhu cittassa vasena vattati; so yāya vihārasamāpattiyā ākaṅkhati pubbanhasamayam viharitum tāya vihārasamāpattiyā pubbanhasamayam viharati, yāya vihārasamāpattiyā ākaṅkhati majjhantikam samayam viharitum tāya vihārasamāpattiyā majjhantikam samayam viharati, yāya vihārasamāpattiyā ākaṅkhati sāyanhasamayam viharitum tāya vihārasamāpattiyā sāyanhasamayam viharati. Seyyathā pi āvuso Moggallāna rañño vā rājamahāmattassa vā nānārattānam dussānam dussakaraṇḍako pūro assa, so yañ-nad-eva dussayugam ākaṅkheyya pubbanhasamayam

pārupitum tan-tad-eva dussayugam pubbanhasamayaṁ pārupeyya, yañ-ñad-eva dussayugam ākaṅkheyya majjhantikam samayaṁ pārupitum tan-tad-eva dussayugam majjhantikam samayaṁ pārupeyya, yañ-ñad-eva dussayugam ākaṅkheyya sāyanhasamayaṁ pārupitum tan-tad-eva dussayugam sāyanhasamayaṁ pārupeyya; evam-eva kho āvuso Moggallāna bhikkhu cittam̄ vasam̄ vatteti, no ca bhikkhu cittassa vasena vattati; so yāya vihārasamāpattiyaṁ ākaṅkhati pubbanhasamayaṁ viharitum tāya vihārasamāpattiyaṁ pubbanhasamayaṁ viharati, yāya vihārasamāpattiyaṁ ākaṅkhati majjhantikam samayaṁ viharitum tāya vihārasamāpattiyaṁ majjhantikam samayaṁ viharati, yāya vihārasamāpattiyaṁ ākaṅkhati sāyanhasamayaṁ viharitum tāya vihārasamāpattiyaṁ sāyanhasamayaṁ viharati. Evarūpena kho āvuso Moggallāna bhikkhunā Gosiṅgasālavanam̄ sobheyyāti. — Sādhu sādhu Moggallāna, yathā tam̄ Sāriputto va sammā byākaramāno byākareyya. Sāriputto hi Moggallāna cittam̄ vasam̄ vatteti, no ca Sāriputto cittassa vasena vattati; so yāya vihārasamāpattiyaṁ ākaṅkhati pubbanhasamayaṁ viharitum tāya vihārasamāpattiyaṁ pubbanhasamayaṁ viharati, yāya vihārasamāpattiyaṁ ākaṅkhati majjhantikam samayaṁ viharitum tāya vihārasamāpattiyaṁ majjhantikam samayaṁ viharati, yāya vihārasamāpattiyaṁ ākaṅkhati sāyanhasamayaṁ viharitum tāya vihārasamāpattiyaṁ sāyanhasamayaṁ viharatiti.

Evaṁ vutte āyasmā Sāriputto Bhagavantam̄ etad-avoca: Kassa nu kho bhante subhāsitam̄ -ti. — Sabbesam̄ vo Sāriputta subhāsitam̄ pariyāyena. Api ca mama pi sunātha yathārūpena bhikkhunā Gosiṅgasālavanam̄ sobheyya. Idha Sāriputta bhikkhu pacchābhuttam̄ piṇḍapātapaṭikkanto nisidati pallaṅkam̄ ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya parimukham̄ satim̄ upaṭṭhapetvā: nā tāvāham imam̄ pallaṅkam̄ bhindissāmi yāva me nānupādāya āsavehi cittam̄ vimuccissatiti. Evarūpena kho Sāriputta bhikkhunā Gosiṅgasālavanam̄ sobheyyāti.

Idam-avoca Bhagavā. Attamanā te āyasmanto Bhagavato bhāsitam̄ abhinandun -ti.

33.

Evam - me sutam. Ekaṁ samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca:

Ekādasahi bhikkhave aṅgehi samannāgato gopālako abhabbo gogaṇam pariharitum phātikattum, katamehi ekādasahi: Idha bhikkhave gopālako na rūpaññū hoti, na lakkhaṇakusalo hoti, na āsāti kām sātētā hoti, na vaṇam paṭicchādetā hoti, na dhūmaṁ kattā hoti, na tittham jānāti, na pītam jānāti, na vīthim jānāti, na gocarakusalo hoti, anavasesadohī ca hoti, ye te usabhā gopitaro gopariṇāyakā te na atirekapūjaya pūjetā hoti. Imehi kho bhikkhave ekādasahi aṅgehi samannāgato gopālako abhabbo gogaṇam pariharitum phātikattum. Evam - eva kho bhikkhave ekādasahi dhammehi samannāgato bhikkhu abhabbo imasmīm dhammavinaye vuddhim virūḍhim vepullam āpajjituṁ, katamehi ekādasahi: Idha bhikkhave bhikkhu na rūpaññū hoti, na lakkhaṇakusalo hoti, na āsāti kām sātētā hoti, na vaṇam paṭicchādetā hoti, na dhūmaṁ kattā hoti, na tittham jānāti, na pītam jānāti, na vīthim jānāti, na gocarakusalo hoti, anavasesadohī ca hoti, ye te bhikkhū therā rattaññū cirapabbajitā saṅghapitaro saṅghapariṇāyakā te na atirekapūjaya pūjetā hoti.

Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu na rūpaññū hoti: Idha bhikkhave bhikkhu yam kiñci rūpam sabbam rūpam cattāri mahābhūtāni catunnañ - ca mahābhūtānam upādāya rūpan - ti yathābhūtam na - ppajānāti. Evam kho bhikkhave bhikkhu na rūpaññū hoti. Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu na lakkhaṇakusalo hoti: Idha bhikkhave bhikkhu: kammalakkhaṇo bālo, kammalakkhaṇo paṇḍito ti yathābhūtam na - ppajānāti. Evam kho bhikkhave bhikkhu na lakkhaṇakusalo hoti. Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu na āsāti kām sātētā hoti: Idha bhikkhave bhikkhu uppannam kāmavitakkam adhivāseti na - ppajahati na vinodeti na byantikaroti na anabhāvam gameti, uppannam byāpādavitakkam — pe — uppannam vihiṁsāvitakkam — uppannuppanne pāpake akusale dhamme adhivāseti

na - ppajahati na vinodeti na byantikaroti na anabhāvam ga-
 meti. Evam kho bhikkhave bhikkhu na āsātikam sātētā hoti.
 Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu na vanam paṭicchādetā hoti:
 Idha bhikkhave bhikkhu cakkunā rūpam disvā nimittaggāhī
 hoti anubyañjanaggāhī, yatvādhikaranam - enām cakkhundriyam
 asamvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā
 dhammā anvāssaveyyum tassa saṁvarāya na paṭipajjati, na
 rakkhati cakkhundriyam, cakkhundriye na saṁvaraṁ āpajjati.
 Sotena saddam sutvā — pe — ghānena gandham ghāyitvā —
 jivhāya rasam sāyitvā — kāyena phoṭṭhabbam phusitvā —
 manasā dhammam viññāya nimittaggāhī hoti anubyañjanaggāhī,
 yatvādhikaranam - enām manindriyam asamvutam viharantam
 abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum
 tassa saṁvarāya na paṭipajjati, na rakkhati manindriyam,
 manindriye na saṁvaraṁ āpajjati. Evam kho bhikkhave
 bhikkhu na vanam paṭicchādetā hoti. Kathañ - ca bhikkhave
 bhikkhu na dhūmaṁ kattā hoti: Idha bhikkhave bhikkhu
 yathāsutam yathāpariyattam dhammam na vitthārena paresam
 desetā hoti. Evam kho bhikkhave bhikkhu na dhūmaṁ kattā
 hoti. Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu na tittham jānāti:
 Idha bhikkhave bhikkhu ye te bhikkhū bahussutā āgatāgamā
 dhammadharā vinayadharā mātikādharā te kālena kālam
 upasaṅkamitvā na paripucchati na paripañhati: idam bhante
 katham, imassa ko attho ti. Tassa te āyasmanto avivaṭañ - c'
 eva na vivaranti, anuttānikatañ - ca na uttānikaronti, aneka-
 vihitesu ca kaṅkhāṭhāniyesu dhammesu kaṅkham na paṭi-
 vinodenti. Evam kho bhikkhave bhikkhu na tittham jānāti.
 Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu na pītam jānāti: Idha bhik-
 khave bhikkhu Tathāgatappavedite dhammavinaye desiya-
 māne na labhati athavedam, na labhati dhammavedam, na
 labhati dhammūpasamihitam pāmujiām. Evam kho bhik-
 khave bhikkhu na pītam jānāti. Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu
 na vīthim jānāti: Idha bhikkhave bhikkhu ariyam
 atṭhaṅgikam maggam yathābhūtam na - ppajānāti. Evam kho
 bhikkhave bhikkhu na vīthim jānāti. Kathañ - ca bhikkhave
 bhikkhu na gocarakusalo hoti: Idha bhikkhave bhikkhu
 cattāro satipaṭṭhāne yathābhūtam na - ppajānāti. Evam kho

bhikkhave bhikkhu na gocarakusalo hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu anavasesadōhi hoti: Idha bhikkhave bhikkhum saddhā gahapatikā abhihatthum pavārenti cīvara-piñḍapāta-senāsana-gilānapaccayaparikkhārehi, tatra bhikkhu mattam na jānāti patiggahañaya. Evam kho bhikkhave bhikkhu anavasesadōhi hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu ye te bhikkhū therā rattaññū cirapabbajitā saṅghapitaro saṅghapariññayakā te na atirekapūjāya pūjetā hoti: Idha bhikkhave bhikkhu ye te bhikkhū therā rattaññū cirapabbajitā saṅghapitaro saṅghapariññayakā tesu na mettam kāyakammam paccupaṭṭhāpeti āvī c' eva raho ca, na mettam vacīkammam paccupaṭṭhāpeti āvī c' eva raho ca, na mettam manokammam paccupaṭṭhāpeti āvī c' eva raho ca. Evam kho bhikkhave bhikkhu ye te bhikkhū therā rattaññū cirapabbajitā saṅghapitaro saṅghapariññayakā te na atirekapūjāya pūjetā hoti. Imehi kho bhikkhave ekādasahi dhammehi samannāgato bhikkhu abhabbo imasmiñ dhammadvinaye vuddhiñ virūlhiñ vepullam āpajjitum.

Ekādasahi bhikkhave aīgehi samannāgato gopālako bhabbo gogānam pariharitum phātikattum, katamehi ekādasahi: Idha bhikkhave gopālako rūpaññū hoti, lakkhaṇakusalo hoti, āsātikam sātētā hoti, vanam paṭicchādetā hoti, dhūmañ kattā hoti, tittham jānāti, pītam jānāti, vīthim jānāti, gocarakusalo hoti, sāvasesadōhi ca hoti, ye te usabhā gopitaro gopariññayakā te atirekapūjāya pūjetā hoti. Imehi kho bhikkhave ekādasahi aīgehi samannāgato gopālako bhabbo gogānam pariharitum phātikattum. Evam - eva kho bhikkhave ekādasahi dhammehi samannāgato bhikkhu bhabbo imasmiñ dhammadvinaye vuddhiñ virūlhiñ vepullam āpajjitum, katamehi ekādasahi: Idha bhikkhave bhikkhu rūpaññū hoti, lakkhaṇakusalo hoti, āsātikam sātētā hoti, vanam paṭicchādetā hoti, dhūmañ kattā hoti, tittham jānāti, pītam jānāti, vīthim jānāti, gocarakusalo hoti, sāvasesadōhi ca hoti, ye te bhikkhū therā rattaññū cirapabbajitā saṅghapitaro saṅghapariññayakā te atirekapūjāya pūjetā hoti.

Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu rūpaññū hoti: Idha bhikkhave bhikkhu yam kiñci rūpam sabbam rūpam cattāri

mahābhūtāni catunnañ - ca mahābhūtānam upādāya rūpan - ti
 yathābhūtam pajānāti. Evam kho bhikkhave bhikkhu rūpaññū hoti. Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu lakkhaṇakusalō hoti: Idha bhikkhave bhikkhu: kammalakkhaṇo bālo, kammalakkhaṇo paññito ti yathābhūtañ pajānāti. Evam kho bhikkhave bhikkhu lakkhaṇakusalō hoti. Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu āsātikam sātetā hoti: Idha bhikkhave bhikkhu uppānam kāmavitakkam nādhivāseti, pajahati vinodeti byantikaroti anabhāvam gameti, uppānam byāpādavitakkam — pe — uppānam vihiṁsāvitakkam — uppānuppanne pāpake akusale dhamme nādhivāseti, pajahati vinodeti byantikaroti anabhāvam gameti. Evam kho bhikkhave bhikkhu āsātikam sātetā hoti. Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu vanām paṭicchādetā hoti: Idha bhikkhave bhikkhu cakkhunā rūpām disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇam - enām cakkhundriyam asaṁvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyam, cakkhundriye saṁvaraṇāpajjati. Sotena saddaiñ sutvā — pe — ghānena gandham ghāyitvā — jivhāya rasam sāyitvā — kāyena phoṭṭhabbam phusitvā — manasā dhammam viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇam - enām manindriyam asaṁvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyam, manindriye saṁvaraṇāpajjati. Evam kho bhikkhave bhikkhu vanām paṭicchādetā hoti. Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu dhūmañ kattā hoti: Idha bhikkhave bhikkhu yathāsutañ yathāpariyattam dhammam vitthārena paresañ desetā hoti. Evam kho bhikkhave bhikkhu dhūmañ kattā hoti. Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu tittham jānāti: Idha bhikkhave bhikkhu ye te bhikkhū bahussutā āgatāgamā dhammadharā vinayadharā mātikādharā te kālena kālam upasaṅkamitvā paripucchatī paripañhati: idam bhante kathañ, imassa ko attho ti. Tassa te āyasmanto avivaṭañ - c' eva vivaranti, anuttānikatañ - ca uttānikaronti, anekavihitesu ca kaṅkhāṭhānīyesu dhammesu kaṅkhanā paṭivinodenti. Evam kho bhikkhave bhikkhu tittham jānāti. Kathañ - ca bhikkhave

bhikkhu pītam jānāti: Idha bhikkhave bhikkhu Tathāgatappa-vedite dhammadvinaye desiyamāne labhati atthavedam, labhati dhammavedam, labhati-dhammūpasamhitam pāmujjam. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu pītam jānāti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu vīthim jānāti: Idha bhikkhave bhikkhu ariyam atthaṅgikam maggam yathābhūtam pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu vīthim jānāti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu gocarakusalo hoti: Idha bhikkhave bhikkhu cattāro satipaṭṭhāne yathābhūtam pajānāti. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu gocarakusalo hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu sāvasesadohi hoti: Idha bhikkhave bhikkhuṁ sadhā gahapatikā abhihaṭṭhum pavārenti cīvara-piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhārehi, tatra bhikkhu mattam jānāti paṭiggahaṇāya. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu sāvasesadohi hoti. Kathañ-ca bhikkhave bhikkhu ye te bhikkhū therā rattaññū cirapabbajitā saṅghapitaro saṅghapariṇāyakā te atirekapūjāya pūjetā hoti: Idha bhikkhave bhikkhu ye te bhikkhū therā rattaññū cirapabbajitā saṅghapitaro saṅghapariṇāyakā tesu mettam kāyakammaṁ paccupaṭṭhāpeti āvi c' eva raho ca, mettam vacikammaṁ paccupaṭṭhāpeti āvi c' eva raho ca, mettam manokammaṁ paccupaṭṭhāpeti āvi c' eva raho ca. Evaṁ kho bhikkhave bhikkhu ye te bhikkhū therā rattaññū cirapabbajitā saṅghapitaro saṅghapariṇāyakā te atirekapūjāya pūjetā hoti. Imehi kho bhikkhave ekādasahi dhammehi samannāgato bhikkhu bhabbo imasmim dhammadvinaye vuddhim virūḍhim vepullam āpajjitu - ti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitam abhinandun - ti.

34.

Evam - me sutam. Ekām samayam Bhagavā Vajjisū viharati Ukkācelāyam Gaṅgāya nadiyā tīre. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca:

Bhūtapubbaṁ bhikkhave Māgadhako gopālako duppaññājātiko vassānam pacchime māse saradasamaye asamavekkhitvā Gaṅgāya nadiyā oriman - tīram asamavekkhitvā pāriman - tīram atitthen' eva gāvo patāresi uttaran - tīram Suvidehānam. Atha kho bhikkhave gāvo majhe Gaṅgāya nadiyā sote āmaṇḍaliyām karitvā tatth' eva anayabyasanaṁ āpajjimsu; tam kissa hetu: Tathā hi so bhikkhave Māgadhako gopālako duppaññājātiko vassānam pacchime māse saradasamaye asamavekkhitvā Gaṅgāya nadiyā oriman - tīram asamavekkhitvā pāriman - tīram atitthen' eva gāvo patāresi uttaran - tīram Suvidehānam. Evam - eva kho bhikkhave ye hi keci samanā vā brāhmaṇā vā akusalā imassa lokassa akusalā parassa lokassa, akusalā Māradheyyassa akusalā a-Māradheyyassa, akusalā Macchudheyyassa akusalā a-Macchudheyyassa, tesam ye sotabbam saddahāttabbam maññissanti tesam tam bhavissati digharattam ahitāya dukkhāya.

Bhūtapubbaṁ bhikkhave Māgadhako gopālako sappaññājātiko vassānam pacchime māse saradasamaye samavekkhitvā Gaṅgāya nadiyā oriman - tīram samavekkhitvā pāriman - tīram titthen' eva gāvo patāresi uttaran - tīram Suvidehānam. So paṭhamam patāresi ye te usabhā gopitaro gopariṇāyakā, te tiriyaṁ Gaṅgāya sotam chetvā sotthinā pāram agamamsu; athāpare patāresi balavagāve dammagāve, te pi tiriyaṁ Gaṅgāya sotam chetvā sotthinā pāram agamamsu; athāpare patāresi vacchatare vacchatariyo, te pi tiriyaṁ Gaṅgāya sotam chetvā sotthinā pāram agamamsu; athāpare patāresi vacchake kisabalake, te pi tiriyaṁ Gaṅgāya sotam chetva sotthinā pāram agamamsu. Bhūtapubbaṁ bhikkhave vacchako tarunako tāvad - eva jātako mātu goravakena vuyhamāno so pi tiriyaṁ Gaṅgāya sotam chetvā sotthinā pāram agamāsi; tam kissa hetu: Tathā hi so bhikkhave Māgādhako gopālako

sappaññajātiko vassānam pacchime māse saradasamaye samavekkhitvā Gaṅgāya nadiyā oriman-tirām samavekkhitvā pāriman-tirām titthen' eva gāvo patāresi uttaran-tirām Suvide-hānam. Evam-eva kho bhikkhave ye hi keci samanā vā brāhmaṇā vā kusalā imassa lokassa kusalā parassa lokassa, kusalā Māradheyayassa kusalā a-Māradheyayassa, kusalā Maccedheyayassa kusalā a-Maccudheyayassa, tesam ye sotabbām saddahātabbām maññissanti tesam tam bhavissati dīgharattam hitāya sukhāya.

Seyyathā pi bhikkhave ye te usabhā gopitaro gopariṇā-yakā te tiriyan Gaṅgāya sotam chetvā sotthinā pāram agamānsu, evam-eva kho bhikkhave ye te bhikkhū arahanto khīnāsavā vusitavanto katakaranīyā ohitabhārā anuppattasadatthā parikkhīnabhavasamyojanā samma-d-aññā vimuttā, te pi tiriyan Mārassa sotam chetvā sotthinā pāram gatā. Seyyathā pi te bhikkhave balavagavā dammagavā tiriyan Gaṅgāya sotam chetvā sotthinā pāram agamānsu, evam-eva kho bhikkhave ye te bhikkhū pañcannām orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātikā tatthaparinibbāyino anāvattidhammā tasmā lokā, te pi tiriyan Mārassa sotam chetvā sotthinā pāram gamissanti. Seyyathā pi te bhikkhave vacchatarā vacchatariyo tiriyan Gaṅgāya sotam chetvā sotthinā pāram agamānsu, evam-eva kho bhikkhave ye te bhikkhū tiṇṇām samyojanānam parikkhayā rāgadosamohānam tanuttā sakadāgāmino sakid-eva imam lokam āgantvā dukkhass' antam karissanti, te pi tiriyan Mārassa sotam chetvā sotthinā pāram gamissanti. Seyyathā pi te bhikkhave vacchakā kisabalakā tiriyan Gaṅgāya sotam chetvā sotthinā pāram agamānsu, evam-eva kho bhikkhave ye te bhikkhū tiṇṇām samyojanānam parikkhayā sotāpannā avinipātadhammā niyatā sambodhiparāyanā, te pi tiriyan Mārassa sotam chetvā sotthinā pāram gamissanti. Seyyathā pi so bhikkhave vacchako taruṇako tāvad-eva jātako mātu goravakena vuyhamāno tiriyan Gaṅgāya sotam chetvā sotthinā pāram agamāsi, evam-eva kho bhikkhave ye te bhikkhū dhammānu-sārino saddhānusārino, te pi tiriyan Mārassa sotam chetvā sotthinā pāram gamissanti. Aham kho pana bhikkhave

kusalo imassa lokassa kusalo parassa lokassa, kusalo Māradheyyassa kusalo a-Māradheyyassa, kusalo Maccudheyyassa kusalo a-Maccudheyyassa. Tassa mayham bhikkhave ye sotabbam saddahātabbam maññissanti tesam tam bhavissati dīgharattam hitaya sukhayāti.

Idam - avoca Bhagavā, idam vatvā Sugato athāparam etad - avoca Satthā:

Ayam loko paraloko jānatā suppakāsito,
yañ - ca Mārena sampattam appattam yañ - ca Maccunā.

Sabbam lokam abhiññāya sambuddhena pajānatā
vivatam amatadvāram khemam nibbānapattiya.

Chinnam pāpimato sotam viddhastam vinalikatam,
pāmujjabahulā hotha, khemam patt' attha bhikkhavo ti.

CŪLAGOPĀLAKASUTTAM CATUTTHAM.

35.

Evam - me sutam. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Vesāliyam viharati Mahāvane Kūṭagārasālāyaṁ. Tena kho pana sama-yena Saccako Niganṭhaputto Vesāliyam paṭivasati, bhassappa-vādiko paṇḍitavādo sādhusammato bahujanassa. So Vesāliyam parisatin evam vācaṁ bhāsatī: Nāhan - tam passāmi samanam vā brāhmaṇam vā saṅghiṁ gaṇīm gaṇācariyam. api arahantam sammāsambuddham paṭijānamānam, yo mayā vādena vādām samāraddho na saṅkampeyya na sampakam-peyya na sampavedheyya, yassa na kacchehi sedā mucceyyum; thūnañ - ce p' aham acetanam vādena vādām samārabheyyam sā pi mayā vādena vādām samāraddhā saṅkampeyya sampakam-peyya sampavedheyya, ko pana vādo manussabhūtassāti. Atha kho āyasmā Assaji pubbanhasamayaṁ nivāsetvā patta-civaram ādāya Vesālim piṇḍāya pāvisi. Addasā kho Saccako Niganṭhaputto Vesāliyam jaṅghāvihāram anucaṅkamamāno

anuvicaramāno āyasmantam Assajim dūrato va āgacchantam, disvāna yen' āyasmā Assaji ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmatā Assajinā saddhim sammodi, sammodanīyam kathaīn sārāniyam vītisāretvā ekamantam atthāsi. Ekamantam thito kho Saccako Niganṭhaputto āyasmantam Assajim etad-avoca: Kathaīn pana bho Assaji samaṇo Gotamo sāvake vineti, kathaīnbhāgā ca pana samanassā Gotamassa sāvakesu anusāsanī bahulā pavattatiti. — Evam kho Aggivessana Bhagavā sāvake vineti, evambhāgā ca pana Bhagavato sāvakesu anusāsanī bahulā pavattati: Rūpam bhikkhave aniccaṁ, vedanā anicca, saññā anicca, sankhārā anicca, viññānam aniccam; rūpam bhikkhave anattā, vedanā anattā, saññā anattā, sankhārā anattā, viññānam anattā; sabbe sankhārā anicca, sabbe dhammā anattā ti. Evam kho Aggivessana Bhagavā sāvake vineti, evambhāgā ca pana Bhagavato sāvakesu anusāsanī bahulā pavattatiti. — Dussutam vata bho Assaji assumha ye mayam evamvādīm samaṇam Gotamam assumha; app-eva ca nāma mayam kadāci karahaci tena bhotā Gotamena saddhim samāgaccheyyāma, app-eva nāma siyā kocid-eva kathāsallāpo, app-eva nāma tasmāt pāpakā diṭṭhigatā viveceyyāmāti.

Tena kho pana samayena pañcamattāni Licchavisatāni santhāgare sannipatitāni honti kenacid-eva karaṇiyena. Atha kho Saccako Niganṭhaputto yena te Licchavī ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā te Licchavī etad-avoca: Abhikkamantu bhonto Licchavī, abhikkamantu bhonto Licchavī, ajja me samanena Gotamena saddhim kathāsallāpo bhavissati. Sace me samaṇo Gotamo tathā patiṭṭhissati yathā 'ssa me nātāññatarena sāvakena Assajinā nāma bhikkhunā patiṭṭhitam, seyyathā pi nāma balavā puriso dighalomikam elakam lomesu gahetvā ākaḍḍheyya parikaḍḍheyya samparikaḍḍheyya, evam - evāham samanam Gotamam vādena vādam ākaḍḍhisāmi parikaḍḍhissāmi samparikaḍḍhissāmi; seyyathā pi nāma balavā sonḍikākammakaro mahantaṁ sonḍikākilañjam gambhire udakarahade pakkhipitvā kaññe gahetvā ākaḍḍheyya parikaḍḍheyya samparikaḍḍheyya, evam - evāham samanam Gotamam vādena vādam ākaḍḍhissāmi parikaḍḍhissāmi samparikaḍḍhissāmi; seyyathā pi nāma balavā sonḍikādhutto

vālam kanne gahetvā odhuneyya niddhuneyya nicchādeyya, evam - evāham samaṇam Gotamam vādena vādam odhunissāmi niddhunissāmi nicchādēssāmi; seyyathā pi nāma kuñjaro saṭṭhihāyano gambhīram pokkharanīm ogāhitvā saṇadhovikam nāma kilitajātam kilitati, evam - evāham samaṇam Gotamam saṇadhovikam maññe kilitajātam kiliśsāmi. Abhikkamantu bhonto Licchavī, abhikkamantu bhonto Licchavī, ajja me samaṇena Gotamena saddhiṁ kathāsallāpo bhavissatiti. Tatr' ekacce Licchavī evam - āhaṁsu: Kim samano Gotamo Saccakassa Niganṭhaputtassa vādaṁ āropessati, atha kho Saccako Niganṭhaputto samaṇassa Gotamassa vādaṁ āropessatiti. Ekacce Licchavī evam - āhaṁsu: Kiṁ so bhavamāno Saccako Niganṭhaputto Bhagavato vādaṁ āropessati, atha kho Bhagavā Saccakassa Niganṭhaputtassa vādaṁ āropessatiti. Atha kho Saccako Niganṭhaputto pañcamattehi Licchavisatehi pari-vuto yena Mahāvanam Kūṭāgarasālā ten' upasaṅkami.

Tena kho pana samayena sambahulā bhikkhū abbhokāse caikamanti. Atha kho Saccako Niganṭhaputto yena te bhikkhū ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā te bhikkhū etad - avoca: Kahan-nu kho bho etarahi so bhavañ - Gotamo viharati, dassanakāmā hi mayan - tam bhavantam Gotaman - ti. — Es' Aggivessana Bhagavā Mahāvanam ajjhogāhitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāram nisīnno ti. Atha kho Saccako Niganṭhaputto mahatiyā Licchaviparisāya saddhiṁ Mahāvanam ajjhogāhitvā yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodaniyam kātham sārāṇiyam vītisāretvā ekamantam nisīdi. Te pi kho Licchavī app - ekacce Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidim̄su, app - ekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodim̄su, sammodaniyam kathañ sārāṇiyam vītisāretvā ekamantam nisidim̄su, app - ekacce yena Bhagavā ten' añjalim - pañāmetvā ekamantam nisidim̄su, app - ekacce Bhagavato santike nāmagottam sāvetvā ekamantam nisidim̄su, app - ekacce tuñhibhūtā ekamantam nisidim̄su.

Ekamantam nisīnno kho Saccako Niganṭhaputto Bhagavantam etad - avoca: Puccheyyāham bhavantam Gotamam kañcid - eva desam, sace me bhavañ - Gotamo okāsam karoti pañhassa veyyākaranāyāti. — Pucch' Aggivessana yad-

ākañkhasīti. — Kathām pana bhavañ Gotamo sāvake vineti, kathambhāgā ca pana photo Gotamassa sāvakesu anusāsanī bahulā pavattatiti. — Evañ kho aham Aggivessana sāvake vinemi, evambhāgā ca pana me sāvakesu anusāsanī bahulā pavattati: Rūpam bhikkhave aniccam, vedanā anicca, saññā anicca, sañkhārā anicca, viññānam aniccam; rūpam bhikkhave anattā, vedanā anattā, saññā anattā, sañkhārā anattā, viññānam anattā; sabbe sañkhārā anicca, sabbe dhammā anattā ti. Evañ kho aham Aggivessana sāvake vinemi, evambhāgā ca pana me sāvakesu anusāsanī bahulā pavattatiti. — Upamā mām bho Gotama pañibhātiti. — Pañibhātu tam Aggivessanāti Bhagavā avoca. — Seyyathā pi bho Gotama ye kec' ime bijagāmabhūtagāmā vuddhiṁ virūlhiṁ vepullam āpajjanti, sabbe te pañhavim nissāya pañhaviyam patiññāya evam - ete bijagāmabhūtagāmā vuddhiṁ virūlhiṁ vepullam āpajjanti; seyyathā pi vā pana bho Gotama ye kec' imē balakarañiyā kammantā kariyanti, sabbe te pañhavim nissāya pañhaviyam patiññāya evam - ete balakarañiyā kammantā kariyanti; evam - eva kho bho Gotama rūpattā 'yam purisapuggalo, rūpe patiññāya puññam vā apuññam vā pasavati; vedanattā 'yam purisapuggalo. vedanāya patiññāya puññam vā apuññam vā pasavati; saññatjā 'yam purisapuggalo, saññāya patiññāya puññam vā apuññam vā pasavati; sañkhārattā 'yam purisapuggalo, sañkhāresu patiññāya puññam vā apuññam vā pasavati; viññānattā 'yam purisapuggalo, viññāne patiññāya puññam vā apuññam vā pasavatiti. — Nanu tvam Aggivessana evam vadesi: Rūpam - me attā, vedanā me attā, saññā me attā, sañkhārā me attā, viññānam - me attā ti. — Aham hi bho Gotama evam vadāmi: Rūpam - me attā, vedanā me attā, saññā me attā, sañkhārā me attā, viññānam - me attā ti, ayañ - ca mahati janatā ti. — Kim hi te Aggivessana mahati janatā karissati, iingba tvam Aggivessana sakam yeva vādam nibbeñhehit. — Aham hi bho Gotama evam vadāmi: Rūpam - me attā, vedanā me attā, saññā me attā, sañkhārā me attā, viññānam - me attā ti.

Tena hi Aggivessana tam yev' etha pañipucchissāmi, yathā te khameyya tathā nañ byākareyyāsi. Tam kim-

maññasi Aggivessana: Vatteyya rañño khattiyassa muddhāvasittassa sakasmīm vijite vaso ghātetāyam vā ghātetum jāpetāyam vā jāpetum pabbājetāyam vā pabbājetum, seyyathā pi rañño Pasenadissa Kosalassa, seyyathā pi vā pana rañño Māgadhassa Ajātasattussa Vedehiputtassāti. — Vatteyya bho Gotama rañño khattiyassa muddhāvasittassa sakasmīm vijite vaso ghātetāyam vā ghātetum jāpetāyam vā jāpetum pabbājetāyam vā pabbājetum, seyyathā pi rañño Pasenadissa Kosalassa, seyyathā pi vā pana rañño Māgadhassa Ajātasattussa Vedehiputtassa. Imesam - pi hi bho Gotama saṅghānam gaṇānam, seyyathidai Vajjinam Mallānam, vattati sakasmīm vijite vaso ghātetāyam vā ghātetum jāpetāyam vā jāpetum pabbājetāyam vā pabbājetum, kiṁ pana rañño khattiyassa muddhāvasittassa, seyyathā pi rañño Pasenadissa Kosalassa, seyyathā pi vā pana rañño Māgadhassa Ajātasattussa Vedehiputtassa. Vatteyya bho Gotama, vattituñ ca m-arahatiti. — Tam kiṁ - maññasi Aggivessana: Yaṁ tvam evam vadesi: rūpam - me attā ti, vattati te tasmiṁ rūpe vaso: evam - me rūpam hotu, evam - me rūpam mā ahositi. Evam vutte Saccako Nigaṇṭhaputto tuṇhī ahosi. Dutiyam - pi kho Bhagavā Saccakam Nigaṇṭhaputtam etad - avoca: Tam kiṁ - maññasi Aggivessana: Yaṁ tvam evam vadesi: rūpam - me attā ti, vattati te tasmiṁ rūpe vaso: evam - me rūpam hotu, evam - me rūpam mā ahositi. Dutiyam - pi kho Saccako Nigaṇṭhaputto tuṇhī ahosi. Atha kho Bhagavā Saccakam Nigaṇṭhaputtam etad - avoca: Byākarohi dāni Aggivessana, na dāni te tuṇhibhāvassa kālo. Yo koci Aggivessana Tathāgatena yāva tatiyam sahadhammikam pañham puṭṭho na byākaroti eth' ev' assa sattadhā muddhā phalatiti. Tena kho pana samayena vajirapāni yakkho ayasam vajiram ādāya ādittam sampajjalitam sajotibhūtam Saccakassa Nigaṇṭhaputtassa upari vehāsam thito hoti: sacāyam Saccako Nigaṇṭhaputto Bhagavatā yāva tatiyam sahadhammikam pañham puṭṭho na byākarissati eth' ev' assa sattadhā muddham phālessāmiti. Tam kho pana vajirapānim yakkham Bhagavā c' eva passati Saccako ca Nigaṇṭhaputto. Atha kho Saccako Nigaṇṭhaputto bhito saṁviggo lomahaṭṭhajāto Bhaga-

vantam yeva tānaīngavesī Bhagavantam yeva lenaīngavesī Bhagavantaṁ yeva saraṇaīngavesī Bhagavantaṁ etad-avoca: Pucchatu mām bhavaṁ Gotamo, byākarissāmīti.

Tam kim - maññasi Aggivessana: Yam tvam evam vadesi: rūpam - me attā ti, vattati te tasmiṁ rūpe vaso: evam me rūpam hotu, evam - me rūpam mā ahositi. — No h' idam bho Gotama. — Manasikarohi Aggivessana, manasikaritvā kho Aggivessana byākarohi, na kho te sandhiyati purimena vā pacchimam pacchimena vā purimam. Tam kim - maññasi Aggivessana: Yam tvam evam vadesi: vedanā me attā ti, vattati te tāya vedanāya vaso: evam - me vedanā hotu, evam - me vedanā mā ahositi. — No h' idam bho Gotama. — Manasikarohi Aggivessana, manasikaritvā kho Aggivessana byākarohi, na kho te sandhiyati purimena vā pacchimam pacchimena vā purimam. Tam kim - maññasi Aggivessana: Yam tvam evam vadesi: saññā me attā ti, vattati te tāya saññāya vaso: evam - me saññā hotu, evam - me saññā mā ahositi. — No h' idam bho Gotama. — Manasikarohi Aggivessana, manasikaritvā kho Aggivessana byākarohi, na kho te sandhiyati purimena vā pacchimam pacchimena vā purimam. Tam kim - maññasi Aggivessana: Yam tvam evam vadesi: sañkhārā me attā ti, vattati te tesu sañkhāresu vaso: evam - me sañkhārā hontu, evam - me sañkhārā mā ahesun - ti. — No h' idam bho Gotama. — Manasikarohi Aggivessana, manasikaritvā kho Aggivessana byākarohi, na kho te sandhiyati purimena vā pacchimam pacchimena vā purimam. Tam kim - maññasi Aggivessana: Yam tvam evam vadesi: viññānam - me attā ti, vattati te tasmiṁ viññāne vaso: evam - me viññānam hotu, evam - me viññānam mā ahositi. — No h' idam bho Gotama. — Manasikarohi Aggivessana, manasikaritvā kho Aggivessana byākarohi, na kho te sandhiyati purimena vā pacchimam pacchimena vā purimam. Tam kim - maññasi Aggivessana: rūpaṁ niccam vā aniccam vā ti. — Aniccam bho Gotama. — Yam panāniccam dukkham vā tam sukham vā ti. — Dukkham bho Gotama. — Yam panāniccam dukkham vipariññāmadhammam kallan - nu tam samanupassitum: etam - mama, eso 'ham - asmi,

eso me attā ti. — No h' idam bho Gotama. — Tam kim-maññasi Aggivessana: vedanā — pe — saññā — sañkhārā — tam kim-maññasi Aggivessana: viññānam niccaṁ vā aniccaṁ vā ti. — Aniccaṁ bho Gotama. — Yaṁ panāniccaṁ dukkham vā tam sukham vā ti. — Dukkham bho Gotama. — Yaṁ panāniccaṁ dukkham vipariññāmadhammaṁ kallannu tam samanupassitum: etam-mama, eso 'ham-asmi, eso me attā ti. — No h' idam bho Gotama. — Tam kim-maññasi Aggivessana: Yo nu kho dukkham allino dukkham upagato dukkham ajjhosito dukkham: etam-mama, eso 'ham-asmi, eso me attā ti samanupassati, api nu kho so sāmām vā dukkham parijāneyya dukkham vā parikkhepetvā vihareyyāti. — Kim hi siyā bho Gotama, no h' idam bho Gotamāti.

Seyyathā pi Aggivessana puriso sāratthiko sāragavesī sārapariyesanam caramāno tinhām kuṭhārim ādāya vanam paviseyya, so tattha passeyya mahantaṁ kadalikkhandham ujum navam akukkukajātam; tam-enam mūle chindeyya, mūle chetvā agge chindeyya, agge chetvā pattavaṭṭim vinibbhujeyya, so tattha pattavaṭṭim vinibbhujanto pheggumi nādhigaccheyya, kuto sāram; evam-eva kho tvam Aggivessana mayā sakasmim vāde samanuyuñjiyamāno samanugāhiyamāno samanubhāsiyamāno ritto tuccho aparaddho. Bhāsitā kho pana te esā Aggivessana Vesāliyam parisatiṁ vācā: Nāhan-tam passāmi samaṇam vā brāhmaṇam vā saṅghim gaṇim gaṇacariyam, api arahantam sammāsambuddhaṁ paṭijānamānam, yo mayā vādena vādaṁ samāraddho na saṅkampeyya na sampakampeyya na sampavedheyya, yassa na kacchehi sedā mucceyyūm; thūṇaṁ-ce p' aham aeetanaṁ vādena vādaṁ samārabheyyam sā pi mayā vādena vādaṁ samāraddhā saṅkampeyya sampakampeyya sampavedheyya, ko pana vādo manussabhūtassāti. Tuyham kho pan' Aggivessana app-ekaccāni sedaphusitāni nalāṭā muttāni uttarā-saṅgam vinibhinditvā bhūmiyam patiṭṭhitāni. Mayham kho pan' Aggivessana na-tthi etarahi kāyasmim sedo ti. Iti Bhagavā tasmim parisatiṁ suvannavannam kāyam vivari.

Evaṁ vutte Saccako Niganṭhaputto tuṇhībhūto maṇkubhūto pakkhandho adhomukho pajjhāyanto appatibhāno nisīdi.

Atha kho Dummukho Licchaviputto Saccakam Niganṭha-puttam tuṇhībhūtam maṇkubhūtam pakkhandham adhomukham pajjhāyantam appatibhānam viditvā Bhagavantaṁ etad - avoca: Upamā mām Bhagavā paṭibhātīti. — Paṭibhātū tam Dummukhāti Bhagavā avoca. — Seyyathā pi bhante gāmassa vā nigamassa vā avidūre pokkharaṇī, tatr' assa kakkaṭako. Atha kho bhante sambalulā kumārakā vā kumārikā vā tamhā gāmā vā nigamā vā nikkhāmitvā yena sā pokkharaṇī ten' upasāṅkameyyum, upasāṅkamitvā tam pokkharaṇīm ogāhitvā kakkaṭakam udakā uddharitvā thale patiṭṭhāpeyyum. Yañ-yad-eva hi so bhante kakkaṭako alām abhininnāmeyya tam tad - eva te kumārakā vā kumārikā vā kaṭṭhena vā kaṭhalena vā sañchindeyyum sambhañjeyyūm sampalibhañjeyyūm. Evaṁ hi so bhante kakkaṭako sabbehi alehi sañchinnehi sambhaggehi sampalibhaggehi abhabbo tam pokkharaṇīm puna otaritum seyyathā pi pubbe. Evaṁ - eva kho bhante yāni Saccakassa Niganṭhaputtassa visūkāyitāni visevitāni vipphanditāni kānici kānici tāni Bhagavatā sañchinnaṇī sambhaggāni sampalibhaggāni, abhabbo ca dāni bhante Saccako Niganṭhaputto puna Bhagavantaṁ upasāṅkamitum yadi-dam vādādhippāyo ti. Evaṁ vutte Saccako Niganṭhaputto Dummukhaṁ Licchaviputtaṁ etad - avoca: Āgamehi tvam Dummukha, āgamehi tvam Dummukha, na mayam tayā saddhim mantema, idha mayam bhotā Gotamena saddhim mantema.

Tiṭṭhat' esā bho Gotama amhākañ - c' eva aññesañ - ca puthusamaṇabrahmañānam vācā, vilāpañ vilapitam maññe. Kittāvatā ca nu kho bhotō Gotamassa sāvako sāsanakaro hoti ovādapatikaro tiṇnavicikiccho vigatakathamkatho vesā-rajjappatto aparappaccayo satthusāsane viharatiti. — Idha Aggivessana mama sāvako yañ kiñci rūpañ atitānāgata-paccuppannam, ajjhattam vā bahiddhā vā, oḷārikam vā sukhumam vā, hīnam vā pañitam vā, yañ dure santike vā, sabbam rūpañ: n' etam mama, n' eso 'ham - asmi, na mēso attā ti evam-

etam yathābhūtam sammappaññaya passati. Yā kāci vedanā — pe — yā kāci saññā — ye keci sañkhārā — yaṁ kiñci viññānam atītānāgatapaccuppannam, ajjhattam vā bahiddhā vā, olārikam vā sukhumam vā, hinam vā pañitam vā, yaṁ dūre santike vā, sabbam viññānam: n' etam mama, n' eso 'ham-asmi, na mēso attā ti evam etam yathābhūtam sammappaññaya passati. Ettāvatā kho Aggivessana mama sāvako sāsanakaro hoti ovādapatikaro tīṇaviciκiccho vigatakathaṁkatho vesārajjappatto aparappacayo satthusāsane viharatiti.— Kittāvatā pana bho Gotama bhikkhu araham hoti khīnāsavoyusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhadavasāmyojano samma-d-aññā vimutto ti. — Idh' Aggivessana bhikkhu yaṁ kiñci rūpam atītānāgatapaccuppannam, ajjhattam vā bahiddhā vā, olārikam vā sukhumam vā, hinam vā pañitam vā, yaṁ dūre santike vā, sabbam rūpam: n' etam mama, n' eso 'ham-asmi, na mēso attā ti evam etam yathābhūtam sammappaññaya disvā anuppādā vimutto hoti. Yā kāci vedanā — pe — yā kāci saññā — ye keci sañkhārā — yaṁ kiñci viññānam atītānāgatapaccuppannam, ajjhattam vā bahiddhā vā, olārikam vā sukhumam vā, hinam vā pañitam vā, yaṁ dūre santike vā, sabbam viññānam: n' etam mama, n' eso 'ham-asmi, na mēso attā ti evam etam yathābhūtam sammappaññaya disvā anuppādā vimutto hoti. Ettāvatā kho Aggivessana bhikkhu araham hoti khīnāsavoyusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīṇabhadavasāmyojano samma-d-aññā vimutto. Evam vimuttacitto kho Aggivessana bhikkhu tīhi anuttariyehi samanāgato hoti: dassanānuttariyena paṭipadānuttariyena vimuttānuttariyena. Evam vimutto kho Aggivessana bhikkhu Tathāgatañ-neva sakkaroti garukaroti māneti pūjeti: buddho so Bhagavā bodhāya dhammam deseti, danto so Bhagavā damathāya dhammam deseti, santo sol Bhagavā samathāya dhammam deseti, tīṇo so Bhagavā taranāya dhammam deseti, parinibbuto so Bhagavā parinibbānāya dhammam desetiti.

Evam vutte Saccako Niganthaputto Bhagavantam etad-

avoca: Mayam - eva bho Gotama dhamī, mayam pagabbhā, ye mayam bhavantam Gotamam vādena vādañ āsādetabbam amanñimha. Siyā hi bho Gotama hatthippabhinnam āsajja purisassa sotthibhāvo, na tv - eva bhavantam Gotamam āsajja siyā purisassa sotthibhāvo. Siyā hi bho Gotama jalantam aggik-khandham āsajja purisassa sotthibhāvo, na tv - eva bhavantam Gotamam āsajja siyā purisassa sotthibhāvo. Siyā hi bho Gotama āsivisam ghoravisam āsajja purisassa sotthibhāvo, na tv - eva bhavantam Gotamam āsajja siyā purisassa sotthibhāvo. Mayam - eva bho Gotama dhamī, mayam pagabbhā, ye mayam bhavantam Gotamam vādena vādañ āsādetabbam amanñimha. Adhvāsetu ca me bhavam Gotamo svātanāya bhattam saddhim bhikkhusaṅghenāti. Adhvāsesi Bhagavā tuṇhibhāvena.

Atha kho Saccako Niganṭhaputto Bhagavato adhvāsanam viditvā te Licchavi āmantesi: Sunantu me bhonto Licchavi: samaño Gotamo nimantito svātanāya bhattam saddhim bhikkhusaṅghena, yena me abhibareyyātha yamassa patirūpañ mañneyyāthāti. Atha kho te Licchavī tassā rattiyā accayena Saccakassa Niganṭhaputtassa pañcamattāni thālipākasatāni bhattābhīhāram abhibariṁsu. Atha kho Saccako Niganṭhaputto sake ārāme pañitam khādaniyam bhojaniyam paṭiyādāpetvā Bhagavato kālam ārocāpesi: Kālo bho Gotama, niṭhitam bhattan - ti. Atha kho Bhagavā pubbanhasamayam nivāsetvā pattacivaram ādāya yena Saccakassa Niganṭhaputtassa ārāmo ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisidi saddhim bhikkhusaṅghena. Atha kho Saccako Niganṭhaputto Buddhapamukham bhikkhusaṅgham pañitenā khādaniyena bhojaniyena sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho Saccako Niganṭhaputto Bhagavantam bhuttāvīm onitapattapāñim aññatarām nicañ āsanām gahetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho Saccako Niganṭhaputto Bhagavantam etad - avoca: Yamidam bho Gotama dāne puññañ - ca puññamahī ca tam dāyakānam sukhāya hotūti. — Yam kho Aggivessana tādisam dakkhiṇeyyam āgamma avitarāgam avitadosam avitamoham

tam dāyakānam bhavissati. Yam kho Aggivessana mādisam
dakkhiṇeyyam āgamma vītarāgam vītadosam vītamoham tam
tuyham bhavissatiti.

CŪLASACCAKASUTTAM PAÑCAMAM.

36.

Evam - me sutam. Ekam samayam Bhagavā Vesāliyam
viharati Mahāvane Kūṭagārasālāyam. Tena kho pana samayena
Bhagavā pubbanhasamayam sunivattho hoti pattacīvaraṁ
ādāya Vesālim piṇḍaya pavisitukāmo. Atha kho Saccako
Niganṭhaputto jaṅghāvihāram anucaṅkamamāno anuvicara-
māno yena Mahāvanam Kūṭagārasālā ten' upasaṅkami.
Addasā kho āyasmā Ānando Saccakam Niganṭhaputtam dū-
rato va āgacchantaṁ, disvāna Bhagavantam etad - avoca:
Ayam bhante Saccako Niganṭhaputto āgacchati bhassap-
pavādiko pañditavādo, sādhusammato bahujanassa. Eso kho
bhante avanṇakāmo Buddhassa, avanṇakāmo dhammassa,
avanṇakāmo saṅghassa. Sādhu bhante Bhagavā muhuttam
nisidatu anukampaṁ upādāyāti. Nisidi Bhagavā pañnatte
āsane. Atha kho Saccako Niganṭhaputto yena Bhagavā ten'
upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhim sammodi,
sammodaniyam kathaṁ sārāṇiyam vītisāretvā ekamantam
nisidi. Ekamantam nisinno kho Saccako Niganṭhaputto
Bhagavantam etad - avoca:

Santi bho Gotama eke samanabrahmaṇā kāyabhāvanā-
nuyogam - anuyuttā viharanti no cittabhāvanam. Phusanti hi
bho Gotama sārīrikam dukkhai vedanam. Bhūtapubbaṁ bho
Gotama sārīrikāya dukkhāya vedanāya phuṭṭhassa sato ūruk-
khambho pi nāma bhavissati, hadayam - pi nāma phalissati,
uṇham - pi lohitam mukhato uggamissati, ummādam - pi pā-
punissati cittakkhepaṁ. Tassa kho etam bho Gotama kāyan-
vayam cittam hoti, kāyassa vasena vattati, tam kissa hetu:

abhāvitattā cittassa. Santi pana bho Gotama eke samanabrahmaṇā cittabhāvanānuyogam-anuyuttā viharanti no kāyabhāvanam. Phusanti hi bho Gotama cetasikām dukkham vedanām. Bhūtapubbam bho Gotama cetasikāya dukkhāya vedanāya phutthassa sato ūrukkhambho pi nāma bhavissati, hadayam - pi nāma phalissati, uṇham - pi lohitam mukhato uggamissati, ummādam - pi pāpūnissati cittakkhepam. Tassa kho eso bho Gotama cittanvayo kāyo hoti, cittassa vasena vattati, tam kissa hetu: abhāvitattā kāyassa. Tassa mayham bho Gotama evam hoti: Addhā bphoto Gotamassa sāvakā cittabhāvanānuyogam-anuyuttā viharanti no kāyabhāvanan-ti.

Kinti pana te Aggivessana kāyabhāvanā sutā ti. — Seyathidam Nando Vaccho, Kiso Sañkicco, Makkhali Gosālo, ete hi bho Gotama acelakā muttācārā hatthāpalekhanā, na ehibbadantikā na tiṭṭhabhadantikā, na abhihaṭam na uddissa-kaṭam na nimantaṇam sādiyanti, te na kumbhīmukhā pati-gaṇhanti, na kalopimukhā patigaṇhanti, na elakamantaram na daṇḍamantaram na musalamantaram, na dvinnam bhuñ-jamānānam, na gabbhiniyā na pāyamānāya na purisantara-gatāya, na sañkittisu, na yattha sā upatthito hoti, na yattha makkhikā sañdasanḍacārini, na maccham na maṁsam na suram na merayam na thusodakaṁ pipanti. Te ekāgārikā vā honti ekālopikā, dvāgārikā vā honti dvālopikā, sattāgārikā vā honti sattālopikā. Ekissā pi dattiyā yāpenti, dvīhi pi dattihī yāpenti, sattahi pi dattihī yāpenti. Ekāhikam - pi āhāram āhārenti, dvīhikam - pi āhāram āhārenti, sattāhikam - pi āhāram āhārenti, iti evarūpam addhamāsikam - pi pariyāya-bhattabhojanānuyogam-anuyuttā viharantiti. — Kim pana te Aggivessana tāvataken' eva yāpentiti. — No h' idam bho Gotama. App-ekadā bho Gotama ulārāni ulārāni khādani-yāni khādanti, ulārāni ulārāni bhojanāni bhuñjanti, ulārāni ulārāni sāyaniyāni sāyanti, ulārāni ulārāni pānāni pivanti; te imehi kāyam balam gāhenti nāma brūhenti nāma medenti nāmāti. — Yam kho te Aggivessana purimam pahāya pacchā upacinanti, evam imassa kāyassa ācayāpacayo hoti. Kinti pana te Aggivessana cittabhāvanā sutā ti. Cittabhāvanāya

kho Saccako Niganṭhaputto Bhagavatā puṭṭho samāno na sampāyāsi.

Atha kho Bhagavā Saccakanī Niganṭhaputtam etad-avoca: Yā pi kho te esā Aggivessana purimā kāyabhāvanā bhāsitā sā pi ariyassa vinaye no dhammikā kāyabhāvanā. Kāyabhāvanam hi kho tvam Aggivessana na aññāsi, kuto pana tvam cittabhāvanam jānissasi. Api ca Aggivessana yathā abhāvitakāyo ca hoti abhāvitacitto ca, bhāvitakāyo ca bhāvitacitto ca, tam suṇāhi, sādhukam manasikarohi, bhāsissāmiti. — Evam bho ti kho Saccako Niganṭhaputto Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad-avoca:

Kathañ - ca Aggivessana abhāvitakāyo ca hoti abhāvitacitto ca: Idha Aggivessana assutavato puthujjanassa uppajjati sukha vedanā, so sukhāya vedanāya phuṭṭho samāno sukhasārāgī ca hoti sukhasārāgitañ - ca āpajjati, tassa sā sukha vedanā nirujjhati, sukhāya vedanāya nirodhā uppajjati dukkhā vedanā, so dukkhāya vedanāya phuṭṭho samāno socati kilamati paridevati, urattālīm kandati, sammoham āpajjati. Tassa kho esā Aggivessana uppannā pi sukha vedanā cittam pariyoḍāya tiṭṭhati abhāvitattā kāyassa, uppannā pi dukkhā vedanā cittam pariyoḍāya tiṭṭhati abhāvitattā cittassa. Yassa kassaci Aggivessana evam ubhatopakkham uppannā pi sukha vedanā cittam pariyoḍāya tiṭṭhati abhāvitattā kāyassa, uppannā pi dukkhā vedanā cittam pariyoḍāya tiṭṭhati abhāvitattā cittassa, evam kho Aggivessana abhāvitakāyo ca hoti abhāvitacitto ca. Kathañ - ca Aggivessana bhāvitakāyo ca hoti bhāvitacitto ca: Idha Aggivessana sutavato ariyasāvakassa uppajjati sukha vedanā, so sukhāya vedanāya phuṭṭho samāno no sukhasārāgī hoti na sukhasārāgitam āpajjati, tassa sā sukha vedanā nirujjhati, sukhāya vedanāya nirodhā uppajjati dukkhā vedanā, so dukkhāya vedanāya phuṭṭho samāno na socati na kilamati na paridevati, na urattālīm kandati, na sammoham āpajjati. Tassa kho esā Aggivessana uppannā pi sukha vedanā cittam na pariyoḍāya tiṭṭhati bhāvitattā kāyassa, uppannā pi dukkhā vedanā cittam na pariyoḍāya tiṭṭhati bhāvitattā cittassa. Yassa kassaci Aggivessana evam ubhatopakkham uppannā pi sukha vedanā

cittām na pariyādāya tiṭṭhati bhāvitattā kāyassa, uppannā pi dukkhā vedanā cittām na pariyādāya tiṭṭhati bhāvitattā cittassa, evam̄ kho Aggivessana bhāvitakāyo ca hoti bhāvita-citto cāti.

Evaṁ pasanno aham̄ bhotō Gotamassa: bhavaṁ hi Gotamo bhāvitakāyo ca bhāvitacitto cāti. — Addhā kho te ayam̄ Aggivessana āsajja upaniya vācā bhāsitā, api ca te aham̄ byākarissāmi. Yato kho aham̄ Aggivessana kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam̄ pabbajito, tam̄ vata me uppannā vā sukhā vedanā cittām pariyādāya ṭhassati, uppannā vā dukkhā vedanā cittām pariyādāya ṭhassatiti n' etam̄ kho ṭhānam̄ vijjatiti. — Na ha nūna bhotō Gotamassa uppajjati tathārūpā sukhā vedanā yathārūpā uppannā sukhā vedanā cittām pariyādāya tiṭṭheyā, na ha nūna bhotō Gotamassa uppajjati tathārūpā dukkhā vedanā yathārūpā uppannā dukkhā vedanā cittām pariyādāya tiṭṭheyātī.

Kim̄ hi no siyā Aggivessana. Idha me Aggivessana pubbe va sambodhā anabhisambuddhassa bodhisattass' eva sato etad-ahosi: Sambādho gharāvāso rajāpatho, abbhokāso pabbajjā, na-y-idam̄ sukaram̄ agāram̄ ajjhāvasatā ekanta-paripuṇṇam̄ ekantaparisuddham̄ saikhalikhitam̄ brahmacariyam̄ caritum̄, yan-nūnāham̄ kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam̄ pabbajeyyan-ti. So kho aham̄ Aggivessana aparena samayena daharo va sāmāno susu kālakeso... (repeat from p. 163, l. 28 to p. 167, l. 8; for bhikkhave substitute Aggivessana) ... alam̄-idam̄ padhānāyāti.

Api-ssu mām̄ Aggivessana tisso upamā-paṭibhaṁsu anacchariyā pubbe assutapubbā: Seyyathā pi Aggivessana allam̄ kaṭṭham̄ sasneham̄ udake nikkhittam̄, atha puriso āgaccheyya uttarāraṇīm̄ ādāya: aggim̄ abhinibbattessāmi, tejo pātukarissāmiti. Tam̄ kim-maññasi Aggivessana: api nu so puriso amūn̄ allam̄ kaṭṭham̄ sasneham̄ udake nikkhittam̄ uttarāraṇīm̄ ādāya abhimanthento aggim̄ abhinibbatteyya tejo pātukareyyāti. — No h' idam̄ bho Gotama, tam̄ kissa hetu: adūn̄ hi bho Gotama allam̄ kaṭṭham̄ sasneham̄, tañ-ca pana

udake nikkhittam, yāvad-eva ca pana so puriso kilamathassa vighātassa bhāgī assāti. — Evam-eva kho Aggivessana ye hi keci samañā vā brāhmañā vā kāyena c' eva kāmehi avūpakaṭṭhā viharanti, yo ca nesaṁ kāmesu kāmacchando kāmasneho kāmamucchā kāmapipāsā kāmapariłāho so ca ajjhattam na suppahīno hoti na suppaṭippassaddho, opakkamikā ce pi te bhonto samañabrahmañā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti abhabbā va te nānāya dassanāya anuttarāya sambodhāya, no ce pi te bhonto samañabrahmañā opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti abhabbā va te nānāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. Ayām kho mām Aggivessana paṭhamā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā.

Aparā pi kho mām Aggivessana dutiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā: Seyyathā pi Aggivessana allam kaṭṭham sasneham ārakā udakā thale nikkhittam. atha puriso āgaccheyya uttarāraṇim ādāya: aggim abhinibbattessāmi, tejo pātukarissāmiti. Tam kim maññasi Aggivessana: api nu so puriso amūm allam kaṭṭham sasneham ārakā udakā thale nikkhittam uttarāraṇim ādāya abhimanthento aggim abhinibbatteyya, tejo pātukareyyāti. — No h' idai bho Gotama, tam kissa hetu: adum hi bho Gotama allam kaṭṭham sasneham, kiñcāpi ārakā udakā thale nikkhittam. yāvad-eva ca pana so puriso kilamathassa vighātassa bhāgī assāti. — Evam-eva kho Aggivessana ye hi keci samañā vā brāhmañā vā kāyena c' eva kāmehi avūpakaṭṭhā viharanti, yo ca nesaṁ kāmesu kāmacchando kāmasneho kāmamucchā kāmapipāsā kāmapariłāho so ca ajjhattam na suppahīno hoti na suppaṭippassaddho, opakkamikā ce pi te bhonto samañabrahmañā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti abhabbā va te nānāya dassanāya anuttarāya sambodhāya, no ce pi te bhonto samañabrahmañā opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti abhabbā va te nānāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. Ayām kho mām Aggivessana dutiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā.

Aparā pi kho mām Aggivessana tatiyā upamā paṭibhāsi

anacchariyā pubbe assutapubbā: Seyyathā pi Aggivessana sukkham kāṭham koṭapam ārakā udakā thale nikkhittam, atha puriso āgaccheyya uttarāraṇim ādāya: aggiṁ abhinibbattessāmi, tejo pātukarissāmiti. Tam kim - maññasi Aggivessana: api nu so puriso amum sukkham kāṭham koṭapam ārakā udakā thale nikkhittam uttarāraṇim ādāya abhimanthento aggiṁ abhinibbatteyya, tejo pātukareyyāti. — Evam bho Gotama, tam kissa hetu: adum hi bho Gotama sukkham kāṭham koṭapam, tañ - ca pana ārakā udakā thale nikkhittan - ti. — Evam - eva kho Aggivessana ye hi keci samanā vā brāhmaṇā vā kāyena c' eva kāmehi vūpakaṭṭhā viharanti, yo ca nesam kāmesu kāmacchando kāmasneho kāma-mucchā kāmapipāsā kāmaparilāho so ca ajjhattam suppa-hino hoti suppatippassaddho, opakkamikā ce pi te bhonto samanabrahmaṇā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti bhabbā va te nānāya dassanāya anuttarāya sambodhāya, no ce pi te bhonto samanabrahmaṇā opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti bhabbā va te nānāya dassanāya anuttarāya sambodhāya. Ayam kho mām Aggivessana tatiyā upamā paṭibhāsi anacchariyā pubbe assutapubbā. Imā kho mām Aggivessana tisso upamā paṭibhaṁsu anacchariyā pubbe assutapubbā.

Tassa mayham Aggivessana etad - ahosi: Yan - nūnāham dantehi danta - m - ādhāya jivhāya tālum āhacca cetasā cittam abhiniggaṇheyyam abhinippileyyam abhisantāpeyyan - ti. So kho aham Aggivessana dantehi danta - m - ādhāya jivhāya tālum āhacca cetasā cittam abhiniggaṇhāmi abhinippilemi abhisantāpemi. Tassa mayham Aggivessana dantehi danta - m - ādhāya jivhāya tālum āhacca cetasā cittam abhiniggaṇhato abhinippileyato abhisantāpayato kacchehi sedā muccanti. Seyyathā pi Aggivessana balavā puriso dubbalataram purisam sise vā gahetvā khandhe vā gahetvā abhiniggaṇheyya abhinippileyya abhisantāpeyya, evam - eva kho me Aggivessana dantehi danta - m - ādhāya jivhāya tālum āhacca cetasā cittam abhiniggaṇhato abhinippileyato abhisantāpayato kacchehi sedā muccanti. Āraddham kho pana me Aggivessana viriyam hoti asallinam, upaṭhitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me

kāyo hoti appatippassaddho ten' eva dukkhappadhānena padhānābhītunnassa sato. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā dukkhā vedanā cittam na pariyādāya tiṭṭhati.

Tassa mayham Aggivessana etad - ahosi: Yan - nūnāham appānakam jhānam jhāyeyyan - ti. So kho aham Aggivessana mukhato ca nāsato ca assāsapassāse uparundhim. Tassa mayham Aggivessana mukhato ca nāsato ca assāsapassāsesu uparuddhesu kaṇṇasotehi vātānam nikhamantānam adhimatto saddo hoti. Seyyathā pi nāma kammāragaggariyā dhama-mānāya adhimatto saddo hoti, evam - eva kho me Aggivessana mukhato ca nāsato ca assāsapassāsesu uparuddhesu kaṇṇasotehi vātānam nikhamantānam adhimatto saddo hoti. Āraddham kho pana me Aggivessana viriyam hoti asallinam, upatthitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appatippassaddho ten' eva dukkhappadhānena padhānābhītunnassa sato. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā dukkhā vedanā cittam na pariyādāya tiṭṭhati.

Tassa mayham Aggivessana etad - ahosi: Yan - nūnāham appānakam yeva jhānam jhāyeyyan - ti. So kho aham Aggivessana mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāse uparundhim. Tassa mayham Aggivessana mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā vātā muddhānam ūhananti. Seyyathā pi Aggivessana balavā puriso tinhena sikharena muddhānam abhimantheyā, evam - eva kho me Aggivessana mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā vātā muddhānam ūhananti. Āraddham kho pana me Aggivessana viriyam hoti asallinam, upatthitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appatippassaddho ten' eva dukkhappadhānena padhānābhītunnassa sato. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā dukkhā vedanā cittam na pariyādāya tiṭṭhati.

Tassa mayham Aggivessana etad - ahosi: Yan - nūnāham appānakam yeva jhānam jhāyeyyan - ti. So kho aham Aggivessana mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāse uparundhim. Tassa mayham Aggivessana mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā sise sisavedanā honti. Seyyathā pi Aggivessana balavā puriso

dalhena varattakhaṇḍena sīse sīsavetthām dadeyya, evam - eva kho me Aggivessana mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā sīse sisavedanā honti. Āraddham kho pana me Aggivessana viriyam hoti asallīnam, upatthitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appatippassaddho ten' eva dukkhappadhnena padhānābhītunnassa sato. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppānā dukkhā vedanā cittam na pariyādāya tiṭṭhati.

Tassa mayham Aggivessana etad - ahosi: Yan - nūnāham appānakam yeva jhānam jhāyeyyan - ti. So kho aham Aggivessana mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāse uparundhim. Tassa mayham Aggivessana mukhato ca nāsato ca kannato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimattā vātā kucchim parikantanti. Seyyathā pi Aggivessana dakkho goghātako vā goghātakantevāsi vā tinhena govikantanena kucchim parikanteyya, evam - eva kho me Aggivessana adhimattā vātā kucchim parikantanti. Āraddham kho pana me Aggivessana viriyam hoti asallīnam, upatthitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appatippassaddho ten' eva dukkhappadhnena padhānābhītunnassa sato. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppānā dukkhā vedanā cittam na pariyādāya tiṭṭhati.

Tassa mayham Aggivessana etad - ahosi: Yan - nūnāham appānakam yeva jhānam jhāyeyyan - ti. So kho aham Aggivessana mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāse uparundhim. Tassa mayham Aggivessana mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimatto kāyasmin dāho hoti. Seyyathā pi Aggivessana dve balavanto purisā dubbalataram purisam nānābāhāsu gahetvā aṅgārakāsuyā santāpeyyum samparitāpeyyum, evam - eva kho me Aggivessana mukhato ca nāsato ca kaṇṇato ca assāsapassāsesu uparuddhesu adhimatto kāyasmin dāho hoti. Āraddham kho pana me Aggivessana viriyam hoti asallīnam, upatthitā sati asammuṭṭhā, sāraddho ca pana me kāyo hoti appatippassaddho ten' eva dukkhappadhnena padhānābhītunnassa sato. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppānā dukkhā vedanā cittam na pariyādāya tiṭṭhati. Api - ssu maiṁ Aggivessana

devatā disvā evam - āhamśu: kālakato samaṇo Gotamo ti. Ekaccā devatā evam - āhamśu: na kālakato samaṇo Gotamo, api ca kālaṁ karotiti. Ekaccā devatā evam - āhamśu: na kālakato samaṇo Gotamo na pi kālam karoti, arahām samaṇo Gotamo, vihāro tv - eva so arahato evarūpo hotiti.

Tassa mayham Aggivessana etad - ahosi: Yan - nūnāhaṁ sabbaso āhārupacchedāya paṭipajjeyyan - ti. Atha kho mām Aggivessana devatā upasāñkamitvā etad - avocum: Mā kho tvām mārisa sabbaso āhārupacchedāya paṭipajji, sace kho tvām mārisa sabbaso āhārupacchedāya paṭipajjisasi tassa te mayam dibbaṁ ojaṁ lomakūpehi ajjhoharissāma, tāya tvām yāpessasiti. Tassa mayham Aggivessana etad - ahosi: Ahañ - c' eva kho pana sabbaso ajaddhukam paṭijāneyyam imā ca me devatā dibbam ojaṁ lomakūpehi ajjhohareyyum tāya cāham yāpeyyam, tam mama assa musā ti. So kho aham Aggivessana tā devatā paccācikkhāmi, halan - ti vadāmi.

Tassa mayham Aggivessana etad - ahosi: Yan - nūnāhaṁ thokam thokam āhāram āhāreyyam pasatam pasatam, yadi vā muggayūsam yadi vā kulathayūsam yadi vā kalāyayūsam yadi vā hareṇukayūsan - ti. So kho aham Aggivessana thokam thokam āhāram āhāresim pasatam pasatam, yadi vā muggayūsam yadi vā kulathayūsam yadi vā kalāyayūsam yadi vā hareṇukayūsam. Tassa mayham Aggivessana thokam thokam āhāram āhārayato pasatam pasatam, yadi vā muggayūsam yadi vā kulathayūsam yadi vā kalāyayūsam yadi vā hareṇukayūsam, adhimattakasimānam patto kāyo hoti. Seyyathā pi nāma āśitikapabbāni vā kālāpabbāni vā evam - eva - ssu me aṅgapaccāṅgāni bhavanti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma oṭṭhapadam evam - eva - ssu me ānisadām hoti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma vaṭṭanāvalī evam eva - ssu me piṭṭhikanṭako unnatāvanato hoti tāy' ey' appāhāratāya, seyyathā pi nāma jarasālāya gopānasiyo oluggaviluggā bhavanti evam - eva - ssu me phāsuliyo oluggaviluggā bhavanti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma gambhīre udapāne udakatārakā gambhīragatā okkhāyikā dissanti evam - eva - ssu me akkhikūpesu akkhitārakā gambhīragatā okkhāyikā dissanti tāy' ev' appāhāratāya, seyyathā pi nāma titta-

kālābu āmakacchinno vātātapena sampuṭito hoti sammilāto evam - eva - ssu me sīsacchavi sampuṭitā hoti sammilātā tāy' ev' appāhāratāya. So kho aham Aggivessana: udaracchavim parimasissāmīti piṭṭhikanṭakam yeva parigaṇhāmi, piṭṭhikanṭakam parimasissāmīti udaracchavim yeva parigaṇhāmi. Yāva - ssu me Aggivessana udaracchavi piṭṭhikanṭakam allinā hoti tāy' ev' appāhāratāya. So kho aham Aggivessana: vaccam vā muttam vā karissāmīti tatth' eva avakujjo papatāmi tāy' ev' appāhāratāya. So kho aham Aggivessana imam - eva kāyam assāsento pāñinā gattāni anomajjāmi. Tassa mayham Aggivessana pāñinā gattāni anomajjato pūtimūlāni lomāni kāyasmā papatanti tāy' ev' appāhāratāya. Api - ssu manā Aggivessana manussā disvā evam - āhaṁsu: kālo samaṇo Gotamo ti. Ekacce manussā evam - āhaṁsu: na kālo samaṇo Gotamo, sāmo samaṇo Gotamo ti. Ekacce manussā evam - āhaṁsu: na kālo samaṇo Gotamo na pi sāmo, maṅguracchavi samaṇo Gotamo ti. Yāva - ssu me Aggivessana tāva parisuddho chavivanṇo pariyodāto upahato hoti tāy' ev' appāhāratāya.

Tassa mayham Aggivessana etad - ahosi: Ye kho keci atitam - addhānam samanā vā brāhmaṇā vā opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedayiṁsu, etāvaparamam na - y - ito bhiyyo; ye pi hi keci anāgatam - addhānam samanā vā brāhmaṇā vā opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vedayissanti, etāvaparamam na - y - ito bhiyyo; ye pi hi keci etarahi samanā vā brāhmaṇā vā opakkamikā dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti, etāvaparamam na - y - ito bhiyyo. Na kho panāham imāya kaṭukāya dukkarakārikāya adhigacchāmi uttarim manussadhammā alamariyañānadassanasavisesam, siyā nu kho añño maggo bodhāyāti. Tassa mayham Aggivessana etad - ahosi: Abhijānāmi kho panāham pitu Sakkassa kammante sitāya jambucchāyāya nisinno vivic' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharitā, siyā nu kho eso maggo bodhāyāti. Tassa mayham Aggivessana satānusāri viññānam ahosi: eso va maggo bodhāyāti. Tassa mayham Aggivessana etad - ahosi: Kin - nu kho

aham tassa sukhassa bhāyāmi yan-tam sukham aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehiti. Tassa mayham Aggivessana etad-ahosi: Na kho aham tassa sukhassa bhāyāmi yan-tam sukham aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehiti.

Tassa mayham Aggivessana etad-ahosi: Na kho tam sukaram sukham adhigantum evam adhimattakasimānam patta-kāyena, yan-nūnāham olārikam āhāram āhāreyyam odanakummāsan-ti. So kho aham Aggivessana olārikam āhāram āhāresim odanakummāsam. Tena kho pana mām Aggivessana samayena pañca bhikkhū paccupatthitā honti: yan-no samaṇo Gotamo dhammam adhigamissati tan-no ārocessatti. Yato kho aham Aggivessana olārikam āhāram āhāresim odanakummāsam, atha me te pañca bhikkhū nibbjā-pakkamīisu: bāhuliko samaṇo Gotamo padhānavibbhanto āvatto bāhullāyāti.

So kho aham Aggivessana olārikam āhāram āhāretvā balam gahetvā vivicca' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pitisukham paṭhamam jhānam upasampajja vihāsim. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā sukhā vedanā cittam na pariyādāya tiṭṭhati. Vitakkavicārānam vūpasamā ajjhattam sampaśādanam cetaso ekodibhāvam avitakkam avicāram samādhijam pitisukham dutiyam jhānam upasampajja vihāsim. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā sukhā vedanā cittam na pariyādāya tiṭṭhati. Pitiyā ca virāgā upekhako ca vihāsim sato ca sampajāno, sukhan-ca kāyena paṭisamivedesim yan-tam ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihāri ti tatiyam jhānam upasampajja vihāsim. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā sukhā vedanā cittam na pariyādāya tiṭṭhati. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomā-nassānam atthagamā adukkham asukham upekhāsatipāri-suddhim catuttham jhānam upasampajja vihāsim. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā sukhā vedanā cittam na pariyādāya tiṭṭhati.

So evam samāhite citte parisuddhe pariyođate anaṅgañe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye thite ānejjappatte

pubbenivāsānussatiññāya cittam abhininnāmesim. So anekavihitam pubbenivāsam anussarāmi, seyyathidaṁ: ekam pi jātiṁ dve pi jātiyo tissō pi jātiyo catasso pi jātiyo pañca pi jātiyo dasa pi jātiyo vīsatim pi jātiyo tiṁsam pi jātiyo cattārisam pi jātiyo paññāsam pi jātiyo jātisatam pi jāti-sahassam pi jātisatasahassam pi, aneke pi samvāṭṭakappe aneke pi vivaṭṭakappe aneke pi samvāṭṭavivaṭṭakappe; amutr' āsim evamānāmo evamigotto evamvāṇo evamāhāro evam sukhadukkhpatisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra uppādīm, tatrāp' āsim evamānāmo evamigotto evam-vanno evamāhāro evam sukhadukkhpatisaṁvedī evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpanno ti. Iti sākāram sa-uddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarāmi. Ayaṁ kho me Aggivessana rattiya paṭhame yāme paṭhamā vijjā adhi-gatā, avijjā vihatā vijjā uppannā, tamo vihato āloko uppanno, yathā tam appamattassa ātāpino pahittattassa viharato. Eva-rūpā pi kho me Aggivessana uppannā sukhā vedanā cittam na pariyādāya tiṭṭhati.

So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgane vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte sattā-nām cutūpapātaññāya cittam abhininnāmesim. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passāmi cavamāne upapajjamāne, hīne panīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāmi: ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vaciduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānam upavā-dakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param-maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayaṁ upapannā; ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacisucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānam anupavādakā sammādiṭṭhikā samnādiṭṭhikamma-samādānā, te kāyassa bhedā param-maraṇā sugatim saggam lokaṁ upapannā ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passāmi cavamāne upapajjamāne, hīne panīte suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajānāmi. Ayaṁ kho me Aggivessana rattiya majjhime yāme dutiyā vijjā adhigatā, avijjā vihatā vijjā uppannā,

tamo vihato āloko uppanno, yathā tam appamattassa ātāpino pahitattassa viharato. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā sukhā vedanā cittam na pariyādāya tiṭṭhati.

So evam samāhite citte parisuddhe pariyođāte anaṅganē vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte āsavānam khayañāñāya cittam abhininnāmesim. So: idam dukkhan - ti yathābhūtam abbhaññāsim, ayam dukkhasamudayo ti yathābhūtam abbhaññāsim, ayam dukkhanirodho ti yathābhūtam abbhaññāsim, ayam dukkhanirodthagāminī paṭipadā ti yathābhūtam abbhaññāsim; ime āsavā ti yathābhūtam abbhaññāsim, ayam āsavasamudayo ti yathābhūtam abbhaññāsim, ayam āsavanirodho ti yathābhūtam abbhaññāsim, ayam āsavanirodthagāminī paṭipadā ti yathābhūtam abbhaññāsim. Tassa me evam jānato evam passato kāmāsavā pi cittam vimuccittha, bhavāsavā pi cittam vimuccittha, avijjāsavā pi cittam vimuccittha, vimuttasmim vimuttam - iti nāpañā ahosi; khīñā jāti, vusitam brahmaceariyam, kataññā karaññiyam nāparaññā itthattāyāti abbhaññāsim. Ayam kho me Aggivessana ratiyā pacchime yāme tatiyā vijjā adhigatā, avijjā vihatā vijjā uppannā, tamo vihato āloko uppanno, yathā tam appamattassa ātāpino pahitattassa viharato. Evarūpā pi kho me Aggivessana uppannā sukhā vedanā cittam na pariyādāya tiṭṭhati.

Abhijānāmi kho panāham Aggivessana anekasatāya pariśaya dhammam desetā, api - ssu mani ekameko evam maññati: mam - ev' ārabbha samañño Gotamo dhammam desesiti. Na kho pan' etam Aggivessana evam daṭṭhabbam, yāvad - eva viññāpanatthāya Tathāgato paresam dhammam deseti. So kho aham Aggivessana tassā yeva kathāya pariyośāne tasminn yeva purimasmin samādhinimitte ajjhattam - eva cittam saññhapemi sannisādemi ekodikaromi samādahāmi, yena sudam niccakappam niccakappam viharāmiti. — Okappaniyam - etam bhoto Gotamassa yathā tam arahato samimāsambuddhassa. Abhijānāti pana bhavañ Gotamo divā supitā ti. — Abhijānām' aham Aggivessana gimhānam pacchime māse pacchābhattam piñḍapāṭapāṭikkanto catugguñam saṅghātiñ paññāpetvā dakkhinena passena sato sampajāno niddam okkamitā ti. — Etam kho bho Gotama eke samañabrāhmañ sammohavihārasmin

vadantiti. — Na kho Aggivessana ettāvatā sammūļho vā hoti asammūļho vā. Api ca Aggivessana yathā sammūļho ca hoti asammūļho ca, tam sunāhi, sādhukam manasikarohi, bhāsissāmīti. — Evam bho ti kho Saccako Niganṭhaputto Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad-avoca:

Yassa cassaci Aggivessana ye āsavā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmaranīyā appahinā, tam - aham sammūļho ti vadāmi. Āsavānaṁ hi Aggivessana appahānā sammūļho hoti. Yassa cassaci Aggivessana ye āsavā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmaranīyā pahinā, tam - aham asammūļho ti vadāmi. Āsavānaṁ hi Aggivessana pahānā asammūļho hoti. Tathāgatassa kho Aggivessana ye āsavā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmaranīyā pahinā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā āyatim anuppādadharmā. Seyyathā pi Aggivessana tālo matthakācchinnō abhabbo puna virūlhiyā, evam - eva kho Aggivessana Tathāgatassa ye āsavā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmaranīyā pahinā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā āyatim anuppādadharmā ti.

Evam vutte Saccako Niganṭhaputto Bhagavantam etad-avoca: Acchariyam bho Gotama, abbhutaṁ bho Gotama, yāvañ - e' idam bhotō Gotamassa evam āsajja āsajja vuccamānassa upanītehi vacanapathehi samudācariyamānassa chavivanno c' eva pariyyodāyati mukhavanṇo ca vippasidati, yathā tam arahato sammāsambuddhassa. Abhijānām' aham bho Gotama Pūraṇām Kassapaṁ vādena vādaṁ samārabhitā, so pi mayā vādena vādaṁ samāraddho aññen' aññām paṭicari, bahiddhā kathaṁ apanāmesi, kopañ - ca dosañ - ca appacayañ - ca pātvākāsi. Bhotō pana Gotamassa evam āsajja āsajja vuccamānassa upanītehi vacanapathehi samudācariyamānassa chavivanno c' eva pariyyodāyati mukhavanṇo ca vippasidati, yathā tam arahato sammāsambuddhassa. Abhijānām' aham bho Gotama Makkhalim Gosālam — Ajitām Kesakambalam — Pakudham Kaccāyanām — Sañjayam Belat̄happuttam — Niganṭham Nāthaputtam vādena vādaṁ samārabhitā, so pi mayā vādena vādaṁ samāraddho aññen'

aññam paṭicari, bahiddhā katham apanāmesi, kopañ ca dosañ ca appaccayañ ca pātvākāsi. Bhoto pana Gotamassa evam āsajja āsajja vuccamānassa upanītehi vacanapathehi samudācariyamānassa chavivanno c' eva pariyyodāyati mukhavanno ca vippasidati, yathā tam arahato sammāsambuddhassa. Handa ca dāni mayam bho Gotama gacchāma, bahukiccā mayam bahukaraṇiyā ti. — Yassa dāni tvam Aggivessana kālam maññasiti.

Atha kho Saccako Niganṭhaputto Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā utṭhāy' āsanā pakkāmiti.

MAHĀSACCAKASUTTAṂ CHATṬHAM.

37.

Evam - me sutam. Ekam samayam Bhagavā Sāvatthiyaṁ viharati Pubbārāme Migāramātu pāsāde. Atha kho Sakko devānam - indo yena Bhagavā ten' upasāṅkami, upasāṅkamitvā Bhagavantam abhivādetyā ekamantaṁ aṭṭhāsi. Ekamantaṁ tħito kho Sakko devānam - indo Bhagavantam etad - avoca: Kittāvatā nu kho bhante bhikkhu saṅkhittena tanhāsaṅkhaya-vimutto hoti accantaniṭṭho accantayogakkhemī accantabrahma-cāri accantapariyosāno setṭho devamanussānan - ti.

Idha devānam - inda bhikkhuno sutam hoti: sabbe dhammā nālam abhinivesāyāti. Evañ - ce taṁ devānam - inda bhikkhuno sutam hoti: sabbe dhammā nālam abhinivesāyāti, so sabbam dhammam abhijānāti, sabbam dhammam abhiññāya sabbam dhammam pariñjanāti, sabbam dhammam pariññāya yam kañci vedanam vedeti, sukham vā dukkham vā adukkhamasukham vā, so tāsu vedanāsu aniccānupassī viharati, virāgānupassī viharati, nirodhānupassī viharati, patinissaggānupassī viharati; so tāsu vedanāsu aniccānupassī viharanto, virāgānupassī viharanto, nirodhānupassī viharanto, paṭiniſsaggānupassī viharanto na kiñci loke upādiyati, anupādiyam na paritassati, aparitassam paccattañ - neva pari-

nibbāyati; khipā jāti, vusitam brahmacariyām, kataṁ karaṇīyām nāparam itthattāyāti pajānāti. Ettāvatā kho devānam-inda bhikkhu saṅkhittena taṇhāsaṅkhayavimutto hoti accanta-niṭṭho accantayogakkhemī accantabrahmacārī accantapari-yosāno setṭho devamanussānan-ti. Atha kho Sakko devānam-indo Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditvā anumoditvā Bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā tath' ev' antaradhāyī.

Tena kho pana samayena āyasmā Mahāmoggallāno Bhagavato avidūre nisinno hoti. Atha kho āyasmato Mahāmoggallānassa etad-ahosi: Kin-nu kho so yakkho Bhagavato bhāsitaṁ abhisamecca anumodi udāhu no; yan-nūnāham tam yakkham jāneyyaṁ yadi vā so yakkho Bhagavato bhāsitaṁ abhisamecca anumodi yadi vā no ti. Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno seyyathā pi nāma balavā puriso samiñjitam vā bāham pasāreyya pasāritaṁ vā bāham samiñjeyya evam-eva Pubbārāme Migāramātu pāsāde antarahito devesu Tāvatimsesu pāturaḥosi. Tena kho pana samayena Sakko devānam-indo ekapuṇḍarīke uyyāne dibbehi pañcahi turiyasatehi samappito samaṅgibhūto paricāreti. Addasā kho Sakko devānam-indo āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ dūrato va āgacchantam, disvāna tāni dibbāni pañca turiyasatāni paṭippanāmetvā yen' āyasmā Mahāmoggallāno ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantaṁ Mahāmoggallānaṁ etad-avoca: Ehi kho mārisa Moggallāna, sāgataṁ mārisa Moggallāna, cirassām kho mārisa Moggallāna imam pariyyam-akāsi yadidam idh' āgamanāya, nisida mārisa Moggallāna, idam-āsanam paññattan-ti. Nisidi kho āyasmā Mahāmoggallāno paññatte āsane. Sakko pi kho devānam-indo aññatarām nicaṁ āsanam gahetvā ekamantaṁ nisidi. Ekamantaṁ nisinnam kho Sakkam devānam-indam āyasmā Mahāmoggallāno etad-avoca:

Yathākatham pana te Kosiya Bhagavā saṅkhittena taṇhāsaṅkhayavimuttiṁ abhāsi, sādhu mayam-pi etissā kathāya bhāgino assāma savanāyāti. — Mayam kho mārisa Moggallāna bahukieccā, mayam bahukaraṇiyā, app-eva sakena karapiyena api ca devānam yeva Tāvatimsānam karaniyena. Api ca mārisa Moggallāna sussutam yeva hoti suggahitam

sumanasikatām sūpadhāritām yan - no khippam - eva antara-dhāyati. Bhūtapubbaṁ mārisa Moggallāna devāsurasaṅgāmo samupabbūlho ahosi. Tasmīm kho pana mārisa Moggallāna saṅgāme devā jinim̄su, asurā parājiniṁsu. So kho aham mārisa Moggallāna tam saṅgāmaṁ abhivijinitvā vijitasangāmo tato paṭinivattitvā Vejayantam nāma pāsādām māpesim. Vejayantassa kho pana mārisa Moggallāna pāsādassa eka-sataṁ niyyūhaṁ, ekamekasmin niyyūhe satta satta kūṭāgāra-satāni, ekamekasmin kūṭāgāre satta satta accharāyo, ekam-ekissā accharāya satta satta paricārikāyo. Iccheyyāsi no tvam mārisa Moggallāna Vejayantassa pāsādassa rāmaṇeyyā-kaṁ datṭhun - ti. Adhvāsesi kho āyasmā Mahāmoggallāno tuṇḍibhāvena.

Atha kho Sakko ca devānam - indo Vessavaṇo ca mahā-rājā āyasmantam Mahāmoggallānam purakkhatvā yena Vejayanto pāsādo ten' upasānikam̄su. Addasāsum kho Sakkassa devānam - indassa paricārikāyo āyasmantam Mahā-moggallānam dūrato va āgacchantam, disvāna ottapamānā hiriyamānā sakam sakam ovarakam pavisiṁsu. Seyyathā pi nāma sunisā sasuram disvā ottapati hiriyatī, evam - evam Sakkassa devānam - indassa paricārikāyo āyasmantam Mahā-moggallānam disvā ottapamānā hiriyamānā sakam sakam ovarakam pavisiṁsu. Atha kho Sakko ca devānam - indo Vessavaṇo ca mahārājā āyasmantam Mahāmoggallānam Vejayante pāsāde anucānkamāpentī anuvicarāpentī: idam - pi mārisa Moggallāna passa Vejayantassa pāsādassa rāmaṇeyyakam, idam - pi marisa Moggallāna passa Vejayantassa pāsādassa rāmaṇeyyakan - ti. — Sobhat' idam āyasmato Kosiyassa yathā tam pubbe katapuññassa, manussā pi kiñcid - eva rāmaṇeyyakam diṭṭhā evam - āharīsu: sobhati vata bho devānam Tāvatimīśānan - ti, ta - y - idam āyasmato Kosiyassa sobhati yathā tam pubbe katapuññassāti. Atha kho āyasmato Mahāmoggallānassa etad - ahosi: Atibālhām kho ayam yakkho pamatto viharati, yan - nūnāhaṁ imam yakkham samvejeyyan - ti. Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno tathā-rūpam iddhābhisaṅkhāram abhisankhāsi yathā Vejayantam pāsādām pādaṅguṭṭhakena saṅkampesi sampakampesi sampa-

vedhesi. Atha kho Sakko ca devānam - indo Vessavaṇo ca mahārājā devā ca Tāvatiṁsā acchariyabbhutacittajātā ahesūः. Acchariyam vata bho abbhutām vata bho samanassa mahiddhikatā mahānubhāvatā, yatra hi nāma dibbaṁ bhavanam pādaṅgutṭhakena saṅkampessati sampakampessati sampavedhessatiti. Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno Sakkam devānam - indam sañviggam lomahaṭṭhajātam viditvā Sakkam devānam - indam etad - avoca:

Yathākatham pana te Kosiya Bhagavā saṅkhittena tañhāsaṅkhayavimuttiṁ abhāsi, sādhu mayam - pi etissā kathāya bhāgino assāma savanāyāti. — Idhāham mārisa Moggallāna yena Bhagavā ten' upasāṅkamī, upasāṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam atṭhāsim. Ekamantam thito kho aham mārisa Moggallāna Bhagavantam etad - avocāः. Kittāvatā nu kho bhante bhikkhu saṅkhittena tañhāsaṅkhayavimutto hoti accantaniṭṭho accantayogakkhemī accantabrahmacāri accantapariyosāno seṭṭho devamanussānan - ti. Evañ vutte mārisa Moggallāna Bhagavā mām etad - avoca: Idha devānam - inda bhikkhuno sutam hoti: sabbe dhammā nālām abhinivesāyāti. Evañ - ce tam devānam - inda bhikkhuno sutam hoti: sabbe dhammā nālām abhinivesāyāti, so sabbam dhammam abhijānāti, sabbam dhammam abhiññāya sabbam dhammam pariññāti, sabbam dhammam pariññāya yām kañci vedanam vedeti, sukham vā dukham vā adukkhamasukham vā, so tāsu vedanāsu aniccānupassī viharati, virāgānupassī viharati, nirodhānupassī viharati, paṭinissaggānupassī viharati; so tāsu vedanāsu aniccānupassī viharanto, virāgānupassī viharanto, nirodhānupassī viharanto, paṭinissaggānupassī viharanto na kiñci loke upādiyati, anupādiyam na paritassati, aparitassam paccattañ - ñeva parinibbāyati; khinā jāti, vusitam brahmacariyam, katham karaṇiyam nāparam itthattāyāti pajānāti. Ettāvatā kho devānam - inda bhikkhu saṅkhittena tañhāsaṅkhayavimutto hoti accantaniṭṭho accantayogakkhemī accantabrahmacāri accantapariyosāno seṭṭho devamanussānan - ti. Evañ kho me mārisa Moggallāna Bhagavā saṅkhittena tañhāsaṅkhayavimuttiṁ abhāsiti. Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno Sakkassa devānam - indassa bhā-

sitām abhinanditvā anumoditvā seyyathā pi nāma balavā puriso samiñjitaṁ vā bāham pasāreyya pasāritam vā bāham samiñjeyya evam evam devesu Tāvatimsesu antarahito Pubbārāme Migāramātu pāsāde pāturahosi. Atha kho Sakkassa devānam indassa paricārikāyo acirapakkante āyasmante Mahāmoggallāne Sakkam devānam indam etad avocūm: Eso nu te mārisa so Bhagavā satthā ti. — Na kho me mārisā so Bhagavā satthā, sabrahmacāri me eso. āyasmā Mahāmoggallāno ti. — Lābhā te mārisa yassa te sabrahmacāri evam mahiddhiko evam mahānubhāvo, aho nūna te so Bhagavā satthā ti.

Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho āyasmā Mahāmoggallāno Bhagavantam etad avoca: Abhijānāti no bhante Bhagavā ahu tañ-ñeva aññatarassa mahesakkhassa yakkhassa saṅkhittena tañhāsaṅkhayavimuttim abhāsitthāti. — Abhijānām' aham Moggallāna: idha Sakko devānam indo yenāham ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā mām abhivādetvā ekamantam atthāsi. Ekamantam tħito kho Moggallāna Sakko devānam indo mām etad avoca: Kittāvatā nu kho bhante bhikkhu saṅkhittena tañhāsaṅkhayavimutto hoti accantaniṭṭho accantayogakkhemī accantabrahmacāri accantapariyosāno setṭho devamanussānan - ti. Evam vutte aham Moggallāna Sakkam devānam indam etad avocām: Idha devānam inda bhikkhuno sutam hoti: sabbe dhammā nālam abhini-vesāyāti. Evañ - ce tam devānam inda bhikkhuno sutam hoti: sabbe dhammā nālam abhini-vesāyāti, so sabbam dhammam abhijānāti, sabbam dhammam abhiññāya sabbam dhammam pariññāti, sabbam dhammam pariññāya yam kañci vedanām vedeti, sukham vā dukkham vā adukkhamasukham vā, so tāsu vedanāsu aniccānupassī viharati, virāgānupassī viharati, nirodhānupassī viharati, paṭinissaggānupassī viharati; so tāsu vedanāsu aniccānupassī viharanto, virāgānupassī viharanto, nirodhānupassī viharanto, paṭinissaggānupassī viharanto na kiñci loke upādiyati, anupādiyam na paritassati, aparitassam paccattāñ-ñeva parinibbāyati; khiñā jāti, vusitam brahma-

cariyām, kataī karaṇiyām nāparam itthattāyāti pajānāti. Ettāvatā kho devānam - inda bhikkhu sankhittena taṇhā-sankhayavimutto hoti accantaniṭho accantayogakkhemī accantabrahmacāri accantapariyosāno setṭho devamanussānantī. Evaīm kho aham Moggallāna abhijānāmi Sakkassa devānam - indassa saṅkhittena taṇhāsaṅkhayavimuttiṁ bhāsitā ti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Mahāmoggallāno Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditi.

CŪLATANHĀSAṄKHAYASUTTAM SATTAMĀM.

38.

Evam - me sutam. Ekam samayam Bhagavā Sāvatthiyām viharati Jetavane Anāthapindikassa ārāme. Tena kho pana samayena Sātissa nāma bhikkhuno kevaṭṭaputtassa eva-rūpam pāpakam diṭṭhigataṁ uppannam hoti: Tathā 'ham Bhagavatā dhammaṁ desitam ājānāmi yathā tad - ev' idam viññānam sandhāvati samsarati, anaññan - ti. Assosum kho sambahulā bhikkhū: Sātissa kira nāma bhikkhuno kevaṭṭaputtassa evarūpam pāpakam diṭṭhigataṁ uppannam: Tathā 'ham Bhagavatā dhammaṁ desitam ājānāmi yathā tad - ev' idam viññānam sandhāvati samsarati, anaññan - ti. Atha kho te bhikkhū yena Sāti bhikkhu kevaṭṭaputto ten' upasaṅkamīnsu, upasankamitvā Sātim bhikkhum kevaṭṭaputtam etad-avocūm: Saccam kira te āvuso Sāti evarūpam pāpakam diṭṭhigataṁ uppannam: Tathā 'ham Bhagavatā . . . anaññan - ti. — Evam byā kho aham āvuso Bhagavatā dhammaṁ desitam ājānāmi yathā tad - ev' idam viññānam sandhāvati samsarati, anaññan - ti. Atha kho te bhikkhū Sātim bhikkhum kevaṭṭaputtam etasmā pāpakā diṭṭhigatā vivecetukāmā samanuyuñjanti samanugāhanti samanubhāsanti: Mā evam āvuso Sāti avaca, mā Bhagavantam abbhācikkhi, na hi sādhu Bhagavato abbhakkhānam, na hi Bhagavā evam vadeyya. Anekāpariyāyena h' āvuso Sāti paṭiccasamuppannam viññānam

vuttam Bhagavatā: aññatra paccayā na-tthi viññānassa sambhavo ti. Evam-pi kho Sāti bhikkhu kevaṭṭaputto tehi bhikkhūhi samanuyuñjiyamāno samanugāhiyamāno samanubhāsiyamāno tad-eva pāpakam diṭṭhigataṁ thāmasā parāmassa abhinivissa voharati: Evam byā kho aham āvuso Bhagavatā... anaññan - ti.

Yato kho te bhikkhū nāsakkhimis Sātim bhikkhum kevaṭṭaputtaṁ etasmā pāpakā diṭṭhigataṁ vivecetum atha yena Bhagavā ten' upasaṅkamimis, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisidimis. Ekamantaṁ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantam etad-avocum: Sātissa nāma bhante bhikkhuno kevaṭṭaputtassa evarūpaṁ pāpakam diṭṭhigataṁ uppannam: Tathā 'ham Bhagavatā... anaññan - ti. Assumha kho mayam bhante: Sātissa kira nāma bhikkhuno kevaṭṭaputtassa evarūpaṁ pāpakam diṭṭhigataṁ uppannam: Tathā 'ham Bhagavatā... anaññan - ti. Atha kho mayam bhante yena Sāti bhikkhu kevaṭṭaputto ten' upasaṅkamimha, upasaṅkamitvā Sātim bhikkhum kevaṭṭaputtaṁ etad-avocumha: Saccam kira te āvuso Sāti evarūpaṁ pāpakam diṭṭhigataṁ uppannam: Tathā 'ham Bhagavatā... anaññan - ti. Evam vutte bhante Sāti bhikkhu kevaṭṭaputto amhe etad-avoca: Evam byā kho aham āvuso Bhagavatā... anaññan - ti. Atha kho mayam bhante Sātim bhikkhum kevaṭṭaputtaṁ etasmā pāpakā diṭṭhigataṁ vivecetukāmā samanuyuñjimha samanugāhimha samanubhāsimha: Mā evam āvuso Sāti avaca, mā Bhagavantam abbhācikkhi, na hi sādhu Bhagavato abbhakkhānam, na hi Bhagavā evam vadeyya. Anekapariyāyena h' āvuso Sāti paṭiccasamuppannam viññānam vuttam Bhagavatā: aññatra paccayā na-tthi viññānassa sambhavo ti. Evam-pi kho bhante Sāti bhikkhu kevaṭṭaputto amhehi samanuyuñjiyamāno samanugāhiyamāno samanubhāsiyamāno tad-eva pāpakam diṭṭhigataṁ thāmasā parāmassa abhinivissa voharati: Evam byā kho aham āvuso Bhagavatā... anaññan - ti. Yato kho mayam bhante nāsakkhimha Sātim bhikkhum kevaṭṭaputtaṁ etasmā pāpakā diṭṭhigataṁ vivecetum atha mayam etam-athai Bhagavato ārocemāti.

Atha kho Bhagavā aññataram bhikkhum āmantesi: Ehi

evām bhikkhu mama vacanena Sātim bhikkhūm kevaṭṭaputtam āmantehi: Satthā tam āvuso Sāti āmantetiti. Evam bhante ti kho so bhikkhu Bhagavato paṭissutvā yena Sāti bhikkhu kevaṭṭaputto ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Sātim bhikkhūm kevaṭṭaputtam etad - avoca: Satthā tam āvuso Sāti āmantetiti. Evam - āvuso ti kho Sāti bhikkhu kevaṭṭaputto tassa bhikkhuno paṭissutvā yena Bhagavā ten' upasaṅkami. upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisidi. Ekamantaṁ nisinnam kho Sātim bhikkhūm kevaṭṭaputtam Bhagavā etad - avoca: Saccam kira te Sāti evarūpam pāpakan ditthigatam uppannam: Tathā 'ham Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ajānāmi yathā tad - ev' idam viññānam sandhāvati samsarati, anaññan - ti. — Evam byā kho aham bhante Bhagavatā dhammaṁ desitaṁ ajānāmi yathā tad - ev' idam viññānam sandhāvati samsarati, anaññan - ti. — Kataman - tam Sāti viññānan - ti. — Yvāyam bhante vado vedeyyo tatra tatra kalyānapāpakanam kammānam vipākan paṭisanivedetiti. — Kassa nu kho nāma tvam moghapurisa mayā evam dhammaṁ desitaṁ ajānāsi. Nanu mayā moghapurisa anekapariyāyena paṭiccasamuppannam viññānam vuttam: aññatra paccayā natthi viññānassa sambhavo ti. Atha ca pana tvam moghapurisa attanā duggahitena amhe c' eva abbhācikkhasi attanā - ca khanasi bahuñ - ca apuññam pasavasi. Tam hi te moghapurisa bhavissati digharattam ahitāya dukkhāyāti.

Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Tam kim - maññatha bhikkhave: api nāyam Sāti bhikkhu kevaṭṭaputto usmikato pi imasmim dhammadvinaye ti. — Kim hi siyā bhante, no h' etam bhante ti. Evam vutte Sāti bhikkhu kevaṭṭaputto tuṇhibhūto mañkubhūto pattakkhandho adhomukho pajjhāyanto appatibhāno nisidi. Atha kho Bhagavā Sātim bhikkhūm kevaṭṭaputtam tuṇhibhūtam mañkubhūtam pattakkhandham adhomukham pajjhāyantam appatibhānam viditvā Sātim bhikkhūm kevaṭṭaputtam etad - avoca: Paññāyissasi kho tvam moghapurisa etena sakena pāpakena ditthigatena, idhāham bhikkhū paṭipucchissāmiti. Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Tumhe pi me bhikkhave evam dhammaṁ desitaṁ ajānātha yathā 'yam Sāti bhikkhu ke-

vaṭṭaputto attanā duggahītena amhe c' eva abbhācikkhati attānā - ca khaṇati bahuñ - ca apūñam pasavatīti. — No h' etam bhante, anekapariyāyena hi no bhante paṭiccasamuppannam viññānam vuttaṁ Bhagavatā: aññatra paccayā na-thi viññānassa sambhavo ti. — Sādhu bhikkhave, sādhu kho me tumhe bhikkhave evam dhammam desitam ājānātha. Anekapariyāyena hi vo bhikkhave paṭiccasamuppannam viññānam vuttaṁ mayā: aññatra paccayā na-thi viññānassa sambhavo ti. Atha ca panāyam Sāti bhikkhu kevaṭaputto attanā duggahītena amhe c' eva abbhācikkhati attānā - ca khaṇati bahuñ - ca apūñam pasavati. Tam hi tassa mogha-purisassa bhavissati digharattam ahitāya dukkhāya.

Yañ - nād - eva bhikkhave paccayam paṭicca uppajjati viññānam tena ten' eva saṅkham gacchati: cakkhuñ - ca paṭicca rūpe ca uppajjati viññānam, cakkhuviññānan - t' eva saṅkham gacchati; sotañ - ca paṭicca sadde ca uppajjati viññānam, sotaviññānan - t' eva saṅkham gacchati; ghānañ - ca paṭicca gandhe ca uppajjati viññānam, ghānaviññānan - t' eva saṅkham gacchati; jivhañ - ca paṭicca rase ca uppajjati viññānam, jivhāviññānan - t' eva saṅkham gacchati; kāyañ - ca paṭicca phoṭṭhabbe ca uppajjati viññānam, kāyaviññānan - t' eva saṅkham gacchati; manañ - ca paṭicca dhamme ca uppajjati viññānam, manoviññānan - t' eva saṅkham gacchati. Seyyathā pi bhikkhave yañ - yad - eva paccayam paṭicca aggi jalati tena ten' eva saṅkham gacchati: kaṭṭhañ - ca paṭicca aggi jalati, kaṭṭhaggi t' eva saṅkham gacchati; sakalikañ - ca paṭicca aggi jalati, sakalikaggi t' eva saṅkham gacchati; tiṇañ - ca paṭicca aggi jalati, tiṇagge t' eva saṅkham gacchati; gomayañ - ca paṭicca aggi jalati, gomayagge t' eva saṅkham gacchati; thusañ - ca paṭicca aggi jalati, thusaggi t' eva saṅkham gacchati; saṅkārañ - ca paṭicca aggi jalati, saṅkāraggi t' eva saṅkham gacchati; evam - eva kho bhikkhave yañ - nād - eva paccayam paṭicca uppajjati viññānam tena ten' eva saṅkham gacchati: cakkhuñ - ca paṭicca rūpe ca uppajjati viññānam, cakkhuviññānan - t' eva saṅkham gacchati; sotañ - ca paṭicca sadde ca uppajjati viññānam, sotaviññānan - t' eva saṅkham gacchati; ghānañ - ca paṭicca gandhe ca uppajjati

viññānaṁ, ghānaviññānañ - t' eva saṅkham gacchati; jivhañ-
ca paṭicca rase ca uppajjati viññānaṁ, jivhāviññānañ - t' eva
saṅkham gacchati; kāyañ - ca paṭicca phoṭṭhabbe ca uppajjati
viññānaṁ, kāyaviññānañ - t' eva saṅkham gacchati; manañ-
ca paṭicca dhamme ca uppajjati viññānaṁ, manoviññānañ - t'
eva saṅkham gacchati.

Bhūtam - idan - ti bhikkhave passathāti. — Evam - bhante.
— Tadāhārasambhavan - ti bhikkhave passathāti. — Evam -
bhante. — Tadāhāranirodhā yām bhūtam tam nirodhadham-
man - ti bhikkhave passathāti. — Evam - bhante. — Bhūtam -
idam no - ssūti bhikkhave kañkhāto uppajjati vicikicchā ti.
— Evam - bhante. — Tadāhārasambhavam no - ssūti bhikkhave
kañkhāto uppajjati vicikicchā ti. — Evam - bhante. — Tadā-
hāranirodhā yām bhūtam tam nirodhadhammañ no - ssūti
kañkhāto uppajjati vicikicchā ti. — Evam - bhante. — Bhū-
tam - idan - ti bhikkhave yathābhūtam sammappaññāya pas-
sato yā vicikicchā sā pahiyatiti. — Evam - bhante. — Tadā-
hārasambhavan - ti bbikkhave yathābhūtam sammappaññāya
passato yā vicikicchā sā pahiyatiti. — Evam - bhante. — Tadā-
hāranirodhā yām bhūtam tam nirodhadhamman - ti bhikkhave
yathābhūtam sammappaññāya passato yā vicikicchā sā pahiyatiti.
— Evam - bhante. — Bhūtam - idan - ti bhikkhave iti pi
vo ettha nivicikicchā ti. — Evam - bhante. — Tadāhārasam-
bhavan - ti bhikkhave iti pi vo ettha nivicikicchā ti. — Evam -
bhante. — Tadāhāranirodhā yām bhūtam tam nirodhadham-
man - ti bhikkhave iti pi vo ettha nivicikicchā ti. — Evam -
bhante. — Bhūtam - idan - ti bhikkhave yathābhūtam sammap-
paññāya sudiṭṭban - ti. — Evam - bhante. — Tadāhārasam-
bhavan - ti bhikkhave yathābhūtam sammappaññāya sudiṭṭhan-
ti. — Evam - bhante. — Tadāhāranirodhā yām bhūtam tam
nirodhadhamman - ti bhikkhave yathābhūtam sammappaññāya
sudiṭṭhan - ti. — Evam - bhante. — Imām ce tumhe bhikkhave
diṭṭhim evam parisuddhañ evam pariyoḍātam alliyetha
kelāyetha dhanāyetha mamāyetha, api nu tumhe bhikkhave
kullūpamām dhammām desitām ajāneyyātha nitthara-
natthāya no gahaṇatthāyāti. — No h' etam bhante. — Imām
ce tumhe bhikkhave diṭṭhim evam parisuddhañ evam pariyo-

dātam na alliyetha na kelāyetha na dhanāyetha na mamāyetha, api nu tumhe bhikkhave kūlūpamaṁ dhammamā desitam ājāneyyātha nittharaṇatthāya no gahaṇatthāyāti. — Evam - bhante.

Cattāro 'me bhikkhave āhārā bhūtānam vā sattānam thitiyā sambhavesinām vā anuggahāya, katame cattāro: kabaliṁkārō āhārō olāriko vā sukhumo vā, phasso dutiyo, mano-sañcetanā tatiyā, viññānam catuttham. Ime ca bhikkhave cattāro āhārā kiṁnidānā kiṁsamudayā kiṁjātikā kiṁpabhavā: ime cattāro āhārā taṇhānidānā taṇhāsamudayā taṇhājātikā taṇhāpabhavā. Taṇhā cāyam bhikkhave kiṁnidānā k. k. kiṁpabhavā: taṇhā vedanānidānā v. v. vēdanāpabhavā. Vēdanā cāyam bhikkhave kiṁnidānā k. k. kiṁpabhavā: vēdanā phassanidānā ph. ph. phassapabhavā. Phasso cāyam bhikkhave kiṁnidāno k. k. kiṁpabhavo: phasso salāyatanañidāno s. s. salāyatanañapabhavo. Salāyatanañ - c' idam bhikkhave kiṁnidānam k. k. kiṁpabhavam: salāyatanañ nāmarūpanidānam n. n. nāmarūpapabhavañ. Nāmarūpañ - c' idam bhikkhave kiṁnidānam k. k. kiṁpabhavam: nāmarūpañ viññāpanidānam v. v. viññāñapabhavañ. Viññānañ - c' idam bhikkhave kiṁnidānam k. k. kiṁpabhavam: viññānam saṅkhāranidānam s. s. saṅkhārapabhavañ. Saṅkhārā c'ime bhikkhave kiṁnidānā kiṁsamudayā kiṁjātikā kiṁpabhavā: saṅkhārā avijjānidānā avijjāsamudayā avijjājātikā avijjāpabhavā. Iti kho bhikkhave avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhārapaccayā viññānam, viññānapaccayā nāmarūpam, nāmarūpapaccayā salāyatanañ, salāyatanañpaccayā phasso, phassapaccayā vēdanā, vēdanāpaccayā taṇhā, taṇhāpaccayā upādānam, upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarāmaraṇam sokaparidevadukkhadomanassupāyāsa sambhavanti, evam - etassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti.

Jātipaccayā jarāmaraṇan - ti iti kho pan' etam vuttam; jātipaccayā nu kho bhikkhave jarāmaraṇam no vā, kathaṁ vā ettha hotiti. — Jātipaccayā bhante jarāmaraṇam, evam no ettha hoti: jātipaccayā jarāmaraṇan - ti. — Bhavapaccayā jātiti iti kho pan' etam vuttam; bhavapaccayā nu kho bhikkhave jāti no vā, kathaṁ vā ettha hotiti. — Bhavapaccayā

bhante jāti, evam no ettha hoti: bhavapaccayā jātiti. — Upādānapaccayā bhavo ti iti kho pan' etam vuttam; upādānapaccayā nu kho bhikkhave bhavo no vā, katham vā ettha hotiti. — Upādānapaccayā bhante bhavo, evam no ettha hoti: upādānapaccayā bhavo ti. — Taṇhāpaccayā upādānan - ti iti kho pan' etam vuttam; taṇhāpaccayā nu kho bhikkhave upādānam no vā, katham vā ettha hotiti. — Taṇhāpaccayā bhante upādānam, evam no ettha hoti: taṇhāpaccayā upādānan - ti. — Vedanāpaccayā taṇhā ti iti kho pan' etam vuttam; vedanāpaccayā nu kho bhikkhave taṇhā no vā, katham vā ettha hotiti. — Vedanāpaccayā bhante taṇhā, evam no ettha hoti: vedanāpaccayā taṇhā ti. — Phassapaccayā vedanā ti iti kho pan' etam vuttam; phassapaccayā nu kho bhikkhave vedanā no vā, katham vā ettha hotiti. — Phassapaccayā bhante vedanā, evam no ettha hoti: phassapaccayā vedanā ti. — Saḷāyatana-paccayā phasso ti iti kho pan' etam vuttam; saḷāyatana-paccayā nu kho bhikkhave phasso no vā, katham vā ettha hotiti. — Saḷāyatana-paccayā bhante phasso, evam no ettha hoti: saḷāyatana-paccayā phasso ti. — Nāmarūpa-paccayā saḷāyatanan - ti iti kho pan' etam vuttam; nāmarūpa-paccayā nu kho bhikkhave saḷāyatanam no vā, katham vā ettha hotiti. — Nāmarūpa-paccayā bhante saḷāyatanam, evam no ettha hoti: nāmarūpa-paccayā saḷāyatanan - ti. — Viññāna-paccayā nāmarūpan - ti iti kho pan' etam vuttam; viññāna-paccayā nu kho bhikkhave nāmarūpan no vā, katham vā ettha hotiti. — Viññāna-paccayā bhante nāmarūpan, evam no ettha hoti: viññāna-paccayā nāmarūpan - ti. — Saṅkhāra-paccayā viññānan - ti iti kho pan' etam vuttam; saṅkhāra-paccayā nu kho bhikkhave viññānam no vā, katham vā ettha hotiti. — Saṅkhāra-paccayā bhante viññānam, evam no ettha hoti: saṅkhāra-paccayā viññānan - ti. — Avijjā-paccayā saṅkhārā ti iti kho pan' etam vuttam; avijjā-paccayā nu kho bhikkhave saṅkhārā no vā, katham vā ettha hotiti. — Avijjā-paccayā bhante saṅkhārā, evam no ettha hoti: avijjā-paccayā saṅkhārā ti.

Sādhu bhikkhave. Iti kho bhikkhave tumhe pi evam vadetha aham - pi evam vadāmi: [Iti] imasmim sati idam hoti,

imass' uppādā idam uppajjati, yadidaṁ avijjāpaccayā saṅkhārā, saṅkhārapaccayā viññānam. viññānapaccayā nāma-rūpam, nāmarūpapaccayā salāyatanaṁ, salāyatana-paccayā phasso, phassapaccayā vedanā, vedanāpaccayā taṇhā, taṇhā-paccayā upādānam, upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā jati, jātipaccayā jarāmarañam sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā sambhavanti, evam - etassa kevalassa dukkhakkhan-dhassa samudayo hoti. Avijjāya tv - eva asesavirāganirodhā saṅkhāranirodhō, saṅkhāranirodhā viññāpanirodhō, viññānanirodhā nāmarūpanirodhō, nāmarūpanirodhā salāyatana-nirodhō, salāyatana-nirodhā phassanirodhō, phassanirodhā vedanā-nirodhō, vedanā-nirodhā taṇhānirodhō, taṇhānirodhā upādāna-nirodhō, upādāna-nirodhā bhavanirodhō, bhavanirodhā jati-nirodhō, jāti-nirodhā jarāmarañam sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā nirujjhanti, evam - etassa kevalassa dukkhakkhan-dhassa nirodhō hoti.

Jāti-nirodhā jarāmarañanirodhō ti iti kho pan' etam vuttam; jāti-nirodhā nu kho bhikkhave jarāmarañanirodhō no vā, katham vā ettha hotiti. — Jāti-nirodhā bhante jarāmarañanirodhō, evam no ettha hoti: jāti-nirodhā jarāmarañanirodhō ti. — Bhava-nirodhā jāti-nirodhō ti iti kho pan' etam vuttam; bhava-nirodhā nu kho bhikkhave jāti-nirodhō no vā, katham vā ettha hotiti. — Bhava-nirodhā bhante jāti-nirodhō, evam no ettha hoti: bhava-nirodhā jāti-nirodhō ti. — Upādāna-nirodhā bhava-nirodhō ti iti kho pan' etam vuttam; upādāna-nirodhā nu kho bhikkhave bhava-nirodhō no vā, katham vā ettha hotiti. — Upādāna-nirodhā bhante bhava-nirodhō, evam no ettha hoti: upādāna-nirodhā bhava-nirodhō ti. — Taṇhānirodhā upādāna-nirodhō ti iti kho pan' etam vuttam; taṇhānirodhā nu kho bhikkhave upādāna-nirodhō no vā, katham vā ettha hotiti. — Taṇhānirodhā bhante upādāna-nirodhō, evam no ettha hoti: taṇhānirodhā upādāna-nirodhō ti. — Vedanā-nirodhā taṇhānirodhō ti iti kho pan' etam vuttam; vedanā-nirodhā nu kho bhikkhave taṇhānirodhō no vā, katham vā ettha hotiti. — Vedanā-nirodhā bhante taṇhānirodhō, evam no ettha hoti: vedanā-nirodhā taṇhānirodhō ti. — Phassa-nirodhā vedanā-nirodhō ti iti kho pan' etam vuttam; phassa-

nirodhā nu kho bhikkhave vedanānirodho no vā, katham vā ettha hotiti. — Phassanirodhā bhante vedanānirodho, evam no ettha hoti: phassanirodhā vedanānirodho ti. — Saṭṭayatananirodhā phassanirodhō ti iti kho pan' etam vuttam; saṭṭayatananirodhā nu kho bhikkhave phassanirodhō no vā, katham vā ettha hotiti. — Saṭṭayatananirodhā bhante phassanirodhō, evam no ettha hoti: saṭṭayatananirodhā phassanirodhō ti. — Nāmarūpanirodhā saṭṭayatananirodhō ti iti kho pan' etam vuttam; nāmarūpanirodhā nu kho bhikkhave saṭṭayatananirodhō no vā, katham vā ettha hotiti. — Nāmarūpanirodhā bhante saṭṭayatananirodhō, evam no ettha hoti: nāmarūpanirodhā saṭṭayatananirodhō ti. — Viññāṇanirodhā nāmarūpanirodhō ti iti kho pan' etam vuttam; viññāṇanirodhā nu kho bhikkhave nāmarūpanirodhō no vā, katham vā ettha hotiti. — Viññāṇanirodhā bhante nāmarūpanirodhō, evam no ettha hoti: viññāṇanirodhā nāmarūpanirodhō ti. — Saṅkhāranirodhā viññāṇanirodhō ti iti kho pan' etam vuttam; saṅkhāranirodhā nu kho bhikkhave viññāṇanirodhō no vā, katham vā ettha hotiti. — Saṅkhāranirodhā bhante viññāṇanirodhō, evam no ettha hoti: saṅkhāranirodhā viññāṇanirodhō ti. — Avijjānirodhā saṅkhāranirodhō ti iti kho pan' etam vuttam; avijjānirodhā nu kho bhikkhave saṅkhāranirodhō no vā, katham vā ettha hotiti. — Avijjānirodhā bhante saṅkhāranirodhō, evam no ettha hoti: avijjānirodhā saṅkhāranirodhō ti.

Sādhu bhikkhave. Iti kho bhikkhave tumhe pi evam vadetha aham-pi evam vadāmi: Imasmīm asati idam na hoti, imassa nirodhā idam nirujjhati, yadidam avijjānirodhā saṅkhāranirodhō, saṅkhāranirodhā viññāṇanirodhō, viññāṇanirodhā nāmarūpanirodhō, nāmarūpanirodhā saṭṭayatananirodhō, saṭṭayatananirodhā phassanirodhō, phassanirodhā vedanānirodhō, vedanānirodhā taṇhānirodhō, taṇhānirodhā upādānanirodhō, upādānanirodhā bhavanirodhō, bhavanirodhā jātinirodhō, jāti-nirodhā jarāmarañam sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā nirujjhanti, evam etassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodhō hoti.

Api nu tumhe bhikkhave evam jānantā evam passantā

pubbantam vā patidhāveyyātha: ahesumha nu kho mayam atitam - addhānam, na nu kho ahesumha atitam - addhānam, kin - nu kho ahesumha atitam - addhānam, kathan - nu kho ahesumha atitam - addhānam, kim hutvā kim ahesumha nu kho mayam atitam - addhānan - ti. — No h' etam bhante. — Api nu tumhe bhikkhave evam jānantā evam passantā aparrantam vā ādhāveyyātha: Bhavissāma nu kho mayam anāgatam - addhānam, na nu kho bhavissāma anāgatam - addhānam, kin - nu kho bhavissāma anāgatam - addhānam, kathan - nu kho bhavissāma anāgatam - addhānam, kim hutvā kim bhavissāma nu kho mayam anāgatam - addhānan - ti. — No h' etam bhante. — Api nu tumhe bhikkhave evam jānantā evam passantā etarahi vā paccuppannam - addhānam ajhattam kathamkathī assatha: Ahan - nu kho 'smi, no nu kho 'smi, kin - nu kho 'smi, kathan - nu kho 'smi, ayam nu kho satto kuto āgato, so kuhiṁgāmī bhavissatiti. — No h' etam bhante. — Api nu tumhe bhikkhave evam jānantā evam passantā evam vadeyyātha: Satthā no garu, satthugāravena ca mayam vademāti. — No h' etam bhante. — Api nu tumhe bhikkhave evam jānantā evam passantā aññam satthāram uddiseyyāthāti. — No h' etam bhante. — Api nu tumhe bhikkhave evam jānantā evam passantā yāni tāni puthusamaṇabrahmanānam vatakotūhalamāngalāni tāni sārato paccāgaccheyyāthāti. — No h' etam bhante. — Nanu bhikkhave yad - eva tumhākam sāmāñ nātām sāmāñ diṭṭham sāmāñ viditām tad - eva tumhe vadethāti. — Evam - bhante. — Sādhu bhikkhave. Upanītā kho me tumhe bhikkhave iminā sanditthikena dhammena akālikena ehipassikena opanayikena paccattam veditabbena viññūhi. Sanditthiko ayam bhikkhave dhammo akāliko ehipassiko opanayiko paccattam veditabbo viññūhiti iti yan - tam vuttam idam - etam paṭicca vuttam.

Tinñam kho pana bhikkhave sannipatā gabbhassāvakkanti hoti: Idha mātāpitaro ca sannipatitā honti, mātā ca na utuni hoti, gandhabbo ca na paccupatthito hoti, n' eva tāva gab-

bhassāvakkanti hoti. Idha mātāpitaro ca sannipatitā honti, mātā ca utuni hoti, gandhabbo ca nā paccupaṭhitō hoti, n' eva tāva gabbhassāvakkanti hoti. Yato ca kho bhikkhave mātāpitaro ca sannipatitā honti, mātā ca utunī hoti, gandhabbo ca paccupatthito hoti, evam tiṇam sannipatā gabbhassāvakkanti hoti. Tam-enam bhikkhave mātā nava vā dasa vā māse gabbham kucchinā pariharati mahatā saṁsayena garum-bhāram. Tam-enam bhikkhave mātā navannam vā dasannam vā māsānam accayena vijāyati mahatā saṁsayena garum-bhāram. Tam-enam jātam samānam sakena lobitena poseti. Lohitam h' etam bhikkhave ariyassa vinaye yadidam mātuthaññam. Sa kho so bhikkhave kumāro vuddhim-anvāya indriyānam paripākam-anvāya yāni tāni kumārakānam kīlāpanakāni tehi kīlati, seyyathidam vaikakam ghaṭikam mokkhacikam ciṅgulakam pattālhakam rathakam dhanukam. Sa kho so bhikkhave kumāro vuddhim-anvāya indriyānam paripākam-anvāya pañcahi kāmaguṇehi samappito samangibhūto paricāreti, cakkhuviññeyyehi rūpehi itthehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasāmhitehi rajañiyehi, sotaviññeyyehi saddehi — ghānaviññeyyehi gandhehi — jivhāviññeyyehi rasehi — kāyaviññeyyehi phottabbehi itthehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasāmhitehi rajañiyehi.

So cakkhunā rūpam disvā piyarūpe rūpe sārajjati, appiyarūpe rūpe byāpajjati, anupatthitakāyasati ca viharati parittacetaso, tañ-ca cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ yathābhūtam na-pajānāti yath' assa te pāpakā akusalā dhammā aparisēsā nirujjhanti. So evam anurodhavirodham samāpanno yam kañci vedanam vedeti, sukhañ vā dukkham vā adukkhamasukham vā, so tañ vedanam abhinandati abhivadati ajjhosāya tiṭṭhati. Tassa tañ vedanam abhinandato abhivadato ajjhosāya tiṭṭhato uppajjati nandī, yā vedanāsu nandī tad-upādānam, tass' upādānapaccayā bhavo, bhava-paccayā jāti, jātipaccayā jarāmarañam sokaparidevadukkham-domanassupāyāsā sambhavanti, evam-etassa kevalassa dukkakkhandhassa samudayo hoti. Sotena saddaiñ sutvā — pe — ghānena gandham ghāyitvā — jivhāya rasañ sāyitvā — kāyena phottabbam phusitvā — manasā dhammañ viññāya piyarūpe

dhamme sārakkhati, appiyarūpe dhamme byāpajjati, anupatthitakāyasati ca viharati parittacetaso, tañ - ca cetovimuttim paññāvimuttim yathābhūtaṁ na - ppajānāti yath'assa te pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhanti. So evam anurodhavirodham samāpanno yam kañci vedanām vedeti, su-khaṁ vā dukkham vā adukkhamasukham vā, so tam vedanām abhinandati abhivadati ajjhosāya tiṭṭhati. Tassa tam vedanām abhinandato abhivadato ajjhosāya tiṭṭhato uppajjati nandi, yā vedanāsu nandi tad - upādānaṁ, tass' upādāna-paccayā bhavo, bhavapaccayā jāti, jātipaccayā jarāmaranaṁ sokaparidevadukkhadomanassupāyāsa sambhavanti, evam etassa kevalassa dukkhakkhandhassa samudayo hoti.

Idha bhikkhave Tathāgato loke uppajjati arahām sammā-sambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānai buddho bhagavā. So imam lokam sadevakaṁ samārakam sabrahmakam sassamaṇabrahmaṇim pajam sadevamanussam sayam abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammaṁ deseti ādikalyāṇam majjhēkalyāṇam pariyoṣānakalyāṇam sāttham sabyañjanam. kevalapariṇuṇam parisuddham brahmacariyam pakāseti. Tam dhammaṁ sunāti gahapati vā gahapatiputto vā aññata-rasmim vā kule paccājāto. So tam dhammaṁ sutvā Tathāgate saddham paṭilabhati. So tena saddhāpaṭilābhena sam-annāgato iti paṭisañcikkhati: Sambādho gharāvāso rajāpatho, abbhokāso pabbajjā; na - y - idam sukaram agaram ajjhāva-satā ekantapariṇuṇam ekantaparisuddham sankhalikhitaṁ brahmacariyam caritum; yan - nūnāhaṁ kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajeyyan - ti. So aparena samayena appam vā bhogakkhandham pahāya mahantam vā bhogakkhandham pahāya, appam vā nātiparivaṭtam pahāya mahantam vā nātiparivaṭtam pahāya kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajati.

So evam pabbajito samāno bhikkhūnam sikkhāsājivsamāpanno pāṇātipātam pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti, nihitadaṇḍo nihitasattho lajī dayāpanno sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati. Adinnādānam pahāya adinnādānā

paṭivirato hoti, dinnādāyi dinnapāṭikaṅkhī athenena suci-
 bhūtena attanā viharati. Abrahmacariyām pahāya brahma-
 cārī hoti ārācārī, virato methunā gāmadhammā. Musāvādaṁ
 pahāya musāvādā paṭivirato hoti, saccavādi saccasandho theto
 paccayiko avisamvādako lokassa. Pisunām vācaṁ pahāya
 pisunāya vācāya paṭivirato hoti, ito sutvā na amutra akkhātā
 imesām bhedāya amutra vā sutvā na imesām akkhātā amū-
 sam bhedāya, iti bhinnānam vā sandhātā sahitānam vā
 anuppadātā, samaggārāmo samaggarato samagganandī sam-
 aggakaraṇīm vācaṁ bhāsitā hoti. Pharusaṁ vācaṁ pahāya
 pharusaṁ vācāya paṭivirato hoti, yā sā vācā nelā kaṇṇa-
 sukhā pemanīyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujana-
 manāpā tathārūpīm vācaṁ bhāsitā hoti. Samphappalāpaṁ
 pahāya samphappalāpā paṭivirato hoti, kālavādī bhūtavādī
 atthavādī dhammavādī vinayavādī, nidhānavatīm vācaṁ bhā-
 sitā kālena sāpadesām pariyantavatīm atthasamihitām. So
 bijagāmabhūtagāmasamārambhā paṭivirato hoti. Ekabhattiko
 hoti rattūparato, virato vikālabhojanā. Nacca-gīta-vādita-
 visūkadassanā paṭivirato hoti. Mālā-gandha-vilepana-dhāraṇa-
 maṇḍana-vibhūsanaṭhānā paṭivirato hoti. Uccāsayana-mahā-
 sayanā paṭivirato hoti. Jātarūparajataṭiggahañā paṭivirato
 hoti. Āmakadhaññapaṭiggahañā paṭivirato hoti. Āmaka-
 maṁsapaṭiggahañā paṭivirato hoti. Itthikumārikapaṭiggahañā
 paṭivirato hoti. Dāsidāsapaṭiggahañā paṭivirato hoti. Aje-
 lakapaṭiggahañā paṭivirato hoti. Kukkuṭasūkarapaṭiggahañā
 paṭivirato hoti. Hatthi-gavāssa-valavāpaṭiggahañā paṭivirato
 hoti. Khettavatthupaṭiggahañā paṭivirato hoti. Dūteyya-
 pahiṇagamanānuyogā paṭivirato hoti. Kayavikkayā paṭivirato
 hoti. Tulākūṭa-kaṁsakūṭa-mānakūṭa paṭivirato hoti. Ukkot-
 tana-vañcana-nikati-sāciyogā paṭivirato hoti. Chedana-vadha-
 bandhana-viparāmosa-ālopa-sahasākārā paṭivirato hoti. So
 santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena
 piṇḍapātēna, yena yen' eva pakkamati samādāy' eva pakka-
 mati. Seyyathā pi nāma pakkhi sakuṇo yena yen' eva deti
 sapattabhāro ya deti, evam evam bhikkhu santuṭṭho hoti
 kāyaparihārikena cīvarena, kucchiparihārikena piṇḍapātēna,
 yena yen' eva pakkamati samādāy' eva pakkamati. So iminā

ariyena sīlakkhandhena samannāgato ajjhattam anavajja-sukham paṭisamvēdēti. So cakkhunā rūpam disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī; yatvādhikaraṇam - enām cakkhundriyam asamvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyam, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjati. Sotena saddam sutvā — pe — ghānena gandham ghāyitvā — jivhāya rasam sāyitvā — kāyena phoṭṭhabbam phusitvā — manasā dhammam viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī; yatvādhikaraṇam - enām manindriyam asamvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyam, manindriye saṁvaraṁ āpajjati. So iminā ariyena indriyasamivarena samannāgato ajjhattam abyāseka-sukham paṭisamvēdēti. So abhikkante paṭikkante sampajāna-kārī hoti, ālokite vilokite sampajānakārī hoti, samiñjite pa-sārite sampajānakārī hoti, saṅghātipattacivāradhāraṇe sampajānakārī hoti, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī hoti, uccārapassāvakamme sampajānakārī hoti, gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsite tuṇhibhāve sampajānakārī hoti.

So iminā ca ariyena sīlakkhandhena samannāgato iminā ca ariyena indriyasamivarena samannāgato iminā ca ariyena satisampajaññena samannāgato vivittam senāsanaiñ bhajati, araññam rukkhamūlaiñ pabbatañ kandaram giriguham su-sānaiñ vanapatthañ abbhokāsañ palālapuñjam. So pacchā-bhuttam piṇḍapātapaṭikkanto nisidati pallañkaiñ ābhujitvā, ujuñ kāyaiñ pañdhāya, parimukham satiñ upaṭṭhapetvā. So abhijjhām loke pahāya vigatābhijjhena cetasa viharati, abhijjhāya cittam parisodheti; byāpādapadosam pahāya abyā-pannacitto viharati, sabbapāñabhūtahitānukampī byāpāda-padosā cittam parisodheti; thīnamiddham pahāya vigatathīna-middho viharati, ālokasaññi sato sampajāno thīnamiddhā cittam parisodheti; uddhaccakukkuccaiñ pahāya anuddhato viharati, ajjhattam vūpasantacitto uddhaccakukkuccā cittam parisodheti; vicikiccham pahāya tiṇṇavicikiccho viharati, akathañkathī kusalesu dhammesu vicikicchāya cittam pari-sodheti.

So ime pañca nivaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikaraṇe vivico' eva kāmehi vīvica akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham paṭhamān jhānam upasampajja viharati. Puna ca param bhikkhave bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā ajjhattam sam-pasādanam cetaso ekodibhāvam avitakkam avicāram samādhijam pītisukham dutiyaṁ jhānam — pe — tatiyam jhānam — catuttham jhānam upasampajja viharati.

So cakkhunā rūpam disvā piyarūpe rūpe na sārajjati, appiyarūpe rūpe na byāpajjati, upaṭṭhitakāyasati ca viharati appamāñacetaso, tañ - ca cetovimuttim paññāvimuttim yathābhūtam pajānāti yath' assa te pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhanti. So evam anurodhavirodhavippahino yam kañci vedanam vedeti, sukham vā dukkham vā adukkhamasukham vā, so tam vedanam nābhinandati nābhividati nājjhosāya tiṭṭhati. Tassa tam vedanam anabhinandato anabhividato anajjhosāya tiṭṭhato yā vedanāsu nandī sā nirujjhati, tassa nandinirodhā upādānanirodho, upādānanirodhā bhavanirodho, bhavanirodhā jātinirodho, jātinirodhā jarāmaraṇam sokaparidevadukkhadomanassupāyāsa nirujjhanti, evam - etassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hoti. Sotena saddam sutvā — ghānena gandham ghāyitvā — jivhāya rasam sāyitvā — kāyena phoṭṭhabbam phusitvā — manasā dhammān viññāya piyarūpe dhamme na sārajjati, appiyarūpe dhamme na byāpajjati, upaṭṭhitakāyasati ca viharati appamāñacetaso, tañ - ca cetovimuttim paññāvimuttim yathābhūtam pajānāti yath' assa te pāpakā akusalā dhammā aparisesā nirujjhanti. So evam anurodhavirodhavippahino yam kañci vedanam vedeti, sukham vā dukkham vā adukkhamasukham vā, so tam vedanam nābhinandati nābhividati nājjhosāya tiṭṭhati. Tassa tam vedanam anabhinandato anabhividato anajjhosāya tiṭṭhato yā vedanāsu nandī sā nirujjhati, tassa nandinirodhā upādānanirodho, upādānanirodhā bhavanirodho, bhavanirodhā jātinirodho, jātinirodhā jarāmaraṇam sokaparidevadukkhadomanassupāyāsa nirujjhanti, evam - etassa kevalassa dukkhakkhandhassa nirodho hoti. Imāni kho me tumhe bhikkhave sañkhittena tāñhāsañkhayavimuttim dhāretha, Sātim pana

bhikkhum kevaṭṭaputtam mahātanhājāla-tanhāsaṅghāṭapati-mukkan - ti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitam abhinandun - ti.

MAHĀTANHĀSAṄKHAYASUTTAM ATTHAMĀM.

39.

Evam - me sutam. Ekam samayam Bhagavā Angesu viharati; Assapuraṁ nāma Āṅgānam nigamo. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca:

— Samanā samanā ti vo bhikkhave janō sañjānāti, tumhe ca pana: ke tumhe ti puṭṭhā samanā: saman' amhāti paṭi-jānātha. Tesam vo bhikkhave evam sāmanānam satam evam-paṭiññānam satam: Ye dhammā sāmanakaraṇā ca brāhmaṇakaraṇā ca te dhamme samādāya vattissāma, evan - no ayam amhākam sāmaññā ca saccā bhavissati paṭiññā ca bhūtā, yesañ - ca mayam cīvara-piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccaya-bhesajjaparikkhāram paribhuñjāma tesan - te kārā amhesu mahapphalā bhavissanti mahānisamsā, amhākañ - c' evāyam pabbajjā avañjhā bhavissati saphalā sa-udrayā ti evam hi vo bhikkhave sikkhitabbam.

Katame ca bhikkhave dhammā sāmanakaraṇā ca brāhmaṇakaraṇā ca: Hirottappena samannāgatā bhavissāmāti evam hi vo bhikkhave sikkhitabbam. Siyā kho pana bhikkhave tumhākam evam - assa: Hirottappen' amha samannāgatā; alam - ettāvatā katam - ettāvatā, anuppatto no sāmaññattho, na - tthi no kiñci uttarim karaṇiyān - ti tāvataken' eva tuṭṭhim āpajjeyyātha. Ārocayāmi vo bhikkhave, paṭi-vedayāmi vo bhikkhave: mā vo sāmaññatthikānam satam sāmaññattho pariḥāyi sati uttarim karaṇiyē.

Kiñ - ca bhikkhave uttarim karaṇiyām: Parisuddho no

kāyasamācāro bhavissati uttāno vivaṭo na ca chiddavā samvuto ca, tāya ca pana parisuddhakāyasamācāratāya n' ev' attān' ukkamisissāma na param vambhissāmāti evam hi vo bhikkhave sikkhitabbam. Siyā kho pana bhikkhave tumhākam evam - assa: Hirottappen' amha samannāgatā, parisuddho no kāyasamācāro; alam - ettāvatā katam - ettāvatā, anuppatto no sāmaññattho, na - tthi no kiñci uttarim karaṇiyān - ti tāvataken' eva tuṭṭhim āpajjeyyātha. Ārocayāmi vo bhikkhave, paṭivedayāmi vo bhikkhave: mā vo sāmaññatthikānam satam sāmaññattho parihāyi sati uttarim karaṇiye.

Kiñ - ca bhikkhave uttarim karaṇiyām: Parisuddho no vacisamācāro bhavissati uttāno vivaṭo na ca chiddavā samvuto ca, tāya ca pana parisuddhavacīsamācāratāya n' ev' attān' ukkamisissāma na param vambhissāmāti evam hi vo bhikkhave sikkhitabbam. Siyā kho pana bhikkhave tumhākam evam - assa: Hirottappen' amha samannāgatā, parisuddho no kāyasamācāro, parisuddho vacīsamācāro; alam - ettāvatā ... tāvataken' eva tuṭṭhim āpajjeyyātha. Ārocayāmi vo bhikkhave ... sati uttarim karaṇiye.

Kiñ - ca bhikkhave uttarim karaṇiyām: Parisuddho no manosamācāro bhavissati uttāno vivaṭo na ca chiddavā samvuto ca, tāya ca pana parisuddhamanosamācāratāya n' ev' attān' ukkamisissāma na param vambhissāmāti evam hi vo bhikkhave sikkhitabbam. Siyā kho pana bhikkhave tumhākam evam - assa: Hirottappen' amha samannāgatā, parisuddho no kāyasamācāro, parisuddho vacīsamācāro, parisuddho manosamācāro; alam - ettāvatā ... tāvataken' eva tuṭṭhim āpajjeyyātha. Ārocayāmi vo bhikkhave ... sati uttarim karaṇiye.

Kiñ - ca bhikkhave uttarim karaṇiyām: Parisuddho no ajivo 'bhavissati uttāno vivaṭo na ca chiddavā samvuto ca, tāya ca pana parisuddhājivatāya n' ev' attān' ukkamisissāma na param vambhissāmāti evam hi vo bhikkhave sikkhitabbam. Siyā kho pana bhikkhave tumhākam evam - assa: Hirottappen' amha samannāgatā, parisuddho vacīsamācāro, parisuddho manosamācāro, parisuddho ajivo;

alam - ettāvatā ... tāvataken' eva tuṭṭhim āpajjeyyātha.
Ārocayāmi vo bhikkhave... sati uttarim karaṇiye.

Kiñ - ca bhikkhave uttarim karaṇiyam: Indriyesu-guttadvārā bhavissāma, cakkhunā rūpam disvā na nimittaggāhī nānubyājanaggāhī, yatvādhikaraṇam - enām cakkhundriyam asaṁvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum tassa saṁvarāya paṭipajjissāma, rakkhissāma cakkhundriyam, cakkhundriye saṁvaraṁ āpajjissāma. Sotena saddam sutvā — pe — ghānena gandhaṁ ghāyitvā — jivhāya rasam sāyitvā — kāyena phoṭṭhabbam phusitvā — manasā dhammaṁ viññāya na nimittaggāhī nānubyājanaggāhī, yatvādhikaraṇam - enām manindriyam asaṁvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum tassa saṁvarāya paṭipajjissāma, rakkhissāma manindriyam, manindriye saṁvaraṁ āpajjissāmāti evam hi vo bhikkhave sikkhitabbam. Siyā kho pana bhikkhave tumhākam evam - assa: Hirottappen' amha samannāgatā, pari-suddho no kāyasamācāro, parisuddho vacīsamācāro, pari-suddho manosamācāro, parisuddho ājivo, indriyesu 'mha guttadvārā; alam - ettāvatā ... tāvataken' eva tuṭṭhim āpajjeyyātha. Ārocayāmi vo bhikkhave... sati uttarim karaṇiye.

Kiñ - ca bhikkhave uttarim karaṇiyam: Bhōjane mattāñuno bhavissāma, paṭisaṅkhā yoniso āhāram āhārissāma, n' eva davāya na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya, yāvad - eva imassa kāyassa thitiyā yāpanāya, vihimisūparatiyā brahmačariyānuggahāya: iti purāṇa - ca vedanām paṭihāñkhāmi navañ - ca vedanām na uppādēssāmi, yātrā ca me bhavissati anavajjatā ca phāsuvihāro cāti evam hi vo bhikkhave sikkhitabbam. Siyā kho pana bhikkhave tumhākam evam - assa: Hirottappen' amha samannāgatā, parisuddho no kāyasamācāro, parisuddho vacīsamācāro, parisuddho mano-samācāro, parisuddho ājivo, indriyesu 'mha guttadvārā, bhōjane mattāñuno; alam - ettāvatā ... tāvataken' eva tuṭṭhim āpajjeyyātha. Ārocayāmi vo bhikkhave... sati uttarim karaṇiye.

Kiñ - ca bhikkhave uttarim karaṇiyam: Jāgariyam anuyuttā bhavissāma, divasam caikamena nisajjaya āvaraṇiyehi dhammehi cittam parisodhessāma, rattiyā paṭhamam yāmaṁ

caṅkamena nisajjāya āvaraṇiyehi dhammehi cittam pari-sodhessāma, rattiya majjhimam yāmañ dakkhiñena passena sihaseyyam kappessāma pāde pādāni accādhāya satū sampajānā utṭhānasāññā manasikaritvā, rattiya pacchimam yāmañ paccutṭhāya caṅkamena nisajjāya āvaraṇiyehi dhammehi cittam parisodhessāmāti evam hi vo bhikkhave sikkhitabbam. Siyā kho pana bhikkhave tumhākam evam - assa: Hirottappen' amha samannāgatā, parisuddho no kāyasamācāro, parisuddho vacisamācāro, parisuddho manosamācāro, parisuddho ājivo, indriyesu 'mha guttadvārā, bhojane mattaññuno, jāgariyam anuyuttā; alam - ettāvatā ... tāvataken' eva tutṭhiñ āpajjeyyātha. Ārocayāmi vo bhikkhave... sati uttarim karaṇīye.

Kiñ - ca bhikkhave uttarim karaṇīyam: Satisampajaññena samannāgatā bhavissāma, abhikkante paṭikkante sampajānakārī, ālokite vilokite sampajānakārī, samiñjite paśārite sampajānakārī, saṅghātipattacivarambhāraṇe sampajānakārī, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī, uccārapassāvakamme sampajānakārī, gate ṭhite nisinne sutte jāgarite bhāsīte tuñhibhāve sampajānakārī ti evam hi vo bhikkhave sikkhitabbam. Siyā kho pana bhikkhave tumhākam evam - assa: Hirottappen' amha samannāgatā, parisuddho no kāyasamācāro, parisuddho vacisamācāro, parisuddho manosamācāro, parisuddho ājivo, indriyesu 'mha guttadvārā, bhojane mattaññuno, jāgariyam anuyuttā, satisampajaññena samannāgatā; alam - ettāvatā katam - ettāvatā, anuppatto no sāmaññattho, na - tthi no kiñci uttarim karaṇīyan - ti tāvataken' eva tutṭhiñ āpajjeyyātha. Ārocayāmi vo bhikkhave, paṭivedayāmi vo bhikkhave: mā vo sāmaññatthikānam satam sāmaññattho pari-hāyi sati uttarim karaṇīye.

Kiñ - ca bhikkhave uttarim karaṇīyam: Idha bhikkhave bhikkhu vivittam senāsanam bhajati, araññam rukkhamūlam pabbatam kandaram giriguham susānam vanapattham abbhokāsam palālapuñjam; so pacchābhattam piñḍapātapaṭikkanto nisidati pallañkañ ñbhujitvā, ujuñ kāyam pañidhāya, pari-mukham satim upatṭhapetvā. So abhijjhāñ loke pahāya vigatābhijjhena cetāñ viharati, abhijjhāya cittam parisodheti. Byāpādāpadosam pahāya abyāpannacitto viharati, sabbapāna-

bhūtahitānukampī byāpādāpadosā cittam parisodheti. Thīnamiddham pahāya vigatathīnamiddho viharati, ālokasaññī sato sampajāno thīnamiddhā cittam parisodheti. Uddhaccakukkuccām pahāya anuddhato viharati. ajjhattam vūpasantacitto uddhaccakukkuccā cittam parisodheti. Vicikicchām pahāya tinñavacikiccho viharati, akathañkathī kusalesu dhammesu vicikicchāya cittam parisodheti.

Seyyathā pi bhikkhave puriso iṇam ādāya kammante payojeyya, tassa te kammantā samijjheyyūm, so yāni ca porānāni iṇamūlāni tāni ca byantikareyya, siyā c' assa uttarim avasiṭṭham dārābharaṇāya; tassa evam-assa: Aham kho pubbe iṇam ādāya kammante payojesiṁ, tassa me te kammantā samijjhimsu, so aham yāni ca porānāni iṇamūlāni tāni ca byantiakāsim, atthi ca me uttarim avasiṭṭham dārābharaṇāyāti. So tatonidānam labhetha pāmujjam, adhigacche somanassam. Seyyathā pi bhikkhave puriso ābādhiko assa dukkhito bālhagilāno, bhattañ - c' assa na - echādeyya, na c' assa kāye balamattā, so aparena samayena tamhā ābādhā mucceyya, bhattañ - c' assa chādeyya, siyā c' assa kāye balamattā; tassa evam - assa: Aham kho pubbe ābādhiko ahosiṁ dukkhito bālhagilāno, bhattañ - ca me na - echādesi, na ca me āsi kāye balamattā; so 'mhi etarahi tamhā ābādhā mutto, bhattañ - ca me chādeti, atthi ca me kāye balamattā ti. So tatonidānam labhetha pāmujjam, adhigacche somanassam. Seyyathā pi bhikkhave puriso bandhanāgāre baddho assa, so aparena samayena tamhā bandhanā mucceyya sotthinā abyayena, na c' assa kiñci bhogānam vayo; tassa evam - assa: Aham kho pubbe bandhanāgāre baddho ahosiṁ, so 'mhi etarahi tamhā bandhanā mutto sotthinā abyayena, na - tthi ca me kiñci bhogānam vayo ti. So tatonidānam labhetha pāmujjam, adhigacche somanassam. Seyyathā pi bhikkhave puriso dāso assa anattādhino parādhino na yenakāmaṅgamo, so aparena samayena tamhā dāsabyā mucceyya attādhino aparādhino bhujisse yenakāmaṅgamo; tassa evam - assa: Aham kho pubbe dāso ahosiṁ anattādhino parādhino na yenakāmaṅgamo, so 'mhi etarahi tamhā dāsabyā mutto attādhino

aparādhīno bhujisso yenakāmangamo ti. So tatonidānam labhetha pāmujjam, adhigacche somanassam. Seyyathā pi bhikkhave puriso sadhanō sabhogo kantāraddhānamaggam paṭipajjeyya, so aparena samayena tamhā kantārā nitthareyya sotthinā abyayena, na c' assa kiñci bhogānam vayo; tassa evam - assa: Aham kho pubbe sadhano sabhogo kantāraddhānamaggam paṭipajjiṁ, so 'mhi etarahi tamhā kantārā nitthiṇṇo sotthinā abyayena, na - tthi ca me kiñci bhogānam vayo ti. So tatonidānam labhetha pāmujjam, adhigacche somanassam. Evam - eva kho bhikkhave bhikkhu yathā iṇam yathā rogaṁ yathā bandhanāgāraṁ yathā dāsabyam yathā kantāraddhānamaggam ime pañca nīvarane appahīne attani samanupassati. Seyyathā pi bhikkhave ānanyam yathā ārogayam yathā bandhanā mokkhām yathā bhujissam yathā khemantabhūmim evam - evam bhikkhu ime pañca nīvarane pahīne attani samanupassati.

So ime pañca nīvarane pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikaraṇe vivic' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham pāṭhamam jhānam upasampajja viharati. So imam - eva kāyam vivekajena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa vivekajena pītisukhena apphutam hoti. Seyyathā pi bhikkhave dakkho nahāpako vā nahāpakantervāsi vā kāmsathāle nahāniyacunñāni ākiritvā udakena paripphosakam paripphosakam sanneyya, sā 'ssa nahāniyapiṇḍi snehānugatā snehaparetā, santarabāhirā phuṭā snehena, na ca paggharaṇi; evam - eva kho bhikkhave bhikkhu imam - eva kāyam vivekajena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa vivekajena pītisukhena apphutam hoti.

Puna ca param bhikkhave bhikkhu vitakkavīcārānam vūpasamā aijhattam sampasādanam cetaso ekodibhāvam avitakkam avicāram samādhijam pītisukham dutiyam jhānam upasampajja viharati. So imam - eva kāyam samādhijena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa samādhijena pītisukhena apphutam hoti. Seyyathā pi bhikkhave udakarahado ubbhi-

dodako, tassa n' ev' assa puratthimāya disāya udakass' āya-mukham, na pacchimāya disāya udakass' āyamukham, na uttarāya disāya udakass' āyamukham, na dakkhiṇāya disāya udakass' āyamukham, devo ca na kālena kālāni sammā dhāram anuppaveccheyya; atha kho tamhā va udakarahadā sītā vāri-dhārā ubbhijjītvā tam - eva udakarahadā sītēna vārinā abhisandeyya parisandeyya paripūreyya paripphareyya, nāssa kiñci sabbāvato udakarahadā sītēna vārinā apphutam assa; evam - eva kho bhikkhave bhikkhu imam - eva kāyam samādhijena pītisukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa samādhijena pītisukhena apphutam hoti.

Puna ca param bhikkhave bhikkhu pītiyā ca virāgā upekhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañ - ca kāyena paṭisamvedeti yan - tam ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihārī ti tatiyam jhānam upasampajja viharati. So imam - eva kāyam nippitikena sukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa nippitikena sukhena apphutam hoti. Seyyathā pi bhikkhave uppaliniyam vā paduminiyam vā puṇḍarīkiniyam vā app-ekaccāni uppalāni vā padumāni vā puṇḍarīkāni vā udake jātāni udake saṁvaddhāni udakā 'nuggetāni antonimugga-posini, tāni yāva c' aggā yāva ca mūlā sītēna vārinā abhisannāni parisannāni paripūrāni paripphuṭāni, nāssa kiñci sabbāvataṁ uppalānam vā padumānam vā puṇḍarīkānam vā sītēna vārinā apphutam assa; evam - eva kho bhikkhave bhikkhu imam - eva kāyam nippitikena sukhena abhisandeti parisandeti paripūreti parippharati, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa nippitikena sukhena apphutam hoti.

Puna ca param bhikkhave bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānam atthagamā adukkham - asukham upekhāsatipārisuddhiṁ catutthaṁ jhānam upasampajja viharati. So imam - eva kāyam parisuddhena cetasā pariyoḍātena pharitvā nisinno hoti, nāssa kiñci sabbāvato kāyassa parisuddhena cetasā pariyoḍātena apphutam hoti. Seyyathā pi bhikkhave puriso odātena vatthena sasīsam pārupitvā nisinno assa, nāssa kiñci sabbā-

vato kāyassa odātena vatthena apphutam̄ assa; evam̄ - eva
kho bhikkhave bhikkhu imam̄ - eva kāyam̄ parisuddhena ce-
tasā pariyodātena pharitvā nisinno hoti, nāssa kiñci sabbā-
vato kāyassa parisuddhena cetasā pariyodātena apphu-
tam̄ hoti.

So evam̄ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgane
vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye thite ānejjappatte
pubbenivāsānussatiñāṇāya cittam̄ abhininnāmeti. So anekavihitam̄ pubbenivāsām̄ anussarati, seyyathidaṁ: ekam̄ - pi
jātim̄ dve pi jātiyo tisso pi jātiyo catasso pi jātiyo pañca pi
jātiyo dasa pi jātiyo vīsatim̄ - pi jātiyo tiṁsam̄ - pi jātiyo
cattārīsam̄ - pi jātiyo paññāsam̄ - pi jātiyo jātisatam̄ - pi jāti-
sahassam̄ - pi jātisatasahassam̄ - pi, aneke pi saṁvatṭakappe
aneke pi vivattakappe aneke pi saṁvatṭavivatṭakappe; amutr̄
āsim̄ evamānāmo evam̄ngotto evam̄vanṇo evamāhāro evam̄
sukhadukkhapaṭisamvēdi evamāyupariyanto, so tato cuto
amutra udapādīm̄, tatra p' āsim̄ evamānāmo evam̄ngotto evam̄-
vanṇo evamāhāro evam̄ sukhadukkhapaṭisamvēdi evamāyu-
pariyanto, so tato cuto idhūpananno ti. Iti sākāram̄ sa-
uddesam̄ anekavihitam̄ pubbenivāsām̄ anussarati. Seyyathā
pi bhikkhave puriso sakamhā gāmā aññām̄ gāmañ gaccheyya,
tamhā pi gāmā aññām̄ gāmañ gaccheyya, so tamhā gāmā
sakam̄ yeva gāmañ paccāgaccheyya, tassa evam̄ - assa: Aham̄
kho sakamhā gāmā amūm̄ gāmañ āgañchim̄, tatra evam̄
atthāsim̄ evam̄ nisidim̄, evam̄ abhāsim̄ evam̄ tuṇhī ahosim̄;
tamhā pi gāmā amūm̄ gāmañ āgañchim̄, tatra pi evam̄
atthāsim̄ evam̄ nisidim̄, evam̄ abhāsim̄ evam̄ tuṇhī ahosim̄,
so 'mhi tamhā gāmā sakam̄ yeva gāmañ paccāgato ti; evam̄-
eva kho bhikkhave bhikkhu anekavihitam̄ pubbenivāsām̄
anussarati, seyyathidaṁ: ekam̄ - pi jātim̄ dve pi jātiyo — pe—.
Iti sākāram̄ sa-uddesam̄ anekavihitam̄ pubbenivāsām̄ anussarati.

So evam̄ samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgane
vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye thite ānejjappatte sattā-
nam̄ cutūpātañāṇāya cittam̄ abhininnāmeti. So dibbena
cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati
cavamāne upapajjamāne, hīne pañite suvanṇe dubbanṇe su-
gate duggate yathākammūpage satte pajānāti: ime vata

bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānam upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param - marañā apāyām duggatim vinipātam nirayam upapannā; ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacisucaritena samannāgatā manosucaritena samannāgatā ariyānam anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikamma-samādānā, te kāyassa bhedā param - marañā sugatim saggam lokaṁ upapannā ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne, hīne pañite suvanne dubbanne sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti. Seyyathā p' assu bhikkhave dve agārā sadvārā, tattha cakkhumā puriso majhe ṭhito passeyya manusse geham pavisante pi nikkhhamante pi anusañcarante pi anuvicarante pi; evam - eva kho bhikkhave bhikkhu dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne, hīne pañite suvanne dubbanne sugate duggate yathākammūpage — pe — satte pajānāti.

So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte āsavānam khayañāṇāya cittam abhininnāmeti. So: idam dukkhan - ti yathābhūtam pajānāti, ayam dukkhasamudayo ti yathābhūtam pajānāti, ayam dukkhanirodho ti yathābhūtam pajānāti, ayam dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtam pajānāti; ime āsavā ti yathābhūtam pajānāti, ayam āsavasamudayo ti yathābhūtam pajānāti, ayam āsavanirodho ti yathābhūtam pajānāti, ayam āsavanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtam pajānāti. Tassa evam jānato evam passato kāmāsavā pi cittam vimuccati, bhavāsavā pi cittam vimuccati, avijjāsavā pi cittam vimuccati, vimuttasmiin vimuttam - iti nāṇam hoti; khīṇā jāti, vusitam brahmacariyam, kataṁ karāṇiyam nāparam itthattāyāti pajānāti. Seyyathā pi bhikkhave pabbatasāṅkhepe udakarahado accho vippasanno anāvilo, tattha cakkhumā puriso tīre ṭhito passeyya sippi-sambukam - pi sakkharakaṭhalam - pi macchagumbam - pi carantam - pi tiṭṭhantam - pi; tassa evam - assa: Ayam kho udakarahado accho vippasanno anāvilo, tatr' ime sippi-

sambukā pi sakkharakaṭhalā pi macchagumbā pi caranti pi titthanti piti; evam eva kho bhikkhave bhikkhu: idam dukkhan - ti yathābhūtam pajānāti... ayaṁ āsavānirōdhagāminī paṭipadā ti yathābhūtam pajānāti. Tassa evam jānato evam passato kāmāsavā pi cittam vimuccati, bhavāsavā pi cittam vimuccati, avijjāsavā pi cittam vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttam - iti nāṇam hoti; khīnā jāti, vusitam brahmacariyam, katam karaniyam nāparam itthattāyāti pajānāti.

Ayam vuccati bhikkhave bhikkhu samano iti pi, brāhmaṇo iti pi, nahātako iti pi, vedagū iti pi, sottiyo iti pi, ariyo iti pi, arahaṁ iti pi. Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu samano hoti: samitā 'ssa honti pāpakā akusalā dhammā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmaraniyā. Evam kho bhikkhave bhikkhu samano hoti. Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu brāhmaṇo hoti: bāhitā 'ssa honti pāpakā akusalā dhammā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmaraniyā. Evam kho bhikkhave bhikkhu brāhmaṇo hoti. Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu nahātako hoti: nahātā 'ssa honti pāpakā akusalā dhammā s. p. s. d. āyatim jātijarāmaraniyā. Evam kho bhikkhave bhikkhu vedagū hoti. Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu sottiyo hoti: nissutā 'ssa honti pāpakā akusalā dhammā s. p. s. d. āyatim jātijarāmaraniyā. Evam kho bhikkhave bhikkhu sottiyo hoti. Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu ariyo hoti: ārakā 'ssa honti pāpakā akusalā dhammā s. p. s. d. āyatim jātijarāmaraniyā. Evam kho bhikkhave bhikkhu ariyo hoti. Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu arahaṁ hoti: ārakā 'ssa honti pāpakā akusalā dhammā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmaraniyā. Evam kho bhikkhave bhikkhu arahaṁ hotiti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun - ti.

40.

Evam - me sutam. Ekam samayaṁ Bhagavā Aṅgesu
viharati; Assapuram nāma Aṅgānam nigamo. Tatra kho
Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te
bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca:

Samañā samañā ti vo bhikkhave janō sañjānāti, tumhe
ca pana: ke tumhe ti puṭṭhā samānā: samañ' amhāti paṭi-
jānātha. Tesam vo bhikkhave evaṁsamaññānam satam evaṁ-
paṭiññānam satam: Yā samaṇasāmīcīpaṭipadā tam paṭi-
padam paṭipajjissāma, evam no ayaṁ amhākam samaññā ca
saccā bhavissati paṭiññā ca bhūtā, yesañ - ca mayam cīvara-
piṇḍapāta-senāsana-gilānapaccayabhesajjaparikkhāram pari-
bhūñjāma tesan - te kārā amhesu mahapphalā bhavissanti
mahānisamīśā, amhākam c' evāyam pabbajjā avañjhā bhavis-
sati saphalā sa-udrayā ti evam hi vo bhikkhave sikkhitabbam.

Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu na samaṇasāmīcīpaṭipadam
paṭipanno hoti: Yassa kassaci bhikkhave bhikkhuno abhijjhā-
lussa abhijjhā appahīnā hoti, byāpannacittassa byāpādo appa-
hīno hoti, kodhanassa kodho appahīno hoti, upanāhissa upa-
nāho appahīno hoti, makkhissa makko appahīno hoti, paṭā-
sissa paṭāso appahīno hoti, issukissa issā appahīnā hoti,
maccharissa macchariyam appahīnām hoti, saṭhassa sāṭhey-
yam appahīnām hoti, māyāvissa māyā appahīnā hoti, pā-
picchassa pāpikā icchā appahīnā hoti, micchādiṭṭhissa micchā-
diṭṭhi appahīnā hoti, imesam kho aham bhikkhave samaṇa-
malānam samaṇadosānam samaṇakasaṭṭānam āpāyikānam
thānānam duggativedaniyānam appahānā na samaṇasāmīci-
paṭipadam paṭipanno ti vadāmi. Seyyathā pi bhikkhave
maṭajan - nāma āvudhajātām ubhatodhāraṁ pītanisitam,
tad - assa saṅghātiyā sampārutām sampaliveṭhitam, tathū-
pamāham bhikkhave imassa bhikkhuno pabbajam vadāmi.

Nāham bhikkhave saṅghāṭikassa saṅghāṭidhāraṇamattena
sāmaññām vadāmi. Nāham bhikkhave acelakassa acelaka-
mattena sāmaññām vadāmi. Nāham bhikkhave rajojallikassa
rajojallikamattena s. v. Nāham bhikkhave udakorohakassa
udakorohakamattena s. v. Nāham bhikkhave rukkhamūlikassa

rukkhamūlikamattena s. v. Nāham bhikkhave abbhokāsikassa
 abbhokāsikamattena s. v. Nāham bhikkhave ubbhaṭṭhakassa
 ubbhaṭṭhakamattena s. v. Nāham bhikkhave pariyāyabhatti-
 kassa pariyāyabhattikamattena s. v. Nāham bhikkhave
 mantajjhāyakassa mantajjhāyakamattena s. v. Nāham bhik-
 khave jaṭilakassa jaṭādhāraṇamattena sāmaññām vadāmi.
 Saṅghāṭikassa ce bhikkhave saṅghāṭidhāraṇamattena abhij-
 jhälussa abhijjhā pahiyetha, byāpannacittassa byāpādo pahī-
 yetha, kodhanassa kodho p., upanāhissa upanāho p., mak-
 khissa makkho p., paṭasissa paṭāso p., issukissa issā p.,
 maccharissa macchariyam p., saṭhassa sāṭheyyam p., māyā-
 vissa māyā p., pāpicchassa pāpikā icchā p., micchādiṭṭhi-
 kassa micchādiṭṭhi pahiyetha, tam-enam mittāmacca nāti-
 sālohitā jātam-eva naṁ saṅghāṭikam kāreyyum saṅghāṭi-
 kattam-eva samāḍapeyyum: Ehi tvam bhadramukha saṅghāṭiko
 hohi, saṅghāṭikassa te sato saṅghāṭidhāraṇamattena abhijjhā-
 lussa abhijjhā pahiyissati, byāpannacittassa byāpādo pahī-
 yissati, kodhanassa kodho p., upanāhissa upanāho p., mak-
 khissa makkho p., paṭasissa paṭāso p., issukissa issā p.,
 maccharissa macchariyam p., saṭhassa sāṭheyyam p., māyā-
 vissa māyā p., pāpicchassa pāpikā icchā p., micchādiṭṭhikassa
 micchādiṭṭhi pahiyissatiti. Yasmā ca kho aham bhikkhave
 saṅghāṭikam-pi idh' ekaccam passāmi abhijjhälum byāpanna-
 cittam kodhanām upanāhim makkhim paṭāsim issukim maccha-
 rim saṭham māyāvīm pāpiccham micchādiṭṭhin, tasmā na
 saṅghāṭikassa saṅghāṭidhāraṇamattena sāmaññām vadāmi.
 Acelakassa ce bhikkhave — pe — rajojallikassa ce bhikkhave
 — udakorohakassa ce bhikkhave — rukkhamūlikassa ce
 bhikkhave — abbhokāsikassa ce bhikkhave — ubbhaṭṭhakassa
 ce bhikkhave — pariyāyabhattikassa ce bhikkhave — mantajjhā-
 yakassa ce bhikkhave — jaṭilakassa ce bhikkhave jaṭādhāraṇa-
 mattena abhijjhälussa abhijjhā pahiyetha, byāpannacittassa
 byāpādo pahiyetha — pe — micchādiṭṭhikassa micchādiṭṭhi pahī-
 yetha, tam-enam mittāmacca nāti-sālohitā jātam-eva naṁ
 jaṭilakam kareyyum jaṭilakattam-eva samāḍapeyyum: Ehi
 tvam bhadramukha jaṭilako hohi, jaṭilakassa te sato jaṭā-
 dhāraṇamattena abhijjhälussa abhijjhā pahiyissati, byāpanna-

cittassa byāpādo pahiyissati — pe — micchāditṭhikassa micchāditṭhi pahiyissatīti. Yasmā ca kho aham bhikkhave jaṭilakam - pi idh' ekaccām passāmi abhijjhālum byāpannacittām kodhanām upanāhīm makkhīm paṭasim issukim maccharīm saṭham māyāvīm pāpiccharām micchāditṭhim, tasmā na jaṭilakassa jaṭādhāraṇamattena sāmaññām vadāmi.

Kathañ - ca bhikkhave bhikkhu samaṇasāmīcīpaṭipadām paṭipanno hoti: Yassa kassaci bhikkhave bhikkhuno abhijjhālussa abhijjhā pahinā hoti, byāpannacittāsa byāpādo pahino hoti, kodhanāssa kodho pahino hoti, upanāhissa upanāho pahino hoti, makkhissa makko pahino hoti, paṭasissa paṭaso pahino hoti, issukissa issā pahinā hoti, maccharissa macchariyām pahinām hoti, saṭhassa sāṭheyyaṁ pahinām hoti, māyāvissa māyā pahinā hoti, pāpicchassa pāpikā icchā pahinā hoti, micchāditṭhikassa micchāditṭhi pahinā hoti, imesam kho aham bhikkhave samaṇamalānām samaṇadosānām samaṇakasatānām āpāyikānām ṭhānānām duggativeḍaniyānām pahānā samaṇasāmīcīpaṭipadām paṭipanno ti vadāmi. So sabbehi imehi pāpakehi akusalehi dhammehi visuddham-attānām samanupassati, vimuttam - attānām samanupassati. Tassa sabbehi imehi pāpakehi akusalehi dhammehi visuddham - attānām samanupassato vimuttam - attānām samanupassato pāmujjam jāyati, pamuditassa pīti jāyati, pītimanassa kāyo passambhati, passaddhakāyo sukham vedeti, sukhino cittām samādhiyati. So mettāsahagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati, tathā dutiyām, tathā tatiyām, tathā catutthim, uddham - adho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantām lokām mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Karuṇāsahagatena cetasā — pe — pharitvā viharati. Muditāsahagatena cetasā — pe — pharitvā viharati. Upekhāsahagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati, tathā dutiyām, tathā tatiyām, tathā catutthim, uddham - adho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantām lokām upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Seyyathā pi bhikkhave pokkharaṇī acchodaṅkā sātodaṅkā sitodaṅkā setakā sūpatitthā ramaṇiyā; puratthi-

māya ce pi puriso āgaccheyya ghammābhittato ghamma-pareto kilanto tasito pipāsito, so tam pokkharanīm āgamma vineyya udakapipāsam, vineyya ghammapariļāham; pacchimāya ce pi disāya puriso āgaccheyya — uttarāya ce pi disāya puriso āgaccheyya — dakkhiṇāya ce pi disāya puriso āgaccheyya — yato kuto ce pi naṁ puriso āgaccheyya ghammābhittato ghammapareto kilanto tasito pipāsito, so tam pokkharanīm āgamma vineyya udakapipāsam, vineyya ghammapariļāham; evam - eva kho bhikkhave khattiyakulā ce pi agārasmā anagāriyam pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditam dhammadvinayam āgamma evam mettam karuṇam muditam upekham bhāvetvā labhati ajjhattam vūpasamam, ajjhattam vūpasamā samanāsāmīcīpaṭipadam paṭipanno ti vadāmi. Brāhmaṇakulā ce pi — pe — vessakulā ce pi — suddakulā ce pi — yasmā kasmā ce pi kulā agārasmā anagāriyam pabbajito hoti, so ca Tathāgatappaveditam dhammadvinayam āgamma evam mettam karuṇam muditam upekham bhāvetvā labhati ajjhattam vūpasamam, ajjhattam vūpasamā samanāsāmīcīpaṭipadam paṭipanno ti vadāmi. Khattiyakulā ce pi agārasmā anagāriyam pabbajito hoti, so ca āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭhe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati, āsavānam khayā samaṇo hoti. Brāhmaṇakulā ce pi — vessakulā ce pi — suddakulā ce pi — yasmā kasmā ce pi kulā agārasmā anagāriyam pabbajito hoti, so ca āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭhe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati, āsavānam khayā samaṇo hotiti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaṁ abhinandun - ti.

CŪLAASSAPURASUTTAM DASAMAM.

MAHĀYAMAKAVAGGO CATUTTHO.

41.

Evam - me sutaiñ. Ekam̄ samayañ Bhagavā Kosalesu cārikam̄ caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhim̄ yena Sālā nāma Kosalānañ brāhmaṇagāmo tad - avasari. Assosun̄ kho Sāleyyakā brāhmaṇagahapatikā: Samano khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Kosalesu cāri-kañ caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhim̄ Sālam̄ anuppatto; tam̄ kho pana bhavantam̄ Gotamañ evam̄ kalyāñō kittisaddo abbhuggato: Iti pi so Bhagavā araham̄ sammā-sambuddho vijjācaranasañpanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam̄ buddho bhagavā. So imam̄ lokam̄ sadevakam̄ samārakan̄ sabrahmakam̄ sassamanabrahmanim̄ pajam̄ sadevamanussam̄ sayam̄ abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammam̄ deseti ādikalyāñam̄ majjhekalyāñam̄ pariyośānakalyāñam̄ sāttham̄ sabyañjanam̄, kevalaparipunnam̄ parisuddham̄ brahmacariyam̄ pakāseti. Sādu kho pana tathārūpānam̄ arahatam̄ dassanam̄ hotiti. Atha kho Sāleyyakā brāhmaṇagahapatikā yena Bhagavā ten' upasāñkamim̄su, upasāñkamitvā app - ekacce Bhagavantam̄ abhivādetvā ekamantam̄ nisidim̄su, app - ekacce Bhagavatā saddhim̄ sammodiinsu, sammodaniyam̄ katham̄ sārāñiyam̄ vītisāretvā ekamantam̄ nisidim̄su, app - ekacce yena Bhagavā ten' añjalim̄ - paññāmetvā ekamantam̄ nisidim̄su, app - ekacce Bhagavato santike nāmagottam̄ sāvetvā ekamantam̄ nisidim̄su, app - ekacce tuñhibhūtā ekamantam̄ nisidim̄su. Ekamantam̄ nisinnā kho Sāleyyakā brāhmaṇagahapatikā Bhagavantam̄ etad - avocum: Ko nu kho bho Gotama hetu ko paccayo yena - m - idh' ekacce sattā kāyassa bhedā paramarāñā apāyam̄ duggatim̄ vinipātam̄ nirayam̄ upapajjanti; ko pana bho Gotama hetu ko paccayo yena - m - idh' ekacce sattā kāyassa bhedā param - marāñā sugatim̄ saggam̄ lokam̄ upapajjantiti. — Adhammacariyā-visamacariyāhetu kho gahapatayo evam̄ idh' ekacce sattā kāyassa bhedā paramarāñā apāyam̄ duggatim̄ vinipātam̄ nirayam̄ upapajjanti; dhammacariyā-samacariyāhetu kho gahapatayo evam̄ idh' ekacce sattā kāyassa bhedā param - marāñā sugatim̄ saggam̄ lokam̄

upapajjantiti. — Na kho mayam imassa bhotu Gotamassa sañkhittena bhāsitassa vitthārena attham avibhattassa vitthārena attham ājānāma; sādhu no bhavañ Gotamo tathā dhammam desetu yathā mayam imassa bhotu Gotamassa sañkhittena bhāsitassa vitthārena attham avibhattassa vitthārena attham ājāneyyāmāti. — Tena hi gahapatayo suñātha, sādhukam manasikarotha, bhāsissāmiti. Evam bho ti kho Sāleyyakā brāhmaṇagahapatikā Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca:

Tividham kho gahapatayo kāyena adhammadariyā-visamacariyā hoti, catubbidham vācāya adhammadariyā-visamacariyā hoti, tividham manasā adhammadariyā-visamacariyā hoti. Kathāñ - ca gahapatayo tividham kāyena adhammadariyā-visamacariyā hoti: Idha gahapatayo ekacco pāñatipāti hoti luddo lohitapāni hatapahate nivittho adayāpanno pānabhūtesu. Adinnādāyī kho pana hoti, yan - tam parassa paravittūpakaranam gāmagataṁ vā araññagataṁ vā tam adinnam theyyasāñkhātam ādātā hoti. Kāmesu micchācārī kho pana hoti, yā tā māturakkhitā piturakkhitā [mātā-piturakkhitā] bhāturakkhitā bhaginirakkhitā nātirakkhitā sassāmikā saparidañdā, antamaso mālāguṇaparikkhittā pi, tathārūpāsu cārittam āpajjītā hoti. Evam kho gahapatayo tividham kāyena adhammadariyā-visamacariyā hoti. Kathāñ - ca gahapatayo catubbidham vācāya adhammadariyā-visamacariyā hoti: Idha gahapatayo ekacco musāvādi hoti, sabhāgato vā parisagato vā nātimajjhagato vā pūgamajjhagato vā rājakulamajjhagato vā abhinīto sakhipuṭṭho: evam bho purisa yam jānāsi tam vadēhīti, so ajānām vā āha: jānāmīti, jānām vā āha: na jānāmīti, apassām vā āha: passāmīti, passām vā āha: na passāmīti; iti attahetu vā parahetu vā āmisakiñcikkhahetu vā sampajānamusā bhāsitā hoti. Pisuñāvāco kho pana hoti, ito sutvā amutra akkhātā imesam bhedāya amutra vā sutvā imesam akkhātā amūsam bhedāya, iti samaggānam vā bhettā bhinnānam vā anuppadātā, vaggārāmo vaggarato vagganandī vaggakaraṇīm vācam bhāsitā hoti. Pharusāvāco kho pana hoti, yā sā vācā aṇḍakā kakkasū parakaṭukā parābhisejjanī kodhasāmantā asamādhisaṁvatta-

nikā, tathārūpiṁ vācam bhāsitā hoti. Samphappalāpi kho pana hoti, akālavādi abhūtavādi anatthavādi adhammavādi avinayavādi, anidhānavatim vācam bhāsitā akālena ana-padesam apariyantavatim anatthasamhitam. Evaṁ kho gahapatayo catubbidham vācāya adhammacariyā-visamacariyā hoti. Kathañ-ca gahapatayo tividham manasā adhammacariyā-visamacariyā hoti: Idha gahapatayo ekacco abhijjhālu hoti, yan-tam parassa paravittūpakaraṇam tam abhijjhātā hoti: aho vata yam parassa tam mama assati. Byāpannacitto kho pana hoti paduṭṭhamanasāṅkappo: ime sattā haññantu vā vajjhantu vā uccijjantu vā vinassantu vā mā vā ahesum iti vā ti. Micchādiṭṭhi kho pana hoti viparitadassano: na-tthi dinnam na-tthi yiṭṭham na-tthi hutam, na-tthi sukaṭadukkaṭānam kammānam phalam vipāko, na-tthi ayam loko na-tthi paro loko, na-tthi mātā na-tthi pitā na-tthi sattā opapātikā, na-tthi loke samaṇabrahmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañ-ca lokam parañ-ca lokam sayam abhiññā sacchikatvā pavedentiti. Evaṁ kho gahapatayo tividham manasā adhammacariyā-visamacariyā hoti. Evaṁ adhammacariyā-visamacariyāhetu kho gahapatayo evam-idh' ekacce sattā kāyassa bhedā param-maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayaṁ upapajjanti.

Tividham kho gahapatayo kāyena dhammacariyā-samacariyā hoti, catubbidham vācāya dhammacariyā-samacariyā hoti, tividham manasā dhammacariyā-samacariyā hoti. Kathañ-ca gahapatayo tividham kāyena dhammacariyā-samacariyā hoti: Idha gahapatayo ekacco pāṇātipātam pahāya pāṇātipātā paṭivirato hoti, nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati. Adinnādānam pahāya adinnādānam paṭivirato hoti, yan-tam parassa paravittūpakaraṇam gāmagatam vā araññagataṁ vā tam nādinnam theyyasāṅkhātam ādātā hoti. Kāmesu micchācāram pahāya kāmesu micchācārā paṭivirato hoti, yā tā mātūrakkhitā piturakkhitā [mātāpiturakkhitā] bhūturakkhitā bhaginirakkhitā nātirakkhitā sassāmikā saparidaṇḍā, antamāso mālāguṇaparikkhittā pi, tathārūpāsu na cārittā āpajjīta hoti. Evaṁ kho gahapatayo tividham kāyena dhammacariyā-

samacariyā hoti. Kathañ-ca gahapatayo catubbidham vācāya dhammadariyā-samacariyā hoti: Idha gahapatayo ekacco musāvādām pahāya musāvādā paṭivirato hoti, sabhāgato vā parisagato vā nātimajjhagato vā pūgamajjhagato vā rājakulamajjhagato vā abhīnīto sakkhipuṭṭho: evam bho purisa yam jānāsi tam vadehit, so ajānām vā āha: na jānāmīti, jānām vā āha: jānāmīti, apassām vā āha: na passāmīti, passām vā āha: passāmīti; iti attahetu vā parahetu vā āmisakiñcikkhahetu vā na sampajānamusā bhāsitā hoti. Pisunām vacām pahāya pisunāya vācāya paṭivirato hoti, ito sutvā na amutra akkhātā imesām bhedāya amutra vā sutvā na imesām akkhātā amūsam bhedāya, iti bhinnānam vā sandhātā sahitānam vā anuppadātā, samaggārāmo samaggarato samagganandī samaggakaraṇīm vācam bhāsitā hoti. Pharusām vācam pahāya pharusaṇāya vācāya paṭivirato hoti, yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemaniyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā tathārūpim vācam bhāsitā hoti. Samphappalāpām pahāya samphappalāpā paṭivirato hoti, kālavādī bhūtavādī atthavādī dhammavādī vinayavādī, ni-dhānavatīm vācam bhāsitā kālena sāpadesām pariyanavatīm atthasāmhitām. Evam kho gahapatayo catubbidham vācāya dhammadariyā-samacariyā hoti. Kathañ-ca gahapatayo tividham manasā dhammadariyā-samacariyā hoti: Idha gahapatayo ekacco anabhijjhālu hoti, yan-tam parassa paravittūpakaraṇām tam nābhijjhātā hoti: aho vata yaṁ parassa tam mama assāti. Abyāpannacitto kho pana hoti appaduṭṭhamanasāñkappo: ime sattā averā abyābajjhā anīghā sukhi attānam pariharantūti. Sammādiṭṭhi kho pana hoti aviparītadassano: atthi dinnām atthi yiṭṭham atthi hutām, atthi sukaṭadukkaṭānam kammānam phalaṁ vipāko, atthi ayaṁ loko atthi paro loko, atthi mātā atthi pitā atthi sattā opapātikā, atthi loke samaṇabrahmaṇā sammaggatā sammā-paṭipannā ye imañ-ca lokām parañ-ca lokām sayam abhiññā sacchikatvā pavedentiti. Evam kho gahapatayo tividham manasā dhammadariyā-samacariyā hoti. Evam dhammadariyā-samacariyāhetu kho gahapatayo evam-idh' ekacce sattā kā-yassa bhedā param-maraṇā sugatīm saggām lokām upapajjanti.

Ākañkheyya ce gahapatayo dhammacārī samacārī: aho vatāham kāyassa bhedā param - marañā khattiyamahāsālānam sahabyataṁ upapajjeyyan - ti, ṭhānam kho pan' etam vijjati yaṁ so kāyassa bhedā param - marañā khattiyamahāsālānam sahabyataṁ upapajjeyya; tam kissa hetu: tathā hi so dhammacārī samacārī. Ākañkheyya ce gahapatayo dhammacārī samacārī: aho vatāham kāyassa bhedā param - marañā brāhmaṇamahāsālānam — pe — gahapatimahāsālānam sahabyataṁ upapajjeyyān, ṭhānam kho pan' etam vijjati yaṁ so kāyassa bhedā param - marañā gahapatimahāsālānam sahabyataṁ upapajjeyya; tam kissa hetu: tathā hi so dhammacārī samacārī. Ākañkheyya ce gahapatayo dhammacārī samacārī: aho vatāham kāyassa bhedā param - marañā Cātummahārājikānam devānam — pe — Tāvatisānam devānam — Yāmānam devānam — Tusitānam devānam — Nimmānaratīnam devānam — Paranimmitavasavattīnam devānam — Brahmakāyikānam devānam — Ābhānam devānam — Parittābhānam devānam — Appamāṇābhānam devānam — Ābhassarānam devānam — Subhānam devānam — Parittasubhānam devānam — Appamāṇasubhānam devānam — Subhakiṇṇānam devānam — Vehapphalānam devānam — Avihānam devānam — Atappānam devānam — Sudassānam devānam — Sudassīnam devānam — Akanīṭṭhānam devānam — ākāsānañcāyatānūpagānam devānam — viññānañcāyatānūpagānam devānam — ākiñcaññāyatānūpagānam devānam — nevasaññānāsaññāyatānūpagānam devānam sahabyataṁ upapajjeyyan - ti, ṭhānam kho pan' etam vijjati yaṁ so kāyassa bhedā param - marañā nevasaññānāsaññāyatānūpagānam devānam sahabyataṁ upapajjeyya; tam kissa hetu: tathā hi so dhammacārī samacārī. Ākañkheyya ce gahapatayo dhammacārī samacārī: aho vatāham āsavānam khayā anāsavām cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayām abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyan - ti, ṭhānam kho pan' etam vijjati yaṁ so āsavānam khayā anāsavām cetovimuttiṁ paññāvimuttiṁ diṭṭhe va dhamme sayām abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyya, tam kissa hetu: tathā hi so dhammacārī samacārī ti.

Evām vutte Sāleyyakā brāhmaṇagahapatikā Bhagavantām etad - avocum: Abhikkantam bho Gotama, abhikkantam bho Gotama. Seyyathā pi bho Gotama nikujjitaṁ va ukkujjeyya, paṭicchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggām ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhīntiti, evam - evām bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Ete mayam bhavantaṁ Gotamāni saraṇam gacchāma dhammañ - ca bhikkhusaṅghañ - ca. Upāsake no bhavañ - Gotamo dhāretu ajjatagge pānu - pete saranagate ti.

SĀLEYYAKASUTTAM PAṬHAMAM.

42.

Evam - me sutam. Ekaṁ samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tena kho pana samayena Verañjakā brāhmaṇagahapatikā Sāvatthiyam paṭivasantī kenacit - eva karaṇiyena. Assosum kho Verañjakā brāhmaṇagahapatikā: Samāṇo khalu kho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme; tam kho pana bhavantaṁ Gotamāni evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato: Iti pi so Bhagavā arahaṁ sammāsambuddho vijjācaranāsampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā deva - manussānam buddho bhagavā. So imāni lokaṁ sadevakāni samārakāni sabrahmakāni sassamaṇabrahmaṇīni pajāni sadeva - manussām sayam abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammaṇī deseti ādikalyāṇāni majjhēkalyāṇāni pariyośānakalyāṇāni sātthaṁ sabyañjanāni, kevalaparipuṇṇāni parisuddham brahma - cariyāni pakāseti. Sādhu kho pana tathārūpānām arahataṁ dassanām hotiti. Atha kho Verañjakā brāhmaṇagahapatikā yena Bhagavā ten' upasākamīnsu, upasākamītvā app - ekacce Bhagavantām abhivādetvā ekamantaṁ nisīdiṁsu, app - ekacce Bhagavatā saddhiṁ sammodiṁsu, sammodaniyām

katham sārāṇiyam vitisāretvā ekamantam nisidiṁsu, app-ekacce yena Bhagavā ten' añjalim - pañāmetvā ekamantam nisidiṁsu, app-ekacce Bhagavato santike nāmagottam sāvetvā ekamantam nisidiṁsu, app-ekacce tuñhibhūtā ekamantam nisidiṁsu. Ekamantam nisinnā kho Verañjakā brāhmaṇagahapatikā Bhagavantam etad - avocum: Ko nu kho bho Gotama hetu ko paccayo yena - m - idh' ekacce sattā kāyassa bhedā param - marañā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapajjanti; ko pana bho Gotama hetu ko paccayo yena - m - idh' ekacce sattā kāyassa bhedā param - marañā sugatim saggam lokam upapajjantiti. — Adhammacariyā-visamacariyāhetu kho gahapatayo evam - idh' ekacce sattā kāyassa bhedā param - marañā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapajjanti; dhammacariyā-samacariyāhetu kho gahapatayo evam - idh' ekacce sattā kāyassa bhedā param - marañā sugatim saggam lokam upapajjantiti. — Na kho mayam imassa bhotu Gotamassa sankhitena bhāsitassa vitthārena attham avibhattassa vitthārena attham ājānāma; sādhu no bhavañ Gotamo tathā dhammam desetu yathā mayam imassa bhotu Gotamassa sankhitena bhāsitassa vitthārena attham avibhattassa vitthārena attham ājāneyyāmāti. — Tena hi gahapatayo sunātha, sādhukam manasikarotha, bhāsissāmīti. — Evam bho ti kho Verañjakā brāhmaṇagahapatikā Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca:

Tividham kho gahapatayo kāyena adhammacārī visamacārī hoti, catubbidham vācāya ... (*repeat from p. 286 l. 11 to p. 290 l. 9; for adhammacariyā-visamacariyā hoti, for dhammacariyā-samacariyā hoti, and for Sāleyyakā substitute adhammacārī visamacārī hoti, dhammacārī samacārī hoti, and Verañjakā, respectively*) ... ajjatagge pāñupete sarāngate ti.

VERAÑJAKASUTTAM DUTIYĀM.

43.

Evam - me sutam. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho āyasmā Mahākoṭṭhito sāyanhasamayaṁ patisallānā vutthito yen' āyasmā Sāriputto ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmata Sāriputtena saddhiṁ sammodi, sammodanīyaṁ katham sārāṇīyaṁ vitisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho āyasmā Mahākoṭṭhito āyasmantam Sāriputtam etad-avoca:

Duppañño duppañño ti āvuso vuccati. Kittāvatā nu kho āvuso duppañño ti vuccatiti. — Na - ppajānāti na - ppajānātiti kho āvuso, tasmā duppañño ti vuccati, kiñ na - ppajānāti: idam dukkhan - ti na - ppajānāti, ayam dukkha-samudayo ti na - ppajānāti, ayam dukkhanirodho ti na - ppajānāti, ayam dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti na - ppajānāti. Na - ppajānāti na - ppajānātiti kho āvuso, tasmā duppañño ti vuccatiti. Sādh' āvuso ti kho āyasmā Mahākoṭṭhito āyasmato Sāriputtassa bhāsitam abhinanditvā anumoditvā āyasmantam Sāriputtam uttarim pañham apucchi: Paññavā paññavā ti āvuso vuccati. Kittāvatā nu kho āvuso paññavā ti vuccatiti. — Pajānāti pajānātiti kho āvuso, tasmā paññavā ti vuccati, kiñ - ca pajānāti: idam dukkhan - ti pajānāti, ayam dukkhasamudayo ti pajānāti, ayam dukkhanirodho ti pajānāti, ayam dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti pajānāti. Pajānāti pajānātiti kho āvuso, tasmā paññavā ti vuccatiti. — Viññānam viññānan - ti āvuso vuccati. Kittāvatā nu kho āvuso viññānan - ti vuccatiti. — Vijānāti vijānātiti kho āvuso, tasmā viññānan - ti vuccati, kiñ - ca vijānāti: sukhan - ti pi vijānāti, dukkhan - ti pi vijānāti, adukkhamasukhan - ti pi vijānāti. Vijānāti vijānātiti kho āvuso, tasmā viññānan - ti vuccatiti. — Yā c' āvuso paññā yañ - ca viññānam ime dhammā sam-saṭṭhā udāhu visamāsaṭṭhā, labbhā ca pan' imesam dhammānam vinibbhujitvā vinibbhujitvā nānākaraṇam paññāpetun - ti. — Yā c' āvuso paññā yañ - ca viññānam ime dhammā sam-saṭṭhā no visamāsaṭṭhā, na ca labbhā imesam dhammānam vinibbhujitvā vinibbhujitvā nānākarapam paññāpetum. Yam h' āvuso pajānāti tam vijānāti, yam vijānāti tam pajānāti,

tasmā ime dhammā samsaṭṭhā no visamsaṭṭhā, na ca labbhā imesam dhammānam vinibbhujitvā vinibbhujitvā nānākaraṇam paññāpetun - ti. — Yā c' āvuso paññā yañ - ca viññāṇam imesam dhammānam samsaṭṭhānam no visamsaṭṭhānam kiṁ nānākaraṇan - ti. — Yā c' āvuso paññā yañ - ca viññāṇam imesam dhammānam samsaṭṭhānam no visamsaṭṭhānam paññā bhāvetabbā viññāṇam pariññeyyam, idam nesam nānākaraṇan - ti.

Vedanā vedanā ti āvuso vuccati. Kittāvatā nu kho āvuso vedanā ti vuccatiti. — Vedeti vedetiti kho āvuso, tasmā vedanā ti vuccati, kiñ - ca vedeti: sukham - pi vedeti, dukkham - pi vedeti, adukkhamasukham - pi vedeti. Vedeti vedetiti kho āvuso, tasmā vedanā ti vuccatiti. — Saññā saññā ti āvuso vuccati. Kittāvatā nu kho āvuso saññā ti vuccatiti. — Sañjānāti sañjānātīti kho āvuso, tasmā saññā ti vuccati, kiñ - ca sañjānāti: nilakam - pi sañjānāti, pītakam - pi sañjānāti, lohitakam - pi sañjānāti, odātam - pi sañjānāti. Sañjānāti sañjānātīti kho āvuso, tasmā saññā ti vuccatiti. — Yā c' āvuso vedanā yā ca saññā yañ - ca viññāṇam ime dhammā samsaṭṭhā udāhu visamsaṭṭhā, labbhā ca pan' imesam dhammānam vinibbhujitvā vinibbhujitvā nānākaraṇam paññāpetun - ti. — Yā c' āvuso vedanā yā ca saññā yañ - ca viññāṇam ime dhammā samsaṭṭhā no visamsaṭṭhā, na ca labbhā imesam dhammānam vinibbhujitvā vinibbhujitvā nānākaraṇam paññāpetum. Yam h' āvuso vedeti tam sañjānāti, yam sañjānāti tam vijānāti, tasmā ime dhammā samsaṭṭhā no visamsaṭṭhā, na ca labbhā imesam dhammānam vinibbhujitvā vinibbhujitvā nānākaraṇam paññāpetun - ti.

Nissaṭṭhena h' āvuso pañcahi indriyehi parisuddhena manoviññāṇena kiṁ neyyan - ti. — Nissaṭṭhena h' āvuso pañcahi indriyehi parisuddhena manoviññāṇena ananto ākāso ti ākāsānañcāyatanaṁ neyyam, anantam viññāṇan - ti viññāṇañcāyatanaṁ neyyam, na - tthi kiñcīti ākiñcaññāyatanaṁ neyyan - ti. — Neyyam pan' āvuso dhammām kena pajānātīti. — Neyyam kho āvuso dhammām paññācakkhunā pajānātīti. — Paññā pan' āvuso kimathiyā ti. — Paññā kho āvuso abhiññātthā pariññatthā pahānatthā ti.

Kati pan' āvuso paccayā sammādiṭṭhiyā uppādāyāti. — Dve kho āvuso paccayā sammādiṭṭhiyā uppādāya: parato ca ghoso yoniso ca manasikāro. Ime kho āvuso dve paccayā sammādiṭṭhiyā uppādāyāti. — Katibi pan' āvuso aṅgehi anuggahitā sammādiṭṭhi cetovimuttiphalā ca hoti cetovimuttiphalānisamsā ca, paññāvimuttiphalā ca hoti paññāvimuttiphalānisamsā cāti. — Pañcahi kho āvuso aṅgehi anuggahitā sammādiṭṭhi cetovimuttiphalā ca hoti cetovimuttiphalānisamsā ca, paññāvimuttiphalā ca hoti paññāvimuttiphalānisamsā ca: Idh' āvuso sammādiṭṭhi silānuggahitā ca hoti sutānuggahitā ca hoti sākacchānuggahitā ca hoti samathānuggahitā ca hoti vipassanānuggahitā ca hoti. Imehi kho āvuso pañcahi aṅgehi anuggahitā sammādiṭṭhi cetovimuttiphalā ca hoti cetovimuttiphalānisamsā ca, paññāvimuttiphalā ca hoti paññāvimuttiphalānisamsā cāti.

Kati pan' āvuso bhavā ti. — Tayo 'me āvuso bhavā: kāmabhavo rūpabhavo arūpabhavo ti. — Katham pan' āvuso āyatim punabbhavābhinibbatti hotiti. — Avijjānīvaraṇānam kho āvuso sattānam taṇhāsamyojanānam tatratrābhinandana evam āyatim punabbhavābhinibbatti hotiti. — Katham pan' āvuso āyatim punabbhavābhinibbatti na hotiti. — Avijjāvirāgā kho āvuso vijuppādā taṇhānirodhā evam āyatim punabbhavābhinibbatti na hotiti.

Katamam pan' āvuso paṭhamam jhānan - ti. — Idh' āvuso bhikkhu vivicca' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharati, idam vuccat' āvuso paṭhamam jhānan - ti. — Paṭhamam pan' āvuso jhānam kataṅgikan - ti. — Paṭhamam kho āvuso jhānam pañcaṅgikam: Idh' āvuso paṭhamam jhānam samāpannassa bhikkhuno vitakko ca vattati vicāro ca pīti ca sukhañ - ca cittekaggatā ca. Paṭhamam kho āvuso jhānam evam pañcaṅgikan - ti. — Paṭhamam pan' āvuso jhānam kataṅgavippahinam kataṅgasamannāgata - ti. — Paṭhamam kho āvuso jhānam pañcaṅgavippahinam pañcaṅgasamannāgata: Idh' āvuso paṭhamam jhānam samāpannassa bhikkhuno kāmacchando pahino hoti, byāpādo pahino hoti, thinamiddham pahinam hoti, uddhaccakukkuccam

pahinām hoti, vicikicchā pahinā hoti. vitakko ca vattati vi-

cāro ca pīti ca sukhañ - ca cittekaggatā ca. Paṭhamam kho

āvuso jhānam evam pañcaṅgavippahinām pañcaṅgasamannā-

gatan - ti.

Pañc' imāni āvuso indriyāni nānāvisayāni nānāgocarāni,

na aññamaññassa gocaravisayam paccanubhonti, seyyathidam

cakkhundriyam sotindriyam ghānindriyam jivhindriyam kāyin-

driyam. Imesam kho āvuso pañcannam indriyānam nānā-

visayānam nānāgocarānam na aññamaññassa gocaravisayam

paccanubhontānam kiṁ paṭisaraṇam, ko ca nesam gocara-

visayam paccanubhotiti. — Pañc' imāni āvuso indriyāni

nānāvisayāni nānāgocarāni, na aññamaññassa gocaravisayam

paccanubhonti, seyyathidam cakkhundriyam sotindriyam

ghānindriyam jivhindriyam kāyindriyam. Imesam kho āvuso

pañcannam indriyānam nānāvisayānam nānāgocarānam na

aññamaññassa gocaravisayam paccanubhontānam mano paṭi-

saraṇam, mano ca nesam gocaravisayam paccanubhotiti.

Pañc' imāni āvuso indriyāni, seyyathidam cakkhun-

driyam sotindriyam ghānindriyam jivhindriyam kāyindriyam.

Imāni kho āvuso pañc' indriyāni kiṁ paṭicca tiṭṭhantiti. —

Pañc' imāni āvuso indriyāni, seyyathidam cakkhundriyam

sotindriyam ghānindriyam jivhindriyam kāyindriyam. Imāni

kho āvuso pañc' indriyāni āyūm paṭicca tiṭṭhantiti. — Āyu

pan' āvuso kiṁ paṭicca tiṭṭhatiti. — Āyu usmām paṭicca

tiṭṭhatiti. — Usmā pan' āvuso kiṁ paṭicca tiṭṭhatiti. — Usmā

āyūm paṭicca tiṭṭhatiti. — Idān' eva kho mayam āvuso āyasmato

Sāriputtassa bhāsitam evam ājānāma: āyu usmām

paṭicca tiṭṭhatiti, idān' eva kho mayam āyasmato Sāriputtassa

bhāsitam evam ājānāma: usmā āyūm paṭicca tiṭṭhatiti.

Yathākatham pan' āvuso imassa bhāsitassa attho daṭṭhabbo

ti. — Tena h' āvuso upaman - te karissāmi, upamāya p' idh'

ekacce viññū purisā bhāsitassa attham ājānanti. Seyyathā

pi āvuso telappadipassa jhāyato accim paṭicca ābhā paññā-

yati. ābhām paṭicca acci paññāyati, evam - eva kho āvuso

āyu usmām paṭicca tiṭṭhati, usmā ca āyūm paṭicca tiṭṭhatiti.

Te va nu kho āvuso āyusaṅkhārā te vedaniyā dhammā,

udāhu aññe āyusaṅkhārā aññe vedaniyā dhammā ti. — Na

kho āvuso te va āyusañkhārā te vedaniyā dhammā. Te ca āvuso āyusañkhārā abhaviṁsu te vedaniyā dhammā, na - y - idam saññāvedayitanirodhaṁ samāpannassa bhikkhuno vuṭṭhānam paññāyetha. Yasmā ca kho āvuso aññe āyusañkhārā aññe vedaniyā dhammā, tasmā saññāvedayitanirodhaṁ samāpannassa bhikkhuno vuṭṭhānam paññāyatiti. — Yadā nu kho āvuso imam kāyam kati dhammā jahanti athāyam kāyo ujjhito avakkhitto seti yathā kaṭṭhaṁ acetanañ - ti. — Yadā kho āvuso imam kāyam tayo dhammā jahanti: āyu usmā ca viññānam, athāyam kāyo ujjhito avakkhitto seti yathā kaṭṭhaṁ acetanañ - ti. — Yvāyam āvuso mato kālakato yo cāyam bhikkhu saññāvedayitanirodhaṁ samāpanno, imesam kiṁ nānākaraṇan - ti. — Yvāyam āvuso mato kālakato, tassa kāyasañkhārā niruddhā paṭipassaddhā, vacīsañkhārā niruddhā paṭipassaddhā, cittasañkhārā niruddhā paṭipassaddhā, āyu parikkhiṇo, usmā vūpasantā, indriyāni viparibhinnāni; yo cāyam bhikkhu saññāvedayitanirodhaṁ samāpanno, tassa pi kāyasañkhārā niruddhā paṭipassaddhā, vacīsañkhārā niruddhā paṭipassaddhā, cittasañkhārā niruddhā paṭipassaddhā, āyu aparikkhiṇo, usmā avūpasantā, indriyāni vippasannāni. Yvāyam āvuso mato kālakato yo cāyam bhikkhu saññāvedayitanirodhaṁ samāpanno, idam tesam nānākaraṇan - ti.

Kati pan' āvuso paccayā adukkhamasukhāya cetovimuttiyā samāpattiyā ti. — Cattāro kho āvuso paccayā adukkhamasukhāya cetovimuttiyā samāpattiyā: Idh' āvuso bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānam atthagamā adukkham asukham upekhāsatipārisuddhim catutham jhānam upasampajja viharati. Ime kho āvuso cattāro paccayā adukkhamasukhāya cetovimuttiyā samāpattiyā ti. — Kati pan' āvuso paccayā animittāya cetovimuttiyā samāpattiyā ti. — Dve kho āvuso paccayā animittāya cetovimuttiyā samāpattiyā: sabbanimittānañ - ca amanasikāro, animittāya ca dhātuyā manasikāro. Ime kho āvuso dve paccayā animittāya cetovimuttiyā samāpattiyā ti. — Kati pan' āvuso paccayā animittāya cetovimuttiyā ṭhitiyā ti. — Tayo kho āvuso paccayā animittāya cetovimuttiyā

ṭhitiyā: sabbanimittānañ - ca amanasikāro, animittāya ca dhātuyā manasikāro, pubbe ca abhisainkhāro. Ime kho āvuso tayo paccayā animittāya cetovimuttiyā ṭhitiyā ti. — Kati pan' āvuso paccayā animittāya cetovimuttiyā vuṭṭhānāyāti. — Dve kho āvuso paccayā animittāya cetovimuttiyā vuṭṭhānāyā: sabbanimittānañ - ca manasikāro, animittāya ca dhātuyā amanasikāro. Ime kho āvuso dve paccayā animittāya cetovimuttiyā vuṭṭhānāyāti.

Yā cāyām āvuso appamāñā cetovimutti yā ca ākiñcaññā cetovimutti yā ca suññatā cetovimutti yā ca animittā cetovimutti, ime dhammā nānaṭṭhā c' eva nānābyañjanā ca, udāhu ekaṭṭhā, byañjanam - eva nānan - ti. — Yā cāyām āvuso appamāñā cetovimutti yā ca ākiñcaññā cetovimutti yā ca suññatā cetovimutti yā ca animittā cetovimutti, atthi kho āvuso pariyāyo yām pariyāyām āgamma ime dhammā nānaṭṭhā c' eva nānābyañjanā ca, atthi ca kho āvuso pariyāyo yām pariyāyām āgamma ime dhammā ekaṭṭhā, byañjanam - eva nānam. Katamo c' āvuso pariyāyo yām pariyāyām āgamma ime dhammā nānaṭṭhā c' eva nānābyañjanā ca: Idh' āvuso bhikkhu mettāsaṅgatena cetasā ekañ disañ pharitvā viharati, tathā dutiyām tathā tatiyām tathā catutthiñ, iti uddham - adho tiriyañ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsaṅgatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Karuṇāsaṅgatena cetasā — pe — muditāsaṅgatena cetasā — upekhāsaṅgatena cetasā ekañ disañ pharitvā viharati, tathā dutiyām tathā tatiyām tathā catutthiñ, iti uddham - adho tiriyañ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekhāsaṅgatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Ayañ vuccat' āvuso appamāñā cetovimutti. Katamā c' āvuso ākiñcaññā cetovimutti: Idh' āvuso bhikkhu sabbaso viññānañcāyatanañ samatikkamma na - tthi kiñciti ākiñcaññāyatanañ upasampajja viharati. Ayañ vuccat' āvuso ākiñcaññā cetovimutti. Katamā c' āvuso suññatā cetovimutti: Idh' āvuso bhikkhu arañagato vā rukkhamūlagato vā suññāgāragato vā iti pañisañcikkhati: suññam - idam attena vā attaniyena vā ti.

Ayam vuccat' āvuso suññatā cetovimutti. Katamā c' āvuso animittā cetovimutti: Idh' āvuso bhikkhu sabbanimittānam amanasikārā animittām cetosamādhīm upasampajja viharati. Ayam vuccat' āvuso animittā cetovimutti. Ayam kho āvuso pariyāyo yaṁ pariyāyam āgama ime dhammā nānaṭṭhā c' eva nānābyañjanā ca. Katamo c' āvuso pariyāyo yaṁ pariyāyam āgama ime dhammā ekaṭṭhā, byañjanam - eva nānām: Rāgo kho āvuso pamānakaraṇo, doso pamānakaraṇo, moho pamānakaraṇo; te khīñāsavassa bhikkhuno pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā āyatim anuppāda-dhammā. Yāvatā kho āvuso appamāñā cetovimuttiyo akuppā tāsam cetovimutti aggam - akkhāyati, sā kho panākuppā cetovimutti suññā rāgena suññā dosena suññā mohena. Rāgo kho āvuso kiñcano, doso kiñcano, moho kiñcano, te khīñāsavassa bhikkhuno pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā āyatim anuppādadhammā. Yāvatā kho āvuso ākiñcaññā cetovimuttiyo akuppā tāsam cetovimutti aggam - akkhāyati, sā kho panākuppā cetovimutti suññā rāgena suññā dosena suññā mohena. Rāgo kho āvuso nimittakaraṇo, doso nimittakarano, moho nimitta-karaṇo, te khīñāsayassa bhikkhuno pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabhāvakatā āyatim anuppādadhammā. Yāvatā kho āvuso animittā cetovimuttiyo akuppā tāsam cetovimutti aggam - akkhāyati, sā kho panākuppā cetovimutti suññā rāgena suññā dosena suññā mohena. Ayam kho āvuso pariyāyo yaṁ pariyāyam āgama ime dhammā ekaṭṭhā, byañjanam - eva nānan - ti.

Idam - avoc' āyasmā Sāriputto. Attamano āyasmā Mahākoṭṭhito āyasmato Sāriputtassa bhāsitām abhinanditī.

44.

Evam - me sutam. Ekam samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veļuvane Kalandakanivāpe. Atha kho Visākho upāsako yena Dhammadinnā bhikkhunī ten' upasāṅkami, upasāṅkamitvā Dhammadinnam bhikkhuniṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisidi. Ekamantaṁ nisinno kho Visākho upāsako Dhammadinnam bhikkhuniṁ etad - avoca:

Sakkāyo sakkāyo ti ayye vuccati. Katamo nu kho ayye sakkāyo vutto Bhagavatā ti. — Pañca kho ime āvuso Viśākha upādānakkhandhā sakkāyo vutto Bhagavatā, seyyathidaṁ rūpupādānakkhandho vedanupādānakkhandho saññupādānakkhandho sañkhārupādānakkhandho viññāṇupādānakkhandho. Ime kho āvuso Viśākha pañc' upādānakkhandhā sakkāyo vutto Bhagavatā ti. Sādh' ayye ti kho Visākho upāsako Dhammadinnāya bhikkhuniyā bhāsitam abhinanditvā anumoditvā Dhammadinnam bhikkhuniṁ uttariṁ pañham apucchi: Sakkāyasamudayo sakkāyasamudayo ti ayye vuccati. Katamo nu kho ayye sakkāyasamudayo vutto Bhagavatā ti. — Yā 'yam āvuso Viśākha tañhā ponobhavikā nandirāgasahagatā tatrataotrābhinandini. seyyathidaṁ kāmatatañhā bhava-tatañhā vibhavatañhā, ayam kho āvuso Viśākha sakkāyasamudayo vutto Bhagavatā ti. — Sakkāyanirodho sakkāyanirodho ti ayye vuccati. Katamo nu kho ayye sakkāyanirodho vutto Bhagavatā ti. — Yo kho āvuso Viśākha tassā yeva tañhāya asesavirāganirodho cāgo paṭinissaggo mutti anālayo, ayam kho āvuso Viśākha sakkāyanirodho vutto Bhagavatā ti. — Sakkāyanirodhagāminī paṭipadā sakkāyanirodhagāminī paṭipadā ti ayye vuccati. Katamā nu kho ayye sakkāyanirodhagāminī paṭipadā vuttā Bhagavatā ti. — Ayam - eva kho āvuso Viśākha ariyo atthaṅgiko maggo sakkāyanirodhagāminī paṭipadā vuttā Bhagavatā, seyyathidaṁ sammādiṭṭhi sammāsañkappo sammāvācā sammākammanto sammāājivo sammāvāyāmo sammāsati sammāsamādhiti. — Tañ - ñeva nu kho ayye upādānam te pañc' upādānakkhandhā, udāhu aññatra pañcāh' upādānakkhandhehi upādānan - ti. — Na kho āvuso Viśākha tañ - ñeva upādānam te pañc' upādānakkhandhā,

na pi aññatra pañcaḥ' upādānakkhandhehi upādānam. Yo
kho āvuso Visākha pañcas' upādānakkhandhesu chandarāgo
tam tattha upādānan-ti.

Katham pan' ayye sakkāyadiṭṭhi hotiti. — Idh' āvuso Visākha assutavā puthujjano ariyānam adassāvī ariyadhammassa akovido ariyadhamme avinito, sappurisānam adassāvī sappurisadhammassa akovido sappurisadhamme avinito, rūpām attato samanupassati, rūpavantam vā attānam, attani vā rūpām, rūpasmim vā attānam; vedanām attato samanupassati, vedanāvantaṁ vā attānam, attani vā vedanām, vedanāya vā attānam; saññām attato samanupassati, saññāvantam vā attānam, attani vā saññām, saññāya vā attānam; saṅkhāre attato samanupassati, saṅkhārvantaṁ vā attānam, attani vā saṅkhāre, saṅkhāresu vā attānam; viññāpām attato samanupassati, viññānavantaṁ vā attānam, attani vā viññānam, viññāṇasmim vā attānam. Evam kho āvuso Visākha sakkāyadiṭṭhi hotiti. — Katham pan' ayye sakkāyadiṭṭhi na hotiti. — Idh' āvuso Visākha sutavā ariyasāvako ariyānam dassāvī ariyadhammassa kovido ariyadhamme suvinito, sappurisānam dassāvī sappurisadhammassa kovido sappurisadhamme suvinito, na rūpām attato samanupassati, na rūpavantam attānam, na attani rūpām, na rūpasmim attānam; na vedanām attato samanupassati, na vedanāvantaṁ attānam, na attani vedanām, na vedanāya attānam; na saññām attato samanupassati, na saññāvantam attānam, na attani saññām, na saññāya attānam; na saṅkhāre attato samanupassati, na saṅkhārvantaṁ attānam, na attani saṅkhāre, na saṅkhāresu attānam; na viññāpām attato samanupassati, na viññānavantaṁ attānam, na attani viññānam, na viññāṇasmim attānam. Evam kho āvuso Visākha sakkāyadiṭṭhi na hotiti.

Katamo pan' ayye ariyo aṭṭhaṅgiko maggo ti. — Ayam eva kho āvuso Visākha ariyo aṭṭhaṅgiko maggo, seyyathidaṁ sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā sammākammanto sammāājivo sammāvāyāmo sammāsatī sammāsamādhiti. — Ariyo pan' ayye aṭṭhaṅgiko maggo saṅkhato udāhu asaṅkhato ti. — Ariyo kho āvuso Visākha aṭṭhaṅgiko maggo

saṅkhato ti. — Ariyena nu kho ayye atṭhaṅgikena maggena tayo khandhā saṅgahitā, udāhu tīhi khandhehi ariyo atṭhaṅgiko maggo saṅgahito ti. — Na kho āvuso Visākha ariyena atṭhaṅgikena maggena tayo khandhā saṅgahitā, tīhi ca kho āvuso Visākha khandhehi ariyo atṭhaṅgiko maggo saṅgahito. Yā c' āvuso Visākha sammāvācā yo ca sammākammanto yo ca sammājīvo, ime dhammā silakkhandhe saṅgahitā; yo ca sammāvāyāmo yā ca sammāsatī yo ca sammāsamādhi, ime dhammā samādhikkhandhe saṅgahitā; yā ca sammādiṭṭhi yo ca sammāsaṅkappo, ime dhammā paññākkhandhe saṅgahitā ti. — Katamo pan' ayye samādhi, katame samādhinimittā, katame samādhiparikkhārā, katamā samādhībhāvanā ti. — Yā kho āvuso Visākha cittassa ekaggatā ayām samādhi, cattāro satipaṭṭhānā samādhinimittā, cattāro sammappadhānā samādhiparikkhārā, yā tesam yeva dhammānaṁ āsevanā bhāvanā bahulikammam ayām tattha samādhībhāvanā ti.

Kati pan' ayye saṅkhārā ti. — Tayo 'me āvuso Visākha saṅkhārā: kāyasaṅkhāro vacisaṅkhāro cittasaṅkhāro ti. — Katamo pan' ayye kāyasaṅkhāro, katamo vacisaṅkhāro, katamo cittasaṅkhāro ti. — Assāsapassāsā kho āvuso Visākha kāyasaṅkhāro, vitakkavicārā vacisaṅkhāro, saññā ca vedanā ca cittasaṅkhāro ti. — Kasmā pan' ayye assāsapassāsā kāyasaṅkhāro, kasmā vitakkavicārā vacisaṅkhāro, kasmā saññā ca vedanā ca cittasaṅkhāro ti. — Assāsapassāsā kho āvuso Visākha kāyikā ete dhammā kāyapaṭibaddhā, tasmā assāsapassāsā kāyasaṅkhāro. Pubbe kho āvuso Visākha vitakketvā vicāretvā pacchā vācam bhindati, tasmā vitakkavicārā vacisaṅkhāro. Saññā ca vedanā ca cetasikā ete dhammā cittapaṭibaddhā, tasmā saññā ca vedanā ca cittasaṅkhāro ti.

Kathañ - ca pan' ayye saññāvedayitanirodhasamāpatti hotiti. — Na kho āvuso Visākha saññāvedayitanirodham samāpajjanitassa bhikkhuno evam hoti: aham saññāvedayitanirodham samāpajjissan - ti vā, aham saññāvedayitanirodham samāpajjāmiti vā, aham saññāvedayitanirodham samāpanno ti vā, atha khvāssa pubbe va tathā cittam bhāvitam hoti yan - tam tathattāya upanetiti. — Saññāvedayitanirodham

saññāpajjantassa pan' ayye bhikkhuno katame dhammā pañhamām nirujjhanti, yadi vā kāyasañkhāro yadi vā vacisañkhāro yadi vā cittasañkhāro ti. — Saññāvedayitanirodham samāpajjantassa kho āvuso Visākha bhikkhuno pañhamām nirujjhati vacisañkhāro, tato kāyasañkhāro, tato cittasañkhāro ti. — Katham pan' ayye saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhanām hotiti. — Na kho āvuso Visākha saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhahantassa bhikkhuno evam hoti: aham saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhahissan - ti vā, aham saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhahāmiti vā, aham saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhito ti vā, atha khvāssa pubbe va tathā cittam bhāvitam hoti yan - tam tathattāya upanetiti. — Saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhahantassa pan' ayye bhikkhuno katame dhammā pañhamām uppajjanti, yadi vā kāyasañkhāro yadi vā vacisañkhāro yadi vā cittasañkhāro ti. — Saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhitam pan' ayye bhikkhum kati phassā phusantiti. — Saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhitam kho āvuso Visākha bhikkhum tayo phassā phusanti: suññato phasso, animitto phasso, appanihito phasso ti. — Saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhitassa pan' ayye bhikkhuno kiñcinnam cittaṁ hoti kiñpoṇam kiñpabbhāran - ti. — Saññāvedayitanirodhasamāpattiyā vuṭṭhitassa kho āvuso Visākha bhikkhuno vivekaninnam cittaṁ hoti vivekapoṇam viveka-pabbhāran - ti.

Kati pan' ayye vedanā ti. — Tisso kho imā āvuso Visākha vedanā: sukhaṁ vedanā, dukkhaṁ vedanā, adukkhama-sukhaṁ vedanā ti. — Katamā pan' ayye sukhaṁ vedanā, katamā dukkhaṁ vedanā, katamā adukkhama-sukhaṁ vedanā ti. — Yam kho āvuso Visākha kāyikam vā cetasikam vā sukhām sātam vedayitam ayam sukhā vedanā. Yam kho āvuso Visākha kāyikam vā cetasikam vā dukkham asātam vedayitam ayam dukkhaṁ vedanā. Yam kho āvuso Visākha kāyikam vā cetasikam vā n' eva sātam nāsātam vedayitam ayam aduk-

khamasukhā vedanā ti. — Sukhā pan' ayye vedanā kiṁsukhā kiṁdukkhā, dukkhā vedanā kiṁdukkhā kiṁsukhā, adukkhamasukhā vedanā kiṁsukhā kiṁdukkhā ti. — Sukhā kho āvuso Visākha vedanā ṭhitisukhā vipariṇāmadukkhā, dukkhā vedanā ṭhitidukkhā vipariṇāmasukhā, adukkhamasukhā vedanā nānāsukhā aññāna-dukkhā ti. — Sukhāya pan' ayye vedanāya kiṁanusayo anuseti, dukkhāya vedanāya kiṁanusayo anuseti, adukkhamasukhāya vedanāya kiṁanusayo anusetiti. — Sukhāya kho āvuso Visākha vedanāya rāgānusayo anuseti, dukkhāya vedanāya paṭighānusayo anuseti, adukkhamasukhāya vedanāya avijjānusayo anusetiti. — Sabbāya nu kho ayye sukhāya vedanāya rāgānusayo anuseti, sabbāya dukkhāya vedanāya paṭighānusayo anuseti, sabbāya adukkhamasukhāya vedanāya avijjānusayo anusetiti. — Na kho āvuso Visākha sabbāya sukhāya vedanāya rāgānusayo anuseti, na sabbāya dukkhāya vedanāya paṭighānusayo anuseti, na sabbāya adukkhamasukhāya vedanāya avijjānusayo anusetiti. — Sukhāya pan' ayye vedanāya kiṁ pahātabbam, dukkhāya vedanāya kiṁ pahātabbam, adukkhamasukhāya vedanāya kiṁ pahātabban - ti. — Sukhāya kho āvuso Visākha vedanāya rāgānusayo pahātabbo, dukkhāya vedanāya paṭighānusayo pahātabbo, adukkhamasukhāya vedanāya avijjānusayo pahātabbo ti. — Sabbāya nu kbo ayye sukhāya vedanāya rāgānusayo pahātabbo, sabbāya dukkhāya vedanāya paṭighānusayo pahātabbo, sabbāya adukkhamasukhāya vedanāya avijjānusayo pahātabbo ti. — Na kho āvuso Visākha sabbāya sukhāya vedanāya rāgānusayo pahātabbo, na sabbāya dukkhāya vedanāya paṭighānusayo pahātabbo, na sabbāya adukkhamasukhāya vedanāya avijjānusayo pahātabbo. Idh' āvuso Visākha bhikkhu vivicca' eva kāmehi vivieca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāraṁ vivekajām pīti-sukhaṁ paṭhamam jhānam upasampajja viharati, rāga - tena pajahati, na tattha rāgānusayo anuseti. Idh' āvuso Visākha bhikkhu iti paṭisañcikkhati: kuda - ssu nāmāhaṁ tad - āyatanaṁ upasampajja viharissāmi yad - ariyā etarahi āyatanaṁ upasampajja viharantiti, iti anuttaresu vimokhesu piham

upaṭṭhāpayato uppajjati pihāpaccayā domanassām, paṭighantena pajahati, na tattha paṭighānusayo anuseti. Idh' āvuso Visākha bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānam atthagamā adukkhamī asukhamī upekhāsatipārisuddhim catutthamī jhānam upasampajja viharati, avijjan-tena pajahati, na tattha avijjānu-sayo anusetiti.

Sukhāya pan' ayye vedanāya kiṁ paṭibhāgo ti. — Sukhāya kho āvuso Visākha vedanāya dukkhā vedanā paṭibhāgo ti. — Dukkhāya pan' ayye vedanāya kiṁ paṭibhāgo ti. — Dukkhāya kho āvuso Visākha vedanāya sukhā vedanā paṭibhāgo ti. — Adukkhamasukhāya pan' ayye vedanāya kiṁ paṭibhāgo ti. — Adukkhamasukhāya kho āvuso Visākha vedanāya avijjā paṭibhāgo ti. — Avijjāya pan' ayye kiṁ paṭibhāgo ti. — Avijjāya kho āvuso Visākha vijjā paṭibhāgo ti. — Vijaaya pan' ayye kiṁ paṭibhāgo ti. — Vijaaya kho āvuso Visākha vimutti paṭibhāgo ti. — Vimuttiyā pan' ayye kiṁ paṭibhāgo ti. — Vimuttiyā kho āvuso Visākha nibbānam paṭibhāgo ti. — Nibbānassa pan' ayye kiṁ paṭibhāgo ti. — Accasarāvuso Visākha pañhaṁ, nāsakkhi pañhānam pari-yantaṁ gahetum. Nibbānogadham hi āvuso Visākha brahma-cariyām nibbānaparāyanām nibbānapariyosānam. Ākaṇkhamāno ca tvām āvuso Visākha Bhagavantam upasaṅkamitvā etam-athām puccheyyāsi, yathā ca te Bhagavā byākaroti tathā nam dhāreyyāsiti.

Atha kho Visākho upāsako Dhammadinnāya bhikkhuniyā bhāsitām abhinanditvā anumoditvā uṭṭhāy' āsanā Dhammadinnām bhikkhunim abhivādetvā padakkhiṇam katvā yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantām nisidi. Ekamantām nisino kho Visākho upāsako yāvatako ahosi Dhammadinnāya bhikkhuniyā saddhim kathāsallāpo tam sabbain Bhagavato ārocesi. Evam vutte Bhagavā Visākham upāsakam etad-avoca: Paṇḍitā Visākha Dhammadinnā bhikkhuni, mahāpaññā Visākha Dhammadinnā bhikkhuni. Mamañ-ce pi tvām Visākha etam-athām puccheyyāsi, aham-pi tam evam-evam byākareyyām

yathā tam Dhammadinnāya bhikkhuniyā byākataṁ, eso c' ev' etassa attho, evam - etam dhārehiti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamano Visākho upāsako Bhagavato bhāsitam abhinanditi.

CŪLAVEDALLASUTTAM CATUTTHAM.

45.

Evam - me sutam. Ekaṁ samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca:

Cattār' imāni bhikkhave dhammasamādānāni, katamāni cattāri: Atthi bhikkhave dhammasamādānam paccuppanna-sukham āyatim dukkhavipākam. Atthi bhikkhave dhammasamādānam paccuppannadukkhañ - c' eva āyatiñ - ca dukkha-vipākam. Atthi bhikkhave dhammasamādānam paccuppanna-dukkhañ āyatim sukhwipākam. Atthi bhikkhave dhammasamādānam paccuppannasukhañ - c' eva āyatiñ - ca sukha-vipākam.

Katamañ - ca bhikkhave dhammasamādānam paccuppanna-sukham āyatim dukkhavipākam: Santi bhikkhave eke samaṇa-brāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino: na - tthi kāmesu doso ti. Te kāmesu pātabyataṁ āpajjanti. te kho molibaddhāhi paribbājikāhi paricārenti, te evam - āhaṁsu: Kim su nāma te bhonto samaṇabrāhmaṇā kāmesu anāgatabhayaṁ sampassamānā kāmānaṁ pahānam - āhaṁsu kāmānaṁ pariññam paññāpenti; sukho imissā paribbājikāya taruṇāya mudukāya lomasāya bāhāya samphasso ti te kāmesu pātabyataṁ āpajjanti. Te kāmesu pātabyataṁ āpajjitvā kāyassa bhedā paramarāṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapajjanti. Te tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyyanti. Te evam - āhaṁsu: Idam kho te bhonto samaṇabrāhmaṇā kāmesu anāgatabhayaṁ sampassamānā kāmānaṁ pahānam - āhaṁsu kāmānaṁ pariññam paññāpenti, ime hi mayam kāmahetu

kāmanidānam dukkhā tippā katukā vedanā vediyāmāti. Seyathā pi bhikkhave gimhānam pacchime māse māluvāsipātikā phaleyya, atha kho tam bhikkhave māluvābijam aññatarasmin sālamūle nipateyya. Atha kho bhikkhave yā tasmīm sāle adhivatthā devatā sā bhītā saṁviggā santasām āpajjeyya. Atha kho bhikkhave tasmīm sāle adhivatthāya devatāya mittāmaccā nātisālohitā, ārāmadevatā vanadevatā rukkhadevatā, osadhitāvanaspatisu adhivatthā devatā, saṅgamma samāgamma evam samassāseyyūm: Mā bhavām bhāyi, mā bhavām bhāyi, app-eva nām' etam māluvābijam moro vā gileyya mago vā khādeyya davaḍāho vā daheyya vanakammikā vā uddhareyyūm upacikā vā udrabheyyūm, bijam vā pan' assāti. Atha kho tam bhikkhave māluvābijam n' eva moro gileyya na mago khādeyya na davaḍāho daheyya na vanakammikā uddhareyyūm na upacikā udrabheyyūm, bijam pan' assa. Tam pāvussakena meghena abhippavaṭṭam samma-d-eva virūheyya, sā 'ssa māluvālatā tarunā mudukā lomasā vilambini, sā tam sālam upaniseveyya. Atha kho bhikkhave tasmīm sāle adhivatthāya devatāya evam-assa: Kim su nāma te bhonto mittāmaccā nātisālohitā, ārāmadevatā vanadevatā rukkhadevatā, osadhitāvanaspatisu adhivatthā devatā, māluvābije anāgatabhayam sampassamānā saṅgamma samāgamma evam samassāsesūm: mā bhavām bhāyi, mā bhavām bhāyi, app-eva nām' etam māluvābijam moro vā gileyya mago vā khādeyya davaḍāho vā daheyya vanakammikā vā uddhareyyūm upacikā vā udrabheyyūm, bijam vā pan' assāti; sukho imissū māluvālatāya tarunāya mudukāya lomasāya vilambiniyā samphasso ti. Sā tam sālam anuparihareyya, sā tam sālam anupariharitvā upari viṭabhiṇi kareyya, upari viṭabhiṇi karitvā oghanam janeyya, oghanam janetvā ye tassa sālassa mahantā mahantā khandhā te padāleyya. Atha kho bhikkhave tasmīm sāle adhivatthāya devatāya evam-assa: Idam kho te bhonto mittāmaccā nātisālohitā, ārāmadevatā vanadevatā rukkhadevatā, osadhitāvanaspatisu adhivatthā devatā, māluvābije anāgatabhayam sampassamānā saṅgamma samāgamma evam samassāsesūm: mā bhavām bhāyi, mā bhavām bhāyi, app-eva nām' etam māluvābijam moro vā gileyya

mago vā khādeyya davaḍāho vā daheyya vanakammikā vā uddhareyyūm upacikā vā udraheyyūm, abijām vā pan' assāti, yañ - cāham māluyābijahetu dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyāmiti. Evam - eva kho bhikkhave santi eke samana-brāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino: na - tthi kāmesu doso ti. Te kāmesu pātabyatam āpajjanti, te molibaddhāhi paribbājikāhi paricārenti; te evam - āhaṁsu: Kim su nāma te bhonto samaṇabrahmaṇā kāmesu anāgatabhayaṁ sampassamaṇā kāmānam pahānam - āhaṁsu kāmānam pariññam paññāpenti; sukho imissā paribbājikāya tarunāya mudukāya lomasāya bāhāya samphasso ti te kāmesu pātabyatam āpajjanti. Te kāmesu pātabyatam āpajjivā kāyassa bhedā paramarāṇā apāyam duggatiṁ vinipātam nirayam upapajjanti. Te tattha dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyanti. Te evam - āhaṁsu: Idam kho te bhonto samaṇabrahmaṇā kāmesu anāgatabhayaṁ sampassamaṇā kāmānam pahānam - āhaṁsu kāmānam pariññam paññāpenti, ime hi mayam kāmahetu kāmanidānam dukkhā tippā kaṭukā vedanā vediyāmāti. Idam vuccati bhikkhave dhammasamādānam paccuppannasukham āyatim dukkhavipākam.

Katamañ - ca bhikkhave dhammasamādānam paccuppannадukkhañ - e' eva āyatiñ - ca dukkhavipākam: Idha bhikkhave ekacco acelako hoti muttācāro hatthāpalekhano, na ehibhadantiko na tiṭṭhabhadantiko, na abhihaṭam na uddissa-kaṭam na nimantaṇam sādiyati; so na kumbhimukhā pati-ghanhāti na kalopimukhā pati-ghanhāti, na elakamantaram na danḍamantaram na musalamantaram, na dvinnam bhuñ-jamānānam, na gabbhiniyā na pāyamānāya na purisantara-gatāya, na saṅkittisu, na yattha sā upaṭṭhitō hoti, na yattha makkhikā sandasaṇḍacārini, na macchaṁ na māmsam na suram na merayam na thusodakam pibati. So ekāgāriko vā hoti ekālopiko, dvāgāriko vā hoti dvālopiko — sattāgāriko vā hoti sattālopiko; ekissā pi dattiyā yāpeti, dvīhi pi dattihī yāpeti — sattahi pi dattihī yāpeti; ekāhikam - pi āhāram āhāreti, dvīhikam - pi āhāram āhāreti — sattāhikam - pi āhāram āhāreti, iti evarūpam addhamāsikam - pi pariyāyabhattachojojanānuyogam - anuyutto viharati. So sākabhakkho vā

hoti sāmākabhakkho vā hoti nivārabhakkho vā hoti daddulabhakkho vā hoti haṭabhakkho vā hoti kanabhattakkho vā hoti ācāmabhakkho vā hoti piññākabhakkho vā hoti tiṇabhakkho vā hoti gomayabhakkho vā hoti, vanamūlaphalāhāro yāpeti pavattaphalabhoji. So sānāni pi dhāreti masānāni pi dhāreti chavadussāni pi dhāreti pamsukūlāni pi dhāreti tirītāni pi dhāreti ajināni pi dhāreti ajinakkhipam - pi dhāreti kusacīram - pi dhāreti vākacīram - pi dhāreti phalakacīram - pi dhāreti kesakambalam - pi dhāreti vālakambalam - pi dhāreti ulūkapakkham - pi dhāreti; kesamassulocako pi hoti kesamassulocanānuyogam - anuyutto, ubbhātṭhako pi hoti āsanapatikkhitto, ukkuṭiko pi hoti ukkuṭikappadhānam - anuyutto, kanṭakāpassayiko pi hoti kanṭakāpassaye seyyām kappeti, sāyatatiyakam - pi udakorohanānuyogam - anuyutto viharati. Iti evarūpām anekavihitām kāyassa ātāpanaparitāpanānuyogam - anuyutto viharati. So kāyassa bhedā param - maranā apāyām duggatim vinipātam nirayām upapajjati. Idam vuccati bhikkhave dhammasamādānam paccuppannadukkhañ - c' eva āyatiñ - ca dukkhavipākam.

Katamañ - ca bhikkhave dhammasamādānam paccuppannadukkham āyatiñ sukhavipākam: Idha bhikkhave ekacco pakatiyā tibbarāgajātiko hoti, so abhikkhañ rāgajām dukkham domanassam paṭisamvedeti; pakatiyā tibbadosajātiko hoti, so abhikkhañ dosajām dukkham domanassam paṭisamvedeti; pakatiyā tibbamohajātiko hoti, so abhikkhañ mohajām dukkham domanassam paṭisamvedeti. So sahāpi dukkhena sahāpi domanassena assumukho pi rudamāno pari-puṇñam parisuddham brahmacariyām carati. So kāyassa bhedā param - maranā sugatim saggam lokam upapajjati. Idam vuccati bhikkhave dhammasamādānam paccuppannadukkham āyatiñ sukhavipākam.

Katamañ - ca bhikkhave dhammasamādānam paccuppannasukhañ - c' eva āyatiñ - ca sukhavipākam: Idha bhikkhave ekacco pakatiyā na tibbarāgajātiko hoti, so na abhikkhañ rāgajām dukkham domanassam paṭisamvedeti; pakatiyā na tibbadosajātiko hoti, so na abhikkhañ dosajām dukkham domanassam paṭisamvedeti; pakatiyā na tibbamohajātiko

hoti, so na abhikkhaṇam mohajam dukkham domanassam paṭisainvedeti. So vivicca' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharati. Vitakkavicārānam vūpasamā ajjhattam sampsādanam etaso ekodibhāvam avitakkam avicāram samādhijam pītisukham dutiyam jhānam upasampajja viharati. Pitiyā ca virāgā upekhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañ - ca kāyena paṭisainvedeti yan - tam ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihāri ti tatiyam jhānam upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānam athagamā adukkham asukham upekhāsatipārisuddhiṁ catuttham jhānam upasampajja viharati. So kāyassa bhedā param - marañā sugatim saggam lokam upapajjati. Idam vuceati bhikkhave dhammasamādānam paccuppannasukhañ - c' eva āyatiñ - ca sukhavipākam. Imāni kho bhikkhave cattāri dhammasamādānānīti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitam abhinandun - ti.

CŪLADHAMMASAMĀDĀNASUTTAM PAÑCAMAÑ.

46.

Evam - me sutam. Ekañ samayañ Bhagavā Sāvatthiyan viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca:

Yebhuyyena bhikkhave sattā evamkāmā evamchandā evamadhippāyā: aho vata aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā parihāyeyum, itṭhā kantā manāpā dhammā abhivadḍheyunti. Tesam bhikkhave sattānam evamkāmānam evamchandānam evamadhippāyānam aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā abhivadḍhanti, itṭhā kantā manāpā dhammā parihāyanti. Tatra tumhe bhikkhave kam hetum paccethāti. — Bhagavām-

mūlakā no bhante dhammā Bhagavamnettikā Bhagavam-paṭisaraṇā. Sādhu vata bhante Bhagavantam yeva paṭibhātu etassa bhāsitassa attho, Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressanti. — Tena hi bhikkhave sunātha, sādhukam manasikarotha, bhāsissāmīti. Evam - bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca:

Idha bhikkhave assutavā puthujjano ariyānam adassāvī ariyadhammassa akovido ariyadhamme avinīto, sappurisānam adassāvī sappurisadhammassa akovido sappurisadhamme avinīto, sevitabbe dhamme na jānāti asevitabbe dhamme na jānāti, bhajitabbe dhamme na jānāti abhajitabbe dhamme na jānāti. So sevitabbe dhamme ajānanto asevitabbe dhamme ajānanto, bhajitabbe dhamme ajānanto abhajitabbe dhamme ajānanto, asevitabbe dhamme sevati sevitabbe dhamme na sevati, abhajitabbe dhamme bhajati bhajitabbe dhamme na bhajati. Tassa asevitabbe dhamme sevato sevitabbe dhamme asevato, abhajitabbe dhamme bhajato bhajitabbe dhamme abhajato, aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā abhivaddhanti, itṭhā kantā manāpā dhammā parihāyanti, tam kissa hetu: Evam h' etam bhikkhave hoti yathā tam aviddasuno. Sutvā ca kho bhikkhave ariyasāvako ariyānam dassāvī ariyadhammassa kovido ariyadhamme suvinīto, sappurisānam das-sāvī sappurisadhammassa kovido sappurisadhamme suvinīto, sevitabbe dhamme pajānāti asevitabbe dhamme pajānāti, bhajitabbe dhamme pajānāti abhajitabbe dhamme pajānāti. So sevitabbe dhamme pajānanto asevitabbe dhamme pajānanto, bhajitabbe dhamme pajānanto abhajitabbe dhamme pajānanto, asevitabbe dhamme na sevati sevitabbe dhamme sevati, abhajitabbe dhamme na bhajati bhajitabbe dhamme bhajati. Tassa asevitabbe dhamme asevato sevitabbe dhamme sevato, abhajitabbe dhamme abhajato bhajitabbe dhamme bhajato, aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā parihāyanti, itṭhā kantā manāpā dhammā abhivaddhanti, tam kissa hetu: Evam h' etam bhikkhave hoti yathā tam viddasuno.

Cattār' imāni bhikkhave dhammasamādānāni, katamāni cattāri: Atthi bhikkhave dhammasamādānam paccuppanna-dukkhañ - c' eva āyatiñ - ca dukkhavipākam. Atthi bhikkhave

dhammasamādānam paccuppannasukhaṁ āyatim dukkha-vipākaṁ. Atthi bhikkhave dhammasamādānam paccuppanna-dukkhaṁ āyatim sukhavipākaṁ. Atthi bhikkhave dhamma-samādānam paccuppannasukhañ - c' eva āyatiñ - ca sukha-vipākaṁ.

Tatra bhikkhave yam - idam dhammasamādānam paccuppannadukkhañ - c' eva āyatiñ - ca dukkhavipākaṁ, tam avidvā avijjāgato yathābhūtam na - ppajānāti: idam kho dhammasamādānam paccuppannadukkhañ - c' eva āyatiñ - ca dukkha-vipākan - ti. Tam avidvā avijjāgato yathābhūtam appajānanto tam sevati, tam na parivajjeti; tassa tam sevato tam aparivajjayato aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā abhivadḍhanti, iṭṭhā kantā manāpā dhammā parihāyanti, tam kissa hetu: Evam h' etam bhikkhave hoti yathā tam aviddasuno. Tatra bhikkhave yam - idam dhammasamādānam paccuppannasukhaṁ āyatim dukkhavipākaṁ, tam avidvā avijjāgato yathābhūtam na - ppajānāti: idam kho dhammasamādānam paccuppannasukhaṁ āyatim dukkhavipākan - ti. Tam avidvā avijjāgato yathābhūtam appajānanto tam sevati, tam na parivajjeti; tassa tam sevato tam aparivajjayato aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā abhivadḍhanti, iṭṭhā kantā manāpā dhammā parihāyanti, tam kissa hetu: Evam h' etam bhikkhave hoti yathā tam aviddasuno. Tatra bhikkhave yam - idam dhammasamādānam paccuppannadukkhaṁ āyatim sukhavipākaṁ, tam avidvā avijjāgato yathābhūtam na - ppajānāti: idam kho dhammasamādānam paccuppannadukkhaṁ āyatim sukhavipākan - ti. Tam avidvā avijjāgato yathābhūtam appajānanto tam na sevati, tam parivajjeti; tassa tam asevato tam parivajjayato aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā abhivadḍhanti, iṭṭhā kantā manāpā dhammā parihāyanti, tam kissa hetu: Evam h' etam bhikkhave hoti yathā tam aviddasuno. Tatra bhikkhave yam - idam dhammasamādānam paccuppannasukhañ - c' eva āyatiñ - ca sukhavipākaṁ, tam avidvā avijjāgato yathābhūtam na - ppajānāti: idam kho dhammasamādānam paccuppannasukhañ - c' eva āyatiñ - ca sukha-vipākan - ti. Tam avidvā avijjāgato yathābhūtam appajānanto tam na sevati, tam parivajjeti; tassa tam asevato tam parivajjayato

aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā abhivaddhanti, itthā kantā manāpā dhammā parihāyanti, tam kissa hetu: Evam h' etam bhikkhave hoti yathā tam aviddasuno.

Tatra bhikkhave yam - idam dhammasamādānam paccuppannadukkhañ - c' eva āyatiñ - ca dukkhavipākam, tam vidvā vijjāgato yathābhūtam pajānāti: idam kho dhammasamādānam paccuppannadukkhañ - c' eva āyatiñ - ca dukkhavipākan- ti. Tam vidvā vijjāgato yathābhūtam pajānanto tam na sevati, tam parivajjeti; tassa tam asevato tam parivajjayato aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā parihāyanti, itthā kantā manāpā dhammā abhivaddhanti, tam kissa hetu: Evam h' etam bhikkhave hoti yathā tam viddasuno. Tatra bhikkhave yam - idam dhammasamādānam paccuppannasukham āyatim dukkhavipākam, tam vidvā vijjāgato yathābhūtam pajānāti: idam kho dhammasamādānam paccuppannasukham āyatim dukkhavipākan - ti. Tam vidvā vijjāgato yathābhūtam pajānanto tam na sevati, tam parivajjeti; tassa tam asevato tam parivajjayato aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā parihāyanti, itthā kantā manāpā dhammā abhivaddhanti, tam kissa hetu: Evam h' etam bhikkhave hoti yathā tam viddasuno. Tatra bhikkhave yam - idam dhammasamādānam paccuppannadukkham āyatim sukhabipākam, tam vidvā vijjāgato yathābhūtam pajānāti: idam kho dhammasamādānam paccuppannadukkham āyatim sukhabipākan - ti. Tam vidvā vijjāgato yathābhūtam pajānanto tam sevati, tam na parivajjeti; tassa tam sevato tam aparivajjayato aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā parihāyanti, itthā kantā manāpā dhammā abhivaddhanti, tam kissa hetu: Evam h' etam bhikkhave hoti yathā tam viddasuno. Tatra bhikkhave yam - idam dhammasamādānam paccuppannasukhañ - c' eva āyatiñ - ca sukhabipākam, tam vidvā vijjāgato yathābhūtam pajānāti: idam kho dhammasamādānam paccuppannasukhañ - c' eva āyatiñ - ca sukhabipākan - ti. Tam vidvā vijjāgato yathābhūtam pajānanto tam sevati, tam na parivajjeti; tassa tam sevato tam aparivajjayato aniṭṭhā akantā amanāpā dhammā parihāyanti, itthā kantā manāpā dhammā abhivaddhanti, tam kissa hetu: Evam h' etam bhikkhave hoti yathā tam viddasuno.

Katamañ-ca bhikkhave dhammasamādānam paccuppannadukkhañ-c' eva āyatiñ-ca dukkhavipākam: Idha bhikkhave ekacco sahāpi dukkhena sahāpi domanassena pāñātipātī hoti pāñātipātāpacca�ā ca dukkham domanassam pañāvedeti, sahāpi dukkhena sahāpi domanassena adinnādāyi hoti adinnādānapaccayā ca dukkham domanassam pañāvedeti, sahāpi dukkhena sahāpi domanassena kāmesu micchācāri hoti kāmesu micchācārapaccayā ca dukkham domanassam pañāvedeti, sahāpi dukkhena sahāpi domanassena musāvādī hoti musāvādapaccayā ca dukkham domanassam pañāvedeti, sahāpi dukkhena sahāpi domanassena pisuñāvāco hoti pisuñāvācāpaccayā ca dukkham domanassam pañāvedeti, sahāpi dukkhena sahāpi domanassena pharusāvāco hoti pharusāvācāpaccayā ca dukkham domanassam pañāvedeti, sahāpi dukkhena sahāpi domanassena samphappalāpī hoti samphappalāpapaccayā ca dukkham domanassam pañāvedeti, sahāpi dukkhena sahāpi domanassena abhijjhālu hoti abhijjhāpaccayā ca dukkham domanassam pañāvedeti, sahāpi dukkhena sahāpi domanassena byāpannacitto hoti byāpādapaccayā ca dukkham domanassam pañāvedeti, sahāpi dukkhena sahāpi domanassena micchādiñhi hoti micchādiñhipaccayā ca dukkham domanassam pañāvedeti. So kāyassa bhedā param-maraṇā apūyaṁ duggatim vinipātam nirayaṁ upapajjati. Idam vuccati bhikkhave dhammasamādānam paccuppannadukkhañ-c' eva āyatiñ-ca dukkhavipākam.

Katamañ-ca bhikkhave dhammasamādānam paccuppannasukham āyatim dukkhavipākam: Idha bhikkhave ekacco sahāpi sukhena sahāpi somanassena pāñātipātī hoti pāñātipātāpaccaযā ca sukhām somanassam pañāvedeti, sahāpi sukhena sahāpi somanassena adinnādāyi hoti adinnādānapaccayā ca sukhām somanassam pañāvedeti, sahāpi sukhena sahāpi somanassena kāmesu micchācāri hoti kāmesu micchācārapaccayā ca sukhām somanassam pañāvedeti, sahāpi sukhena sahāpi somanassena musāvādī hoti musāvādapaccayā ca sukhām somanassam pañāvedeti, sahāpi sukhena sahāpi somanassena pisuñāvāco hoti pisuñāvācāpaccayā ca

sukham somanassam paṭisamvēdēti, sahāpi sukhena sahāpi somanassena pharusañvāco hoti pharusañvācāpaccayā ca sukham somanassam paṭisamvēdēti, sahāpi sukhena sahāpi somanassena samphappalāpī hoti samphappalāpapaccayā ca sukham somanassam paṭisamvēdēti, sahāpi sukhena sahāpi somanassena abhijjhālu hoti abhijjhāpaccayā ca sukham somanassam paṭisamvēdēti, sahāpi sukhena sahāpi somanassena byāpannacitto hoti byāpādapaccayā ca sukham somanassam paṭisamvēdēti, sahāpi sukhena sahāpi somanassena micchādiṭṭhi hoti micchādiṭṭhipaccayā ca sukham somanassam paṭisamvēdēti. So kāyassa bhedā param-maraṇā apāyam duggatiṁ vinipātam nirayaṁ upapajjati. Idam vuccati bhikkhave dhammasamādānam paccuppannasukham āyatim dukkha-vipākam.

Katamañ-ca bhikkhave dhammasamādānam paccuppannadukkham āyatim sukhavipākam: Idha bhikkhave ekacco sahāpi dukkhena sahāpi domanassena pāñātipātā paṭivirato hoti pāñātipātā veramañipaccayā ca dukkham domanassam paṭisamvēdēti, sahāpi dukkhena sahāpi domanassena adinnādānā paṭivirato hoti adinnādānā veramañipaccayā ca dukkham domanassam paṭisamvēdēti, sahāpi dukkhena sahāpi domanassena kāmesu micchācārā paṭivirato hoti kāmesu micchācārā veramañipaccayā ca dukkham domanassam paṭisamvēdēti, sahāpi dukkhena sahāpi domanassena musāvādā paṭivirato hoti musāvādā veramañipaccayā ca dukkham domanassam paṭisamvēdēti, sahāpi dukkhena sahāpi domanassena pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti pisuṇāya vācāya veramañipaccayā ca dukkham domanassam paṭisamvēdēti, sahāpi dukkhena sahāpi domanassena samphappalāpā paṭivirato hoti samphappalāpā veramañipaccayā ca dukkham domanassam paṭisamvēdēti, sahāpi dukkhena sahāpi domanassena anabhijjhālu hoti anabhijjhāpaccayā ca dukkham domanassam paṭisamvēdēti, sahāpi dukkhena sahāpi domanassena abyāpannacitto hoti abyāpādapaccayā ca dukkham domanassam paṭisamvēdēti, sahāpi

dukkhena sahāpi domanassena sammādiṭṭhi hoti sammādiṭṭhi-paccayā ca dukkham domanassam paṭisamvēdeti. So kāyassa bhedā param-maraṇā sugatim saggam lokam upapajjati. Idam vuccati bhikkhave dhammasamādānam paccuppannadukkham āyatim sukhavipākam.

Katamañ-ca bhikkhave dhammasamādānañ paccuppanna-sukhañ - c' eva āyatiñ - ca sukhavipākam: Idha bhikkhave ekacco sahāpi sukhena sahāpi somanassena pāṇātipātā paṭivirato hoti pāṇātipātā veramaṇipaccayā ca sukhām somanassam paṭisamvēdeti, sahāpi sukhena sahāpi somanassena adinnādānā paṭivirato hoti adinnādānā veramaṇipaccayā ca sukhām somanassam paṭisamvēdeti, sahāpi sukhena sahāpi somanassena kāmesu micchācārā paṭivirato hoti kāmesu micchācārā veramaṇipaccayā ca sukhām somanassam paṭisamvēdeti, sahāpi sukhena sahāpi somanassena musāvādā paṭivirato hoti musāvādā veramaṇipaccayā ca sukhām somanassam paṭisamvēdeti, sahāpi sukhena sahāpi somanassena pisuṇāya vācāya paṭivirato hoti pisuṇāya vācāya veramaṇipaccayā ca sukhām somanassam paṭisamvēdeti, sahāpi sukhena sahāpi somanassena pharusāya vācāya paṭivirato hoti pharusāya vācāya veramaṇipaccayā ca sukhām somanassam paṭisamvēdeti, sahāpi sukhena sahāpi somanassena samphappalāpā paṭivirato hoti samphappalāpā veramaṇipaccayā ca sukhām somanassam paṭisamvēdeti, sahāpi sukhena sahāpi somanassena anabhijjhālu hoti anabhijjhāpaccayā ca sukhām somanassam paṭisamvēdeti, sahāpi sukhena sahāpi somanassena abyāpannacitto hoti abyāpāda-paccayā ca sukhām somanassam paṭisamvēdeti, sahāpi sukhena sahāpi somanassena sammādiṭṭhi hoti sammādiṭṭhi-paccayā ca sukhām somanassam paṭisamvēdeti. So kāyassa bhedā param-maraṇā sugatim saggam lokam upapajjati. Idam vuccati bhikkhave dhammasamādānam paccuppanna-sukhañ - c' eva āyatiñ - ca sukhavipākam. Imāni kho bhikkhave cattāri dhammasamādānāni.

Seyyathā pi bhikkhave tittakālābu visena saṁsaṭṭho, atha puriso āgaccheyya jīvitukāmo amaritukāmo, suhkakāmo dukkhapatikkūlo, tam-enam evam vadeyyuṁ: Ambho purisa, ayam tittakālābu visena saṁsaṭṭho, sace ākaṅkhasi pipa,

tassa te pipato c' eva na - chādessati vanñena pi gandhena pi rasena pi, pītvā ca pana marañam vā nigacchasi marañamattam vā dukkhan - ti. So tam apatiśaṅkhāya pipeyya, na - ppaṭinissajeyya; tassa tam pipato c' eva na - chādeyya vanñena pi gandhena pi rasena pi, pītvā ca pana marañam vā nigaccheyya marañamattam vā dukkham. Tathūpamāham bhikkhave imam dhammasamādānam vadāmi yam - idam dhammasamādānam paccuppannadukkhañ - c' eva āyatīn - ca dukkhavipākam.

Seyyathā pi bhikkhave āpāniyakamiso vanñasampanno gandhasampanno rasasampanno, so ca kho visena saṁsatṭho, atha puriso āgaccheyya jivitukāmo amaritukāmo, sukhakāmo dukkhaṭikkulo, tam - enam evam vadeyyuṁ: Ambho purisa, ayam āpāniyakamiso vanñasampanno gandhasampanno rasasampanno, so ca kho visena saṁsatṭho, sace ākaṅkhasi pipa, tassa te pipato hi kho chādessati vanñena pi gandhena pi rasena pi, pītvā ca pana marañam vā nigacchasi marañamattam vā dukkhan - ti. So tam apatiśaṅkhāya pipeyya, na - ppaṭinissajeyya; tassa tam pipato hi kho chādeyya vanñena pi gandhena pi rasena pi, pītvā ca pana marañam vā nigaccheyya marañamattam vā dukkham. Tathūpamāham bhikkhave imam dhammasamādānam vadāmi yam - idam dhammasamādānam paccuppannasukham āyatim dukkhavipākam.

Seyyathā pi bhikkhave pūtimuttam nānābhessajjehi saṁsatṭham, atha puriso āgaccheyya paṇḍurogi, tam - enam evam vadeyyuṁ: Ambho purisa, idam pūtimuttam nānābhessajjehi saṁsatṭham, sace ākaṅkhasi pipa, tassa te pipato hi kho na - chādessati vanñena pi gandhena pi rasena pi, pītvā ca pana sukhī bhavissasiti. So tam patiśaṅkhāya pipeyya, na - ppaṭinissajeyya; tassa tam pipato hi kho na - chādeyya vanñena pi gandhena pi rasena pi, pītvā ca pana sukhī assa. Tathūpamāham bhikkhave imam dhammasamādānam vadāmi yam - idam dhammasamādānam paccuppannadukkham āyatim sukhavipākam.

Seyyathā pi bhikkhave dadhiñ - ca madhuñ - ca sappiñ - ca phāṇitañ - ca ekajjhām saṁsatṭham, atha puriso āgaccheyya lohitapakkhandiko, tam - enam evam vadeyyuṁ: Ambho purisa,

idam dadhiñ - ca madhuñ - ca sappiñ - ca phānitañ - ca ekajjhām saṁsaṭṭhami, sace ākaikhasi pipa, tassa te pipato c' eva chādessati vannena pi gandhena pi rasena pi, pītvā ca pana sukhi bhavissasiti. So tam paṭisankhāya pipeyya, na-paṭinissajeyya; tassa taṁ pipato c' eva chādeyya vannena pi gandhena pi rasena pi, pītvā ca pana sukhi assa. Tathū-pamāham bhikkhave imam dhammasamādānam vadāmi yam-idam dhammasamādānam paccuppannasukhañ - c' eva āyatiñ - ca sukhavipākam. Seyyathā pi bhikkhave vassānam pacchime māse saradasamaye viddhe vigatavalāhake deve ādicco nabham abbhussakkamāno sabbam ākāsagatam tamagatam abhivihacca bhāsatī ca tapati ca virocati ca, evam - eva kho bhikkhave yam - idam dhammasamādānam paccuppannasukhañ - c' eva āyatiñ - ca sukhavipākam tad - aññe puthusamanabrahmañ(nam) parappavāde abhivihacca bhāsatī ca tapati ca virocati cāti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitam abhinandun - ti.

MAHĀDHAMMASAMĀDĀNASUTTAṂ CHATTHAṂ.

47.

Evam - me sutam. Ekam samayam Bhagavā Sāvatthiyām viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca:

Vimānsakena bhikkhave bhikkhunā parassa cetopariyāyam ājānantena Tathāgate samannesanā kātabbā, sammā-sambuddho vā no vā iti viññānāyāti. — Bhagavāmūlakā no bhante dhammā Bhagavāmnettikā Bhagavāmpaṭisaraṇā. Sādhū vata bhante Bhagavantam yeva paṭibhātu etassa bhāsitassa attho, Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressantiti. — Tena hi bhikkhave sunātha, sādhukam manasikarotha,

bhāsissāmīti. Evam - bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca:

Vimānisakena bhikkhave bhikkhunā parassa cetopariyāyām ājānantena dvisu dhammesu Tathāgato samannesitabbo, cakkhusotaviññeyyesu dhammesu: ye saṅkiliṭṭhā cakkhusotaviññeyyā dharmā saṁvijjanti vā te Tathāgatassa no vā ti. Tam - enām samannesamāno evam jānāti: ye saṅkiliṭṭhā cakkhusotaviññeyyā dharmā na te Tathāgatassa saṁvijjantiti. Yato naṁ samannesamāno evam jānāti: ye saṅkiliṭṭhā cakkhusotaviññeyyā dharmā na te Tathāgatassa saṁvijjantiti, tato naṁ uttarim samannesati: ye vītimissū cakkhusotaviññeyyā dharmā saṁvijjanti vā te Tathāgatassa no vā ti. Tam - enām samannesamāno evam jānāti: ye vītimissā cakkhusotaviññeyyā dharmā na te Tathāgatassa saṁvijjantiti. Yato naṁ samannesamāno evam jānāti: ye vītimissā cakkhusotaviññeyyā dharmā na te Tathāgatassa saṁvijjantiti, tato naṁ uttarim samannesati: ye vodātā cakkhusotaviññeyyā dharmā saṁvijjanti vā te Tathāgatassa no vā ti. Tam - enām samannesamāno evam jānāti: ye vodātā cakkhusotaviññeyyā dharmā saṁvijjanti te Tathāgatassāti. Yato naṁ samannesamāno evam jānāti: ye vodātā cakkhusotaviññeyyā dharmā saṁvijjanti te Tathāgatassāti, tato naṁ uttarim samannesati: dīgharattām samāpanno ayam - āyasmā imam kusalām dhammām udāhu ittarasamāpanno ti. Tam - enām samannesamāno evam jānāti: dīgharattām samāpanno ayam - āyasmā imam kusalām dhammām, nāyam - āyasmā ittarasamāpanno ti. Yato naṁ samannesamāno evam jānāti: dīgharattām samāpanno ayam - āyasmā imam kusalām dhammām, nāyam - āyasmā ittarasamāpanno ti, tato naṁ uttarim samannesati: nāttajjhāpanno ayam - āyasmā bhikkhu yasam - patto, saṁvijjant' assa idh' ekacce ādīnavā ti. Na tāvā bhikkhave bhikkhuno idh' ekacce ādīnavā saṁvijjanti yāvā na nāttajjhāpanno hoti yasam - patto. Yato ca kho bhikkhave bhikkhu nāttajjhāpanno hoti yasam - patto ath' assa idh' ekacce ādīnavā saṁvijjanti. Tam - enām samannesamāno evam jānāti: nāttajjhāpanno ayam - āyasmā bhikkhu yasam - patto, nāssa idh' ekacce ādīnavā saṁvijjantiti. Yato naṁ samannesamāno evam jānāti: nāttajjhāpanno

ayam - āyasmā bhikkhu yasam - patto, nāssa idh' ekacce ādīnavā saṁvijjantī, tato nam uttarīm samannesati: abhayūparato ayam - āyasmā, nāyam - āyasmā bhayūparato, vītarāgattā kāme na sevati khayā rāgassāti. Tam-enam samannesamāno evam jānāti: abhayūparato ayam - āyasmā, nāyam - āyasmā bhayūparato, vītarāgattā kāme na sevati khayā rāgassāti. Tañce bhikkhave bhikkhum pare evam puccheyyūm: Ke pan' āyasmato ākārā ke anvayā yen' āyasmā evam vadesi: abhayūparato ayam - āyasmā, nāyam - āyasmā bhayūparato, vītarāgattā kāme na sevati khayā rāgassāti, sammā byākaramāno bhikkhave bhikkhu evam byākareyya: Tathā hi pana ayam - āyasmā saṅge vā viharanto eko vā viharanto ye ca tattha sugatā ye ca tattha duggatā ye ca tattha gaṇam - anusāsanti ye ca idh' ekacce āmisesu sandissanti ye ca idh' ekacce āmisenā anupalittā, nāyam - āyasmā tam tena avajānāti; sammukhā kho pana mētam Bhagavato sutam sammukhā patīggahitam: Abhayūparato 'ham - asmi, nāham - asmi bhayūparato, vītarāgattā kāme na sevāmi khayā rāgassāti.

Tatra bhikkhave Tathāgato va uttarīm paṭipucchitabbo: Ye saṅkiliṭṭhā cakkhusotaviññeyyā dhammā saṁvijjanti vā te Tathāgatassa no vā ti. Byākaramāno bhikkhave Tathāgato evam byākareyya: Ye saṅkiliṭṭhā cakkhusotaviññeyyā dhammā na te Tathāgatassa saṁvijjantī. Ye vītimissā cakkhusotaviññeyyā dhammā saṁvijjanti vā te Tathāgatassa no vā ti. Byākaramāno bhikkhave Tathāgato evam byākareyya: Ye vītimissā cakkhusotaviññeyyā dhammā na te Tathāgatassa samvijjantī. Ye vodātā cakkhusotaviññeyyā dhammā samvijjanti vā te Tathāgatassa no vā ti. Byākaramāno bhikkhave Tathāgato evam byākareyya: Ye vodātā cakkhusotaviññeyyā dhammā samvijjanti te Tathāgatassa; etapatho 'ham - asmi etagocaro, no ca tena tammayo ti. Evamvādim kho bhikkhave satthāram arahati sāvakō upa-saṅkamitum dhammasavanāya, tassa satthā dhammām deseti uttaruttarīm pañītapañītam kaṇhasukkasappaṭibhāgam. Yathā yathā kho bhikkhave bhikkhuno satthā dhammām deseti uttaruttarīm pañītapañītam kaṇhasukkasappaṭibhāgam, tathā tathā so tasmiṁ dhamme abhiññāya idh' ekaccam dhammām

dhammesu niṭṭham gacchati, satthari pasidati: sammāsam-buddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgo ti. Tañ - ce bhikkhave bhikkhum pare evam puc-cheyyūnī: Ke pan' āyasmato ākārā ke 'anvayā yen' āyasmā evam vadesi: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgo ti, sammā byākaramāno bhikkhave bhikkhu evam byākareyya: Idhāham āvuso yena Bhagavā ten' upasaṅkamīn dhammasavanāya, tassa me Bhagavā dhammaīn deseti uttaruttarīm pañītapañītam kañha-sukkasappaṭibhāgām. Yathā yathā me āvuso Bhagavā dhammaīn deseti uttaruttarīm pañītapañītam kañhasukka-sappaṭibhāgām, tathā tathā 'ham tasmiṁ dhamme abhiññāya idh' ekaccaīn dhammaīn dhammesu niṭṭham - agamaīn, satthari pasidim: sammāsambuddho Bhagavā, svākkhāto Bhagavatā dhammo, supaṭipanno saṅgo ti.

Yassa kassaci bhikkhave imehi ākārehi imehi padehi imehi byañjanehi Tathāgate saddhā niviṭṭhā hoti mūlajātā patiṭṭhitā, ayam vuccati bhikkhave ākāravatī saddhā dassana-mūlikā dalhā, asaṁhāriyā samayena vā brāhmaṇena vā devena vā Mārena vā Brahmunā vā kenaci vā lokasmin. Evam kho bhikkhave Tathāgate dhammasamannesanā hoti, evañ - ca pana Tathāgato dhammatā susamanniṭṭho hotiti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitaī abhinandun - ti.

VĪMAÑSAKASUTTAṂ SATTAMĀṂ.

48.

Evam - me sutām. Ekaī samayaīn Bhagavā Kosambiyaī viharati Ghositārāme. Tena kho pana samayena Kosambyām bhikkhū bhañdanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññām mukhasattihī vitudantā viharanti; te na c' eva aññamaññām saññāpentī na ca saññattīm upenti, na ca aññamaññām nijjhāpentī na ca nijjhattīm upenti. Atha kho

aññataro bhikkhu yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho so bhikkhu Bhagavantam etad - avoca: Idha bhante Kosambiyam bhikkhū bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattīhi vitudantā viharanti; te na c' eva aññamaññam saññāpenti na ca saññattim upenti, na ca aññamaññam nijjhāpenti na ca nijjhattim upentiti. Atha kho Bhagavā aññatarai bhikkhu āmantesi: Ehi tvam bhikkhu mama vacanena te bhikkhū āmantehi: satthāyasmante āmantetiti. Evam - bhante ti kho so bhikkhu Bhagavato paṭissutvā yena te bhikkhū ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā te bhikkhū etad - avoca: Satthāyasmante āmantetiti. Evam - āvuso ti kho te bhikkhū tassa bhikkhuno paṭissutvā yena Bhagavā ten' upasaṅkamimśu, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidimśu. Ekamantam nisinne kho te bhikkhū Bhagavā etad - avoca: Saccain kira tumhe bhikkhave bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattīhi vitudantā viharatha; te na c' eva aññamaññam saññāpetha na ca saññattim upetha, na ca aññamaññam nijjhāpetha na ca nijjhattim upethāti. — Evam - bhante. — Tam kim maññatha bhikkhave: yasmin tumhe samaye bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattīhi vitudantā viharatha, api nu tumhākam tasmin samaye mettam kāyakammām paccupaṭṭhitam hoti sabrahmacārisu āvī c' eva raho ca, mettam vacikammām paccupaṭṭhitam hoti sabrahmacārisu āvī c' eva raho cāti. — No h' etam - bhante. — Iti kira bhikkhave yasmin tumhe samaye bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattīhi vitudantā viharatha, n' eva tumhākam tasmin samaye mettam kāyakammām paccupaṭṭhitam hoti sabrahmacārisu āvī c' eva raho ca, na mettam vacikammām paccupaṭṭhitam hoti sabrahmacārisu āvī c' eva raho ca, na mettam manokammām paccupaṭṭhitam hoti sabrahmacārisu āvī c' eva raho ca. Atha kiñ - carahi tumhe moghapurisā kiñ jānantā kiñ passantā bhaṇḍanajātā kalahajātā vivādāpannā añña-

maññam mukhasattīhi vitudantā viharatha; te na c' eva añña-maññam saññāpetha na ca saññattim upetha, na ca añña-maññam nijjhāpetha na ca nijjhattim upetha. Tam hi tumhākam moghapurisā bhavissati dīgharattam ahitāya dukkhāyāti.

Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Cha h' ime bhikkhave dhammā sārāṇīyā piyakaraṇā garukaraṇā saṅgahāya avivādāya sāmaggiyā ekibhāvāya saṁvattanti, katame cha: Idha bhikkhave bhikkhuno mettam kāyakammaṁ paccupaṭṭhitam hoti sabrahmacārisu āvi c' eva raho ca. Ayam - pi dhammo sārāṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṅgahāya avivādāya sāmaggiyā ekibhāvāya saṁvattati. Puna ca param bhikkhave bhikkhuno mettam vacikammaṁ p. h. . . raho ca. Ayam - pi dhammo . . . ekibhāvāya saṁvattati. Puna ca param bhikkhave bhikkhuno mettam manokammaṁ p. h. . . raho ca. Ayam - pi dhammo . . . ekibhāvāya saṁvattati. Puna ca param bhikkhave bhikkhu ye te lābhā dhammadikā dhammaladdhā, antamaso pattapariyāpannamattam - pi, tathārūpehi lābhhehi appatīvibhattabhogī hoti sīlavantehi sabrahmacārihi sādhāranabhogī. Ayam - pi dhammo . . . ekibhāvāya saṁvattati. Puna ca param bhikkhave bhikkhu yāni tāni sīlāni akhaṇḍāni acchiddāni asabalāni akammāsāni bhujissāni viññuppasathāni aparāmaṭṭhāni samādhisaṁvattanikāni, tathārūpesu silesu sīlasāmaññagato viharati sabrahmacārihi āvi c' eva raho ca. Ayam - pi dhammo . . . ekibhāvāya saṁvattati. Puna ca param bhikkhave bhikkhu yā 'yāni diṭṭhi ariyā niyyānikā niyyāti takkarassa sammādukkhakkhayāya, tathārūpāya diṭṭhiyā diṭṭhisāmaññagato viharati sabrahmacārihi āvi c' eva raho ca. Ayam - pi dhammo sārāṇīyo piyakaraṇo garukaraṇo saṅgahāya avivādāya sāmaggiyā ekibhāvāya saṁvattati. Imesām kho bhikkhave cha sārāṇīyā dhammā piyakaraṇā garukaraṇā saṅgahāya avivādāya sāmaggiyā ekibhāvāya saṁvattanti. Imesām kho bhikkhave channam sārāṇīyānām dhammānām etām aggām etām saṅgāhikām etām saṅghātanikām yadidām yā 'yāni diṭṭhi ariyā niyyānikā niyyāti takkarassa sammādukkhakkhayāya. Seyyathā pi bhikkhave kūṭagārassa etām aggām etām saṅgāhikām etām saṅghātanikām yadidām kūṭām, evam - eva kho

bhikkhave imesam channam sārāṇīyānam dhammānam —pe—
sammādukkhakkhayāya.

Kathañ - ca bhikkhave yā 'yam ditṭhi ariyā niyyānikā niyyāti takkarassa sammādukkhakkhayāya: Idha bhikkhave bhikkhu araññagato vā rukkhamūlagato vā suññāgāragato vā iti paṭisañcikkhati: Atthi nu kho me tam pariyuṭṭhānam ajjhattam appahinam yenāham pariyuṭṭhānena pariyuṭṭhitacitto yathābhūtam na jāneyyam na passeyyan - ti. Sace bhikkhave bhikkhu kāmarāgapariyuṭṭhito hoti pariyuṭṭhitacitto va hoti. Sace bhikkhave bhikkhu byāpādapariyuṭṭhito hoti pariyuṭṭhitacitto va hoti. Sace bhikkhave bhikkhu thīnamiddhapariyuṭṭhito hoti pariyuṭṭhitacitto va hoti. Sace bhikkhave bhikkhu uddhaceakukkuccapariyuṭṭhito hoti pariyuṭṭhitacitto va hoti. Sace bhikkhave bhikkhu vicikicchāpariyuṭṭhito hoti pariyuṭṭhitacitto va hoti. Sace bhikkhave bhikkhu idhalokacintāya pasuto hoti pariyuṭṭhitacitto va hoti. Sace bhikkhave bhikkhu paralokacintāya pasuto hoti pariyuṭṭhitacitto va hoti. Sace bhikkhave bhikkhu bhañḍanajāto kalahajāto vivādāpanno mukhasattihī vitudanto viharati pariyuṭṭhitacitto va hoti. So evam pajānāti: Na - tthi kho me tam pariyuṭṭhānam ajjhattam appahinam yenāham pariyuṭṭhānena pariyuṭṭhitacitto yathābhūtam na jāneyyam na passeyyam, suppañihitam me mānasam saccānam bodhāyāti. Idam - assa paṭhamam nāñam adhigataṁ hoti ariyam lokuttaram asādhāraṇam puthujjanehi.

Puna ca param bhikkhave ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Imam nu kho aham ditṭhim āsevanto bhāvento bahulikaronto labhāmi paccattam samathaṁ, labhāmi paccattam nibbutin - ti. So evam pajānāti: Imam kho aham ditṭhim āsevanto bhāvento bahulikaronto labhāmi paccattam samathaṁ, labhāmi paccattam nibbutin - ti. Idam - assa dutiyam nāñam adhigataṁ hoti ariyam lokuttaram asādhāraṇam puthujjanehi.

Puna ca param bhikkhave ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yathārūpāyāham ditṭhiyā samannāgato atthi nu kho ito bahiddhā añño samaṇo vā brāhmaṇo vā tathārūpāya ditṭhiyā samannāgato ti. So evam pajānāti: Yathārūpāyāham ditṭhiyā samannāgato na - tthi ito bahiddhā añño samaṇo vā brāhmaṇo

vā tathārūpāya diṭṭhiyā samannāgato ti. Idam - assa tatiyām nānam adhigataṁ hoti ariyām lokuttaram asādhāraṇām puthujjanehi.

Puna ca param bhikkhave ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yathārūpāya dhammatāya diṭṭhisampanno puggalo samannāgato aham - pi tathārūpāya dhammatāya samannāgato ti. Katham-rūpāya ca bhikkhave dhammatāya diṭṭhisampanno puggalo samannāgato: Dhammatā esā bhikkhave diṭṭhisampannassa puggalassa: kiñcāpi tathārūpiṁ āpattiṁ āpajjati yathārūpāya āpattiyā vuṭṭhānam paññāyati, atha kho nam khippam - eva satthari vā viññūsu vā sabrahmacārisu deseti vivarati uttānikaroti, desetvā vivaritvā uttānikatvā āyatim samvaram āpajjati. Seyyathā pi bhikkhave daharo kumāro mando uttānaseyyako hatthena vā pādena vā aṅgāram akkamitvā khippam - eva paṭisamharati, evam - eva kho bhikkhave dhammatā esā diṭṭhisampannassa puggalassa — pe — samvaram āpajjati. So evam pajānāti: Yathārūpāya dhammatāya diṭṭhisampanno puggalo samannāgato aham - pi tathārūpāya dhammatāya samannāgato ti. Idam - assa catuttham nānam adhigataṁ hoti ariyām lokuttaram asādhāraṇām puthujjanehi.

Puna ca param bhikkhave ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yathārūpāya dhammatāya diṭṭhisampanno puggalo samannāgato aham - pi tathārūpāya dhammatāya samannāgato ti. Katham-rūpāya ca bhikkhave dhammatāya diṭṭhisampanno puggalo samannāgato: Dhammatā esā bhikkhave diṭṭhisampannassa puggalassa: kiñcāpi yāni tāni sabrahmacārinām uccāvacāni kiñkarāṇiyāni tattha ussukkam āpanno hoti, atha khvāssa tibbāpekhā hoti adhisilasikkhāya adhicittasikkhāya adhipaññāsikkhāya. Seyyathā pi bhikkhave gāvī taruṇavacchā thambāñ - ca ālumpati vacchakañ - ca apavīnatī, evam - eva kho bhikkhave dhammatā esā diṭṭhisampannassa puggalassa — pe — adhipaññāsikkhāya. So evam pajānāti: Yathārūpāya dhammatāya diṭṭhisampanno puggalo samannāgato aham - pi tathārūpāya dhammatāya samannāgato ti. Idam - assa pañcamam nānam adhigataṁ hoti ariyām lokuttaram asādhāraṇām puthujjanehi.

Puna ca param bhikkhave ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yathārūpāya balatāya ditthisampanno puggalo samannāgato aham - pi tathārūpāya balatāya samannāgato ti. Kathamrūpāya ca bhikkhave balatāya ditthisampanno puggalo samannāgato: Balatā esā bhikkhave ditthisampannassa puggalassa yaṁ Tathāgatappavedite dhammadvinaye desiyamāne atthikatvā manasikatvā sabbacetaso samannāharitvā ohitasoto dhammaṁ sunāti. So evam pajānāti: Yathārūpāya balatāya ditthisampanno puggalo samannāgato aham - pi tathārūpāya balatāya samannāgato ti. Idam - assa chattham nāṇam adhigatam hoti ariyam lokuttaram asādhāraṇam puthujjanehi.

Puna ca param bhikkhave ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yathārūpāya balatāya ditthisampanno puggalo samannāgato aham - pi tathārūpāya balatāya samannāgato ti. Kathamrūpāya ca bhikkhave balatāya ditthisampanno puggalo samannāgato: Balatā esā bhikkhave ditthisampannassa puggalassa yaṁ Tathāgatappavedite dhammadvinaye desiyamāne labhati atthavedam, labhati dhammadvedam, labhati dhammūpasamhitam pāmujiyam. So evam pajānāti: Yathārūpāya balatāya ditthisampanno puggalo samannāgato aham - pi tathārūpāya balatāya samannāgato ti. Idam - assa sattamaṁ nāṇam adhigatam hoti ariyam lokuttaram asādhāraṇam puthujjanehi.

Evaṁ sattangasamannāgatassa kho bhikkhave ariyasāvakassa dhammatā susamanniṭṭhā hoti sotāpattiphalasacchikiriyāya. Evaṁ sattangasamannāgato kho bhikkhave ariyasāvako sotāpattiphalasamannāgato hotiti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitām abhinandun - ti.

KOSAMBIYASUTTAM ATTHAMAM.

49.

Evam-me sutam. Ekam samayam Bhagavā Sāvatthiyām viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad-avoca:

Ekam-idāham bhikkhave samayam Ukkaṭṭhāyām viharāmi Subhagavane sālarājamūle. Tena kho pana bhikkhave samayena Bakassa brahmuno evarūpam pāpakam diṭṭhigatam uppannam hoti: Idam niccam idam dhuvam idam sassataṁ idam kevalam idam acavanadhammaṁ, idam hi na jāyati na jīyati na mīyati na cavati na upapajjati, ito ca pan' aññam uttarim nissaraṇam na-tthiti. Atha khvāhaṁ bhikkhave Bakassa brahmuno cetasā cetoparivitakkam-aññāya seyyathā pi nāma balavā puriso samiñjitam vā bāham pasāreyya pasāritam vā bāham samiñjeyya evam-evaṁ Ukkaṭṭhāyām Subhagavane sālarājamūle antarahito tasmin brahma-loke pāturaḥosim. Addasā kho mām bhikkhave Bako brahmā dūrato va āgacchantam, disvāna mām etad-avoca: Ehi kho mārisa, sāgataṁ mārisa, cirassaiṁ kho mārisa imam pariyāyam-akāsi yadidam idh' āgamanāya. Idam hi mārisa niccam idam dhuvam idam sassataṁ idam kevalam idam acavanadhammaṁ, idam hi na jāyati na jīyati na mīyati na cavati na upapajjati, ito ca pan' aññam uttarim nissaraṇam na-tthiti. Evaṁ vutte aham-bhikkhave Bakam brahmānam etad-avocam: Avijjāgato vata bho Bako brahmā, avijjāgato vata bho Bako brahmā, yatra hi nāma aniccam yeva samānam niccaṁ-ti vakkhati, addhuvam yeva samānam dhuvanti vakkhati, asassataṁ yeva samānam sassatan-ti vakkhati, akevalam yeva samānam kevalan-ti vakkhati, cavanadhammaṁ yeva samānam acavanadhamman-ti vakkhati, yattha ca pana jāyati ca jīyati ca mīyati ca cavati ca upapajjati ca tam tathā vakkhati: idam hi na jāyati na jīyati na mīyati na cavati na upapajjati, santañ-ca pan' aññam uttarim nissaraṇam: na-tth' aññam uttarim nissaraṇam-ti vakkhatiti.

Atha kho bhikkhave Māro pāpimā aññatarām Brahma-pārisajjam anvāvisitvā mām etad-avoca: Bhikkhu bhikkhu, mētam-āsado, mētam-āsado, eso hi bhikkhu brahmā Mahā-

brahmā abhibhū anabhibhūto aññadatthudasō vasavattī issaro
 kattā nimmātā sethō sañjītā vasi pitā bhūtabhabyānam.
 Ahesum kho bhikkhu tayā pubbe samañabrāhmañā lokasmiñ
 pañhavīgarahakā pañhavīgucchakā, āpagarahakā āpajiguc-
 chakā, tejagarahakā tejajigucchakā, vāyagarahakā vāyajiguc-
 chakā, bhūtagarahakā bhūtajigucchakā, devagarahakā deva-
 jigucchakā, Pajāpatigarahakā Pajāpatijigucchakā, Brahma-
 gurahakā Brahmajigucchakā, te kāyassa bhedā pāñupacchedā
 hīne kāye patiññhitā. Ahesum pana bhikkhu tayā pubbe
 samañabrāhmañā lokasmiñ pañhavīpasāmsakā pañhavībhīn-
 dino, āpapasāmsakā āpābhīnandino, tejasasāmsakā tejābhī-
 nandino, vāyapasāmsakā vāyābhīnandino, bhūtatasāmsakā
 bhūtābhīnandino, devatasāmsakā devābhīnandino, Pajāpati-
 pasāmsakā Pajāpatābhīnandino, Brahmatasāmsakā Brahmā-
 bhīnandino, te kāyassa bhedā pāñupacchedā paññe kāye
 patiññhitā. Tan-tāham bhikkhu evam vadāmi: Ingha tvam
 mārisa yad-eva te Brahmā āha tad-eva tvam karohi, mā
 tvam Brahmuno vacanam upātivattittho. Sace kho tvam
 bhikkhu Brahmuno vacanam upātivattissasi, seyyathā pi
 nāma puriso siriñ āgacchantim dandena pañippāñameyya,
 seyyathā pi vā pana bhikkhu puriso narakappapāte papa-
 tanto hatthehi ca pādehi ca pañhavīm virāgeyya, evam sampadam-
 idam bhikkhu tuyham bhavissati. Ingha tvam mārisa yad-
 eva te Brahmā āha tad-eva tvam karohi, mā tvam Brahmuno
 vacanam upātivattittho. Nanu tvam bhikkhu passasi
 brahmim parisam sannisinnan - ti. Iti kho mām bhikkhave
 Māro pāpimā brahmim parisam upanesi. Evam vutte aham
 bhikkhave Māram pāpimantam etad - avocam: Jānāmi kho
 tāham pāpima, mā tvam maññittho: na mām jānātīti, Māro
 tvam - asi pāpima, yo c' eva pāpima Brahmā yā ca Brahma-
 parisā ye ca Brahmāparisajjā sabbe va tava hatthagatā,
 sabbe va tava vasagatā. Tuyham hi pāpima evam hoti: Eso
 pi me assa hatthagato, eso pi me assa vasagato ti. Aham
 kho pana pāpima n' eva tava hatthagato, n' eva tava
 vasagato ti.

Evam vutte bhikkhave Bako brahmā mām etad - avoca:
 Aham hi mārisa niccam yeva samānam niccan - ti vadāmi,

dhuvam̄ yeva samānam̄ dhuvan - ti vadāmi, sassatam̄ yeva samānam̄ sassatan - ti vadāmi, kevalam̄ yeva samānam̄ acavanadhamman - ti vadāmi, yattha ca pana na jāyati na jiyati na miyati na cavati na upapajjati tad evāhaṁ vadāmi: idam̄ hi na jāyati na jiyati na miyati na cavati na upapajjati, asantañ - ca pan' aññam̄ uttarim̄ nissaraṇam̄: na - tth' aññam̄ uttarim̄ nissaraṇam̄ - ti vadāmi. Ahesum̄ kho bhikkhu tayā pubbe samanabrahmañ lokasmiñ, yāvatakam̄ tuyhañ kasiñam̄ āyu tāvatakam̄ tesam̄ tapokammam - eva ahosi, te kho evam̄ jāneyyam̄: santam̄ vā aññam̄ uttarim̄ nissaraṇam̄: atth' aññam̄ uttarim̄ nissaraṇam̄ - ti, asantam̄ vā aññam̄ uttarim̄ nissaraṇam̄: na - tth' aññam̄ uttarim̄ nissaraṇam̄ - ti. Tan - tāham̄ bhikkhu evam̄ vadāmi: Na c' ev' aññam̄ uttarim̄ nissaraṇam̄ dakkhissasi, yāvad - eva ca pana kilamathassa vighātassa bhāgī bhavissasi. Sace kho tvam̄ bhikkhu paṭhavim̄ ajjhosissasi opasāyiko me bhavissasi vatthusāyiko yathākāmakaraṇīyo bāhiteyyo, sace āpañ - tejam̄ - vāyam̄ - bhūte - deve - Pajāpatim̄ - Brahman̄ ajjhosissasi opasāyiko me bhavissasi vatthusāyiko yathākāmakaraṇīyo bāhiteyyo ti. - Aham - pi kho etam̄ Brahme jānāmi: sace paṭhavim̄ ajjhosissāmi opasāyiko te bhavissāmi vatthusāyiko yathākāmakaraṇīyo bāhiteyyo, sace āpañ - tejam̄ - vāyam̄ - bhūte - deve - Pajāpatim̄ - Brahman̄ ajjhosissāmi opasāyiko te bhavissāmi vatthusāyiko yathākāmakaraṇīyo bāhiteyyo. Api ca te aham̄ Brahme gatiñ - ca pajānāmi jutiñ - ca pajānāmi: evam̄ mahiddhiko Bako brahmā, evam̄ mahānubhāvo Bako brahmā, evam̄ mahesakkho Bako brahmā ti. - Yathākathāni pana me tvam̄ mārisa gatiñ - ca pajānāsi jutiñ - ca pajānāsi: evam̄ mahiddhiko Bako brahmā, evam̄ mahānubhāvo Bako brahmā, evam̄ mahesakkho Bako brahmā ti. -

Yāvatā candimasuriyā pariharanti disā bhanti virocanā tāva sahassadhā loko, ettha te vattatī vaso.

Paroparañ - ca jānāsi atho rāgavirāginam̄, itthabhāvaññathābhāvam̄ sattānam̄ āgatim̄ gatin - ti.

Evam̄ kho te aham̄ Brahme gatiñ - ca pajānāmi jutiñ - ca pajānāmi: evam̄ mahiddhiko Bako brahmā, evam̄ mahānubhāvo

Bako brahmā, evam mahesakkho Bako brahmā ti. Atthi kho Brahme aññe tayo kāyā, tattha tvam na jānāsi na passasi, tyāham jānāmi passāmi. Atthi kho Brahme Ābhassarā nāma kāyo yato tvam cuto idhūpapanno, tassa te aticiranivāsenā sā sati muṭṭhā, tena tam tvam na jānāsi na passasi, tam - aham jānāmi passāmi. Evam - pi kho aham Brahme n' eva te samasamo abhiññāya, kuto nīceyyam, atha kho aham - eva tayā bhiyyo. Atthi kho Brahme Subhakinṇā nāma kāyo—Vehapphalā nāma kāyo, tam tvam na jānāsi na passasi, tam - aham jānāmi passāmi. Evam - pi kho aham Brahme n' eva te samasamo abhiññāya, kuto nīceyyam, atha kho aham - eva tayā bhiyyo. Paṭhavim kho aham Brahme paṭhavito abhiññāya yāvatā paṭhaviyā paṭhavattena ananubhūtam tad - abhiññāya paṭhavī nāhosī, paṭhaviyā nāhosī, paṭhavito nāhosī, paṭhavī me ti nāhosī, paṭhavim nābhivadiṁ. Evam - pi kho aham Brahme n' eva te samasamo abhiññāya, kuto nīceyyam, atha kho aham - eva tayā bhiyyo. Āpam kho aham Brahme—tejam kho aham Brahme—vāyam kho aham Brahme—bhūte kho aham Brahme—deve kho aham Brahme—Pajāpatim kho aham Brahme—Brahmām kho aham Brahme—Ābhassare kho aham Brahme—Subhakinṇe kho aham Brahme—Vehapphale kho aham Brahme—Abhibhum kho aham Brahme—sabbam kho aham Brahme sabbato abhiññāya yāvatā sabbassa sabbattena ananubhūtam tad - abhiññāya sabbam nāhosī, sabbasmim nāhosī, sabbato nāhosī, sabbam - me ti nāhosī, sabbam nābhivadim. Evam - pi kho aham Brahme n' eva te samasamo abhiññāya, kuto nīceyyam, atha kho aham - eva tayā bhiyyo ti. — Sace kho te mārisa sabbassa sabbattena ananubhūtam, mā h' eva te rittakam - eva ahosi tucchakam - eva ahosi. Viññānam anidassanam anantam sabbatopabhām, tam paṭhaviyā paṭhavattena ananubhūtam, āpassa āpattena ananubhūtam, tejassa tejattena ananubhūtam, vāyassa vāyattena ananubhūtam, bhūtāpam bhūtattena ananubhūtam, devānam devattena ananubhūtam, Pajāpatissa Pajāpatattena ananubhūtam, brahmānam brahmattena ananubhūtam, Ābhassarānam Ābhassarattena ananubhūtam, Subhakinṇānam Subhakinṇattena ananubhūtam, Vehapphalānam Vehapphalat-

tena ananubhūtaṁ, Abhibhussa Abhibhattena ananubhūtaṁ, sabbassa sabbattena ananubhūtaṁ. Handa ca hi te mārisa antaradhāyāmīti. — Handa ca hi me tvām Brahme antaradhāyassu sace visahasiti. Atha kho bhikkhave Bako brahmā: antaradhāyissāmi samanassa Gotamassa, antaradhāyissāmi samanassa Gotamassāti n' eva - ssu me sakkoti antaradhāyitum. Evaṁ vutte aham bhikkhave Bakam brahmānam etad - avocam: Handa ca hi te Brahme antaradhāyāmīti. — Handa ca hi me tvām mārisa antaradhāyassu sace visahasiti. Atha khvāham bhikkhave tathārūpaṁ iddhābhisaṅkhāraṁ abhisāṅkhāsiṁ: ettāvatā Brahmā ca Brahmaṇarīsa ca Brahmaṇarīsa jā ca saddañ - ca me sossanti na ca mām dakkhīntiti antarahito imām gāthām abhāsim:

Bhave vāham bhayaṁ disvā bhavañ - ca vibhavesinām bhavaṁ nābhivadiṁ kañci nandiñ - ca na upādiyin - ti.

Atha kho bhikkhave Brahmā ca Brahmaṇarīsa ca Brahmaṇarīsa jā ca acchariyabbhutacittajātā ahesum: Acchariyām vata bho, abbhutam vata bho samanassa Gotamassa mahiddhikatā mahānubhāvata, na vata no ito pubbe diṭṭho vā suto vā añño samaṇo vā brāhmaṇo vā evam mahiddhiko evam mahānubhāvo yathā 'yam samano Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito. Bhavarāmāya vata bho pajāya bhavaratāya bhavasammuditāya samūlam bhavaṁ udabbahiti.

Atha kho bhikkhave Māro pāpimā añnataram Brahmaṇarīsa jām anvāvisitvā mām etad - avoca: Sace kho tvām mārisa evam jānāsi, sace tvām evam - anubuddho, mā sāvake upanesi mā pabbajite, mā sāvakānam dhammaṁ desesi mā pabbajitānam, mā sāvakesu gedhim - akāsi mā pabbajitesu. Ahesum kho bhikkhu tayā pubbe samanabrahmaṇā lokasmīm arahanto sammāsambuddhā patijānamānā, te sāvake upanesuṁ pabbajite, sāvakānam dhammaṁ desetvā pabbajitānam, sāvakesu gedhim - akānsu pabbajitesu. Te sāvake upanetvā pabbajite, sāvakānam dhammaṁ desetvā pabbajitānam, sāvakesu gedhikatacittā pabbajitesu, kāyassa bhedā pānu-pacchedā hine kāye patiṭṭhitā. Ahesum pana bhikkhu tayā pubbe samanabrahmaṇā lokasmīm arahanto sammāsambuddhā

patijānamānā, te na sāvake upanesum na pabbajite, na sāvakānam dhammaṁ desesum na pabbajitānām, na sāvakesu gedhim - akamsu na pabbajitesu. Te na sāvake upanetvā na pabbajite, na sūvakānam dhammaṁ desetvā na pabbajitānām, na sāvakesu gedhikatacittā na pabbajitesu, kāyassa bhedā pāṇupacchedā pañīte kāye patiṭhitā. Tan - tāham bhikkhu evam vadāmi: Ingha tvam mārisa apposukko ditthadhammasukhavihāraṁ anuyutto viharassu, anakkhātaṁ kusalam hi mārisa, mā param ovadāhiti. Evam vutte aham bhikkhave Māram pāpimantam etad - avocam: Jānāmi kho tāham pāpima, mā tvam maññittho: na mām jānātiti, Māro tvam - asi pāpima, na mām tvam pāpima hitānukampī evam vadesi, ahitānukampī mām tvam pāpima evam vadesi, tuyham hi pāpima evam hoti: yesam samoṇ Gotamo dhammaṁ desissati te me visayam upātivattissantiti. Asammāsambuddhā ca pana te pāpima samanabrahmaṇā samānā: sammāsambuddh' amhāti patijāniṁsu. Aham kho pana pāpima sammāsambuddho va samāno: sammāsambuddho 'mhi patijānāmi. Desento pi hi pāpima Tathāgato sāvakānam dhammaṁ tādiso va, adesento pi hi pāpima Tathāgato sāvake tādiso va; upanento pi hi pāpima Tathāgato sāvake tādiso va; tam kissa hetu: Tathāgatassa pāpima ye āsavā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmarañiyā te pahinā ucchinnamūlā tālavatthukatā anabhāvakatā āyatim anuppādadhammā. Seyyathā pi pāpima tālo matthakācchinno abhabbo puna virūlhiyā, evam - eva kho pāpima Tathāgatassa ye āsavā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmarañiyā te pahinā ucchinnamūlā tālavatthukatā anabhāvakatā āyatim anuppādadhammā ti.

Itih' idam Mārassa ca analapanatāya Brahmuno ca abhinimantanatāya tasmā imassa veyyākaranassa Brahmaṇimantanikan - t' eva adhivacanan - ti.

50.

Evam me sutam. Ekaṁ samayaṁ āyasmā Mahāmoggallāno Bhaggesu viharati Suṇsumāragire Bhesakalāvane migadāye. Tena kho pana samayena āyasmā Mahāmoggallāno abbhokāse caṇkamati. Tena kho pana samayena Māro pāpimā āyasmato Mahāmoggallānassa kucchigato hoti koṭham-anupaviṭṭho. Atha kho āyasmato Mahāmoggallānassa etad-ahosi: Kin-nu kho me kucchi garugaru viya māsacitam maññe ti. Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno caṇkamā orohitvā vihāram pavisitvā paññatte āsane nisidi. Nisajja kho āyasmā Mahāmoggallāno paccattam yoniso manasikāsi. Addasā kho īyasmā Mahāmoggallāno Māraṁ pāpimantam kucchigatam koṭham-anupaviṭṭham, disvāna Māraṁ pāpimantam etad-avoca: Nikkhama pāpima, nikkhama pāpima, mā Tathāgatam vihesesi mā Tathāgatasāvakam, mā te ahosi dīgharattam ahitāya dukkhāyāti. Atha kho Mārassa pāpimato etad-ahosi: Ajānam-eva kho mām ayam samaṇo apassam evam-āha: nikkhama pāpima, nikkhama pāpima, mā Tathāgatam vihesesi mā Tathāgatasāvakam, mā te ahosi dīgharattam ahitāya dukkhāyāti. Yo pi 'ssa so satthā so pi mām n' eva khippam jāneyya, kuto pana mām ayam sāvako jānissatiti. Atha kho īyasmā Mahāmoggallāno Māraṁ pāpimantam etad-avoca: Evam-pi kho tāham pāpima jānāmi, mā tvam māññittho: na mām jānātīti, Māro tvam-asi pāpima. Tuyham hi pāpima evam hoti: ajānam-eva kho mām ayam samaṇo apassam evam-āha: nikkhama pāpima, nikkhama pāpima, mā Tathāgatam vihesesi mā Tathāgatasāvakam, mā te ahosi dīgharattam ahitāya dukkhāyāti; yo pi 'ssa so satthā so pi mām n' eva khippam jāneyya, kuto pana mām ayam sāvako jānissatiti. Atha kho Mārassa pāpimato etad-ahosi: Jānam-eva kho mām ayam samaṇo passam evam-āha: nikkhama pāpima, nikkhama pāpima, mā Tathāgatam vihesesi mā Tathāgatasāvakam, mā te ahosi dīgharattam ahitāya dukkhāyāti. Atha kho Māro pāpimā

āyasmato Mahāmoggallānassa mukhato uggantvā paccaggale atthāsi.

Addasā kho āyasmā Mahāmoggallāno Māram pāpimantaṁ paccaggale thitam, disvāna Māram pāpimantaṁ etad-avoca: Ettha pi kho tāham pāpima passāmi, mā tvam maññittho: na mām passatīti, eso tvam pāpima paccaggale thito. Bhūtapubbhāham pāpima Dūsī nāma māro ahosiṁ, tassa me Kāli nāma bhaginī, tassā tvam putto, so me tvam bhāgineyyo hosi. Tena kho pana pāpima samayena Kakusandho bhagavā araham sammāsambuddho loke uppanno hoti. Kakusandhassa kho pana pāpima bhagavato arahato sammāsam-buddhassa Vidhura-Sañjivam nāma sāvakayugam ahosi aggam bhaddayugam. Yāvatā kho pana pāpima Kakusandhassa bhagavato arahato sammāsambuddhassa sāvakā nāssu 'dha koci āyasmata Vidhurena samasamo hoti yadidam dhammadesanāya. Iminā kho etam pāpima pariyāyena āyasmato Vidhurassa Vidhuro Vidhuro t' eva samaññā udapādi. Āyasmā pana pāpima Sañjivo araññagato pi rukkhamūlagato pi suññāgāragato pi appakasiren' eva saññāvedayitanirodhā samāpajjati. Bhūta-pubbaṁ pāpima āyasmā Sañjivo aññatarasmiṁ rukkhamūle saññāvedayitanirodhām samāpanno nisinno hoti. Addasāsuṁ kho pāpima gopālakā pasupālakā kassakā pathāvino āyasmantaṁ Sañjivam aññatarasmiṁ rukkhamūle saññāvedayita-nirodhām samāpannam nisinnam, disvāna nesam etad-ahosi: Acchariyam vata bho, abbhutam vata bho, ayam samāno nisinnako va kālakato, handa nam dahāmāti. Atha kho te pāpima gopālakā pasupālakā kassakā pathāvino tīṇā - ca kaṭṭhañ - ca gomayañ - ca saṅkaḍḍhitvā āyasmato Sañjivassa kāye upacinitvā aggiṁ datvā pakkamim̄su. Atha kho pāpi-ma āyasmā Sañjivo tassā rattiyā accayena tāya samāpat-tiyā vuṭṭhahitvā cīvarāni papphotetvā pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya gāmaṁ piṇḍāya pāvisi. Addasāsuṁ kho te pāpima gopālakā pasupālakā kassakā pathāvino āyasmantaṁ Sañjivam piṇḍāya carantam, disvāna nesam etad-ahosi: Acchariyam vata bho, abbhutam vata bho, ayam samāno nisinnako va kālakato, svāyam patisañjivito

ti. Iminā kho etam pāpima pariyāyena āyasmato Sañjīvassa Sañjivo Sañjivo t' eva samaññā udapādi.

Atha kho pāpima Dūsissa mārassa etad-ahosi: Imesam̄ kho aham bhikkhūnam sīlavantānam kalyāṇadhammānam n' eva jānāmi āgatim vā gatim vā, yan-nūnāham brāhmaṇagahapatike anvāviseyyam: etha tumhe bhikkhū sīlavante kalyāṇadhamme akkosatha paribhāsatha rosetha vihesetha, app-eva nāma tumhehi akkosiyamānānam paribhāsiyamānānam rosiyamānānam vihesiyamānānam siyā cittassa aññathattam yathā nam Dūsi māro labhetha otāran - ti. Atha kho te pāpima Dūsi māro brāhmaṇagahapatike anvāvisi: Etha tumhe bhikkhū sīlavante —pe— aññathattam yathā nam Dūsi māro labhetha otāran - ti. Atha kho te pāpima brāhmaṇagahapatikā anvāviṭṭhā Dūsinā mārena bhikkhū sīlavante kalyāṇadhamme akkosanti paribhāsanti rosenti vihesenti: Ime pana mundakā samanakā ibbhā kiṇhā bandhupādāpaccā: jhāyino 'smā jhāyino 'smā ti pattakkhandhā adhomukhā madhurakajātā jhāyanti pajjhāyanti nijjhāyanti apajjhāyanti. Seyyathā pi nāma ulūko rukkhasākhāyam mūsikam magayamāno jhāyati pajjhāyati nijjhāyati apajjhāyati, evam - ev' ime mundakā samanakā itohā kiṇhā bandhupādāpaccā: jhāyino 'smā jhāyino 'smā ti pattakkhandhā adhomukhā madhurakajātā jhāyanti pajjhāyanti nijjhāyanti apajjhāyanti. Seyyathā pi nāma kotthu naditire macche magayamāno jhāyati pajjhāyati nijjhāyati apajjhāyati, evam - ev' ime mundakā — pe — apajjhāyanti. Seyyathā pi nāma bilāro sandhisamalasaṅkaṭire mūsikam magayamāno jhāyatipajjhāyati nijjhāyati apajjhāyati, evam - ev' ime mundakā —pe— apajjhāyanti. Seyyathā pi nāma gadrabho vahacchino sandhisamalasaṅkaṭire jhāyati pajjhāyati nijjhāyati apajjhāyati, evam - ev' ime mundakā samanakā ibbhā kiṇhā bandhupādāpaccā: jhāyino 'smā jhāyino 'smā ti pattakkhandhā adhomukhā madhurakajātā jhāyanti pajjhāyanti nijjhāyanti apajjhāyanti. Ye kho pana pāpima tena samayena manussā kālam karonti yebhuyyena kāyassa bhedā param - marañā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapajjhanti.

Atha kho pāpima Kakusandho bhagavā araham sammā-sambuddho bhikkhū āmantesi: Anvāviṭṭhā kho bhikkhave brāhmaṇagabapatikā Dūsinā mārena: etha tumhe bhikkhū sīlavante kalyāṇadhamme akkosatha paribhāsatha rosetha vi-hesetha, app - eva nāma tumhehi akkosiyamānānam pari-bhāsiyamānānam rosiyamānānam vihesiyamānānam siyā cittassa aññathattam yathā naṁ Dūsi māro labhetha otārañ - ti. Etha tumhe bhikkhave mettāsahagatena cetasā ekam disam pharitvā viharatha, tathā dutiyam tathā tatiyam tathā catutthim, iti uddham - adho tiriyan sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsahagatena cetasā vipulena mabaggatena appamāñena averena abyābajjhena pharitvā viharatha; karunāsahagatena cetasā — pe — muditā-sahagatena cetasā—upekhāsahagatena cetasā ekam disam pharitvā viharatha, tathā dutiyam tathā tatiyam tathā catutthim, iti uddham - adho tiriyan sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyābajjhena pharitvā viharathāti. Atha kho te pāpima bhikkhū Kakusandhena bhagavatā arahatā sammāsam-buddhena evam ovadiyamānā evam anusāsiyamānā araññagatā pi rukkhamūlagatā pi suññāgāragatā pi mettāsahagatena cetasā ekam disam pharitvā viharimsu, tathā dutiyam tathā tatiyam tathā catutthim, iti uddham - adho tiriyan sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyābajjhena pharitvā viharimsu, karunāsahagatena cetasā — pe — muditāsahagatena cetasā—upekhāsahagatena cetasā ekam disam pharitvā viharimsu, tathā dutiyam tathā tatiyam tathā catutthim, iti uddham - adho tiriyan sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyābajjhena pharitvā viharimsu.

Atha kho pāpima Dūsissa mārassa etad - ahosi: Evam - pi kho aham karonto imesam bhikkhūnam sīlavantānam kalyāṇadhammānam n' eva jānāmi āgatim vā gatim vā, yan-nūnāham brāhmaṇagabapatike anvāviseyyam: etha tumhe bhikkhū sīlavante kalyāṇadhamme sakkarotha garukarotha mānetha

pūjetha, app-eva nāma tumhehi sakkariyamānānam garukariyamānānam māniyamānānam pūjiyamānānam siyā cittassa aññathattam yathā nam Dūsi māro labhetha otāran-ti. Atha kho te pāpima Dūsi māro brāhmaṇagahapatike anvāvisi: Etha tumhe bhikkhū sīlavante kalyāṇadhamme sakkarotha garukarotha mānetha pūjetha, app-eva nāma tumhehi sakkariyamānānam garukariyamānānam māniyamānānam pūjiyamānānam siyā cittassa aññathattam yathā nam Dūsi māro labhetha otāran-ti. Atha kho te pāpima brāhmaṇagahapatikā anvāvitthā Dūsinā mārena bhikkhū sīlavante kalyāṇadhamme sakkaronti garukaronti mānenti pūjenti. Ye kho pana pāpima tena samayena manussā kālam karonti yebhuyyena kāyassa bhedā param-maranā sugatim saggam lokam upapajjanti.

Atha kho pāpima Kakusandho bhagavā araham sammā-sambuddho bhikkhū āmantesi: Anvāvitthā kho bhikkhave brāhmaṇagahapatikā Dūsinā mārena: etha tumhe bhikkhū sīlavante kalyāṇadhamme sakkarotha garukarotha mānetha pūjetha, app-eva nāma tumhehi sakkariyamānānam garukariyamānānam māniyamānānam pūjiyamānānam siyā cittassa aññathattam yathā nam Dūsi māro labhetha otāran-ti. Etha tumhe bhikkhave asubhānupassī kāye vihartha, āhāre paṭikkūlasaññino, sabbaloke anabhirata-saññino, sabbasaṅkhāresu aniccānupassino ti. Atha kho te pāpima bhikkhū Kakusandhena bhagavatā arahatā sammā-sambuddhena evam ovadiyamānā evam anusāsiyamānā araññagatā pi rukkhamūlagatā pi suññāgāragatā pi asubhānupassī kāye vihariimsu, āhāre paṭikkūlasaññino, sabbaloke anabhiratasaññino, sabbasaṅkhāresu aniccānupassino.

Atha kho pāpima Kakusandho bhagavā araham sammā-sambuddho pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ adāya āyasmatā Vidhurena pacchāsamaṇena gāmaṁ piṇḍaya pāvisi. Atha kho pāpima Dūsi māro aññataram kumāram anvāvisitvā sakkharām gahetvā āyasmato Vidhurassa sise pahāram adāsi, sisam vobhindi. Atha kho pāpima āyasmā Vidhuro bhinnena sisena lohitena galantena Kakusandham yeva

bhagavantam arahantam sammāsambuddham piṭṭhito piṭṭhito anubandhi. Atha kho pāpima Kakusandho bhagavā arahaṁ sammāsambuddho nāgāpalokitaṁ apalokesi: na vāyām Dūsi māro mattam - aññāsiti. Sahāpalokanāya ea pana pāpima Dūsi māro tambā ca thānā cavi mahānirayañ - ca upapajji. Tassa kho pana pāpima mahānirayassa tayo nāmadheyyā honti: chaphassāyataniko iti pi, saṅkusamāhato iti pi, paccattavedaniyo iti pi. Atha kho mām pāpima niraya-pālā upasaṅkamitvā etad-avocum: Yadā kho te mārisa saṅkunā saiku hadaye samāgaccheyya, atha naṁ ajāneyyā: vassasahassam - me niraye paccamānassūti. So kho abam pāpima bahūni vassāni bahūni vassasatāni bahūni vassasahassāni tasmim mahāniraye apaccim, dasa vassasahassāni tass' eva mahānirayassa ussade apaccim vuṭṭhānimām nāma vedanām vediyamāno. Tassa mayham pāpima evarūpo kāyo hoti seyyathā pi manussassa, evarūpam sisam hoti seyyathā pi macchassa.

Kidiso nirayo āsi yattha Dūsi apaccatha
Vidhuram sāvakam - āsajja Kakusandhañ - ca brāhmaṇam.

Satam āsi ayosaṅkū, sabbe paccattavedanā,
idiso nirayo āsi yattha Dūsi apaccatha
Vidhuram sāvakam - āsajja Kakusandhañ - ca brāhmaṇam.

Yo etam - abhijānāti bhikkhu Buddhassa sāvako,
tādisam bhikkhum - āsajja Kanha dukkham nigacchasi.

Majjhe sarassa tiṭṭhanti vimānā kappaṭhāyino,
veṇuriyavaṇṇā rucirā accimanto pabbassarā.
accharā tattha naccanti puthu nānattavaṇṇiyo.

Yo etam - abhijānāti bhikkhu Buddhassa sāvako,
tādisam bhikkhum - āsajja Kanha dukkham nigacchasi.

Yo ve Buddhena cuditō bhikkhusaṅghassa pekkhato
Migāramātu pāsādām pādaṅguṭṭhena kampayi,

Yo etam - abhijānāti bhikkhu Buddhassa sāvako,
tādisam bhikkhum - āsajja Kanha dukkham nigacchasi.

Yo Vejayantam pāsādām pādaṅguṭṭhena kampayi
iddhibalen' upatthaddho saṁvejesi ca devatā,

Yo etam-abhijānāti bhikkhu Buddhassa sāvako,
tādisām bhikkhum-āsajja Kaṇha dukkham nigacchasi.

Yo Vejayante pāsāde Sakkām so paripucchatī:
api āvuso jānāsi tañhakkhayavimuttiyo,
tassa Sakko viyākāsi pañhami puṭṭho yathātathām,

Yo etam-abhijānāti bhikkhu Buddhassa sāvako,
tādisām bhikkhum-āsajja Kaṇha dukkham nigacchasi.

Yo Brahmānam paripucchatī Sudhammāyām abhito
sabham:
aijāpi te āvuso diṭṭhi yā te diṭṭhi pure ahū,
passasi vītvattantam Brahmaloke pabhassaram,

Tassa Brahmā viyākāsi anupubbaṁ yathātathām:
na me mārisa sā diṭṭhi yā me diṭṭhi pure ahū,

Passāmi vītvattantam Brahmaloke pabhassaram,
so 'ham ajja kathām vajjam: ahām nicco 'mhi sassato,

Yo etam-abhijānāti bhikkhu Buddhassa sāvako,
tādisām bhikkhum-āsajja Kaṇha dukkham nigacchasi.

Yo Mahāneruno kūṭam vimokhena aphassayi,
vanam Pubbavidehānam, ye ca bhūmisayā narā,

Yo etam-abhijānāti bhikkhu Buddhassa sāvako,
tādisām bhikkhum-āsajja Kaṇha dukkham nigacchasi.

Na ve aggi cetayati: ahām bālam dāhāmi ti,
bālo ca jalitam aggim āsajjana sa ḍayhati.

Evaṁ - eva tuvām Māra āsajjana Tathāgataṁ
sayam dāhissasi attānam, bālo aggim va samphusām.

Apuññam pasavi Māro āsajjana Tathāgataṁ;
kin - nu maññasi pāpima: na me pāpam vipaccati.

Karoto cīyati pāpam cirarattāya Antaka;
Māra nibbinda Buddhamhā, āsam - mā kāsi bhikkhusu.

Iti Māraṁ aghat̄esi bhikkhu Bhesakalāvane,
tato so dummano yakkho tatth' ev' antaradhāyathāti.

MĀRATAJJANIYASUTTAṄ DASAMĀM.

CŪLAYAMAKAVAGGO PAṄCAMO.

MŪLAPANNĀSAM NITTĀHITĀM.

51.

Evam - me sutām. Ekām samayaṁ Bhagavā Campāyām viharati Gaggarāya pokkharanīyā tīre mahatā bhikkhusaṅghena saddhim. Atha kho Pesso ca⁺ hathārohaputto Kandarako ca paribbājako yena Bhagavā ten' upasaṅkamimśu, upasaṅkamitvā Pesso hathārohaputto Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdi, Kandarako pana paribbājako Bhagavatā saddhim sammodi, sammodaniyām kathaṁ sārāṇīyam vītisāretvā ekamantam atṭhāsi. Ekamantam tñito kho Kandarako paribbājako tuṇhibhūtam tuṇhibhūtam bhikkhusaṅgham anuviloketvā Bhagavantam etad - avoca: Aechariyām bho Gotama, abbhutam bho Gotama, yāvañ - c' idam bhotā Gotamena sammā bhikkhusaṅgho paṭipādito; ye pi te bho Gotama ahesum atītam - addhānam arahanto sammāsambuddhā te pi bhagavanto etaparamam yeva sammā bhikkhusaṅgham paṭipādesum seyyathā pi etarahi bhotā Gotamena sammā bhikkhusaṅgho paṭipādito; ye pi te bho Gotama bhavissanti anāgatam - addhānam arahanto sammāsambuddhā te pi bhagavanto etaparamam yeva sammā bhikkhusaṅgham paṭipādessanti seyyathā pi etarahi bhotā Gotamena sammā bhikkhusaṅgho paṭipādito ti. — Evam - etam Kandaraka, evam - etam Kandaraka: ye pi te Kandaraka ahesum atītam - addhānam arahanto sammāsambuddhā te pi bhagavanto etaparamam yeva sammā bhikkhusaṅgham paṭipādesum seyyathā pi etarahi mayā sammā bhikkhusaṅgho paṭipādito; ye pi te Kandaraka bhavissanti anāgatam - addhānam arahanto sammāsambuddhā te pi bhagavanto etaparamam yeva sammā bhikkhusaṅgham paṭipādessanti seyyathā pi etarahi mayā sammā bhikkhusaṅgho paṭipādito. Santi hi Kandaraka bhikkhū imasmim bhikkhusaṅghe arahanto khīnāsavā vusitavanto katakaranīyā ohitabhārā anuppattasadatthā parikkhīna-bhavasamyojanā samma - d - aññā vimuttā. Santi pana Kandaraka bhikkhū imasmim bhikkhusaṅghe sekhā santatasilā santatavuttino nipakā nipakavuttino, te catusu satipaṭṭhānesu supaṭṭhitacittā viharanti, katamesu catusu: Idha Kandaraka

bhikkhu kāye kāyānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam, vedanāsu vedanānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam, citte cittānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassam, dhammesu dhammānupassī viharati ātāpī sampajāno satimā vineyya loke abhijjhādomanassan - ti.

Evaṁ vutte Pesso hatthārohaputto Bhagavantam etad-avoca: Acchariyam bhante, abbhutam bhante, yāva supaññattā c'ime bhante Bhagavatā cattāro satipatthānā sattānam visuddhiyā sokapariddavānam samatikkamāya dukkhadomanas-sānam atthagamāya nāyassa adhigamāya nibbānassa sacchikiriyā. Mayam - pi hi bhante gihī odātavasanā kālena kālam imesu catusu satipatthānesu supatthitacittā viharāma: idha mayam bhante kāye kāyānupassī viharāma ātāpino sampajānā satimanto vineyya loke abhijjhādomanassam, vedanāsu vedanānupassī viharāma ātāpino sampajānā satimanto vineyya loke abhijjhādomanassam, citte cittānupassī viharāma ātāpino sampajānā satimanto vineyya loke abhijjhādomanassam, dhammesu dhammānupassī viharāma ātāpino sampajānā satimanto vineyya loke abhijjhādomanassam. Acchariyam bhante, abbhutam bhante, yāvañ - c' idam bhante Bhagavā evam manussagahane evam manussakasaṭe evam manussasātheyye vattamāne sattānam hitāhitam jānāti. Gahanam h' etam bhante yadidam manussā, uttānakam h' etam bhante yadidam pasavo. Aham hi bhante pahomi hatthidammam sāretum, yāvatakena antarena Campam gatāgataim karissati sabbāni tāni sātheyyāni kūṭeyyāni vaṇkeyyāni jimheyyāni pātukarissati. Amhākam pana bhante dāsā ti vā pessā ti vā kammakarā ti vā aññathā ca kāyena samudācaranti aññathā vācāya aññathā ca nesam cittam hoti. Acchariyam bhante, abbhutam bhante, yāvañ - c' idam bhante Bhagavā evam manussagahane evam manussakasaṭe evam manussasātheyye vattamāne sattānam hitāhitam jānāti. Gahanam h' etam bhante yadidam manussā, uttānakam h' etam bhante yadidam pasavo ti. — Evam - etam Pessa, evam - etam Pessa,

gahanam h' etam Pessa yadidam manussā, uttānakam h' etam Pessa yadidam pasavo. Cattāro 'me Pessa puggalā santo samvijjamānā lokasmīm, katame cattāro: Idha Pessa ekacco puggalo attantapo hoti attaparitāpanānuyogam-anuyutto, idha pana Pessa ekacco puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyogam-anuyutto. Idha Pessa ekacco puggalo attantapo ca hoti attaparitāpanānuyogam-anuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogam-anuyutto, idha pana Pessa ekacco puggalo n' ev' attantapo hoti nāttaparitāpanānuyogam-anuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogam-anuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati. Imesam Pessa catunnaṁ puggalānam katamo te puggalo cittam ārādhetiti.

Yvāyam bhante puggalo attantapo attaparitāpanānuyogam-anuyutto ayam me puggalo cittam n' ārādheti. Yo pāyam bhante puggalo parantapo paraparitāpanānuyogam-anuyutto ayam-pi me puggalo cittam n' ārādheti. Yo pāyam bhante puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogam-anuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogam-anuyutto ayam-pi me puggalo cittam n' ārādheti. Yo ca kho ayam bhante puggalo n' ev' attantapo nāttaparitāpanānuyogam-anuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogam-anuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharati, ayam me puggalo cittam ārādhetiti. — Kasmā pana te Pessa ime tayo puggalā cittam n' ārādhetiti. — Yvāyam bhante puggalo attantapo attaparitāpanānuyogam-anuyutto so attānam sukhakāmām dukkhapaṭikkūlam ātāpeti paritāpeti, iminā me ayam puggalo cittam n' ārādheti. Yo pāyam bhante puggalo parantapo paraparitāpanānuyogam-anuyutto so parañ sukhakāmām dukkhapaṭikkūlam ātāpeti paritāpeti, iminā me ayam puggalo cittam n' ārādheti. Yo pāyam bhante puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogam-anuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogam-anuyutto so attānañ-ca parañ-ca sukhakāmē dukkhapaṭikkūle ātāpeti paritāpeti, iminā me ayam puggalo cittam n' ārādheti. Yo

ca kho ayaṁ bhante puggalo n' ev' attantapo nāttapari-tāpanānuyogam - anuyutto na parantapo na parsparitāpanānuyogam - anuyutto, so anattantapo aparantapo diṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapaṭisainvedī brahmabhūtena attanā viharati, iminā me ayaṁ puggalo cittām ārādheti. Handa ca dāni mayaṁ bhante paccchāma, bahukiccā mayaṁ bahukaraṇiyā ti. — Yassa dāni tvaṁ Pessa kālam mañña-siti. Atha kho Pesso hatthārohaputto Bhagavato bhāsitam abhimanditvā anumoditvā utthāy' āsanā Bhagavantam abhi-vādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi.

Atha kho Bhagavā acirapakkante Pesse hatthārohaputte bhikkhū āmantesi: Paṇḍito bhikkhave Pesso hatthārohaputto, mahāpañño bhikkhave Pesso hatthārohaputto; sace bhikkhave Pesso hatthārohaputto muhuttamā nisideyya yāy' assāham īme cattāro puggale vitthārena vibhajāmi, mahatā atthena sam-yutto agamissa. Api ca bhikkhave ettāvatā pi Pesso hatthārohaputto mahatā atthena sam-yutto ti. — Etassa Bhagavā kālo, etassa Sugata kālo, yaṁ Bhagavā īme cattāro puggale vitthārena vibhajeyya, Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressantiti. — Tena hi bhikkhave sunātha sādhukam manasikarotha, bhāsiśāmiti. Evam bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosumi. Bhagavā etad-avoca:

Katamo ca bhikkhave puggalo attantapo attaparitāpanānuyogam - anuyutto: Idha bhikkhave ekacco puggalo ace-lako hoti muttācāro hatthāpalekhano, na ehibhadantiko na tiṭṭhabhadantiko, nābhīhaṭam na uddissakaṭam na nimantaṇam sādiyati; so na kumbhīmukhā patigāhāti na kalopi-mukhā patigāhāti, na eļakamantaram na daṇḍamantaram na musalamantaram, na dvinnam bhuñjamānānam, na gab-bhiniyā na pāyamānāya na purisantaragatāya, na saṅkittisu, na yattha sā upaṭhitō hoti, na yattha makkhikā sanda-sanḍacārinī, na maccham na māṁsam na suram na mera-yam na thusodakam pibati. So ekāgāriko vā hoti ekālopiko, dvāgāriko vā hoti dvālopiko — sattāgāriko vā hoti sattālopiko; ekissā pi dattiyā yāpeti, dvihi pi dattihi yāpeti — sattahi pi dattihi yāpeti; ekāhikam - pi āhāram āhāreti, dvi-

hikam - pi āhāram āhāreti — sattāhikam - pi āhāram āhāreti, iti evarūpam addhamāsikam - pi pariyāyabhattachabhojanānuyogam - anuyutto viharati. So sākabhakkho vā hoti sāmākabhakkho vā hoti nīvārabhakkho vā hoti daddulabhakkho vā hoti haṭabhakkho vā hoti kanabhakkho vā hoti ācāmabhakkho vā hoti piññākabhakkho vā hoti tiṇabhakkho vā hoti gomaya-bhakkho vā hoti; vanamūlaphalāhāro yāpeti pavattaphala-bhoji. So sāñāni pi dhāreti masāñāni pi dhāreti chavadussāni pi dhāreti pamsukūlāni pi dhāreti tirīṭāni pi dhāreti ajināni pi dhāreti ajinakkhipam - pi dhāreti kusacīram - pi dhāreti vākacīram - pi dhāreti phalakacīram - pi dhāreti kesakambalam - pi dhāreti vālakambalam - pi dhāreti ulūkapakkham - pi dhāreti. Kesamassulocako pi hoti kesamassulocanānuyogam - anuyutto, ubbhaṭṭhako pi hoti āsanapatiṭṭhitto, ukkuṭiko pi hoti ukkuṭikappadhānam - anuyutto, kanṭakā-passayiko pi hoti kanṭakāpassaye seyyam kappeti, sāyatatiyakam - pi udakorohanānuyogam - anuyutto viharati. Iti eva-rūpam anekavibitam kāyassa ātāpanaparitāpanānuyogam - anuyutto viharati. Ayam vuccati bhikkhave puggalo attantapo attaparitāpanānuyogam - anuyutto.

Katamo ca bhikkhave puggalo parantapo parapari-tāpanānuyogam - anuyutto: Idha bhikkhave ekacco puggalo orabbhiko hoti sūkariko sākuntiko māgaviko luddo macchaghātako coro coraghātako bandhanāgāriko, ye vā pan' aññe pi keci kurūrakammantā. Ayam vuccati bhikkhave puggalo parantapo paraparitāpanānuyogam - anuyutto.

Katamo ca bhikkhave puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogam - anuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogam - anuyutto: Idha bhikkhave ekacco puggalo rājā vā hoti khattiyo muddhāvasitto brāhmaṇo vā mahāsālo. So puratthimena nagarassa navam santhāgāram kārāpetvā kesamassum ohāretvā kharājinam nivāsetvā sappitelena kāyam abbhañjitvā magavisāñena piṭṭhim kanḍūvamāno santhāgāram pavisati saddhim mahesiyā brāhmaṇena ca purohitena. So tattha anantarahitāya bhūmiyā haritupattāya seyyam kappeti. Ekissā gāviyā sarūpavacchāya yam ekasmīm thane khīram

hoti tena .ājā yāpeti, yam dutiyasmīn thane khīram hoti tena mahesi yāpeti, yam tatiyasmīn thane khīram hoti tena brāhmaṇo purohito yāpeti, yam catutthasmīn thane khīram hoti tena aggim juhanti, avasesena vacchako yāpeti. So evam - āha: Ettakā usabbā haññantu yaññatthāya, ettakā vacchatarā haññantu yaññatthāya, ettikā vacchatariyo haññantu yaññatthāya, ettakā ajā haññantu yaññatthāya, ettakā urabbhā haññantu yaññatthāya, ettakā rukkhā chijjantu yūpaththāya, ettakā dabbhā lüyantu barihisatthāyāti. Ye pi 'ssa te honti dāsā ti vā pessā ti vā kammakarā ti vā te pi dandatajjitā bhayatajjitā assumukhā rudamānā parikammāni karonti. Ayam vuccati bhikkhave puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogam - anuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogam - anuyutto.

Katamo ca bhikkhave puggalo n' ev' attantapo nātta-paritāpanānuyogam - anuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogam - anuyutto, so anattantapo aparantapo diṭṭhe va dhamme niechāto nibbuto sītibhūto sukha-paṭisamvēdi brahmabhūtena attanā viharati: Idha bhikkhave Tathāgato loke uppajjati arahām sammāsambuddho vijjācaranāsampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā deva-manussānam buddho bhagavā. So imām lokām sadevakām samārakām sabrahmakaṁ sassamaṇabrahmaṇīm pajām sadeva-manussām sayam abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammaṇī deseti ādikalyāṇām majjhelyāṇām pariyoṣānakalyāṇām sātthām sabyañjanām, kevalapariṇuṇām parisuddhaṁ brahma-cariyām pakāseti. Tam dhammaṇī sunāti gahapati vā gahapati-putto vā aññatarasmiṁ vā kule paccājāto. So tam dhammaṇī sutvā Tathāgate saddhaṁ paṭilabhati. So tena saddhāpaṭilābhena samannāgato iti paṭisañcikkhati: Sambādho gharīvāso rajāpatho, abbhokāso pabbajjā, na - y - idām sukaram agāram ajjhāvasatā ekantapariṇuṇām ekantaparisuddhaṁ saṅkhali-khitām brahmacariyām caritum, yan - nūnāhaṁ kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyām pabbajeyyan - ti. So aparena samayena appām vā bhogakhandham pahāya mahantām vā bhogakkhandham pahāya,

appam vā nātiparivatṭam pahāya mahantam vā nātiparivatṭam pahāya kesamassuṁ ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajati.

So evam pabbajito samāno bhikkhūnam sikkhāsājivsamāpanno pānātipatṭam pahāya pānātipatṭā paṭivirato hoti, nihitadaṇḍo nihitasattho lajjī dayāpanno sabbapāṇabhūtahitānukampī viharati. Adinnādānam pahāya adinnādāna paṭivirato hoti, dinnādāyi dinnapāṭikañkhī athenena sucibhūtena attanā viharati. Abrahmacariyam pahāya brahma-cārī hoti ārācārī, virato methunā gāṇḍadhammā. Musāvādām pahāya musāvādā paṭivirato hoti, saccavādī saccasandho theto paccayiko avisamvādako lokassa. Pisunām vācam pahāya pisunāya vācāya paṭivirato hoti, ito sutvā na amutra akkhātā imesam bhedāya amutra vā sutvā na imesam akkhātā amūsam bhedāya, iti bhinnānam vā sandhātā sahitānam vā anuppadātā, samaggārāmo samaggarato samagganandī samaggakaranīm vācam bhāsitā hoti. Pharusam vācam pahāya pharusāya vācāya paṭivirato hoti, yā sā vācā nelā kaṇṇasukhā pemaniyā hadayaṅgamā porī bahujanakantā bahujanamanāpā tathārūpiṁ vācam bhāsitā hoti. Samphappalāpam pahāya samphappalāpā paṭivirato hoti, kālavādī bhūtvādī atthavādī dhammavādī vinayavādī, nidhānavatim vācam bhāsitā kālena sāpadesam pariyantavatim atthasamhitain. So bijagāmabhūtagāmasamārambhā paṭivirato hoti. Ekabhāttiko hoti rattūparato, virato vikālabhojanā. Naccagita-vādita-visūk Kadassanā paṭivirato hoti. Mālā-gandha-vilepanadhāraṇa-maṇḍana-vibhūsanaṭṭhānā paṭivirato hoti. Uccāsayana-mahāsayanā paṭivirato hoti. Jātarūparajata-patīggahaṇā paṭivirato hoti. Āmakadhaññapatīggahaṇā paṭivirato hoti. Āmakamamsapatīggahaṇā paṭivirato hoti. Itthikumārikapaṭīggahaṇā paṭivirato hoti. Dāsidāsapaṭīggahaṇā paṭivirato hoti. Ajelakapaṭīggahaṇā paṭivirato hoti. Kukkuṭasūkarapaṭīggahaṇā paṭivirato hoti. Hatthi-gavāssa-valavāpatīggahaṇā paṭivirato hoti. Khettavatthupaṭīggahaṇā paṭivirato hoti. Düteyyapahinagamanānuyogā paṭivirato hoti. Kayavikkayā paṭivirato hoti. Tulākūṭa-kamsakūṭa-mānakūṭā

paṭivirato hoti. Ukkotana-vañcana-nikati-sāciyogā paṭivirato hoti. Chedana-vadha-bandhana-viparāmosa-ālopa-sahasākārā paṭivirato hoti. So santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena, yena yen' eva pakkamati samādāy' eva pakkamati. Seyyathā pi nāma pakkhī sakuṇo yena yen' eva ḍeti sapattabhāro va ḍeti, evam - evam bhikkhu santuṭṭho hoti kāyaparihārikena cīvarena kucchiparihārikena piṇḍapātena, yena yen' eva pakkamati samādāy' eva pakkamati. So iminā ariyena sīlakkhandhena samannāgato ajjhattam anavajjaṣukham paṭisaṁvedeti. So cakkhunā rūpāni disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī; yatvādhikaraṇam - enām cakkhundriyām asaṁvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum tassa samvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyām, cakkhundriye samvaram āpajjati. Sotena saddam sutvā — pe — ghānena gandham ghāyitvā — jivhāya rasaṁ sāyitvā — kāyena phoṭṭhabbam phusitvā — manasā dhammām viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī; yatvādhikaraṇam - enām manindriyām asaṁvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum tassa samvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyām, manindriye samvaram āpajjati. So iminā ariyena indriyasainvarena samannāgato ajjhattam abyāsekasukham paṭisaṁvedeti. So abhikkante paṭikkante sampajānakārī hoti, ālokite vilokite sampajānakārī hoti, samiñjite pasārite sampajānakārī hoti, saṅghātipattacīvaraḍhāraṇe sampajānakārī hoti, asite pīte khāyite sāyite sampajānakārī hoti, uccārapassāvakamme sampajānakārī hoti gate thite nisinne sutte jāgarite bhāsite tuṇhībhāve sampajānakārī hoti.

So iminā ca ariyena sīlakkhandhena samannāgato iminā ca ariyena indriyasainvarena samannāgato iminā ca ariyena satisampajāññena samannāgato vivittam senāsanam bhajati, araññam rukkhamūlam pabbataṁ kandaram giriguham susānam vanapattham abbhokāsaṁ palālapuñjam. So pacchābhuttam piṇḍapātapaṭikkanto nisidati pallaṅkam ābhujitvā, ujum kāyam pañidhāya, parimukham satiṁ upatṭhapetvā.

So abhijjhām loke pahāya vigatābhijjhena cetasā viharati, abhijjhāya cittam parisodheti; byāpādapadosam pahāya abyāpannacitto viharati, sabbapāṇabhūtahitānukampī byāpādapadosā cittam parisodheti; thinamiddham pahāya vigatathinamiddho viharati, ālokasaññi sato sampajāno thīnamiddhā cittam parisodheti; uddhaccakukkuccam pahāya anuddhato viharati, ajjhattam vūpasantacitto uddhaccakukkuccā cittam parisodheti; vicikicchām pahāya tīṇnavicikiccho viharati, akathāmīkathī kusalesu dhammesu vicikicchāya cittam parisodheti.

So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikaraṇe vivic' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharati. Vitakkavicārānam vūpāsamā ajjhattam sampasādanam cetaso ekodibhāvam avitakkam avicāram samādhijam pītisukham dutiyam jhānam upasampajja viharati. Pitiyā ca virāgā upekhako ca viharati sato ca sampajāno sukhañ - ca kāyena paṭisamvedeti yan - tam ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukhavihāri ti tatiyam jhānam upasampajja viharati. Sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānam atthagamā adukkham asukham upekhāsatipārisuddhiṁ catuttham jhānam upasampajja viharati.

So evam samāhite citte parisuddhe pariyođāte anañgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye thite ānej-jappatte pubbenivāsānussatiññāya cittam abhininnāmeti. So anekavihitam pubbenivāsam anussarati, seyyathidam ekam - pi jātiṁ dve pi jātiyo tisso pi jātiyo catasso pi jātiyo pañca pi jātiyo dasa pi jātiyo visatim - pi jātiyo timsam - pi jātiyo cattārisam - pi jātiyo paññāsam - pi jātiyo jātisatam - pi jātisahassam - pi jātisatasahassam - pi aneke pi saṁvatṭakappe aneke pi vivaṭṭakappe aneke pi saṁvatṭa-vivaṭṭakappe: amutr' āsim evamīnāmo evamīgutto evamīvaṇṇo evamāhāro evamī sukhadukkhapaṭisainivedī evamāyupariyanto, so tato cuto amutra uppādim, tatrāp' āsim evamīnāmo evamīgutto evamīvaṇṇo evamāhāro evamī sukhadukkhapatisainivedī

evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno ti. Iti sākāram sauddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarati.

So evamā samāhite citte parisuddhe pariyyodāte anaīgane vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye thite ānejjappatte sattānam cutūpapātaññāya cittam abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne, hīne pañite suvaṇṇe dubbanne sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti: ime vata bhonto sattā kāyaduccaritenā samannāgatā vacīduccaritenā samannāgatā manoduccaritenā samannāgatā ariyānam upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param-maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapannā; ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritenā samannāgatā vacīsucaritenā samannāgatā manosucaritenā samannāgatā ariyānam anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param-maraṇā sugatim saggam lokam upapannā ti. Iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne, hīne pañite suvaṇṇe dubbanne sugate duggate yathākammūpage satte pajānāti.

So evamā samāhite citte parisuddhe pariyyodāte anaīgane vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye thite ānejjappatte āsavānam khayaññāya cittam abhininnāmeti. So: idam dukkhan - ti yathābhūtam pajānāti, ayam dukkhasamudayo ti yathābhūtam pajānāti, ayam dukkhanirodho ti yathābhūtam pajānāti, ayam dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtam pajānāti; ime āsavā ti yathābhūtam pajānāti, ayam āsavasamudayo ti yathābhūtam pajānāti, ayam āsavanirodho ti yathābhūtam pajānāti, ayam āsavanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtam pajānāti. Tassa evamā jānato evamā passato kāmāsavā pi cittam vimuccati, bhavāsavā pi cittam vimuccati, avijjāsavā pi cittam vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttam - iti nānam hoti; khīnā jāti, vusitam brahmacariyam, katham karanīyam nāparam itthattāyāti pajānāti.

Ayam vuccati bhikkhave puggalo n' ev' attantapo nāttaparitāpanānuyogam - anuyutto na parantapo na parapari-

tāpanānuyogam - anuyutto, so anattantapo aparantapo ditthe
va dhamme nicchāto nibbuto sītibhūto sukhapaṭisaṁvedī¹
brahmabhūtena attanā viharatiti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitām abhinandun - ti.

KANDARAKASUTTANTAM PATHAMAM.

52.

Evam - me sutam. Ekam samayam āyasmā Ānando Vesāliyam viharati Beluvagāmake. Tena kho pana sama-yena Dasamo gahapati Aṭṭhakanāgaro Pāṭaliputtam anup-patto hoti kenacid - eva karaṇiyena. Atha kho Dasamo gahapati Aṭṭhakanāgaro yena Kukkuṭārāmo yena aññataro bhikkhu ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā tam bhikkhum abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho Dasamo gahapati Aṭṭhakanāgaro tam bhikkhum etad - avoca: Kahan - nu kho bhante āyasmā Ānando etarahi viharati, dassanakāmā hi mayan - tam āyasmantam Ānandan - ti. Eso gahapati āyasmā Ānando Vesāliyam viharati Beluvagāmake ti. Atha kho Dasamo gahapati Aṭṭhakanāgaro Pāṭaliputte tam karaṇiyam tiretvā yena Vesāli Beluvagāmakō yen' āyasmā Ānando ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantam Ānandan abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho Dasamo gahapati Aṭṭhakanāgaro āyasmantam Ānandan etad - avoca:

Atthi nu kho bhante Ānanda tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena ekadhammo akkhāto yattha bhikkhuno appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avimuttam vā cittam vimuccati aparikkhiñā vā āsavā parikkhayam gacchanti ananuppattam vā anuttaram yogakkhemam anupāpuṇātiti. — Atthi kho gahapati tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena ekadhammo akkhāto

yattha bhikkhuno appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avimuttañ - c' eva cittam vimuccati aparikkhinā ca āsavā parikkhayam gacchanti ananuppattañ - ca anuttaram yogakkhemam anupāpuññāti. — Katamo pana bhante Ānanda tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena ekadhammo akkhāto yattha bhikkhuno appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avimuttañ - c' eva cittam vimuccati aparikkhinā ca āsavā parikkhayam gacchanti ananuppattañ - ca anuttaram yogakkhemam anupāpuññāti.

Idha gahapati bhikkhu vivicce' eva kāmehi vivicca akusa-lehi dhammehi savitakkaṁ savicāram vivekajam pītisukham pathamam jhānam upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati: Idam - pi kho paṭhamam jhānam abhisainkhataṁ abhisāñcetayitam, yam kho pana kiñci abhisainkhataṁ abhisāñcetayitam tad - aniccām nirodhadhamman - ti pajānāti. So tattha tħito āsavānam khayam pāpuññāti; no ce āsavānam khayam pāpuññāti ten' eva dhammarāgena tāya dhammanandiyā pañcannam orambhāgīyanam sañyojanānam parikkhayā opapātiko hoti tatthaparinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Ayam - pi kho gahapati tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena ekadhammo akkhāto yattha bhikkhuno appamattassa ātāpino pahitattassa viharato avimuttañ - c' eva cittam vimuccati aparikkhinā ca āsavā parikkhayam gacchanti ananuppattañ - ca anuttaram yogakkhemam anupāpuññāti.

Puna ca param gahapati bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā ajjhattam sampasādanam — pe — dutiyam jhānam upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati: Idam - pi kho dutiyam jhānam abhisainkhataṁ abhisāñcetayitam, yam kho pana kiñci abhisainkhataṁ abhisāñcetayitam tad - aniccām nirodhadhamman - ti pajānāti. So tattha tħito āsavānam khayam pāpuññāti; no ce āsavānam khayam pāpuññāti ten' eva dhammarāgena tāya dhammanandiyā pañcannam orambhāgīyanam sañyojanānam parikkhayā opapātiko hoti tatthaparinibbāyī anāvattidhammo tasmā lokā. Ayam - pi kho gahapati tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammā-

sambuddhena ekadhammo akkhāto yattha bhikkhuno appamattassa ātāpino pabitattassa viharato avimuttañ - c' eva cittām vimuccati aparikkhiñā ca āsavā parikkhayam gacchanti ananuppattañ - ca anuttaram yogakkhemam anupāpuṇāti.

Puna ca param gahapati bhikkhu pītiyā ca virāgā — pe — tatiyam jhānam upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati: Idam - pi kho tatiyam jhānam abhisāñkhataṁ abhisāñcetayitam, yaṁ kho pana kiñci abhisāñkhataṁ abhisāñcetayitam tad - aniccaṁ nirodhadhamman - ti pajānāti. So tattha ṭhito — pe — anuttaram yogakkhemam anupāpuṇāti.

Puna ca param gahapati bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā — pe — catuttham jhānam upasampajja viharati. So iti paṭisañcikkhati: Idam - pi kho catuttham jhānam abhisāñkhataṁ abhisāñcetayitam, yaṁ kho pana kiñci abhisāñkhataṁ abhisāñcetayitam tad - aniccaṁ nirodhadhamman - ti pajānāti. So tattha ṭhito — pe — anuttaram yogakkhemam anupāpuṇāti.

Puna ca param gahapati bhikkhu mettāsaṅhagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati, tathā dutiyam tathā tatiyam tathā catutthim, iti uddham - adho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsaṅhagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyābajjhena pharitvā viharati. So iti paṭisañcikkhati: Ayam - pi kho mettā cetovimutti abhisāñkhata abhisāñcetayitā, yaṁ kho pana kiñci abhisāñkhataṁ abhisāñcetayitam tad - aniccaṁ nirodhadhamman - ti pajānāti. So tattha ṭhito — pe — anuttaram yogakkhemam anupāpuṇāti.

Puna ca param gahapati bhikkhu karuṇāsaṅhagatena cetasā — pe — muditāsaṅhagatena cetasā — pe — upekhāsaṅhagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati, tathā dutiyam tathā tatiyam tathā catutthim, iti uddham - adho tiriyaṁ sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekhāsaṅhagatena cetasā vipulena mahaggatena appamāñena averena abyābajjhena pharitvā viharati. So iti paṭisañcikkhati: Ayam - pi kho upekhā cetovimutti abhisāñkhata abhisāñcetayitā, yaṁ kho pana kiñci abhisāñkhataṁ abhisāñcetayitam tad - aniccaṁ

nirodhadhamman - ti pajānāti. So tattha thito — pe — anutaram yogakkhemai anupāpunāti.

Puna ca param gahapati bhikkhu sabbaso rūpasaññānam
samatikkamā patighasaññānam atthagamā nānattasaññānam
amanasikārā ananto ākāso ti ākāsānañcāyatanaṁ upasam-
pajja viharati. So iti paṭisañcikkhati: Ayam - pi kho ākāsā-
nañcāyatanaṁ samāpatti abhisainkhatā abhisañcetayitā. yaṁ kho
pana kiñci abhisainkhatā abhisañcetayitām tad - aniccam
nirodhadhamman - ti pajānāti. So tattha tħito — pe — anut-
tarām yogakkhemam anupāpunāti.

Puna ca param gahapati bhikkhu sabbaso ākāsānañcāyatanañ samatikkamma anantam viññāñan - ti viññānañcāyatanañ upasampajja viharati. So iti pañisañcikkhati: Ayam - pi kho viññānañcāyatanañ samāpatti abhisankhatā abhisañcetayitā, yam kho pana kiñci abhisankhatām abhi- sañcetayitām tad aniccam nirodhadhamman - ti pajānāti. So tattha thito — pe — anuttaram yogakkhemām anupāpanūti.

Puna ca param gahapati bhikkhu sabbaso viññānañcāyatanañ samatikkamma na - tthi kiñciti ākiñcaññayatanam upasampajja viharati. So iti pañsañcikkhati: Ayam pi kho ākiñcaññayatanasamāpatti abhisainkhatā abhisaincetayitā, yam kho pana kiñci abhisainkhatañ abhisaincetayitañ tad aniccañ nirodhadhamman ti pajānāti. So tattha thito āsavānam khayañ pāpuñāti; no ce āsavānam khayañ pāpuñāti ten' eva dhammarāgena tāya dhammanandiyā pañcannam orambhāgiyānam saṁyojanānam parikkhayā opapātiko hoti tattha-parinibbāyi anāvattidhammo tasmā lokā. Ayañ kho gahapati tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsamibuddhena ekadhammo akkhāto yattha bhikkhuno appamattassa ātāpino pahittattassa viharato avimuttañ c' eva cittam vimuccati aparikkhiñā ca āsavā parikkhayam gacchanti ananuppattañ ca anuttaram yogakkhemam anupāpunātī.

Evaṁ vutte Dasamo gahapati Aṭṭhakanāgaro āyasmantam Ānandam etad - avoca: Seyyathā pi bhante Ānanda puriso ekām nidhimukham gavesanto sakid - eva ekādasa

nidhimukhāni adhigaccheyya, evam - eva kho aham bhante ekām amatadvāraṇī gavesanto sakid - eva ekādasa amata-dvārāni alatthāni savanāya. Seyyathā pi bhante purisassa agāram ekādasadvāraṇī, so tasmiṁ agāre āditte ekamekena pi dvārena sakkuṇeyya attānām sotthim kātum, evam - eva kho aham bhante imesām ekādasannām amatadvārānam ekamekena pi amatadvārena sakkuṇissāmi attānām sotthim kātum. Ime hi nāma bhante aññatitthiyā ācariyassa ācariyādhanām pariyesissanti, kim panāham āyasmato Ānandassa pūjām na karissāmīti. Atha kho Dasamo gahapati Aṭṭhakanāgaro Pāṭaliputtakañ - ca Vesālikañ - ca bhikkhusaṅghām sannipātāpetvā paññitena khādaniyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi ekamekañ - ca bhikkhum paccekadussayugaṇa acchādesi, āyasmantaṁ Ānandaṁ ticivarena acchādesi āyasmato ca Ānandassa pañcasataṁ vihāraṁ kārāpesīti.

AṬṬHAKANĀGARASUTTANTĀM DUTIYĀM.

53.

Evam - me sutām. Ekām samayaṁ Bhagavā Sakkeṣu viharati Kapilavatthusmiṁ Nigrodhārāme. Tena kho pana samayena Kāpilavatthavānam Sakyānam navām santhāgāraṁ acirakāritam hoti anajjhāvuttham samanena vā brāhmaṇena vā kenaci vā manussabhūtena. Atha kho Kāpilavatthavā Sakyā yena Bhagavā ten' upaśaṅkamīṁsu, upaśaṅkamitvā Bhagavantām abhivādetvā ekamantām niśidiṁsu. Ekamantām niśinnā kho Kāpilavatthavā Sakyā Bhagavantām etad - avocūm: Idha bhante Kāpilavatthavānam Sakyānam navām santhāgāraṁ acirakāritam anajjhāvuttham samanena vā brāhmaṇena vā kenaci vā manussabhūtena. Tam bhante Bhagavā paṭhamām paribhuñjatu, Bhagavatā paṭhamām pari-bhuttam pacchā Kāpilavatthavā Sakyā paribhuñjissanti, tad-assa Kāpilavatthavānam Sakyānam dīgharattam hitāya

sukhāyāti. Adhvāsesi Bhagavā [tuṇhībhāvena. Atha kho Kāpilavatthavā Sakyā Bhagavato adhvāsanām viditvā utthāyā āsanā Bhagavantam abhvādetvā padakkhiṇam katvā yena santhāgāram ten' upasaṅkamīmsu, upasaṅkamitvā sabba-santhariṁ santhāgāram santharitvā āsanāni paññāpetvā udakamaṇikam patiṭṭhāpetvā telappadipam āropetvā yena Bhagavā ten' upasaṅkamīmsu, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhvādetvā ekamantam atthainsu. Ekamantam thitā kho Kāpilavatthavā Sakyā Bhagavantam etad - avocum: Sabba-santhariṁ santhataṁ bhante santhāgāram, āsanāni paññattāni, udakamaṇiko patiṭṭhāpito, telappadipo āropito; yassa dāni bhante Bhagavā kālam maññatiti. Atha kho Bhagavā ni-vāsetvā pattacivaram ādāya saddhim bhikkhusaṅghena yena santhāgāram ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā pāde pakkhā-letvā santhāgāram pavisitvā majjhimaṁ thambhaṁ nissāya puratthābhīmukho nisidi. Bhikkhusaṅgho pi kho pāde pakkhāletvā santhāgāram pavisitvā pacchimam bhittim nissāya puratthābhīmukho nisidi Bhagavantam yeva purakkhatvā, Kāpilavatthavā pi kho Sakyā pāde pakkhāletvā santhāgāram pavisitvā puratthimam bhittim nissāya pacchāmukhā nisidimsu Bhagavantam yeva purakkhatvā. Atha kho Bhagavā Kāpilavatthave Sakke bahu-d-eva rattim dhammiyā kathāya sandassetvā samādapetvā samuttejetvā sampahamsetvā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi: Paṭibhātu taṁ Ānanda Kāpila-vatthavānam Sakyānam sekho pātipado; piṭṭhim - me agilā-yati, tam - aham āyamissāmiti. Evaṁ bhante ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paccassosi. Atha kho Bhagavā catugguṇam saṅghāṭim paññāpetvā dakkhiṇena passena sihaseyyam kappesi pāde pādanī accādhāya sato sampajāno utthāna-saññam manasikaritvā.

Atha kho āyasmā Ānando Mahānāmam Sakyam āmantesi: Idha Mahānāma ariyasāvako sīlasampanno hoti, indriyesu guttadvāro hoti, bhojane mattaññū hoti, jāgariyam anuyutto hoti, sattahi saddhammehi samannāgato hoti, catunnām jhānānam abhicetasikānam diṭṭhadhammasukhavihārānam nikāmalābhī hoti akicchālābhī akasirālābhī. Kathañ - ca

Mahānāma ariyasāvako sīlasampanno hoti: Idha Mahānāma ariyasāvako sīlavā hoti, pātimokkhasaṁvarasamvuto viharati ācāragocarasampanno, anumattesu vajjesu bhayadassāvī, samādāya sikkhati sikkhāpadesu. Evaṁ kho Mahānāma ariyasāvako sīlasampanno hoti. Kathañ-ca Mahānāma ariyasāvako indriyesu guttadvāro hoti: Idha Mahānāma ariyasāvako cakkhunā rūpām disvā na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇam-enām cakkhundriyām asaṁvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati cakkhundriyām, cakkhundriye saṁvaram āpajjati. Sotena saddam sutvā — pe — ghānena gandham ghāyitvā — jivhāya rasam sāyitvā — kāyena phoṭṭhabbam phusitvā — manasā dhammām viññāya na nimittaggāhī hoti nānubyañjanaggāhī, yatvādhikaraṇam-enām manindriyām asaṁvutam viharantam abhijjhādomanassā pāpakā akusalā dhammā anvāssaveyyum tassa saṁvarāya paṭipajjati, rakkhati manindriyām, manindriye saṁvaram āpajjati. Evaṁ kho Mahānāma ariyasāvako indriyesu guttadvāro hoti. Kathañ-ca Mahānāma ariyasāvako bhojane mattaññū hoti: Idha Mahānāma ariyasāvako paṭisaṅkhā yoniso āhāram āhāreti, n' eva davāya na madāya na maṇḍanāya na vibhūsanāya, yāvad-eva imassa kāyassa thitiyā yāpanāya, vihiṁsūparatiyā brahmacariyānuggahāya: iti purāṇaṁ-ca vedanām paṭihānkhami navañ-ca vedanām na uppādēssāmi, yātrā ca me bhavissati anavajjatā ca phāsu-vihāro cāti. Evaṁ kho Mahānāma ariyasāvako bhojane mattaññū hoti. Kathañ-ca Mahānāma ariyasāvako jāgariyām anuyutto hoti: Idha Mahānāma ariyasāvako divasām caṅkamena nisajjāya āvaraṇiyehi dhammehi cittam parisodheti, rattiyā paṭhamām yāmām caṅkamena nisajjāya āvaraṇiyehi dhammehi cittam parisodheti, rattiyā majjhimām yāmām dakkhiṇena passena sihaseyyam kappeti pāde pādām accādhāya sato sampajāno uṭṭhānasaññām manasikaritvā, rattiyā pacchimām yāmām paccuṭṭhāya caṅkamena nisajjāya āvaraṇiyehi dhammehi cittam parisodheti. Evaṁ kho Mahānāma ariyasāvako jāgariyām anuyutto hoti. Kathañ-ca Mahānāma

ariyasāvako sattahi saddhammehi samannāgato hoti: Idha Mahānāma ariyasāvako saddho hoti, saddahati Tathāgatassa bodhiṁ: iti pi so Bhagavā araham sammāsambuddho vijjācaranasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadamasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā ti. Hirimā hoti, hiriyati kāyaduccaritena vacīduccaritena manoduccaritena, hiriyati pāpakānam akusalānam dhammānam samāpattiyaṁ. Ottāpī hoti, ottapati kāyaduccaritena vacīduccaritena manoduccaritena, ottapati pāpakānam akusalānam dhammānam samāpattiyaṁ. Bahussuto hoti sutadharo sutasannicayo, ye te dhammā ādikalyāṇā majjhekalyāṇā pariyośānakalyāṇā sātthā sabyañjanā kevalaparipuṇṇām parisuddham brahmacariyām abhivadanti tathārūpā 'ssa dhammā bahussutā honti dhatā vacasā paricitā manasā 'nupekkhitā diṭṭhiyā suppaṭividdhā. Āraddhviriyo viharati akusalānam dhammānam pahānāya kusalānam dhammānam upasampadāya, thāmavā dalhāparakkamo anikkhittadhuro kusalesu dhammesu. Satimā hoti paramena satinepakkena samannāgato, cirakatam - pi cirabhāsitam - pi saritā anussaritā. Paññāvā hoti udayatthagāminiyā paññāya samannāgato ariyāya nibbedhikāya sammādukkhakkhayagāminiyā. Evam kho Mahānāma ariyasāvako sattahi saddhammehi samannāgato hoti. Kathañ - ca Mahānāma ariyasāvako catunnam jhānānam abhicetasikānam diṭṭhadhammasukhavihārānam nikāmalābhī hoti akicchālābhī akasiralābhī: Idha Mahānāma ariyasāvako vivicca' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānānam upasampajja viharati. Vitakkavicārānam vūpasamā ajjhattam sampasādanām cetaso ekodibhāvam avitakkam avicāram samādhijam pītisukham dutiyam jhānam — pe — tatiyam jhānam — catuttham jhānam upasampajja viharati. Evam kho Mahānāma ariyasāvako catunnam jhānānam abhicetasikānam diṭṭhadhammasukhavihārānam nikāmalābhī hoti akicchālābhī akasiralābhī.

Yato kho Mahānāma ariyasāvako evam silasampanno hoti, evam indriyesu guttadvāro hoti, evam bhojane mattāñū hoti, evam jāgariyam anuyutto hoti, evam sattahi saddhammehi

samannāgato hoti, evam catunnam jhānānam abhicetasikānam
 diṭṭhadhammasukhavihārānam nikāmalābhī hoti akicchhalābhī
 akasiralābhī, ayan vuccati Mahānāma ariyasāvako sekho
 pātipado apuccaṇḍatāya samāpanno bhabbo abhinibbhidāya
 bhabbo sambodhāya bhabbo anuttarassa yogakkhemassa adhi-
 gamāya. Seyyathā pi Mahānāma kukkuṭiyā aṇḍāni atṭha
 vā dasa vā dvādasā vā, tān' assu kukkuṭiyā sammā adhi-
 sayitāni sammā pariseditāni sammā paribhāvitāni; kiñcāpi
 tassā kukkuṭiyā na evam icchā uppajjeyya: aho vata me
 kukkuṭapotakā pādanakhasikhāya vā mukhatuṇḍakena vā
 aṇḍakosam padāletvā sotthinā abhinibbijiyyun-ti, atha
 kho bhabbā va te kukkuṭapotakā pādanakhasikhāya vā
 mukhatuṇḍakena vā aṇḍakosam padāletvā sotthinā abhi-
 nibbijiyyutū. Evam - eva kho Mahānāma yato ariyasāvako
 evam silasampanno hoti, evam indriyesu guttadvāro hoti,
 evam bhojane mattaññū hoti, evam jāgariyam anuyutto hoti,
 evam sattahi saddhammehi samannāgato hoti, evam catunnam
 jhānānam abhicetasikānam diṭṭhadhammasukhavihārānam
 nikāmalābhī hoti akicchhalābhī akasiralābhī, ayan vuccati Ma-
 hānāma ariyasāvako sekho pātipado apuccaṇḍatāya samā-
 panno bhabbo abhinibbhidāya bhabbo sambodhāya bhabbo
 anuttarassa yogakkhemassa adhigamāya. Sa kho so Mahā-
 nāma ariyasāvako imāni yeva anuttaram upekhāsatipārisuddhim
 āgamma anekavihitam pubbenivāsam anussarati, seyyathidam
 ekam - pi jātiṁ dve pi jātiyo — pe — iti sākāram sauddesam
 anekavihitam pubbenivāsam anussarati; ayam - assa paṭhamā
 'bhinibbhidā hoti kukkuṭacchāpakassēva aṇḍakosamhā. Sa
 kho so Mahānāma ariyasāvako imāni yeva anuttaram upekhā-
 satipārisuddhim āgamma dibbena cakkhunā visuddhena
 atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne,
 hīne pañite suvanṇe dubbanṇe sugate duggate — pe — yathā-
 kammūpage satte pajānāti; ayam - assa dutiyā 'bhinibbhidā
 hoti kukkuṭacchāpakassēva aṇḍakosamhā. Sa kho so Mahā-
 nāma ariyasāvako imāni yeva anuttaram upekhāsatipārisuddhim
 āgamma āsavānam khayā anāsavām cetovimuttim paññā-
 vimuttim diṭṭhe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā

upasampajja viharati; ayam - assa tatiyā 'bhinibbhidā hoti kukkuṭacchāpakassēva aṇḍakosamhā.

Yam - pi Mahānāma ariyasāvako sīlasampanno hoti idam - pi 'ssa hoti caranasmim. Yam - pi Mahānāma ariyasāvako indriyesu guttadvāro hoti idam - pi 'ssa hoti caranasmim. Yam - pi Mahānāma ariyasāvako bhojane mattañū hoti idam - pi 'ssa hoti caranasmim. Yam - pi Mahānāma ariyasāvako jāgariyām anuyutto hoti idam - pi 'ssa hoti caranasmim. Yam - pi Mahānāma ariyasāvako sattahi saddhammehi samannāgato hoti idam - pi 'ssa hoti caranasmim. Yam - pi Mahānāma ariyasāvako catunnaṁ jhānānam abhicetasikānam dīṭṭhadhammasukhavihārānam nikāmalābhī hoti akicchalābhī akasiralābhī idam - pi 'ssa hoti caranasmim. Yañ - ca kho Mahānāma ariyasāvako anekavihitām pubbenivāsam anussarati, seyyathidam ekam - pi jātiṁ dve pi jātiyo — pe — iti sākāraṁ sauddesam anekavihitām pubbenivāsam anussarati, idam - pi 'ssa hoti vijjāya. Yam - pi Mahānāma ariyasāvako dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne, hīne panīte suvanṇe dubbanne sugate duggate — pe — yathākammūpage satte pajānāti, idam - pi 'ssa hoti vijjāya. Yam - pi Mahānāma ariyasāvako āsavānam khayā anāsavam ceto-vimuttim paññāvimuttim dīṭṭhe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharati, idam - pi 'ssa hoti vijjāya. Ayam vuccati Mahānāma ariyasāvako vijjāsampanno iti pi, caranasampanno iti pi, vijjācaranāsampanno iti pi. Brahmunā p' esā Mahānāma Sanañkumārena gāthā bhāsīta:

Khattiyo setṭho Jane tasmiṁ ye gottapaṭisārino,
vijjācaranāsampanno so setṭho devamānuse ti.

Sā kho pan' esā Mahānāma Brahmunā Sanañkumārena gāthā sugītā na duggītā, subbhāsītā na dubbhāsītā, atthasamhitā no anatthasamhitā, anumatā Bhagavatā ti.

Atha kho Bhagavā utṭhabhitvā āyasmantaṁ Ānandaṁ āmantesi: Sādhu sādhu Ānanda, sādhu kho tvam Ānanda Kāpilavatthavānam Sakyānam sekhaṁ pāṭipadaṁ abhāsiti.

Idam - avoca āyasmā Ānando, samanuñño satthā ahosi. Attamanā Kāpilavatthavā Sakyā āyasmato Ānandassa bhāsitam abhinandun - ti.

SEKHASUTTANTAM TATIYAM.

54.

Evam - me sutam. Ekaṁ samayam Bhagavā Aṅguttarāpesu viharati; Āpaṇam nāma Aṅguttarāpānam nigamo. Atha kho Bhagavā pubbanhasamayam nivāsetvā pattaśīvaraṁ ādāya Āpaṇam piṇḍāya pāvisi. Āpane piṇḍāya caritvā pacchābhettaiṁ piṇḍapātapaṭikkanto yen' aññataro vanasando ten' upasankami divāvihārāya, tam vanasandam ajjhogāhitvā aññatarasmin rukkhamūle niśidi. Potaliyo pi kho gahapati sampannanivāsapāvurano chattupāhanāhi jaṅghāvihāram anucainkamamāno anuvicaramāno yena so vanasando ten' upasankami, tam vanasandam ajjhogāhitvā yena Bhagavā ten' upasankami, upasankamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodaniyam katham sāraṇiyai vītisāretvā ekamantam atṭhāsi. Ekamantam ṭhitam kho Potaliyam gahapatim Bhagavā etad - avoca: Saṁvijjante kho gahapati āsanāni, sace ākānkhasi niśidāti. Evam vutte Potaliyo gahapati: gahapativādena mām samaṇo Gotamo samudācaratiti kupito anattamano tunhī ahosi. Dutiyam - pi kho Bhagavā Potaliyam gahapatim etad - avoca: Saṁvijjante kho gahapati āsanāni, sace ākānkhasi niśidāti. Dutiyam - pi kho Potaliyo gahapati: gahapativādena mām samaṇo Gotamo samudācaratiti kupito anattamano tunhī ahosi. Tatiyam - pi kho Bhagavā Potaliyam gahapatim etad - avoca: Saṁvijjante kho gahapati āsanāni, sace ākānkhasi niśidāti. Evam vutte Potaliyo gahapati: gahapativādena mām samaṇo Gotamo samudācaratiti kupito anattamano Bhagavantaṁ etad - avoca: Ta - y - idam

bho Gotama nā - cchannam, ta - y - idam na - ppatirūpam, yam
 maṁ tvam gahapativādena samudācarasiti. — Te hi te gaha-
 pati ākārā te liṅgā te nimittā yathā tam gahapatissāti. —
 Tathā hi pana me bho Gotama sabbe kammantā paṭikkhittā
 sabbe voḥārā samucchinnā ti. — Yathākathaṁ pana te
 gahapati sabbe kammantā paṭikkhittā sabbe voḥārā samuc-
 chinnā ti. — Idha me bho Gotama yam ahosi dhanam vā
 dhaññam vā rajataṁ vā jātarūpam vā sabban - tam puttānam
 dāyajjam niyyātam, tatthāham anovādī anupavādī ghāsa-
 chādanaparamo viharāmi. Evam kho me bho Gotama sabbe
 kammantā paṭikkhittā sabbe voḥārā samucchinnā ti. —
 Aññathā kho tvam gahapati voḥārasamucchedaṁ vadasi
 aññathā ca pana ariyassa vinaye voḥārasamucchedo hotiti. —
 Yathākathaṁ pana bhante ariyassa vinaye voḥārasamucchedo
 hoti. Sādu me bhante Bhagavā tathā dhammām desetu
 yathā ariyassa vinaye voḥārasamucchedo hotiti. — Tena hi
 gahapati sunāhi sādhukam manasikarohi, bhāsissāmiti. Evam
 bhante ti kho Potaliyo gahapati Bhagavato paccassosi. Bhagavā
 etad - avoca:

Aṭṭha kho ime gahapati dhammā ariyassa vinaye
 voḥārasamucchedāya saṁvattanti, katame aṭṭha: Apāṇīti-
 pātām nissāya pāṇītipāto pahātabbo, dinnādānaṁ nissāya
 adinnādānaṁ pahātabbam, saccām vācaṁ nissāya musāvādo
 pahātabbo, apisunām vācaṁ nissāya pisuṇā vācā pahātabbā,
 agiddhilobham nissāya giddhilobho pahātabbo, anindārosam
 nissāya nindāroso pahātabbo, akodhupāyāsam nissāya ko-
 dhupāyāso pahātabbo, anatimānaṁ nissāya atimāno pahā-
 tabbo. / Ime kho gahapati aṭṭha dhammā sankhittena vuttā
 vitthārena avibhattā ariyassa vinaye voḥārasamucchedāya
 saṁvattantiti. — Ye 'me bhante Bhagavatā aṭṭha dhammā
 sankhittena vuttā vitthārena avibhattā ariyassa vinaye voḥāra-
 samucchedāya saṁvattanti, sādu me bhante Bhagavā ime
 aṭṭha dhamme vitthārena vibhajatu anukampam upādāyāti. —
 Tena hi gahapati sunāhi sādhukam manasikarohi, bhāsissā-
 miti. Evam bhante ti kho Potaliyo gahapati Bhagavato
 paccassosi. Bhagavā etad - avoca:

Apāñātipātam nissāya pāñātipāto pahātabbo ti iti kho pan' etam vuttam, kiñ - c' etam paṭicca vuttam: Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yesam kho aham samyojanānam hetu pāñātipātī assam tesāham samyojanānam pahānāya samucchedāya paṭipanno; ahañ - c' eva kho pana pāñātipātī assam. attā pi mai upavadeyya pāñātipātapaccayā, anuvicca viññū garaheyyum pāñātipātapaccayā, kāyassa bhedā param - marañā duggati pāṭikaṅkhā pāñātipātapaccayā. Etad-eva kho pana samyojanām etam nivaranām yadidam pāñātipāto, ye ca pāñātipātapaccayā uppajjeyyum āsavā vighātāparilāhā pāñātipātā paṭiviratassa evam - sa te āsavā vighātāparilāhā na honti. Apāñātipātam nissāya pāñātipāto pahātabbo ti iti yan - tam vuttam idam - etam paṭicca vuttam.

Dinnādānam nissāya adinnādānam pahātabban - ti iti kho pan' etam vuttam, kiñ - c' etam paṭicca vuttam: Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yesam kho aham samyojanānam hetu adinnādāyī assam tesāham samyojanānam pahānāya samucchedāya paṭipanno; ahañ - c' eva kho pana adinnādāyī assam, attā pi mai upavadeyya adinnādānapaccayā, anuvicca viññū garaheyyum adinnādānapaccayā, kāyassa bhedā param - marañā duggati pāṭikaṅkhā adinnādānapaccayā. Etad-eva kho pana samyojanām etam nivaranām yadidam adinnādānam, ye ca adinnādānapaccayā uppajjeyyum āsavā vighātāparilāhā adinnādānā paṭiviratassa evam - sa te āsavā vighātāparilāhā na honti. Dinnādānam nissāya adinnādānam pahātabban - ti iti yan - tam vuttam idam - etam paṭicca vuttam.

Saccam vācam nissāya musāvādo pahātabbo ti iti kho pan' etam vuttam, kiñ - c' etam paṭicca vuttam: Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yesam kho aham samyojanānam hetu musāvādī assam tesāham samyojanānam pahānāya samucchedāya paṭipanno; ahañ - c' eva kho pana musāvādī assam, attā pi mai upavadeyya musāvādapaccayā, anuvicca viññū garaheyyum musāvādapaccayā, kāyassa bhedā param - marañā duggati pāṭikaṅkhā musāvādapaccayā. Etad-eva kho pana samyojanām etam nivaranām yadidam musā-

vādo, ye ca musāvādapaccayā uppajjeyyūm āsavā vighāta-parilāhā musāvādā paṭiviratassa evam - sa te āsavā vighāta-parilāhā na honti. Saccam vācam nissāya musāvādo pahātabbo ti iti yan - tam vuttam idam - etam paṭicca vuttam.

Apisunām vācam nissāya pisunā vācā pahātabbā ti iti kho pan' etam vuttam, kiñ - c' etam paṭicca vuttam: Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yesam kho aham samyojanānām hetu pisunāvāco assam tesāham samyojanānām pahānāya samucchedāya paṭipanno; ahañ - c' eva kho pana pisunāvāco assam, attā pi mām upavadeyya pisunāvācāpaccayā, anuvicca viññū garaheyyūm pisunāvācāpaccayā, kāyassa bhedā param - marañā duggati pāṭikañkhā pisunāvācāpaccayā. Etad - eva kho pana samyojanānām etam nīvaraṇānām yadidam pisunā vācā, ye ca pisunāvācāpaccayā uppajjeyyūm āsavā vighāta-parilāhā pisunāya vācāya paṭiviratassa evam - sa te āsavā vighātaparilāhā na honti. Apisunām vācam nissāya pisunā vācā pahātabbā ti iti yan - tam vuttam idam - etam paṭicca vuttam.

Agiddhilobham nissāya giddhilobho pahātabbo ti iti kho pan' etam vuttam, kiñ - c' etam paṭicca vuttam: Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yesam kho aham samyojanānām hetu giddhilobhī assam tesāham samyojanānām pahānāya samucchedāya paṭipanno; ahañ - c' eva kho pana giddhilobhī assam, attā pi mām upavadeyya giddhilobhāpaccayā, anuvicca viññū garaheyyūm giddhilobhapaccayā, kāyassa bhedā param - marañā duggati pāṭikañkhā giddhilobhāpaccayā. Etad - eva kho pana samyojanānām etam nīvaraṇānām yadidam giddhilobho, ye ca giddhilobhapaccayā uppajjeyyūm āsavā vighātaparilāhā agiddhilobhissa evam - sa te āsavā vighātaparilāhā na honti. Agiddhilobham nissāya giddhilobho pahātabbo ti iti yan - tam vuttam idam - etam paṭicca vuttam.

Anindārosam nissāya nindāroso pahātabbo ti iti kho pan' etam vuttam, kiñ - c' etam paṭicca vuttam: Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yesam kho aham samyojanānām hetu nindārosi assam tesāham samyojanānām

pahānāya samucchedāya pātipanno; ahañ - c' eva kho pana nindārosi assam, attā pi mām upavadeyya nindārosapaccayā, anuvicca viññū garaheyyum nindārosapaccayā, kāyassa bhedā param - marañā duggati pāṭikaṅkhā nindārosapaccayā. Etad - eva kho pana saimyojanam etam nīvaraṇam yadidam nindāroso, ye ca nindārosapaccayā uppajjeyyūm āsavā vighātāparilābhā anindārosissa evam - sa te āsavā vighātāparilābhā na honti. Anindārosam nissāya nindāroso pahātabbo ti iti yan - tam vuttam idam - etam paṭicca vuttam.

Akodhupāyāsam nissāya kodhupāyāso pahātabbo ti iti kho pan' etam vuttaṁ, kiñ - c' etam paṭicca vuttaṁ: Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yesam kho aham saimyojanānam hetu kodhupāyāsi assam tesāham saimyojanānam pahānāya samucchedāya pātipanno; ahañ - c' eva kho pana kodhupāyāsi assam, attā pi mām upavadeyya kodhupāyāsapaccayā, anuvicca viññū garaheyyūm kodhupāyāsapaccayā, kāyassa bhedā param - marañā duggati pāṭikaṅkhā kodhupāyāsapaccayā. Etad - eva kho pana saimyojanam etam nīvaraṇam yadidam kodhupāyāso, ye ca kodhupāyāsapaccayā uppajjeyyūm āsavā vighātāparilābhā akodhupāyāsissa evam - sa te āsavā vighātāparilābhā na honti. Akodhupāyāsam nissāya kodhupāyāso pahātabbo ti iti yan - tam vuttam idam - etam paṭicca vuttam.

Anatimānam nissāya atimāno pahātabbo ti iti kho pan' etam vuttaṁ, kiñ - c' etam paṭicca vuttaṁ: Idha gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yesam kho aham saimyojanānam hetu atimāni assam tesāham saimyojanānam pahānāya samucchedāya pātipanno; ahañ - c' eva kho pana atimāni assam, attā pi mām upavadeyya atimānapaccayā, anuvicca viññū garaheyyum atimānapaccayā, kāyassa bhedā param - marañā duggati pāṭikaṅkhā atimānapaccayā. Etad - eva kho pana saimyojanam etam nīvaraṇam yadidam atimāno, ye ca atimānapaccayā uppajjeyyūm āsavā vighātāparilābhā anatimānissa evam - sa te āsavā vighātāparilābhā na honti. Anatimānam nissāya atimāno pahātabbo ti iti yan - tam vuttam idam - etam paṭicca vuttaṁ.

Ime kho gahapati atṭha dbammā saṅkhittena vuttā vitthārena vibhattā ye ariyassa vinaye vohārasamucchedāya saṁvattanti, na tv-eva tāva ariyassa vinaye sabbena sabbam sabbathā sabbam vohārasamucchedo hotiti. — Yathākatham pana bhante ariyassa vinaye sabbena sabbam sabbathā sabbam vohārasamucchedo hoti. Sādu me bhante Bhagavā tathā dhammām desetu yathā ariyassa vinaye sabbena sabbam sabbathā sabbam vohārasamucchedo hotiti. — Tena hi gahapati suṇāhi sādhukam manasikarohi, bhāsissāmiti. Evam bhante ti kho Potaliyo gahapati Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad - avoca:

Seyyathā pi gahapati kukkuro jighacchādubbalyapareto goghātakasūnam paccupaṭṭhito assa, tam-enam dakkho goghātako vā goghātakantevāsi vā atṭhikañkalā sunikantam nikantam nimmaṁsam lohitamakkhitam upacchubhewya; tam kim-maññasi gahapati: api nu so kukkuro amum atṭhikañkalā sunikantam nikantam nimmaṁsam lohitamakkhitam palikhādanto jighacchādubbalyam paṭivineyyāti. — No h' etam bhante, tam kissa hetu: adum hi bhante atṭhikañkalā sunikantam nikantam nimmaṁsam lohitamakkhitam. yāvad-eva ca pana so kukkuro kilamathassa vighātassa bhāgī assāti. — Evam-eva kho gahapati ariyasāvako iti patisañcikkhati: Atṭhikañkalūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādinavo ettha bhiyyo ti evam-etaṁ yathābhūtaṁ sammappaññāya disvā yā 'yam upekhā nānattā nānattasitā tam abhinivajjetvā yā 'yam upekhā ekattā ekattasitā yattha sabbaso lokāmisupādānā aparisesā nirujjhanti tam-'ev' upekham bhāveti.

Seyyathā pi gahapati gjijho vā kaṅko vā kulalo vā māṁsapesim ādāya udḍayeyya, tam-enam gjijhā pi kaṅkā pi kulalā pi anupativā anupativā vitaccheyyūm virājeyyūm; tam kim-maññasi gahapati: sace so gjijho vā kanko vā kulalo vā tam māṁsapesim na khippam-eva paṭinissajeyya so tatonidānam maranam vā nigaccheyya maranamattam vā dukkhan-ti. — Evam bhante. — Evam-eva kho gahapati ariyasāvako iti patisañcikkhati: Māṁsapesūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādinavo ettha bhiyyo ti

evam - etam yathābhūtam sammappaññāya disvā yā 'yam upekhā nānattā nānattasitā tam abhinivajjetvā yā 'yam upekhā ekattā ekattasitā yattha sabbaso lokāmisupādānā apariṣesā nirujjhanti tam - ev' upekham bhāveti.

Seyyathā pi gahapati puriso ādittam tiṇukkam ādāya paṭivātam gaccheyya; tam kim - maññasi gahapati: sace so puriso tam ādittam tiṇukkam na khippam - eva paṭinissajeyya tassa sā ādittā tiṇukkā hattham vā daheyya bāham vā daheyya aññataram vā aṅgapaccaṅgam daheyya, so tatonidānam maraṇam vā nigaccheyya maraṇamattam vā dukkhan - ti. — Evam bhante. — Evam - eva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Tiṇukkūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādinavo ettha bhiyyo ti evam - etam yathābhūtam sammappaññāya disvā — pe — tam - ev' upekham bhāveti.

Seyyathā pi gahapati aṅgārakāsu sādhikaporisā pūrā aṅgārānam vītaccikānam vītadhūmānam, atha puriso aṅgaccheyya jīvitukāmo amaritukāmo sukhakāmo dukkha-paṭikkūlo, tam - enam dve balavanto purisā nānābāhāsu ga-hetvā aṅgārakāsum upakaḍḍheyum; tam kim - maññasi gahapati: api nu so puriso iti c' iti c' eva kāyan sannāmeyyāti.

— Evam bhante, tam kissa hetu: viditam hi bhante tassa purisassa: imañ - ce aham aṅgārakāsum papatissāmi tato-nidānam maraṇam vā nigacchāmi maraṇamattam vā dukkhan - ti.

— Evam - eva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Aṅgārakāsūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādinavo ettha bhiyyo ti evam - etam yathābhūtam sammappaññāya disvā — pe — tam - ev' upekham bhāveti.

Seyyathā pi gahapati puriso supinakam passeyya, ārāmarāmaṇeyyakam vanarāmaṇeyyakam bhūmirāmaṇeyyakam pokkharaṇirāmaṇeyyakam, so paṭibuddho na kiñci passeyya, evam - eva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Supinakūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādinavo ettha bhiyyo ti evam - etam yathābhūtam sammappaññāya disvā — pe — tam - ev' upekham bhāveti.

Seyyathā pi gahapati puriso yācitakam bhogaṁ yācitvā

yānam poroseyyam pavaramaṇikuṇḍalam so tehi yācitakehi bhogehi purakkhato parivuto antarāpanam paṭipajjeyya, tam-enam jano disvā evam vadeyya: bhogi vata bho puriso, evam kira bhogino bhogāni bhuñjantiti, tam-enam sāmikā yattha yath' eva passeyyūm tattha tatth' eva sāni hareyyūm; tam kim-maññasi gahapati: alan-nu kho tassa purisassa aññathattayāti. — Evam bhante, tam kissa hetu: sāmino hi bhante sāni harantiti. — Evam-eva kho gahapati ariyasāvako iti paṭisañcikkhati: Yācitakūpamā kāmā vuttā Bhagavatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādinavo ettha bhiyyo ti evam-etaṁ yathābhūtam sammappaññāya disvā — pe — tam-ev' upekham bhāveti.

Seyyathā pi gahapati gāmassa vā nigamassa vā avidure tibbo vanasaṇḍo, tatr' assa rukkho sampannaphalo ca upapannaphalo ca, na cāssu kānicī phalāni bhūmiyām patitāni, atha puriso āgaccheyya phalaththiko phalagavesī phalapariyesanām caramāno, so tam vanasaṇḍam ajjhogāhitvā tam rukkham passeyya sampannaphalañ-ca upapannaphalañ-ca, tassa evam-assa: ayam kho rukkho sampannaphalo ca upapannaphalo ca, na-tthi ca kānicī phalāni bhūmiyām patitāni, jānāmi kho panāham rukkham ārohitum, yan-nūnāham imam rukkham ārohitvā yāvadatthañ-ca khādeyyam uechaṅgañ-ca pūreyyan-ti; so tam rukkham ārohitvā yāvadatthañ-ca khādeyya uechaṅgañ-ca pūreyya. Atha dutiyo puriso āgaccheyya phalaththiko phalagavesī phalapariyesanām caramāno tiñham kūṭhārim ādāya, so tam vanasaṇḍam ajjhogāhitvā tam rukkham passeyya sampannaphalañ-ca upapannaphalañ-ca, tassa evam-assa: ayam kho rukkho sampannaphalo ca upapannaphalo ca, na-tthi ca kānicī phalāni bhūmiyām patitāni, na kho panāham jānāmi rukkham ārohitum, yan-nūnāham imam rukkham mūlato chetvā yāvadatthañ-ca khādeyyam uechaṅgañ-ca pūreyyan-ti; so tam rukkham mūlato chindeyya. Tam kim-maññasi gahapati: asu yo so puriso pathamam rukkham ārūļho sace so na khippam-eva oroheyya tassa so rukkho papatanto hattham vā bhañjeyya pādam vā bhañjeyya aññataram vā aṅgapaccāṅgam bhañjeyya, so tato

nidānam maranaiḥ va nigaccheyya marañamattam vā dukkhan-
ti. — Evam bhante. — Evam - eva kho gahapati ariyasāvako
iti paṭisañcikkhati: Rukkhaphalūpamā kāmā vuttā Bhaga-
vatā bahudukkhā bahupāyāsā, ādinavo ettha bhiyyo ti evam-
etam yathābhūtam sammappaññāya disvā yā 'yam upekhā
nānattā nānattasitā tam abhinivajjetvā yā 'yam upekhā
ekattā ekattasitā yattha sabbaso lokāmisupādānā apariṣesā
nirujjhanti tam - ev' upekham bhāveti.

Sa kho so gahapati ariyasāvako imam yeva anuttaraṁ
upekhāsatipārisuddhim āgamma anekavihitam pubbenivāsam
anussarati, seyyathidaṁ ekam - pi jātiṁ dve pi jātiyo tisso
pi jātiyo — pe — iti sākāram sauddesam anekavihitam pubbe-
nivāsam anussarati. Sa kho so gahapati ariyasāvako imam
yeva anuttaraṁ upekhāsatipārisuddhim āgamma dibbena cak-
khunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cava-
māne upapajjamāne, hīne pañite suvanne dubbanne sugate
duggate — pe — yathākammūpage satte pajānāti. Sa kho so
gahapati ariyasāvako imam yeva anuttaraṁ upekhāsatipāri-
suddhim āgamma āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim
paññāvimuttim diṭṭhe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā
upasampajja viharati.

Ettāvatā kho gahapati ariyassa vinaye sabbena sabbam
sabbathā sabbam vohārasamucchedo hoti. Taṁ kim - maññasi
gahapati: yathā ariyassa vinaye sabbena sabbam sabbathā
sabbam vohārasamucchedo hoti, api nu tvam evarūpam vo-
hārasamucchedam attani samanupassasiti. — Ko cāham
bhante ko ca ariyassa vinaye sabbena sabbam sabbathā
sabbam vohārasamucchedo. Ārakā 'haṁ bhante ariyassa
vinaye sabbena sabbam sabbathā sabbam vohārasamucchedā.
Mayam hi bhante pubbe aññatitthiye paribbājake anājāniye
va samāne ājāniyā ti amaññimha, anājāniye va samāne
ājāniyabhojanam bhojimha, anājāniye va samāne ājāni-
yatthāne ṭhapimha; bhikkhū pana mayam bhante ājāniye va
samāne anājāniyā ti amaññimha, ājāniye va samāne
anājāniyabhojanam bhojimha, ājāniye va samāne anā-
jāniyatthāne ṭhapimha. Idāni pana mayam bhante añña-

titthiye paribbājake anājāniye va samāne anājāniyā ti jānis-sāma, anājāniye va samāne anājāniyabhojanam bhojissāma, anājāniye va samāne anājāniyatthāne thapissāma; bhikkhū pana mayam bhante ājāniye va samāne ājāniyā ti jānissāma, ājāniye va samāne ājāniyabhojanam bhojissāma, ājāniye va samāne ājāniyatthāne thapissāma. Ajanesi vata me bhante Bhagavā samañesu samañapemām, samañesu samañappasādām, samañesu samañagāravaṁ. Abhikkantam bhante, abhikkantam bhante. Seyyathā pi bhante nikujjitam vā ukkujjeyya, paṭic-channam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhīntiti, evam evam Bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham bhante Bhagavantaṁ saraṇam gacchāmi dhammañ - ca bhikkhusaṅghañ - ca. Upāsakam - mām Bhagavā dhāretu ajjatagge pāñupetam saraṇagatan - ti.

POTALIYASUTTANTAM CATUTTHAM.

55.

Evam - me sutam. Ekaṁ samayam Bhagavā Rājagahe viharati Jivakassa Komārabhaccassa ambavane. Atha kho Jivako Komārabhacco yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantaṁ abhivādetvā ekamantaṁ nisidi. Eka-mantam nisinno kho Jivako Komārabhacco Bhagavantaṁ etad - avoca: Sutam - mētam bhante: samaṇam Gotamam uddissa pānam ārabhanti, tam samaṇo Gotamo jānam ud-dissakaṭam mañsam paribhuñjati paṭiccaṭamman - ti. Ye te bhante evam - āhamsu: samaṇam Gotamam uddissa pānam ārabhanti, tam samaṇo Gotamo jānam ud-dissakaṭam mañsam paribhuñjati paṭiccaṭamman - ti, kacci te bhante Bhagavato vuttavādino, na ca Bhagavantaṁ abhūtena abbhā-cikkhanti, dhammassa cānudhammaṁ byākaronti, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayham tħānam āgacchatiti. —

Ye te Jivaka evam-āhaṁsu: samaṇam Gotamam uddissa pāṇam ārabhanti, tam samano Gotamo jānam uddissakaṭam manisam paribhuñjati paṭiccaṅkamman-ti, na me te vutta-vādino. abbhācikkhanti ca pana man-te asatā abhūtena. Tihi kho aham Jivaka thānehi maṁsam aparibhogan-ti vadāmi: diṭṭham sutam parisaṅkitam. Imehi kho aham Jivaka tihi thānehi maṁsam aparibhogan-ti vadāmi. Tihi kho aham Jivaka thānehi maṁsam paribhogan-ti vadāmi: adiṭṭham asutam aparisaṅkitam. Imehi kho aham Jivaka tihi thānehi maṁsam paribhogan-ti vadāmi.

Idha Jivaka bhikkhu aññataram gāmaṁ vā nigamam vā upanissāya viharati. So mettāsaṅgatena cetasā ekam disam pharitvā viharati, tathā dutiyam tathā tatiyam tathā catutthim, iti uddham-adho tiriyan sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam mettāsaṅgatena cetasā vipulena mahaggatena appamāṇena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Tam-enam gahapati vā gahapatiputto vā upasaṅkamitvā svātanāya bhatteṇa nimanteti. Ākaṅkhamāno va Jivaka bhikkhu adhivāseti. So tassā rattiyā accayena pubbanhasamayam nivāsetvā pattacīvaram-ādāya yena tassa gahapatissa vā gahapatiputtassa vā nivesanam ten' upasaṅkamati, upasaṅkamitvā paññatte āsane nisidati, tam-enam so gahapati vā gahapatiputto vā paññetenā piṇḍapātena parivisati. Tassa na evam hoti; sādhu vata māyam gahapati vā gahapatiputto vā paññetenā piṇḍapātena parivisati, aho vata māyam gahapati vā gahapatiputto vā āyatim-pi evarūpena paññetenā piṇḍapātena pariviseyyāti. evam pi 'ssa na hoti. So tam piṇḍapātam agathito amucchito anajjhopanno ādinavaddassāvī nissaraṇapañño paribhuñjati. Tam kim-maññasi Jivaka: api nu so bhikkhu tasmiṁ samaye attabyābādhāya vā ceteti parabyābādhāya vā ceteti ubhayabyābādhāya vā cetetiti. — No h' etam bhante. — Nanu so Jivaka bhikkhu tasmiṁ samaye anavajjam yeva āhāram āhāretiti. — Evam bhante. Sutam mētam bhante: Brahmā mettāvihāri ti. Tam-me idam bhante Bhagavā sakkhi diṭṭho, Bhagavā hi bhante mettāvihāri ti. — Yena kho Jivaka rāgena yena

dosena yena mohena byāpādavā assa so rāgo so doso so moho Tathāgatassa pahīno ucchinnañūlo tālāvatthukato anabhāvakato āyatim anuppādadhammo. Sace kho te Jivaka idam sandhāya bhāsitam anujānāmi te etan - ti. — Etad - eva kho pana me bhante sandhāya bhāsitam.

Idha Jivaka bhikkhu aññataram gāmām vā nigamām vā upanissāya viharati. So karunāsahagatena cetasā — pe — muditāsahagatena cetasā — pe — upekhāsahagatena cetasā ekam disam pharitvā viharati, tathā dutiyam tathā tatiyam tathā catutthim, iti uddham adho tiriyam sabbadhi sabbattatāya sabbāvantam lokam upekhāsahagatena cetasā vipulena mahaggatena appamānena averena abyābajjhena pharitvā viharati. Tam - enam gahapati vā gahapatiputto vā upasañkamitvā svātanāya bhattena nimanteti. Ākankhamāno va Jivaka bhikkhu adhvāseti. So tassā rattiyā accayena pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacivaram - ādāya yena tassa gahapatissa vā gahapatiputtassa vā nivesanam ten' upasañkamati, upasañkamitvā paññatte āsane nisidati, tam - enam so gahapati vā gahapatiputto vā panītena piṇḍapātena parivisati. Tassa na evam hoti: sādhu vata māyam gahapati vā gahapatiputto vā panītena piṇḍapātena parivisati, aho vata māyam gahapati vā gahapatiputto vā āyatim - pi evarūpena panītena piṇḍapātena pariviseyyāti, evam pi 'ssa na hoti. So tam piṇḍapātām agathito amucchito anajhopanno ādīnavadassāvī nissaranapañño paribhuñjati. Tam kim - maññasi Jivaka: api nu so bhikkhu tasmin samaye attabyābādhāya vā ceteti parabyābādhāya vā ceteti ubhayabyābādhāya vā cetetiti. — No h' etam bhante. — Nanu so Jivaka bhikkhu tasmin samaye anavajjam yeva āhāram āhāretiti. — Evam bhante. Sutam mētam bhante: Brahmā upekhāvihāri ti. Tam - me idam bhante Bhagavā sakki diṭṭho, Bhagavā hi bhante upekhāvihāri ti. — Yena kho Jivaka rāgena yena dosena yena mohena vihesāvā assa arativā assa patīghavā assa so rāgo so doso so moho Tathāgatassa pahīno ucchinnañūlo tālāvatthukato anabhāvakato āyatim anuppādadhammo. Sace kho te Jivaka idam sandhāya bhāsitam anujānāmi

te etan - ti. — Etad - eva kho pana me bhante sandhāya
bhāsitam.

Yo kho Jīvaka Tathāgatam vā Tathāgatasāvakam vā uddissa pāṇam ārabhati so pañcahi thānehi bahum apuññam pasavati: Yam - pi so evam - āha: gacchatha amukai nāma pāṇam ānethāti, iminā paṭhamena thānena bahum apuññam pasavati; yam - pi so pāṇo galappavedhakena āniyamāno dukkham domanassam paṭisamvedeti, iminā dutiyena thānena bahum apuññam pasavati; yam - pi so evam - āha: gacchatha imam pāṇam ārabhathāti, iminā tatiyena thānena bahum apuññam pasavati; yam - pi so pāṇo ārabhiyamāno dukkham domanassam paṭisamvedeti, iminā catutthena thānena bahum apuññam pasavati; yam - pi so Tathāgatam vā Tathāgatasāvakam vā akappiyena āśādeti, iminā pañcamena thānena bahum apuññam pasavati. Yo kho Jīvaka Tathāgatam vā Tathāgatasāvakam vā uddissa pāṇam ārabhati so imehi pañcahi thānehi bahum apuññam pasavatiti. Evam vutte Jīvako Komārabhacco Bhagavantam etad - avoca: Acchariyam bhante, abbhutam bhante. Kappiyam vata bhante bhikkhū āhāram āhārenti, anavajjam vata bhante bhikkhū āhāram āhārenti. Abhikkantam bhante, abhikkantam bhante — pe — upasakam mām Bhagavā dhāretu ajjatagge pāṇupetam saranagatan - ti.

JIVAKASUTTANTAM PAÑCAMAÑ.

56.

Evam - me sutam. Ekam samayaṁ Bhagavā Nālandāyam viharati Pāvārikambavane. Tena kho pana samayena Ni-
ganṭho Nātaputto Nālandāyam paṭivasati mahatiyā niganṭha-
parisāya saddhim. Atha kho Dighatapassi niganṭho Nālandā-
yam pindāya caritvā pacchābhuttam pindapātapaṭikkanto
yena Pāvārikambavanam yena Bhagavā ten' upasaṅkami,

upasankamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyām kathām sārāṇiyām vītisāretvā ekamantam aṭṭhāsi. Ekamantam ṭhitam kho Dīghatapassim nigaṇṭham Bhagavā etad - avoca: Saṁvijjante kho Tapassi āsanāni, sace ākaṅkhasi nisidāti. Evaṁ vutte Dīghatapassi nigaṇṭho aññataram nīcam āsanāni gahetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnam kho Dīghatapassim nigaṇṭham Bhagavā etad - avoca:

Kati pana Tapassi Nigaṇṭho Nātaputto kammāni paññāpeti pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyāti. — Na kho āvuso Gotama āciṇṇam Nigaṇṭhassa Nātaputtassa kammaṁ kamman - ti paññāpetum, daṇḍam daṇḍanti kho āvuso Gotama āciṇṇam Nigaṇṭhassa Nātaputtassa paññāpetun - ti. — Kati pana Tapassi Nigaṇṭho Nātaputto daṇḍāni paññāpeti pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyāti. — Tīni kho āvuso Gotama Nigaṇṭho Nātaputto daṇḍāni paññāpeti pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, seyyathidaṁ kāyadaṇḍam vaci- daṇḍam manodaṇḍan - ti. — Kim pana Tapassi aññad - eva kāyadaṇḍam aññam vaci- daṇḍam aññam manodaṇḍan - ti. — Aññad - eva āvuso Gotama kāyadaṇḍam aññam vaci- daṇḍam aññam manodaṇḍan - ti. — Imesam pana Tapassi tīṇam daṇḍānam evam paṭivibhattānam evam paṭivisiṭṭhānam kātamān daṇḍam Nigaṇṭho Nātaputto mahāsāvajjataram paññāpeti pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, yadi vā kāyadaṇḍam yadi vā vaci- daṇḍam yadi vā manodaṇḍan - ti. — Imesam kho āvuso Gotama tīṇam daṇḍānam evam paṭivibhattānam evam paṭivisiṭṭhānam kāyadaṇḍam Nigaṇṭho Nātaputto mahāsāvajjataram paññāpeti pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā vaci- daṇḍam no tathā manodaṇḍan - ti. — Kāyadaṇḍan - ti Tapassi vadesi. — Kāyadaṇḍan - ti āvuso Gotama vadāmi. — Kāyadaṇḍan - ti Tapassi vadesi. — Kāyadaṇḍan - ti āvuso Gotama vadāmi. — Kāyadaṇḍan - ti Tapassi vadesi. — Kāyadaṇḍan - ti āvuso Gotama vadāmiti. Itiha Bhagavā Dīghatapassim nigaṇṭham imasmim kathāvatthusim yāvatiyakam patiṭṭhāpesi.

Evaṁ vutte Dīghatapassī nigaṇṭho Bhagavantam etad-avoca: Tvaṁ pan' āvuso Gotama kati daṇḍāni paññāpesi pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā ti. — Na kho Tapassi āciṇṇam Tathāgatassa daṇḍam daṇḍan-ti paññāpetui, kammanī kamman-ti kho Tapassi āciṇṇam Tathāgatassa paññāpetun-ti. — Tvaṁ pan' āvuso Gotama kati kammāni paññāpesi pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā ti. — Tiṇi kho aham Tapassi kammāni paññāpemi pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, seyyathidam kāyakammaṁ vacikammaṁ manokammaṁ aṇṇam-ti. — Kim pan' āvuso Gotama aṇṇad-eva kāyakammaṁ aṇṇam vacikammaṁ aṇṇam manokammaṁ aṇṇam manokammaṁ aṇṇam-ti. — Imesam pan' āvuso Gotama tiṇṇam kammānam evam paṭivibhattānam evam paṭivisitthānam katamāni kammanī mahāsāvajjatarāni paññāpesi pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, yadi vā kāyakammaṁ yadi vā vacikammaṁ yadi vā manokammaṁ aṇṇam manokammaṁ aṇṇam-ti. — Imesam kho aham Tapassi tiṇṇam kammānam evam paṭivibhattānam evam paṭivisitthānam manokammaṁ mahāsāvajjatarāni paññāpemi pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā kāyakammaṁ no tathā vacikammaṁ aṇṇam-ti. — Manokammaṁ aṇṇam-ti āvuso Gotama vadesi. — Manokammaṁ aṇṇam-ti Tapassi vadāmi — pe —. Manokammaṁ aṇṇam-ti āvuso Gotama vadesi. — Manokammaṁ aṇṇam-ti Tapassi vadāmiti. Itiha Dīghatapassī nigaṇṭho Bhagavantam imasmiṁ kathā-vatthusmīm yāvatatiyakam patiṭṭhāpetvā utthāy' āsanā yena Nigaṇṭho Nātaputto ten' upasajikami.

Tena kho pana samayena Nigaṇṭho Nātaputto mahatiyā mahatiyā gihiparisāya saddhim nisinno hoti bālakiniyā Upālipamukhāya. Addasā kho Nigaṇṭho Nātaputto Dīghatapassim nigaṇṭham dūrato va āgacchantam, disvāna Dīghatapassim nigaṇṭham etad-avoca: Handa kuto nu tvaṁ Tapassi āgacchasi divā divassāti. — Ito hi kho aham bhante āgacchāmi samanassa Gotamassa santikā ti. — Ahu pana te Tapassi samanena Gotamena saddhim kocid-eva kathāsallāpo

ti. — Ahu kho me bhante samanena Gotamena saddhim kocid - eva kathāsallāpo ti. — Yathākathaṁ pana te Tapassi ahu samanena Gotamena saddhim kocid - eva kathāsallāpo ti. Atha kho Dighatapassī niganṭho yāvatako ahosi Bhagavatā saddhim kathāsallāpo tam sabbam Niganthassa Nātapputtaṁ ārocesi. Evam vutte Niganṭho Nātaputto Dighatapassīm nigaṇṭham etad - avoca: Sādhu sādhu Tapassi, yathā tam sutavatā sāvakena samma - d - eva satthu sāsanām ājānantena evam - evam Dighatapassinā niganṭhena samanassa Gotamassa byākataṁ; kiṁ hi sobhati chavo manodando imassa evam olārikassa kāyadaṇḍassa upanidhāya, atha kho kāyadaṇḍo va mahāsāvajjataro pāpassa kammasa kiriyāya pāpassa kammasa pavattiyā, no tathā vacīdaṇḍo no tathā manodando ti.

Evam vutte Upāli gahapati Nigaṇṭham Nātapputtam etad - avoca: Sādhu sādhu bhante Tapassi, yathā tam sutavatā sāvakena samma - d - eva satthu sāsanām ājānantena evam - evam bhadantena Tapassinā samanassa Gotamassa byākataṁ; kiṁ hi sobhati chavo manodando imassa evam olārikassa kāyadaṇḍassa upanidhāya, atha kho kāyadaṇḍo va mahāsāvajjataro pāpassa kammasa kiriyāya pāpassa kammasa pavattiyā, no tathā vacīdaṇḍo no tathā manodando. Handa cāham bhante gacchāmi samanassa Gotamassa imasmim kathāvaththusmim vādaṁ āropessāmi. Sace me samāno Gotamo tathā patiṭṭhissati yathā bhadantena Tapassinā patiṭṭhāpitam, seyyathā pi nāma balavā puriso dīghalomikam elakam lomesu gahetvā ākaddheyya parikaddheyya sampari-kaddheyya evam - evāham samanām Gotamaṁ vādena vādaṁ ākaddhissāmi parikaddhissāmi samparikaddhissāmi; seyyathā pi nāma balavā sonḍikākammakaro mahantam sonḍikākilañjam gambhire udakarahade pakkhipitvā kaṇne gahetvā ākaddheyya parikaddheyya samparikaddheyya evam - evāham samanām Gotamaṁ vādena vādaṁ ākaddhissāmi parikaddhissāmi samparikaddhissāmi; seyyathā pi nāma balavā sonḍikādhutto vālam kaṇne gahetvā odhuneyya niddhuneyya nicchādeyya evam - evāham samanām Gotamaṁ vādena vādaṁ odhu-

nissāmi niddhunissāmi nicchādēssāmi; seyyathā pi nāma kuñjaro satthihāyano gambhiram pokkharanīm ogābitvā sānadhovikām nāma kilitajātām kīlati evam evāham sāmanām Gotamām sānadhovikām maññe kilitajātām kīlissāmi. Handa cāham bhante gacchāmi sāmanāsā Gotamāsā imasmiṁ kathāvatthusmīm vādām āropessāmiti. — Gaccha tvām gahapati sāmanāsā Gotamāsā imasmiṁ kathāvatthusmīm vādām āropehi; aham vā hi gahapati sāmanāsā Gotamāsā vādām āropeyyām Dīghatapassī vā nigaṇṭho tvām vā ti.

Evam vutte Dīghatapassī nigaṇṭho Nigaṇṭham Nātāputtam etad avoca: Na kho mētaṁ bhante ruccati yām Upāli gahapati sāmanāsā Gotamāsā vādām āropeyya; sāmaṇo hi bhante Gotamo māyāvī, āvaṭṭanīm māyām jānāti yāya aññatitthiyānām sāvake āvaṭṭetiti. — Aṭṭhānaṁ kho etam Tapassi anavakāso yām Upāli gahapati sāmanāsā Gotamāsā sāvakattam upagaccheyya, ṭhānañ ca kho etam vijjati yām sāmaṇo Gotamo Upālissa gahapatissa sāvakattam upagaccheyya. Gaccha tvām gahapati sāmanāsā Gotamāsā imasmiṁ kathāvatthusmīm vādām āropehi; aham vā hi gahapati sāmanāsā Gotamāsā vādām āropeyyām Dīghatapassī vā nigaṇṭho tvām vā ti. Dutiyam pi kho — pe — tatiyam pi kho Dīghatapassī nigaṇṭho Nigaṇṭham Nātāputtam etad avoca: Na kho mētaṁ bhante ruccati yām Upāli gahapati sāmanāsā Gotamāsā vādām āropeyya, sāmaṇo hi bhante Gotamo māyāvī, āvaṭṭanīm māyām jānāti yāya aññatitthiyānām sāvake āvaṭṭetiti. — Aṭṭhānaṁ kho etam Tapassi anavakāso yām Upāli gahapati sāmanāsā Gotamāsā sāvakattam upagaccheyya, ṭhānañ ca kho etam vijjati yām sāmaṇo Gotamo Upālissa gahapatissa sāvakattam upagaccheyya. Gaccha tvām gahapati sāmanāsā Gotamāsā imasmiṁ kathāvatthusmīm vādām āropehi; aham vā hi gahapati sāmanāsā Gotamāsā vādām āropeyyām Dīghatapassī vā nigaṇṭho tvām vā ti.

Evam bbante ti kho Upāli gahapati Nigaṇṭhassa Nātāputtassa paṭissutvā utṭhāy' āsanā Nigaṇṭham Nātāputtam abhivādetvā padakkhinām katvā yena Pāvārikambavanām

yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhvādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho Upāli gahapati Bhagavantam etad - avoca: Āgamā nu khv-idha bhante Dīghatapassī nigaṇṭho ti. — Āgamā khv-idha gahapati Dīghatapassī nigaṇṭho ti. — Ahu pana te bhante Dīghatapassinā nigaṇṭhena saddhim kocid - eva kathāsallāpo ti. — Ahu kho me gahapati Dīghatapassinā nigaṇṭhena saddhim kocid - eva kathāsallāpo ti. — Yathākatham pana te bhante ahu Dīghatapassinā nigaṇṭhena saddhim kocid - eva kathāsallāpo ti. Atha kho Bhagavā yāvatako ahosi Dīghatapassinā nigaṇṭhena saddhim kathāsallāpo tam sabbam Upālissa gahapatissa ārocesi. Evam vutte Upāli gahapati Bhagavantam etad - avoca: Sādhu sādhu bhante Tapassī, yathā tam sutavatā sāvakena samma - d - eva satthu sāsanam ajānantena evam - evam Dīghatapassinā nigaṇṭhena Bhagavato byākataṁ, kim hi sobhati chavo manodaṇḍo imassa evam olārikassa kāyadaṇḍassa upanidhāya, atha kho kāyadaṇḍo va mahāsāvajjataro pāpassa kammasa kiriyāya pāpassa kammasa pavattiyā, no tathā vacīdaṇḍo no tathā manodaṇḍo ti. — Sace kho tvam gahapati sacce patiṭṭhāya manteyyāsi siyā no ettha kathāsallāpo ti. — Sacce aham bhante patiṭṭhāya mantessāmi, hotu no ettha kathāsallāpo ti.

Tam kim - maññasi gahapati: idh' assa nigaṇṭho ābhādhiko dukkhito bālhagilāno sitodakapaṭikkhitto uṇhodaka-patiṣevī, so sitodakanī alabhamāno kālām kareyya. Imassa pana gahapati Nigaṇṭho Nātaputto katthūpapattim paññāpetiti. — Atthi bhante Manosattā nāma devā, tattha so upapajjati, tam kissa hetu: asu hi bhante manopaṭibaddho kālām karotiti. — Gahapati gahapati, manasikaritvā kho gahapati byākarohi, na kho te sandhiyati purimena vā pacchimām pacchimena vā purimām. Bhāsītā kho pana te gahapati esā vācā: sacce aham bhante patiṭṭhāya mantessāmi, hotu no ettha kathāsallāpo ti. — Kiñcāpi bhante Bhagavā evam - āha, atha kho kāyadaṇḍo va mahāsāvajjataro pāpassa kammasa kiriyāya pāpassa kammasa pavattiyā, no tathā vacīdaṇḍo no tathā manodaṇḍo ti. — Tam kim - maññasi

gahapati: idh' assa nigan̄tho cātuyāmasamvarasainvuto sabbavārivārito sabbavāriyuto sabbavāridhuto sabbavāriphuṭo, so abhikkamanto paṭikkamanto bahū khuddake pāne saṅghātaiñ āpādeti. Imassa pana gahapati Nigan̄tho Nātaputto kam vipākam paññāpetiti. — Asaṅcetanikam bhante Nigan̄tho Nātaputto no mahāsāvajjam paññāpetiti. — Sace pana gahapati cetetiti. — Mahāsāvajjam bhante hotiti. — Cetanam pana gahapati Nigan̄tho Nātaputto kismim paññāpetiti. — Manodaṇḍasmim bhante ti. — Gahapati gahapati, manasi-karitvā kho gahapati byākarohi, na kho te sandhiyati purimena vā pacchimam pacchimena vā purimam. Bhāsītā kho pana te gahapati esā vācā: sacce aham bhante patiṭṭhāya mantessāmi, hotu no ettha kathāsallāpo ti. — Kiñcāpi bhante Bhagavā evam-āha, atha kho kāyadaṇḍo va mahāsāvajjataro pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā vacidāṇḍo no tathā manodāṇḍo ti.

Tam kim-maññasi gahapati: ayam Nālandā iddhā c' eva phitā ca, bahujanā ākiññamanussā ti. — Evam bhante, ayam Nālandā iddhā c' eva phitā ca, bahujanā ākiññamanussā ti. — Tam kim-maññasi gahapati: idha puriso āgaccheyya ukkhittāsiko, so evam vadeyya: Aham yāvatikā imissā Nālandāya pānā te ekena khaṇena ekena muhuttena ekamāṁsakhalam ekamāṁsapuñjam karissāmiti. Tam kim-maññasi gahapati: pahoti nu kho so puriso yāvatikā imissā Nālandāya pānā te ekena khaṇena ekena muhuttena ekamāṁsakhalam ekamāṁsapuñjam kātun-ti. — Dasa pi bhante purisā visatim-pi purisā timsam-pi purisā cattārīsam-pi purisā paññāsam-pi purisā na-ppahonti yāvatikā imissā Nālandāya pānā te ekena khaṇena ekena muhuttena ekamāṁsakhalam ekamāṁsapuñjam kātum, kiñ hi sobhati eko chavo puriso ti. — Tam kim-maññasi gahapati: idh' āgaccheyya samaṇo vā brāhmaṇo vā iddhimā cetovasippatto, so evam vadeyya: Aham imam Nālandam ekena manopadosena bhasmam karissāmiti. Tam kim-maññasi gahapati: pahoti nu kho so samaṇo vā brāhmaṇo vā iddhimā cetovasippatto imam Nālandam ekena manopadosena bhasmam

kātun - ti. — Dasa pi bhante Nālandā vīsatim - pi Nālandā tīmsam - pi Nālandā cattārisam - pi Nālandā paññāsam - pi Nālandā pahoti so samano vā brāhmaṇo vā iddhimā cetovasippatto ekena manopadosena bhasmām kātum, kiṁ hi sobhati ekā chavā Nālandā ti. — Gahapati gahapati, manasikaritvā kho gahapati byākarohi, na kho te sandhiyati purimena vā pacchimām pacchimena vā purimām. Bhāsitā kho pana te gahapati esā vācā: sacce aham bhante patiṭṭhāya mantessāmi, hotu no ettha kathāsallāpo ti. — Kiñcāpi bhante Bhagavā evam - āha, atha kho kāyadāndo va mahāsāvajjataro pāpassa kammassa kiriyāya pāpassa kammassa pavattiyā, no tathā vacidāndo no tathā manodando ti. — Tam kim - maññasi gahapati: sutan - te: Daṇḍakāraññām Kāliṅgāraññām Mejjhāraññām Mātaṅgāraññām araññām araññābhūtan - ti. — Evam bhante, sutam me: Daṇḍakāraññām Kāliṅgāraññām Mejjhāraññām Mātaṅgāraññām araññām araññābhūtan - ti. — Tam kim - maññasi gahapati: kinti te sutam: kena tam Daṇḍakāraññām Kāliṅgāraññām Mejjhāraññām Mātaṅgāraññām araññām araññābhūtan - ti. — Sutam mētam bhante: isinām manopadosena tam Daṇḍakāraññām Kāliṅgāraññām Mejjhāraññām Mātaṅgāraññām araññām araññābhūtan - ti. — Gahapati gahapati, manasikaritvā kho gahapati byākarohi, na kho te sandhiyati purimena vā pacchimām pacchimena vā purimām. Bhāsitā kho pana te gahapati esā vācā: sacce aham bhante patiṭṭhāya mantessāmi, hotu no ettha kathāsallāpo ti.

Purimen' evāham bhante opammaṇa Bhagavato attamanō abhiraddho, api cāham imāni Bhagavato vicitrāni paññhapaṭibhānāni sotukāmo evāham Bhagavantam paccanikātabbaṁ amāñissam. Abhikkantam bhante, abhikkantam bhante. Seyyathā pi bhante nikujjitaṁ vā ukkujjeyya. paṭicchaṇnam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, ndhakāre vā telapajjotaṁ dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhīntiti, evam - evam Bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham bhante Bhagavantam saraṇām gacchāmi

dhammañ - ca bhikkhusaṅghañ - ca, upāsakam mām Bhagavā dhāretu ajjatagge pāñupetam saraṇagatan - ti.

Anuviccaṅkāram kho gahapati karohi, anuviccaṅkāro tumhā-disānam nātamanussānam sādhu hotiti. — Iminā p' ahaṁ bhante Bhagavato bhiyyosomattāya' attamano abhiraddho yaṁ mām Bhagavā evam - āha: Anuviccaṅkāram kho gahapati karohi, anuviccaṅkāro tumhādisānam nātamanussānam sādhu hotiti. Mam hi bhante aññatitthiyā sāvakam labhitvā kevalakappam Nālandām paṭakam parihareyyum: Upāl am-hākaṁ gahapati sāvakattūpagato ti. Atha ca pana mām Bhagavā evam - āha: Anuviccaṅkāram kho gahapati karohi, anuviccaṅkāro tumhādisānam nātamanussānam sādhu hotiti. Esāhaṁ bhante dutiyam - pi Bhagavantam saraṇam gacchāmi dhammañ - ca bhikkhusaṅghañ - ca, upāsakam mām Bhagavā dhāretu ajjatagge pāñupetam saraṇagatan - ti.

Dīgharattam kho te gahapati nigaṇṭhānam opānabhūtam kulam, yena nesam upagatānam piṇḍakam dātabbam maññeeyyāsiti. — Iminā p' ahaṁ bhante Bhagavato bhiyyosomattāya attamano abhiraddho yaṁ mām Bhagavā evam - āha: Dīgharattam kho te gahapati nigaṇṭhānam opānabhūtam kulam, yena nesam upagatānam piṇḍakam dātabbam maññeeyyāsiti. Sutam mētam bhante: Samaṇo Gotamo evam - āha: mayham - eva dānam dātabbam na aññesam dānam dātabbam, mayham - eva sāvakānam dānam dātabbam na aññesam sāvakānam dānam dātabbam, mayham - eva dinnam mahapphalam na aññesam dinnam mahapphalam, mayham - eva sāvakānam dinnam mahapphalam na aññesam sāvakānam dinnam mahapphalan - ti. Atha ca pana mām Bhagavā nigaṇṭhesu pi dāne samādapeti. Api ca bhante mayam - ettha kālam jā-nissāma. Esāhaṁ bhante tatiyam - pi Bhagavantam saraṇam gacchāmi dhammañ - ca bhikkhusaṅghañ - ca, upāsakam mām Bhagavā dhāretu ajjatagge pāñupetam saraṇagatan - ti.

Atha kho Bhagavā Upālissa gahapatissa ānupubbikatham kathesi, seyyathidam dānakatham sīlakatham saggakatham, kāmānam ādinavam okāram saṅkilesam, nekkhamme āni-saṁsaṁ pakāsesi. Yadā Bhagavā aññāsi Upālim gahapatim

kallacittam muducittam vinivaraṇacittam udaggacittam pasanna-cittam atha yā buddhānāni sāmukkāmsikā dhammañdesanā tañ pakāsesi: dukkham samudayam nirodham maggam. Seyyathā pi nāma suddham vattham apagatakālakam samma - d - eva rajanañ patiganheyya, evam - evam Upālissa gahapatissa tasmim yeva āsane virajam vītamalam dhammacakkhum udapādi: yam kiñci samudayadhammadam sabban - tam nirodhadhamman - ti. Atha kho Upāli gahapati diṭṭhadhammo pattadhammo viditadhammo pariyogālhadhammo tīṇaviciκiccho vigatakathām-katho vesārajjappatto aparappaccayo satthusāsane Bhagavantam etad - avoca: Handa ca dāni mayam bhante gacchāma, bahukicca mayam bahukaraṇiyā ti. — Yassa dāni tvam gahapati kālam maññasiti.

Atha kho Upāli gahapati Bhagavato bhāsitam abhinanditvā anumoditvā utṭhāyā' āsanā Bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā yena sakam nivesanam ten' upasankami, upasānkamitvā dovārikam āmantesi: Ajjatagge samma dovārika āvarāmi dvāram ni anṭhānam nigaṇṭhīnam, anāvaṭam dvāram Bhagavato bhikkhūnam bhikkhuninam upāsakānam upāsikānam; sace koci nigaṇṭho āgacchat tam - enam tvam evam vadeyyāsi: tiṭṭha bhante, mā pāvisi, ajjatagge Upāli gahapati samanassa Gotamassa sāvakattam upagato, anāvaṭam dvāram nigaṇṭhānam nigaṇṭhīnam, anāvaṭam dvāram Bhagavato bhikkhūnam bhikkhuninam upāsakānam upāsikānam; sace te bhante piṇḍakena attho etth' eva tiṭṭha, etth' eva te āharissantti. Evam bhante ti kho dovāriko Upālissa gahapatissa paccassosi.

Assosi kho Dīghatapassī nigaṇṭho: Upāli kira gahapati samanassa Gotamassa sāvakattam upagato ti. Atha kho Dīghatapassī nigaṇṭho yena Nigaṇṭho Nātaputto ten' upasankami, upasānkamitvā Nigaṇṭham Nātapputtam etad - avoca: Sutam mētam bhante: Upāli kira gahapati samanassa Gotamassa sāvakattam upagato ti. — Atṭhānam kho etam Tapassi anavakāso yam Upāli gahapati samanassa Gotamassa sāvakattam upagaccheyya, thānañ - ca kho etam vijjati yam samano Gotamo Upālissa gahapatissa sāvakattam upagacchey-

yāti. Dutiyam - pi kho — pe — tatiyam - pi kho Dighatapassi niganṭho Niganṭham Nātaputtam etad - avoca: Sutam mētaṁ bhante: Upāli kira gahapati samanassa Gotamassa sāvakattam upagato ti. — Aṭṭhānam kho etam Tapassi anavakāso yam Upāli gahapati samanassa Gotamassa sāvakattam upagaccheyya, ṭhānañ - ca kho etam vijjati yam samaṇo Gotamo Upālissa gahapatissa sāvakattam upagaccheyyāti. — Handāham bhante gacchāmi yāva jānāmi yadi vā Upāli gahapati samanassa Gotamassa sāvakattam upagato yadi vā no ti. — Gaccha tvam Tapassi jānāhi yadi vā Upāli gahapati samanassa Gotamassa sāvakattam upagato yadi vā no ti.

Atha kho Dighatapassī niganṭho yena Upālissa gahapatissa nivesanam ten' upasaṅkami. Addasā kho dovāriko Dighatapassim niganṭham dūrato va āgacchantañ, disvāna Dighatapassim niganṭham etad - avoca: Tiṭṭha bhante, mā pāvisi, ajjatagge Upāli gahapati samanassa Gotamassa sāvakattam upagato, āvatām dvāram niganṭhānam niganṭhinam, anāvatañ dvāram Bhagavato bhikkhūnam bhikkhuniñam upāsakānam upāsikānam; sace te bhante piṇḍakena attho eth' eva tiṭṭha. eth' eva te āharissantiti. Na me āvuso piṇḍakena attho ti vatvā tato paṭinivattitvā yena Niganṭho Nātaputto ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Niganṭham Nātaputtam etad - avoca: Saccam yeva kho bhante yam Upāli gahapati samanassa Gotamassa sāvakattam upagato. Etam kho te aham bhante nālathām: na kho mētañ bhante ruccati yam Upāli gahapati samanassa Gotamassa vādām āropeyya, samaṇo hi bhante Gotamo māyāvī, āvatānim māyam jānāti yāya aññatitthiyānam sāvake āvat̄tetiti. Āvat̄to kho te bhante Upāli gahapati samanena Gotamena āvat̄taniyā māyāyāti. — Aṭṭhānam kho etam Tapassi anavakāso yam Upāli gahapati samanassa Gotamassa sāvakattam upagaccheyya, ṭhānañ - ca kho etam vijjati yam samaṇo Gotamo Upālissa gahapatissa sāvakattam upagaccheyyāti. Dutiyam - pi kho — pe — tatiyam - pi kho Dighatapassī niganṭho Niganṭham Nātaputtam etad - avoca: Saccam yeva kho bhante yam Upāli gahapati samanassa Gotamassa sāvakattam

upagato. Etam kho te aham bhante nālatthaṁ: na kho mētam bhante ruccati yaṁ Upāli gahapati samanassa Gotamassa vādam āropeyya, samāno hi bhante Gotamo māyāvī, āvatṭanīm māyam jānāti yāya aññatitthiyānam sāvake āvatṭetiti. Āvatṭo kho te bhante Upāli gahapati samanena Gotamena āvatṭaniyā māyayāti. — Atṭhānam kho etam Tapassi anavakāso yaṁ Upāli gahapati samanassa Gotamassa sāvakattam upagaccheyya, thānañ ca kho etam vijjati yaṁ samāno Gotamo Upālissa gahapatissa sāvakattam upagaccheyya. Handa cāham Tapassi gacchāmi yāva sāmaṁ yeva jānāmi yadi vā Upāli gahapati samanassa Gotamassa sāvakattam upagato yadi vā no ti.

Atha kho Niganṭho Nātaputto mahatiyā niganṭhaparisāya saddhim yena Upālissa gahapatissa nivesanām ten' upasaṅkami. Addasā kho dovāriko Niganṭham Nātaputtam dūrato va āgacchantaṁ, disvāna Niganṭham Nātaputtam etad-avoca: Tiṭṭha bhante, mā pāvisi, ajjatagge Upāli gahapati samanassa Gotamassa sāvakattam upagato, āvaṭam dvāram niganṭhānam niganṭhīnam, anāvaṭam dvāram Bhagavato bhikkhūnam bhikkhunīnam upāsakānam upāsikānam; sace te bhante piṇḍakena attho eth' eva tiṭṭha, eth' eva te āharissantiti. — Tena hi samma dovārika yena Upāli gahapati ten' upasaṅkama, upasaṅkamitvā Upālim gahapatim evam vadehi: Niganṭho bhante Nātaputto mahatiyā niganṭhaparisāya saddhim bahidvārakoṭṭhake ṭhito, so te dassanakāmo ti. Evam bhante ti kho dovāriko Niganṭhassa Nātaputtassa patissutvā yena Upāli gahapati ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Upālim gahapatim etad-avoca: Niganṭho bhante Nātaputto mahatiyā niganṭhaparisāya saddhim bahidvārakoṭṭhake ṭhito, so te dassanakāmo ti. — Tena hi samma dovārika majjhimāya dvārasālāya āsanāni paññāpehit. Evam bhante ti kho dovāriko Upālissa gahapatissa paṭissutvā majjhimāya dvārasālāya āsanāni paññāpetvā yena Upāli gahapati ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Upālim gahapatim etad-avoca: Paññattāni kho te bhante majjhimāya dvārasālāya āsanāni, yassa dāni kālam maññasiti. Atha kho Upāli gahapati yena

majjhimā dvārasālā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā yam tattha āsanam aggañ - ca seṭṭhañ - ca uttamañ - ca pañitañ - ca tattha nisiditvā dovārikaṁ āmantesi: Tena hi samma dovārika yena Niganṭho Nātaputto ten' upasaṅkama, upasaṅkamitvā Niganṭham Nātaputtam evam vadehi: Upāli bhante gahapati evam - āha: Pavisa kira bhante sace ākaṅkhasiti. Evam bhante ti kho dovāriko Upālissa gahapatissa paṭissutvā yena Niganṭho Nātaputto ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Niganṭham Nātaputtam etad - avoca: Upāli bhante gahapati evam - āha: Pavisa kira bhante sace ākaṅkhasiti. Atha kho Niganṭho Nātaputto mahatiyā niganṭhapharisāya saddhiṁ yena majjhimā dvārasālā ten' upasaṅkami.

Atha kho Upāli gahapati yam sudam pubbe va yato pasati Niganṭham Nātaputtam dūrato va āgacchantaṁ disvāna tato paccuggantvā yam tattha āsanam aggañ - ca seṭṭhañ - ca uttamañ - ca pañitañ - ca tam uttarāsaṅgena pamajjītvā pariggahetvā nisidāpeti, so dāni yam tattha āsanam aggañ - ca seṭṭhañ - ca uttamañ - ca pañitañ - ca tattha sāmañ nisiditvā Niganṭham Nātaputtam etad - avoca: Saṁvijjante kho bhante āsanāni, sace ākaṅkhasi nisidāti. Evaṁ vutte Niganṭho Nātaputto Upālim gahapatim etad - avoca: Ummatto si tvam gahapati, datto si tvam gahapati: gacchām' aham bhante samañassa Gotamassa vādām āropessāmīti gantvā mahatā si vādaśaṅghātena paṭimukko āgato. Seyyathā pi gahapati puriso aṇḍahārako gantvā ubbhatehi aṇḍehi āgaccheyya, seyyathā vā pana gahapati puriso akkhikahārako gantvā ubbhatehi akkhihi āgaccheyya, evam - eva kho tvam gahapati: gacchām' aham bhante samañassa Gotamassa vādām āropessāmīti gantvā mahatā si vādaśaṅghātena paṭimukko āgato. Āvaṭṭo si kho tvam gahapati samañena Gotamena āvaṭṭaniyā māyāyāti.

Bhaddikā bhante āvaṭṭanī māyā, kalyāṇī bhante āvaṭṭanī māyā. Piyā me bhante nātisālohitā imāya āvaṭṭaniyā āvaṭṭeyyūm piyānam - pi me assa nātisālohitānam digharattam hitāya sukhāya. Sabbe ce pi bhante khattiya imāya āvaṭṭaniyā āvaṭṭeyyūm sabbesānam p' assa khattiyañānam digharattam

hitāya sukhāya. Sabbe ce pi bhante brāhmaṇā — pe — vessā — pe — suddā imāya āvaṭṭaniyā āvaṭṭeyyuṁ sabbesānam p' assa suddānam dīgharattam hitāya sukhāya. Sadevako ce pi bhante loko samārako sabrahmako sassamaṇabrahmaṇī pajā sadevamanussā imāya āvaṭṭaniyā āvaṭṭeyya sadevakassa p' assa lokassa samārakassa sabrahmakassa sassamaṇabrahmaṇiyā pajāya sadevamanussāya dīgharattam hitāya sukhāya. Tena hi bhante upaman - te karissāmi, upamāya p' idh' ekace viññū purisā bhāsitassa attham ājānanti.

Bhūtapubbaṁ bhante aīñatarassa brāhmaṇassa jīṇasssa vuddhassa mahallakassa daharā māṇavikā pajāpatī ahosi gab-bhini upavijaññā. Atha kho bhante sā māṇavikā tam brāhmaṇām etad - avoca: Gaccha tvam brāhmaṇa āpaṇā makkaṭacchāpakaṁ kinitvā ānehi yo me kumārakassa kilāpanako bhavissatiti. Evam vutte bhante so brāhmaṇo tam māṇavikām etad - avoca: Āgamehi tāva bhoti yāva vijāyasi; sace tvam bhoti kumārakaṁ vijāyissasi tassā te aham āpaṇā makkaṭacchāpakaṁ kinitvā ānissāmi yo te kumārakassa kilāpanako bhavissati; sace pana tvam bhoti kumārikām vijāyissasi tassā te aham āpaṇā makkaṭacchāpikaṁ kinitvā ānissāmi yā te kumārikāya kilāpanikā bhavissatiti. Dutiyam - pi kho bhante sā māṇavikā tam brāhmaṇām etad - avoca: Gaccha tvam brāhmaṇa āpaṇā makkaṭacchāpakaṁ kinitvā ānehi yo me kumārakassa kilāpanako bhavissatiti. Dutiyam - pi kho bhante so brāhmaṇo tam māṇavikām etad - avoca: Āgamehi tāva bhoti yāva vijāyasi; sace tvam bhoti kumārakaṁ vijāyissasi tassā te aham āpaṇā makkaṭacchāpakaṁ kinitvā ānissāmi yo te kumārakassa kilāpanako bhavissati; sace pana tvam bhoti kumārikām vijāyissasi tassā te aham āpaṇā makkaṭacchāpikaṁ kinitvā ānissāmi yā te kumārikāya kilāpanikā bhavissatiti. Tatiyam - pi kho bhante sā māṇavikā tam brāhmaṇām etad - avoca: Gaccha tvam brāhmaṇa āpaṇā makkaṭacchāpakaṁ kinitvā ānehi yo me kumārakassa kilāpanako bhavissatiti. Atha kho bhante so brāhmaṇo tassā māṇavikāya sāratto paṭibaddhacitto āpaṇā makkaṭacchāpakaṁ kinitvā ānetvā tam māṇavikām etad - avoca: Ayan - te bhoti āpaṇā makkaṭac-

chāpako kiñitvā ānīto yo te kumārakassa kīlāpanako bha-vissatiti. Evaṁ vutte bhante sā mānavikā tam brāhmaṇam etad - avoca: Gaccha tvam brāhmaṇa imam makkaṭacchā-pakam ādāya yena Rattapāni rajakaputto ten' upasaṅkama, upasaṅkamitvā Rattapāni rajakaputtam evam vadehi: Ichhām' aham samma Rattapāni imam makkaṭacchā-pakam pītāvalepanam nāma raṅgajātam rañjitaṁ ākoṭitapaccākoṭitaṁ ubhatobhāgavimattañ - ti. Atha kho bhante so brāhmaṇo tassā mānavikāya sāratto paṭibaddhacitto tam makkaṭacchā-pakam ādāya yena Rattapāni rajakaputto ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Rattapāni rajakaputtam etad - avoca: Ichhām' aham samma Rattapāni imam makkaṭacchā-pakam pītāvalepanam nāma raṅgajātam rañjitaṁ ākoṭitapaccākoṭitaṁ ubhatobhāgavimattañ - ti. Evaṁ vutte bhante Rattapāni rajaka-putto tam brāhmaṇam etad - avoca: Ayam kho te bhante makkaṭacchā-pako raṅgakkhamo hi kho, no ākoṭanakkhamo no vimajjanakkhamo ti. Evaṁ - eva kho bhante bālānam niganthānam vādo raṅgakkhamo hi kho bālānam no pañdi-tānam, no anuyogakkhamo no vimajjanakkhamo. Atha kho bhante so brāhmaṇo aparena samayena navam dussayugam ādāya yena Rattapāni rajakaputto ten' upasaṅkami, upasaṅ-kamitvā Rattapāni rajakaputtam etad - avoca: Ichhām' aham samma Rattapāni imam navam dussayugam pītāvalepanam nāma raṅgajātam rañjitaṁ ākoṭitapaccākoṭitaṁ ubhatobhāgavimattañ - ti. Evaṁ vutte bhante Rattapāni rajaka-putto tam brāhmaṇam etad - avoca: Idam kho te bhante navam dussayugam raṅgakkhamāñ - c' eva ākoṭanakkhamāñ ca vimajjanakkhamāñ - cāti. Evaṁ - eva kho bhante tassa Bhagavato vādo arahato sammāsambuddhassa raṅgakkhamo c' eva pañditānam no bālānam anuyogakkhamo ca vimajjanak-khamo cāti.

Sarājikā kho tam gahapati parisā evam jānāti: Upāli gahapati Niganthassa Nātaputtassa sāvakō ti; kassa tam gahapati sāvakam dhāremāti. Evaṁ vutte Upāli gahapati utthāy' āsanā ekamsam uttarāsaṅgam karitvā yena Bhagavā

ten' añjaliṁ pañāmetvā Niganṭham Nātaputtam etad-avoca:
Tena hi bhante sunohi yassāham sāvako:

Dhirassa vigatamohassa pabbinnakhilassa vijitavijayassa
anighassa susamacittassa vuddhasilassa sādhupaññassa
vessantarassa vimalassa Bhagavato tassa sāvako 'ham-asmi.

Akathamkathissa tusitassa vantalokāmisassa muditassa
katasamanassa manujassa antimasārirassa narassa
anopamassa virajassa Bhagavato tassa sāvako 'ham-asmi.

Asamsayassa kusalassa venayikassa sārathivarassa
anuttarassa ruciradhammassa nikkañkhassa pabhāsakarassa
mānacchidassa vīrassa Bhagavato tassa sāvako 'ham-asmi.

Nisabhassa appameyyassa gambhirassa monapattassa
khemāmkarassa vedassa dhammatṭhassa samiyutattassa
saṅgātigassa muttassa Bhagavato tassa sāvako 'ham-asmi.

Nāgassa pantasenassa khīṇasāmyojanassa muttassa
paṭimantakassa dhonassa pannadhajassa vitarāgassa
dantassa nippapañcassa Bhagavato tassa sāvako 'ham-asmi.

Isisattamassa akuhassa tevijjassa brahmappattassa
nahātakassa padakassa passaddhassa veditavedassa
purindadassa sakkassa Bhagavato tassa sāvako 'ham-asmi.

Ariyassa bhāvitattassa pattipattassa veyyākaranāssa
satimato vipassissa anabhinatassa no apanatassa
anejassa vasippattassa Bhagavato tassa sāvako 'ham-asmi.

Sammaggatassa jhāyissa ananugatantarassa suddhassa
asitassa appahinassa pavivittassa aggapattassa
tiṇṇassa tārayantassa Bhagavato tassa sāvako 'ham-asmi.

Santassa bhūripaññassa mahāpaññassa vītalobhassa
tathāgatassa sugatassa appaṭipuggalassa asamassa
visāradassa nipuṇassa Bhagavato tassa sāvako 'ham-asmi.

Taṇhacchidassa buddhassa vītadhiūmassa anupalittassa
āluneyyassa yakkhassa uttamapuggalassa atulassa
mahato yasaggapattassa Bhagavato tassa sāvako 'ham-asmiti.

Kadā saññūlhā pana te gahapati ime samanassa Gota-
massa vannā ti. — Seyyathā pi bhante nānāpupphānam mahā

puppharāsi, tam-enām dakkho mālākāro vā mālākārantevāsi vā vicitraim mālam gantheyya, evam-eva kho bhante so Bhagavā anekavaṇṇo anekasatavāṇṇo. Ko hi bhante vanṇārahassa vanṇām na karissatiti.

Atha kho Niganṭhassa Nātaputtassa Bhagavato sakkāram asahamānassa tath' eva uṇhaṁ lohitam mukhato uggañchiti.

UPĀLISUTTANTAM CHATTHAM.

57.

Evam-me sutam. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Koṇīyesu viharati; Haliddavasanam nāma Koṇīyānam nigamo. Atha kho Puṇṇo ca Koṇīyaputto govatiko acelo ca Seniyo kukkuravatiko yena Bhagavā ten' upasaṅkamīmsu, upasaṅkamitvā Puṇṇo Koṇīyaputto govatiko Bhagavantam abhivādetvā ekamantam niśidi, acelo pana Seniyo kukkuravatiko Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodanīyam katham sārānīyam viti-sāretvā kukkuro va palikujjītvā ekamantam niśidi. Ekamantam nisinno kho Puṇṇo Koṇīyaputto govatiko Bhagavantam etad-avoca: Ayam bhante acelo Seniyo kukkuravatiko dukkarakārako, chamānikkhittam bhuñjati, tassa tamukkuravatam dīgharattam samattam samādinṇam, tassa kā gati ko abhisamparāyo ti. — Alam Puṇṇa, tiṭṭhat' etam, mā mam etam pucchiti. — Dutiyam-pi kho — pe — tatiyam-pi kho Puṇṇo Koṇīyaputto govatiko Bhagavantam etad-avoca: Ayam bhante acelo Seniyo kukkuravatiko dukkarakārako, chamānikkhittam bhuñjati, tassa tamukkuravatam dīgharattam samattam samādinṇam, tassa kā gati ko abhisamparāyo ti. — (Addhā kho te aham Puṇṇa na labhāmi: alam Puṇṇa, tiṭṭhat' etam, mā mam etam pucchiti, api ca te aham byākarissāmi. Idha Puṇṇa ekacco kukkuravatam bhāveti paripuṇṇam abbokiṇṇam, kukkurasilam bhāveti paripuṇṇam abbokiṇṇam, kukkuracittam bhāveti paripuṇṇam

abbokinṇam, kukkurākappam bhāveti paripuṇṇam abbokinṇam, So kukkuravataṁ bhāvetvā paripuṇṇam abbokinṇam, kukkurasilam bhāvetvā paripuṇṇam abbokinṇam, kukkura-cittam bhāvetvā paripuṇṇam abbokinṇam, kukkurākappam bhāvetvā paripuṇṇam abbokinṇam, kāyassa bhedā param maranā kukkurānam sahabyatam upapajjati. Sace kho pan' assa evam diṭṭhi hoti: iminā 'ham silena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā ti. sā 'ssa hoti micchādiṭṭhi. Micchādiṭṭhissa kho aham Punṇa dvinnam gatīnam aññataram gatim vadāmi: nirayam vā tiracchānayonim vā. / Iti kho Punna sampajjamānamukkura-vataṁ kukkurānam sahabyatam upaneti, vipajjamānam nirayan - ti.

Evam vutte acelo Seniyo kukkuravatiko parodi assūni pavattesi. Atha kho Bhagavā Punṇam Koṇiyaputtam govatikam etad-avoca: Etaṁ kho te aham Punṇa nālattham: alam Punṇa, tiṭṭhat' etam, mā maṁ etam pucchiti. — Nāham bhante etam rodāmi yam maṁ Bhagavā evam - āha. Api ca me idam bhante kukkuravatam digharattam samattam samādinṇam. Ayam bhante Punṇo Koṇiyaputto govatiko, tassa tam govataṁ digharattam samattam samādinṇam, tassa kā gati ko abhisamparāyo ti. — Alam Seniya, tiṭṭhat' etam, mā maṁ etam pucchiti. Dutiyam - pi kho — pe — tatiyam - pi kho acelo Seniyo kukkuravatiko Bhagavantam etad-avoca: Ayam bhante Punṇo Koṇiyaputto govatiko, tassa tam govataṁ digharattam samattam samādinṇam, tassa kā gati ko abhisamparāyo ti. — Addhā kho te aham Seniya na labhāmi: alam Seniya, tiṭṭhat' etam, mā maṁ etam pucchiti, api ca te aham byākarissāmi. Idha Seniya ekacco govataṁ bhāveti paripuṇṇam abbokinṇam, gosiλam bhāveti paripuṇṇam abbokinṇam, gocittam bhāveti paripuṇṇam abbokinṇam, gavākappam bhāveti paripuṇṇam abbokinṇam. So govataṁ bhāvetvā paripuṇṇam abbokinṇam, gosiλam bhāvetvā paripuṇṇam abbokinṇam, gocittam bhāvetvā paripuṇṇam abbokinṇam, gavākappam bhāvetvā paripuṇṇam abbokinṇam, kāyassa bhedā param maranā gunnam sahabyatam upapajjati. Sace

kho pan' assa evam diṭṭhi hoti: iminā 'ham silena vā vatena vā tapena vā brahmacariyena vā devo vā bhavissāmi devaññataro vā ti, sā 'ssa hoti micchādiṭṭhi. Micchādiṭṭhissa kho aham Seniya dvinnam gatīnam aññataram gatīm vadāmi: nirayam vā tiracchānayonim vā. Iti kho Seniya sampajjamaṇam govataṁ gunnam sahabyatam upaneti, vipajjamānam nirayan ti.

Evaṁ vutte Puṇṇo Koṇiyaputto govatiko parodi assūni pavattesi. Atha kho Bhagavā acelam Seniyam kukkanvatikam etad-avoca: Etam kho te aham Seniya nālatthaṁ: alam Seniya, titthat' etam, mā maññ etam pucchiti. — Nāham bhante etam rodāmi yam maññ Bhagavā evam-āha. Api ca me idam bhante govataṁ dīgharattaṁ samattam samādinṇam. Evaṁ pasanno aham bhante Bhagavati: pahoti Bhagavā tathā dhammam desetum yathā ahañ - c' ev' imam govataṁ pajaheyyam ayañ - ca acelo Seniyo kukkanvatiko tam kukkanvatam pajaheyyāti. — Tena hi Puṇṇa suññhi sādhukam manasikarohi, bhāsissāmiti. Evaṁ - bhante ti kho Puṇṇo Koṇiyaputto govatiko Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad-avoca:

Cattār' imāni Puṇṇa kammāni mayā sayanī abhiññā sacchikatvā pāveditāni, katamāni cattāri: Atthi Puṇṇa kammañ kanhañ kanhavipākam, atthi Puṇṇa kammañ sukkam sukkavipākam, atthi Puṇṇa kammañ kanhasukkam kanhasukkavipākam, atthi Puṇṇa kammañ akaññam asukkam akaññasukkavipākam kammañ kammakkhayāya samvattati. Katamañ - ca Puṇṇa kammañ kanham kanhavipākam: Idha Puṇṇa ekacco sabyābajjhāni kāyasāṅkhāram abhisāṅkharoti sabyābajjhāni vacīsāṅkhāram abhisāṅkharoti sabyābajjhāni manosāṅkhāram abhisāṅkharoti. So sabyābajjhāni kāyasāṅkhāram abhisāṅkharitvā sabyābajjhāni vacīsāṅkhāram abhisāṅkharitvā sabyābajjhāni manosāṅkhāram abhisāṅkharitvā sabyābajjhāni lokam upapajjati. Tam-enam sabyābajjhāni lokam upapannam samānam sabyābajjhā phassā phusanti. So sabyābajjhēhi phassehi phuṭṭho samāno sabyābajjhāni vedanam vedeti ekantadukkham seyyathā pi sattā

nerayikā. Iti kho Punṇa bhūtā bhūtassa upapatti hoti, yam karoti tena upapajjati, upapanam - enām phassā phusanti. Evaṁ p' aham Punṇa: kammadāyādā sattā ti vadāmi. Idam vuccati Punṇa kammaṁ kañham kañhavipākam. Katamañca Punṇa kammaṁ sukkaṁ sukkavipākam: Idha Punṇa ekacco abyābajjhām kāyasaṅkhāram abhisāṅkhārati abyābajjhām vacīsaṅkhāram abhisāṅkhārati abyābajjhām manosaṅkhāram abhisāṅkhārati. So abyābajjhām kāyasaṅkhāram abhisāṅkhārityā abyābajjhām vacīsaṅkhāram abhisāṅkhārityā abyābajjhām manosaṅkhāram abhisāṅkhārityā abyābajjhām lokām upapajjati. Tam - enām abyābajjhām lokām upapannaṁ samānaṁ abyābajjhā phassā phusanti. So abyābajjhēhi phassehi phuṭṭho samāno abyābajjhām vedanām vedeti ekatasukham seyyathā pi devā Subhakiṇṇā. Iti kho Punṇa bhūtā bhūtassa upapatti hoti, yam karoti tena upapajjati, upapanam - enām phassā phusanti. Evaṁ p' aham Punṇa: kammadāyādā sattā ti vadāmi. Idam vuccati Punṇa kammaṁ sukkaṁ sukkavipākam. Katamañca Punṇa kammaṁ kañhasukkam kañhasukkavipākam: Idha Punṇa ekacco sabyābajjhām - pi abyābajjhām - pi kāyasaṅkhāram abhisāṅkhārati sabyābajjhām - pi abyābajjhām - pi vacīsaṅkhāram abhisāṅkhārityā sabyābajjhām - pi abyābajjhām - pi manosaṅkhāram abhisāṅkhārityā sabyābajjhām - pi abyābajjhām - pi abyābajjhām - pi lokām upapajjati. Tam - enām sabyābajjhām - pi abyābajjhām - pi lokām upapannaṁ samānaṁ sabyābajjhā pi abyābajjhām - pi phassā phusanti. So sabyābajjhēhi pi abyābajjhām - pi phassehi phuṭṭho samāno sabyābajjhām - pi abyābajjhām - pi vedanām vedeti vokiṇṇam sukhadukkham seyyathā pi manussā ekacce ca devā ekacce ca vinipātikā. Iti kho Punṇa bhūtā bhūtassa upapatti hoti, yam karoti tena upapajjati, upapanam - enām phassā phusanti. Evaṁ p' aham Punṇa: kammadāyādā sattā ti vadāmi. Idam vuccati Punṇa kammaṁ kañhasukkam kañhasukkavipākam. Kata-

mañ-ca Puñña kammañ akañham asukkam akañhäsukka-vipäkam kammañ kammakkhayäya sañvattati: Tatra Puñña yam-idam kammañ kañham kañhavipäkam tassa pahänäya yä cetanä, yam-p' idam kammañ sukkavipäkam tassa pahänäya yä cetanä, yam-p' idam kammañ kañha-sukkam kañhasukkavipäkam tassa pahänäya yä cetanä, idam vuccati Puñña kammañ akañham asukkam akañhäsukka-vipäkam kammañ kammakkhayäya sañvattati. Imäni kho Puñña cattäri kammäni mayä sayañ abhiññä sacchikatvä paveditäniti.

Evam vutte Puñño Koñiyaputto govatiko Bhagavantam etad-avoca: Abhikkantam bhante, abhikkantam bhante. Seyyathä pi bhante — pe — upäsakam-mam Bhagavä dhäretu ajjatagge pñupetam sarañagatan-ti. Acelo pana Seniyo kukkuravatiko Bhagavantam etad-avoca: Abhikkantam bhante, abhikkantam bhante. Seyyathä pi bhante nikujjitañ vā ukkijjeyya, pañcchannam vā vivareyya, mülhassa vā maggam äcikkheyya, andhakäre vā telapajjotam dhäreyya: cakkhumanto rüpani dakkhintiti, evam-evam Bhagavata anekapariyäyena dhammo pakärito. Esähani bhante Bhagavantam sarañam gacchämi dhammañ-ca bhikkhusaṅghañ-ca. Labheyyäham bhante Bhagavato santike pabbajjam labhey-yam upasampadan-ti. — Yo kho Seniya añnatitthiyapubbo imasmim dhammadvinaye äkañkhati pabbajjam äkañkhati upasampadam so cattäro mäse parivasati, catunnam mäsänam accayena äraddhacittä bhikkhū pabbäjenti upasampädenti bhikkhubhähväya; api ca m' ettha puggalavemattä viditä ti. — Sace bhante añnatitthiyapubbä imasmim dhammadvinaye äkañkhantä pabbajjam äkañkhantä upasampadam cattäro mäse parivasanti, catunnam mäsänam accayena äraddhacittä bhikkhū pabbäjenti upasampädenti bhikkhubhähväya, aham cattäri vassäni parivasissämi, catunnam mam vassänam accayena äraddhacittä bhikkhū pabbäjentu upasampädantu bhikkhubhähväyäti. Alattha kho acelo Seniyo kukkuravatiko Bhagavato santike pabbajjam alattha upasampadam. Acirü-pasampanno kho pan' äyasmä Seniyo eko vüpakañho appa-

matto ātāpī pahitatto viharanto nacirass' eva yass' atthāya kulaputtā samma - d - eva agārasmā anagāriyam pabbajanti tad - anuttaram brahmacariyapariyosānam diṭṭhe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi; khīñā jāti, vusitam brahmacariyam, katham karañiyam nāparam itthattāyāti abbhaññāsi. Aññataro kho pan' āyasmā Seniyo arahatam ahositi.

KUKKURAVATIKASUTTANTAM SATTAMAM.

58.

Evam - me sutam. Ekam samayaṁ Bhagavā Rājagahe viharati Veļuvane Kalandakanivāpe. Atha kho Abhayo rājakumāro yena Nigaṇṭho Nātaputto ten' upasāṅkami, upasāṅkamitvā Nigaṇṭham Nātaputtam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnam kho Abhayam rājakumāram Nigaṇṭho Nātaputto etad - avoca: Ehi tvam rājakumāra samanassa Gotamassa vādañā āropehi, evam te kalyāño kittisaddo abbhuggañchiti: Abhayena rājakumārena samanassa Gotamassa evam mahiddhikassa evam mahānubhāvassa vādo āropito ti. — Yathākatham panāham bhante samanassa Gotamassa evam mahiddhikassa evam mahānubhāvassa vādam āropessāmiti. — Ehi tvam rājakumāra yena samāṇo Gotamo ten' upasāṅkama, upasāṅkamitvā samanam Gotamam evam vadehi: Bhāseyya nu kho bhante Tathāgato tam vācam yā sā vācā paresam appiyā amanāpā ti. Sace te samāṇo Gotamo evam puṭṭho evam byākaroti: Bhāseyya rājakumāra Tathāgato tam vācam yā sā vācā paresam appiyā amanāpā ti, tam - enam tvam evam vadeyyāsi: Atha kiñ - carahi te bhante puthujjanena nānākaranam, puthujjano pi hi tam vācam bhāseyya yā sā vācā paresam appiyā amanāpā ti. Sace pana te samāṇo Gotamo evam puṭṭho evam byākaroti: Na rājakumāra Tathāgato tam vācam bhāseyya yā sā vācā

paresam appiyā amanāpā ti, tam-enam tvam evam vadeyyāsi: Atha kiñ-carahi te bhante Devadatto byākato: āpāyiko Devadatto, nerayiko Devadatto, kappaṭṭho Devadatto, ate-kiccho Devadatto ti, tāya ca pana te vācāya Devadatto ku-pito ahosi anattamano ti. Imām kho te rājakumāra samāno Gotamo ubhatokoṭikam pañham puṭṭho samāno n' eva sakkhīti uggilitum n' eva sakkhīti ogilitum. Seyyathā pi nāma puri-sassa ayosinḡhāṭakam kāṇṭhe vilaggam, so n' eva sakkuneyya uggilitum n' eva sakkuneyya ogilitum, evam-eva kho te rājakumāra samāno Gotamo imām ubhatokoṭikam pañham puṭṭho samāno n' eva sakkhīti uggilitum n' eva sakkhīti ogilitum - ti.

Evam-bhante ti kho Abhayo rājakumāro Nigaṇṭhassa Nātapputtassa paṭissutvā utṭhāy' āsanā Nigaṇṭham Nātapputtam abhvādetvā padakkhiṇam katvā yena Bhagavā ten' upasaṅkami. upasaṅkamitvā Bhagavantam abhvādetvā ekamantam niśidi. Ekamantam nisinnassa kho Abhayassa rājakumārassa suriyam oloketvā etad-ahosi: Akālo kho ajja Bhagavato vādām āropetum, sve dānāham sake nivesane Bhagavato vādām āropessāmiti Bhagavantam etad-avoca: Adhvāsetu me bhante Bhagavā svātanāya attacatuttho bhattan - ti. Adhvāsesi Bhagavā tuṇhībhāvena. Atha kho Abhayo rājakumāro Bhagavato adhvāsanam viditvā utṭhāy' āsanā Bhagavantam abhvādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi. Atha kho Bhagavā tassā rattiyā accayena pubbanhasamayam nivāsetvā pattacīvaram ādāya yena Abhayassa rājakumārassa nivesanam ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā paññatte āsane niśidi. Atha kho Abhayo rājakumāro Bhagavantam pañtena khādaniyena bhojanīyena sahatthā santappesi sampavāresi. Atha kho Abhayo rājakumāro Bhagavantam bhuttāvīm onītapattapāñim aññataram nicaṁ āsanam gahetvā ekamantam niśidi.

Ekamantam nisinno kho Abhayo rājakumāro Bhagavantam etad-avoca: Bhāseyya nu kho bhante Tathāgato tam vācam yā sā vācā paresam appiyā amanāpā ti. — Na kho 'ttha rājakumāra ekamisenāti. — Ettha bhante anassum nigaṇṭhā ti. — Kim pana tvam rājakumāra evam vadesi:

ettha bhante anassum nigaṇṭhā ti. — Idhāham bhante yena Nigaṇṭho Nātaputto ten' upasaṅkamim, upasaṅkamitvā Ni-
gaṇṭbam Nātaputtam abhivādetvā ekamantaṁ nisidim. Ekam-
antaṁ nisinnam kho maiṁ bhante Nigaṇṭho Nātaputto
etad - avoca: Ehi tvaṁ rājakumāra samanassa Gotamassa
vādām āropehi, evam te kalyāno kittisaddo abbhuggañchiti:
Abhayena rājakumārena samanassa Gotamassa evam mahiddhi-
kassa evam mahānubhāvassa vādo āropito ti. Evam vutte
aham bhante Nigaṇṭham Nātaputtam etad - avocam: Yathā-
kathaṁ panāham bhante samanassa Gotamassa evam ma-
hiddhikassa evam mahānubhāvassa vādām āropessāmiti. Ehi
tvam rājakumāra yena samāno Gotamo ten' upasaṅkama,
upasaṅkamitvā samanam Gotamam evam vadehi: Bhāseyya
nu kho bhante Tathāgato tam vācam yā sā vācā paresam
appiyā amanāpā ti. Sace te samāno Gotamo evam puṭṭho
evam byākaroti: Bhāseyya rājakumāra Tathāgato tam vācam
yā sā vācā paresam appiyā amanāpā ti, tam - enam tvaṁ
evam vadeyyāsi: Atha kiñ - carahi te bhante puthujjanena
nānākaraṇam, puthujjano pi hi tam vācam bhāseyya yā sā
vācā paresam appiyā amanāpā ti. Sace pana te samāno
Gotamo evam puṭṭho evam byākaroti: Na rājakumāra Tathā-
gato tam vācam bhāseyya yā sā vācā paresam appiyā amanā-
pā ti, tam - enam tvaṁ evam vadeyyāsi: Atha kiñ - carahi te
bhante Devadatto byākato: āpāyiko Devadatto, nerayiko
Devadatto, kappaṭho Devadatto, atekiccho Devadatto ti,
tāya ca pana te vācāya Devadatto kupito ahosi anattamano
ti. Imam kho te rājakumāra samāno Gotamo ubhatokoṭi-
kam pañham puṭṭho samāno n' eva sakkhīti ugglitum n' eva
sakkhīti ogilitum. Seyyathā pi nāma purisassa ayosīnghāṭa-
kam kanṭhe vilaggam, so n' eva sakkuṇeyya ugglitum n'
eva sakkuṇeyya ogilitum, evam - eva kho te rājakumāra
samāno Gotamo imam ubhatokoṭikam pañham puṭṭho samāno
n' eva sakkhīti ugglitum n' eva sakkhīti ogilitum - ti.

Tena kho pana samayena daharo kumāro mando uttāna-
seyyako Abhayassa rājakumārassa aike nisinno hoti. Atha
kho Bhagavā Abhayam rājakumāram etad - avoca: Tam kim-

maññasi rājakumāra: sacāyam kumāro tuyham vā pamādam - anvāya dhātiyā vā pamādam - anvāya kaṭham vā kaṭhalam vā mukhe āhareyya, kinti naṁ kareyyasiti. — Āhareyy' assāham bhante. Sace aham bhante na sakkuneyyam ādiken' eva ābattum, vāmena hatthena sisām pariggahetvā dakkhiñena hatthena vaṅkaṅguliṁ karitvā salohitam - pi āhareyyam, tam kissa hetu: atthi me bhante kumāre anukampā ti. — Evam - eva kho rājakumāra yaṁ Tathāgato vācam jānāti abhūtam ataccham anatthasamhitam, sā ca paresam appiyā amanāpā, na tam Tathāgato vācam bhāsatī; yam - pi Tathāgato vācam jānāti bhūtam taccham anatthasamhitam, sā ca paresam appiyā amanāpā, tam - pi Tathāgato vācam na bhāsatī; yañ - ca kho Tathāgato vācam jānāti bhūtam taccham atthasamhitam, sā ca paresam appiyā amanāpā, tatra kālaññū Tathāgato hoti tassā vācāya veyyākaraṇāya. (Yaṁ Tathāgato vācam jānāti abhūtam ataccham anatthasamhitam, sā ca paresam piyā manāpā, na tam Tathāgato vācam bhāsatī; yam - pi Tathāgato vācam jānāti bhūtam taccham anatthasamhitam, sā ca paresam piyā manāpā, tam - pi Tathāgato vācam na bhāsatī; yañ - ca kho Tathāgato vācam jānāti bhūtam taccham atthasamhitam, sā ca paresam piyā manāpā, tatra kālaññū Tathāgato hoti tassā vācāya veyyākaraṇāya, tam kissa hetu: Atthi rājakumāra Tathāgatassa sattesu anukampā ti.

Ye 'me bhante khattiyanapanditā pi brāhmaṇapanditā pi gahapatipāṇḍitā pi samanapāṇḍitā pi pañham abhisāñkhariyvā Tathāgataṁ upasaṅkamitvā pucchanti, pubbe va nu kho etam bhante Bhagavato cetaso parivitakkitaṁ hoti: ye maṁ upasaṅkamitvā evam pucchissanti tesāham evam puṭho evam byākarissāmi, udāhu ṭhānaso v' etam Tathāgataṁ paṭibhātīti. — Tena hi rājakumāra tañ - nev' ettha paṭipucchissāmi, yathā te khameyya tathā naṁ byākareyyāsi. Tam kim - maññasi rājakumāra: kusalo tvam rathassa aṅgapaccāṅgan - ti. — Evam bhante, kusalo aham rathassa aṅgapaccāṅgan - ti. — Tam kim - maññasi rājakumāra: ye tam upasaṅkamitvā evam puccheyyūm: kin - nām' idam rathassa aṅgapaccāṅgan - ti, pubbe va nu kho te etam cetaso pari-

vitakkitam assa: ye mām upasaṅkamitvā evam pucchissanti tesāham evam byākarissāmiti, udāhu thānaso v' etam taṁ paṭibhāseyyāti. — Aham hi bhante rathiko saññāto kusalo rathassa aṅgapaccāngānam, sabbāni me rathassa aṅgapaccāngāni suviditāni, thānaso v' etam mām paṭibhāseyyāti. — Evam - eva kho rājakumāra ye te khattiyapaṇḍitā pi brāhmaṇapaṇḍitā pi gahapatipāṇḍitā pi samaṇapaṇḍitā pi pañham abhisāṅkharitvā Tathāgatam upasaṅkamitvā puechanti, thānaso v' etam Tathāgatam paṭibhāti, tam kissa hetu: Sā hi rājakumāra Tathāgatassa dhammadhātu suppatividdhā yassā dhammadhātuyā suppaṭividdhattā thānaso v' etam Tathāgatam paṭibhātīti.

Evam vutte Abhayo rājakumāro Bhagavantam etad-avoca: Abhikkantam bhante, abhikkantam bhante. Seyathā pi bhante nikujjitatā vā ukkujjeyya, paṭicchannatā vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhintiti, evam - evam Bhagavatā anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham bhante Bhagavantam saranām gacchāmi dhammañca bhikkhusaṅghañ-ca. Upasakam mām Bhagavā dharetu ajjatagge pāṇupetam saranagatan - ti.

ABHAYABĀJAKUMĀRASUTTANTAM ATTHAMĀM.

59.

Evam - me sutain. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyām viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Pañcakaṅgo thapati yen' āyasmā Udāyi ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā āyasmantam Udāyim abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho Pañcakaṅgo thapati āyasmantam Udāyim etad-avoca: Kati nu kho bhante Udāyi vedanā vuttā Bhagavatā ti. — Tisso kho gahapati vedanā vuttā Bhagavatā: sukhā vedanā, dukkhā vedanā, adukkhamasukhā vedanā.

Imā kho gahapati tisso vedanā vuttā Bhagavatā ti. — Na kho bhante Udāyi tisso vedanā vuttā Bhagavatā, dve vedanā vuttā Bhagavatā: sukhā vedanā, dukkhā vedanā. Yā 'yam bhante adukkhamasukhā vedanā, santasmim esā pañite sukhe vuttā Bhagavatā ti. Dutiyam - pi kho āyasmā Udāyi Pañcakaṅgam thapaṭim etad - avoca: Na kho gahapati dve vedanā vuttā Bhagavatā, tisso vedanā vuttā Bhagavatā: sukhā vedanā, dukkhā vedanā, adukkhamasukhā vedanā. Imā kho gahapati tisso vedanā vuttā Bhagavatā ti. Dutiyam - pi kho Pañcakaṅgo thapati āyasmantam Udāyim etad - avoca: Na kho bhante Udāyi tisso vedanā vuttā Bhagavatā, dve vedanā vuttā Bhagavatā: sukhā vedanā, dukkhā vedanā. Yā 'yam bhante adukkhamasukhā vedanā, santasmim esā pañite sukhe vuttā Bhagavatā ti. Tatiyam - pi kho āyasmā Udāyi Pañcakaṅgam thapatim etad - avoca: Na kho gahapati dve vedanā vuttā Bhagavatā, tisso vedanā vuttā Bhagavatā: sukhā vedanā, dukkhā vedanā, adukkhamasukhā vedanā. Imā kho gahapati tisso vedanā vuttā Bhagavatā ti. Tatiyam - pi kho Pañcakaṅgo thapati āyasmantam Udāyim etad - avoca: Na kho bhante Udāyi tisso vedanā vuttā Bhagavatā, dve vedanā vuttā Bhagavatā: sukhā vedanā, dukkhā vedanā. Yā 'yam bhante adukkhamasukhā vedanā, santasmim esā pañite sukhe vuttā Bhagavatā ti. N' eva kho asakkhi āyasmā Udāyi Pañcakaṅgam thapatim saññāpetum na panāsakkhi Pañcakaṅgo thapati āyasmantam Udāyim saññāpetum.

Assosi kho āyasmā Ānando āyasmato Udāyissa Pañcakaṅgena thapatinā saddhim imam kathāsallāpam. Atha kho āyasmā Anando yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho āyasmā Ānando yāvatako ahosi āyasmato Udāyissa Pañcakaṅgena thapatinā saddhim kathāsallāpo tam sabbam Bhagavato ārocesi. Evaṁ vutte Bhagavā āyasmantam Ānandaṁ etad - avoca: Santam yeva kho Ānanda pariyāyam Pañcakaṅgo thapati Udāyissa nābbhanumodi, santam yeva ca pana pariyāyam Udāyi Pañcakaṅgassa thapatisa nābbhanumodi. Dve p' Ananda vedanā vuttā mayā

pariyāyena, tisso pi vedanā vuttā mayā pariyāyena, pañca pi vedanā vuttā mayā pariyāyena, cha pi vedanā vuttā mayā pariyāyena, atṭhādasa pi vedanā vuttā mayā pariyāyena, chattiṁsapi vedanā vuttā mayā pariyāyena, atṭhasataṁ ve-
danāsatam-pi vuttam mayā pariyāyena. Evaṁ pariyāyadesito kho Ānanda mayā dhammo. Evaṁ pariyāyadesite kho Ānanda mayā dhamme ye aññamaññassa subhāsitam sulapitaṁ na samanujānissanti na samanumaññissanti na samanu-
modissanti tesam - etam pāṭīkaṅkhām: bhaṇḍanajātā kalaha-
jātā vivādāpannā aññamaññam mukhasattihī vitudantā vi-
harissanti. Evaṁ pariyāyadesito kho Ānanda mayā dhammo. Evaṁ pariyāyadesite kho Ānanda mayā dhamme ye aññamaññassa subhāsitam sulapitaṁ samanujānissanti samanu-
maññissanti samanumodissanti tesam - etam pāṭīkaṅkhām:
samaggā sammodamānā avivadamānā khīrodakībhūtā aññamaññam piyacakkhūhi sampassantā viharissanti.

Pañca kho ime Ānanda kāmaguṇā, katame pañca: cakkhuvīññeyyā rūpā itthā kantā manāpā piyarūpā kāmū-
pasāmhitā rajaniyā, sotaviññeyyā saddā — ghānaviññeyyā gandhā — jivhāviññeyyā rasā — kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā itthā
kantā manāpā piyarūpā kāmūpasāmhitā rajaniyā. Ime kho Ānanda pañca kāmaguṇā. Yam kho Ānanda ime pañca kāmaguṇe paṭicca uppajjati sukhaṁ somanassam idam vuci-
cati kāmasukham.

Yo kho Ānanda evam vadeyya: Etaparamam sattā su-
kham somanassam paṭisamvedentiti, idam - assa nānujānāmi,
tam kissa hetu: Atth' Ānanda etamhā sukhā aññam sukhām abhikkantatarañ - ca pañitatarañ - ca. Katamañ - c' Ānanda etamhā sukhā aññam sukhām abhikkantatarañ - ca pañita-
tarañ - ca: Idh' Ānanda bhikkhu vivicca' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pīti-
sukham paṭhamam jhānam upasampajja viharati. Idam kho Ānanda etamhā sukhā aññam sukhām abhikkantatarañ - ca pañitatarañ - ca.

Yo kho Ānanda evam vadeyya: Etaparamam sattā su-
kham somanassam paṭisamvedentiti, idam - assa nānujānāmi,

tam kissa hetu: Atth' Ānanda etambā sukhā aññam sukham abhikkantatarañ - ca pañitatarañ - ca. Katamañ - c' Ānanda etambā sukhā aññam sukham abhikkantatarañ - ca pañitatarañ - ca: Idh' Ānanda bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā ajjhattam sampasādanam cetaso ekodibhāvam avitakkam avi-cāram samādhijam pītisukham dutiyam jhānam upasampajja viharati. Idam kho Ānanda etambā sukhā aññam sukham abhikkantatarañ - ca pañitatarañ - ca.

Yo kho Ānanda — pe — pañitatarañ - ca: Idh' Ānanda bhikkhu pītiyā ca virāgā upekhako ca viharati sato ca sampajāno, sukhañ - ca kāyena pañsamvedeti yan - tam ariyā ācik-kanti: upekhako satimā sukhavihāri ti tatiyam jhānam upasampajja viharati. Idam kho Ānanda etambā sukhā aññam sukham abhikkantatarañ - ca pañitatarañ - ca.

Yo kho Ānanda — pe — pañitatarañ - ca: Idh' Ānanda bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānam atthagamā adukkham asukham upekhāsatipārisuddhim catuttham jhānam upasampajja viharati. Idam kho Ānanda etambā sukhā aññam sukham abhikkantatarañ - ca pañitatarañ - ca.

Yo kho Ānanda — pe — pañitatarañ - ca: Idh' Ānanda bhikkhu sabbaso rūpasaññānam samatikkamā pañghasaññānam atthagamā nānattasaññānam amanasikārā: ananto ākāso ti ākāsānañcāyatanañ upasampajja viharati. Idam kho Ānanda etambā sukhā aññam sukham abhikkantatarañ - ca pañitatarañ - ca.

Yo kho Ānanda — pe — pañitatarañ - ca: Idh' Ānanda bhikkhu sabbaso ākāsānañcāyatanañ samatikkamma: anantam viññānan - ti viññānañcāyatanañ upasampajja viharati. Idam kho Ānanda etambā sukhā aññam sukham abhikkantatarañ - ca pañitatarañ - ca.

Yo kho Ānanda — pe — pañitatarañ - ca: Idh' Ānanda bhikkhu sabbaso viññānañcāyatanañ samatikkamma: na - tthi kiñciti ākiñcaññāyatanañ upasampajja viharati. Idam kho Ānanda etambā sukhā aññam sukham abhikkantatarañ - ca pañitatarañ - ca.

Yo kho Ānanda — pe — pañitatarāñ - ca: Idh' Ānanda bhikkhu sabbaso ākiñcaññayatanam̄ samatikkamma neva-saññānāsaññayatanam̄ upasampajja viharati. Idam̄ kho Ānanda etamhā sukhā aññam̄ sukhām̄ abhikkantatarāñ - ca pañitatarāñ - ca.

Yo kho Ānanda evam̄ vadeyya: Etaparamam̄ sattā sukhām̄ somanassam̄ pañisamvdedentiti, idam̄ - assa nānujānāmi, tam̄ kissa hetu: Atth' Ānanda etamhā sukhā aññam̄ sukhām̄ abhikkantatarāñ - ca pañitatarāñ - ca. Katamañ - c' Ānanda etamhā sukhā aññam̄ sukhām̄ abhikkantatarāñ - ca pañitatarāñ - ca: Idh' Ānanda bhikkhu sabbaso nevasaññānāsaññayatanam̄ samatikkamma saññāvedayitanirodham̄ upasampajja viharati. Idam̄ kho Ānanda etamhā sukhā aññam̄ sukhām̄ abhikkantatarāñ - ca pañitatarāñ - ca.

Thānam̄ kho pan' etañ Ānanda vijjati yañ añnatitthiyā paribbājakā evam̄ vadeyyum: Saññāvedayitanirodham̄ samano Gotamo āha tañ - ca sukhasmim̄ paññāpeti, ta - y - idam̄ kiñ su, ta - y - idam̄ katham̄ sūti. Evamvādino Ananda añnatitthiyā paribbājakā evam̄ - assu vacaniyā: Na kho āvuso Bhagavā sukhām̄ yeva vedanam̄ sandhāya sukhasmim̄ paññāpeti, api c' āvuso yattha yattha sukhām̄ upalabbhati yahiñ yahiñ tantam̄ Tathāgato sukhasmim̄ paññāpetīti.

Idam̄ - avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitam̄ abhinanditi.

BAHUVEDANIYASUTTANTAM NAVAMAM.

60.

Evam̄ - me sutam̄. Ekam̄ samayañ Bhagavā Kosalesu cārikām̄ caramāno mahatā bhikkhusaṅghena saddhiñ yena Sālā nāma Kosalānañ brāhmaṇagāmo tad-avasari. Assosum̄ kho Sāleyyakā brāhmaṇagahapatikā: Samano khalu bho Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito Kosalesu cārikañ caramāno

mahatā bhikkhusanghena saddhim Sālam anuppatto. Tam kho pana bhavantam Gotamam evam kalyāno kittisaddo abbhuggato: Iti pi so Bhagavā araham sammāsambuddho vijjācaraṇasampanno sugato lokavidū anuttaro purisadamma-sārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā. So imam lokam sadevakam samārakam sabrahmakam sassamaṇa-brāhmaṇīm pajam sadevamanussam sayam abhiññā sacchikatvā pavedeti. So dhammam deseti ādikalyānam majjhē-kalyānam pariyosānakalyānam sātthan sabyañjanam, kevala-paripunnam parisuddham brahmacariyam pakāseti. Sādu kho pana tathārūpānam arahataṁ dassanām hotiti. Atha kho Sāleyyakā brāhmaṇagahapatikā yena Bhagavā ten' upasaṅkamīnsu, upasaṅkamitvā app-ekacce Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidiīnsu, app-ekacce Bhagavatā saddhim sammodiīnsu, sammodaniyam katham sārāṇiyam vitsāretvā ekamantam nisidiīnsu, app-ekacce yena Bhagavā ten' añjalim-pañāmetvā ekamantam nisidiīnsu, app-ekacce Bhagavato santike nāmagottam sāvetvā ekamantam nisidiīnsu, app-ekacce tuṇhibhūtā ekamantam nisidiīnsu. Ekamantam nisinne kho Sāleyyake brāhmaṇagahapatike Bhagavā etadavoca: Atthi pana vo gahapatayo koci manāpo satthā yasmim vo ākāravatī saddhā paṭiladdhā ti. — Na-tthi kho no bhante koci manāpo satthā yasmim no ākāravatī saddhā paṭiladdhā ti. — Manāpam vo gahapatayo satthāram alabhantehi ayam apanñako dhammo samādāya vattitabbo. Apanñako hi gahapatayo dhammo samatto samādiṇo so vo bhavissati digharattam hitāya sukhāya. Katamo ca gahapatayo apanñako dhammo:

Santi gahapatayo eke samaṇabrāhmaṇā evamvādino evamidīṭhino: Na-tthi dinnam na-tthi yiṭhaṁ na-tthi hutam, na-tthi sukaṭadukkaṭānam kammānam phalam vi-pāko, na-tthi ayan loko na-tthi paro loko, na-tthi mātā na-tthi pitā, na-tthi sattā opapātikā, na-tthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañ-ca lokam parañ-ca lokam sayam abhiññā sacchikatvā pavedentiti. Tesam yeva kho gahapatayo samaṇabrāhmaṇānam eke

samañabrahmañā ujuvipaccanikavādā, te evam-āhaṁsu: Atthi dinnam atthi yiṭṭham atthi hutam, atthi sukaṭadukkaṭānam kammānam phalam vipāko, atthi ayam loko atthi paro loko, atthi mātā atthi pitā, atthi sattā opapātikā, atthi loke samañabrahmañā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañ-ca lokam parañ-ca lokam sayam abhiññā sacchikatvā pavedentiti. Tam kim-maññatha gahapatayo: nanu 'me samañabrahmañā aññamaññassa ujuvipaccanikavādā ti. — Evam bhante.

Tatra gahapatayo ye te samañabrahmañā evamivādino evamiditthino: Na-tthi dinnam na-tthi yiṭṭham na-tthi hutam, na-tthi sukaṭadukkaṭānam kammānam phalam vipāko, na-tthi ayam loko na-tthi paro loko, na-tthi mātā na-tthi pitā, na-tthi sattā opapātikā, na-tthi loke samañabrahmañā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañ-ca lokam parañ-ca lokam sayam abhiññā sacchikatvā pavedentiti, tesam-etaṁ pātikankham: yam-idam kāyasucaritam vacīsucaritam manosucaritam ime tayo kusale dhamme abhini-vajjetvā yam-idam kāyaduccaritam vacīduccaritam monoduccaritam ime tayo akusale dhamme samādāya vattissanti, tam kissa hetu: Na hi te bhonto samañabrahmañā passanti akusalānam dhammānam ādinavam okāraṁ saṅkilesam, kusalānam dhammānam nekkhamme ānisamsam vodānapakkham. Santam yeva kho pana param lokam: na-tthi paro loko ti'ssa ditthi hoti, sā'ssa hoti micchāditthi. Santam yeva kho pana param lokam: na-tthi paro loko ti saṅkappeti, svāssa hoti micchāsankappo. Santam yeva kho pana param lokam: na-tthi paro loko ti vācam bhāsatī, sā'ssa hoti micchāvācā. Santam yeva kho pana param lokam: na-tthi paro loko ti āha, ye te arahanto paralokaviduno tesam-ayam paccanikam karoti. Santam yeva kho pana param lokam: na-tthi paro loko ti parañ saññapeti, sā'ssa hoti asaddhammasaññatti, tāya ca pana asaddhammasaññattiya attān' ukkamseti param vambheti. Iti pubbe va kho pan' assa susilyam pahinam hoti, dussilyam paccupatthitam; ayañ-ca micchāditthi micchāsankappo micchāvācā ariyānam paccanikatā asaddhammasaññatti attukkamsanā paravambhanā evam-s' ime aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti micchāditthipaccayā.

Tatra gahapatayo viññū puriso iti pañisañcikkhati: Sace kho na-tthi paro loko evam-ayam bhavam purisapuggalo kāyassa bhedā sothim-attānai karissati, sace kho atthi paro loko evam-ayam bhavam purisapuggalo kāyassa bhedā param-marañā apāyaṁ duggatim vinipātam nirayaṁ upapajjissati. Kāmam kho pana mā 'hu paro loko, hotu nesaṁ bhavatam samanabrahmañānam saccam vacanam, atha ca panāyam bhavam purisapuggalo ditthe va dhamme viññūnam gārayho: dussilo purisapuggalo micchāditthi natthikavādo ti. Sace kho atth' eva paro loko evam imassa bhotu purisapuggalassa ubhayattha kaliggaho: yañ-ca ditthe va dhamme viññūnam gārayho, yañ-ca kāyassa bhedā param-marañā apāyaṁ duggatim vinipātam nirayaṁ upapajjissati. Evam-assāyam apanñako dhammo dussamatto samādinno ekamsaṁ pharitvā tiṭṭhati, riñcati kusalām thānam.

Tatra gahapatayo ye te samanabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino: Atthi dinnaṁ atthi yiṭṭham atthi hutam, atthi sukaṭadukkaṭānam kammānam phalam vipāko, atthi ayam loko atthi paro loko, atthi mātā atthi pitā, atthi sattā opātikā, atthi loke samanabrahmañā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañ-ca lokañ parañ-ca lokañ sayam abhiññā sacchikatvā pavedentiti, tesam-etam pāṭikaṅkham: yam-idam kāyaduccaritam vaciduccaritam manoduccaritam ime tayo akusale dhamme abhinivajjetvā yam-idam kāyasucaritam vacisucaritam manosucaritam ime tayo kusale dhamme samādāya vattissant, tam kissa hetu: Passanti hi te bhonto samanabrahmañā akusalānam dhammānam ādīnavam okāraṁ sañkilesam, kusalānam dhammānam nekkhamme ānisamsam vodānapakkham. Santam yeva kho pana param lokam: atthi paro loko ti 'ssa diṭṭhi hoti, sā 'ssa hoti sammādiṭṭhi. Santam yeva kho pana param lokam: atthi paro loko ti saikappeti, svāssa hoti sammāsaikappo. Santam yeva kho pana param lokam: atthi paro loko ti vācam bhāsatī, sā 'ssa hoti sammāvācā. Santam yeva kho pana param lokam: atthi paro loko ti āha, ye te arahanto paralokaviduno tesam-ayam na paccanikam karoti. Santam yeva kho pana param lokam: atthi paro loko ti

param saññapeti, sā 'ssa hoti saddhammasaññatti, tāya ca pana saddhammasaññattiyā n' ev' attān' ukkamseti na param vambheti. Iti pubbe va kho pan' assa dussilyam pahinām hoti, susilyam paccupatthitam; ayañ - ca sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā ariyānam apaceanikatā saddhammasaññatti anattukkamsanā aparavambhanā evam - s' ime aneke kusalā dhammā sambhavanti sammādiṭṭhipaccayā.

Tatra gahapatayo viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Sace kho atthi paro loko evam - ayām bhavām purisapuggalo kāyassa bhedā param - marañā sugatim saggam lokam upapajjissati. Kāmam kho pana mā 'hu paro loko, hotu nesam bhavataṁ samañabrāhmaṇām saccam vacanām, atha ca panāyām bhavām purisapuggalo diṭṭhe va dhamme viññūnam pāsāmso: silavā purisapuggalo sammādiṭṭhi atthikavādo ti. Sace kho atth' eva paro loko evam imassa bhotō purisapuggalassa ubhayattha kaṭaggaho: yañ - ca diṭṭhe va dhamme viññūnam pāsāmso, yañ - ca kāyassa bhedā param - marañā sugatim saggam lokam upapajjissati. Evam - assāyañ apannako dhammo susamatto samādiṇṇo ubhayamsam pharitvā tiṭṭhati, riñcati akusalām ṭhānam.

Santi gahapatayo eke samañabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino: Karato kārayato chindato chedāpayato pacato pācayato socayato kilamayato phandato phandāpayato pāñam - atimāpayato adinnam ādiyato sandhim chindato nillopam harato ekāgārikam karoto paripanthe tiṭṭhato paradāraṁ gacchato musā bhañato, karato na kariyati pāpaṁ; khura-pariyantena ce pi cakkena yo imissā paṭhaviyā pāne eka-māmsakhalaṁ ekamain sapuñjam kareyya, na - tthi tatonidānam pāpam, na - tthi pāpassa āgamo; dakkhiṇa - ce pi Gaṅgāya tiraṁ gaccheyya hananto ghātentō chindanto chedāpentō pacanto pācento, na - tthi tatonidānam pāpam, na - tthi pāpassa āgamo; uttarañ - ce pi Gaṅgāya tiraṁ gaccheyya dadantoi dāpentō yajanto yājento, na - tthi tatonidāna m puñnam, na - tthi puñnassa āgamo; dānena damena samyamena saccavajjena na - tthi puñnam, na - tthi puñnassa āgamo ti. Tesam yeva kho gahapatayo samañabrāhmaṇām eke samañabrāhmaṇā

ujuvipaccanikavādā, te evam - āhamisu: Karato kārayato chindato chedāpayato pacato pācayato socayato kilamayato phandato phandāpayato pāṇam - atimāpayato adinnam ādiyato sandhiṁ chindato nillopam harato ekāgārikam karoto paripanthe tiṭṭhato paradāram gacchato musā bhaṇato, karato kariyati pāpam; khurapariyantena ce pi cakkena yo imissā paṭhaviyā pāne ekamāṁsakhalam ekamāṁsapuñjam kareyya, atthi tatonidānam pāpam, atthi pāpassa āgamo; dakkhiṇā - ce pi Gaṅgāya tīraṁ gaccheyya hananto ghātentō chindanto chedāpento pacanto pācento, atthi tatonidānam pāpam, atthi pāpassa āgamo; uttarañ - ce pi Gaṅgāya tīraṁ gaccheyya dadanto dāpento yajanto yājento, atthi tatonidānam puññam, atthi puññassa āgamo; dānena damena saṁiyamena saccavajjena atthi puññam, atthi puññassa āgamo ti. Tam kim-maṇīnatha gahapatayo: nanu 'me samanabrāhmaṇā añña-maṇīnassa ujuvipaccanikavādā ti. — Evam bhante.

Tatra gahapatayo ye te samanabrāhmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino: Karato kārayato — pe — na - tthi puññassa āgamo ti, tesam - etam pāṭikaṅkham: yam - idam kāya-sucaritam vacisucaritam manusucaritam ime tayo kusale dhamme abhinivajjetvā yam - idam kāyaduccaritam vaciduccaritam manoduccaritam ime tayo akusale dhamme samādāya vattissanti, tam kissa hetu: Na hi te bhonto samanabrāhmaṇā passanti akusalā-nam dhammānam ādinavām okāraṁ sankilesam, kusalānam dhammānam nekkhamme ānisamsam vodānapakkham. Santam yeva kho pana kiriyaṁ: na - tthi kiriya ti 'ssa diṭṭhi hoti, sā 'ssa hoti micchādiṭṭhi. Santam yeva kho pana kiriyaṁ: na - tthi kiriya ti sankappeti, svāssa hoti micchā-sankappo. Santam yeva kho pana kiriyaṁ: na - tthi kiriya ti vācam bhāsatī, sā 'ssa hoti micchāvācā. Santam yeva kho pana kiriyaṁ: na - tthi kiriya ti āha, ye te arahanto kiriya-vādā tesam - ayam paccanikam karoti. Santam yeva kho pana kiriyaṁ: na - tthi kiriya ti param sañnapeti, sā 'ssa hoti asaddhammasaṇṇatti, tāya ca pana asaddhammasaṇṇattiyā attān' ukkamseti param vambheti. Iti pubbe va kho pan' assa susīlyam pahinam hoti, dussīlyam paccupaṭṭhitam; ayañ-

ca micchādiṭṭhi micchāsaṅkappo micchāvācā ariyānam paccanīkatā asaddhammasaññatti attukkaṁsanā paravambhanā evam-
s' ime aneke pāpakā akusalā dhammā sambhavanti micchā-
diṭṭhipaccayā.

Tatra gahapatayo viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Sace
kho na - tthi kiriya evam - ayam bhavaṁ purisapuggalo kā-
yassa bhedā sotthim - attānam karissati, sace kho atthi kiriya
evam - ayam bhavaṁ purisapuggalo kāyassa bhedā param-
maranā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapajjissati.
Kāmaṁ kho pana mā 'hu kiriya, hotu nesam bhavatam
samanabrahmaṇānam saccam vacanām, atha ca panāyam
bhavaṁ purisapuggalo diṭṭhe va dhamme viññūnam gārayho:
dussilo purisapuggalo micchādiṭṭhi akiriyavādo ti. Sace kho
atth' eva kiriya evam imassa bhotu purisapuggalassa ubha-
yattha kaliggaho: yañ - ca diṭṭhe va dhamme viññūnam gārayho,
yañ - ca kāyassa bhedā param - maranā apāyam
duggatim vinipātam nirayam upapajjissati. Evam - assāyam
apaṇṇako dhammo dussamatto samādiṇo ekaṁsaṁ pharitvā
tiṭṭhati, riñcati kusalam thānam.

Tatra gahapatayo ye te samanabrahmaṇā evamvādino
evamdiṭṭhino: Karato kārafato — pe — atthi puññassa āgamo
ti, tesam - etam pāṭikaṅkham: yam - idam kāyaduccaritam
vaciduccaritam manoduccaritam ime tayo akusale dhamme
abhinvajjetvā yam - idam kāyasucaritam vacisucaritam mano-
sucaritam ime tayo kusale dhamme samādāya vattissanti, tam
kissa hetu: Passanti hi te bhonto samanabrahmaṇā akusalā-
nam dhammānam ādinavaṁ okāram sañkilesam, kusalānam
dhammānam nekkhamme ānisamsam vodānapakkham. Santam
yeva kho pana kiriyaṁ: atthi kiriya ti 'ssa diṭṭhi hoti,
sā 'ssa hoti sammādiṭṭhi. Santam yeva kho pana kiriyaṁ:
atthi kiriya ti sañkappeti, svāssa hoti sammāsaṅkappo. Santam
yeva kho pana kiriyaṁ: atthi kiriya ti vācaṁ bhāsatī,
sā 'ssa hoti sammāvācā. Santam yeva kho pana kiriyaṁ:
atthi kiriya ti āha, ye te arahanto kiriyavādā tesam - ayam
na paccanikam karoti. Santam yeva kho pana kiriyaṁ: atthi
kiriya ti param saññapeti, sā 'ssa hoti saddhammasaññatti,

tāya ca pana saddhammasaññattiyā n' ev' attān' ukkamiseti na param vambheti. Iti pubbe va kho pan' assa dussīlyam pahinam hoti, susīlyam paccupatthitam; ayañ - ca sammādiñhi sammāsankappo sammāvācā ariyānam apaccanikatā saddhammasaññatti anattukkamisanā aparavambhanā evam's' ime aneke kusalā dhammā sambhavanti sammādiñhipaccayā.

Tatra gahapatayo viññū puriso iti patisañcikkhati: Sace kho atthi kiriyā evam - ayam bhavam purisapuggalo kāyassa bhedā param - marañā sugatim saggam lokam upapajjissati. Kāmam kho pana mā 'hu kiriyā, hotu nesam bhavatam samañabrahmañānam saccam vacanam, atha ca panayam bhavam purisapuggalo diñthe va dhamme viññūnam pāsamso: silavā purisapuggalo sammādiñhi kiriyavādo ti. Sace kho atth' eva kiriyā evam imassa bhotu purisapuggalassa ubhayañtha kataggaho: yañ - ca diñthe va dhamme viññūnam pāsamso, yañ - ca kāyassa bhedā param - marañā sugatim saggam lokam upapajjissati. Evam assayam apanñako dhammo susamatto samādinno ubhayañsam pharitvā tiñthati, riñcati akusalam thānam.

Santi gahapatayo eke samañabrahmañā evamvādino evamdiñthino: Na - tthi hetu na - tthi paccayo sattānam sañkilesāya, ahetu appaccayā sattā sañkilissanti; na - tthi hetu na - tthi paccayo sattānam visuddhiyā, ahetu appaccayā sattā visujjhanti; na - tthi balam na - tthi viriyam na - tthi purisatthāmo na - tthi purisaparakkamo, sabbe sattā sabbe pāñā sabbe bhūtā sabbe jīvā avasā abalā aviriyā niyatisangatibhāvapariñatā chass - evābhijātisu sukhadukkham pañcasainvedentiti. Tesam yeva kho gahapatayo samañabrahmañānam eke samañabrahmañā ujuvipaccanikavādā, te evam - āhañsu: Atthi hetu atthi paccayo sattānam sañkilesāya, sahetu sappaccayā sattā sañkilissanti; atthi hetu atthi paccayo sattānam visuddhiyā, sahetu sappaccayā sattā visujjhanti; atthi balam atthi viriyam atthi purisatthāmo atthi purisaparakkamo, na sabbe sattā sabbe pāñā sabbe bhūtā sabbe jīvā avasā abalā aviriyā niyatisangatibhāvapariñatā chass - evābhijātisu sukhadukkham pañcasainvedentiti. Tam kim - maññatha gahapatayo:

nanu 'me samanabrahmañā aññamaññassa ujuvipaccanikavādā ti. — Evam bhante.

Tatra gahapatayo ye te samanabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino: Na - tthi hetu na - tthi paccayo — pe — sukha-dukkham paṭisamvedentiti, tesam - etam pāṭikañkham: yam-idam kāyasucaritam vacisucaritam manosucaritam ime tayo kusale dhamme abhinivajjetvā yam - idam kāyaduccaritam vaciduccaritam manoduccaritam ime tayo akusale dhamme samādāya vattissanti, tam kissa hetu: Na hi te bhonto samanabrahmañā passanti akusalānam dhammānam ādinavām okāram saṅkilesam, kusalānam dhammānam nekkhamme ānisamsam vodānapakkham. Santam yeva kho pana hetum: na - tthi hetu ti 'ssa diṭṭhi hoti, sā 'ssa hoti micchādiṭṭhi. Santam yeva kho pana hetum: na - tthi hetūti saṅkappeti, svāssa hoti micchāsaṅkappo. Santam yeva kho pana hetum: na - tthi hetūti vācam bhāsatī, sā 'ssa hoti micchāvācā. Santam yeva kho pana hetum: na - tthi hetūti āha, ye te arahanto hetuvādā tesam - ayañ paccanikam karoti. Santam yeva kho pana hetum: na - tthi hetūti param saññapeti, sā 'ssa hoti asaddhammasaññatti, tāya ca pana asaddhamma-saññattiya attān' ukkamseti param vambheti. Iti pubbe va kho pan' assa susīlyam pahinam hoti, dussīlyam paccupatthitam; ayañ - ca micchādiṭṭhi micchāsaṅkappo micchāvācā ariyānam paccanikatā asaddhammasaññatti attukkamisanā para-vambhanā evam - s' ime aneke pāpakā akusalā dhāmmā sambhavanti micchādiṭṭhipaccayā.

Tatra gahapatayo viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Sace kho na - tthi hetu evam - ayam bhavañ purisapuggalo kāyassa bhedā sotthim - attānam karissati, sace kho atthi hetu evam - ayam bhavañ purisapuggalo kāyassa bhedā paramarāna apāyam duggatim vinipātam nirayam upapajjissati. Kāmam kho pana mā 'hu hetu, hotu nesam bhavatañ samapabrahmañānam saccam vacanam, atha ca panāyam bhavañ purisapuggalo diṭṭhe va dhamme viññūnam gārayho: dussilo purisapuggalo micchādiṭṭhi ahetuvādo ti. Sace kho atth' eva hetu evam imassa bhotu purisapuggalassa ubhayattha

kaliggaho: yañ - ca diṭṭhe va dhamme viññūnam gārayho, yañ - ca kāyassa bhedā param - maraṇā apāyam duggatim vinipātam nirayam upapajjissati. Evam - assāyam apanṇako dhammo dussamatto samādiṇno ekamśam pharitvā tiṭṭhati, riñcati kusalām thānam.

Tatra gahapatayo ye te samanabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino: Atthi hetu atthi paccayo — pe → sukhadukkhaṁ paṭisainvedentiti, tesam - etam pāṭikaṅkhaṁ: yam - idam kāya-duccaritaṁ vaciduccaritaṁ manoduccaritaṁ ime tayo akusale dhamme abhinivajjetvā yam - idam kāyasucaritaṁ vaci-sucaritaṁ manosucaritaṁ ime tayo kusale dhamme samādāya vattissanti, tam kissa hetu: Passanti hi te bhonto samanabrahmaṇā akusalānam dhammānam ādinavām okāram saṅkilesam, kusalānam dhammānam nekkhamme ānisamsam vodānapakkham. Santam yeva kho pana hetum: atthi hetu ti 'ssa diṭṭhi hoti, sā 'ssa hoti sammādiṭṭhi. Santam yeva kho pana hetum: atthi hetutī saṅkappeti, svāssa hoti sammāsaṅkappo. Santam yeva kho pana hetum: atthi hetutī vācam bhāsatī, sā 'ssa hoti sammāyācā. Santam yeva kho pana hetum: atthi hetutī āha, ye te arahanto hetuvādā tesam - ayam na paccanikam karoti. Santam yeva kho pana hetum: atthi hetutī param saññapeti, sā 'ssa hoti saddhammasaññatti, tāya ca pana saddhammasaññatti�ā n' ev' attān' ukkaṁseti na param vambheti. Iti pubbe va kho pan' assa dussilyam pahinam hoti, susilyam paccupaṭṭhitam; ayañ - ca sammādiṭṭhi sammāsaṅkappo sammāvācā ariyānam apaccanikatā saddhammasaññatti anattukkamsanā aparavambhanā evam - s' ime aneke kusalā dhammā sambhavanti sammādiṭṭhipaccayā.

Tatra gahapatayo viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Sace kho atthi hetu evam - ayam bhavam purisapuggalo kāyassa bhedā param - maraṇā sugatim saggam lokam upapajjissati. Kāmam kho pana mā 'hu hetu, hotu nesam bhavatam samanabrahmaṇānam saccam vacanam, atha ca panayam bhavam purisapuggalo diṭṭhe va dhamme viññūnam pāsamso: silavā purisapuggalo sammādiṭṭhi hetuvādo ti. Sace kho atth' eva

hetu evam imassa bhotu purisapuggalassa ubhayattha kaṭag-gaho: yañ-ca diṭṭhe va dhamme viññūnam pāsamiso, yañ-ca kāyassa bhedā param-maraṇā sugatim saggam lokam upapajjissati. Evam-assāyam apaṇṇako dhammo susamatto samādiṇno ubhayamsam pharitvā tiṭṭhati, riñcati akusalam thānam.

Santi gahapatayo eke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino: Na-tthi sabbaso āruppā ti. Tesam yeva kho gahapatayo samaṇabrahmaṇānam eke samaṇabrahmaṇā uju-vipaccanikavādā, te evam-āhamsu: Atthi sabbaso āruppā ti. Tam kim-maññatha gahapatayo: nanu 'me samaṇabrahmaṇā aññamaññassa ujuvipaccanikavādā ti. — Evam bhanте. — Tatra gahapatayo viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Ye kho te bhonto samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino: na-tthi sabbaso āruppā ti, idam-me adiṭṭham; ye pi te bhonto samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino: atthi sabbaso āruppā ti, idam-me aviditam. Ahañ-c' eva kho pana ajānanto apassanto ekamseṇa ādāya vohareyyam: idam-eva saccam, mogham-aññam-ti, na me tam assa patirūpam. Ye kho te bhonto samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino: na-tthi sabbaso āruppā ti, sace tesam bhavataṁ samaṇabrahmaṇānam saccam vacanam thānam-etam vijjati ye te devā rūpino manomayā apaṇṇakam-me tatrū-papatti bhavissati; ye pana te bhonto samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino: atthi sabbaso āruppā ti, sace tesam bhavataṁ samaṇabrahmaṇānam saccam vacanam thānam-etam vijjati ye te devā arūpino saññāmayā apaṇṇakam-me tatrū-papatti bhavissati. Dissante kho pana rūpādhikaraṇam dandādāna-satthādāna-kalaha-viggaha-vivāda-tuvamtuva-pesuñña-musāvādā, na-tthi kho pan' etam sabbaso arūpe ti. So iti paṭisañkhāya rūpānam yeva nibbidāya virāgāya nirodhāya paṭipanno hoti.

Santi gahapatayo eke samaṇabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino: Na-tthi sabbaso bhavanirodho ti. Tesam yeva kho gahapatayo samaṇabrahmaṇānam eke samaṇabrahmaṇā ujuvipaccanikavādā, te evam-āhamsu: Atthi

sabbaso bhavanirodho ti. Tam kim - maññatha gahapatayo: nanu 'me samañabrahmañā aññamaññassa ujuvipaccanikavādā ti. — Evañ bhante. — Tatra gahapatayo viññū puriso iti pañisañcikkhati: Ye kho te bhonto samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino: na - tthi sabbaso bhavanirodho ti, idam - me adiṭṭham; ye pi te bhonto samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino: atthi sabbaso bhavanirodho ti, idam - me aviditam. Ahañ - c' eva kho pana ajānanto apassanto ekamseṇa ādāya vohareyyam: idam - eva saccam, mogham - aññan - ti, na me tam assa patirūpam. Ye kho te bhonto samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino: na - tthi sabbaso bhavanirodho ti, sace tesam bhavataṁ samañabrahmañānam saccam vacanam thānam - etam vijjati ye te devā arūpino saññāmayā apaññakam - me tatrūpapatti bhavissati; ye pana te bhonto samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino: atthi sabbaso bhavanirodho ti, sace tesam bhavataṁ samañabrahmañānam saccam vacanam thānam - etam vijjati yañ diṭṭhe va dhamme parinibbāyissāmi. Ye kho te bhonto samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino: na - tthi sabbaso bhavanirodho ti, tesam - ayam diṭṭhi sārāgāya santike samyogāya santike abhinandanāya santike ajjhosānāya santike upādānāya santike; ye pana te bhonto samañabrahmañā evamvādino evamdiṭṭhino: atthi sabbaso bhavanirodho ti, tesam - ayam diṭṭhi asārāgāya santike asamyogāya santike anabhinandanāya santike anajjhosānāya santike anupādānāya santike ti. So iti pañisañkhāya bhavānam yeva nibbidāya virāgāya nirodhāya patipanno hoti.

Cattāro 'me gahapatayo puggalā santo samvijjamānā lokasmīm, katame cattāro: Idha gahapatayo ekacco puggalo attantapo hoti attaparitāpanānuyogam anuyutto. Idha gahapatayo ekacco puggalo parantapo hoti paraparitāpanānuyogam anuyutto. Idha gahapatayo ekacco puggalo attantapo ca hoti attaparitāpanānuyogam anuyutto parantapo ca paraparitāpanānuyogam anuyutto. Idha gahapatayo ekacco puggalo n' ev' attantapo hoti nāttaparitāpanānuyogam anuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogam anuyutto, so

anattantapo aparantapo diṭṭhe ve dhamme nicchāto nibbuto
 sītibhūto sukhapaṭisainvedī brahmabhūtena attanā viharati.
 Katamo ca gahapatayo puggalo attantapo attaparitāpanānu-
 yogam anuyutto: Idha gahapatayo ekacco puggalo acelako
 hoti muttācāro hatthāpalekhano — yathā Kandarakasuttantam
 tathā vitthārō — iti evarūpām anekavihitam kāyassa ātāpana-
 paritāpanānuyogam anuyutto viharati. Ayaṁ vuccati gaha-
 patayo puggalo attantapo attaparitāpanānuyogam anuyutto.
 Katamo ca gahapatayo puggalo parantapo paraparitāpanānu-
 yogam anuyutto: Idha gahapatayo ekacco puggalo orabbhiko
 hoti sūkariko — pe — ye vā pan' aññe pi keci kurūra-
 kammantā. Ayaṁ vuccati gahapatayo puggalo parantapo
 paraparitāpanānuyogam anuyutto. Katamo ca gahapatayo
 puggalo attantapo ca attaparitāpanānuyogam anuyutto paran-
 tapo ca paraparitāpanānuyogam anuyutto: Idha gahapatayo
 ekacco puggalo rājā vā hoti khattiyo muddhāvasitto — pe —
 te pi daṇḍatajjitā bhayatajjitā assumukhā rudamānā pari-
 kammāni karonti. Ayaṁ vuccati gahapatayo puggalo attan-
 tapo ca attaparitāpanānuyogam anuyutto parantapo ca para-
 paritāpanānuyogam anuyutto. Katamo ca gahapatayo pug-
 galo n' ev' attantapo nāttaparitāpanānuyogam anuyutto na
 parantapo na paraparitāpanānuyogam anuyutto, so anattan-
 tapo aparantapo diṭṭhe va dhamme nicchāto nibbuto sīti-
 bhūto sukhapaṭisainvedī brahmabhūtena attanā viharati:
 Idha gahapatayo Tathāgato loke uppajjati araham sammā-
 sambuddho — pe —. So ime pañca nīvaraṇe pahāya cetaso
 upakkilese paññāya dubbalikaraṇe viviec' eva kāmehi vivicca
 akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pīti-
 sukham paṭhamam jhānam — dutiyam jhānam — tatiyam
 jhānam — catuttham jhānam upasampajja viharati. So
 evam samāhite citte parisuddhe pariyođāte anaṅgaṇe vigatū-
 pakkilese mudubhūte kammaniye thite ānejjappatte pubbe-
 nivāsānussatiññāya cittam abhininnāmeti. So anekavihitam
 pubbenivāsam anussarati, seyyathidaṁ: ekam - pi jātiim dve
 pi jātiyo — pe — iti sākāram sauddesam anekavihitam
 pubbenivāsam anussarati. So evam samāhite citte pari-

suddhe pariyođāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte sattānam cutūpapātañāñāya cittām abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hine pañite suvaṇṇe dubbaṇṇe sugate duggate — pe — yathā-kammūpage satte pajānāti. So evam samāhite citte pari-suddhe pariyođāte anaṅgaṇe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte āsavānam khayañāñāya cittām abhininnāmeti. So: idam dukkhan - ti yathābhūtam pajānāti — pe — ayam āsavanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtam pajānāti. Tassa evam jānato evam passato kāmāsavā pi cittām vimuccati, bhavāsavā pi cittām vimuccati, avijjāsavā pi cittām vimuccati; vimuttasmiñ vimuttam - iti nāñāni hoti; khinā jāti, vusitām brahmaçariyām, katañ karaṇiyām nāparāni ithattāyāti pajānāti. Ayam vuccati gahapatayo pug-galo n' ev' attantapo nāttaparitāpanānuyogam anuyutto na parantapo na paraparitāpanānuyogam anuyutto, so anattan-tapo aparantapo diṭṭhe va dhamme niechāto nibbuto sītibhūto sukhaṭisaṁvedī brahmabhūtena attanā viharatiti.

Evam vutte Sāleyyakā brāhmaṇagahapatikā Bhagavantām etad - avocūni: Abhikkantām bho Gotama, abhikkantām bho Gotama. Seyyathā pi bho Gotama nikujjitatām vā ukkujjeyya, paṭicchannām vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotām dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhīntiti, evam - evam bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Ete mayām bhavantām Gotamām saranām gacchāma dhammañ - ca bhikkhusaṅghañ - ca. Upāsake no bhavañ Gotamo dhāretu ajjatagge pānupete saranagate ti.

APANNAKASUTTANTĀM DASAMAṂ.

GAHAPATIVAGGO PATHAMO.

61.

Evam-me sutam. Ekam samayam Bhagavā Rājagahe viharati Veļuvane Kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena āyasmā Rāhulo Ambalaṭṭhikāyam viharati. Atha kho Bhagavā sāyanhasamayam patisallānā vuṭṭhito yen' Ambalaṭṭhikā yen' āyasmā Rāhulo ten' upasaṅkami. Addasā kho āyasmā Rāhulo Bhagavantam dūrato va āgacchantaṁ, disvāna āsanam paññāpesi udakañ-ca pādānaṁ. Nisidi Bhagavā paññatte āsane, nisajja pāde pakkhālesi. Āyasmā pi kho Rāhulo Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi.

Atha kho Bhagavā parittam udakāvasesam udakādhāne ṭhapetvā āyasmantam Rāhulam āmantesi: Passasi no tvam Rāhula imam parittam udakāvasesam udakādhāne ṭhaptanti. — Evam-bhante. — Evam parittam kho Rāhula tesam sāmaññam yesam na-tthi sampajānamusavāde lajjā ti. Atha kho Bhagavā tam parittam udakāvasesam chaḍdetvā āyasmantam Rāhulam āmantesi: Passasi no tvam Rāhula tam parittam udakāvasesam chaḍditam -ti. — Evam-bhante. — Evam chadditam kho Rāhula tesam sāmaññam yesam na-tthi sampajānamusavāde lajjā ti. Atha kho Bhagavā tam udakādhānam nikujjītvā āyasmantam Rāhulam āmantesi: Passasi no tvam Rāhula imam udakādhānam nikujjitan -ti. — Evam-bhante. — Evam nikujjitatm kho Rāhula tesam sāmaññam yesam na-tthi sampajānamusavāde lajjā ti. Atha kho Bhagavā tam udakādhānam ukkujjītvā āyasmantam Rāhulam āmantesi: Passasi no tvam Rāhula imam udakādhānam rittaṁ tucchan -ti. — Evam-bhante. — Evam rittaṁ tucchaṁ kho Rāhula tesam sāmaññam yesam na-tthi sampajānamusavāde lajjā.

Seyyathā pi Rāhula rañño nāgo iśadanto ubbūlhavā 'bhijāto saṅgāmāvacaro, so saṅgāmagato purimehi pi pādehi kammam karoti pacchimehi pi pādehi kammam karoti, purimena pi kāyena kammam karoti pacchimena pi kāyena kammam karoti, sīsena pi kammam karoti, kaṇṇehi pi kammam karoti, dantehi pi kammam karoti, naṅgutṭhena pi

kammaṁ karoti, rakkhat' eva soṇḍam; tattha hatthārohassa evam hoti: Ayam kho rañño nāgo iśādanto ubbūlhavā 'bhijāto saṅgāmāvacaro saṅgāmagato purimehi pi pādehi kammaṁ karoti pacchimehi pi pādehi kammaṁ karoti, purimena pi kāyena kammaṁ karoti pacchimena pi kāyena kammaṁ karoti, sīsena pi kammaṁ karoti, kaṇṇehi pi kammaṁ karoti, dantehi pi kammaṁ karoti, naṅguṭṭhena pi kammaṁ karoti, rakkhat' eva soṇḍam; aparicattam kho rañño nāgassa jīvitati. Yato kho Rāhula rañño nāgo iśādanto ubbūlhavā 'bhijāto saṅgāmāvacaro saṅgāmagato — pe — naṅguṭṭhena pi kammaṁ karoti, soṇḍaya pi kammaṁ karoti; tattha hatthārohassa evam hoti: Ayam kho rañño nāgo iśādanto ubbūlhavā 'bhijāto saṅgāmāvacaro saṅgāmagato — pe — naṅguṭṭhena pi kammaṁ karoti, soṇḍaya pi kammaṁ karoti; pariccattam kho rañño nāgassa jīvitaṁ, na-tthi dāni kiñci rañño nāgassa akaraṇiyānati. Evam-eva kho Rāhula yassa kassaci sampajānamusavāde na-tthi lajja nāhan-tassa kiñci pāpam akaraṇiyānati vadāmi. Tasmātiha te Rāhula: hassā pi na musā bhaṇissāmiti evam hi te Rāhula sikkhitabbaṁ.

Tam kim-maññasi Rāhula: kimatthiyo ādāso ti. — Paccavekkhanattho bhante ti. — Evam-eva kho Rāhula paccavekkhitvā paccavekkhitvā kāyena kammaṁ kattabbam, paccavekkhitvā paccavekkhitvā vācāya kammaṁ kattabbam, paccavekkhitvā paccavekkhitvā manasā kammaṁ kattabbam.

Yad-eva tvam Rāhula kāyena kammaṁ kattukāmo hosi tad-eva te kāyakammam paccavekkhitabbaṁ: Yam nu kho aham idam kāyena kammaṁ kattukāmo idam-me kāyakammam attabyābādhāya pi saṁvatteyya parabyābādhāya pi saṁvatteyya ubhayabyābādhāya pi saṁvatteyya, akusalam idam kāyakammam dukkhudrayam dukkhavipākanati. Sace tvam Rāhula paccavekkhamāno evam jāneyyāsi: Yam kho aham idam kāyena kammaṁ kattukāmo idam-me kāyakammam attabyābādhāya pi saṁvatteyya parabyābādhāya pi saṁvatteyya ubhayabyābādhāya pi saṁvatteyya, akusalam idam kāyakammam dukkhudrayam dukkhavipākanati, eva-rūpan-te Rāhula kāyena kammaṁ sasakkam na karaṇiyam.

Sace pana tvām Rāhula paccavekkhamāno evam jāneyyāsi: Yaṁ kho ahaṁ idam kāyena kammaṁ kattukāmo idam - me kāyakammaṁ n' ev' attabyābādhāya saṁvatteyya na para-byābādhāya saṁvatteyya na ubhayabyābādhāya saṁvatteyya, kusalam idam kāyakammaṁ sukhudrayam sukhavipākan - ti, evarūpan - te Rāhula kāyena kammaṁ karaṇiyam. Karontena pi te Rāhula kāyena kammaṁ tad - eva te kāyakammaṁ paccavekkhitabbam: Yaṁ nu kho ahaṁ idam kāyena kammaṁ karomi idam - me kāyakammaṁ attabyābādhāya pi saṁvattati parabyābādhāya pi saṁvattati ubhayabyābādhāya pi saṁvattati, akusalam idam kāyakammaṁ dukkhudrayam dukkhavipākan - ti. Sace tvām Rāhula paccavekkhamāno evam jāneyyāsi: Yaṁ kho ahaṁ idam kāyena kammaṁ karomi idam - me kāyakammaṁ attabyābādhāya pi saṁvattati parabyābādhāya pi saṁvattati ubhayabyābādhāya pi saṁvattati, akusalam idam kāyakammaṁ dukkhudrayam dukkha-vipākan - ti, paṭisamhareyyāsi tvām Rāhula evarūpaṁ kāyakammaṁ. Sace pana tvām Rāhula paccavekkhamāno evam jāneyyāsi: Yaṁ kho ahaṁ idam kāyena kammaṁ karomi idam - me kāyakammaṁ n' ev' attabyābādhāya saṁvattati na parabyābādhāya saṁvattati na ubhayabyābādhāya saṁvattati, kusalam idam kāyakammaṁ sukhudrayam sukhavipākan - ti, anupadajjeyyāsi tvām Rāhula evarūpaṁ kāyakammaṁ. Katvā pi te Rāhula kāyena kammaṁ tad - eva te kāyakammaṁ paccavekkhitabbam: Yaṁ nu kho ahaṁ idam kāyena kammaṁ akāsim idam - me kāyakammaṁ attabyābādhāya pi saṁvatti parabyābādhāya pi saṁvatti ubhayabyābādhāya pi saṁvatti, akusalam idam kāyakammaṁ dukkhudrayam dukkhavipākan - ti. Sace tvām Rāhula paccavekkhamāno evam jāneyyāsi: Yaṁ kho ahaṁ idam kāyena kammaṁ akāsim idam - me kāyakammaṁ attabyābādhāya pi saṁvatti parabyābādhāya pi saṁvatti ubhayabyābādhāya pi saṁvatti, akusalam idam kāyakammaṁ dukkhudrayam dukkhavipākan - ti, evarūpan - te Rāhula kāyakammaṁ satthari vā viññūsu vā sabrahmacārisu desetabbam vivaritabbam uttānikātabbam, desetvā vivaritvā uttānikatvā āyatim saṁ-

varam āpajjitabbam. Sace pana tvam Rāhula paccavekkhamāno evam jāneyyāsi: Yam kho aham idam kāyena kam-mām akāsim idam - me kāyakammañ n' ev' attabyābādhāya saṁvatti na parabyābādhāya saṁvatti na ubhayabyābādhāya saṁvatti, kusalam idam kāyakammañ sukhudrayam sukhavipākan - ti. ten' eva tvam Rāhula pītipāmujjena vihareyyāsi ahorattānusikkhī kusalesu dhammesu.

Yad - eva tvam Rāhula vācāya kammañ kattukāmo hosi tad - eva te vacikammañ paccavekkhitabbam: Yam nu kho aham idam vācāya kammañ kattukāmo idam - me vacīkammañ attabyābādhāya pi saṁvatteyya parabyābādhāya pi saṁvatteyya ubhayabyābādhāya pi saṁvatteyya, akusalam idam vacikammañ dukkhudrayam dukkhavipākan - ti. Sace tvam Rāhula paccavekkhamāno evam jāneyyāsi: Yam kho aham idam vācāya kammañ kattukāmo idam - me vacikammañ — pe — ubhayabyābādhāya pi saṁvatteyya, akusalam idam vacikammañ dukkhudrayam dukkhavipākan - ti, evarūpan - te Rāhula vācāya kammañ sasakkam na karāniyam. Sace pana tvam Rāhula paccavekkhamāno evam jāneyyāsi: Yam kho aham idam vācāya kammañ kattukāmo idam - me vacīkammañ n' ev' attabyābādhāya — pe — na ubhayabyābādhāya saṁvatteyya, kusalam idam vacikammañ sukhudrayam sukhavipākan - ti, evarūpan - te Rāhula vācāya kammañ karāniyam. Karontena pi te Rāhula vācāya kammañ tad - eva te vacīkammañ paccavekkhitabbam: Yam nu kho aham idam vācāya kammañ karomi idam - me vacikammañ attabyābādhāya pi saṁvattati parabyābādhāya pi saṁvattati ubhayabyābādhāya pi saṁvattati, akusalam idam vacikammañ dukkhudrayam dukkhavipākan - ti. Sace tvam Rāhula paccavekkhamāno evam jāneyyāsi: Yam kho aham idam vācāya kammañ karomi idam - me vacikammañ — pe — ubhayabyābādhāya pi saṁvattati, akusalam idam vacikammañ dukkhudrayam dukkhavipākan - ti, paṭisamhareyyāsi tvam Rāhula evarūpam vacikammañ. Sace pana tvam Rāhula paccavekkhamāno evam jāneyyāsi: Yam kho aham idam vācāya kammañ karomi idam - me vacikammañ n' ev' attabyābādhāya — pe —

na ubhayabyābādhāya saṁvattati, kusalam idam vacīkammām sukhudrayam sukhavipākan - ti, anupadajjeyyāsi tvam Rāhula evarūpam vacīkammām. Katvā pi te Rāhula vācāya kam-mām tad - eva te vacīkammām paccavekkhitabbam: Yam nu kho aham idam vācāya kammām akāsim idam - me vacīkammām attabyābādhāya pi saṁvatti parabyābādhāya pi saṁvatti ubhayabyābādhāya pi saṁvatti, akusalam idam vacīkammām dukkhudrayam dukkhavipākan - ti. Sace tvam Rāhula paccavekkhamāno evam jāneyyāsi: Yam kho aham idam vācāya kammām akāsim idam - me vacīkammām — pe — ubhayabyābādhāya pi saṁvatti, akusalam idam vacīkammām dukkhudrayam dukkhavipākan - ti, evarūpan - te Rāhula vacīkammām satthari vā viññūsu vā sabrahmacārisu desetabbam vivaritabbam uttānikātabbam, desetvā vivaritvā uttānikatvā āyatiin saṁvaraai āpajjitatbbam. Sace pana tvam Rāhula paccavekkhamāno evam jāneyyāsi: Yam kho aham idam vācāya kammām akāsim idam - me vacīkammām n' ev' attabyābādhāya — pe — na ubhayabyābādhāya saṁvatti, kusalam idam vacīkammām sukhudrayam sukhavipākan - ti, ten' eva tvam Rāhula pītipāmujjena vihareyyāsi ahorattānusikkhi kusalesu dhammesu.

Yad - eva tvam Rāhula manasā kammaṁ kattukāmo hosi tad - eva te manokammām paccavekkhitabbam: Yam nu kho aham idam manasā kammaṁ kattukāmo idam - me manokammām attabyābādhāya pi saṁvatteyya parabyābādhāya pi saṁvatteyya ubhayabyābādhāya pi saṁvatteyya, akusalam idam manokammām dukkhudrayam dukkhavipākan - ti. Sace tvam Rāhula paccavekkhamāno evam jāneyyāsi: Yam kho aham idam manasā kammaṁ kattukāmo idam - me manokammām — pe — ubhayabyābādhāya pi saṁvatteyya, akusalam idam manokammām dukkhudrayam dukkhavipākan - ti, evarūpan - te Rāhula manasā kammaṁ sasakkam na karaṇiyam. Sace pana tvam Rāhula paccavekkhamāno evam jāneyyāsi: Yam kho aham idam manasā kammaṁ kattukāmo idam - me vacīkammām n' ev' attabyābādhāya — pe — na ubhayabyābādhāya saṁvatteyya, kusalam idam manokammām suku-

drayam sukhavipākan - ti, evarūpan - te Rāhula manasā kam-
 mañ karaniyam. Karontena pi te Rāhula manasā kammañ
 tad - eva te manokammañ paccavekkhitabbam: Yam nu kho
 aham idam manasā kammañ karomi idam - me manokammañ
 attabyābādhāya pi samvattati parabyābādhāya pi samvattati
 ubhayabyābādhāya pi samvattati, akusalam idam mano-
 kammañ dukhudrayam dukkhavipākan - ti. Sace tvam Rā-
 hula paccavekkhamāno evam jāneyyāsi: Yam kho aham idam
 manasā kammañ karomi idam - me manokammañ — pe —
 ubhayabyābādhāya pi samvattati, akusalam idam mano-
 kammañ dukhudrayam dukkhavipākan - ti, pañsamhareyyāsi
 tvam Rāhula evarūpañ manokammañ. Sace pana tvam
 Rāhula paccavekkhamāno evam jāneyyāsi: Yam kho aham idam
 idam manasā kammañ karomi idam - me manokammañ n' ev'
 attabyābādhāya — pe — na ubhayabyābādhāya samvattati,
 kusalam idam manokammañ sukhudrayam sukhavipākan - ti,
 anupadajeyyāsi tvam Rāhula evarūpañ manokammam.
 Katvā pi te Rāhula manasā kammañ tad - eva te mano-
 kammañ paccavekkhitabbam: Yam nu kho aham idam ma-
 nasā kammañ akāsim idam - me manokammañ attabyābādhāya
 pi samvatti parabyābādhāya pi samvatti ubhayabyābādhāya
 pi samvatti, akusalam idam manokammañ dukhudrayam
 dukkhavipākan - ti. Sace tvam Rāhula paccavekkhamāno
 evam jāneyyāsi: Yam kho aham idam manasā kammañ
 akāsim idam - me manokammañ — pe — ubhayabyābādhāya pi
 samvatti, akusalam idam manokammañ dukhudrayam
 dukkhavipākan - ti, evarūpe te Rāhula manokamme attiyi-
 tabbam harāyitabbam jigucchitabbam, at̄tiyitvā harāyitvā
 jigucchitvā āyatim samvaram āpajitabbam. Sace pana tvam
 Rāhula paccavekkhamāno evam jāneyyāsi: Yam kho aham
 idam manasā kammañ akāsim idam - me manokammañ n'
 ev' attabyābādhāya samvatti na parabyābādhāya samvatti na
 ubhayabyābādhāya samvatti, kusalam idam manokammam
 sukhudrayam sukhavipākan - ti, ten' eva tvam Rāhula piti-
 pāmujjena vihareyyāsi ahorattānusikkhī kusalesu dhammesu.

Ye hi keci Rāhula atitam - addhānam̄ samañā vā brāhmaṇā vā kāyakammaṁ parisodhesum̄ vacīkammaṁ parisodhesum̄ manokammaṁ parisodhesum̄, sabbe te evam - evam paccavekkhitvā paccavekkhitvā kāyakammaṁ parisodhesum̄, paccavekkhitvā paccavekkhitvā vacīkammaṁ parisodhesum̄, paccavekkhitvā paccavekkhitvā manokammaṁ parisodhesum̄. Ye hi pi keci Rāhula anāgatam - addhānam̄ samañā vā brāhmaṇā vā kāyakammaṁ parisodhessanti vacīkammaṁ parisodhessanti manokammaṁ parisodhessanti, sabbe te evam - evam paccavekkhitvā paccavekkhitvā kāyakammaṁ parisodhessanti, paccavekkhitvā paccavekkhitvā vacīkammaṁ parisodhessanti, paccavekkhitvā paccavekkhitvā manokammaṁ parisodhessanti. Ye hi pi keci Rāhula etarahi samañā vā brāhmaṇā vā kāyakammaṁ parisodhenti vacīkammaṁ parisodhenti manokammaṁ parisodhenti, sabbe te evam - evam paccavekkhitvā paccavekkhitvā kāyakammaṁ parisodhenti, paccavekkhitvā paccavekkhitvā vacīkammaṁ parisodhenti, paccavekkhitvā paccavekkhitvā manokammaṁ parisodhenti. Tasmātiha Rāhula: paccavekkhitvā paccavekkhitvā kāyakammaṁ parisodhessāma, paccavekkhitvā paccavekkhitvā vacīkammaṁ parisodhessāma, paccavekkhitvā paccavekkhitvā manokammaṁ parisodhessāmāti evam̄ hi vo Rāhula sikkhitabban - ti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Rāhulo Bhagavato bhāsitam abhinanditi.

A MBALATTHIKĀ-RĀHULOVĀDASUTTANTAM̄ PATHAMAM̄.

62.

Evam - me sutam̄. Ekaṁ samayaṁ Bhagavā Sāvatthiyaii viharati Jetavane Anāthapindikassa ārāme. Atha kho Bhagavā pubbanhasamayam̄ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Sāvatthim̄ piṇḍaya pāvisi. Āyasmā pi kho Rāhulo pubbanha-

samayaṁ nivāsetvā pattacīvaraṁ ādāya Bhagavantam piṭṭhi to piṭṭhi to anubandhi. Atha kho Bhagavā apaloketvā āyasmantam Rāhulam āmantesi: Yam kiñci Rāhula rūpam atitānāgatapaccuppannam, ajjhattam vā bahiddhā vā, oḷārikam vā sukhumam vā, hīnam vā pañitam vā, yam dure santike vā, sabbam rūpam: n' etam mama, n' eso 'ham - asmi, na mēso attā ti evam - etam yathābhūtam sammappaññāya daṭṭhabban- ti. — Rūpam - eva nu kho Bhagavā, rūpam - eva nu kho Sugatāti. — Rūpam - pi Rāhula, vedanā pi Rāhula, saññā pi Rāhula, saṅkhārā pi Rāhula, viññāṇam - pi Rāhulāti.

Atha kho āyasmā Rāhulo: ko n' ajja Bhagavatā sam- mukhā ovādena ovadito gāmaṁ piṇḍāya pavisissatiti tato paṭinivattitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle nisidi pallākam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya parimukham satim upaṭṭha- petvā. Addasā kho āyasmā Sāriputto āyasmantam Rāhulam aññatarasmiṁ rukkhamūle nisinnam pallākam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya parimukham satim upaṭṭhapetvā, disvāna āyasmantam Rāhulam āmantesi: Ānāpānasatiṁ Rāhula bhāvanaṁ bhāvehi, ānāpānasati Rāhula bhāvitā bahulikatā mahapphalā hoti mahānisamsā ti. Atha kho āyasmā Rāhulo sāyanhasamayam patisallānā vuṭṭhito yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho āyasmā Rāhulo Bhagavantam etad - avoca: Katham bhāvitā nu kho bhante ānāpānasati kathaṁ bahulikatā mahapphalā hoti mahānisamsā ti.

Yam kiñci Rāhula ajjhattam paccattam kakkhaṭam kharigataṁ upādiṇṇam, seyyathidaṁ kesā lomā nakhā dantā tāco mārisam nahāru atṭhī atṭhiminjā vakkaṁ hadayaṁ yakanam kilomakam pihakam papphāsam antam antagunam udariyam karisam, yam vā pan' aññam - pi kiñci ajjhattam paccattam kakkhaṭam kharigataṁ upādiṇṇam, ayam vuccati Rāhula ajjhattikā paṭhavīdhātu. Yā c' eva kho pana ajjhattikā paṭhavīdhātu yā ca bāhirā paṭhavīdhātu paṭhavīdhātūr - ev' esā. Tam: n' etam mama, n' eso ham - asmi, na mēso attā ti evam - etam yathābhūtam sammappaññāya daṭṭhabbam.

Evam - etam yathābhūtam sammappaññāya disvā paṭhavīdhātuyā nibbindati, paṭhavīdhātuyā cittam virājeti.

Katamā ca Rāhula āpodhātu: āpodhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā ca Rāhula ajjhattikā āpodhātu: yam ajjhattam paccattam āpo āpogatam upādiṇṇam, seyyathidam pittam semham pubbo lohitam sedo medo assu vasā khelo singhānikā lasikā muttai, yam vā pan' añnam - pi kiñci ajjhattam paccattam āpo āpogatam upādiṇṇam, ayam vuccati Rāhula ajjhattikā āpodhātu. Yā c' eva kho pana ajjhattikā āpodhātu yā ca bābirā āpodhātu āpodhātur - ev' esā. Tam: n' etam mama, n' eso 'ham - asmi, na mēso attā ti evam - etam yathābhūtam sammappaññāya datṭhabbam. Evam - etam yathābhūtam sammappaññāya disvā āpodhātuyā nibbindati, āpodhātuyā cittam virājeti.

Katamā ca Rāhula tejodhātu: tejodhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā ca Rāhula ajjhattikā tejodhātu: yam ajjhattam paccattam tejo tejogatam upādiṇṇam, seyyathidam yena ca santappati yena ca jiriyati yena ca paridayhati yena ca asitapitakhāyitasāyitam sammā pariññamai gacchati, yam vā pan' añnam - pi kiñci ajjhattam paccattam tejo tejogatam upādiṇṇam, ayam vuccati Rāhula ajjhattikā tejodhātu. Yā c' eva kho pana ajjhattikā tejodhātu yā ca bāhirā tejodhātu tejodhātur - ev' esā. Tam: n' etam mama, n' eso 'ham - asmi, na mēso attā ti evam - etam yathābhūtam sammappaññāya datṭhabbam. Evam - etam yathābhūtam sammappaññāya disvā tejodhātuyā nibbindati, tejodhātuyā cittam virājeti.

Katamā ca Rāhula vāyodhātu: vāyodhātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā ca Rāhula ajjhattikā vāyodhātu: yam ajjhattam paccattam vāyo vāyogatam upādiṇṇam, seyyathidam uddhangamā vātā, adhogamā vātā, kucchisayā vātā, koṭhasayā vātā, angamaṅgānusārino vātā, assāso passāso iti, yam vā pan' añnam - pi kiñci ajjhattam paccattam vāyo vāyogatam upādiṇṇam, ayam vuccati Rāhula ajjhattikā vāyodhātu. Yā c' eva kho pana ajjhattikā vāyodhātu yā ca bāhirā vāyodhātu vāyodhātur - ev' esā. Tam: n' etam mama, n' eso 'ham - asmi, na mēso attā ti evam - etam yathābhūtam

sammappaññāya daṭṭhabbam. Evam - etam yathābhūtam sammappaññāya disvā vāyodhātuyā nibbindati, vāyodhātuyā cittam virājeti.

Katamā ca Rāhula ākāsadhdātu: ākāsadhdātu siyā ajjhattikā siyā bāhirā. Katamā ca Rāhula ajjhattikā ākāsadhdātu: yaṁ ajjhattam paccattam ākāsam ākāsagataṁ upādiṇṇam, seyyathidam kaṇṇacchiddam nāsacchiddam mukhadvāram, yena ca asitapitakhāyitasāyitam ajjhoharati, yattha ca asitapitakhāyitasāyitam santiṭṭhati, yena ca asitapitakhāyitasāyitam adhobhāgā nikhamati, yaṁ vā pan' aññam - pi kiñci ajjhattam paccattam ākāsam ākāsagataṁ upādiṇṇam, ayaṁ vuccati Rāhula ajjhattikā ākāsadhdātu. Yā c' eva kho pana ajjhattikā ākāsadhdātu yā ca bāhirā ākāsadhdātu ākāsadhdātur - ev' esā. Tam: n' etam mama, n' eso 'ham - asmi, na mēso attā ti evam - etam yathābhūtam sammappaññāya daṭṭhabbam. Evam - etam yathābhūtam sammappaññāya disvā ākāsadhdātuyā nibbindati, ākāsadhdātuyā cittam virājeti.

Paṭhavīsamaṁ Rāhula bhāvanam bhāvehi, paṭhavīsamaṁ hi te Rāhula bhāvanam bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittam na pariyoḍāya thassanti. Seyyathā pi Rāhula paṭhavīyā sucim - pi nikhipanti asucim - pi nikhipanti gūthagatam - pi nikhipanti muttagatam - pi nikhipanti kheṭagatam - pi nikhipanti pubbagatam - pi nikhipanti lohitagatam - pi nikhipanti, na ca tena pathavī atṭiyati vā harāyati vā jiguchati vā, evam - eva kho tvam Rāhula paṭhavīsamaṁ bhāvanam bhāvehi, paṭhavīsamaṁ hi te Rāhula bhāvanam bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittam na pariyoḍāya thassanti.

Āposamam Rāhula bhāvanam bhāvehi. Āposamam hi te Rāhula bhāvanam bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittam na pariyoḍāya thassanti. Seyyathā pi Rāhula āpasminm sucim - pi dhovanti asucim - pi dhovanti gūthagatam - pi dhovanti muttagatam - pi dhovanti kheṭagatam - pi dhovanti pubbagatam - pi dhovanti lohitagatam - pi dhovanti atṭiyati vā harāyati vā jiguchati vā, evam - eva

kho tvām Rāhula āposamām bhāvanām bhāvehi — pe — thassanti.

Tejosamām Rāhula bhāvanām bhāvehi, tejosamām hi te Rāhula bhāvanām bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittām na pariyādāya thassanti. Seyyathā pi Rāhula tejo sucim - pi dahati asucim - pi dahati gūthagatam - pi dahati muttagatam - pi dahati kheṭagatam - pi dahati pubbagatam - pi dahati lohitagatam - pi dahati, na ca tena tejo attīyati vā harāyati vā jigucchati vā, evam - eva kho tvām Rāhula tejosamām bhāvanām bhāvehi — pe — thassanti.

Vāyosamām Rāhula bhāvanām bhāvehi, vāyosamām hi te Rāhula cittām bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittām na pariyādāya thassanti. Seyyathā pi Rāhula vāyo sucim - pi upavāyati asucim - pi upavāyati gūthagatam - pi upavāyati muttagatam - pi upavāyati kheṭagatam - pi upavāyati pubbagatam - pi upavāyati lohitagatam - pi upavāyati, na ca tena vāyo attīyati vā harāyati vā jigucchati vā, evam - eva kho tvām Rāhula vāyosamām bhāvanām bhāvehi — pe — thassanti.

Ākāsasamām Rāhula bhāvanām bhāvehi, ākāsasamām hi te Rāhula bhāvanām bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittām na pariyādāya thassanti. Seyyathā pi Rāhula ākāso na katthaci patiṭṭhito, evam - eva kho tvām Rāhula ākāsasamām bhāvanām bhāvehi, ākāsasamām hi te Rāhula bhāvanām bhāvayato uppannā manāpāmanāpā phassā cittām na pariyādāya thassanti.

Mettām Rāhula bhāvanañ bhāvehi, mettām hi te Rāhula bhāvanañ bhāvayato yo byāpādo so pahiyissati. Karuṇām Rāhula bhāvanañ bhāvehi, karuṇām hi te Rāhula bhāvanañ bhāvayato yā vihesā sā pahiyissati. Muditām Rāhula bhāvanañ bhāvehi, muditām hi te Rāhula bhāvanañ bhāvayato yā arati sā pahiyissati. Upekkhañ Rāhula bhāvanañ bhāvehi, upekkhañ hi te Rāhula bhāvanañ bhāvayato yo paṭigho so pahiyissati. Asubhañ Rāhula bhāvanañ bhāvehi, asubhañ hi te Rāhula bhāvanañ bhāvayato yo rāgo so pahiyissati. Aniccasaññām Rāhula bhāvanañ bhāvehi,

aniccasāññām hi te Rāhula bhāvanām bhāvayato yo asmi-māno so pahīyissati.

Ānāpānasatim Rāhula bhāvanām bhāvehi, ānāpānasati Rāhula bhāvitā bahulikatā mahapphalā hoti mahānisamsā. Katham bhāvitā ca Rāhula ānāpānasati katham bahulikatā mahapphalā hoti mahānisamsā: Idha Rāhula bhikkhu araññagato vā rukkhamūlagato vā suññāgāragato vā nisidati pallañkam ābhujitvā ujum kāyam pañidhāya parimukham satim upatthapetvā. So sato va assasati, sato passasati. Dīgham vā assasanto: dīgham assasāmiti pajānāti, dīgham vā passasanto: dīgham passasāmiti pajānāti; rassam vā assasanto: rassam assasāmiti pajānāti, rassam vā passasanto: rassam passasāmiti pajānāti. Sabbakāyapaṭisaṁvedi assasissāmiti sikkhati, sabbakāyapaṭisaṁvedi passasissāmiti sikkhati. Passambhayam kāyasāṅkhāram assasissāmiti sikkhati, passambhayam kāyasāṅkhāram passasissāmiti sikkhati. Pīti-paṭisaṁvedi assasissāmiti sikkhati, pītipaṭisaṁvedi passasissāmiti sikkhati. Sukhapaṭisaṁvedi assasissāmiti sikkhati, sukhapaṭisaṁvedi passasissāmiti sikkhati. Cittasāṅkhāra-paṭisaṁvedi assasissāmiti sikkhati, cittasāṅkhārapaṭisaṁvedi passasissāmiti sikkhati. Passambhayam cittasāṅkhāram assasissāmiti sikkhati, passambhayam cittasāṅkhāram passasissāmiti sikkhati. Cittapaṭisaṁvedi assasissāmiti sikkhati, cittapaṭisaṁvedi passasissāmiti sikkhati. Abhippamodayam cittam assasissāmiti sikkhati, abhippamodayam cittam passasissāmiti sikkhati. Samādaham cittam assasissāmiti sikkhati, samādaham cittam passasissāmiti sikkhati. Vimocayam cittam assasissāmiti sikkhati, vimocayam cittam passasissāmiti sikkhati. Aniccānupassi assasissāmiti sikkhati, aniccānupassi passasissāmiti sikkhati. Virāgānupassi assasissāmiti sikkhati, virāgānupassi passasissāmiti sikkhati. Nirodhānupassi assasissāmiti sikkhati, nirodhānupassi passasissāmiti sikkhati. Paṭinissaggānupassi assasissāmiti sikkhati, paṭinissaggānupassi passasissāmiti sikkhati. Evaṁ bhāvitā kho Rāhula ānāpānasati evaṁ bahulikatā mahapphalā hoti mahānisamsā. Evaṁ bhāvitāya kho Rāhula ānāpānasatiyā

evaṁ bahulikatāya ye pi te carimakā assāsapassāsa te pi
viditā va nirujjhanti no aviditā ti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Rāhulo Bhagavato bhāsitam abhinanditi.

MAHĀ-RĀHULOVĀDASUTTANTAM DUTIYAM.

63.

Evam - me sutam. Ekaṁ samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapindikassa ārāme. Atha kho āyasmato Mālunkyāputtassa rahogatassa paṭisallinassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi: Yān' imāni ditthigatāni Bhagavatā abyākātāni ṭhapitāni paṭikkhittāni: Sassato loko iti pi, asassato loko iti pi, antavā loko iti pi, anantavā loko iti pi, tam jivam tam sariram iti pi, aññam jivam aññam sariram iti pi, hoti tathāgato param - marañā iti pi, na hoti tathāgato param - marañā iti pi, hoti ca na ca' hoti tathāgato param - marañā iti pi, n' eva hoti na na hoti tathāgato param - marañā iti pi, tāni me Bhagavā na byākaroti; yāni me Bhagavā na byākaroti tam - me na ruccati, tam - me na khamati, so 'ham Bhagavantaṁ upasaṅkamitvā etam - attham pucchissāmi. Sace me Bhagavā byākarissati: Sassato loko ti vā, asassato loko ti vā, antavā loko ti vā, anantavā loko ti vā, tam jivam tam sariran - ti vā, aññam jivam aññam sariran - ti vā, hoti tathāgato param - marañā ti vā, na hoti tathāgato param - marañā ti vā, hoti ca na ca hoti tathāgato param - marañā ti vā, n' eva hoti na na hoti tathāgato param - marañā ti vā, evāham Bhagavati brahmacariyam carissāmi. No ce me Bhagavā byākarissati: Sassato loko ti vā, asassato loko ti vā — pe — n' eva hoti na na hoti tathāgato param - marañā ti vā, evāham sikkham pacakkhāya hināy' āvattissāmiti.

Atha kho āyasmā Māluñkyāputto sāyanhasamayaṁ pati-sallānā vuṭṭhito yena Bhagavā ten' upasankami, upasankamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantaṁ nisīdi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Māluñkyāputto Bhagavantam etad-avoca: Idha mayham bhante rahogatassa patisallinassa evaṁ cetaso parivitakko udapādi: Yān' imāni ditṭhigatāni Bhagavatā abyākatāni ṭhapitāni paṭikkhittāni: Sassato loko iti pi, asassato loko iti pi — pe — n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā iti pi, tāni me Bhagavā na byākaroti; yāni me Bhagavā na byākaroti tam-me na ruccati, tam-me na khamati, so 'ham Bhagavantam upasankamitvā etam-attham pucchissāmi; sace me Bhagavā byākarissati; Sassato loko ti vā, asassato loko ti vā — pe — n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā ti vā, evāham Bhagavati brahmacariyam carissāmi; no ce me Bhagavā byākarissati: Sassato loko ti vā, asassato loko ti vā — pe — n' eva hoti na na hoti tathāgato param-maraṇā ti vā, evāham sikkham paccekkhāya hināy' avattissāmiti. Sace Bhagavā jānāti: sassato loko ti, sassato loko ti me Bhagavā byākarotu; sace Bhagavā jānāti: asassato loko ti, asassato loko ti me Bhagavā byākarotu. No ce Bhagavā jānāti: sassato loko ti vā asassato loko ti vā, ajānato kho pana apassato etad-eva ujukam hoti yadidaṁ: na jānāmi na passāmiti. Sace Bhagavā jānāti: antavā loko ti, antavā loko ti me Bhagavā byākarotu; sace Bhagavā jānāti: anantavā loko ti, anantavā loko ti me Bhagavā byākarotu. No ce Bhagavā jānāti: antavā loko ti vā anantavā loko ti vā, ajānato kho pana apassato etad-eva ujukam hoti yadidaṁ: na jānāmi na passāmiti. Sace Bhagavā jānāti: tam jivam tam sarīran-ti, tam jivam tam sari-ran-ti me Bhagavā byākarotu; sace Bhagavā jānāti: aññam jivam aññam sarīran-ti, aññam jivam aññam sarīran-ti me Bhagavā byākarotu. No ce Bhagavā jānāti: tam jivam tam sarīran-ti vā aññam jivam aññam sarīran-ti vā, ajānato kho pana apassato etad-eva ujukam hoti yadidaṁ: na jānāmi na passāmiti. Sace Bhagavā jānāti: hoti tathāgato param-maraṇā ti, hoti tathāgato param-maraṇā ti me

Bhagavā byākarotu; sace Bhagavā jānāti: na hoti tathāgato param - marañā ti, na hoti tathāgato param - marañā ti me Bhagavā byākarotu. No ce Bhagavā jānāti: hoti tathāgato param - marañā ti vā na hoti tathāgato param - marañā ti vā, ajānato kho pana apassato etad - eva ujukam hoti yadidam: na jānāmi na passāmiti. Sace Bhagavā jānāti: hoti ca na ca hoti tathāgato param - marañā ti, hoti ca na ca hoti tathāgato paraun - marañā ti me Bhagavā byākarotu; sace Bhagavā jānāti: n' eva hoti na na hoti tathāgato param - marañā ti me Bhagavā byākarotu. No ce Bhagavā jānāti: hoti ca na ca hoti tathāgato param - marañā ti vā n' eva hoti na na hoti tathāgato param - marañā ti vā, ajānato kho pana apassato etad - eva ujukam hoti yadidam: na jānāmi na passāmiti.

Kin - nu tāham Mālunkyāputta evam̄ avacām̄: ehi tvam̄ Mālunkyāputta mayi brahmacariyam̄ cara, aham̄ te byākarissām̄: sassato loko ti vā asassato loko ti vā — pe — n' eva hoti na na hoti tathāgato param - marañā ti vā ti. — No h' etam̄ bhante. — Tvam̄ vā pana mām̄ evam̄ avaca: aham̄ bhante Bhagavati brahmacariyam̄ carissām̄, Bhagavā me byākarissati: sassato loko ti vā asassato loko ti vā — pe — n' eva hoti na na hoti tathāgato param - marañā ti vā ti. — No h' etam̄ bhante. — Iti kira Mālunkyāputta n' evāhan-tam̄ vadāmi: ehi tvam̄ Mālunkyāputta mayi brahmacariyam̄ cara, aham̄ te byākarissām̄: sassato loko ti vā asassato loko ti vā — pe — n' eva hoti na na hoti tathāgato param - marañā ti vā ti; na pi kira mām̄ tvam̄ vadesi: aham̄ bhante Bhagavati brahmacariyam̄ carissām̄, Bhagavā me byākarissati: sassato loko ti vā asassato loko ti vā — pe — n' eva hoti na na hoti tathāgato param - marañā ti vā ti. Evam̄ sante moghapurisa ko santo kam̄ paccācikkhasi.

Yo kho Mālunkyāputta evam̄ vadeyya: Na tāvāham̄ Bhagavati brahmacariyam̄ carissām̄ yāva me Bhagavā na byākarissati: sassato loko ti vā asassato loko ti vā — pe — n' eva hoti na na hoti tathāgato param - marañā ti vā ti;

abyākatam - eva tam Māluñkyāputta Tathāgatena assa atha so puggalo kālam kareyya. Seyyathā pi Māluñkyāputta puriso sallena viddho assa savisena gālhapalepanena, tassa mittāmaccā nātisālohitā bhisakkam sallakattam upaṭṭha-peyyum. So evam vadeyya: na tāvāham imam sallam āharissāmi yāva na tam purisam jānāvi yen' amhi middho: khattiyo vā brāhmaṇo vā vesso vā suddo vā ti. So evam vadeyya: na tāvāham imam sallam āharissāmi yāva na tam purisam jānāmi yen' amhi viddho: evamnāmo evamgotto iti vā ti. So evam vadeyya: na tāvāham imam sallam āharissāmi yāva na tam purisam jānāmi yen' amhi viddho: dīgho vā rasso vā majjhimo vā ti. So evam vadeyya: na tāvāham imam sallam āharissāmi yāva na tam purisam jānāmi yen' amhi viddho: kālo vā sāmo vā manguracchavi vā ti. So evam vadeyya: na tāvāham imam sallam āharissāmi yāva na tam purisam jānāmi yen' amhi viddho: asukasmim gāme vā nigame vā nagare vā ti. So evam vadeyya: na tāvāham imam sallam ābarissāmi yāva na tam dhanum jānāmi yen' amhi viddho yadi vā cāpo yadi vā kodanḍo ti. So evam vadeyya: na tāvāham imam sallam āharissāmi yāva na tam jiyan jānāmi yāy' amhi viddho yadi vā akkassa yadi vā sañṭhassa yadi vā nahārussa yadi vā maruvāya yadi vā khirapanñino ti. So evam vadeyya: na tāvāham imam sallam āharissāmi yāva na tam kandam jānāmi yen' amhi viddho yadi vā kacchaṁ yadi vā ropiman-
ti. So evam vadeyya: na tāvāham imam sallam āharissāmi yāva na tam kandam jānāmi yen' amhi viddho yassa pattehi vājitatam, yadi vā gjjhassa yadi vā kañkassa yādi vā kula-lassa yadi vā morassa yadi vā sithilahanuno ti. So evam vadeyya: na tāvāham imam sallam āharissāmi yāva na tam kandam jānāmi yen' amhi viddho yassa nahārunā parikkhitam, yadi vā gavassa yadi vā mahisassa yadi vā roruvassa yadi vā semhārassāti. So evam vadeyya: na tāvāham imam sallam āharissāmi yāva na tam sallam jānāmi yen' amhi viddho yadi vā sallam yadi vā khurappam yadi vā vekandam yadi vā nārācam yadi vā vacchadantaṁ yadi vā karavira-

pattan - ti. Aññātam - eva tam Mālunkyāputta tena purisena assa atha so puriso kālam kareyya. Evam - eva kho Mālunkyāputta yo evam vadeyya: Na tāvāham Bhagavati brahmacariyam carissāmi yāva me Bhagavā na byākarissati: sassato loko ti vā asassato loko ti vā — pe — n' eva hoti na na hoti tathāgato param - marañā ti vā ti, abyākatam - eva tam Mālunkyāputta Tathāgatena assa atha so puggalo kālam kareyya.

Sassato loko ti Mālunkyāputta diṭṭhiyā sati brahmacariyavāso abhavissāti evam no. Asassato loko ti Mālunkyāputta diṭṭhiyā sati brahmamacariyavāso abhavissāti evam - pi no. Sassato loko ti Mālunkyāputta diṭṭhiyā sati asassato loko ti vā diṭṭhiyā sati att' eva jāti atthi jarā atthi marañām santi sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā yesāham diṭṭhe va dhamme nighātām paññapemi. Antavā loko ti Mālunkyāputta diṭṭhiyā sati brahmamacariyavāso abhavissāti evam no. Anantavā loko ti Mālunkyāputta diṭṭhiyā sati brahmamacariyavāso abhavissāti evam - pi no. Antavā loko ti Mālunkyāputta diṭṭhiyā sati anantavā loko ti vā diṭṭhiyā sati att' eva jāti atthi jarā atthi marañām santi sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā yesāham diṭṭhe va dhamme nighātām paññapemi. Tam jivām tam sarīran - ti Mālunkyāputta diṭṭhiyā sati brahmamacariyavāso abhavissāti evam no. Aññām jivām aññām sarīran - ti Mālunkyāputta diṭṭhiyā sati brahmamacariyavāso abhavissāti evam - pi no. Tam jivām tam sarīran - ti Mālunkyāputta diṭṭhiyā sati aññām jivām aññām sarīran - ti vā diṭṭhiyā sati att' eva jāti atthi jarā atthi marañām santi sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā yesāham diṭṭhe va dhamme nighātām paññapemi. Hoti tathāgato param - marañā ti Mālunkyāputta diṭṭhiyā sati brahmamacariyavāso abhavissāti evam no. Na hoti tathāgato param - marañā ti Mālunkyāputta diṭṭhiyā sati brahmamacariyavāso abhavissāti evam - pi no. Hoti tathāgato param - marañā ti Mālunkyāputta diṭṭhiyā sati na hoti tathāgato param - marañā ti vā diṭṭhiyā sati att' eva jāti atthi jarā atthi marañām

santi sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā yesāham diṭṭhe
va dhamme nighātam paññapemi. Hoti ca na ca hoti tathā-
gato param - marañā ti Māluñkyāputta diṭṭhiyā sati brahma-
cariyavāso abhavissāti evam no. N' eva hoti na na hoti
tathāgato param - marañā ti Māluñkyāputta diṭṭhiyā sati
brahmacariyavāso abhavissāti evam - pi - no. Hoti ca na ca
hoti tathāgato param - marañā ti Māluñkyāputta diṭṭhiyā
sati n' eva hoti na na hoti tathāgato param - marañā ti vā
diṭṭhiyā sati atth' eva jāti atthi jarā atthi marañām santi
sokaparidevadukkhadomanassupāyāsā yesāham diṭṭhe va
dhamme nighātam paññapemi.

Tasmātiha Māluñkyāputta abyākatañ - ca me abyākatato
dhāretha, byākatañ - ca me byākatato dhāretha. Kiñ - ca
Māluñkyāputta mayā abyākatañ: Sassato loko ti Māluñkyā-
putta mayā abyākatañ, asassato loko ti mayā abyā-
katañ, antavā loko ti mayā abyākatañ, anantavā loko ti
mayā abyākatañ, tam jīvām tam sarīran - ti mayā abyā-
katañ, aññām jīvām aññām sarīran - ti mayā abyākatañ,
hoti tathāgato param - marañā ti mayā abyākatañ, na hoti
tathāgato param - marañā ti mayā abyākatañ, hoti ca na
ca hoti tathāgato param - marañā ti mayā abyākatañ, n'
eva hoti na na hoti tathāgato param - marañā ti mayā abyā-
katañ. Kasmā c' etam Māluñkyāputta mayā abyākatañ:
Na h' etam Māluñkyāputta atthasamhitam n' ādibrahma-
cariyikam, na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upa-
samāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya sam-
vattati, tasmā tam mayā abyākatañ. Kiñ - ca Māluñkyāputta
mayā byākatañ: Idam dukkhan - ti Māluñkyāputta mayā
byākatañ, ayam dukkhasamudayo ti mayā byākatañ, ayam
dukkhanirodho ti mayā byākatañ, ayam dukkhanirodha-
gāminī paṭipadā ti mayā byākatañ. Kasmā c' etam Māluñkyā-
putta mayā byākatañ: Etam hi Māluñkyāputta atthasam-
hitam, etam ādibrahmacariyikam, etam nibbidāya virāgāya
nirodhāya upasamāya abhiññāya sambodhāya nibbānāya sam-
vattati, tasmā tam mayā byākatañ. Tasmātiha Māluñkyā-

putta abyākatañ - ca me abyākatato dhāretha, byākatañ - ca me byākatato dhārethāti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Mālunkyā-putto Bhagavato bhāsitam abhinanditi.

CŪLA-MĀLUÑKYASUTTANTĀM TATIYĀM.

64.

Evam - me sutām. Ekam samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Bhagavā etad - avoca: Dhāretha no tumhe bhikkhave mayā desitāni pañc' orambhāgiyāni samyojanānīti. Evam vutte āyasmā Mālunkyā-putto Bhagavantām etad - avoca: Aham kho bhante dhāremi Bhagavatā desitāni pañc' orambhāgiyāni samyojanānīti. — Yathākatham pana tvam Mālunkyāputta dhāresi mayā desitāni pañc' orambhāgiyāni samyojanānīti. — Sakkāyadiṭṭhim kho aham bhante Bhagavatā orambhāgiyāni samyojanām desitam dhāremi. Vicikiecham kho aham bhante Bhagavatā orambhāgiyāni samyojanām desitam dhāremi. Silabbata-parāmāsam kho aham bhante Bhagavatā orambhāgiyāni samyojanām desitam dhāremi. Kāmacchandaṁ kho aham bhante Bhagavatā orambhāgiyāni samyojanām desitam dhāremi. Byāpādaṁ kho aham bhante Bhagavatā orambhāgiyāni samyojanām desitam dhāremi. Evam kho aham bhante dhāremi Bhagavatā desitāni pañc' orambhāgiyāni samyojanānīti.

Kassa kho nāma tvam Mālunkyāputta mayā evam pañc' orambhāgiyāni samyojanāni desitāni dhāresi. Nanu Mālunkyāputta aññatitthiyā paribbājakā iminā taruṇūpamena upārambhena upārambhissati: Daharessa hi Mālunkyāputta kumārassa mandassa uttānaseyyakassa sakkāyo ti pi na hoti,

kuto pan' assa uppajjissati sakkāyadiṭṭhi; anuseti tv - ev' assa sakkāyadiṭṭhānusayo. Daharessa hi Māluñkyāputta kumārassa mandassa uttānaseyyakassa dhammā ti pi na hoti, kuto pan' assa uppajjissati dhammesu vicikicchā; anuseti tv - ev' assa vicikicchānusayo. Daharessa hi Māluñkyāputta kumārassa mandassa uttānaseyyakassa sīlā ti pi na hoti, kuto pan' assa uppajjissati sīlesu silabbataparāmāso; anuseti tv - ev' assa silabbataparāmāsānusayo. Daharessa hi Māluñkyāputta kumārassa mandassa uttānaseyyakassa kāmā ti pi na hoti, kuto pan' assa uppajjissati kāmesu kāmacchando; anuseti tv - ev' assa kāmarāgānusayo. Daharessa hi Māluñkyāputta kumārassa mandassa uttānaseyyakassa sattā ti pi na hoti, kuto pan' assa uppajjissati sattesu byāpādo; anuseti tv - ev' assa byāpādānusayo. Nanu Māluñkyāputta aññatitthiyā paribbājakā iminā taruṇūpamena upārambhena upārambhissantiti. Evam vutte āyasmā Ānando Bhagavantam etad - avoca: Etassa Bhagavā kālo, etassa Sugata kālo, yam Bhagavā pañc' orambhāgiyāni samyojanāni deseyya, Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressantiti. — Tena h' Ānanda sunohi sādhukām manasikarohi, bhāsissāmiti. Evam bhante ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paccassosi. Bhagavā etad - avoca:

Idh' Ānanda assutavā puthujjano ariyānam adassāvī ariyadhammassa akovido ariyadhamme avinīto, sappurisānam adassāvī sappurisadhammassa akovido sappurisadhamme avinīto, sakkāyadiṭṭhipariyuṭṭhitena cetasā viharati sakkāyadiṭṭhiparetena, uppannāya ca sakkāyadiṭṭhiyā nissaraṇām yathābhūtam na - ppajānāti; tassa sā sakkāyadiṭṭhi thāmagatā appaṭivinītā orambhāgiyāni samyojanām. Vicikicchāpariyuṭṭhitena cetasā viharati vicikicchāparetena, uppannāya ca vicikicchāya nissaraṇām yathābhūtam na - ppajānāti; tassa sā vicikicchā thāmagatā appaṭivinītā orambhāgiyāni samyojanām. Silabbataparāmāsapariyuṭṭhitena cetasā viharati silabbataparāmāsaparetena, uppannassa ca silabbataparāmāsassa nissaraṇām yathābhūtam na - ppajānāti; tassa so silabbataparāmāso thāmagato appaṭivinīto orambhāgiyāni samyojanām. Kāmarāgapariyuṭṭhitena cetasā viharati kāma-

rāgaparetena, uppannassa ca kāmarāgassa nissaraṇam yathābhūtam na ppajānāti; tassa so kāmarāgo thāmagato appati-vinīto orambhāgiyam saṃyojanam. Byāpādapariyuṭṭhitena cetasā viharati byāpādaporena, uppannassa ca byāpādassa nissaraṇam yathābhūtam na ppajānāti; tassa so byāpādo thāmagato appati-vinīto orambhāgiyam saṃyojanam. Sutavā ca kho Ānanda ariyasāvako ariyānam dassāvī ariyadhammassa kovido ariyadhamme suvinīto, sappurisānam dassāvī sappurisadhammassa kovido sappurisadhamme suvinīto, na sakkāyadiṭṭhiparetena, uppannāya ca sakkāyadiṭṭhiyā nissaraṇam yathābhūtam pajānāti; tassa sā sakkāyadiṭṭhi sānusayā pahiyati. Na vicikicchāpariyuṭṭhitena cetasā viharati na vicikicchāparetena, uppannāya ca vicikicchāya nissaraṇam yathābhūtam pajānāti; tassa sā vicikicchā sānusayā pahiyati. Na silabbata-parāmāsapariyuṭṭhitena cetasā viharati na silabbataparāmāsaretena, uppannassa ca silabbataparāmāsassa nissaraṇam yathābhūtam pajānāti; tassa so silabbataparāmāsānusayo pahiyati. Na kāmarāgapariyuṭṭhitena cetasā viharati na kāmarāgaparetena, uppannassa ca kāmarāgassa nissaraṇam yathābhūtam pajānāti; tassa so kāmarāgo sānusayo pahiyati. Na byāpādapariyuṭṭhitena cetasā viharati na byāpādaporena, uppannassa ca byāpādassa nissaraṇam yathābhūtam pajānāti; tassa so byāpādo sānusayo pahiyati.

Yo Ananda maggo yā paṭipadā pañcannam orambhāgiyānam saṃyojanānam pahānāya tam maggam tam paṭipadañ anāgamma pañc' orambhāgiyāni saṃyojanāni ñassati vā dakkhiti va pajahissati vā ti n' etam thānam vijjati. Seyathā pi Ānanda mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato tacaiñ acchetvā pheggum acchetvā sāracchedo bhavissatiti n' etam thānam vijjati, evam eva kho Ānanda yo maggo yā paṭipadā pañcannam orambhāgiyānam saṃyojanānam pahānāya tam maggam tam paṭipadañ anāgamma pañc' orambhāgiyāni saṃyojanāni ñassati vā dakkhiti vā pajahissati vā ti n' etam thānam vijjati. Yo ca kho Ānanda maggo yā paṭipadā pañcannam orambhāgiyānam saṃyojanānam pahānāya

tam maggam tam paṭipadam āgamma pañc' orambhāgiyāni samyojanāni ñassati vā dakkhīti vā pajahissati vā ti thānam-etaṁ vijjati. Seyyathā pi Ānanda mahato rukkhassa tiṭṭhato sāravato tacām chetvā pheggum chetvā sāracchedo bhavissa-titi thānam - etam vijjati, evam - eva kho Ānanda yo maggo yā paṭipadā pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam pahānāya tam maggam tam paṭipadam āgamma pañc' orambhāgiyāni samyojanāni ñassati vā dakkhīti vā pajahissati vā ti thānam - etam vijjati. Seyyathā pi Ānanda Gaṅgā nadī pūrā udakassa samatittikā kākapeyyā, atha dubbalako puriso āgaccheyya: aham imissā Gaṅgāya nadiyā tiriyaṁ bāhāya sotam chetvā sotthinā pāram gacchāmiti, so na sakkuneyya Gaṅgāya nadiyā tiriyaṁ bāhāya sotam chetvā sotthinā pāram gantum, evam - eva kho Ānanda yassa kassaci sakkāyanirodhāya dhamme desiyamāne cittam na pakkhan-dati na - ppasidati na santiṭṭhati na vimuccati seyyathā pi so dubbalako puriso evam - ete daṭṭhabbā. Seyyathā pi Ānanda Gaṅgā nadī pūrā udakassa. samatittikā kākapeyyā, atha balavā puriso āgaccheyya: aham imissā Gaṅgāya nadiyā tiriyaṁ bāhāya sotam chetvā sotthinā pāram gacchāmiti, so sakkuneyya Gaṅgāya nadiyā tiriyaṁ bāhāya sotam chetvā sotthinā pāram gantum, evam - eva kho Ānanda yassa kassaci sakkāyanirodhāya dhamme desiyamāne cittam pakkhan-dati pasidati santiṭṭhati vimuccati seyyathā pi so balavā puriso evam - ete daṭṭhabbā.

Katamo c' Ānanda maggo katamā paṭipadā pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam pahānāya: Idh' Ānanda bhikkhu upadhivivekā akusalānam dhammānam pahānā sab-baso kāyaduṭṭhullānam paṭippassaddhiyā vivic' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharati. So yad - eva tattha hoti rūpagatam vedanāgataṁ saññāgataṁ saṅkhāragatam viññānagatam te dhamme aniccato dukkhato rogato gaṇḍato sallato aghato abādhato parato palokato suññato anattato samanupassati. So tehi dhammehi cittam paṭivāpeti, so tehi dhammehi cittam paṭivāpetvā amatāya

dhātuyā cittam upasamharati: etam santam etam pañitam yadidaṁ sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipatiñissaggo tañhakkhayo virāgo nirodho nibbānan - ti. So tattha - t̄hito āsavānam khayam pāpuṇāti; no ce āsavānam khayam pāpuṇāti ten' eva dhammarāgena tāya dhammanandiyā pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātiko hoti tatthaparinibbāyi anāvattidhammo tasmā lokā. Ayam - pi kho Ānanda maggo ayam pañipadā pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam pahānāya.

Puna ca param Ānanda bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā ajjhattam sampasādanam cetaso ekodibhāvam avitakkam avicāram samādhijam pītisukham dutiyam jhānam — tatiyam jhānam — catuttham jhānam upasampajja viharati. So yad - eva tattha hoti rūpagatam vedanāgatam saññāgatam saṅkhāragatam viññānagatam — pe — anāvattidhammo tasmā lokā. Ayam - pi kho Ānanda maggo ayam pañipadā pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam pahānāya.

Puna ca param Ānanda bhikkhu sabbaso rūpasaññānam samatikkamā pañighasaññānam atthagamā nānattasaññānam amanasikārā ananto ākāso ti ākāsañcañcayatanam upasampajja viharati. So yad - eva tattha hoti vedanāgatam saññāgatam saṅkhāragatam viññānagatam — pe — anāvattidhammo tasmā lokā. Ayam - pi kho Ānanda maggo ayam pañipadā pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam pahānāya.

Puna ca param Ānanda bhikkhu sabbaso ākāsañcañcayatanam samatikkamma anantam viññānan - ti viññānañcayatanam upasampajja viharati — pe — sabbaso viññānañcayatanam samatikkamma na - tthi kiñcīti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati. So yad - eva tattha hoti vedanāgatam saññāgatam saṅkhāragatam viññānagatam te dhamme aniccato dukkhato rogato gaññato sallato aghato ābādhato parato palokato suññato anattato samanupassati. So tehi dhammehi cittam pañivāpeti, so tehi dhammehi cittam pañivāpetvā amatāya dhātuyā cittam upasamharati: etam santam etam pañitam yadidaṁ sabbasaṅkhārasamatho sabbūpadhipatiñissaggo tañhakkhayo virāgo nirodho nibbānan - ti. So tattha - t̄hito

āsavānam khayaṁ pāpuṇāti; no ce āsavānam khayaṁ pāpuṇāti ten' eva dhammarāgena tāya dhammanandiyā pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātiko hoti tatthaparinibbāyi anāvattidhammo tasmā lokā. Ayam kho Ānanda maggo ayam paṭipadā pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam pahānāyāti.

Eso ce bhante maggo esā paṭipadā pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam pahānāya, atha kiñ - carahi idh' ekacce bhikkhū cetovimuttino ekacce paññāvimuttino ti. — Ettha kho tesāham Ānanda indriyavemattatain vadāmiti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Ānando Bhagavato bhāsitaṁ abhinanditi.

MAHĀ-MĀLUÑKYASUTTANTAM CATUTTHAM.

65.

Evam - me sutam. Ekam samayam Bhagavā Sāvatthiyam viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Bhikkhavo ti. Bhadante ti te bhikkhū Bhagavato paccassosuṁ. Bhagavā etad - avoca: Aham kho bhikkhave ekāsanabhojanāñ bhuñjāmi; ekāsanabhojanām kho aham bhikkhave bhuñjamāno appābādhatañ - ca sañjānāmi appātañkatañ - ca lahuṭṭhānañ - ca balañ - ca phāsuvihārañ - ca. Etha tumhe pi bhikkhave ekāsanabhojanām bhuñjatha; ekāsanabhojanām kho bhikkhave tumhe pi bhuñjamānā appābādhatañ - ca sañjānissatha appātañkatañ - ca lahuṭṭhānañ - ca balañ - ca phāsuvihārañ - cāti. Evam vutte āyasmā Bhaddāli Bhagavantam etad - avoca: Aham kho bhante na ussāhāmi ekāsanabhojanām bhuñjitum; ekāsanabhojanām hi me bhante bhuñjato siyā kukkuccañ siyā vippatisāro ti. — Tena hi tvam Bhaddāli yattha nimantito assasi tattha eka-desam bhuñjitvā ekadesam nīharityā pi bhuñjeyyāsi; evam - pi

kho tvaṁ Bhaddāli bhuñjamāno yāpessasiti. — Evam-pi kho aham bhante na ussahāmi bhuñjituṁ; evam-pi hi me bhante bhuñjato siyā kukkuccaiṁ siyā vippatisāro ti. Atha kho āyasmā Bhaddāli Bhagavatā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṅge sikkhaṁ samādiyamāne anussāham pavedesi. Atha kho āyasmā Bhaddāli sabban-tam temāsam na Bhagavato sammukhibhāvam adāsi yathā tam satthusāsane sikkhāya aparipūrakāri.

Tena kho pana samayena sambahulā bhikkhū Bhagavato cīvarakammām karonti: niṭhitacīvaro Bhagavā temāsaccayena cārikām pakkamissatiti. Atha kho āyasmā Bhaddāli yena te bhikkhū ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā tehi bhikkhūhi saddhiṁ sammodi, sammodaniyām katham sārāṇiyām vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnam kho āyasmantam Bhaddāliṁ te bhikkhū etad-avocūm: Idam kho āvuso Bhaddāli Bhagavato cīvarakammaṁ kariyati: niṭhitacīvaro Bhagavā temāsaccayena cārikām pakkamissatiti. Ingh' āvuso Bhaddāli etam desakām sādhukām manasikarohi, mā te pacchā dukkarataram ahositi. Evam-āvuso ti kho āyasmā Bhaddāli tesam bhikkhūnaṁ paṭissutvā yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Bhaddāli Bhagavantam etad-avoca: Accayo mām bhante accagamā yathā bālam yathā mūlham yathā akusalam, yo 'ham Bhagavatā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṅge sikkhaṁ samādiyamāne anussāham pavedesiṁ. Tassa me bhante Bhagavā accayam accayato patigāhātu āyatim samavarayāti. — Taggha tvaṁ Bhaddāli accayo accagamā yathā bālam yathā mūlham yathā akusalam, yam tvaṁ mayā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṅge sikkhaṁ samādiyamāne anussāham pavedesi.

Samayo pi kho te Bhaddāli appatīviddho ahosi: Bhagavā kho Sāvatthiyām viharati, Bhagavā pi mām jānissati: Bhaddāli nāma bhikkhu satthusāsane sikkhāya aparipūrakāri ti. Ayam-pi kho te Bhaddāli samayo appatīviddho ahosi. Samayo pi kho te Bhaddāli appatīviddho ahosi: sambahulā

kho bhikkhū Sāvatthiyam vassam upagatā, te pi mām jānisanti: Bhaddāli nāma bhikkhu satthusāsane sikkhāya aparipūrakāri ti. Ayam - pi kho te Bhaddāli samayo appaṭividdho ahosi. Samayo pi kho te Bhaddāli appaṭividdho ahosi: sambahulā kho bhikkhuniyo Sāvatthiyam vassam upagatā, tā pi mām jānissanti — pe — sambahulā kho upāsakā Sāvatthiyam paṭivasanti, te pi mām jānissanti — sambahulā kho upāsikā Sāvatthiyam paṭivasanti, tā pi mām jānissanti: Bhaddāli nāma bhikkhu satthusāsane sikkhāya aparipūrakāri ti. Ayam - pi kho te Bhaddāli samayo appaṭividdho ahosi. Samayo pi kho te Bhaddāli appaṭividdho ahosi: sambahulā kho nānātitthiyā samaṇabrahmaṇā Sāvatthiyam vassam upagatā, te pi mām jānissanti: Bhaddāli nāma bhikkhu sānassa Gotamaśā sāvako therāññataro satthu sāsane sikkhāya aparipūrakāri ti. Ayam - pi kho te Bhaddāli samayo appaṭividdho ahositi. — Accayo mām bhante accagamā yathā bālam yathā mūlham yathā akusalam, yo 'ham Bhagavatā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṅghe sikkham samādiyamāne anussāham pavedesi. Tassa me bhante Bhagavā accayam accayato patiganhātu āyatim samvarāyāti. — Taggha tvam Bhaddāli accayo accagamā yathā bālam yathā mūlham yathā akusalam, yam tvam mayā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṅghe sikkham samādiyamāne anussāham pavedesi.

Tam kim - maññasi Bhaddāli: idh' assa bhikkhu ubhatobhāgavimutto, tam - aham evam vadeyyam: Ehi me tvam bhikkhu pañke saṅkamo hohiti. Api nu so saṅkameyya vā, aññena vā kāyam sannāmeyya, no ti vā vadeyyāti. — No h' etam bhante. — Tam kim - maññasi Bhaddāli: idh' assa bhikkhu paññāvimutto — kāyasakkhi — diṭṭhipatto — saddhāvimutto — dhammānusāri — saddhānusāri, tam - aham evam vadeyyam: Ehi me tvam bhikkhu pañke saṅkamo hohiti. Api nu so saṅkameyya vā, aññena vā kāyam sannāmeyya, no ti vā vadeyyāti. — No h' etam bhante. — Tam kim - maññasi Bhaddāli: api nu tvam Bhaddāli tasmin samaye ubhatobhāgavimutto vā hosi paññā-

vimutto vā kāyasakkhi vā diṭṭhippatto vā saddhāvimutto vā dhammānusāri vā saddhānusāri vā ti. — No h' etam bhante. — Nanu tvam Bhaddāli tasmim samaye ritto tuccho aparaddho ti. — Evam bhante. Accayo maiṁ bhante accagamā yathā bālam yathā mūlham yathā akusalam, yo 'ham Bhagavatā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṅghe sikkham samādiyamāne anussāham pavedesi. Tassa me bhante Bhagavā accayam accayato patiganhātu āyatim samvarāyāti. — Taggha tvam Bhaddāli accayo accagamā yathā bālam yathā mūlham yathā akusalam, yam tvam mayā sikkhāpade paññāpiyamāne bhikkhusaṅghe sikkham samādiyamāne anussāham pavedesi. Yato ca kho tvam Bhaddāli accayam accayato disvā yathādhammām paṭikarosi, tam te mayam patiganhāma. Vuddhi h' esā Bhaddāli ariyaṭsa vinaye yo accayam accayato disvā yathādhammām paṭikaroti āyatim samvaram āpajjati.

Idha Bhaddāli ekacco bhikkhu satthusāsane aparipūrakāri hoti; tassa evam hoti: yan-nūnāham vivittam senāsanam bhajeyyam, araññam rukkhamūlam pabbataṁ kandaram giriguham susānam vanapattham abbhokasam palālapuñjam, app-eva nāmāham uttarim manussadhammā alamariyaññādassanavisesam sacchikareyyan - ti. So vivittam senāsanam bhajati, araññam rukkhamūlam pabbataṁ kandaram giriguham susānam vanapattham abbhokasam palālapuñjam. Tassa tathā vūpakaṭṭhassa viharato satthā pi upavadati, anuvicca viññū sabrahmacāri upavadanti, devatā pi upavadanti, attā pi attānam upavadati. So satthārā pi upavadito anuvicca viññūhi sabrahmacārihi upavadito devatāhi pi upavadito attanā pi attānam upavadito na uttarim manussadhammā alamariyaññādassanavisesam sacchikaroti; tam kissa hetu: Evam h' etam Bhaddāli hoti yathā tām satthusāsane sikkhāya aparipūrakārissa.

Idha pana Bhaddāli ekacco bhikkhu satthusāsane sikkhāya paripūrakāri hoti; tassa evam hoti: yan-nūnāham vivittam senāsanam bhajeyyam, araññam rukkhamūlam pabbataṁ kandaram giriguham susānam vanapattham abbh-

kāsam palālapuñjam, app-eva nāmāham uttarim manussadhammā alamariyaññadassananavisesam sacchikareyyan-ti. So vivittam senāsanam bhajati, araññam rukkhamūlam pabbatam kandaram giriguham susānam vanapattham abbhokāsam palālapuñjam. Tassa tathā vūpakaṭṭhassa viharato satthā pi na upavadati, anuvicca viññū sabrahmacāri na upavadanti, devatā pi na upavadanti, attā pi attānam na upavadati. So satthārā pi anupavadito anuvicca viññūhi sabrahmacārihi anupavadito devatāhi pi anupavadito attāna pi attānam anupavadito uttarim manussadhammā alamariyaññadassananavisesam sacchikaroti. So vivic' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkaṁ savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharati; tam kissa hetu: Evaṁ h' etam Bhaddāli hoti yathā tam satthusasāne sikkhāya paripūrakārissa. Puna ca param Bhaddāli bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā ajjhattam sampaśadanam cetaso ekodibhāvam avitakkam avicāram samādhijam pītisukham dutiyam jhānam upasampajja viharati; tam kissa hetu: Evaṁ h' etam Bhaddāli hoti yathā tam satthusasāne sikkhāya paripūrakārissa. Puna ca param Bhaddāli bhikkhu pītiy ca virāgā upekhako ca viharati sato ca sampajāno sukhañ-ca kāyena paṭisamvedeti yan-tam ariyā ācikkhanti: upekhako satimā sukha-vihāri ti tatiyam jhānam upasampajja viharati; tam kissa hetu: Evaṁ h' etam Bhaddāli hoti yathā tam satthusasāne sikkhāya paripūrakārissa. Puna ca param Bhaddāli bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā pubbe va somanassadomanassānam atthagamā adukkham asukham upekhāsatipārisuddhim catuttham jhānam upasampajja viharati; tam kissa hetu: Evaṁ h' etam Bhaddāli hoti yathā tam satthusasāne sikkhāya paripūrakārissa.

So evam samāhite citte parisuddhe pariyođate anaṅgañe vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye thite ānejjappatte pubbenivāsānussatiññāya cittaṁ abhininnāmeti. So anekavibitam pubbenivāsam anussarati, seyyathidam ekam-pi jātim dve pi jātiyo — pe — iti sākāram sauddesam anekavibitam pubbenivāsam anussarati; tam kissa hetu: Evaṁ h'

etam Bhaddāli hoti yathā tam satthusāsane sikkhāya paripūrakārissa. So evam samāhite citte parisuddhe pariyo dāte anaṅgane vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte sattānam cutūpapātaññāya cittam abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cavamāne upapajjamāne hīne panīte suvanṇe dubbanne sugate duggate — pe — yathākammūpage satte pajānāti; tam kissa hetu: Evam h' etam Bhaddāli hoti yathā tam satthusāsane sikkhāya paripūrakārissa. So evam samāhite citte parisuddhe pariyo dāte anaṅgane vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye ṭhite ānejjappatte āsavānam khayaññāya cittam abhininnāmeti. So: idam dukkhan - ti yathābhūtam pajānāti — pe — ayam dukkhanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtam pajānāti; ime āsavā ti yathābhūtam pajānāti — pe — ayam āsavanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtam pajānāti. Tassa evam jānato evam passato kāmāsavā pi cittam vimuccati, bhavāsavā pi cittam vimuccati, avijjāsavā pi cittam vimuccati, vimuttasmin vimuttam - iti aññām hoti; khīnā jāti, vusitam brahmacariyām, katam karapiyām nāparam itthattāyāti pajānāti. Tam kissa hetu: Evam h' etam Bhaddāli hoti yathā tam satthusāsane sikkhāya paripūrakārissāti.

Evam vutte āyasmā Bhaddāli Bhagavantam etad - avoca: Ko nu kho bhante hetu ko paccayo yena - m - idh' ekaccaññ bhikkhum pavayha pavayha kāraṇam karonti; ko pana bhante hetu ko paccayo yena - m - idh' ekaccaññ bhikkhum no tathā pavayha pavayha kāraṇam karontiti. — Idha Bhaddāli ekacco bhikkhu abhiññhāpattiko hoti āpattibahulo, so bhikkhūhi vuccamāno aññen' aññām paṭicarati, bahiddhā kathaññ apanāmeti, kopañ - ca dosañ - ca appaccayañ - ca pātukaroti, na sammā vattati, na lomam pāteti, na nitthāram vattati, yena saṅgho attamano hoti taññ karomiti n' āha. Tatra Bhaddāli bhikkhūnam evam hoti: Ayam kho āvuso bhikkhu abhiññhāpattiko āpattibahulo, so bhikkhūhi vuccamāno aññen' aññām paṭicarati, bahiddhā kathaññ apanāmeti, kopañ - ca dosañ - ca appaccayañ - ca pātukaroti, na sammā vattati, na lomam pāteti, na nitthāram vattati, yena saṅgho attamano

hoti tam karomiti n' āha. Sādhu vat' āyasmanto imassa bhikkhuno tathā tathā upaparikkhatha yathā 'ss' idam adhikaranam na khippam - eva vūpasammeyyāti. Tassa kho etam Bhaddāli bhikkhuno bhikkhū tathā tathā upaparikkhanti yathā 'ss' idam adhikaranam na khippam - eva vūpasammati. Idha pana Bhaddāli ekacco bhikkhu abhiññhāpattiko hoti āpattibahulo, so bhikkhūhi vuccamāno nāññen' aññam paṭicarati, na bahiddhā katham apanāmeti, na kopañ - ca dosañ - ca appaccayañ - ca pātukaroti, sammā vattati, lomam pāteti, nitthāram vattati, yena saṅgo attamano hoti tam karomiti āha. Tatra Bhaddāli bhikkhūnam evam hoti: Ayam kho āvuso bhikkhu abhiññhāpattiko āpattibahulo, so bhikkhūhi vuccamāno nāññen' aññam paṭicarati, na bahiddhā katham apanāmeti, na kopañ - ca dosañ - ca appaccayañ - ca pātukaroti, sammā vattati, lomam pāteti, nitthāram vattati, yena saṅgo attamano hoti tam karomiti āha. Sādhu vat' āyasmanto imassa bhikkhuno tathā tathā upaparikkhatha yathā 'ss' idam adhikaranam khippam - eva vūpasammeyyāti. Tassa kho etam Bhaddāli bhikkhuno bhikkhū tathā tathā upaparikkhanti yathā 'ss' idam adhikaranam khippam - eva vūpasammati.

Idha Bhaddāli ekacco bhikkhu adhiccāpattiko hoti anāpattibahulo, so bhikkhūhi vuccamāno aññen' aññam paṭicarati, bahiddhā katham apanāmeti, kopañ - ca dosañ - ca appaccayañ - ca pātukaroti, na sammā vattati, na lomam pāteti, na nitthāram vattati, yena saṅgo attamano hoti tam karomiti n' āha. Tatra Bhaddāli bhikkhūnam evam hoti: Ayam kho āvuso bhikkhu adhiccāpattiko anāpattibahulo, so bhikkhūhi vuccamāno aññen' aññam paṭicarati, bahiddhā katham apanāmeti, kopañ - ca dosañ - ca appaccayañ - ca pātukaroti, na sammā vattati, na lomam pāteti, na nitthāram vattati, yena saṅgo attamano hoti tam karomiti n' āha. Sādhu vat' āyasmanto imassa bhikkhuno tathā tathā upaparikkhatha yathā 'ss' idam adhikaranam na khippam - eva vūpasammeyyāti. Tassa kho etam Bhaddāli bhikkhuno bhikkhū tathā tathā upaparikkhanti yathā 'ss' idam adh-

karaṇam na khippam - eva vūpasammati. Idha pana Bhaddāli ekacco bhikkhu adhiccāpattiko hoti anāpattibahulo, so bhikkhūhi vuccamāno nāññen' aññam paṭicarati. na bahiddhā kathām apanāmeti, na kopañ - ca dosañ - ca appaccayañ - ca pātukaroti, sammā vattati, lomam pāteti, nitthāram vattati, yena saṅgho attamano hoti tam karomīti āha. Tatra Bhaddāli bhikkhūnaṁ evam hoti: Ayam kho āvuso bhikkhu adhiccāpattiko anāpattibahulo, so bhikkhūhi vuccamāno nāññen' aññam paṭicarati, na bahiddhā kathām apanāmeti, na kopañ - ca dosañ - ca appaccayañ - ca pātukaroti, sammā vattati, lomam pāteti, nitthāram vattati, yena saṅgho attamano hoti tam karomīti āha. Sādu vat' āyasmanto imassa bhikkhuno tathā tathā upaparikkhatha yathā 'ss' idam adhikaraṇam khippam - eva vūpasammeyyāti. Tassa kho etaṁ Bhaddāli bhikkhuno bhikkhū tathā tathā upaparikkhanti yathā 'ss' idam adhikaraṇam khippam - eva vūpasammati.

Idha Bhaddāli ekacco bhikkhu saddhāmattakena vahati pemamattakena. Tatra Bhaddāli bhikkhūnaṁ evam hoti: Ayam kho āvuso bhikkhu saddhāmattakena vahati pemamattakena; sace mayam imam bhikkhum pavayha pavayha kāraṇam karissāma, mā yam pi 'ssa tam saddhāmattakam pemamattakam tamhā pi parihāyiti. Seyyathā pi Bhaddāli purisassa ekam cakkhum, tassa mittāmacca nātisālohitā tam ekam cakkhum rakkheyyum: mā yam pi 'ssa tam ekam cakkhum tamhā pi parihāyiti; evam - eva kho Bhaddāli idh' ekacco bhikkhu saddhāmattakena vahati pemamattakena; tatra Bhaddāli bhikkhūnaṁ evam hoti: Ayam kho āvuso bhikkhu saddhāmattakena vahati pemamattakena; sace mayam imam bhikkhum pavayha pavayha kāraṇam karissāma, mā yam pi 'ssa tam saddhāmattakam pemamattakam tamhā pi parihāyiti.

Ayam kho Bhaddāli hetu ayam paccayo yena - m - idh' ekaccam bhikkhum pavayha pavayha kāraṇam karonti; ayam pana Bhaddāli hetu ayam paccayo yena - m - idh' ekaccam bhikkhum no tathā pavayha pavayha kāraṇam karontiti.

Ko nu kho bhante hetu ko paccayo yena pubbe appa-

tarāni c' eva sikkhāpadāni ahesum bahutarā ca bhikkhū aññāya sañthahimśu; ko pana bhante hetu ko paccayo yen' etarahi bahutarāni c' eva sikkhāpadāni honti appatarā ca bhikkhū aññāya sañthahantiti. — Evaṁ h' etam Bhaddāli hoti: sattesu hāyamānesu saddhamme antaradhāyamāne bahutarāni c' eva sikkhāpadāni honti appatarā ca bhikkhū aññāya sañthahanti. Na tāva Bhaddāli satthā sāvakānam sikkhāpadām paññāpeti yāva na idh' ekacce āsavatthāniyā dhammā saṅghe pātubhavanti. Yato ca kho Bhaddāli idh' ekacce āsavatthāniyā dhammā saṅghe pātubhavanti, atha satthā sāvakānam sikkhāpadām paññāpeti tesam yeva āsavatthāniyānam dhammānam patīghātāya. Na tāva Bhaddāli idh' ekacce āsavatthāniyā dhammā saṅghe pātubhavanti yāva na saṅgo mahattam patto hoti. Yato ca kho Bhaddāli saṅgo mahattam patto hoti atha idh' ekacce āsavatthāniyā dhammā saṅghe pātubhavanti, atha satthā sāvakānam sikkhāpadām paññāpeti tesam yeva āsavatthāniyānam dhammānam patīghātāya. Na tāva Bhaddāli idh' ekacce āsavatthāniyā dhammā saṅghe pātubhavanti yāva na saṅgo lābhaggam patto hoti — pe — yasaggam patto hoti — bāhusaccam patto hoti — rattāññūtam patto hoti. Yato ca kho Bhaddāli saṅgo rattāññūtam patto hoti atha idh' ekacce āsavatthāniyā dhammā saṅghe pātubhavanti, atha satthā sāvakānam sikkhāpadām paññāpeti tesam yeva āsavatthāniyānam dhammānam patīghātāya.

Appakā kho tumhe Bhaddāli tena samayena ahuvattha yadā vo aham ājāniyasusūpamām dhammapariyāyām desesiṁ; sarasi tvam Bhaddāliti. — No h' etam bhante. — Tatra Bhaddāli kam hetum paccesiti. — So hi nūnāham bhante dīgharattam satthusāsane sikkhāya aparipūrakāri ahosin - ti. — Na kho Bhaddāli es' eva hetu esa paccayo; api ca me tvam Bhaddāli dīgharattam cetasā ceto paricca vidito: na vāyam moghapuriso mayā dhamme desiyamāne atthikatvā manasikatvā sabbacetaso samannāharitvā ohitasoto dhammām sunātiti. Api ca te aham Bhaddāli ājāniyasusūpamām dhammapariyāyām desissāmi, tam sunāhi sādhukam manasi-

karohi, bhāsissāmiti. Evam bhante ti kho āyasmā Bhaddāli Bhagavato pacçassosi. Bhagavā etad - avoca:

Seyyathā pi Bhaddāli dakkho assadamako bhadram assājāniyam labhitvā pañhamen' eva mukhādhāne kāraṇam kāreti. tassa mukhādhāne kāraṇam kāriyamānassa honti yeva visūkāyitāni visevitāni vippahanditāni kānicī kānicī yathā tam akāritapubbam kāraṇam kāriyamānassa, so abhiñhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmim thāne parinibbāyati. Yato kho Bhaddāli bhadro assājāniyo abhiñhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmim thāne parinibbuto hoti, tam - enām assadamako uttarim kāraṇam kāreti yugādhāne, tassa yugādhāne kāraṇam kāriyamānassa honti yeva visūkāyitāni visevitāni vippahanditāni kānicī kānicī yathā tam akāritapubbam kāraṇam kāriyamānassa, so abhiñhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmim thāne parinibbāyati. Yato kho Bhaddāli bhadro assājāniyo abhiñhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmim thāne parinibbuto hoti, tam - enām assadamako uttarim kāraṇam kāreti anukkame mañdale khurakāye dhāve ravatthe rājagune rājavamse uttame jave uttame haye uttame sākhalye, tassa uttame jave uttame haye uttame sākhalye kāraṇam kāriyamānassa honti yeva visūkāyitāni visevitāni vippahanditāni kānicī kānicī yathā tam akāritapubbam kāraṇam kāriyamānassa, so abhiñhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmim thāne parinibbāyati. Yato ca kho Bhaddāli bhadro assājāniyo abhiñhakāraṇā anupubbakāraṇā tasmim thāne parinibbuto hoti, tam - enām assadamako uttarim vanññiyañ - ca valiyañ - ca anuppavecchati. Imehi kho Bhaddāli dasah' aṅgehi samannāgato bhadro assājāniyo rājāraho hoti rājabhoggō rañño aṅgan - t' eva sañkhām gacchati. Evam - eva kho Bhaddāli dasahi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti pāhuneyyo dakkhiñeyyo añjalikaraṇīyo anuttaraṁ puññakkhettam lokassa; katamehi dasahi: Idha Bhaddāli bhikkhu asekħāya sammādiṭṭhiyā samannāgato hoti, asekħena sammāsañkappena samannāgato hoti, asekħāya sammāvācāya samannāgato hoti, asekħena sammājivena samannāgato hoti, asekħena sammāvāyāmena samannāgato hoti, asekħāya

sammāsatiyā samannāgato hoti, asekhenā sammāsamādhinā samannāgato hoti, asekhenā sammānāñena samannāgato hoti, asekhañya sammāvmuttiyā samannāgato hoti. Imehi kho Bhaddāli dasahi dhammehi samannāgato bhikkhu āhuneyyo hoti pāhuneyyo dakkhineyyo añjalikarañiyō anuttaram puññakkhettañ lokassāti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Bhaddāli Bhagavato bhāsitañ abhinanditi.

BHADDĀLISUTTANTAM PAṄCAMAM.

66.

Evam - me sutam. Ekam samayañ Bhagavā Aṅguttarā-pesu viharati; Āpañam nāma Aṅguttarāpānam nigamo. Atha kho Bhagavā pubbanhasamayañ nivāsetvā pattacīvarañ ādāya Āpañam piñdāya pāvisi, Āpane piñdāya caritvā pacchā-bhattam piñdapātapañkkanto yen' aññataro vanasando ten' upasañkami divāvihārāya, tam vanasandam aijhogāhitvā aññatarasmin rukkhamūle divāvihāram nisidi. Āyasmā pi kho Udāyi pubbanhasamayañ nivāsetvā pattacīvarañ ādāya Āpañam piñdāya pāvisi, Āpane piñdāya caritvā pacchā-bhattam piñdapātapañkkanto yena so vanasando ten' upasañkami divāvihārāya, tam vanasandam aijhogāhitvā aññatarasmin rukkhamūle divāvihāram nisidi. Atha kho āyasmato Udāyissa rahogatassa patisallinassa evam cetaso parivitakko udapādi: Bahunnam vata no Bhagavā dukkhadhammānam apahattā, bahunnam vata no Bhagavā sukhadhammānam upahattā; bahunnam vata no Bhagavā akusalānam dharmmānam apahattā, bahunnam vata no Bhagavā kusalānam dharmmānam upahattā ti. Atha kho āyasmā Udāyi sāyanha-samayañ patisallānā vutthito yena Bhagavā ten' upasañkami, upasañkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam

nisidi. Ekamantaṁ nisinno kho āyasmā Udāyi Bhagavantam etad - avoca :

Idha mayhaṁ bhante rahogatassa patisallinassa evam cetaso parivitakko udapādi: bahunnam vata no Bhagavā... kusalānam dhammānam upahattā ti. Mayam hi bhante pubbe sāyañ - c' eva bhuñjāma pāto ca divā ca vikāle. Ahu kho so bhante samayo yam Bhagavā bhikkhū āmantesi: Ingha tumhe bhikkhave etam divā vikālabhojanam pajahathāti. Tassa mayhaṁ bhante ahud - eva aññathattam ahu domanassam: yam - pi no saddhā gahapatikā divā vikāle pañitam khādaniyam bhojaniyam denti, tassa pi no Bhagavā pahānam - āha, tassa pi no Sugato paṭinissaggam - āhāti. Te mayam bhante Bhagavati pemañ - ca gāravañ - ca hiriñ - ca ottappañ - ca sampassamānā evan - tam divā vikālabhojanam pajahimhā. Te mayam bhante sāyañ - c' eva bhuñjāma pāto ca. Ahu kho so bhante samayo yam Bhagavā bhikkhū āmantesi: Ingha tumhe bhikkhave etam rattim vikālabhojanam pajahathāti. Tassa mayhaṁ bhante ahud - eva aññathattam ahu domanassam: yam - pi no imesam dvinnam bhattānam pañitasāñkhātaram, tassa pi no Bhagavā pahānam - āha, tassa pi no Sugato paṭinissaggam - āhāti. Bhūtapubbam bhante aññataro puriso divā sūpeyyam labhitvā evam - āha: Handa ca imam nikhipatha, sāyam sabbe va samaggā bhuñjissāmāti. Yā kāci bhante sañkhatiyo sabbā tā rattim, appā divā. Te mayam bhante Bhagavati pemañ - ca gāravañ - ca hiriñ - ca ottappañ - ca sampassamānā evan - tam rattim vikālabhojanam pajahimhā. Bhūtapubbam bhante bhikkhū rattandhakāratimisāyam pindāya carantā candanikam - pi pavisanti, oligalle pi papatanti, kañṭakavaṭtam - pi ārohanti, suttam - pi gāvīm ārohanti, mānavehi pi samāgacchanti katakammehi pi akatakammehi pi, mātugāmo pi te asaddhammena nimanteti. Bhūtapubbāham bhante rattandhakāratimisāyam pindāya carāmi. Addasā kho mañ bhante aññatarā itthi vijjantarikāya bhājanam dhovantī, disvā mañ bhītā vissaram - akāsi: Abbhūm me, pisāco vata man - ti. Evam vutte aham bhante tam itthim etad - avocam: Na bhagini pisāco, bhikkhu

pindāya thito ti. Bhikkhussa ātu māri; bhikkhussa mātu māri, varan-te bhikkhu tīphena govikattanena kucchi parikatto na tv-eva yā rattandhakāratimisāyām kucchihetu piṇḍāya carasā ti. Tassa mayham bhante tad-anussarato evam hoti: Bahunnam vata no Bhagavā dukkhadhammānam apahattā, bahunnam vata no Bhagavā sukhadhammānam upahattā; bahunnam vata no Bhagavā akusalānam dhammānam apahattā, bahunnam vata no Bhagavā kusalānam dhammānam upahattā ti.

Evam-eva pan' Udāyi idh' ekacce moghapurisā: idam pajahathāti mayā vuccamānā te evam-āhaṁsu: Kim pan' imassa appamattakassa oramattakassa, adhisallikhat' evāyām samāno ti; te tañ-c' eva na-ppajahanti mayi ca appaccayām upaṭṭhpenti ye ca bhikkhū sikkhākāmā. Tesan-tam Udāyi hoti balavām bandhanām dalhām bandhanām thirām bandhanām apūtikām bandhanām thūlo kalīngaro. Seyyathā pi Udāyi laṭukikā sakunikā pūtilatāya bandhanena baddhā tatth' eva vadham vā bandham vā maranām vā āgameti; yo nu kho Udāyi evam vadeyya: yena sā laṭukikā sakunikā pūtilatāya bandhanena baddhā tatth' eva vadham vā bandham vā maranām vā āgameti, tam hi tassā abalam bandhanām dubbalam bandhanām pūtikām bandhanām asārakām bandhanān-ti, samman-nu kho so Udāyi vadamāno vadeyyāti. — No h' etam bhante. Yena sā bhante laṭukikā sakunikā pūtilatāya bandhanena baddhā tatth' eva vadham vā bandham vā maranām vā āgameti, tam hi tassā balavām bandhanām dalhām bandhanām thirām bandhanām apūtikām bandhanām thūlo kalīngaro ti. — Evam-eva kho Udāyi idh' ekacce moghapurisā: idam pajahathāti mayā vuccamānā te evam-āhaṁsu: Kim pan' imassa appamattakassa oramattakassa, adhisallikhat' evāyām samāno ti; te tañ-c' eva na-ppajahanti mayi ca appaccayām upaṭṭhpenti ye ca bhikkhū sikkhākāmā. Tesan-tam Udāyi hoti balavām bandhanām dalhām bandhanām thirām bandhanām apūtikām bandhanām thūlo kalīngaro.

Idha pan' Udāyi ekacce kulaputtā: idam pajahathāti

mayā vuccamānā te evam - āhamsu: Kim pan' imassa appamattakassa oramattakassa pahātabbassa yassa no Bhagavā pahānam - āha, yassa no Sugato paṭinissaggam - āhāti; te tañ - c' eva pajahanti mayi ca na appaccayam upaṭṭhāpenti ye ca bhikkhū sikkhākāmā. Te tam pahāya apposukkā pannalomā paradavuttā migabhūtena cetasā viharanti. Tesan-tam Udāyi hoti abalam bandhanam dubbalam bandhanam pūtikam bandhanam asārakam bandhanam. Seyyathā pi Udāyi rañño nāgo isādanto ubbūlhavā 'bhijāto saṅgāmāvacaro dalhehi vārattehi bandhanehi baddho isakam yeva kāyam sannāmetvā tāni bandhanāni sañchinditvā sampadāletvā yenakāmam pakkamati; yo nu kho Udāyi evam vadeyya: yehi so rañño nāgo isādanto ubbūlhavā 'bhijāto saṅgāmāvacaro dalhehi vārattehi bandhanehi baddho isakam yeva kāyam sannāmetvā tāni bandhanāni sañchinditvā sampadāletvā yenakāmam pakkamati, tam hi tassa balavam bandhanam dalham bandhanam thiram bandhanam apūtikam bandhanam thūlo kalīngaro ti, samman - nu kho so Udāyi vadamāno vadeyyāti. — No h' etam bhante. Yehi so bhante rañño nāgo isādanto ubbūlhavā 'bhijāto saṅgāmāvacaro dalhehi vārattehi bandhanehi baddho isakam yeva kāyam sannāmetvā tāni bandhanāni sañchinditvā sampadāletvā yenakāmam pakkamati, tam hi tassa abalam bandhanam dubbalam bandhanam pūtikam bandhanam asārakam bandhananti. — Evam - eva kho Udāyi idh' ekacce kulaputtā: idam pajahathāti mayā vuccamānā te evam - āhamsu: Kim pan' imassa appamattakassa oramattakassa pahātabbassa yassa no Bhagavā pahānam - āha, yassa no Sugato paṭinassaggam - āhāti; té tañ - c' eva pajahanti mayi ca na appaccayam upaṭṭhāpenti ye ca bhikkhū sikkhākāmā. Te tam pahāya apposukkā pannalomā paradavuttā migabhūtena cetasā viharanti. Tesan - tam Udāyi hoti abalam bandhanam dubbalam bandhanam pūtikam bandhanam asārakam bandhanam.

Seyyathā pi Udāyi puriso daliddo assako anālhiyo, tass' assa ekam agārakam oluggaviluggam kākātidāyim na paramarūpam, ekā khaṭopikā oluggaviluggā na paramarūpā, ekissā

kumbhiyā dhaññasamavāpakaṁ na paramarūpaṁ, ekaṁ jāyikā na paramarūpā; so ārāmagataṁ bhikkhuṁ passeyya sudhota-hatthapādaṁ manuññaṁ bhojanāṁ bhuttāvīṁ sītāya chāyāya nisinnām adhicitte yuttaṁ. Tassa evam - assa: Sukham vata bho sāmaññaṁ, ārūgyaṁ vata bho sāmaññaṁ; so vat' assam yo 'ham kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyām pabbajeyyan - ti. So na sakkuneyya ekaṁ agārakām oluggaviluggām kākātidāyīm na paramarūpaṁ pahāya ekaṁ khaṭopikām oluggaviluggām na paramarūpaṁ pahāya ekissā kumbhiyā dhaññasamavāpakaṁ na paramarūpaṁ pahāya ekaṁ jāyikām na paramarūpaṁ pahāya kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyām pabbajitum. Yo nu kho Udāyi evam vadeyya: yehi so puriso bandhanehi baddho na sakkoti ekaṁ agārakām oluggaviluggām . . . ekaṁ jāyikām na paramarūpaṁ pahāya kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyām pabbajitum, tam hi tassa abalam bandhanaṁ dubbalam bandhanaṁ pūtikam bandhanaṁ asārakām bandhanan - ti, samman - nu kho so Udāyi vadamāno vadeyyāti.

— No h' etam bhante. Yehi so bhante puriso bandhanehi baddho na sakkoti ekaṁ agārakām oluggaviluggām kākātidāyīm na paramarūpaṁ pahāya ekaṁ khaṭopikām oluggaviluggām na paramarūpaṁ pahāya ekissā kumbhiyā dhaññasamavāpakaṁ na paramarūpaṁ pahāya ekaṁ jāyikām na paramarūpaṁ pahāya kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyām pabbajitum, tam hi tassa balavam bandhanaṁ dalham bandhanaṁ thiram bandhanaṁ apūtikam bandhanaṁ thūlo kaṭingaro ti. — Evam - eva kho Udāyi idh' ekace moghapurisā: idam pajahathāti mayā vuccamānā te evam - āhamsu: Kim pan' imassa appamattakassa oramattakassa, adhisallikhat' evāyām samoṇo ti; te tañ - c' eva na - ppajahanti mayi ca appaccayām upaṭṭhāpentī ye ca bhikkhū sikkhākāmā. Tesan - tam Udāyi hoti balavam bandhanaṁ dalham bandhanaṁ thiram bandhanaṁ apūtikam bandhanaṁ thūlo kaṭingaro.

Seyyathā pi Udāyi gahapati vā gahapatiputto vā addho

mahaddhano mahābhogo, nekānam nikkhaganānam cayo
 nekānam dhaññaganānam cayo nekānam khettaganānam cayo
 nekānam vatthugaṇānam cayo nekānam bhariyāgaṇānam cayo
 nekānam dāsagaṇānam cayo nekānam dāsigaṇānam cayo;
 so ārāmagatam bhikkhui passeyya sudhotabatthapādām
 manuññam bhojanām bhuttāvīm sītāya chāyāya nisinnam
 adhicitte yuttaṁ. Tassa evam-assa: Sukham vata bho
 sāmaññam, ārūgyam vata bho sāmaññam; so vat' assam yo
 'ham kesamassum ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā
 agārasmā anagāriyam pabbajeyyan - ti. So sakkuṇeyya
 nekāni nikkhaganāni pahāya nekāni dhaññaganāni pahāya
 nekāni khettaganāni pahāya nekāni vatthugaṇāni pahāya
 nekāni bhariyāgaṇāni pahāya nekāni dāsagaṇāni pahāya
 nekāni dāsigaṇāni pahāya kesamassum ohāretvā kāsāyāni
 vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajitum. Yo
 nu kho Udāyi evam vadeyya: yehi so gahapati vā gahapati-
 putto vā bandhanehi baddho sakkoti nekāni nikkhaganāni
 pahāya ... nekāni dāsigaṇāni pahāya kesamassum ohāretvā
 kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā anagāriyam pabbajitum,
 tam hi tassa balavam bandhanam dalham bandhanaṁ
 thiram bandhanaṁ apūtikam bandhanaṁ thūlo kaṭingaro ti,
 samman - nu kho so Udāyi vadamāno vadeyyāti. — No h'
 etam bhante. Yehi so bhante gahapati vā gahapatiputto
 vā bandhanehi baddho sakkoti nekāni nikkhaganāni pahāya
 nekāni dhaññaganāni pahāya nekāni khettaganāni pahāya
 nekāni vatthugaṇāni pahāya nekāni bhariyāgaṇāni pahāya
 nekāni dāsagaṇāni pahāya nekāni dāsigaṇāni pahāya kesamassum
 ohāretvā kāsāyāni vatthāni acchādetvā agārasmā
 anagāriyam pabbajitum, tam hi tassa abalam bandhanam
 dubbalam bandhanam pūtikam bandhanam asārakam ban-
 dhanan - ti. — Evam - eva kho Udāyi idh' ekacce kulaputtā:
 idam pajahathāti mayā vuccamānā te evam - āhamśu: Kim
 pan' imassa appamattakassa oramattakassa pahātabbassa
 yassa no Bhagavā pahānam - āha, yassa no Sugato pati-
 nissaggam - āhāti; te tañ - c' eva pajahanti mayi ca na ap-
 pacayam upaṭṭhpenti ye ca bhikkhū sikkhākāmā. Te tam

pahāya appossukkā pannalomā paradavuttā migabhūtena cetasā viharanti. Tesan-tam Udāyi hoti abalam bandhanam dubbalam bandhanam pūtikam bandhanam asārakanā bandhanam.

Cattāro 'me Udāyi puggalā santo samvijjamānā lokasmim, katame cattāro: Idh' Udāyi ekacco puggalo upadhipahānāya paṭipanno hoti upadhipaṭinissaggāya, tam - enām upadhipahānāya paṭipannam upadhipaṭinissaggāya upadhipaṭisamyuttā sarasaṅkappā samudācaranti, so te adhivāseti, na - ppajahati na vinodeti na byantikaroti nānabhāvam gameti. Imam kho aham Udāyi puggalam saṁyutto ti vadāmi no visam-yutto, tam kissa hetu: Indriyavemattatā hi me Udāyi imasmīm puggale viditā. Idha pan' Udāyi ekacco puggalo upadhipahānāya paṭipanno hoti upadhipaṭinissaggāya, tam - enām upadhipahānāya paṭipannam upadhipaṭinissaggāya upadhipaṭisamyuttā sarasaṅkappā samudācaranti, so te nādhivāseti, pajahati vinodeti byantikaroti anabhāvam gameti. Imam - pi kho aham Udāyi puggalam saṁyutto ti vadāmi no visam-yutto, tam kissa hetu: Indriyavemattatā hi me Udāyi imasmīm puggale viditā. Idha pan' Udāyi ekacco puggalo upadhipahānāya paṭipanno hoti upadhipaṭinissaggāya, tam - enām upadhipahānāya paṭipannam upadhipaṭinissaggāya kadāci karahaci satisammosā upadhipaṭisamyuttā sarasaṅkappā samudācaranti. Dandho Udāyi satuppādo, atha kho nam khippam - eva pajahati vinodeti byantikaroti anabhāvam gameti. Seyyathā pi Udāyi puriso divasasantatte ayokaṭāhe dve vā tini vā udakaphusitāni nipāteyya; dandho Udāyi udakaphusitānam nipāto, atha kho nam khippam - eva parikkhayam pariyādānam gaccheyya. Evam - eva kho Udāyi idh' ekacco puggalo upadhipahānāya paṭipanno hoti upadhipaṭinissaggāya, tam - enām upadhipahānāya paṭipannam upadhipaṭinissaggāya kadāci karahaci satisammosā upadhipaṭisamyuttā sarasaṅkappā samudācaranti. Dandho Udāyi satuppādo, atha kho nam khippam - eva pajahati vinodeti byantikaroti anabhāvam gameti. Imam - pi kho aham Udāyi puggalam saṁyutto ti vadāmi no visam-yutto,

taṁ kissa hetu: Indriyavemattatā hi me Udāyi imasmim puggale vidiṭā. Idha pan' Udāyi ekacco puggalo: upadhi dukkhassa mūlan-ti iti vidiṭvā nirupadhi hoti upadhisañkhaye vimutto. Imam kho aham Udāyi puggalam visamyutto ti vadāmi no samyutto, taṁ kissa hetu: Indriyavemattatā hi me Udāyi imasmim puggale vidiṭā.

Pañca kho ime Udāyi kāmaguṇā, katame pañca: eakkhu-viññeyyā rūpā itthā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamihitā rajaniyā, sotaviññeyyā saddā — ghānaviññeyyā gandhā — jivhāviññeyyā rasā — kāyaviññeyyā phoṭṭhabbā itthā kantā manāpā piyarūpā kāmūpasamihitā rajaniyā. Ime kho Udāyi pañca kāmaguṇā. Yaṁ kho Udāyi ime pañca kāmaguṇe paṭicca uppajjati sukham somanassam idam vuccati kāma-sukham mīlhasukham puthujjanasukham anariyasukham; na āsevitabbam na bhāvetabbam na bahulikātabbam, bhāyi-tabbam etassa sukhassāti vadāmi. Idh' Udāyi bhikkhu vivic' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivekajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharati. Vitakkavicārānam vūpasamā ajjhattam sam-pasādanam cetaso ekodibhāvam avitakkam avicāram samā-dhijam pītisukham dutiyam jhānam — pe — tatiyam jhānam — catuttham jhānam upasampajja viharati. Idam vuccati nekkhammasukham pavivekasukham upasamasukham sambodhasukham; āsevitabbam bhāvetabbam bahulikātabbam, na bhāyitabbam etassa sukhassāti vadāmi.

Idh' Udāyi bhikkhu vivic' eva kāmehi — pe — paṭhamam jhānam upasampajja viharati. Idam kho aham Udāyi iñjitasmin vadāmi, kiñ ca tattha iñjitasmin: yad eva tattha vitakkavicārā aniruddhā honti idam tattha iñjitasmin. Idh' Udāyi bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā — pe — dutiyam jhānam upasampajja viharati. Idam - pi kho aham Udāyi iñjitasmin vadāmi, kiñ ca tattha iñjitasmin: yad eva tattha pītisukham aniruddham hoti idam tattha iñjitasmin. Idh' Udāyi bhikkhu pītiyā ca virāgā — pe — tatiyam jhānam upasampajja viharati. Idam - pi kho aham Udāyi iñjitasmin vadāmi, kiñ ca tattha iñjitasmin: yad eva tattha upekhā-

sukham aniruddham hoti idam tattha injitasmin. Idh' Udāyi bhikkhu sukhassa ca pahānā dukkhassa ca pahānā — pe — catuttham jhānam upasampajja viharati. Idam kho aham Udāyi aniñjitasmin vadāmi.

Idh' Udāyi bhikkhu vivicca' eva kāmehi — pe — pañhamām jhānam upasampajja viharati. Idam kho aham Udāyi analan - ti vadāmi, pajahathāti vadāmi, samatikkamathāti vadāmi; ko ca tassa samatikkamo: Idh' Udāyi bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā — pe — dutiyam jhānam upasampajja viharati, ayam tassa samatikkamo. Idam - pi kho aham Udāyi analan - ti vadāmi, pajahathāti vadāmi, samatikkamathāti vadāmi; ko ca tassa samatikkamo: Idh' Udāyi bhikkhu pītiyā ca virāgā — pe — tatiyam jhānam upasampajja viharati, ayam tassa samatikkamo. Idam - pi kho aham Udāyi analan - ti vadāmi, pajahathāti vadāmi, samatikkamathāti vadāmi; ko ca tassa samatikkamo: Idh' Udāyi bhikkhu sukhassa ca pahānā — pe — catuttham jhānam upasampajja viharati, ayam tassa samatikkamo. Idam - pi kho aham Udāyi analan - ti vadāmi, pajahathāti vadāmi, samatikkamathāti vadāmi; ko ca tassa samatikkamo: Idh' Udāyi bhikkhu sabbaso rūpasaññānam samatikkamā patighasaññānam atthagamā nānattasaññānam amanasikārā ananto ākāso ti ākāsaññācāyatanaṁ upasampajja viharati, ayam tassa samatikkamo. Idam - pi kho aham Udāyi analan - ti vadāmi, pajahathāti vadāmi, samatikkamathāti vadāmi; ko ca tassa samatikkamo: Idh' Udāyi bhikkhu sabbaso ākāsaññācāyatanaṁ samatikkamma anantam viññānañ - ti viññānañcāyatanaṁ upasampajja viharati, ayam tassa samatikkamo. Idam - pi kho aham Udāyi analan - ti vadāmi, pajahathāti vadāmi, samatikkamathāti vadāmi; ko ca tassa samatikkamo: Idh' Udāyi bhikkhu sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma na - tthi kiñceti ākiñcaññāyatanaṁ upasampajja viharati, ayam tassa samatikkamo. Idam - pi kho aham Udāyi analan - ti vadāmi, pajahathāti vadāmi, samatikkamathāti vadāmi; ko ca tassa samatikkamo: Idh' Udāyi bhikkhu sabbaso ākiñcaññāyatanaṁ samatikkamma nevasaññānāsaññāyatanaṁ upa-

sampajja viharati, ayam tassa samatikkamo. Idam - pi kho aham Udāyi analan - ti vadāmi, pajahathāti vadāmi, samatikkamathāti vadāmi; ko ca tassa samatikkamo: Idh' Udāyi bhikkhu sabbaso nevasaññānāsaññāyatanaṁ samatikkamma saññāvedayitanirodham upasampajja viharati, ayam tassa samatikkamo. Iti kho aham Udāyi nevasaññānāsaññāyatanaṁ pi pahānam vadāmi. Passasi no tvam Udāyi tam samyojanam aṇum vā thūlam vā yassāham no pahānam vadāmiti. — No h' etam bhante ti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Udāyi Bhagavato bhāsitam abhinanditi.

LAṄKIKOPAMASUTTANTAM CHATTHAM.

67.

Evam - me sutam. Ekam samayam Bhagavā Cātumāyam viharati āmalakīvanē. Tena kho pana samayena Sāriputta-Moggallānapamukhāni pañcamattāni bhikkhusatāni Cātumām anuppattāni honti Bhagavantam dassanāya, te ca āgantukā bhikkhū nevāsikehi bhikkhūhi saddhim paṭisammodamānā senāsanāni paññāpayamānā pattacīvarāni paṭisāmayamānā uccāsaddā mahāsaddā ahesum. Atha kho Bhagavā āyasmantam Ānandam āmantesi: Ke pan' ete Ānanda uccāsaddā mahāsaddā kevaṭṭā maññe macchavilope ti. — Etāni bhante Sāriputta-Moggallānapamukhāni pañcamattāni bhikkhusatāni Cātumām anuppattāni Bhagavantam dassanāya, te āgantukā bhikkhū nevāsikehi bhikkhūhi saddhim paṭisammodamānā senāsanāni paññāpayamānā pattacīvarāni paṭisāmayamānā uccāsaddā mahāsaddā ti. — Tena h' Ānanda mama vacanena te bhikkhū āmantehi; satthāyasmante āmantetiti. Evam - bhante ti kho āyasmā Ānando Bhagavato paṭissutvā yena te bhikkhū ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā te bhikkhū etad-avoca: Satthāyasmante āmantetiti. Evam - āvuso ti kho te

bhikkhū āyasmato Ānandassa paṭissutvā yena Bhagavā ten' upasankamīṁsu, upasankamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidiṁsu. Ekamantam nisinne kho te bhikkhū Bhagavā etad - avoca: Kin - nu tumhe bhikkhave uccāsaddā mahāsaddā kevaṭṭā maññe macchavilope ti. — Imāni bhante Sāriputta-Moggallānapamukhāni pañcamattāni bhikkhusatāni Cātumām anuppattāni Bhagavantam dassanāya, te 'me āgantuṭā bhikkhū nevāsikehi bhikkhūhi saddhim paṭisammodamānā senāsanāni paññāpayamānā pattacīvaraṇī paṭisāmayamānā uccāsaddā mahāsaddā ti. — Gacchatha bhikkhave pañāmemi vo, na vo mama santike vatthabban - ti. Evam - bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paṭissutvā utṭhāy' āsanā Bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā senāsanām saṁsāmetvā pattacīvaraṁ ādāya pakkamīṁsu.

Tena kho pana samayena Cātumeyyakā Sakyā santhāgare sannipatitā honti kenacid - eva karāniyena. Addasāsum kho Cātumeyyakā Sakyā te bhikkhū dūrato va gacchante, disvāna yena te bhikkhū ten' upasankamīṁsu, upasankamitvā te bhikkhū etad - avocūm: Handa kahām pana tumhe āyasmanto gacchathāti. — Bhagavatā kho āvuso bhikkhusaṅgho pañāmito ti. — Tena h' āyasmanto muhuttam nisīdatha, app - eva nāma mayam sakkueyyāma Bhagavantam pasādetun - ti. Evam - āvuso ti kho te bhikkhū Cātumeyyakānam Sakyānam paccassosuṁ. Atha kho Cātumeyyakā Sakyā yena Bhagavā ten' upasankamīṁsu, upasankamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidiṁsu. Ekamantam nisinnā kho Cātumeyyakā Sakyā Bhagavantam etad - avocūm: Abhinandatu bhante Bhagavā bhikkhusaṅgham, abhivadatu bhante Bhagavā bhikkhusaṅgham. Seyyathā pi bhante Bhagavatā pubbe bhikkhusaṅgho anuggahito evam - evam Bhagavā etarahi anugāñhātu bhikkhusaṅgham. Sant' eththa bhante bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imām dhammadvinayām, tesam Bhagavantam dassanāya alabhanṭānam siyā aññathattam siyā vipariñāmo. Seyyathā pi bhante bijānam taruṇānam udakam alabhanṭānam siyā aññathattam siyā vipariñāmo, evam - eva kho bhante sant' eththa

bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imam dhamma-vinayam, tesam Bhagavantam dassanāya alabbantānam siyā aññathattam siyā vipariñāmo. Seyyathā pi bhante vacchassa taruñassa mātaram apassantassa siyā aññathattam siyā vipariñāmo, evam - eva kho bhante sant' ettha bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imam dhammavinayam, tesam Bhagavantam apassantānam siyā aññathattam siyā vipariñāmo. Abhinandatu bhante Bhagavā bhikkhusaṅgham, abhivadatu bhante Bhagavā bhikkhusaṅgham. Seyyathā pi bhante Bhagavatā pubbe bhikkhusaṅgho anuggahito evam - evam Bhagavā etarahi anuganhātu bhikkhusaṅghan - ti.

Atha kho Brahmā Sahampati Bhagavato cetasā ceto-parivitakkam - aññāya seyyathā pi nāma balavā puriso samiñ-jitam vā bāham pasāreyya pasāritaṁ vā bāham samiñjeyya evam - evam Brahma-loke antarahito Bhagavato purato pāturabosi. Atha kho Brahmā Sahampati ekāṁsam uttarā-saṅgam karitvā yena Bhagavā ten' añjalim - pañāmetvā Bhagavantam etad - avoca: Abhinandatu bhante Bhagavā bhikkhusaṅgham, abhivadatu bhante Bhagavā bhikkhusaṅgham. Seyyathā pi bhante Bhagavatā pubbe bhikkhusaṅgho anuggahito evam - evam Bhagavā etarahi anuganhātu bhikkhusaṅgham. Sant' ettha bhante bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imam dhammavinayam, tesam Bhagavantam dassanāya alabbantānam siyā aññathattam siyā vipariñāmo. Seyyathā pi bhante bijānam taruñānam udakam alabbantānam siyā aññathattam siyā vipariñāmo, evam - eva kho bhante sant' ettha bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imam dhammavinayam, tesam Bhagavantam dassanāya alabbantānam siyā aññathattam siyā vipariñāmo. Seyyathā pi bhante vacchassa taruñassa mātaram apassantassa siyā aññathattam siyā vipariñāmo, evam - eva kho bhante sant' ettha bhikkhū navā acirapabbajitā adhunāgatā imam dhammavinayam, tesam Bhagavantam apassantānam siyā aññathattam siyā vipariñāmo. Abhinandatu bhante Bhagavā bhikkhusaṅgham, abhivadatu bhante Bhagavā bhikkhusaṅgham. Seyyathā pi bhante Bhagavatā pubbe bhikkhu-

sāṅgo anuggahito evam- evam Bhagavā etarahi anugāñhātu bhikkhusaṅghan - ti.

Asakkhiṁsu kho Cātumeyyakā ca Sakyā Brahmā ca Sahampati Bhagavantam pasādetum bijūpamena ca taruṇūpamena ca. Atha kho āyasmā Mahāmoggallāno bhikkhū āmantesi: Utṭhahath' āvuso, gañhātha paccacivaram, pasādito Bhagavā Cātumeyyakehi ca Sakkehi Brahmunā ca Sahampatinā bijūpamena ca taruṇūpamena cāti. Evam- āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Mahāmoggallānassa paṭisutvā utṭhāy' āsanā paccacivaram - ādāya yena Bhagavā ten' upasaṅkamiṁsu, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisīdiṁsu. Ekamantam nisinnam kho āyasmantaṁ Sāriputtam Bhagavā etad- avoca: Kinti te Sāriputta ahosi mayā bhikkhusaṅghe pañāmite ti. — Evam kho me bhante ahosi Bhagavatā bhikkhusaṅghe pañāmite: Apposukko dāni Bhagavā diṭṭhadhammasukhavihāram anuyutto viharissati, mayam - pi dāni apposukkā diṭṭhadhammasukhavihāram anuyuttā viharissāmāti. — Āgamehi tvam Sāriputta, āgamehi tvam Sāriputta, na kho te Sāriputta puna pi evarūpam cittam uppādetabban - ti. Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Mahāmoggallānam āmantesi: Kinti te Moggallāna ahosi mayā bhikkhusaṅghe pañāmite ti. — Evam kho me bhante ahosi Bhagavatā bhikkhusaṅghe pañāmite: Apposukko dāni Bhagavā diṭṭhadhammasukhavihāram anuyutto viharissati, ahañ - ca dāni āyasmā ca Sāriputto bhikkhusaṅgham pari-harissāmāti. — Sādu sādu Moggallāna, abām vā hi Moggallāna bhikkhusaṅgham parihareyyam Sāriputta-Moggallānā vā ti.

Atha kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Cattār' imāni bhikkhave bhayāni udak' orohante pāṭikaṅkhitabbāni, kata-māni cattāri: ūmibhayam kumbhilabhayam āvaṭṭabhayaṁ susukūbhayam. Imāni kho bhikkhave cattāri bhayāni udak' orohante pāṭikaṅkhitabbāni. Evam-eva kho bhikkhave cattār' imāni bhayāni idh' ekacce puggale imasmiṁ dhammadvinaye agārasmā anagāriyam pabbajite pāṭikaṅkhitabbāni, kata-

māni cattāri: ūmibhayam kumbhilabham āvatṭabham susukābhayam.

Katamañ-ca bhikkhave ūmibhayam: Idha bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyam pabbajito hoti: otinno 'mhi jātiyā jarāya marañena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotinno dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethāti. Tam-enam tathā pabbajitam samānam sabrahmacārī ovadanti anusāsanti: Evan-te abhikkamitabbam evan-te paṭikkamitabbam, evan-te āloketabbam evan-te viloketabbam, evan-te saminjitatbam evan-te pasāretabbam, evan-te saṅghātipattacivaram dhāretabban-ti. Tassa evam hoti: Mayam kho pubbe agāriyahūtā samānā aññe ovadāma pi anusāsāma pi, ime pan' amhākam puttamatā maññe nattamatā maññe amhe ovaditabbam anusāsitabbam maññantiti; so sikkham paccakkhāya hināy' āvattati. Ayam vuccati bhikkhave ūmibhayassa bhīto sikkham paccakkhāya hināy' āvatto. Ūmibhayan-ti kho bhikkhave kodhupāyāsass' etam adhivacanam.

Katamañ-ca bhikkhave kumbhilabham: Idha bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyam pabbajito hoti: otinno 'mhi jātiyā jarāya marañena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotinno dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethāti. Tam-enam tathā pabbajitam samānam sabrahmacārī ovadanti anusāsanti: Idan-te khāditabbam idan-te na khāditabbam, idan-te bhuñjitabbam idan-te na bhuñjitabbam, idan-te sāyitabbam idan-te na sāyitabbam, idan-te pātabbam idan-te na pātabbam; kappiyan-te khāditabbam akappiyan-te na khāditabbam, kappiyan-te bhuñjitabbam akappiyan-te na bhuñjitabbam, kappiyan-te sāyitabbam akappiyan-te na sāyitabbam, kappiyan-te pātabbam akappiyan-te na pātabbam; kāle te khāditabbam vikāle te na khāditabbam, kāle te bhuñjitabbam vikāle te na bhuñjitabbam, kāle te sāyitabbam vikāle te na sāyitabbam, kāle te pātabbam vikāle te na pātabban-ti. Tassa

evam hoti: Mayam kho pubbe agāriyabhūtā samānā yaṁ icchāma tam khādāma yaṁ na icchāma na tam khādāma, yaṁ icchāma tam bhuñjāma yaṁ na icchāma na tam bhuñjāma, yaṁ icchāma tam sāyāma yaṁ na icchāma na tam sāyāma, yaṁ icchāma tam pipāma yaṁ na icchāma na tam pipāma; kappiyam - pi khādāma akappiyam - pi khādāma, kappiyam - pi bhuñjāma akappiyam - pi bhuñjāma, kappiyam - pi sāyāma akappiyam - yi sāyāma, kappiyam - pi pipāma akappiyam - pi pipāma; kāle pi khādāma vikāle pi khādāma, kāle pi bhuñjāma vikāle pi bhuñjāma, kāle pi sāyāma vikāle pi sāyāma, kāle pi pipāma vikāle pi pipāma. Yam - pi no saddhā gahapatikā divā vikāle pañitam khādaniyam bhojaniyam denti, tattha p'ime mukhāvaraṇam maññe karontiti. So sikkham paccakkhāya hīnāy' āvattati. Ayam vuccati bhikkhave kumbhilabhyassa bhito sikkham paccakkhāya hīnāy' āvatto. Kumbhilabhyan - ti kho bhikkhave odari-kattass' etam adhivacanam.

Katamañ - ca bhikkhave āvatṭhabhayam: Idha bhikkhave ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyam pabbajito hoti: otinno 'mhi jātiyā jarāya marañena sokehi parideveh dukkhehi domanassehi upayāsehi, dukkhotinno dukkhapareto, app - eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethāti. So evam pabbajito samāno pubbanhasamayam nivasetvā pattacivaram ādāya gāmam vā nigamam vā piñḍaya pavisati arakkhitene' eva kāyena arakkhitāya vācāya anupatthitāya satiyā asaṁvutehi indriyehi. So tattha passati gahapatim vā gahapatiputtam vā pañcahi kāmaguṇehi samappitam samaṅgibhūtam paricārayamānam. Tassa evam hoti: Mayam kho pubbe agāriyabhūtā samānā pañcahi kāmaguṇehi samappitā samaṅgibhūtā paricārimha; sam-vijjante kho kule bhogā, sakkā bhoge ca bhuñjitum puññāni ca kātun - ti. So sikkham paccakkhāya hīnāy' āvattati. Ayam vuccati bhikkhave āvatṭhabhayassa bhito sikkham paccakkhāya hīnāy' āvatto. Āvatṭhabhyan - ti kho bhikkhave pañcann' etam kāmaguṇānam adhivacanam.

Katamañ - ca bhikkhave susukābhayam: Idha bhikkhave

ekacco kulaputto saddhā agārasmā anagāriyam pabbajito hoti: otinño 'mhi jātiyā jarāya maranena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upāyāsehi, dukkhotinño dukkhapareto, app-eva nāma imassa kevalassa dukkhakkhandhassa antakiriyā paññāyethāti. So evam pabbajito samāno pubbanhasamayam nivāsetvā pattacivaram ādāya gāmam vā nigamam vā piñdāya pavisati arakkhitēn' eva kāyena arakkhitāya vācāya anupatthitāya satiyā asamvuteli indriyehi. So tattha passati mātugāmam dunnivattham vā duppārutaṁ vā. Tassa mātugāmam disvā dunnivattham vā duppārutaṁ vā rāgo cittam anuddhamseti, so rāgānuddhastena cittena sikkham paccakkhāya hīnāy' āvattati. Ayam vuccati bhikkhave susukābhayaṁ bhito sikkham paccakkhāya hīnāy' āvatto. Susukābhayaṁ - ti kho bhikkhave mātugāmass' etam adhivacanam.

Imāni kho bhikkhave cattāri bhayāni idh' ekacce pugale imasmin dhammadvinaye agārasmā anagāriyam pabbajite pātikankhitabbānīti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsitam abhinandun - ti.

CĀTUMASUTTANTAM SATTAMAM.

68.

Evam - me sutam. Ekam samayaṁ Bhagavā Kosalesu viharati Nañakapāne palāsavane. Tena kho pana samayena sambahulā abhiññātā abhiññātā kulaputtā Bhagavantam uddissa saddhā agārasmā anagāriyam pabbajitā honti, āyasmā ca Anuruddho āyasmā ca Nandiyo āyasmā ca Kimbilo āyasmā ca Bhagu āyasmā ca Kunḍadhāno āyasmā ca Revato āyasmā ca Ānando, aññe ca abhiññātā abhiññātā kulaputtā. Tena kho pana samayena Bhagavā bhikkhu-

saṅghaparivuto abbhokāse nisinno hoti. Atha kho Bhagavā te kulaputte ārabbha bhikkhū āmantesi: Ye te bhikkhave kulaputtā mamaṁ uddissa saddhā agārasmā anagāriyam pabbajitā, kacci te bhikkhave bhikkhū abhiratā brahmacariye ti. Evam vutte te bhikkhū tuṇhī ahesum. Dutiyam - pi kho — pe — tatiyam - pi kho Bhagavā te kulaputte ārabbha bhikkhū āmantesi: Ye te bhikkhave kulaputtā mamaṁ uddissa saddhā agārasmā anagāriyam pabbajitā kacci te bhikkhave bhikkhū abhiratā brahmacariye ti. Tatiyam - pi kho te bhikkhū tuṇhī ahesum.

Atha kho Bhagavato etad - ahosi: Yan - nūnāham te va kulaputte puccheyyan - ti. Atha kho Bhagavā āyasmantaṁ Anuruddham āmantesi: Kacci tumhe Anuruddhā abhiratā brahmacariye ti. — Tagga mayam bhante abhiratā brahmacariye ti. — Sādhū sādhū Anuruddhā. Etam kho Anuruddhā tumhākām patirūpām kulaputtānam saddhā agārasmā anagāriyam pabbajitānam yam tumhe abhirameyyātha brahmacariye. Yena tumhe Anuruddhā bhadrena yobbanena samannāgatā paṭhamena vayasā susukālakesā kāme paribhuñjeyyātha, tena tumhe Anuruddhā bhadrena yobbanena samannāgatā paṭhamena vayasā susukālakesā agārasmā anagāriyam pabbajitā. Te kho pana tumhe Anuruddhā n' eva rājābhinitā agārasmā anagāriyam pabbajitā, na corābhinitā agārasmā anagāriyam pabbajitā, na inatṭā .. na bhayaṭṭā .. na ajīvikāpakatā agārasmā anagāriyam pabbajitā; api ca kho 'mhi otinño jātiyā jarāya maraṇena sokehi paridevehi dukkhehi domanassehi upayāsehi, dukkhotinño dukkhapareto, app - eva nāma imassa kevalassa dukkhakhandhassa antakiriyā paññāyethāti, nanu tumhe Anuruddhā evam saddhā agārasmā anagāriyam pabbajitā ti. — Evam bhante. — Evam pabbajitena ca pana Anuruddhā kula-puttena kim - assa karaniyam: Vivekaṁ Anuruddhā kāmehi vivekaṁ akusalehi dhammehi pītisukham nādhigacchati aññam vā tato santataram, tassa abhijjhā pi cittam pariyoḍāya titthati, byāpādo pi cittam pariyoḍāya titthati, thina-middham - pi .. uddhaccakukkuccam - pi .. vicikicchā pi ..

arati pi .. tandī pi cittam̄ pariyādāya tiṭṭhati. Vivekam̄ Anuruddhā kāmehi vivekam̄ akusalehi dhammehi pītisukham̄ nādhigacchati aññam̄ vā tato santataram. Vivekam̄ Anuruddhā kāmehi vivekam̄ akusalehi dhammehi pītisukham̄ adhigacchati aññañ - ca tato santataram, tassa abhijjhā pi cittam̄ na pariyādāya tiṭṭhati, byāpādo pi cittam̄ na pariyādāya tiṭṭhati, thīnamiddham̄ - pi .. uddhaccakukkuccam̄ - pi .. vicikicchā pi .. arati pi .. tandī pi cittam̄ na pariyādāya tiṭṭhati. Vivekam̄ Anuruddhā kāmehi vivekam̄ akusalehi dhammehi pītisukham̄ adhigacchati aññañ - ca tato santataram.

Kinti vo Anuruddhā mayi hoti: ye āsavā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmaraniyā appahinā te Tathāgatassa, tasmā Tathāgato saṅkhāy' ekam̄ paṭisevati saṅkhāy' ekam̄ adhivāseti, saṅkhāy' ekam̄ parivajjeti saṅkhāy' ekam̄ vinodetiti. — Na kho no bhante Bhagavati evam̄ hoti: ye āsavā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmaraniyā appahinā te Tathāgatassa, tasmā Tathāgato saṅkhāy' ekam̄ paṭisevati saṅkhāy' ekam̄ adhivāseti, saṅkhāy' ekam̄ parivajjeti saṅkhāy' ekam̄ vinodetiti. Evañm̄ kho no bhante Bhagavati hoti: ye āsavā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmaraniyā pahinā te Tathāgatassa, tasmā Tathāgato saṅkhāy' ekam̄ paṭisevati saṅkhāy' ekam̄ adhivāseti, saṅkhāy' ekam̄ parivajjeti saṅkhāy' ekam̄ vinodetiti. — Sādu sādu Anuruddhā. Tathāgatassa Anuruddhā ye āsavā saṅkilesikā ponobhavikā sadarā dukkhavipākā āyatim jātijarāmaraniyā pahinā uechinnamūlā tālavatthukatā anabhāvakatā āyatim anuppādadhammā. Seyyathā pi Anuruddhā tālo matthākācchinno abhabbo puna virūlhiyā, evam̄ - eva kho Anuruddhā Tathāgatassa ye āsavā saṅkilesikā — pe — anuppādadhammā; tasmā Tathāgato saṅkhāy' ekam̄ paṭisevati saṅkhāy' ekam̄ adhivāseti, saṅkhāy' ekam̄ parivajjeti saṅkhāy' ekam̄ vinodeti.

Tam̄ kim - maññasi Anuruddhā: kam̄ atthavasam̄ sam-passamāno Tathāgato sāvake abbhatīte kālakate upapattisu byākaroti: asu amutra upapanno, asu amutra upapanno ti. —

Bhagavaimmūlakā no bhante dhammā Bhagavamnettikā Bhagavampatiṣaraṇā. Sādhu vata bhante Bhagavantam̄ yeva patibhātu etassa bhāsitassa attho, Bhagavato sutvā bhikkhū dhāressantiti. — Na kho Anuruddhā Tathāgato janakuhanattham̄ na janalapanattham̄ na lābhaskārasilokānisamsatthaṁ, na: iti mām̄ jano jānatūti sāvake abbhatite kālakate upapattisu byākaroti: asu amutra upapanno, asu amutra upapanno ti. Santi ca kho Anuruddhā kulaputtā saddhā ujārapavedā ujārapāmujjā, te tam̄ sutvā tathattāya cittam̄ upasam̄haranti. Tesan-tam̄ Anuruddhā hoti digharattam̄ hitāya sukhāya.

Idhānuruddhā bhikkhu sunāti: itthannāmo bhikkhu kālakato, so Bhagavatā byākato: aññāya sañṭhahiti. So kho pan' assa āyasmā sāmaṁ diṭṭho vā hoti anussavasuto vā: evaṁsilo so āyasmā ahosi iti pi, evam̄dhammo so āyasmā ahosi iti pi, evam̄pañño so āyasmā ahosi iti pi, evam̄vihāri so āyasmā ahosi iti pi, evam̄ vimutto so āyasmā ahosi iti pīti. So tassa saddhañ - ca sīlañ - ca sutañ - ca cāgañ - ca paññañ - ca anussaranto tathattāya cittam̄ upasam̄harati. Evam̄ - pi kho Anuruddhā bhikkhuno phāsuvihāro hoti. Idhānuruddhā bhikkhu sunāti: itthannāmo bhikkhu kālakato, so Bhagavatā byākato: pañcannām̄ orambhāgiyānam̄ samyojanānam̄ parikkhayā opapātiko tatthaparinibbāyi anāvattidhammo tasmā lokā ti. So kho pan' assa āyasmā sāmaṁ diṭṭho vā hoti anussavasuto vā: evaṁsilo so āyasmā ahosi iti pi, evam̄dhammo — pe — evam̄pañño — evam̄vihāri — evam̄ vimutto so āyasmā ahosi iti pīti. So tassa saddhañ - ca — pe — paññañ - ca anussaranto tathattāya cittam̄ upasam̄harati. Evam̄ - pi kho Anuruddhā bhikkhuno phāsuvihāro hoti. Idhānuruddhā bhikkhu sunāti: itthannāmo bhikkhu kālakato, so Bhagavatā byākato: tiṇṇām̄ samyojanānam̄ parikkhayā rāgadosamohānam̄ tanuttā sakadāgāmī, sakid - eva imām̄, lokām̄ āgantvā dukkhass' antam̄ karissatiti. So kho pan' assa āyasmā sāmaṁ diṭṭho vā hoti anussavasuto vā: evaṁsilo ... evam̄ vimutto so āyasmā ahosi iti pīti. So tassa saddhañ - ca — pe — paññañ - ca anussaranto tathattāya

cittam upasamharati. Evam - pi kho Anuruddhā bhikkhuno phāsuvihāro hoti. Idhānuruddhā bhikkhu sunāti: itthannāmo bhikkhu kālakato, so Bhagavatā byākato: tiṇṇam samyojanānam parikkhayā sotāpanno avinipātadhammo niyato sambodhiparāyano ti. So kho pan' assa āyasmā sāmāni diṭṭho vā hoti anussavasuto vā: evamīsilo ... evamī vimutto so āyasmā ahosi iti piti. So tassa saddhañ - ca — pe — paññañ - ca anussaranto tathattāya cittam upasamharati. Evam - pi kho Anuruddhā bhikkhuno phāsuvihāro hoti.

Idhānuruddhā bhikkhuni sunāti: itthannāmā bhikkhuni kālakatā, sā Bhagavatā byākata: aññāya sañthahiti. Sā kho pan' assā bhaginī sāmāni diṭṭhā vā hoti anussavasutā vā: evamīsilā sā bhaginī ahosi iti pi, evamīdhammā — pe — evamīpaññā — evamīvihārinī — evamī vimuttā sā bhaginī ahosi iti piti. Sā tassā saddhañ - ca — pe — paññañ - ca anussaranti tathattāya cittam upasamharati. Evam - pi kho Anuruddhā bhikkhuniyā phāsuvihāro hoti. Idhānuruddhā bhikkhuni sunāti: itthannāmā bhikkhuni kālakatā, sā Bhagavatā byākata: pañcannām orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātikā tatthaparinibbāyinī anāvattidhammā tasmā lokā ti. Sā kho pan' assā bhaginī sāmāni diṭṭhā vā hoti anussavasutā vā: evamīsilā ... evamī vimuttā sā bhaginī ahosi iti piti. Sā tassā saddhañ - ca — pe — paññañ - ca anussaranti tathattāya cittam upasamharati. Evam - pi kho Anuruddhā bhikkhuniyā phāsuvihāro hoti. Idhānuruddhā bhikkhuni sunāti: itthannāmā bhikkhuni kālakatā, sā Bhagavatā byākata: tiṇṇam samyojanānam parikkhayā rāgadosamohānam tanuttā sakadāgāminī, sakid - eva imam lokam āgantvā dukkhass' antam karissatiti. Sā kho pan' assā bhaginī sāmāni diṭṭhā vā hoti anussavasutā vā: evamīsilā ... evamī vimuttā sā bhaginī ahosi iti piti. Sā tassā saddhañ - ca — pe — paññañ - ca anussaranti tathattāya cittam upasamharati. Evam - pi kho Anuruddhā bhikkhuniyā phāsuvihāro hoti. Idhānuruddhā bhikkhuni sunāti: itthannāmā bhikkhuni kālakatā, sā Bhagavatā byākata: tiṇṇam samyojanānam parikkhayā sotāpannā avinipātadhammā niyatā sambodhiparāyana

ti. Sā kho pan' assā bhaginī sāmāñ diṭṭhā vā hoti anussavasutā vā: evamīlā ... evam vimuttā sā bhaginī ahosi iti piti. Sā tassā saddhañ - ca — pe — paññañ - ca anussaranti tathattāya cittām upasamharati. Evam - pi kho Anuruddhā bhikkhuniyā phāsuvihāro hoti.

Idhānuruddhā upāsako sunāti: itthannāmo upāsako kālakato, so Bhagavatā byākato: pañcannām orambhāgiyānam samyojanānām parikkhayā opapātiko tatthaparinibbāyi anāvattidhammo tasmā lokā ti. So kho pan' assa āyasmā sāmāñ diṭṭho vā hoti anussavasuto vā: evamīlo so āyasmā ahosi iti pi, evamīdhammo — pe — evampañño — evamivihāri — evam vimutto so āyasmā ahosi iti piti. So tassa saddhañ - ca — pe — paññañ - ca anussaranto tathattāya cittām upasamharati. Evam - pi kho Anuruddhā upāsakassa phāsuvihāro hoti. Idhānuruddhā upāsako sunāti: itthannāmo upāsako kālakato, so Bhagavatā byākato: tiñnam samyojanānām parikkhayā rāgadosamohānam tanuttā sakadāgāmī, sakid - eva imam lokam āgantvā dukkhass' antam karissatiti. So kho pan' assa āyasmā sāmāñ diṭṭho vā hoti anussavasuto vā: evamīlo ... evam vimutto so āyasmā ahosi iti piti. So tassa saddhañ - ca — pe — paññañ - ca anussaranto tathattāya cittām upasamharati. Evam - pi kho Anuruddhā upāsakassa phāsuvihāro hoti. Idhānuruddhā upāsako sunāti: itthannāmo upāsako kālakato, so Bhagavatā byākato: tiñnam samyojanānām parikkhayā sotāpanno avinipātadhammo niyato sambodhiparāyano ti. So kho pan' assa āyasmā sāmāñ diṭṭho vā hoti anussavasuto vā: evamīlo ... evam vimutto so āyasmā ahosi iti piti. So tassa saddhañ - ca — pe — paññañ - ca anussaranto tathattāya cittām upasamharati. Evam - pi kho Anuruddhā upāsakassa phāsuvihāro hoti.

Idhānuruddhā upāsikā sunāti: itthannāmā upāsikā kālakatā, sā Bhagavatā byākatā: pañcannām orambhāgiyānam samyojanānām parikkhayā opapātikā tatthaparinibbāyini anāvattidhammā tasmā lokā ti. Sā kho pan' assā bhaginī sāmāñ diṭṭhā vā hoti anussavasutā vā: evamīlā sā bhaginī ahosi iti pi, evamīdhammā — pe — evampaññā — evamivihārinī

— evam vimuttā sā bhaginī ahosi iti piti. Sā tassā saddhañ - ca — pe — paññañ - ca anussarantī tathattāya cittam upasamharati. Evam - pi kho Anuruddhā upāsikāya phāsu-vihāro hoti. Idhānuruddhā upāsikā suṇāti: itthannāmā upāsikā kālakatā, sā Bhagavatā byākatā: tiṇṇam samyojanānam parikkhayā rāgadosamohānam tanuttā sakadāgāminī, sakideva imam lokam āgantvā dukkhass' antam karissatiti. Sā kho pan' assā bhaginī sāmām diṭṭhā vā hoti anussavasutā vā: evamīlā ... evam vimuttā sā bhaginī ahosi iti piti. Sā tassā saddhañ - ca — pe — paññañ - ca anussarantī tathattāya cittam upasamharati. Evam - pi kho Anuruddhā upāsikāya phāsu-vihāro hoti. Idhānuruddhā upāsikā suṇāti: itthannāmā upāsikā kālakatā, sā Bhagavatā byākatā: tiṇṇam samyojanānam parikkhayā sotāpannā avinipātadhammā niyatā sambodhiparāyanā ti. Sā kho pan' assā bhaginī sāmām diṭṭhā vā hoti anussavasutā vā: evamīlā sā bhaginī ahosi iti pi, evamīndhammā sā bhaginī ahosi iti pi, evamīpaññā sā bhaginī ahosi iti pi, evamīvihārinī sā bhaginī ahosi iti pi, evam vimuttā sā bhaginī ahosi iti piti. Sā tassā saddhañ - ca silañ - ca sutañ - ca cāgañ - ca paññañ - ca anussarantī tathattāya cittam upasamharati. Evam - pi kho Anuruddhā upāsikāya phāsu-vihāro hoti.

Itī kho Anuruddhā Tathāgato na janakuhanattham na janalapanattham na lābhasakkārasilokānisamīsattham, na: iti mām janō jānātūti sāvake abbhatīte kālakate upapattisu byākaroti: asu amutra upapanno, asu amutra upapanno ti. Santi ca kho Anuruddhā kulaputtā saddhā uṭāravedā uṭārapāmujjā, te tam sutvā tathattāya cittam upasamharanti. Tesan - tam Anuruddhā hoti digharattam hitāya sukhāyāti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamano āyasmā Anuruddho Bhagavato bhāsitam abhinanditi.

NAŁAKAŁĀNASUTTANTĀM ATTHAMĀM.

69.

Evam me sutam. Ekam samayañ Bhagavā Rājagahe viharati Vēluvane Kalandakanivāpe. Tena kho pana samayena Gulissāni nāma bhikkhu āraññako padarasamācāro saṅghamajjhe osaño hoti kenacid-eva karanīyena. Tatra kho āyasmā Sāriputto Gulissāni bhikkhum ārabbha bhikkhū amantesi:

Āraññaken' āvuso bhikkhunā saṅghagatena sanghe viharantena sabrahmacārisu sagāravena bhavitabbam sappatisseña. Sace āvuso āraññako bhikkhu saṅghagato sanghe viharanto sabrahmacārisu agāravo hoti appatisso tassa bhavanti vattāro: kim-pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassāraññe serivihārena yo ayam-āyasmā sabrahmacārisu agāravo appatisso ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā saṅghagatena sanghe viharantena sabrahmacārisu sagāravena bhavitabbam sappatisseña.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā saṅghagatena sanghe viharantena āsanakusalena bhavitabbam: iti there ca bhikkhū nānupakbajja nisidissāmi nave ca bhikkhū na āsanena paṭibāhissāmiti. Sace āvuso āraññako bhikkhu saṅghagato sanghe viharanto na āsanakusalo hoti tassa bhavanti vattāro: kim-pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassāraññe serivihārena yo ayam-āyasmā abhisamācārikam-pi dhammam na jānāti ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā saṅghagatena sanghe viharantena āsanakusalena bhavitabbam.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā s. s. viharantena nātikālena gāmo pavisitabbo na divā paṭikkamitabbam. Sace āvuso āraññako bhikkhu s. s. viharanto atikālena gāmam pavisati divā paṭikkamati tassa bhavanti vattāro: kim-pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassāraññe serivihārena yo ayam-āyasmā atikālena gāmam pavisati divā paṭikkamati ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā s. s. viharantena nātikālena gāmo pavisitabbo na divā paṭikkamitabbam.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā s. s. viharantena na pure-

bhattam pacchābhattam kulesu cārittam āpajjitabbam. Sace āvuso āraññako bhikkhu s. s. viharanto purebhuttam pacchābhuttam kulesu cārittam āpajjati tassa bhavanti vattāro: ayam nūn' imass' āyasmato āraññakassa ekassāraññe serivihārena viharato vikālacariyā bahulikatā, tam-enam saṅghagatam - pi samudācarati ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā s. s. viharantena na purebhuttam pacchābhuttam kulesu cārittam āpajjitabbam.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā s. s. viharantena anuddhatena bhavitabbam acapalena. Sace āvuso āraññako bhikkhu s. s. viharanto uddhato hoti capalo tassa bhavanti vattāro: idam nūn' imass' āyasmato āraññakassa ekassāraññe serivihārena viharato uddhaccam cāpalyam bahulikataṁ, tam-enam saṅghagatam - pi samudācarati ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā s. s. viharantena anuddhatena bhavitabbam acapalena.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā s. s. viharantena amukharena bhavitabbam avikinnavācena. Sace āvuso āraññako bhikkhu s. s. viharanto mukharo hoti vikinnavāco tassa bhavanti vattāro: kim - pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassāraññe serivihārena yo ayam - āyasmā mukharo vikinnavāco ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā s. s. viharantena amukharena bhavitabbam avikinnavācena.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena suvacena bhavitabbam kalyāṇamittena. Sace āvuso āraññako bhikkhu saṅghagato saṅghe viharanto dubbaco hoti pāpamitto tassa bhavanti vattāro: kim - pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassāraññe serivihārena yo ayam - āyasmā dubbaco pāpamitto ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā saṅghagatena saṅghe viharantena suvacena bhavitabbam kalyāṇamittena.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā indriyesu guttadvārena bhavitatabbam. Sace āvuso āraññako bhikkhu indriyesu aguttadvāro hoti tassa bhavanti vattāro: kim - pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassāraññe serivihārena yo ayam-

āyasmā indriyesu aguttadvāro ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā indriyesu guttadvārena bhavitabbam.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā bhojane mattaññunā bhavitabbam. Sace āvuso āraññako bhikkhu bhojane amattaññū hoti tassa bhavanti vattāro: kim - pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassāraññe serivihārena yo ayam - āyasmā bhojane amattaññū ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā bhojane mattaññunā bhavitabbam.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā jāgariyam anuyuttena bhavitabbam. Sace āvuso āraññako bhikkhu jāgariyam ananuyutto hoti tassa bhavanti vattāro: kim - pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassāraññe serivihārena yo ayam - āyasmā jāgariyam ananuyutto ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā jāgariyam anuyuttena bhavitabbam.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā āraddhaviriyena bhavitabbam. Sace āvuso āraññako bhikkhu kusīto hoti tassa bhavanti vattāro: kim - pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassāraññe serivihārena yo ayam - āyasmā kusīto ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā āraddhaviriyena bhavitabbam.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā upatṭhitasatinā bhavitabbam. Sace āvuso āraññako bhikkhu muṭṭhassati hoti tassa bhavanti vattāro: kim - pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassāraññe serivihārena yo ayam - āyasmā muṭṭhassati ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā upatṭhitasatinā bhavitabbam.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā samāhitena bhavitabbam. Sace āvuso āraññako bhikkhu asamāhito hoti tassa bhavanti vattāro: kim - pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassāraññe serivihārena yo ayam - āyasmā asamāhito ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā samāhitena bhavitabbam.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā paññāvatā bhavitabbam. Sace āvuso āraññako bhikkhu dappañño hoti tassa bhavanti

vattāro: kim - pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassāraññe serivihārena yo ayam - āyasmā duppañño ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā paññāvata bhavitabbam.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā abhidhamme abhivinaye yogo karaṇīyo. Sant' āvuso āraññakam bhikkhum abhidhamme abhivinaye pañham pucchitāro. Sace āvuso āraññako bhikkhu abhidhamme abhivinaye pañham puṭṭho na sampāyati tassa bhavanti vattāro: kim - pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassāraññe serivihārena yo ayam - āyasmā abhidhamme abhivinaye pañham putṭho na sampāyati ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā abhidhamme abhivinaye yogo karaṇīyo.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā tattha yogo karaṇīyo. Sant' āvuso āraññakam bhikkhum ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā tattha pañham pucchitāro. Sace āvuso āraññako bhikkhu ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā tattha pañham putṭho na sampāyati tassa bhavanti vattāro: kim - pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassāraññe serivihārena yo ayam - āyasmā ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā tattha pañham putṭho na sampāyati ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā tattha yogo karaṇīyo.

Āraññaken' āvuso bhikkhunā uttarimanussadhamme yogo karaṇīyo. Sant' āvuso āraññakam bhikkhum uttarimanussadhamme pañham pucchitāro. Sace āvuso āraññako bhikkhu uttarimanussadhamme pañham putṭho na sampāyati tassa bhavanti vattāro: kim - pan' imass' āyasmato āraññakassa ekassāraññe serivihārena yo ayam - āyasmā yassa p' atthāya pabbajito tam p' attham na jānāti ti 'ssa bhavanti vattāro, tasmā āraññakena bhikkhunā uttarimanussadhamme yogo karaṇīyo ti.

Evam vutte āyasmā Mahāmoggallāno āyasmantam Sāriputtam etad - avoca: Āraññaken' eva nu kho āvuso Sāriputta bhikkhunā ime dhammā samādāya vattitabbā udāhu

gāmantavihārinā piti. — Āraññakenāpi kho āvuso Moggal-lāna bhikkhunā ime dhammā samādāya vattitabbā, pag-eva gāmantavihārinā ti.

GULISSĀNISUTTANTAM NAVAMAM.

70.

Evam-me sutam. Ekaṁ samayam Bhagavā Kāsisu cārikam carati mahatā bhikkhusaṅghena saddhim. Tatra kho Bhagavā bhikkhū āmantesi: Ahaṁ kho bhikkhave aññatr' eva rattibhojanā bhuñjāmi, aññatra kho panāhain bhikkhave rattibhojanā bhuñjamāno appābādhatañ-ca sañ-jānāmi appātañkatañ-ca lahuṭṭhānañ-ca balañ-ca phāsu-vihārañ-ca. Etha tumhe pi bhikkhave aññatr' eva rattibhojanā bhuñjatha, aññatra kho pana bhikkhave tumhe pi rattibhojanā bhuñjamāna appābādhatañ-ca sañjānissatha appātañkatañ-ca lahuṭṭhānañ-ca balañ-ca phāsuvihārañ-cāti. Evam-bhante ti kho te bhikkhū Bhagavato paccassosum. Atha kho Bhagavā Kāsisu anupubbēna cārikam carāmāno yena Kitāgiri nāma Kāsinām nigamo tad-avasari. Tatra sudam Bhagavā Kitāgirismiṁ viharati Kāsinām nigame. Tena kho pana samayena Assaji-Punabbasukā nāma bhikkhū Kitāgirismiṁ āvāsikā honti. Atha kho sambahulā bhikkhū yena Assaji-Punabbasukā bhikkhū ten' upasañkamimśu, upasañkamitvā Assaji-Punabbasuke bhikkhū etad-avocūm: Bhagavā kho āvuso aññatr' eva rattibhojanā bhuñjati bhikkhu-saṅgo ca, aññatra kho pan' āvuso rattibhojanā bhuñjamāna appābādhatañ-ca sañjānanti appātañkatañ-ca lahuṭṭhānañ-ca balañ-ca phāsuvihārañ-ca; etha tumhe pi āvuso aññatr' eva rattibhojanā bhuñjatha, aññatra kho pan' āvuso tumhe pi rattibhojanā bhuñjamāna appābādhatañ-ca sañjānissatha appātañkatañ-ca lahuṭṭhānañ-ca balañ-ca phāsuvihārañ-

cāti. Evam vutte Assaji-Punabbasukā bhikkhū te bhikkhū etad - avocum: Mayam kho āvuso sāyañ - c' eva bhuñjāma pāto ca divā ca vikāle, te mayam sāyañ - c' eva bhuñjamāna pāto ca divā ca vikāle appābādhatañ - ca sañjānāma appātaikatañ - ca lahuṭṭhānañ - ca balañ - ca phāsuvihārañ - ca, te mayam kiñ sandiṭṭhikam hitvā kālikam anudhāvissāma, sāyañ - c' eva mayam bhuñjissāma pāto ca divā ca vikāle ti.

Yato kho te bhikkhū nāsakkhiinsu Assaji-Punabbasuke bhikkhū saññāpetum atha yena Bhagavā ten' upasaṅkamīnsu, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidim̄su. Ekamantam nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantam etad - avocum: Idha mayam bhante yena Assaji-Punabbasukā bhikkhū ten' upasaṅkamimha, upasaṅkamitvā Assaji-Punabbasuke bhikkhū etad avocumha: Bhagavā kho āvuso aññatr' eva rattibhojanā bhuñjati — pe — phāsuvihārañ - cāti. Evam vutte bhante Assaji-Punabbasukā bhikkhū amhe etad - avocum: Mayam kho āvuso — pe — divā ca vikāle ti. Yato kho mayam bhante nāsakkhimha Assaji-Punabbasuke bhikkhū saññāpetum atha mayam etam - attham Bhagavato ārocemāti. Atha kho Bhagavā aññataram bhikkhūm āmantesi: Ehi tvam bhikkhu mama vacanena Assaji-Punabbasuke bhikkhū āmantehi: satthāyasmante āmantetiti. Evam - bhante ti kho so bhikkhu Bhagavato paṭissutvā yena Assaji-Punabbasukā bhikkhū ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Assaji-Punabbasuke bhikkhū etad - avoca: Satthāyasmante āmantetiti. Evam - āvuso ti kho Assaji-Punabbasukā bhikkhū tassa bhikkhuno paṭissutvā yena Bhagavā ten' upasaṅkamīnsu, upasaṅkamitvā Bhagavantam abhivādetvā ekamantam nisidim̄su. Ekamantam nisinne kho Assaji-Punabbasuke bhikkhū Bhagavā etad - avoca: Saccam kira bhikkhave sambahulā bhikkhū tumhe upasaṅkamitvā etad - avocum: Bhagavā kho āvuso aññatr' eva rattibhojanā bhuñjati bhikkhusaṅgho ca, aññatra kho pan' āvuso rattibhojanā bhuñjamāna appābādhatañ - ca sañjānanti appātaikatañ - ca lahuṭṭhānañ - ca balañ - ca phāsuvihārañ - ca; etha tumhe pi āvuso aññatra rattibhojanā bhuñjatha, aññatra kho pan' āvuso tumhe pi rattibhojanā bhuñ-

jamānā appābādhatañ - ca sañjānissatha appātañkatañ - ca lahuñthānañ - ca balañ - ca phāsuvihārañ - cāti. Evam vutte kira bhikkhave tumhe te bhikkhū evam avacuttha: Mayam kho āvuso sāyañ - c' eva bhuñjamāna pāto ca divā ca vikāle, te mayam sāyañ - c' eva bhuñjamāna pāto ca divā ca vikāle appābādhatañ - ca sañjānāma appātañkatañ - ca lahuñthānañ - ca balañ - ca phāsuvihārañ - ca, te mayam kim sandītthikam hitvā kālikam anudhāvissāma, sāyañ - c' eva mayam bhuñjissāma pāto ca divā ca vikāle ti. — Evam - bhante.

Kin - nu me tumhe bhikkhave evam dhammam desitam ājānātha: Yam kiñcayaṁ purisapuggalo pañcasāñvedeti sukham vā dukkham vā adukkhamasukham vā, tassa akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivadḍhantiti. — No h' etam bhante. — Nanu me tumhe bhikkhave evam dhammam desitam ājānātha: Idh' ekaccassa evarūpam sukham vedanam vediyato akusalā dhammā abhivadḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, idha pan' ekaccassa evarūpam sukham vedanam vediyato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dbammā abhivadḍhanti; idh' ekaccassa evarūpam dukkham vedanam vediyato akusalā dhammā abhivadḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, idha pan' ekaccassa evarūpam dukkham vedanam vediyato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivadḍhanti; idh' ekaccassa evarūpam adukkhamasukham vedanam vediyato akusalā dhammā abhivadḍhanti kusalā dhammā parihāyanti, idha pan' ekaccassa evarūpam adukkhamasukham vedanam vediyato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivadḍhantiti. — Evam - bhante.

Sādhu bhikkhave. Mayā o' etam bhikkhave aññatam abhavissa adiññham aviditam asacchikatañ aphassitañ paññāya: idh' ekaccassa evarūpam sukham vedanam vediyato akusalā dhammā abhivadḍhanti kusalā dhammā parihāyantiti, evam aham ajānanto: evarūpam sukham vedanam pajahathāti vadeyyañ, api nu me etam bhikkhave patirūpam abhavissati. — No h' etam bhante. — Yasmā ca kho etam bhikkhave mayā ñātam diññham viditam sacchikatañ phassitañ paññāya: idh' ekaccassa evarūpam sukham vedanam vediyato akusalā

dhammā abhivaddhanti kusalā dhammā parihāyantīti, tasmā 'ham: evarūpam sukham vedanām pajahathāti vadāmi. Mayā c' etam bhikkhave aññātam abhavissa adittham aviditam asacchikataṁ aphassitam paññāya: idh' ekaccassa evarūpam sukham vedanām vediyato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaddhantīti, evam - aham ajānanto: evarūpam sukham vedanām upasampajja viharathāti vadeyyām, api nu me etam bhikkhave patirūpam abhavissāti. — No h' etam bhante. — Yasmā ca kho etam bhikkhave mayā nātām dittham viditam sacchikataṁ phassitam paññāya: idh' ekaccassa evarūpam sukham vedanām vediyato akusalā dhammā parihāyanti kusalā dhammā abhivaddhantīti, tasmā 'ham: evarūpam sukham vedanām upasampajja viharathāti vadāmi.

Mayā c' etam bhikkhave aññātam abhavissa adittham aviditam asacchikataṁ aphassitam paññāya: idh' ekaccassa evarūpam dukkham vedanām — pe — evarūpam adukkhama-sukham vedanām vediyato akusalā dhammā abhivaddhanti kusalā dhammā parihāyantīti, evam - aham ajānanto: evarūpam adukkhamasukham vedanām pajahathāti vadeyyām, api nu me etam bhikkhave patirūpam abhavissāti. — No h' etam bhante. — Yasmā ca kho etam bhikkhave mayā nātām dittham viditam sacchikataṁ phassitam paññāya: idh' ekaccassa evarūpam adukkhamasukham vedanām vediyato akusalā dhammā abhivaḍḍhanti kusalā dhammā parihāyantīti, tasmā 'ham: evarūpam adukkhamasukham vedanām pajahathāti vadāmi. Mayā c' etam bhikkhave aññātam abhavissa adittham aviditam asacchikataṁ aphassitam paññāya: idh' ekaccassa evarūpam adukkhamasukham vedanām vediyato akusalā dhammā parihāyantīti, evam - aham ajānanto: evarūpam adukkhamasukham vedanām upasampajja viharathāti vadeyyām, api nu me etam bhikkhave patirūpam abhavissāti. — No h' etam bhante. — Yasmā ca kho etam bhikkhave mayā nātām dittham viditam sacchikataṁ phassitam paññāya: idh' ekaccassa evarūpam adukkhamasukham vedanām vediyato akusalā dhammā parihāyantīti, tasmā 'ham: eva-

rūpam adukkhamasukhaṁ vedanāṁ upasampajja viharathāti vadāmi.

Nāham bhikkhave sabbesam̄ yeva bhikkhūnam̄ appamādena karaṇiyān - ti vadāmi; na panāham bhikkhave sabbesam̄ yeva bhikkhūnam̄ na appamādena karaṇiyān - ti vadāmi. Ye te bhikkhave bhikkhū arahanto khīnāsavā vusitavanto katakaraṇiyā ohitabhārā anuppattasadatthā parikkhīnabhava-samyojanā samma - d - aññā vimuttā, tathārūpānāham bhikkhave bhikkhūnam̄ na appamādena karaṇiyān - ti vadāmi; tam̄ kissa hetu: katan - tesam̄ appamādena, abhabba te pamajjituṁ. Ye ca kho te bhikkhave bhikkhū sekhā appattamānasā anuttaram̄ yogakkhemam̄ patthayamānā viharanti, tathārūpānāham bhikkhave bhikkhūnam̄ appamādena karaṇiyān - ti vadāmi, tam̄ kissa hetu: app - eva nām' ime āyasmanto anulomikāni senāsanāni paṭisevamānā kalyāṇamitte bhajamānā indriyāni samannānayamānā yass' atthāya kula-puttā samma - d - eva agārasmā anagāriyām pabbajanti tad-anuttaram̄ brahmacariyapariyosānam diṭṭhe va dhamme sayām abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyun - ti, imām̄ kho aham bhikkhave imesam̄ bhikkhūnam̄ appamāda-phalām sampassamāno appamādena karaṇiyān - ti vadāmi.

Satt' ime bhikkhave puggalā santo saṁvijjamānā lokasmīm, katame satta: ubhatobhāgavimutto paññāvimutto kāya-sakkhī diṭṭhippatto saddhāvimutto dhammānusārī saddhānusārī.

Katamo ca bhikkhave puggalo ubhatobhāgavimutto: Idha bhikkhave ekacco puggalo ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā te kāyena phassitvā viharati, paññāya c' assa disvā āsavā parikkhīnā honti. Ayam vuccati bhikkhave puggalo ubhatobhāgavimutto. Imassa kho aham bhikkhave bhikkhuno na appamādena karaṇiyān - ti vadāmi, tam̄ kissa hetu: katan - tassa appamādena, abhabbo sopamajjituṁ.

Katamo ca bhikkhave puggalo paññāvimutto: Idha bhikkhave ekacco puggalo ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā te na kāyena phassitvā viharati, paññāya c' assa disvā āsavā parikkhīnā honti. Ayam vuccati bhikkhave

puggalo paññāvimutto. Imassa pi kho aham bhikkhave bhikkhuno na appamādena karaṇīyan - ti vadāmi, tam kissa hetu: katan - tassa appamādena, abhabbo so pamajjituñ.

Katamo ca bhikkhave puggalo kāyasakkhi: Idha bhikkhave ekacco puggalo ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā te kāyena phassitvā viharati, paññāya c' assa disvā ekacce āsavā parikkhiñā honti. Ayam vuccati bhikkhave puggalo kāyasakkhi. Imassa kho aham bhikkhave bhikkhuno appamādena karaṇīyan - ti vadāmi, tam kissa hetu: app - eva nāma ayam - āyasmā anulomikāni senāsanāni paṭisevamāno kalyāṇamitte bhajamāno indriyāni samannānayamāno yass' atthāya kulaputtā samma - d - eva agārasmā anagāriyam pabbajanti tad - anuttaram brahmacariyapariyosānam ditthe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyāti, imam kho aham bhikkhave imassa bhikkhuno appamādaphalam sampassamāno appamādena karaṇīyan - ti vadāmi.

Katamo ca bhikkhave puggalo ditthippatto: Idha bhikkhave ekacco puggalo ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā te na kāyena phassitvā viharati, paññāya c' assa disvā ekacce āsavā parikkhiñā honti, Tathāgatappaveditā c' assa dhammā paññāya voditthā honti vocaritā. Ayam vuccati bhikkhave puggalo ditthippatto. Imassa pi kho aham bhikkhave bhikkhuno appamādena karaṇīyan - ti vadāmi, tam kissa hetu: app - eva nāma ayam - āyasmā anulomikāni senāsanāni paṭisevamāno — pe — upasampajja vihareyyāti, imam kho aham bhikkhave imassa bhikkhuno appamādaphalam sampassamāno appamādena karaṇīyan - ti vadāmi.

Katamo ca bhikkhave puggalo saddhāvimutto: Idha bhikkhave ekacco puggalo ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā te na kāyena phassitvā viharati, paññāya c' assa disvā ekacce āsavā parikkhiñā honti, Tathāgate c' assa saddhā nivitthā hoti mūlajātā patitthitā. Ayam vuccati bhikkhave puggalo saddhāvimutto. Imassa pi kho aham bhikkhave bhikkhuno appamādena karaṇīyan - ti vadāmi, tam kissa hetu: app - eva nāma ayam - āyasmā anulomikāni

senāsanāni paṭisevamāno — pe — upasampajja vihareyyāti, imām kho aham bhikkhave imassa bhikkhuno appamāda-phalam sampassamāno appamādena karaṇīyan - ti vadāmi.

Katamo ca bhikkhave puggalo dhammadūsārī: Idha bhikkhave ekacco puggalo ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā te na kāyena phassitvā viharati, paññāya c' assa disvā āsavā aparikkhiṇā honti, Tathāgatappaveditā c' assa dhammā paññāya mattaso nijjhānam khamanti, api c' assa ime dhammā honti seyyathidam saddhindriyam viriyindriyam satindriyam samādhindriyam paññindriyam. Ayām vuccati bhikkhave puggalo dhammadūsārī. Imassa pi kho aham bhikkhave bhikkhuno appamādena karaṇīyan - ti vadāmi, tam kissa hetu: app - eva nāma ayam - āyasmā anulomikāni senāsanāni paṭisevamāno — pe — upasampajja vihareyyāti, imām kho aham bhikkhave imassa bhikkhuno appamādaphalam sampassamāno appamādena karaṇīyan - ti vadāmi.

Katamo ca bhikkhave puggalo saddhānusārī: Idha bhikkhave ekacco puggalo ye te santā vimokhā atikkamma rūpe āruppā te na kāyena phassitvā viharati, paññāya c' assa disvā āsavā aparikkhiṇā honti, Tathāgate c' assa saddhā-mattam hoti pemamattam, api c' assa ime dhammā honti seyyathidam saddhindriyam viriyindriyam satindriyam samādhindriyam paññindriyam. Ayām vuccati bhikkhave puggalo saddhānusārī. Imassa pi kho aham bhikkhave bhikkhuno appamādena karaṇīyan - ti vadāmi, tam kissa hetu: app - eva nāma ayam - āyasmā anulomikāni senāsanāni paṭisevamāno kalyāṇamitte bhajamāno indriyāni samannānayamāno yass' athāya kulaputtā samma - d - eva agārasmā anagāriyam pabbajanti tad - anuttaram brahmacariyapariyosānam ditthe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyāti, imām kho aham bhikkhave imassa bhikkhuno appamādaphalam sampassamāno appamādena karaṇīyan - ti vadāmi.

Nāham bhikkhave ādiken'^{ayone} eva aññārādhanam vadāmi, api ca bhikkhave anupubbasakiññā anupubbakiriya anupubba-

altruist?
he works?

paṭipadā aññārādhanā hoti. Kathañ - ca bhikkhave anupubbasaki khā anupubbakiriyā anupubbapaṭipadā aññārādhanā hoti: Idha bhikkhave saddhājāto upasaṅkamati, upasaṅkamanto payirupāsati, payirupāsanto sotām odahati, ohitasoto dhammām suṇāti, sutvā dhammām dbāreti, dhatānam dhammānam atthām upaparikkhati, atthām upaparikkhato dhammā nijjhānam khamanti, dhammanijjhānakhantiyā sati chando jāyati, chandajāto ussahati, ussahitvā tuleti, tulayitvā padahati, pahitatto samāno kāyena c' eva paramām saccām sacchikaroti paññāya ca nam ativijjha passati. Sā pi nāma bhikkhave saddhā nāhosī, tam - pi nāma bhikkhave upasaṅkamanām nāhosī, sā pi nāma bhikkhave payirupāsanā nāhosī, tam - pi nāma bhikkhave sotāvadhānam nāhosī, tam - pi nāma bhikkhave dhammasavanām nāhosī, sā pi nāma bhikkhave dhamma-dhāraṇā nāhosī, sā pi nāma bhikkhave atthūpaparikkhā nāhosī, sā pi nāma bhikkhave dhammanijjhānakhanti nāhosī, so pi nāma bhikkhave chando nāhosī, so pi nāma bhikkhave ussāho nāhosī, sā pi nāma bhikkhave tulanā nāhosī, tam - pi nāma bhikkhave padhānam nāhosī. Vippatipannā 'ttha bhikkhave, micchāpatipannā 'ttha bhikkhave. Kiva dūre v'ime bhikkhave moghapurisā apakkantā imasmā dhamma-vinayā.

Atthi bhikkhave catuppadaṁ veyyākaraṇām yass' uddiṭṭhassa viññū puriso nacirass' eva paññāy' atthām ājāneyya. Uddisissāmi vo bhikkhave, ājānissatha mētan - ti. — Ke ca mayām bhante ke ca dhammassa aññātāro ti. — Yo pi so bhikkhave satthā āmisagaru āmisadāyādo āmisehi saṁsaṭṭho viharati, tassa p' ayam evarūpi pañopanavidhā na upeti: evañ - ca no assa atha nam kareyyāma, na ca no ev' assa na nam kareyyāmāti; kim - pana bhikkhave yaṁ Tathāgato sabbaso āmisehi visamsattho viharati. Saddhassa bhikkhave sāvakassa satthu sāsane pariyoḡāya vattato ayam - anudhammo hoti: satthā Bhagavā, sāvako 'ham - asmi; jānāti Bhagavā, nāham jānāmīti. Saddhassa bhikkhave sāvakassa satthu sāsane pariyoḡāya vattato rumhaniyām satthu sāsanām hoti ojavantam. Saddhassa bhikkhave sāvakassa satthu sāsane

pariyogāya vattato ayam - anudhammo hoti: kāmamītaco ca
nahāru ca atṭhī ca avasissatu, sarire upasussatu māṁsa-
lohitān, yan - tam purisatthāmena purisaviriyena purisaparakka-
mena patabbamītacca na tam apāpuṇitvā viriyassa santhānam
bhavissatiti. Saddhassa bhikkhave sāvakassa satthu sāsane
pariyogāya vattato dvinnamītacca phalānamītacca aññataramītacca phalam
pāṭikāñkham: diṭṭhe va dhamme aññā, sati vā upādisese
anāgāmitā ti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato
bhāsitam abhinandun - ti.

KŪTĀGIRISUTTANTAM DASAMAM.

BHIKKHVUVAGGO DUTIYO.

71.

Evam - me sutam. Ekam samayaṁ Bhagavā Vesāliyam
viharati Mahāvane Kūṭāgarasālāyaṁ. Tena kho pana samayena
Vacchagotto paribbājako Ekapuṇḍarīke paribbājakārāme paṭi-
vasati. Atha kho Bhagavā pubbanhasamayaṁ nivāsetvā patta-
civaram ādāya Vesālim piṇḍāya pāvisi. Atha kho Bhagavato etad-
ahosi: Atippago kho tāva Vesāliyam piṇḍāya caritum, yan-
nūnāham yena Ekapuṇḍarīko paribbājakārāmo yena Vacchagotto
paribbājako ten' upasaṅkameyyan - ti. Atha kho Bhagavā yena Ekapuṇḍarīko paribbājakārāmo yena Vacchagotto
paribbājako ten' upasaṅkami. Addasā kho Vacchagotto
paribbājako Bhagvantam dūrato va āgacchantam, disvāna
Bhagvantam etad - avoca: Etu kho bhante Bhagavā, sā-
gatamītacca bhante Bhagavato, cirassamītacca bhante Bhagavā
imam pariyāyam - akāsi yadidam idh' āgamanāya, nisidatu
bhante Bhagavā, idam - āsanam paññattan - ti. Nisidi Bhagavā
paññatte āsane, Vacchagotto pi kho paribbājako añña-

taram nīcam āsanam gahetvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho Vacchagotto paribbājako Bhagavantam etadavoca:

Sutam mētam bhante: samaṇo Gotamo sabbaññū sabbadassāvī, aparisesam nānadassanam paṭijānāti: carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitam nānadassanam paccupaṭṭhitanti. Ye te bhante evam-āhaṁsu: samaṇo Gotamo sabbaññū sabbadassāvī, aparisesam nānadassanam paṭijānāti: carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitam nānadassanam paccupaṭṭhitanti, kacci te bhante Bhagavato vuttavādino na ca Bhagavantam abhūtena abbhācikkhanti dhammassa cānudhammam byākaronti, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayham thānam āgacchatiti. — Ye te Vaccha evam-āhaṁsu: samaṇo Gotamo sabbaññū sabbadassāvī, aparisesam nānadassanam paṭijānāti: carato ca me tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitaṁ nānadassanam paccupaṭṭhitanti, na me te vuttavādino, abbhācikkhanti ca pana man-te asatā abhūtenāti.

Kathaṁ byākaramānā pana mayam bhante vuttavādino c' eva Bhagavato assāma na ca Bhagavantam abhūtena abbhācikkheyāma dhammassa cānudhammam byākareyyāma, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayham thānam āgaccheyyāti. — Tevijo samaṇo Gotamo ti kho Vaccha byākaramāno vuttavādi c' eva me assa na ca maiṁ abhūtena abbhācikkheyā dhammassa cānudhammam byākareyya, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayham thānam āgaccheyya. Aham hi Vaccha yāvad-e ākaṅkhāmi anekavihitam pubbenivāsam anussarāmi, seyyathidam ekam-pi jātim dve pi jātiyo — pe — iti sākāram sauddesam anekavihitam pubbenivāsam anussarāmi. Aham hi Vaccha yāvad-e ākaṅkhāmi dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passāmi cavamāne upapajjamāne, hīne pañite suvaṇṇe dubbanne sugate duggate — pe — yathākammūpage satte pajānāmi. Aham hi Vaccha āsavānam khayā anāsavām cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭhe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharāmi. Tevijo samaṇo Gotamo

ti kho Vaccha byākaramāno vuttavādī c' eva me assa na ca mañ abhūtena abbhācikkheyya dhammassa cānudhammām byākareyya, na ca koci sahadhammiko vādānuvādo gārayhaṁ thānam āgaccheyyāti.

Evaṁ vutte Vacchagotto paribbājako Bhagavantam etad-avoca: Atthi nu kho bho Gotama koci gihī gihisamyojanam appahāya kāyassa bhedā dukkhass' antamkarō ti. — Na - tthi kho Vaccha koci gihī gihisamyojanam appahāya kāyassa bhedā dukkhass' antamkarō ti. — Atthi pana bho Gotama koci gihī gihisamyojanam appahāya kāyassa bhedā saggūpago ti. — Na kho Vaccha ekam yeva satam na dve satāni na tīpi satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyo va ye gihī gihisamyojanam appahāya kāyassa bhedā saggūpagā ti. — Atthi nu kho bho Gotama koci ājivako kāyassa bhedā dukkhass' antamkarō ti. — Na - tthi kho Vaccha koci ājivako kāyassa bhedā dukkhass' antamkarō ti. — Atthi pana bho Gotama koci ājivako kāyassa bhedā saggūpago ti. — Ito kho so Vaccha ekanavuto kappo yamahām anussarāmi, nābhijānāmi kañci ājivakam saggūpagam aññatra ekena, so p' āsi kammapādī kiriyavādī ti. — Evaṁ sante bho Gotama suññām adun-tithāyatanaṁ antamaso saggūpagena piti. — Evaṁ sante Vaccha suññām aduntithāyatanaṁ antamaso saggūpagena piti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamano Vacchagotto paribbājako Bhagavato bhāsitam abinanditi.

TEVIJJA-VACCHAGOTTASUTTANTAM PATHAMAM.

72.

Evaṁ - me sutam. Ekaṁ samayam Bhagavā Sāvatthiyām viharati Jetavane Anāthapiṇḍikassa ārāme. Atha kho Vacchagotto paribbājako yena Bhagavā ten' upasaṅkami,

upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhim sammodi, sammodaniyam katham sārāṇiyam vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisino kho Vacchagotto paribbājako Bhagavantam etad - avoca:

Kin - nu kho bho Gotama: sassato loko, idam - eva saccam, mogham - aññan - ti evamdiṭṭhi bhavañ Gotamo ti. — Na kho aham Vaccha evamdiṭṭhi: sassato loko, idam - eva saccam, mogham - aññan - ti. — Kim pana bho Gotama: asassato loko, idam - eva saccam, mogham - aññan - ti evamdiṭṭhi bhavañ Gotamo ti. — Na kho aham Vaccha evamdiṭṭhi: asassato loko, idam - eva saccam, mogham - aññan - ti. — Kin - nu kho bho Gotama: antavā loko, idam - eva saccam, mogham - aññan - ti evamdiṭṭhi bhavañ Gotamo ti. — Na kho aham Vaccha evamdiṭṭhi: antavā loko, idam - eva saccam, mogham - aññan - ti. — Kim pana bho Gotama: anantavā loko, idam - eva saccam, mogham - aññan - ti evamdiṭṭhi bhavañ Gotamo ti. — Na kho aham Vaccha evamdiṭṭhi: anantavā loko, idam - eva saccam, mogham - aññan - ti. — Kin - nu kho bho Gotama: tam jivam tam sariram, idam - eva saccam, mogham - aññan - ti evamdiṭṭhi bhavañ Gotamo ti. — Na kho aham Vaccha evamdiṭṭhi: tam jivam tam sariram, idam - eva saccam, mogham - aññan - ti. — Kim pana bho Gotama: añnam jivam añnam sariram, idam - eva saccam, mogham - aññan - ti evamdiṭṭhi bhavañ Gotamo ti. — Na kho aham Vaccha evamdiṭṭhi: añnam jivam añnam sariram, idam - eva saccam, mogham - aññan - ti. — Kin - nu kho bho Gotama: hoti tathāgato param - marañā, idam - eva saccam, mogham - aññan - ti evamdiṭṭhi bhavañ Gotamo ti. — Na kho aham Vaccha evamdiṭṭhi: hoti tathāgato param - marañā, idam - eva saccam, mogham - aññan - ti. — Kim pana bho Gotama: na hoti tathāgato param - marañā, idam - eva saccam, mogham - aññan - ti evamdiṭṭhi bhavañ Gotamo ti. — Na kho aham Vaccha evamdiṭṭhi: na hoti tathāgato param - marañā, idam - eva saccam, mogham - aññan - ti. — Kin - nu kho bho Gotama: hoti ca na ca hoti tathāgato param - marañā, idam - eva saccam, mogham - aññan - ti evamdiṭṭhi bhavañ Gotamo

ti. — Na kho aham Vaccha evamditthi: hoti ca na ca hoti tathagato param-marañā, idam-eva saccam, mogham-aññan-ti. — Kim pana bho Gotama: n' eva hoti na na hoti tathagato param-marañā, idam-eva saccam, mogham-aññan-ti evamditthi bhavañ Gotamo ti. — Na kho aham Vaccha evamditthi: n' eva hoti na na hoti tathagato param-marañā, idam-eva saccam, mogham-aññan-ti.

Kin-nu kho bho Gotama: sassato loko, idam-eva saccam, mogham-aññan-ti evamditthi samaño Gotamo ti iti puñho samāno: na kho aham Vaccha evamditthi: sassato loko, idam-eva saccam, mogham-aññan-ti vadesi. Kim pana bho Gotama: asassato loko, idam-eva saccam, mogham-aññan-ti evamditthi samaño Gotamo ti iti puñho samāno: na kho aham Vaccha evamditthi: asassato loko, idam-eva saccam, mogham-aññan-ti vadesi — pe —. Kin-nu kho bho Gotama: hoti ca na ca hoti tathagato param-marañā, idam-eva saccam, mogham-aññan-ti evamditthi samaño Gotamo ti iti puñho samāno: na kho aham Vaccha evamditthi: hoti ca na ca hoti tathagato param-marañā, idam-eva saccam, mogham-aññan-ti vadesi. Kim pana bho Gotama: n' eva hoti na na hoti tathagato param-marañā, idam-eva saccam, mogham-aññan-ti evamditthi samaño Gotamo ti iti puñho samāno: na kho aham Vaccha evamditthi: n' eva hoti na na hoti tathagato param-marañā, idam-eva saccam, mogham-aññan-ti vadesi. Kim pana bhavañ Gotamo ādinavam sampassamāno evam imāni sabbaso ditthigatāni anupagato ti.

Sassato loko ti kho Vaccha ditthigatam-etañ ditthi-gahanam ditthikantaram ditthivisukam ditthivipphanditam ditthisamyojanam, sadukkham savighatam saupayasam saparilaham, na nibbidaya na viragaya na nirodhaya na upasamanya na abhiññaya na sambodhaya na nibbanaya samvattati. Asassato loko ti kho Vaccha — pe — antavā loko ti kho Vaccha — anantavā loko ti kho Vaccha — tam jivam tam sariran-ti kho Vaccha — aññam jivam aññam sariran-ti kho Vaccha — hoti tathagato param-marañā ti kho

Vaccha — na hoti tathāgato param - maranā ti kho Vaccha — hoti ca na ca hoti tathāgato param - maranā ti kho Vaccha — n' eva hoti na na hoti tathāgato param - maranā ti kho Vaccha diṭṭhigatam - etam diṭṭhigahanam diṭṭhikantāram diṭṭhivisūkām diṭṭhivipphanditam diṭṭhisamyojanam, sadukkhām savighātam saupāyāsam saparijāham, na nibbidāya na virāgāya na nirodhāya na upasamāya na abhiññāya na sambodhāya na nibbānāya samvattati. Imām kho aham Vaccha ādīnavam sampassamāno evam imāni sabbaso diṭṭhigatāni anupagato ti. — Atthi pana photo Gotamassa kiñci diṭṭhigatan - ti. — Diṭṭhigatan - ti kho Vaccha apanītam - etam Tathāgatassa. Diṭṭham h' etam Vaccha Tathāgatena: iti rūpam, iti rūpassa samudayo, iti rūpassa atthagamo; iti vedanā, iti ve-
danāya samudayo, iti vedanāya atthagamo; iti saññā, iti saññāya samudayo, iti saññāya atthagamo; iti sañkhārā, iti sañkhārānam samudayo, iti sañkhārānam atthagamo; iti viññānam, iti viññāpassa samudayo, iti viññāpassa atthagamo ti. Tasmā Tathāgato sabbamaññitānam sabbamathitānam sabba-ahimikāra-mamimikāra-mānānusayānam khayā virāgā ni-
rodhā cāgā paṭinissaggā anupādā vimutto ti vadāmiti.

Evam vimuttacitto pana bho Gotama bhikkhu kuhim upapajjatiti. — Upapajjatiti kho Vaccha na upeti. — Tena hi bho Gotama na upapajjatiti. — Na upapajjatiti kho Vaccha na upeti. — Tena hi bho Gotama upapajjati ca na ca upapajjatiti. — Upapajjati ca na ca upapajjatiti kho Vaccha na upeti. — Tena hi bho Gotama n' eva upapajjati na na upapajjatiti. — N' eva upapajjati na na upapajjatiti kho Vaccha na upeti.

Evam vimuttacitto pana bho Gotama bhikkhu kuhim upapajjatiti iti puṭṭho samāno: upapajjatiti kho Vaccha na upeti vadesi. Tena hi bho Gotama na upapajjatiti iti puṭṭho samāno: na upapajjatiti kho Vaccha na upeti vadesi. Tena hi bho Gotama upapajjati ca na ca upapajjatiti iti puṭṭho samāno: upapajjati ca na ca upapajjatiti kho Vaccha na upeti vadesi. Tena hi bho Gotama n' eva upapajjati na na upapajjatiti iti puṭṭho samāno: n' eva upapajjati na

na upapajjatiti kho Vaccha na upetiti vadesi. Etthāham bho Gotama aññānam - āpādim, ettha sammoham - āpādim, yā pi me esā bhoto Gotamassa purimena kathāsallāpena ahu pasādamattā sā pi me etarahi antarahitā ti.

Alam hi te Vaccha aññānya alam sammohāya. Gambhīro h' ayam Vaccha dhammo duddaso duranubodho santo pañito atakkāvacaro nipoṇo pañditavedaniyo, so tayā dujjāno aññaditthikena aññakhantikena aññarucikena aññatrayogena aññathācariyakena. Tena hi Vaccha tam yev' ettha paṭipucchissāmi, yathā te khameyya tathā naṁ byākareyyāsi. Tam kim - maññasi Vaccha: sace te purato aggi jaleyya jāneyyāsi tvam: ayam me purato aggi jalatiti. — Sace me bho Gotama purato aggi jaleyya jāneyyāham: ayam me purato aggi jalatiti. — Sace pana tam Vaccha evam puccheyya: yo te ayam purato aggi jalati ayam aggi kiṁ paṭicca jalatiti, evam puṭṭho tvam Vaccha kinti byākareyyāsiti. — Sace maiṁ bho Gotama evam puccheyya: yo te ayam purato aggi jalati ayam aggi kiṁ paṭicca jalatiti, evam puṭṭho aham bho Gotama evam byākareyyam: yo me ayam purato aggi jalati ayam aggi tiṇakaṭṭhupādānam paṭicca jalatiti. — Sace te Vaccha purato so aggi nibbāyeyya jāneyyāsi tvam: ayam me purato aggi nibbuto ti. — Sace me bho Gotama purato so aggi nibbāyeyya jāneyyāham: ayan me purato aggi nibbuto ti. — Sace pana tam Vaccha evam puccheyya: yo te ayam purato aggi nibbuto so aggi ito katamām disam gato, puratthimām vā pacchimām vā uttaram vā dakkhiṇām vā ti, evam puṭṭho tvam Vaccha kinti byākareyyāsiti. — Na upeti bho Gotama. Yam hi so bho Gotama aggi tiṇakaṭṭhpādānam paṭicca ajali, tassa ca pariyādānā aññassa ca anupahārā anāhārō nibbuto t' eva saṅkham gacchatiti.

Evam - eva kho Vaccha yena rūpena tathāgatam paññā-payamāno paññāpeyya tam rūpam tathāgatassa pahinām uccinnamūlam tālāvatthukatam anabhāvakatam āyatim anuppādadhhammam; rūpasāṅkhāvimutto kho Vaccha tathāgato, gambhīro appameyyo duppariyogāho seyyathā pi mahāsamuddo, upapajjatiti na upeti, na upapajjatiti na upeti,

upapajjati ca na ca upapajjatiti na upeti, n' eva upapajjati na na upapajjatiti na upeti. Yāya vedanāya tathāgataṁ paññāpayamāno paññāpeyya sā vedanā tathāgatassa pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabbhāvakatā āyatim anuppādhammā; vedanāsaṅkhāvīmutto kho Vaccha tathāgato, gambhīro appameyyo dūppariyogāho seyyathā pi mahāsamuddo, upapajjatiti na upeti, na upapajjatiti na upeti, upapajjati ca na ca upapajjatiti na upeti, n' eva upapajjati na na upapajjatiti na upeti. Yāya saññāya tathāgataṁ paññāpayamāno paññāpeyya sā saññā tathāgatassa pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabbhāvakatā āyatim anuppādadharmmā; saññāsaṅkhāvīmutto kho Vaccha tathāgato, gambhīro appameyyo... n' eva upapajjati na na upapajjatiti na upeti. Yehi saṅkhārehi tathāgataṁ paññāpayamāno paññāpeyya te saṅkhārā tathāgatassa pahīnā ucchinnamūlā tālāvatthukatā anabbhāvakatā āyatim anuppādadharmmā; saṅkhārasaṅkhāvīmutto kho Vaccha tathāgato, gambhīro appameyyo... n' eva upapajjati na na upapajjatiti na upeti. Yena viññānena tathāgataṁ paññāpayamāno paññāpeyya tam viññānam tathāgatassa pahīnam ucchinnamūlam tālāvatthukatam anabbhāvataṁ āyatim anuppādadharmmaṁ; viññāṇasaṅkhāvīmutto kho Vaccha tathāgato, gambhīro appameyyo dūppariyogāho seyyathā pi mahāsamuddo, upapajjatiti na upeti, na upapajjatiti na upeti, upapajjati ca na ca upapajjatiti na upeti, n' eva upapajjati na na upapajjatiti na upetiti.

Evam vutte Vacchagotto paribbājako Bhagavantam etadavoca: Seyyathā pi bho Gotama gāmassa vā nigamassa vā avidūre mahā sālarukkho, tassa aniccatā sākhāpalāsām palujjeyya, tacapapaṭikā palujjeyyūm, pheggū palujjeyya, so aparena samayena apagatasākhāpalāso apagatatacapapaṭiko apagataphegguko suddho assa sāre patiṭṭhitō, evam-ev' idam bhoto Gotamassa pāvacanām apagatasākhāpalāsām apagata-tacapapaṭikām apagatapheggukām suddhami sāre patiṭṭhitām. Abhikkantam bho Gotama, abhikkantaṁ bho Gotama. Seyyathā pi bho Gotama nikujjitanā vā ukkujjeyya, paṭicchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre

vā telapajjotam dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhintiti,
evam - evam bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo
pakāsito. Esāham bhavantam Gotamam saraṇam gacchāmi
dhammañ - ca bhikkhusaṅghañ - ca. Upāsakam - maiṁ bhavam
Gotamo dhāretu ajjatagge pānupetam saraṇagatan - ti.

AGGI-VACCHAGOTTASUTTANTAM DUTIYAM.

73.

Evam - me sutam. Ekam samayaṁ Bhagavā Rājagahe
viharati Vēluvane Kalandakanivāpe. Atha kho Vacchagotto
paribbājako yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā
Bhagavatā saddhim sammodi, sammodaniyam kathām sārāni-
yam vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinno kho
Vacchagotto paribbājako Bhagavantam etad - avoca: Dīgha-
rattāham bhotā Gotamena sahakathi. Sādhu me bhavam
Gotamo saṅkhittena kusalākusalam desetūti. — Saṅkhittena
pi kho te aham Vaccha kusalākusalam deseyyam, vitthārena
pi kho te aham Vaccha kusalākusalam deseyyam, api ca te
aham Vaccha saṅkhittena kusalākusalam desessāmi, tam
suṇābi sādhukam manasikarohi, bhāsissāmīti. Evam bho ti
kho Vacchagotto paribbājako Bhagavato paccassosi. Bha-
gavā etad - avoca:

Lobho kho Vaccha akusalam, alobho kusalam. Doso
kho Vaccha akusalam, adoso kusalam. Moho kho Vaccha
akusalam, amoho kusalam. Iti kho Vaccha ime tayo
dhammā akusalā, tayo dhammā kusalā. Pāṇātipāto kho
Vaccha akusalam, pāṇātipāta veramaṇī kusalam. Adinnā-
dānam kho Vaccha akusalam, adinnādānā veramaṇī kusalam.
Kāmesu micchācāro kho Vaccha akusalam, kāmesu micchā-
cārā veramaṇī kusalam. Musāvādo kho Vaccha akusalam,
musāvādā veramaṇī kusalam. Pisunā vācā kho Vaccha

akusalam, pisuṇāya vācāya veramañī kusalam. Pharusa vācā kho Vaccha akusalam, pharusāya vācāya veramañī kusalam. Samphappalāpo kho Vaccha akusalam, samphappalāpā veramañī kusalam. Abhijjhā kho Vaccha akusalam, anabhijjhā kusalam. Byāpādo kho Vaccha akusalam, abyāpādo kusalam. Micca-bādiṭṭhi kho Vaccha akusalam, sammādiṭṭhi kusalam. Iti kho Vaccha ime dasa dhammā akusalā, dasa dhammā kusalā. Yato kho Vaccha bhikkhuno taṇhā pahinā hoti uccinnamūlā tālāvatthukatā anabhaṇavatā āyatīm anuppāda-dhammā, so hoti bhikkhu araham khīṇāsavo vusitavā kata-karaṇīyo ohitabhārō anuppattasadattho parikkhīṇabhava-samyojano samma - d - aññā vimutto ti.

Tiṭṭhatu bhavaṇ Gotamo, atthi pana bhotō Gotamassa ekabhikkhu pi sāvako āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭhe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatiti. — Na kho Vaccha ekaṁ yeva satam na dve satāni na tīni satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyo va ye bhikkhū mama sāvakā āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭhe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā viharantiti. — Tiṭṭhatu bhavaṇ Gotamo, tiṭṭhantu bhikkhū, atthi pana bhotō Gotamassa ekabhikkhuni pi sāvikā āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭhe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharatiti. — Na kho Vaccha ekaṁ yeva satam na dve satāni na tīni satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyo va yā bhikkhuniyo mama sāvikā āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭhe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja viharantiti. — Tiṭṭhatu bhavaṇ Gotamo, tiṭṭhantu bhikkhū, tiṭṭhantu bhikkhuniyo, atthi pana bhotō Gotamassa ekupāsako pi sāvako gihī odātavasano brahmacārī pañcannam orambhāgīyānam samyojanānam parikkhayā opapātiko tatthaparinibbāyi anāvattidhammo tasmā lokā ti. — Na kho Vaccha ekaṁ yeva satam... na pañca satāni, atha kho bhiyyo va ye upāsakā mama sāvakā gihī odātavasāna brahmacārino pañcannam orambhāgīyānam samyojanānam

parikkhayā opapātikā tatthaparinibbāyino anāvattidhammā tasmā lokā ti. — Tiṭṭhatu bhavaṁ Gotamo, tiṭṭhantu bhikkhū, tiṭṭhantu bhikkhuniyo, tiṭṭhantu upāsakā gihī odātavasanā brahmacārino, atthi pana bphoto Gotamassa ekupāsako pi sāvako gihī odātavasano kāmabhogī sāsanakaro ovādapatikaro tiṇṇavicikiccho vigatakathānīkatho vesārajjappatto aparappaccayo satthusāsane viharatiti. — Na kho Vaccha ekām yeva satam... na pañca satāni, atha kho bhiyyo va ye upāsakā mama sāvakā gihī odātavasanā kāmabhogino sāsanakarā ovādapatikarā tiṇṇavicikicchā vigatakathānīkathā vesārajjappattā aparappaccayā satthusāsane viharantiti. — Tiṭṭhatu bhavaṁ Gotamo, tiṭṭhantu bhikkhū, tiṭṭhantu bhikkhuniyo, tiṭṭhantu upāsakā gihī odātavasanā brahmacārino, tiṭṭhantu upāsakā gihī odātavasanā kāmabhogino, atthi pana bphoto Gotamassa ekupāsikā pi sāvikā gihī odātavasanā brahmacārini pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātikā tatthaparinibbāyini anāvattidhammā tasmā lokā ti. — Na kho Vaccha ekām yeva satam... na pañca satāni, atha kho bhiyyo va yā upāsikā mama sāvikā gihī odātavasanā brahmacāriniyo pañcannam orambhāgiyānam samyojanānam parikkhayā opapātikā tatthaparinibbāyiniyo anāvattidhammā tasmā lokā ti. — Tiṭṭhatu bhavaṁ Gotamo, tiṭṭhantu bhikkhū, tiṭṭhantu bhikkhuniyo, tiṭṭhantu upāsakā gihī odātavasanā kāmabhogino, tiṭṭhantu upāsikā gihī odātavasanā brahmacāriniyo, atthi pana bphoto Gotamassa ekupāsikā pi sāvikā gihī odātavasanā kāmabhoginī sāsanakarā ovādapatikarā tiṇṇavicikicchā vigatakathānīkathā vesārajjappattā aparappaccayā satthusāsane viharatiti. — Na kho Vaccha ekām yeva satam na dve satāni na tīpi satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyo va yā upāsikā mama sāvikā gihī odātavasanā kāmabhoginīyo sāsanakarā ovādapatikarā tiṇṇavicikicchā vigatakathānīkathā vesārajjappattā aparappaccayā satthusāsane viharantiti.

Sace hi bho Gotama imain dhammām bhavaṁ yeva Gotamo ārādhako abhavissa no ca kho bhikkhū ārādhakā

abhavim̄su, evam̄-idaṁ brahmacariyam̄ aparipūram̄ abhavissa ten' aṅgena; yasmā ca kho bho Gotama imam̄ dhammam̄ bhavañ - c' eva Gotamo ārādhako bhikkhū ca ārādhakā, evam̄-idaṁ brahmacariyam̄ paripūram̄ ten' aṅgena. Sace hi bho Gotama imam̄ dhammam̄ bhavañ - c' eva Gotamo ārādhako abhavissa bhikkhū ca ārādhakā abhavim̄su, no ca kho bhikkhuniyo ārādhikā abhavim̄su, evam̄-idaṁ brahmacariyam̄ aparipūram̄ abhavissa ten' aṅgena; yasmā ca kho bho Gotama imam̄ dhammam̄ bhavañ - c' eva Gotamo ārādhako bhikkhū ca ārādhakā bhikkhuniyo ca ārādhikā, evam̄-idaṁ brahmacariyam̄ paripūram̄ ten' aṅgena. Sace hi bho Gotama imam̄ dhammam̄ bhavañ - c' eva Gotamo ārādhako abhavissa bhikkhū ca ārādhakā abhavim̄su bhikkhuniyo ca ārādhikā abhavim̄su, no ca kho upāsakā gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā abhavim̄su, evam̄-idaṁ brahmacariyam̄ aparipūram̄ abhavissa ten' aṅgena; yasmā ca kho bho Gotama imam̄ dhammam̄ bhavañ - c' eva Gotamo ārādhako bhikkhū ca ārādhakā bhikkhuniyo ca ārādhikā upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā, evam̄-idaṁ brahmacariyam̄ paripūram̄ ten' aṅgena. Sace hi bho Gotama imam̄ dhammam̄ bhavañ - c' eva Gotamo ārādhako abhavissa bhikkhū ca ārādhakā abhavim̄su bhikkhuniyo ca ārādhikā abhavim̄su upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā abhavim̄su, no ca kho upāsakā gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā abhavim̄su, evam̄-idaṁ brahmacariyam̄ aparipūram̄ abhavissa ten' aṅgena; yasmā ca kho bho Gotama imam̄ dhammam̄ bhavañ - c' eva Gotamo ārādhako bhikkhū ca ārādhakā bhikkhuniyo ca ārādhikā upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā upāsakā ca gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā, evam̄-idaṁ brahmacariyam̄ paripūram̄ ten' aṅgena. Sace hi bho Gotama imam̄ dhammam̄ bhavañ - c' eva Gotamo ārādhako abhavissa bhikkhū ca ārādhakā abhavim̄su bhikkhuniyo ca ārādhikā abhavim̄su upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā abbavim̄su upasakā ca gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā abhavim̄su, no ca kho upāsikā gihī odātavasanā

brahmacāriniyo ārādhikā abhaviṁsu, evam - idam brahma-cariyam aparipūraṁ abhavissa ten' aṅgena; yasmā ca kho bho Gotama imam dhammam bhavañ - c' eva Gotamo ārādhako bhikkhū ca ārādhakā bhikkhuniyo ca ārādhikā upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā upāsakā ca gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā upāsikā ca gihī odātavasanā brahmacāriniyo ārādhikā, evam - idam brahma-cariyam paripūraṁ ten' aṅgena. Sace hi bho Gotama imam dhammam bhavañ - c' eva Gotamo ārādhako abhavissa bhikkhū ca ārādhakā abhaviṁsu bhikkhuniyo ca ārādhikā abhaviṁsu upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā abhaviṁsu upāsakā ca gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā abhaviṁsu upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacāriniyo ārādhikā abhaviṁsu, no ca kho upāsikā gihī odātavasanā kāmabhoginiyo ārādhikā abhaviṁsu, evam - idam brahma-cariyam aparipūraṁ abhavissa ten' aṅgena; yasmā ca kho bho Gotama imam dhammam bhavañ - c' eva Gotamo ārādhako bhikkhū ca ārādhakā bhikkhuniyo ca ārādhikā upāsakā ca gihī odātavasanā brahmacārino ārādhakā upāsakā ca gihī odātavasanā kāmabhogino ārādhakā upāsikā ca gihī odātavasanā brahmacāriniyo ārādhikā upāsikā ca gihī odātavasanā kāmabhoginiyo ārādhikā, evam - idam brahma-cariyam paripūraṁ ten' aṅgena.

Seyyathā pi bho Gotama Gaṅgā nadi samuddaninnā samuddaponaṁ samuddapabbhārā samuddam āhacca tiṭṭhati, evam - evāyam bhoto Gotamassa parisā sagahaṭṭhapabbajitā nibbānaninnā nibbānaponaṁ nibbānapabbhārā nibbānam āhacca tiṭṭhati. Abhikkantam bho Gotama, abhikkantam bho Gotama. Seyyathā pi bho Gotama nikujjitatā vā ukkujjeyya, paṭicchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggañ ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotā dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhīntiti, evam - evām bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāhāni bhavantam Gotamam saraṇam gacchāmi dhammañ - ca bhikkhusaṅghañ - ca. Labheyyāhaṁ bhoto Gotamassa santike pabbajjaṁ, labheyyam upasampadan-

ti. — Yo kho Vaccha aññatitthiyapubbo imasmīm dhamma-vinaye ākañkhati pabbajjam ākañkhati upasampadām, so cattāro māse parivasati, catunnaṁ māsānam accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhu-bhāvāya; api ca m' ettha puggalavemattatā veditā ti. — Sace bhante aññatitthiyapubbā imasmīm dhamma-vinaye ākañkhantā pabbajjam ākañkhantā upasampadām cattāro māse parivasanti, catunnaṁ māsānam accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhubhāvāya, aham cattāri vassāni parivasissāmi, catunnaṁ mām vassānam accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājentu upasampādantu bhikkhu-bhāvāyātī. Alattha kho Vacchagotto paribbājako Bhagavato santike pabbajjam alattha upasampadām.

Acirūpasampanno kho pan' āyasmā Vacchagotto addhamā-sūpasampanno yena Bhagavā ten' upasañkami, upasañkamitvā Bhagavantaṁ abhvādetvā ekamantam nisīdi. Ekamantam nisinno kho āyasmā Vacchagotto Bhagavantaṁ etad - avoca: Yāvatataṁ bhante sekhena nānena sekhāya vijjāya pattabbam anuppattam tam mayā, uttarim me Bhagavā dhammām desetūti. — Tena hi tvam Vaccha dve dhamme uttarim bhāvehi, samathañ - ca vipassanañ - ca. Ime kho te Vaccha dve dhammā uttarim bhāvitā, samatho ca vipassanā ca, anekadhātupaṭivedhāya saṇivattissanti.

So tvam Vaccha yāvad - e ākañkhissasi: anekavihitam iddhividham pacceanubhaveyyam, eko pi hutvā bahudhā assam, bahudhā pi hutvā eko assam, āvibhāvaṁ tirobhāvam tirokuḍḍam tiropākāram tiropabbatam asajjamāno gaccheyyam seyyathā pi ākāse, paṭhavyiā pi ummujjanimujjam kareyyam seyyathā pi udake, udake pi abhijjamāne gaccheyyam seyyathā pi paṭhavyiām, ākāse pi pallāñkena kameyyam seyyathā pi pakkhī sakuṇo, ime pi candimasuriye evam mahiddhike evam mahānubhāve pāñinā parimaseyyam pari-majjeyyam, yāva Brahmañlokā pi kāyena vasam vatteyyan - ti, tatra tatr' eva sakkhibhabbataṁ pāpuṇissasi sati sati āyatane.

So tvam Vaccha yāvad - e ākañkhissasi: dibbāya sota-

dhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya ubho sadde suṇeyyam, dibbe ca mānuse ca, ye dūre santike cāti, tatra tatr' eva sakkhibabbataṁ pāpuṇissasi sati sati āyatane.

So tvam Vaccha yāvad-e ākaṇkhissasi: parasattānam parapuggalānām cetasā ceto paricca pajāneyyam, sarāgam vā cittam̄ sarāgam cittan-ti pajāneyyam, vītarāgam vā cittam̄ vītarāgam cittan-ti pajāneyyam, sadosam̄ vā cittam̄ sadosam̄ cittan-ti pajāneyyam, vītadosam̄ vā cittam̄ vītadosam̄ cittan-ti pajāneyyam, samohaṁ vā cittam̄ samohaṁ cittan-ti pajāneyyam, vitamohaṁ vā cittam̄ vītamohaṁ cittan-ti pajāneyyam, saṅkhittam̄ vā cittam̄ saṅkhittam̄ cittan-ti pajāneyyam, vīkṣhittam̄ vā cittam̄ vīkṣhittam̄ cittan-ti pajāneyyam, mahaggatam̄ vā cittam̄ mahaggatam̄ cittan-ti pajāneyyam, amahaggatam̄ vā cittam̄ amahaggatam̄ cittan-ti pajāneyyam, sauttaram̄ vā cittam̄ sauttaram̄ cittan-ti pajāneyyam, anuttaram̄ vā cittam̄ anuttaram̄ cittan-ti pajāneyyam, samāhitam̄ vā cittam̄ samāhitam̄ cittan-ti pajāneyyam, asamāhitam̄ vā cittam̄ asamāhitam̄ cittan-ti pajāneyyam, vimuttam̄ vā cittam̄ vimuttam̄ cittan-ti pajāneyyam, avimuttam̄ vā cittam̄ avimuttam̄ cittan-ti pajāneyyan-ti, tatra tatr' eva sakkhibabbataṁ pāpuṇissasi sati sati āyatane.

So tvam Vaccha yāvad-e ākaṇkhissasi: anekavihitam pubbenivāsam̄ anussareyyam, seyyathidam ekam-pi jātiṁ dve pi jātiyo tisso pi jātiyo catasso pi jātiyo pañca pi jātiyo dasa pi jātiyo visatim-pi jātiyo tiṁsam-pi jātiyo cattāri-sam-pi jātiyo paññāsam-pi jātiyo jātisatam-pi jātisahassam-pi jātisatasahassam-pi aneke pi saṁvāṭakappe aneke pi vivāṭakappe aneke pi saṁvāṭavivāṭakappe: amutr' āśin evamānāmo evamgutto evamvāṇo evamāhāro evam̄ sukha-dukkhapaṭisainivedi evamāyupariyanto; so tato cuto amutra uppādim, tatra p' āśin evamānāmo evamgutto evamvāṇo evamāhāro evam̄ sukhadukkhapaṭisainivedi evamāyupariyanto, so tato cuto idhūpapanno ti, iti sākāram sauddesam̄ anekavihitam̄ pubbenivāsam̄ anussareyyan-ti, tatra tatr' eva sakkhibabbataṁ pāpuṇissasi sati sati āyatane.

So tvam Vaccha yāvad - e ākañkhissasi: dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passeyyam cavamāne upapajjamāne, hīne pañite suvanṇe dubbanṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajāneyyam: ime vata bhonto sattā kāyaduccaritena samannāgatā vacīduccaritena samannāgatā manoduccaritena samannāgatā ariyānam upavādakā micchādiṭṭhikā micchādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param - marañā apāyam duggatiṁ vinipātam nirayam upapannā, ime vā pana bhonto sattā kāyasucaritena samannāgatā vacīsucaritena samannāgatā manusucaritena samannāgatā ariyānam anupavādakā sammādiṭṭhikā sammādiṭṭhikammasamādānā, te kāyassa bhedā param - marañā sugatim saggam lokam upapannā ti, iti dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passeyyam cavamāne upapajjamāne, hīne pañite suvanṇe dubbanṇe sugate duggate yathākammūpage satte pajāneyyan - ti, tatra 'tatr' eva sakhibhabbatam pāpuṇissasi sati sati āyatane.

So tvam Vaccha yāvad - e ākañkhissasi: āsavānam khayā anāsavam cetovimuttim paññāvimuttim diṭṭhe vadhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihareyyanti, tatra 'tatr' eva sakhibhabbatam pāpuṇissasi sati sati āyatane ti.

Atha kho āyasmā Vacchagotto Bhagavato bhāsitam abhinanditvā anumoditvā utṭhāy 'āsanā Bhagavantam abhivādetvā padakkhiṇam katvā pakkāmi. Atha kho āyasmā Vacchagotto eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpī pahitatto viharanto nacirass' eva yass' atthāya kulaputtā samma - d - eva agārasmā anagāriyam pabbajanti tad - anuttaram brahmacariyapariyosānam diṭṭhe vadhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi; kхиṇā jāti, yusitam brahmacariyam, kataṁ karaṇiyam nāparam itthattāyāti abbhaññāsi. Aññataro kho pan' āyasmā Vacchagotto arahataṁ ahosi.

Tena kho pana samayena sambuhulā bhikkhū Bhagavantam dassanāya gacchanti. Addasā kho āyasmā Vacchagotto te bhikkhū dūrato vadhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi; disvā yena te bhikkhū ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā te bhikkhū etad-

avoca: Handa kahān pana tumhe āyasmanto gacchathāti. — Bhagavantam̄ kho mayam̄ āvuso dassanāya gacchāmāti. — Tena h' āyasmanto mama vacanena Bhagavato pāde sirasā vandatha: Vacchagotto bhante bhikkhu Bhagavato pāde sirasā vandati evañ - ca vadeti: paricinño me Bhagavā, paricinño me Sugato ti. Evam - āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Vacchagottassa paccassosum. Atha kho te bhikkhū yena Bhagavā ten' upasankamīnsu, upasankamitvā Bhagavantam̄ abhivādetvā ekamantam̄ nisīdīmsu. Ekamantam̄ nisinnā kho te bhikkhū Bhagavantam̄ etad - avocum: Āyasmā bhante Vacchagotto Bhagavato pāde sirasā vandati evañ - ca vadeti: paricinño me Bhagavā, paricinño me Sugato ti. — Pubbe va me bhikkhave Vacchagotto bhikkhu cetasā ceto paricca vidito: tevijjo Vacchagotto bhikkhu mahiddhiko mahānubhāvo ti. Devatā pi me etam - attham̄ ārocesum: tevijjo bhante Vacchagotto bhikkhu mahiddhiko mahānubhāvo ti.

Idam - avoca Bhagavā. Attamanā te bhikkhū Bhagavato bhāsītam̄ abhinandun - ti.

MAHĀ-VACCHAGOTTASUTTANTAM̄ TATIYAM̄.

74.

Evam - me sutam̄. Ekam̄ samayam̄ Bhagavā Rājagahe viharati Gijjhakūṭe Sūkarakhata�ām. Atha kho Dighanakho paribbājako yena Bhagavā ten' upasaiikami, upasaiikamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodaniyam̄ kathaṁ sārāṇīyam̄ vitiśāretvā ekamantam̄ atṭhāsi. Ekamantam̄ tħito kho Dighanakho paribbājako Bhagavantam̄ etad - avoca: Aham̄ hi bho Gotama evamvādī evamdiṭṭhi: sabbam̄ me na khamatiti. — Yā pi kho te esā Aggivessana diṭṭhi: sabbam̄ me na khamatiti, esā pi te diṭṭhi na khamatiti. — Esā ce me bho Gotama diṭṭhi khameyya tam̄ p' assa tādisam - eva, tam̄ p'

assa tādisam - evāti. — Ato kho te Aggivessana bahūhi bahutarā lokasmīm ye evam - āhamśu: tam p' assa tādisam - eva, tam p' assa tādisam - evāti, te tañ - c' eva diṭṭhim nappajahanti aññañ - ca diṭṭhim upādiyanti. Ato kho te Aggivessana tanūhi tanutarā lokasmīm ye evam - āhamśu: tam p' assa tādisam - eva, tam p' assa tādisam - evāti, te tañ - c' eva diṭṭhim pajahanti aññañ - ca diṭṭhim na upādiyanti.

Sant' Aggivessana eke samanabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino: sabbam me khamatiti. Sant' Aggivessana eke samanabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino: sabbam me na khamatiti. Sant' Aggivessana eke samanabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino: ekaccam me khamati, ekaccam me na khamatiti. Tatr' Aggivessana ye te samanabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino: sabbam me khamatiti, tesam - ayam diṭṭhi sārāgāya santike saṃyogāya santike abhinandanāya santike ajjhosānāya santike upādānāya santike. Tatr' Aggivessana ye te samanabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino: sabbam me na khamatiti, tesam - ayam diṭṭhi asārāgāya santike asaṃyogāya santike anabhinandanāya santike anajjhosānāya santike anupādānāya santike ti. Evam vutte Dighanakho paribbājako Bhagavantam etad - avoca: Ukkamsati me bhavam Gotamo diṭṭhigataṁ, samukkainsati me bhavam Gotamo diṭṭhigatan - ti. — Tatr' Aggivessana ye te samanabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino: ekaccam me khamati, ekaccam me na khamatiti, yā hi kho nesam khamati sā 'yam diṭṭhi sārāgāya santike saṃyogāya santike abhinandanāya santike ajjhosānāya santike upādānāya santike, yā hi kho nesam na khamati sā 'yam diṭṭhi asārāgāya santike asaṃyogāya santike anabhinandanāya santike anajjhosānāya santike anupādānāya santike.

Tatr' Aggivessana ye te samanabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino: sabbam me khamatiti, tattha viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Yā kho me ayam diṭṭhi: sabbam me khamatiti, imañ - ce ahāni diṭṭhim thāmasā parāmassa abhinivíssa vohareyyam: idam - eva saccam, mogham - aññan - ti, dvihi me assa viggaho, yo cāyam samāno vā brāhmaṇo vā evam-

vādī evamdiṭṭhi: sabbam me na khamatiti, yo cāyam samoṇo vā brāhmaṇo vā evamvādī evamdiṭṭhi: ekaccam me khamati, ekaccam me na khamatiti, imehi me assa dvīhi viggaho, iti viggahē sati vivādo, vivāde sati vighāto, vighāte sati vihesā. Iti so viggahañ - ca vivādañ - ca vighātañ - ca vihesañ - ca attani sampassamāno tañ - c' eva diṭṭhim pajahati aññañ - ca diṭṭhim na upādiyati; evam - etāsam diṭṭhinām pahānam hoti, evam - etāsam diṭṭhinām paṭinissaggo hoti. Tatr' Aggivessana ye te samanabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino: sabbam me na khamatiti, tattha viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Yā kho me ayam diṭṭhi: sabbam me na khamatiti, imañ - ce aham diṭṭhim thāmasā parāmassa abhinivíssa vohareyyam: idam - eva saccam, mogham - aññañ - ti, dvīhi me assa viggaho, yo cāyam samoṇo vā brāhmaṇo vā evamvādī evamdiṭṭhi: sabbam me khamatiti, yo cāyam samoṇo vā brāhmaṇo vā evamvādī evamdiṭṭhi: ekaccam me khamati, ekaccam me na khamatiti, imehi me assa dvīhi viggaho, iti viggahē sati vivādo, vivāde sati vighāto, vighāte sati vihesā. Iti so viggahañ - ca vivādañ - ca vighātañ - ca vihesañ - ca attani sampassamāno tañ - c' eva diṭṭhim pajahati aññañ - ca diṭṭhim na upādiyati; evam - etāsam diṭṭhinām pahānam hoti, evam - etāsam diṭṭhinām paṭinissaggo hoti. Tatr' Aggivessana ye te samanabrahmaṇā evamvādino evamdiṭṭhino: ekaccam me khamati, ekaccam me na khamatiti, tattha viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Yā kho me ayam diṭṭhi: ekaccam me khamati, ekaccam me na khamatiti, imañ - ce aham diṭṭhim thāmasā parāmassa abhinivíssa vohareyyam: idam - eva saccam, mogham - aññañ - ti, dvīhi me assa viggaho, yo cāyam samoṇo vā brāhmaṇo vā evamvādī evamdiṭṭhi: sabbam me khamatiti, yo cāyam samoṇo vā brāhmaṇo vā evamvādī evamdiṭṭhi: sabbam me na khamatiti, imehi me assa dvīhi viggaho, iti viggahē sati vivādo, vivāde sati vighāto, vighāte sati vihesā. Iti so viggahañ - ca vivādañ - ca vighātañ - ca vihesañ - ca attani sampassamāno tañ - c' eva diṭṭhim pajahati aññañ - ca diṭṭhim na upādiyati; evam - etāsam diṭṭhinām pahānam hoti, evam - etāsam diṭṭhinām paṭinissaggo hoti.

Ayām kho pan' Aggivessana kāyo rūpī cātummahābhūtiko mātāpettikasambhavo odanakummāsūpacayo aniccucchādana-parimaddana-bhedana-viddhanisanadhammo aniccato dukkhato rogato gaṇḍato sallato aghato ābādhato parato palokato suññato anattato samanupassitabbo. Tass' imam kāyām aniccato dukkhato rogato gaṇḍato sallato aghato ābādhato parato palokato suññato anattato samanupassato yo kāyasmin kāyachando kāyasneho kāyanvayatā sā pabhiyati.

Tisso kho imā Aggivessana vedanā: sukhā vedanā dukkhā vedanā adukkhamasukhā vedanā. Yasmiṁ Aggivessana samaye sukhamā vedanān̄ vedeti n' eva tasmiṁ samaye dukkhamā vedanām vedeti na adukkhamasukhamā vedanām vedeti, sukhamā yeva tasmiṁ samaye vedanām vedeti. Yasmiṁ Aggivessana samaye dukkhamā vedanām vedeti, n' eva tasmiṁ samaye sukhamā vedanām vedeti na adukkhamasukhamā vedanām vedeti, dukkhamā yeva tasmiṁ samaye vedanām vedeti. Yasmiṁ Aggivessana samaye adukkhamasukhamā vedanām vedeti, n' eva tasmiṁ samaye sukhamā vedanām vedeti na dukkhamā vedanām vedeti, adukkhamasukhamā yeva tasmiṁ samaye vedanām vedeti. Sukhā pi kho Aggivessana vedanā anicca saṅkhatā paṭiccasamuppannā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammā. Dukkhā pi kho Aggivessana vedanā anicca saṅkhatā paṭiccasamuppannā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammā. Adukkhamasukhā pi kho Aggivessana vedanā anicca saṅkhatā paṭiccasamuppannā khayadhammā vayadhammā virāgadhammā nirodhadhammā. Evam passam Aggivessana sutavā ariyasāvako sukhāya pi vedanāya nibbindati, dukkhāya pi vedanāya nibbindati, adukkhamasukhāya pi vedanāya nibbindati, nibbindam virajjati, virāgā vimuccati, vimuttasmiṁ vimuttam - iti nāpam hoti; khīnā jāti, vusitam brahmacariyam, katam karaṇiyam nāparam itthattāyāti pajānāti. Evam vimuttacitto kho Aggivessana bhikkhu na kenaci samvadati na kenaci vivadati, yañ-ca loke vuttam tena voharati aparāmasan - ti.

Tena kho pana samayena āyasmā Sāriputto Bhagavato

piṭhitō thito hoti Bhagavantam vijāmāno. Atha kho āyasmato Sāriputtassa etad - ahosi: Tesam tesam kira no Bhagavā dhammānam abhiññā pahānam - āha, tesam tesam kira no Sugato dhammānam abhiññā paṭinissaggam - āhāti. Itih' idam āyasmato Sāriputtassa paṭisañcikkhato anupādāya āsavehi cittam vimucci. Dighanakhassa pana paribbājakassa virajam vitamalam dhammacakkhum udapādi: yaṁ kiñci samudayadhammam sabban - tam nirodhadhamman - ti. Atha kho Dighanakho paribbājako diṭṭhadhammo pattadhammo viditadhammo pariyoḡālhadhammo tiṇṇavicikiccho vigatakathān - katho vesārajappatto aparappaccayo satthusāsane Bhagavantam etad - avoca: Abhikkantaṁ bho Gotama, abhikkantam bho Gotama. Seyyathā pi bho Gotama nikujjitaṁ vā ukkujjeyya, paṭicchannam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhīntīti, evam - evam bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham bhavantam Gotamam saraṇam gacchāmi dhammañ - ca bhikkhusaṅghañ - ca. Upāsakam - mām bhavaṁ Gotamo dhāretu ajjatagge pāṇupetaṁ saraṇagatan - ti.

DIGHANAKHASUTTANTAM CATUTTHAM.

75.

Evam - me sutam. Ekam samayaṁ Bhagavā Kurusu viharati—Kammāssadhamman - nāma Kurūnam nigamo—Bhāradvājagottassa brāhmaṇassa agyāgāre tiṇasantharake. Atha kho Bhagavā pubbanhasamayaṁ nivāsetvā pattacivaram ādāya Kammāssadhammam piṇḍāya pāvisi, Kammāssadhamme piṇḍāya caritvā pacchābhattam piṇḍapātapaṭikkanto yen' aññataro vanasañdo ten' upasaṅkami divāvihārāya, tam vanasañdai aijhogāhitvā aññatarasmiṁ rukkhamūle divāvihāram nisidi.

Atha kho Māgandiyo paribbājako jaṅghāvihāram anucaṅkamamāno anuvicaramāno yena Bhāradvājagottassa brāhmaṇassa agyāgāram ten' upasānkami. Addasā kho Māgandiyo paribbājako Bhāradvājagottassa brāhmaṇassa agyāgāre tinasantharakam paññattam, disvāna Bhāradvājagottam brāhmaṇam etad - avoca: Kassa nv - ayam bhotō Bhāradvājassa agyāgāre tinasantharako paññatto, samaṇaseyyārūpam maññe ti. — Atthi bho Māgandiya samaṇo Gotamo Sakyaputto Sakyakulā pabbajito, tam kho pana bhavantam Gotamam evam kalyāṇo kittisaddo abbhuggato: Iti pi so Bhagavā araham sammāsambuddho vijācaraṇasampanno sugato loka-vidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā ti. Tass' esā bhotō Gotamassa seyyā paññattā ti. — Duddittham vata bho Bhāradvāja addasāma ye mayam tassa bhotō Gotamassa bhūnahuno seyyam addasāmāti. — Rakkhass' etam Māgandiya vācam, rakkhass' etam Māgandiya vācam, bahū hi tassa bhotō Gotamassa khattiya-paṇḍitā pi brāhmaṇapaṇḍitā pi gahapatipaṇḍitā pi samaṇapaṇḍitā pi abhippasannā vinītā ariye nāye dhamme kusale ti. — Sammukhā ce pi mayam bho Bhāradvāja tam bhavantam Gotamam passeyyāma sammukhā pi naṁ vadeyyāma: bhūnahu samaṇo Gotamo ti, tam kissa hetu: evam hi no sutte ocaratiti. — Sace tam bhotō Māgandiyassa agaru āroceyyam - etam samaṇassa Gotamassāti. — Apposukko bhami Bhāradvājo vutto va naṁ vadeyyāti.

Assosi kho Bhagavā dibbāya sotadhātuyā visuddhāya atikkantamānusikāya Bhāradvājagottassa brāhmaṇassa Māgandiyena paribbājakena saddhiṁ imam kathāsallāpani. Atha kho Bhagavā sāyanhasamayam paṭisallāṇā vuṭṭhito yena Bhāradvājagottassa brāhmaṇassa agyāgāram ten' upasānkami, upasānkamitvā nisidi paññatte va tiṇasantharake. Atha kho Bhāradvājagotto brāhmaṇo yena Bhagavā ten' upasānkami, upasānkamitvā Bhagavatā saddhiṁ sammodi, sammodaniyam kathaṁ sārāṇiyam vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnam kho Bhāradvājagottam brāhmaṇam Bhagavā etad - avoca: Ahu pana te Bhāradvāja Māgandiyena paribbājakena

saddhim imām yeva tiṇasantharakam ārabbha kocid - eva kathāsallāpo ti. Evām vutte Bhāradvājo brāhmaṇo saṁviggo lomahatthajāto Bhagavantam etad - avoca: Etad - eva kho pana mayam bho Gotamassa ārocetukāmā, atha ca pana bhavaṁ Gotamo anakkhānām yeva akāsiti. Ayañ - ca h' idam Bhagavato Bhāradvājagottena brāhmaṇena saddhim antarākathā vippakatā hoti atha Māgandiyo paribbājako jaṅghāvihāram anucākamamāno anuvicaramāno yena Bhāradvājagottassa brāhmaṇassa agyāgāram yena Bhagavā ten' upasaṅkami, upasaṅkamitvā Bhagavatā saddhim sammodi, sammodaniyām kathaṁ sārāṇiyām vītisāretvā ekamantam nisidi. Ekamantam nisinnam kho Māgandiyām paribbājakam Bhagavā etad - avoca:

Cakkhuṁ kho Māgandiya rūpārāmām rūparataṁ rūpa-sammuditai, tam Tathāgatassa dantaṁ guttām rakkhitām saṁvutām, tassa ca saṁvarāya dhammām deseti. Idan - nu te etam Māgandiya sandhāya bhāsitaṁ: bhūnahu samoṇo Gotamo ti. — Etad - eva kho pana me bho Gotama sandhāya bhāsitaṁ: bhūnahu samoṇo Gotamo ti, tam kissa hetu: evam hi no sutte ocaratiti. — Sotām kho Māgandiya saddārāmām — pe — ghānam kho Māgandiya gandhārāmām — jivhā kho Māgandiya rasārāmā rasaratā rasasammuditā, sā Tathāgatassa dantā guttā rakkhitā saṁvutā, tassā ca saṁvarāya dhammām deseti. Idan - nu te etam Māgandiya sandhāya bhāsitaṁ: bhūnahu samoṇo Gotamo ti. — Etad - eva kho pana me bho Gotama sandhāya bhāsitaṁ: bhūnahu samoṇo Gotamo ti, tam kissa hetu: evam hi no sutte ocaratiti. — Kāyo kho Māgandiya phoṭṭhabbārāmo — pe — mano kho Māgandiya dhammārāmo dhammarato dhammasammutito, so Tathāgatassa danto gutto rakkhito saṁvuto, tassa ca saṁvarāya dhammām deseti. Idan - nu te etam Māgandiya sandhāya bhāsitaṁ: bhūnahu samoṇo Gotamo ti. — Etad - eva kho pana me bho Gotama sandhāya bhāsitaṁ: bhūnahu samoṇo Gotamo ti, tam kissa hetu: evam hi no sutte ocaratiti.

Tam kim - maññasi Māgandiya: idh' ekacco cakkhu-

viññeyyehi rūpehi paricāritapubbo assa iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasamīhitehi rajaniyehi, so aparena samayena rūpānam yeva samudayañ - ca atthagamañ - ca assādañ - ca ādīnavañ - ca nissarañañ - ca yathābhūtam viditvā rūpatanham pahāya rūpaparijāham paṭivinodetvā vigatapipāso ajjhattam vūpasantacitto vihareyya. Imassa pana te Māgandiya kim - assa vacaniyan - ti. — Na kiñci bho Gotama. — Tam kim - maññasi Māgandiya: idh' ekacco sotaviññeyyehi saddehi — pe — ghānaviññeyyehi gandhehi — jivhāviññeyyehi rasehi — kāyaviññeyyehi phoṭṭhabbehi paricāritapubbo assa iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasamīhitehi rajaniyehi, so aparena samayena phoṭṭhabbānam yeva samudayañ - ca atthagamañ - ca assādañ - ca ādīnavañ - ca nissarañañ - ca yathābhūtam viditvā phoṭṭhabbataṇham pahāya phoṭṭhabba-parijāham paṭivinodetvā vigatapipāso ajjhattam vūpasantacitto vihareyya. Imassa pana te Māgandiya kim - assa vacaniyan - ti. — Na kiñci bho Gotama.

Aham kho pana Māgandiya pubbe agāriyabhūto samāno pañcabhi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāresiñ, cakkhuviññeyyehi rūpehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasamīhitehi rajaniyehi, sotaviññeyyehi saddehi — pe — ghānaviññeyyehi gandhehi — jivhāviññeyyehi rasehi — kāyaviññeyyehi phoṭṭhabbehi iṭṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasamīhitehi rajaniyehi. Tassa mayham Māgandiya tayo pāsādā ahesum, eko vassiko eko hemantiko eko gimhiko. So kho aham Māgandiya vassike pāsāde vassike cattāro māse nippurisehi turiyehi paricāriyamāno na hetṭhāpāsādañ orohāmi. So aparena samayena kāmānañ yeva samudayañ - ca atthagamañ - ca assādañ - ca ādīnavañ - ca nissarañañ - ca yathābhūtam viditvā kāmataṇham pahāya kāmaparijāham paṭivinodetvā vigatapipāso ajjhattam vūpasantacitto viharāmi. So aññe satte passāmi kāmesu avitarrāge kāmataṇhāhi khajjamāne kāmaparijāhena paridayhamāne kāme paṭisevante; so tesam na pihemi, na tattha abhiramāmi, tam kissa hetu: Yā h' ayam Māgandiya rati aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi api dibbam

sukhami samadhhiggayha tiṭṭhati tāya ratiyā ramamāno hinassa na pihemi, na tattha abhiramāmi.

Seyyathā pi Māgandiya gahapati vā gahapatiputto vā addho mahaddhano mahābhogo pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāreyya, cakkhuviññeyyehi rūpehi itṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasamīhitehi rajaniyehi, sotaviññeyyehi saddehi — pe — ghānaviññeyyehi gandhehi — jivhāviññeyyehi rasehi — kāyaviññeyyehi phottabbehi itṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasamīhitehi rajaniyehi. So kāyena sucaritam caritvā vācāya sucaritam caritvā manasā sucaritam caritvā kāyassa bhedā paramaraṇā sugatim saggam lokam upapajjeyya devānam Tāvatimsānam sahabyatam. So tattha Nandane vane accharāsaṅghaparivuto dibbehi pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāreyya. So passeyya gahapatim vā gahapatiputtam vā pañcahi kāmaguṇehi samappitam samaṅgibhūtam paricārayamānam. Tam kim - maññasi Māgandiya api nu so devaputto Nandane vane accharāsaṅghaparivuto dibbehi pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricārayamāno amussa gahapatissa vā gahapatiputtassa vā piheyya mānusakānam vā pañcannam kāmaguṇānam, mānusakehi vā kāmehi āvatteyyāti. — No h' idam bho Gotama, tam kissa hetu: Mānusakehi bho Gotama kāmehi dibbā kāmā abhikkantatarā ca panītatarā cāti. — Evam-eva kho abam Māgandiya pubbe agāriyabhūto samāno pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāresim, cakkhuviññeyyehi rūpehi itṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasamīhitehi rajaniyehi, sotaviññeyyehi saddehi — pe — ghānaviññeyyehi gandhehi — jivhāviññeyyehi rasehi — kāyaviññeyyehi phottabbehi itṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasamīhitehi rajaniyehi. So aparena samayena kāmānam yeva samudayañ - ca atthagamañ - ca assādañ - ca ādinavañ - ca nissaraṇañ - ca yathābhūtam viditvā kāmatanhām pahāya kāmapariłāham paṭivinodetvā vigatapipāso aijhattam vūpasantacitto viharāmi. So aññe satte passāmi kāmesu avitarāge kāmatanhāhi khajjamāne kāmapariłāhena

paridayhamāne kāme paṭisevante; so tesam na pihemi, na tattha abhiramāmi, tam kissa hetu: Yā h' ayam Māgandiya rati aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi api dibbam sukham samadhiggayha tiṭṭhati tāya ratiyā ramamāno hinassa na pihemi, na tattha abhiramāmi.

Seyyathā pi Māgandiya kuṭṭhī puriso arugatto pakkagatto kimīhi khajjamāno nakhehi vaṇamukhāni vippatacchamāno aṅgārakāsuyā kāyām paritāpeyya, tassa mittāmaccā ñātisālohitā bhisakkam sallakattam upatṭhapeyyum, tassa so bhisacco sallakatto bhesajjam kareyya, so tam bhesajjam āgamma kutṭhehi parimuceyya, arogo assa sukhī serī sayamvasī yenakāmaṅgamo. So añnam kuṭṭhīm purisam passeyya arugattam pakkagattam kimīhi khajjamānam nakehi vaṇamukhāni vippatacchamānam aṅgārakāsuyā kāyām paritāpentam. Tam kim-maññasi Māgandiya: api nu so puriso amussa kuṭṭhissa purisassa piheyya aṅgārakāsuyā vā bhesajja-paṭisevanāya vā ti. — No h' idam bho Gotama, tam kissa hetu: Roge hi bho Gotama sati bhesajjena karaṇiyām hoti, roge asati bhesajjena karaṇiyām na hotiti. — Evameva kho abam Māgandiya pubbe agāriyabhūto samāno pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricāresim, cakkhuviññeyyehi rūpehi itṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasamīhitehi rajaniyehi, sotaviññeyyehi saddehi — pe — ghānaviññeyyehi gandhehi — jivhāviññeyyehi rasehi — kāyavīññeyyehi phoṭṭhabbehi itṭhehi kantehi manāpehi piyarūpehi kāmūpasamīhitehi rajaniyehi. So aparena samayena kāmānam yeva samudayañ-ca atthagamañ-ca assādañ-ca ādinavañ-ca nissaraṇañ-ca yathābhūtam veditvā kāmatañham pahāya kāmaparijāham paṭivinodetvā vigatapipāso ajjhattam vūpasantacitto viharāmi. So aññe satte passāmi kāmesu avitarāge kāmatañhāhi khajjamāne kāmaparijāhena paridayhamāne kāme paṭisevante; so tesam na pihemi, na tattha abhiramāmi, tam kissa hetu: Yā h' ayam Māgandiya rati aññatr' eva kāmehi aññatra akusalehi dhammehi api dibbam sukham samadhiggayha tiṭṭhati tāya ratiyā ramamāno hinassa na pihemi, na tattha abhiramāmi.

Seyyathā pi Māgandiya kuṭṭhī puriso arugatto pakkagatto kimīhi khajjamāno nakhehi vaṇamukhāni vippatacchamāno aṅgārakāsuyā kāyām paritāpeyya, tassa mittāmacca nātisālohitā bhisakkam sallakattam upaṭṭhapeyyum, tassa so bhisakko sallakatto bhesajjām kareyya, so tañi bhesajjām āgamma kuṭṭhehi parimucceyya, arogo assa sukhi serī sayamīvasī yenakāmaṅgamo; tam-enam dve balavanto purisā nānābāhāsu gahetvā aṅgārakāsum upakadḍheyyum. Tam kim-maññasi Māgandiya: api nu so puriso iti c' iti c' eva kāyām sannāmeyyāti. — Evam bho Gotama, tañi kissa hetu: Asu hi bho Gotama aggi dukkhasamphasso c' eva mahābhītāpo ca mahāparilāho cāti. — Tam kim-maññasi Māgandiya: idān' eva nu kho so aggi dukkhasamphasso c' eva mahābhītāpo ca mahāparilāho ca, udāhu pubbe pi so aggi dukkhasamphasso c' eva mahābhītāpo ca mahāparilāho cāti. — Idāni c' eva bho Gotama so aggi dukkhasamphasso c' eva mahābhītāpo ca mahāparilāho ca, pubbe pi so aggi dukkhasamphasso c' eva mahābhītāpo ca mahāparilāho ca. Asu hi ca bho Gotama kuṭṭhī puriso arugatto pakkagatto kimīhi khajjamāno nakhehi vaṇamukhāni vippatacchamāno upahatin-driyo dukkhasamphasse yeva aggismiṁ sukhām-iti viparita-saññām paccalatthāti. — Evam-eva kho Māgandiya atītam-pi addhānam kāmā dukkhasamphassā c' eva mahābhītāpā ca mahāparilāhā ca, anāgatam-pi addhānam kāmā dukkhasamphassā c' eva mahābhītāpā ca mahāparilāhā ca, etarahi pi paccuppannam addhānam kāmā dukkhasamphassā c' eva mahābhītāpā ca mahāparilāhā ca. Ime ca Māgandiya sattā kāmesu avitarāgā kāmataphābi khajjamānā kāmaparilāhena pariḍayhamānā upahatindriyā dukkhasamphasses' eva kāmesu sukhām-iti viparitasaññām paccalathumi.

Seyyathā pi Māgandiya kuṭṭhī puriso arugatto pakkagatto kimīhi khajjamāno nakhehi vaṇamukhāni vippatacchamāno aṅgārakāsuyā kāyām paritāpeti, yathā yathā kho Māgandiya asu kuṭṭhī puriso arugatto pakkagatto kimīhi khajjamāno nakhehi vaṇamukhāni vippatacchamāno aṅgārakāsuyā kāyām paritāpeti tathā tathā 'ssa tāni vaṇamukhāni

asucitarāni c' eva honti duggandhatarāni ca pūtikatarāni ca, hoti c' eva kāci sātamattā assādamattā yadidam vāṇa-mukhānam kaṇḍūvanahetu; evam - eva kho Māgandiya sattā kāmesu avitarāgā kāmataṇhāhi khajjamānā kāmaparijāhena pariḍayhamānā kāme paṭisevanti, yathā yathā kho Māgandiya sattā kāmesu avitarāgā kāmataṇhāhi khajjamānā kāmaparijāhena pariḍayhamānā kāme paṭisevanti tathā tathā tesānī sattānām kāmataṇhā c' eva pavaḍḍhati kāmaparijāhena ca pariḍayhanti, hoti c' eva kāci sātamattā assādamattā yadidam pañca kāmaguṇe paṭicca.

Tām kim - maññasi Māgandiya: api nu te diṭṭho vā sutō vā rājā vā rājamahāmatto vā pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricārayamāno kāmataṇham appahāya kāmaparijāham appaṭivinodetvā vigatapipāso ajjhattam vūpasantacitto vihāsi vā viharati vā viharissati vā ti. — No h' idam bho Gotama. — Sādhu Māgandiya; mayā pī kho etām Māgandiya n' eva diṭṭham na sutam: rājā vā rājamahāmatto vā pañcahi kāmaguṇehi samappito samaṅgibhūto paricārayamāno kāmataṇham appahāya kāmaparijāham appaṭivinodetvā vigatapipāso ajjhattam vūpasantacitto vihāsi vā viharati vā viharissati vā. Atha kho Māgandiya ye hi keci samanā vā brāhmaṇā vā vigatapipāsa ajjhattam vūpasantacittā vihamsu vā viharanti vā viharissanti vā sabbe te kāmānam yeva samudayañ - ca athagamañ - ca assādañ - ca ādinavañ - ca nissaraṇañ - ca yathābhūtam viditvā kāmataṇham pahāya kāmaparijāham paṭivinodetvā vigatapipāsa ajjhattam vūpasantacittā vihamsu vā viharanti vā viharissanti vā ti.

Atha kho Bhagavā tāyanī velāyam imāni udānam udānesi:

Ārogyaparamā lābhā, nibbānam paramam sukham,
atṭhaṅgiko ca maggānam khemam amatagāminan - ti.

Evañ vutte Māgandijo paribbājako Bhagavantam etad-avoca: Acchariyam bho Gotama, abbhutam bho Gotama, yāva subhāsitañ - c' idam bhotā Gotamena:

Ārogyaparamā lābhā, nibbānam paramām sukhan - ti.
Mayā pi kho etam bho Gotama sutam pubbakānam paribbā-
jakānam ācariyapācariyānam bhāsamānānam:

Ārogyaparamā lābhā, nibbānam paramām sukhan - ti,
ta - y - idam bho Gotama sametiti. — Yam pana te etam
Māgandiya sutam pubbakānam paribbājakānam ācariya-
pācariyānam bhāsamānānam:

Ārogyaparamā lābhā, nibbānam paramām sukhan - ti,
kataman - tam ārogyām, kataman - tam nibbānan - ti. Evaṁ
vutte Māgandiyo paribbājako sakān' eva sudām gattāni pā-
ṇīnā anomajjati: Idan - tam bho Gotama ārogyām, idan - tam
nibbānam. Aham hi bho Gotama etarahi arogo sukhī, na
mām kiñci ābādhatiti.

Seyyathā pi Māgandiya jaccandho puriso, so na passeyya
kañhasukkāni rūpāni, na passeyya nīlakāni rūpāni, na pas-
seyya pītakāni rūpāni, na passeyya lohitakāni rūpāni, na
passeyya mañjeṭṭhikāni rūpāni, na passeyya samavisamām,
na passeyya tārakārūpāni, na passeyya candimasuriye.
So suñeyya cakkhumato bhāsamānassa: chekām vata
bho odātam vatthām abhirūpām nimmalam sucin - ti,
so odātapariyesanām careyya. Tam - en' aññataro puriso
telamasikatena sāhulacivarena vañceyya: idan - te ambho
purisa odātam vatthām abhirūpām nimmalam sucin - ti.
So tam patigañheyya, paṭiggahetvā pārupeyya, pārupitvā
attamano attamanavācaṁ nicchāreyya: chekām vata bho
odātam vatthām abhirūpām nimmalam sucin - ti. Tam kim-
maññasi Māgandiya: api nu so jaccandho puriso jānanto
passanto amūm telamasikataṁ sāhulacivaram patigañheyya,
paṭiggahetvā pārupeyya, pārupitvā attamano attamanavācaṁ
nicchāreyya: chekām vata bho odātam vatthām abhirūpām
nimmalam sucin - ti, udāhu cakkhumato saddhāyāti. — Ajā-
nanto hi bho Gotama apassanto asu jaccandho puriso amūm
telamasikataṁ sāhulacivaram patigañheyya, paṭiggahetvā pāru-
peyya, pārupitvā attamano attamanavācaṁ nicchāreyya:

che kam vata bho odātam vattham abhirūpaṁ nimmalamī sucin - ti, cakkhumato saddhāyāti. — Evam - eva kho Māgandiya aññatitthiyā paribbājakā andhā acakkhukā, ajānanta ārogyam apassantā nibbānam atha ca pan' imam gātham bhāsanti:

Arogyaparamā lābhā, nibbānam paramam sukhān - ti.
Pubbakeh' esā Māgandiya arahantehi sammāsambuddhehi gāthā bhāsītā:

Ārogyaparamā lābhā, nibbānam paramam sukhām,
atṭhaṅgiko ca maggānam khemam amatagāminan - ti.

Sā etarahi anupubbena puthujjanagatā. Ayaṁ kho pana Māgandiya kāyo rogabhūto gaṇḍabhūto sallabhūto aghabhūto ābādhabhūto, so tvam imam kāyam rogabhūtam gaṇḍabhūtam sallabhūtam aghabhūtam ābādhabhūtam: Idan - tam bho Gotama ārogyam, idan - tam nibbānan - ti vadesi. Tam hi te Māgandiya ariyam cakkhum na - tthi yena tvam ariyena cakkhunā ārogyam jāneyyāsi nibbānam passeyyāsiti. ✓

Evam pasanno aham bhoto Gotamassa: pahoti me bhavaṁ Gotamo tathā dhammaṁ desetum yathā 'ham ārogyam jāneyyam nibbānam passeyyan - ti. — Seyyathā pi Māgandiya jaccandho puriso, so na passeyya kañhasukkāni rūpāni, na passeyya nīlakāni rūpāni, na passeyya pītakāni rūpāni, na passeyya lohitakāni rūpāni, na passeyya mañjeṭhikāni rūpāni, na passeyya samavisamam, na passeyya tārakārūpāni, na passeyya candimasuriye. Tassa mittāmaccā nāti-sālohitā bhisakkam sallakattam upaṭṭhapeyyum, tassa so bhisacco sallakatto bhesajjam kareyya, so tam bhesajjam āgamma na cakkhūni uppādeyya cakkhūni visodheyya. Tam kim - maññasi Māgandiya: nanu so vejjo yāvad - eva kilamathassa vighātassa bhāgī assāti. — Evam bho Gotama. — Evam - eva kho Māgandiya ahañ - c' eva te dhammaṁ deseyyam: idan - tam ārogyam, idan - tam nibbānan - ti, so tvam ārogyam na jāneyyāsi nibbānam na passeyyāsi, so mam' assa kilamatho, sū mam' assa vihesā ti.

Evam pasanno aham bhero Gotamassa: pahoti me
 bhavam Gotamo tathā dhammam desetum yathā 'ham
 ārogyam jāneyyam nibbānam passeyyan - ti. — Seyyathā pi
 Māgandiya jaccandho puriso, so na passeyya kañhasukkāni
 rūpāni, na passeyya nīlakāni rūpāni, na passeyya pītakāni
 rūpāni, na passeyya lohitakāni rūpāni, na passeyya mañ-
 jetṭhikāni rūpāni, na passeyya samavisamam, na passeyya
 tārakārūpāni, na passeyya candimasuriye. So suneyya
 cakkhumato bhāsamānassa: chekām vata bho odātam vattham
 abhirūpam nimmalam sucin - ti, so odātāpariyesamam careyya.
 Tam - en' aññataro puriso telamasikatena sāhulacivarena
 vañceyya: idan - te ambho purisa odātam vattham abhirūpam
 nimmalam sucin - ti. So tam patigāñheyya, pañiggahetvā
 pārupeyya. Tassa mittāmacca nātisālohitā bhisakkam salla-
 kattam upaṭṭhapeyyum, tassa so bhisakko sallakatto bhe-
 sajjam kareyya, uddhvirecanam adhovirecanam añjanam
 paccañjanam natthukammañ; so tam bhesajjam āgamma
 cakkhūni uppādeyya cakkhūni visodheyya, tassa saha cakkhup-
 pādā yo amusmiñ telamasikate sāhulacivare chandarāgo
 so pahiyetha, tañ - ca nam purisam amittato pi daheyya
 paccatthikato pi daheyya, api ca jīvitā voropetabbam mañ-
 neyya: dīgharattam vata bho aham iminā purisena telamasi-
 katena sāhulacivarena nikato vañcito paladdho: idan - te
 ambho purisa odātam vattham abhirūpam nimmalam sucin - ti.
 Evam - eva kho Māgandiya ahañ - c' eva te dhammam de-
 seyyam: idan - tam ārogyam, idan - tam nibbānan - ti, so tvam
 ārogyam jāneyyāsi nibbānam passeyyāsi, tassa te saha
 cakkhuppādā yo pañcas' upādānakkhandhesu chandarāgo so
 pahiyetha; api ca te evam - assa: dīgharattam vata bho
 aham iminā cittena nikato vañcito paladdho, aham hi rūpam
 yeva upādiyamāno upādiyim, vedanam yeva upādiyamāno
 upādiyim, saññam yeva upādiyamāno upādiyim, sañkhāre
 yeva upādiyamāno upādiyim, viññānam yeva upādiyamāno
 upādiyim; tassa me upādānapaccayā bhavo, bhavapaccayā
 jāti, jātipaccayā jarāmaranam sokaparidevadukkhadomanas-

supāyāsā sambhavanti, evam - etassa kevalassa dukkhakkhan-dhassa samudayo hotiti.

Evaṁ pasanno aham bhoto Gotamassa: pahoti me bham Gotamo tathā dhammam desetum yathā 'ham imamhā āsanā anandho vuṭṭhaheyyan - ti. — Tena hi tvam Māgandiya sappurise bhajeyyāsi; yato kho tvam Māgandiya sappurise bhajissasi, tato tvam Māgandiya saddhammam sossasi; yato kho tvam Māgandiya saddhammam sossasi, tato tvam Māgandiya dhammānudhammam paṭipajjissasi; yato kho tvam Māgandiya dhammānudhammam paṭipajjissasi, tato tvam Māgandiya sāmañ yeva nassasi sāmañ dakkhi: ime rogā gaṇḍā sallā, idha rogā gaṇḍā sallā aparisesā nirujjhanti; tassa me upādānanirodhā bhavanirodh, bhavanirodhā jātinirodh, jātinirodhā jarāmarañam sokaparidevadukkha-domanassupāyāsā nirujjhanti, evam - etassa kevalassa dukkhakhandhassa nirodho hotiti.

Evaṁ vutte Māgandiyo paribbājako Bhagavantam etad-avoca: Abhikkantam bho Gotama, abhikkantam bho Gotama. Seyyathā pi bho Gotama nikujjitatā vā ukkujjeyya, paṭic-channam vā vivareyya, mūlhassa vā maggam ācikkheyya, andhakāre vā telapajjotam dhāreyya: cakkhumanto rūpāni dakkhīnti, evam - evam bhotā Gotamena anekapariyāyena dhammo pakāsito. Esāham bhavantam Gotamam saraṇam gacchāmi dhammañ - ca bhikkhusaṅgha - ca. Labheyyāham bhoto Gotamassa santike pabbajjam labheyyam upasampadan - ti. — Yo kho Māgandiya aññatitthiyapubbo imasmim dhammavinaye ākañkhati pabbajjam ākañkhati upasampadam, so cattāro māse parivasati, catunnam māsānam accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhu-bhāvāya; api ca m' ettha puggalavemattatā viditā ti. — Sace bhante aññatitthiyapubbā imasmim dhammavinaye ākañkhatā pabbajjam ākañkhatā upasampadam cattāro māse parivasanti, catunnam māsānam accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājenti upasampādenti bhikkhubhāvāya, aham cattāri vassāni parivasissāmi, catunnam māni vassānam accayena āraddhacittā bhikkhū pabbājentu upasampādantu bhikkhu-

bhāvāyāti. Alattha kho Māgandiyo paribbājako Bhagavato santike pabbajjam alattha upasampadām. Acirūpasampanno kho pan' āyasmā Māgandiyo eko vūpakaṭṭho appamatto ātāpi pahitatto viharanto na cirass' eva yass' atthāya kulaputtā samma-d-eva agārasmā anagāriyam pabbajanti tad-anuttaram brahma-cariyapariyosānam diṭṭhe va dhamme sayam abhiññā sacchikatvā upasampajja vihāsi; khīnā jāti, vusitai brahma-cariyam, katain kāraṇiyam nāparam itthattāyāti abbhaññāsi. Aññataro kho pan' āyasmā Māgandiyo arahatam ahositi.

MĀGANDIYASUTTANTAM PAṄCAMAM.

76.

Evam-me sutam. Ekam samayam Bhagavā Kosambiyam viharati Ghositārāme. Tena kho pana samayena Sandako paribbājako Pilakkhaguhāyam paṭivasati mahatiyā paribbājakaparisaya saddhiṁ pañcamattehi paribbājakasatehi. Atha kho āyasmā Ānando sāyanhasamayaṁ paṭisallānā vutṭhito bhikkhū āmantesi: Āyām' āvuso yena Devakaṭasobbho ten' upasaṅkamissāma guhādassanāyāti. Evam-āvuso ti kho te bhikkhū āyasmato Ānandassa paccassosuṁ. Atha kho āyasmā Ānando sambahulehi bhikkhūhi saddhiṁ yena Devakaṭasobbho ten' upasaṅkami. Tena kho pana samayena Sandako paribbājako mahatiyā paribbājakaparisaya saddhiṁ nisinno hoti unnādiniyā uccāsaddāya mahāsaddāya anekavihitam tiracchānakatham kathentiyā, seyyathidam rājakatham corakatham mahāmattakatham senākatham bhayakatham yuddhakatham annakatham pānakatham vatthakatham sayanakatham mālākatham gandhakatham nātikatham yānakatham gāmakatham nigamakatham nagarakatham janapadakatham itthikatham sūrakatham visikhākatham kumbhaṭṭhānakatham pubbatetakatham nānattakatham lokaKKhāyikam samuddak-

khāyikam itibhavābhavakatham iti vā. Addasā kho Sandako paribbājako āyasmantam Ānandam dūrato va āgacchantam, disvāna sakam parisam̄ santhapesi: Appasaddā bhonto hontu, mā bhonto saddam - akattha, ayaṁ samanassa Gotamassa sāvako āgacchatī samāno Ānando. Yāvatā kho pana samanassa Gotamassa sāvakā Kosambiyam pativasanti ayam tesam aññataro samāno Ānando. Appasaddakāmā kho pana te āyasmanto appasaddavinitā appasaddassa vanṇavādino, app-eva nāma appasaddam parisam̄ viditvā upasaṅkamitabbam maññeeyyāti. Atha kho te paribbājakā tunhī ahesum. Atha kho āyasmā Ānando yena Sandako paribbājako ten' upasaṅkami. Atha kho Sandako paribbājako āyasmantam Ānandam etad-avoca: Etu kho bhavaṁ Ānando. sāgataṁ bphoto Ānandassa, cirassam̄ kho bhavaṁ Ānando imam̄ pariyyāyam - akāsi yadidam̄ idh̄ āgamanāya; nisidatu bhavaṁ Ānando, idam - āsanam̄ paññattan - ti. Nisidi kho āyasmā Ānando paññatte āsane. Sandako pi kho paribbājako aññataram nīcam̄ āsanam̄ gahetvā ekamantaṁ nisidi.

Ekamantaṁ nisinnam̄ kho Sandakam̄ paribbājakam̄ āyasmā Ānando etad-avoca: Kāya nu 'ttha Sandaka etarahi kathāya sannisinnā, kā ca pana vo antarākathā vippakatā ti. — Tiṭṭhat' esā bho Ānanda kathā yāya mayam̄ etarahi kathāya sannisinnā, n' esā bphoto Ānandassa kathā dullabhā bhavissati pacchā pi savanāya. Sādu vata bhavantam̄ yeva Ānandam̄ paṭibhātu sake ācariyake dhammi kathā ti. — Tena hi Sandaka sunāhi sādhukam̄ manasikarohi, bhāsissāmiti. Evam̄ bho ti kho Sandako paribbājako āyasmato Ānandassa paccassosi. Āyasmā Ānando etad-avoca: Cattāro 'me Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammā-sambuddhena abrahmacariyavāsā akkhātā, cattāri ca anassā-sikāni brahmacariyāni akkhātāni, yattha viññū puriso sa-sakkam̄ brahmacariyam na vaseyya vasanto vā na ārādheyya nāyam̄ dhammam̄ kusalan - ti. — Katame pana te bho Ānanda tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammā-sambuddhena cattāro abrahmacariyavāsā akkhātā yattha

viññū puriso sasakkam brahmacariyam na vaseyya vasanto
vā na ārādhayya nāyam dhammam kusalan - ti.

Idha Sandaka ekacco satthā evamvādī hoti evamdiṭṭhi: Na - tthi dinnam na - tthi yiṭṭham na - tthi hutam, na - tthi sukaṭadukkaṭānam kammānam phalam vipāko, na - tthi ayam loko na - tthi paro loko, na - tthi mātā na - tthi pītā, na - tthi sattā opapātikā, na - tthi loke samanabrahmaṇā sammaggatā sammāpaṭipannā ye imañ - ca lokam parañ - ca lokam sayaṁ abhiññā sacchikatvā pavedenti. Cātummahābhūtiko ayam puriso, yadā kālam karoti paṭhavī paṭhayikāyam anupeti anupagacchati, āpo āpokāyam anupeti anupagacchati, tejo tejokāyam anupeti anupagacchati, vāyo vāyokāyam anupeti anupagacchati, ākāsam indriyāni saṅkamanti, āsandipañcamā purisā matam adāya gacchanti, yāv' ālāhanā padāni paññāyanti, kāpotakāni atthini bhavanti. Bhassantāhutiyo, dattupaññattam yad idam dānam. Tesam tucchaiñ musā vilāpo ye keci athikavādañ vadanti. Bāle ca pandite ca kāyassa bhedā uchchijjanti vinassanti na honti param maraṇā ti.

Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Ayam kho bhavañ satthā evamvādī evamdiṭṭhi: Na - tthi dinnam na - tthi yiṭṭham — pe — na honti param maraṇā ti. Sace imassa bhoto satthuno saccam vacanam, akatena me ettha katañ, avusitena me ettha vusitam; ubho pi mayam ettha samasamā sāmaññapattā, yo cāham na vadāmi: ubho kāyassa bhedā uchchijjissāma vinassissāma na bhavissāma param maraṇā ti. Atirekam kho pan' imassa bhoto satthuno naggiyam mundiyam ukkuṭikappadhānam kesamassulocanam, yo 'ham puttasambādhasayanam ajjhāvasanto Kāsikacandanam paccanubhonto mālāgandhavilepanam dhārento jātarūparajatam sādiyanto iminā bhotā satthārā samasamagatiko bhavissāmi abhisamparāyam. So 'ham kim jānanto kim passanto imasmim satthari brahmacariyam carissāmi. So: abrahmacariyavāso ayan - ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbijja pakkamati. Ayañ kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena paṭhamo abrahmacariyavāso akkhāto yattha viññū puriso sasakkam brahma-

cariyam na vaseyya vasanto vā na ārādheyya nāyam dhammam kusalam.

Puna ca param Sandaka idh' ekacco satthā evamvādi hoti evamiditthi: Karato kārayato chindato chedāpayato pacato pācayato socayato kilamayato phandato phandāpayato pānam atimāpayato adinnam ādiyato sandhim chindato nillopam harato ekāgārikam karoto paripanthe titthato parāram gacchato musā bhanato, karato na kariyati pāpam; khurapariyantena ce pi cakkena yo imissā paṭhaviyā pāne ekamamisakhalam ekamamisapuñjam kareyya na-tthi tatonidānam pāpam, na-tthi pāpassa āgamo; dakkhiṇa - ce pi Gaṅgāya tiram gaccheyya hananto ghātentō chindanto chedāpento pacanto pācento na-tthi tatonidānam pāpam, na-tthi pāpassa āgamo; uttara - ce pi Gaṅgāya tiram gaccheyya dadanto dāpento yajanto yājento na-tthi tatonidānam puñnam, na-tthi puñnassa āgamo; dānena damena samyamena saccavajjena na-tthi puñnam, na-tthi puñnassa āgamo ti.

Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Ayam kho bhavañ satthā evamvādi evamiditthi: Karato kārayato — pe — na-tthi puñnassa āgamo ti. Sace imassa bhotō satthuno saccam vacanam, akatena me ettha. katam, avusitena me ettha vusitam; ubho pi mayam ettha samasamā sāmaññapattā, yo cāham na vadāmi: ubhinnañ kurutam na kariyati pāpan - ti. Atirekam kho pan' imassa bhotō satthuno — pe — brahmaçariyam carissāni. So: abrahmaçariyavāso ayan - ti iti viditvā tasmā brahmaçariyā nibbjija pakkamatī. Ayam kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena dutiyo abrahmaçariyavāso akkhāto yattha viññū puriso sasakkam brahmaçariyam na vaseyya vasanto vā na ārādheyya nāyam dhammam kusalam.

Puna ca param Sandaka idh' ekacco satthā evamvādi hoti evamiditthi: Na-tthi hetu na-tthi paccayo sattānam sañkilesāya, ahetu appaccayā sattā sañkilissanti; na-tthi hetu na-tthi paccayo sattānam visuddhiyā, ahetu appaccayā sattā visujjhanti; na-tthi balam na-tthi viriyam na-tthi purisat-

thāmo na-tthi purisaparakkamo, sabbe sattā sabbe pānā sabbe bhūtā sabbe jīvā avasā abalā aviriyā niyatisangatibhāva-paripatā chass-evābhijātisu sukhadukkham paṭisañvēdentiti.

Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Ayam kho bhavañ sathā evamivādī evamiditthi: Na-tthi hetu na-tthi pacayo — pe — sukhadukkham paṭisañvēdentiti. Sace imassa bhoto satthuno saccam vacanam, akatena me etha katham, avusitena me etha vusitam; ubho pi mayam ettha samasamā sāmaññapattā, yo cāham na vadāmi: ubho ahetu appaccayā visujjhissamāti. Atirekam kho pan' imassa bhoto satthuno — pe — brahmacariyam cārissāmi. So: abrahmacariyavāso ayan-ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbijja pakkamatī. Ayam kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena tatiyo abrahmacariyavāso akkhāto yattha viññū puriso sasakkam brahmacariyam na vaseyya vasanto vā na ārādheyya nāyam dhammām kusalām.

Puna ca param Sandaka idh' ekacco satthā evamivādī hoti evamiditthi: Satt' ime kāyā akaṭā akaṭavidhā animmitā animmātā vañjhā kūṭaṭhā esikaṭhāyi-tthitā, te na iñjanti na vipariñamanti na aññamaññam byābādhenti, nālam aññam-aññassa sukhāya vā dukkhāya vā sukhadukkhāya vā. Katame satta: paṭhavikāyo āpokāyo vāyokāyo sukhe dukkhe jive, satt' ime. Ime satta kāyā akaṭā akaṭavidhā animmitā animmātā vañjhā kūṭaṭhā esikaṭhāyi-tthitā, te na iñjanti na vipariñamanti na aññamaññam byābādhenti, nālam aññam-aññassa sukhāya vā dukkhāya vā sukhadukkhāya vā. Tattha na-tthi hantā vā ghātētā vā sotā vā sāvetā vā viññātā vā viññāpetā vā. Ye pi tīñhena satthena sisam ehindati, na koci kañci jīvitā voropeti, sattannam tv-eva kāyānam-antarena satthām vivaram-anupatati. Cuddasa kho pan' imāni yonipamukhasatasahassāni satthi ca satāni cha ca satāni, pañca ca kammuno satāni pañca ca kammāni tīni ca kammāni kamme ca addhakamme ca, dvaṭṭhi paṭipadū, dvaṭṭh' antarakappā, chaṭ-ābhijātiyo, atṭha purisabhūmiyo, ekūnapaññāsa ājivasate, ekūnapaññāsa paribbājasate, ekūna-

paññāsa nāgāvāsasate, vīse indriyasate, tīmse nirayasate, chattiṃsa rajodhātuyo, satta saññigabbhā, satta asaññi-gabbhā, satta niganthigabbhā, satta devā satta mānusā satta pesācā satta sārā satta pavuṭā satta papātā satta papāta-satāni satta supinā satta supinasatāni, cullāsīti mahākappuno satasahassāni yāni bāle ca paṇdite ca sandhāvitvā sāmsaritvā dukkhass' antam karissanti. Tattha na-tthi: iminā 'ham silena vā vatena vā tapena vā brahmačariyena vā apari-pakkam vā kammam paripācessāmi paripakkam vā kammam phussa phussa byantikarissāmiti, hevām na-tthi. Donamite sukhadukkhe, pariyantakaṭe sāmsāre na-tthi hāyanavaddhane na-tthi ukkaṁsāvakamse. Seyyathā pi nāma suttaguļe khitte nibbēthiyamānam eva paleti, evam evam bāle ca paṇdite ca sandhāvitvā sāmsaritvā dukkhass' antam karis-santiti.

Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Ayaṁ kho bhavam satthā evamvādi evamdiṭṭhi: Satt' ime kāyā — pe — dukkhass' antam karissantiti. Sace imassa bhoto satthuno saccam vacanam, akatena me ettha katam, avusitena me ettha vusitam; ubho pi mayam ettha samasamā sāmaññapattā, yo cāham na vadāmi: ubho sandhāvitvā sāmsaritvā dukkhass' antam karissāmāti. Atirekam kho pan' imassa bhoto satthuno naggiyam munḍiyam ukkuṭikappa-dhānam kesamassulocanam, yo 'ham puttasambādhasayanam ajjhāvasanto Kāsikacandanam paccanubhonto mālāgandha-vilepanam dhārento jātarūparajataṁ sādiyanto iminā bhotā satthārā samasamagatiko bhavissāmi abhisamparāyam. So 'ham kim jānanto kim passanto imasmim satthari brahma-cariyam carissāmi. So: abrahmačariyavāso ayan-ti iti viditvā tasmā brahmačariyā nibbjija pakkamat. Ayaṁ kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena catuttho abrahmačariyavāso akkhāto yattha viññū puriso sasakkam brahmačariyam na vaseyya vasanto vā na āra-dheyya nāyanā dhammadā kusalam.

Ime kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro abrahmačariyavāsā akkhātā

yattha viññū puriso sasakkam brahmacariyam na vaseyya vasanto vā na ārādheyya nāyam dhammam kusalan - ti. — Acchariyam bho Ānanda, abbhutam bho Ānanda, yāvañ - o' idam tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāro abrahmacariyavāsā va samānā abrahmacariyavāsā ti akkhātā yattha viññū puriso sasakkam brahmacariyam na vaseyya vasanto vā na ārādheyya nāyam dhammam kusalam. Katanāni pana tāni bho Ānanda tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāri anassāsikāni brahmacariyāni akkhātāni yattha viññū puriso sasakkam brahmacariyam na vaseyya vasanto vā na ārādheyya nāyam dhammam kusalan - ti.

Idha Sandaka ekacco satthā sabbaññū sabbadassāvī aparisesam nāṇadassanam patijānāti: carato ca me titthato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitam nāṇadassanam paccupaṭṭhit - ti. So suñnam - pi agāram pavisi, piñdam - pi na labhati, kukkuro pi dasati, cañdena pi hatthinā samāgacchati, cañdena pi assena samāgacchati, cañdena pi gonena samāgacchati, itthiyā pi purisassa pi nāmam - pi gottam - pi pucchati, gāmassa pi nigamassa pi nāmam - pi maggam - pi pucchati. So: kim - idañ - ti puṭṭho samāno: suñnam me agāram pavisitabbam ahosi, tena pāvisim; piñdam - me aladdhabbam ahosi, tena nālattham; kukkurena dasitabbam ahosi, ten' amhi daṭṭho; cañdena hatthina samāgantabbam ahosi, tena samāgamam; cañdena assena samāgantabbam ahosi, tena samāgamam; cañdena gonena samāgantabbam ahosi, tena samāgamañ; itthiyā pi purisassa pi nāmam - pi gottam - pi pucchitabbam ahosi, tenāpucchin; gāmassa pi nigamassa pi nāmam - pi maggam - pi pucchitabbam ahosi, tenāpucchin - ti. Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Ayam kho bhavam satthā sabbaññū sabbadassāvī — pe — tenāpucchin - ti. So: anassāsikam idam brahmacariyan - ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbijja pakkamat. Idam kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena paṭhamam anassāsikam brahmacariyam akkhā-

tām yattha viññū puriso sasakkam brahmacariyām na vaseyya vasanto vā na ārādheyya nāyam dhammaṁ kusalām.

Puna ca param Sandaka idh' ekacco satthā anussaviko hoti anussavasacco, so anussavena itihitihaparamparāya pitakasampadāya dhammaṁ deseti. Anussavikassa kho pana Sandaka satthuno anussavasaccassa sussatam - pi hoti dussatam - pi hoti, tathā pi hoti aññathā pi hoti. Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Ayām kho bhavaṁ satthā anussaviko anussavasacco, so anussavena itihitihaparamparāya pitakasampadāya dhammaṁ deseti; anussavikassa kho pana satthuno anussavasaccassa sussatam - pi hoti dussatam - pi hoti, tathā pi hoti aññathā pi hoti. So: anassāsikam idam brahmacariyan - ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbija pakkamat. Idam kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena dutiyām anassāsikam brahmacariyām akkhātaṁ yattha viññū puriso sasakkam brahmacariyām na vaseyya vasanto vā na ārādheyya nāyam dhammaṁ kusalām.

Puna ca param Sandaka idh' ekacco satthā takki hoti vimamsi, so takkapariyāhataṁ vimamsānucaritaṁ sayaṁpati-bhānam dhammaṁ deseti. Takkissa kho pana Sandaka satthuno vimamsissa sutakkitam - pi hoti duttakkitam - pi hoti, tathā pi hoti aññathā pi hoti. Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Ayām kho bhavaṁ satthā takki vimamsi, so takkapariyāhataṁ vimamsānucaritaṁ sayaṁpati-bhānam dhammaṁ deseti; takkissa kho pana satthuno vimamsissa sutakkitam - pi hoti duttakkitam - pi hoti, tathā pi hoti aññathā pi hoti. So: anassāsikam idam brahmacariyan - ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbija pakkamat. Idam kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena tatiyām anassāsikam brahmacariyām akkhātaṁ yattha viññū puriso sasakkam brahmacariyām na vaseyya vasanto vā na ārādheyya nāyam dhammaṁ kusalām.

Puna ca param Sandaka idh' ekacco satthā mando hoti momuho, so mandattā momuhattā tathā tathā pañham

puttho samāno vācāvikkhepam āpajjati amarāvikkhepam: evam pi me no, tathā pi me no, aññathā pi me no, no ti pi me no, no no ti pi me no ti. Tatra Sandaka viññū puriso iti paṭisañcikkhati: Ayaṁ kho bhavaṁ satthā mando momuho — pe — no no ti pi me no ti. So: anassāsikam idam brahmacariyan - ti iti viditvā tasmā brahmacariyā nibbijja pakkamatī. Idam kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena catuttham anassāsikam brahmacariyām akkhātām yattha viññū puriso sasakkam brahmacariyām na vaseyya vasanto vā na ārādheyya nāyam dhammaṁ kusalam.

Imāni kho Sandaka tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāri anassāsikāni brahmacariyāni akkhātāni yattha viññū puriso sasakkam brahmacariyām na vaseyya vasanto vā na ārādheyya nāyam dhammaṁ kusalan - ti. — Acchariyam bho Ānanda, abbhutam bho Ānanda, yāvañ - c' idam tena Bhagavatā jānatā passatā arahatā sammāsambuddhena cattāri anassāsikān' eva brahmacariyāni anassāsikāni brahmacariyāniti akkhātāni yattha viññū puriso sasakkam brahmacariyām na vaseyya vasanto vā na ārādheyya nāyam dhammaṁ kusalam. So pana bho Ānanda satthā kimvādī kimakkhāyī yattha viññū puriso sasakkam brahmacariyām vaseyya vasanto ca ārādheyya nāyam dhammaṁ kusalan - ti.

Idha Sandaka Tathāgato loke uppajjati arahaṁ sammāsambuddho vijjācaranāsampanno sugato lokavidū anuttaro purisadammasārathi satthā devamanussānam buddho bhagavā. So imān lokānā sadevakam — pe — sayam abhiññā sacchikatvā pavedeti — pe — brahmacariyām pakāseti. Tam dhammaṁ sunāti āgahapati vā gahapatiputto vā aññatarasmiṁ vā kule paccājato — yathā Kandarakasuttam evam vitthāretabbaṁ —. So ime pañca nivaraṇe pahāya cetaso upakkilese paññāya dubbalikaraṇe vivicca' eva kāmehi vivicca akusalehi dhammehi savitakkam savicāram vivēkajam pītisukham paṭhamam jhānam upasampajja viharati. Yasmin kho Sandaka satthari sāvako evarūpam ulāram visesam adhigacchati,

tattha viññū puriso sasakkam brahmacariyām vaseyya vasanto ca ārādhayya nāyam dhammam kusalam. Puna ca param Sandaka bhikkhu vitakkavicārānam vūpasamā — pe — dutiyām jhānam — tatiyām jhānam — catuttham jhānam upasampajja viharati. Yasmin kho Sandaka satthari sāvako — pe — nāyam dhammam kusalam.

So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgane vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye thite ānejjappatte pubbenivāsānussatiñānāya cittam abhininnāmeti. So anekavihitam pubbenivāsam anussarati, seyyathidam ekampi jātim dve pi jātiyo — pe — iti sākāram sa-uddesai anekavihitam pubbenivāsam anussarati. Yasmin kho Sandaka satthari sāvako — pe — nāyam dhammam kusalam. So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgane vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye thite ānejjappatte sattānam eūtūpapātañānāya cittam abhininnāmeti. So dibbena cakkhunā visuddhena atikkantamānusakena satte passati cava-māne upapajjamāne hīne panīte suvanṇe dubbanne sugate duggate — pe — yathākammūpage satte pajānāti. Yasmin kho Sandaka satthari sāvako — pe — nāyam dhammam kusalam. So evam samāhite citte parisuddhe pariyodāte anaṅgane vigatūpakkilese mudubhūte kammaniye thite ānejjappatte āsavānam khayañānāya cittam abhininnāmeti. So: idam dukkhan - ti yathābhūtam pajānāti — pe — ayam āsavanirodhagāminī paṭipadā ti yathābhūtam pajānāti. Tassa evam jānato evam passato kāmāsavā pi cittam vimuccati, bhavāsavā pi cittam vimuccati, avijjāsavā pi cittam vimuccati; vimuttasmim vimuttam - iti nānam hoti; khīnā jāti, vusitam brahmacariyām, katam karaṇiyām nāparam itthattāyāti pajānāti. Yasmin kho Sandaka satthari sāvako evarūpam ujāram visesam adhigacchati, tattha viññū puriso sasakkam brahmacariyām vaseyya vasanto ca ārādhayya nāyam dhammam kusalan - ti.

Yo pana so bho Ānanda bhikkhu arahañ khīnāsavo vusitavā katakaraṇiyō ohitabhāro anuppattasadattho parikhīnabhavasāmyojano samma - d - aññā vimutto, paribhūñ-

jeyya so kāme ti. — Yo so Sandaka bhikkhu araham khīnāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīnabhasamyojano samma - d - aññā vimutto, abhabbo so pañca thānāni ajjhācaritum: abhabbo khīnāsavo bhikkhu sañcicca pāñam jīvitā voropetuṁ, abhabbo khīnāsavo bhikkhu adinnam theyyasañkhātām ādātum, abhabbo khīnāsavo bhikkhu methunam dhammaṁ patisevitum, abhabbo khīnāsavo bhikkhu sampajānamusā bhāsitum, abhabbo khīnāsavo bhikkhu sannidhikārakam kāme paribhuñ-jitum seyyathā pi pubbe agāriyabhūto. Yo so Sandaka bhikkhu araham khīnāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīnabhasamyojano samma - d - aññā vimutto, abhabbo so imāni pañca thānāni ajjhācaritun - ti.

Yo pana so bho Ānanda bhikkhu araham khīnāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīnabhasamyojano samma - d - aññā vimutto, tassa carato c' eva tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitam nānadaśsanam paccupaṭṭhitam: khīnā me āsavā ti. — Tena hi Sandaka upaman - te karissāmi, upamāya p' idh' ekacce viññū purisā bhāsitassa atthaṁ ājānanti. Seyyathā pi Sandaka purisassa hatthapādā chinnā, tassa carato c' eva tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitam chinnā va hatthapādā, api ca kho naṁ paccavekkhamāno jānāti: chinnā me hatthapādā ti, evam - eva kho Sandaka yo so bhikkhu araham khīnāsavo vusitavā katakaraṇīyo ohitabhāro anuppattasadattho parikkhīnabhasamyojano samma - d - aññā vimutto, tassa carato c' eva tiṭṭhato ca suttassa ca jāgarassa ca satataṁ samitam khīnā va āsavā, api ca kho naṁ paccavekkhamāno jānāti: khīnā me āsavā ti.

Kiva bahukā pana bho Ānanda imasmim dhammadvinaye niyyātāro ti: — Na kho Sandaka ekam yeva satam na dve satāni na tīni satāni na cattāri satāni na pañca satāni, atha kho bhiyyo va ye imasmim dhammadvinaye niyyātāro ti. — Acchariyam bho Ānanda, abbhutam bho Ānanda, na ca nāma sadhammokkāṁsanā bhavissati na paradhammavambhanā, āyatane ca dhammadesanā tāva

bahukā ca niyyātāro paññāyissanti, ime pan' ājīvikā putta-matāya puttā, attānañ-c' eva ukkaṁsentī pare ca vambhenti, tayo c' eva niyyātāro paññāpentī, seyyathidam Nandaṁ Vaccham, Kisam Saṅkiccam, Makkhalim Gosālan - ti.

Atha kho Sandako paribbājako sakam parisaṁ āmantesi: Carantu bhonto, samaṇe Gotame brahmacariyavāso, na dāni sukaram amhehi lābhassakkārasiloke pariccajitu - ti. Itih' idam Sandako paribbājako sakam parisaṁ uyyojesi Bhagavati brahmacariye ti.

SANDAKASUTTANTAM CHATTHAM.

VARIOUS READINGS.

A denotes the Copenhagen MS.; M, the Phayre MS. of India Office; C, the commentary of Buddhaghoss (Bu.); ZZ, parallel passages from the other Nikāya MSS. in the Copenhagen collection; by DN., MN., SN., AN., the four Nikāyas are meant. A first and second — occasionally a third — reading is marked a, b, c. Conjectures are indicated by an asterisk. If a reading occurs more than once in the same sutta, it is only mentioned at the first place. "Throughout" refers to the sutta, "always", or "constantly", and the like, to the whole Nikāya.

I.

P. 1¹ evam me M always.—⁴ paccassosum -bhagavā AZZ.—⁵ desissāmi M here and mostly elsewhere (-essāmi and -issāmi A with about equal frequency, also DN., AN.; -iss- SN. exclusively; both forms are acknowledged by native grammarians).—¹² pathavito M partly.—¹⁴ pathavī me M, afterwards āpām me, tejām me, etc. P. 2¹² brahmaśmīm for -mani M.—¹⁹ -bhakinnām for -kiñhe A at the first place, otherwise -kiñh- (in Singh. MSS. -kiñ- is more frequent than -kiñh-, the Burmese, as far as I know, always write -kiñh-; Bu., though he mentions no difference of reading, explains both forms: subhena okiñnā vikiñnā, subhena sarirappabhāvannē ekaghanā.. ti Subhakinnā).—²⁷ Abhibhuto A at the first place. P. 4⁶ Subscription: Puthujjanavasena pathamanyabhummiparicchedo M, Assutavantaputhujjanābhavaseti (sic) pathamakabhūmiparicchedo A.—¹⁰ mā maññati A throughout except at l. 20 at the last two places, where it reads vā maññi (mā maññi M, mā maññi once; mā maññi ti, maññatiti maññi va, [na] maññi va na ·vattābbo C).—¹¹⁻²¹ (*mā abhinandi) mā 'bhinandati M, vā abhinandati A (C is silent).—¹²⁻²¹ apariñneyyām A (C — M).—²² Subscription: Sekhavasena dutiyanayabhummiparicchedo

M, Sekhābhavivaddhavaseti (sic) dutiyakabhūmiparicchedo A.—
³⁴ Subscription: Khīnāsavavasena tatiyanayabbhumiparicchedo M, Khīnāsavāhapatthamakanaye tatiyakabhūmiparicchedi (sic) A. P. 5⁹
Subscription: Khīnāsavavasena catutthanayabbhumiparicchedo M, Khīnāsavāhadutiyakanaye cattārivānakabhūmiparicchedi (sic) A.—
²¹ Subscription: Khīnāsavavasena pañcamanayabbhumiparicchedo M, Khīnāsavāhatatiyakanaye pañcavānakabhūmiparicchedi (sic) A.—
³⁵ Subscription: Khīnāsavavasena chaṭṭhanayabbhumiparicchedo M, Khīnāsavāhacatutthakanaye cha-apānakabhūmiparicchedi (sic) A. P. 6¹⁻⁶ parīnnātantam M.—⁶ Subscription: Satthuvasena sattamanaya- M, Satthārahapāṭhamakanaye satta-apānakabhūmiparicchedi (sic) A.—²⁸ Subscription: Satthuvasena atṭhamanaya- M, Satthārahadutiyakanaye atṭhavānakabhūmiparicchedo (sic) A.

2.

P. 7⁶ khayām vadāmi for khayo hoti M.—⁶⁻⁷ manasikārō A (-ram MC).—²⁶ yassāti ye assa C. P. 8¹⁷ vā assa M.—¹⁹ attanā vā me att. sañjānāmītī assa M, and similarly in the following clauses.—²³ vādo M (vadatīti vado, vacikammassa kārako ti vut-tām hoti C; cf. p. 258).—²⁴ kammanām om. C, cf. l. c.—²⁸-kan-tārō C.—³⁰ jarāya mar- M almost always, also Vin. i, p. 34 (jarāmarapena AZZ mostly, jarāmarañehi occasionally, rarely jarāya marañena, which may nevertheless be preferable in this phrase). P. 9¹⁷ c' eva for ca A.—²⁵ -sāmvarām A here.—²⁶ yām hi 'ssāti-ādimhi yām cakkhundriyasāmvarām assa bhikkhuno asamvutassa athaketvā apidahityā viharantassāti evam-atho veditabbo; atha vā yekārassa yan-ti ādeso, hikāro ca padapūraṇo, ye assāti attho C.—²⁷ -sāmvara-(a)samvutassa A throughout except here, M once (-sāmvara- or -sāmvarā AN. VI. vi. 4; the readings of Bu., I think, were those of the text).—²⁸ evām-sa te ti evām assa te C, cf. Bālāvatārō p. 7. P. 10¹ sāmvara- AM, also AN. l. c.—⁷ -sarissappa- M here, elsewhere sarisapa.—¹⁷ (paṭisallān- A mostly, also DN, -llān- corr. to -llān- M almost constantly, patisallān- SN. throughout, AN. mostly, A not unfrequently, -llān- AZZ rarely).—²⁰ -byāpajjh- AZZ always, M often, but mostly corrected to -bajjh.—²⁹ (tipp- AM, AZZ invariably in this phrase; bahalāṭhena tibbā C, but in the AN. commentary Bu. says, Tippānan-ti bahalānam, tāpanavasena vā tippānam; cf. Mil. p. 148, l. 16).—³⁰ adhvāsika- A (-vāsaka-MCZZ). P. 11¹ -kadhānam or -kādhānam ZZ (AMC agree).—¹⁶ uppāna-upp- M.—²⁴ -parināmām A (-mim MC, AZZ almost always).—³³ yato ca kho A (C-M). P. 12⁵ vivattayi AM (vāv- C, ZZ almost invariably).

3.

P. 12¹⁸ me is wanting here in MC, and in A there is a slip extending from atthī me tumhesu l. 15 to -dāyādā l. 20; at l. 21 it is likewise wanting in A, but MC agree in adding it.—¹⁸ ādiyā, -o M.—²⁵ me (MC) om. A, at p. 13³¹ it is wanting in AC.—⁷ chāttaniya- M, and chātt- constantly for chādd- (C—A). P. 13¹-pattā A (-paretā MC).—⁷ me for kho M.—¹⁴ aparibhūn-jitvā and paribhūnjitvā M except at l. 24; — iminā va M; — balyena C.—²⁸ pativinodetvā M.—²⁸ Cf. Mil. p. 242.—³⁰ sallekhatāya A (C—M).—³⁴ vatvā ca M (C—A).—³⁷ bhikkhave MC. P. 14⁵ āgacchāma M.—¹⁵ Before idh' āvuso M adds, from ll. 2-3, Kittāvatā . . nānusikkhanti; cf. AN. X. vi. 6.—¹⁷ thān- M.—²⁴ therā āvuso M, therāvuso A at p. 15¹².—³⁷ ca om. M. P. 15⁴ honti om. A.—³⁵ palāso M almost always, paṭāso A with a single exception, ZZ vary (the word is wanting, I believe, in SN.).

4.

P. 16¹⁶ Jānuṣsonī M (-nuṣsonī AC, ZZ mostly, M partly).—¹⁸ sāraṇiyam M always, occasionally corrected to -iy- (sāraṇiy- AZZ with scarcely an exception).—²⁰ bhagavantam Gotamam A here and elsewhere frequently, partly also ZZ, M at a few places; the other cases are not confounded: bhavam Gotamo, bhoto Gotamassa, etc.—²¹ aṅgāriyam M here and often elsewhere, but more frequently like A.—²⁸ mama ca M.—²⁹ hi kho bho M; — arañnavanapatthāni M, araññe-vānapatthānīti araññāni ca vanapatthāni ca C, araññe- also at sutta 150, and AN. X. x. 9 in text and com., cf. arañnevanañ DN. 3; still M may perhaps be right. P. 17² hi om. M.—¹⁴ -mantā sandosa- A (C—M).—¹⁹ aññataro M.—²⁰ -kammatañ M.—²¹ palloman-ti pannalomañ, sotthibhāvan-ti attho C.—²⁵ -jīvā sand- A.—³⁰ -jivitam A.—³⁴ -rāgā sand- A Ma. P. 18⁶ -kappā sand- A.—¹¹ mettacittatam M.—²⁴ uddhata-avup- M; — -cittā sand- A.—²⁹ -cittatam M.—³² vicikicchī MCa; — kankhā-vicikicchā- M.—³⁴ vici- M. P. 19³ -kkāmsanak- M; — -vamb- AbC, A or Ab mostly, also ZZ.—¹⁰ -kam-sanatam M.—²³ -nikāmayamāna sand- A. P. 20¹⁹ elamug- M. elamug- A, ZZ mostly; elamugā ti elamukhā, khakārassa gakāro kato, lālāmukhā ti vuttam hoti, . . elamugā ti pi pātho, elamukhā ti pi keci paṭhanti, apare elamukhā ti pi, sabbattha elamukhā ti attho C.—²⁶ AM add the subscription Sejasapariyāyam; Solasa-tṭhānārammanapariggaho C.—²⁹ rattisu M, A once.—³¹⁻² nā-māham bhay- M (C—A).—³⁷ tatra me A, tathā ca me MC; —migo A Ma (mago MbC). P. 21¹ pannasaddan (meaning -sadañ?) C (—pannakacavaram), pannakasupatam M; — pāteti A (ereti MC).—² etad-ahosi for evam hoti M; — tam om. M.—⁶ -to tathā-

bhūto A.—²¹ rattin-ti M.—²⁷ lokānukampakāya AC, AZZ always, except DN.—³⁶ paṭhamajjhānam, etc. AC, AZZ always, except SN. P. 22³ sato sampajāno AMZZ occasionally.—⁷ adukkhamasukham M constantly (adukkham as- AZZ in this phrase).—¹⁰ āneñja- or ānañja- M always, cf. Vin. iii, p. 4 (ZZ=A).—¹⁴ visam pi M constantly; — tiṁsatim-pi A often (tiṁsam-pi MZZ); — cattālis- M, AZZ occasionally.—¹⁵ sataṁ pi jātiyo sahassam pi j. sahassam pi j. M at two places.—¹⁹ uppādīm C, AZZ almost always (udapādīm M always; upapādīm or rather upāpādīm might be expected, but it occurs nowhere).—²⁰ tatrāp' āsiin M mostly, AZZ have both readings.—²⁴⁻⁵ vigatā and vigato AZZ frequently, but vih- is the reading of Bu.—³¹ uppajj- AZZ with scarcely an exception, as well as other Singh. MSS.; likewise uppanna for upapanna, except in idhūpapanna and similar cases. P. 23²³ vimuttasmin vimutt' amhitī M invariably.—³⁷ -rūpā vatāyām M. P. 24³ nikujj- AZZ and the Singh. generally in this phrase, with very few exceptions, as Suttanip. p. 55 in the Copenhagen MS. (nikujj- M always).—⁹ dakkhantītī M constantly.—⁹ ajjatagge ti ajatam ādīm katvā ti evam-eththa attho veditabbo, ajjatan-ti ajjabhāvam; ajjadagge ti vā pātho, dakāro padasandhikaro, aja aggam katvā ti attho C.

5.

P. 24¹⁷ saṅgaño M (C=A).—²⁵ yāyan-ti pi pātho C.—²⁸ ti akkhāyati M at the first four places.—³¹ puriso yeva akkh. A here. P. 25⁸ -moggalāñ- M always.—²² rajāpathe ti rajapathe, ayam-eva vā paṭho C (M or Ma have partly so).—²³ nam and sā wanting in M.—²⁹ so sadoso so A here.—³⁶ apariyonaddhā Mb. P. 26¹ sā om. M.—¹⁻² parisuddhā assa Ma here.—¹⁶ sankiliṭṭhā assa malaggāhitā M (parisuddhā and sankiliṭṭhā are perhaps right in these two cases).—²⁶ na anu- A here. P. 27³ ayañ kho āvuso M.—⁸ kho om. M.—¹⁰ aṅganan-ti M.—¹² vatāham āp- M; — na c' eva maññ A (C=M). P. 28⁶ purakkhitvā M (C=A).—⁷ no aññāñ A here.—¹⁸ nāñāñ A here. P. 29¹⁶ garuñ kar- M.—¹⁷ anaññāñ A here.—²⁷ upāsikāyo M, Ab here. P. 30¹⁹ suyyanti MC; — araññako M (C=A).—²⁰ -cāriko A here.—²¹ n' eva sakkaronti A here, na c' eva sakk. na ca M here, cf. l. 37.—²² hi 'ssa M (C=A).—²⁷ rajayitvā A (rac-MC).—²⁹ jaññāñ jaññāñ AMa; jaññajaññāñ viyāti mokkhāmokkham viya manāpamanāpam viya, api ca vattamkāpanñākāram (sic) viyāti pi vuttam hoti, vattukā (sic, vadhuukā?) hi janīti vuccati, tassā niyamānapaññākāram jaññāñ.,, jaññajaññāñ vyā piti vā pātho C.—³⁰ avāpuritvā AC.—³¹ paṭikulatā and appaṭikulatā M.—³⁷ na c' eva sakk. na g. M. P. 31⁹ nimantaniko M.—¹¹ vicinitakālakan M (C=A).—²⁹ pubbañha- AM

here and mostly, cf. my Pali Misc. p. 80; — pattacivaram ādāya M almost constantly, A rarely, ZZ not very often.—³⁰⁻¹ Sāmiti A, Samiti M (Samiti C).—³¹ taccheti M here.—³² ājivak- M (C—A).—³³ suddhā sāre Ma, suddhāya sāre Mb; cf. p. 488. P. 32² parivitakko hoti M.—³⁴ maññe maññāya M (C—A).—³⁵ asaddhā M.—³⁶ satbhā Ma always.—³⁷ -tabhino MC.—³⁸ paññavanto M.—³⁹ pivanti MC.—⁴⁰ c' eva, ca om. M; — sabrahmacārim Mb; sabrahmacārītī rassam-pi vattati digham-pi, rasse sati Sāriputtassa upari hoti, dighe sati sabrahmacārīnām C.—⁴¹ vuṭṭhap-, patiṭṭhap- M.—⁴² daharo vā AM (without vā AZZ mostly); — yuvā vā Mb; — mañḍanajātiko M partly, also DN.; — sisanhāto M.—⁴³ pāvaddhikamālām A, vassikimālām AN. VIII. vi. 1; — tiamuttaka- A, adhimuttaka- M (atim- AN. I. c.).

6.

The beginning of this sutta is identical with AN. X. viii. 1 (marked B). P. 33⁷ anumatt- MC (anu- A constantly, also SN.); — dassāvino B.—⁹ manāpo ca M; — garu ca B (elsewhere AN. has, piyo ca hoti m. ca g. ca bh. ca, constantly and very often); — bhāvaniyo M (-yo ABC).—¹⁰ ye maññ M (ye me AB).—¹¹⁻¹² abhi- bhuyya not repeated in AMa (B—Mb).—¹³ abhicet- AM always, ZZ mostly (ābhi- Ba, C mostly, ZZ partly).—¹⁴ passitvā A (else- where ph-, cf. p. 477 et seq.), phussitvā M, rarely phusitvā; kāyena phussitvā ti nāmakāyena phusitvā, pāpunitvā adhigantvā ti vuttam hoti C (phassitvā ZZ mostly, phusitvā partly, passitvā very rarely). P. 34¹⁵⁻¹⁶ (paṭhavyā and next paṭhavyām AMZZ almost invariably).—¹⁷ abhijjamāno AMb (-o or -e ZZ).—¹⁸ caṅkameyyām Mb (ZZ—AMa).—¹⁹ parāmaseyyām M constantly (parimas- A always in this phrase, also ZZ with very few exceptions; the reading is rather uncertain, and M may perhaps be right).—²⁰ santike vā ti AZZ occasionally; in a different phrase without ti the right reading is santike vā, cf. p. 139, 1. 2, etc. P. 35²¹ abhiññā M (-āya AC, at p. 40, 1. 5 AMC, abhiññā AMZZ commonly).

7.

P. 36¹⁸ (*dūratta-) duratta- AMC.—²² mañjetthikāya A here. —²³ māyā c. upakleso A. P. 37⁹ yato ca kho A (C—M).—²⁴ yatodhi kho M, yatocadhiko A (yathodhi kho C, explained by sakasakaodhivasena, and with the remark added, yatodhi kho ti pi pāṭho; cf. Suttanip. 3 v. 26, Jāt. 408 v. 6, 509 v. 23, 535 v. 21).—²⁵ smiti A here.—²⁶ pāmojjām M, A once.—²⁷ pamoditassa M here. P. 38¹⁴ acchudakām M (C—A).—²⁸ catutthām M almost always (-im AZZ).—²⁹ (read sabbattatāya; sabbattha- M

constantly, AZZ rarely, C refers to Visuddhimaggo; cf. Childers).—³¹ atth' idam A, C has both readings, AN. III. vii. 6 agrees with M. P. 39⁶ Bahu- M throughout, A partly (Bāhu- C).—⁸ (*mokkhasammata) lokasammata A, lokasammata va Ma, lokkhasammata va Mb; lokasammata (sic) ti lūkhabbhāyasammata (sic, mukha-?), cokkhabbhāvai (sic, mokkha-?) visuddhabhāvai detiti evam sammatā ti vuttam hoti; lokasammata (or lokā-, lokam-, lokya-, the letter is illegible) ti pi pātho, tass' attho: settham lokangamāyāti (sic, lokam gamayatiti?) evam sammatā ti C. The first reading of Bu. is certainly not lokasammata, but the text is so corrupt at this place, that it is difficult to say what he wrote.—⁹ puññasammata . . bahujanassa wanting in A (C—M).—¹⁰⁻¹¹ pāpakammām katham pav- M.—¹³ avikakk- corrected to adhikakk- M, āvi- and avi- C, acittakañ- ca A (nahānasambhāravasena laddhavohāram ekam tittham C);— Sundarikāmahi M.—¹⁴ Sarasvatim M (C—A).—¹⁵ (*pakkhanno) pakkhanto A, pakkhando M, pakkhanto ti avisato (pavisato?) C (these are common errors for pakkhanno).—¹⁵⁻²⁵ The division of these lines into stanzas is that of A; M makes the third verse end with uposatho sadā, the fourth with khematañ, and couples the last three lines to one verse. It escaped my attention that the fourth line is vaitāliya. We had better, perhaps, distribute the whole into four stanzas, the first and the last being of three hemistichs each. The eighth hemistich is in my opinion scarcely of equal age with the rest.—³¹ evam -eva M.—³³ labheyyāmham A. P. 40⁷ abhiññāsi M (abbha- AZZ, also M mostly);— kho āyasmā M here (aññataro kho pana is the reading of DN. and MN.; SN., AN., Vin. have a. ca pana; a. ca kho pana is of rare occurrence, cf. Suttanip. p. 15).—⁹ Vatthasuttāñ C (commonly quoted by this name).

8.

P. 40¹² (sāyanha- A not unfrequently, SN. always, M rarely).—²² yattha c' etā A throughout. P. 42³ vo om. A (C—M).—⁸ -cārino M.—⁹ -vādino M.—¹¹⁻¹² It is somewhat uncertain, whether pisunā vācā and pharusā vācā are or are not compounds. A has -āvācam, -āvācāya, -āvāco in 35 cases out of 69, ZZ vary as much; M always, with a single exception, writes -avāc-, which the corrector occasionally changes to -āvāc-, in the acc. partly to -am vācam. I incline to the opinion that the correct form is -āvāc-. The same uncertainty prevails in the case of -gāminī patipadā (cf. p. 47).—¹⁴ -lāpino M.—¹⁸ -diṭṭhikā M at both places. —^{27.8} samādhino M.—³² athinamiddhapariyuṭṭhitā for vigatathinamiddhā M here.—³⁴ vicikicchā M throughout, A twice.—³⁶ akodhanā M. P. 43⁴ anussuki A occasionally (aniss- ZZ mostly, M constantly).—¹¹ subbac- A almost always, MZZ mostly.—

¹⁶⁻¹⁷ anuttāpī A here, anottappī or anuttappī and ottappī M, partly corrected to -ttapī, -ttappī A at sutta 110 (-ttapī CZZ).—¹⁸ asanditthi aparāmāsī A here and at l. 33.—¹⁹⁻²⁰ anuviddhi-yamānāsu A, anuvidhiyanā M.—²¹⁻²² assa tassa for tassāssa M.—²³ vā for pi M. P. 44⁴⁻⁵ abrahmacariyā veramanī for brahma-cariyam M, also at p. 45, l. 14.—¹⁵ -nānassa, -vimuttassa A here.—¹⁹ anupanāhītā M at both places.—²⁰ Instead of anissā M has anissuko, anissutākī (meaning anissukitā).—²¹ macchariyassa AM, here corrected in M.—²² amāyavītā M at both places.—²³ otap-pām M, A here.—²⁴ upatthitassati for -satitā A at both places. P. 45³ palippalipanno A, palipāpali- C partly (explained by gambhirakaddame nimuggo, . . . palipan-ti pañca kāmagunā, . . pañcakāmagunapalipe palipanno). P. 46⁶ vo for kho M (kho A constantly in this phrase except at p. 118, it is wanting in ZZ).—¹³ AM add an index stanza: Catuttārīsa (catucattālisa M) padā vuttā sandhiyo (? -iyā A, saddhim changed to saddhimyā M) pañca desitā (pañcahi desito M), Sallekho nāma suttanto (suttanto Sall. nāma A) gambhīro sāgarūpamo.

9.

P. 46²¹ ujju- A throughout, AZZ also in other compounds mostly, a reminiscence probably from verse (uju- MC); -gat' assa M throughout, A at the first three places (-gatā 'ssa C).—²² hi āvuso M. P. 47³⁻⁵ saddhamman-ti and -mūlan-ti AM here and afterwards often; according to the scholiast all these are kathetukamyatāpucchā, asked by the speaker himself.—²⁵ antamkarō A throughout the sutta, and elsewhere mostly (antakaro C, M always except at p. 483, l. 7).—²⁸ sādhu āvuso A here (C-M).—³⁰ āpucch- Ma, A mostly; -cchimū A except at the first three places.—³³ siyāvuso A mostly, siyā pan' āvuso partly (siyā āvuso AMC here, M throughout).—³⁵ (-gāminī-paṭi-padañ-ca AM throughout; in other phrases -gāminim paṭipadām, -gāminiyā paṭipadāya are as frequent; cf. p. 73). P. 48³-paṭi-padā ti M throughout, A mostly.—⁶ (tatiyo AM, ZZ almost always, -iyā once or twice); — catutthām MZZ always (cf. p. 261, l. 8; the readings of A at this place, tatiyo and catuttho, are no doubt those of Bu., but they are scarcely ever met with elsewhere).—³² byādhi pi dukkhā wanting in M, at p. 185, l. 4 in AM, at sutta 141 in A at least, likewise at DN. 22 according to Burmese authority; it is added at SN. LV. 11, Vin. i, p. 10; in all the other passages referring to jāti, jarā, maranām, the MSS. are generally consistent in either adding or omitting byādhi.—³²⁻³ appiyehi sampayogo dukkho, piyehi vippayogo dukkho is substituted for sokaparideva- -pāyāsā at SN. l. c., DN. 22 (Burm. MSS.), Vin. i, p. 10 (AM agree here).—³⁴

-kkhandhā pi M and all the Burmese authorities known to me, also Vin. I. c.—³⁶ ponobbhav- M constantly, also Vin. I. c. (ponobhav- AZZ; ponabbhav- is quoted in the AN. commentary, but it is not found in the Copenhagen MS. of the text). P. 49⁷ ayam vuccat' āvuso dukkhanirodhagāminī-paṭipadā is added after -samādhi in Mac, wanting in AMb.—²³ katamañ- c' āvuso maranām AM, also SN. XII. 2, but wanting at SN. XII. 27, 28; the phrase was wrongly inserted, I think, from a similar but not identical passage at sutta 141 and elsewhere.—²⁵ (maccumaranān-ti maccusankhātam maranām, tena samucchchedamaranādini nisedheti; Kālo ti Antako, tassa kiriyañ ti kālakiriyañ C).—²⁶ -varassa M (ZZ—AC); — after nikhepo M adds jivitindriyassa upacchedo (wanting in ACZZ). P. 50⁹ A before ayam-eva inserts katamā jāti- nipaṭipadā, but only here.—³⁷ cattār' imāni M. P. 51¹ upādānāni M.—¹⁷ potthabb- A almost always. P. 53¹² vuccati āvuso M here; — cattāri mahābh- C. P. 54⁷ katamo pan' āvuso sāṅkhāro Ma (cf. p. 55, l. 8).

10.

For this sutta I have had at my command, besides AMC, first the Copenhagen MS. no. XI (marked B), and next the Mahāsatipaṭṭhānasutta of DN. (D, — B), which but for an addition towards the end agrees verbatim with our text, and which I have been able to collate with two printed editions, Colombo 1872 and Rangoon 1233 (E, O). To several passages there are parallels at suttas 13 (F), 119 (G), and AN.VI.iii.9 (H). P. 55²⁷ Kurusu MO.—²⁸ Kammāsa- EMO; -dammam AEM, -damām O (Kammāssadh- ZZ mostly, Kammass- occasionally; Kammāssa- and Kammāsa-, -dh- and -d- C, Bu, seems to have read Kammāsa-dhammam). Cf. p. 501. P. 56¹ sokaparidevānam O, M constantly (-pariddavānam BE, AZZ always in this phrase; sokapariddavānan-ti (sic) sokassa ca paridevassa ca C. I now think that Bu. read -paridev-, and that the Singh. reading is a reminiscence from verse, where that substitute is frequently used for metrical reasons, cf. ujjugatā, n. on p. 46, l. 21).—¹⁰ Subscriptions to the paragraphs are given in BCEMO; here: Uddesavārakathā CO, Uddesavāram BE; M has no subscription here.—¹¹ kathañ- ca pana O throughout, M once.—¹³ ābhūñjivtā Ma, -ñcītvā O (-ujitvā Mb constantly, AZZ mostly, cf. Lal. Vist. p. 325).—¹⁵ sato va pass- O, M always, cf. Vin. iii, p. 70 (without va AZZ always).—²³⁻⁴ añj- ABD, acch- Ma (añch- EMbO, cf. añch' āyāme Dhātumāñj. v. 12, Sanskrit añch-, āchi āyāme Westergaard's Rad. p. 347).—³³ patisati- MO.—³⁴ pi om. M here, evam- pi kho O, A at the first three places, M occasionally (evam- pi Bu).—³⁵ Subscription: Ānāpānapabbām CO, Ānāpānasatikāñjām BE (also afterwards

-kañdam for -pabbam), Assāsapabbam M.—³⁶⁻⁷ gacchanto 'mhi O. P. 57⁴ Subscription: Iriyāpathapabbam BCEMO.—⁷ sammiñj AZZ always with a single exception, also Lal. Vist. p. 297 (samiñj O, M constantly, as well as other Burmese MSS, with rare exceptions, as Jāt. ii, p. 380; the form is corrupted from sam-añc, cf. Oldenberg, Kuhn's Zeitschr. XXV, p. 324).—¹² Subscription: Catusampajañnapabbam BCE, Sampajañnapabbam MO.—¹⁴ padatalā A; — pūrañ BEMO.—¹⁶ nhāru O, M always; — atthi DEMO (-i AZZ almost always).—¹⁸ O adds matthalungam after karisam.—¹⁹ khelo ABEHM (-lo AZZ mostly, cf. kheṭa-simhānikā-Mahāvastu-p. 28).—²⁰ ghānikā B, M mostly; — matthalungam is added after muttam at Khuddakapāṭha p. 3, cf. Mil. pp. 26, 28, and the addition is necessary to make up what is called in later writings the dvattiṁsākāra, but it is wanting in the Nikāyas, also in the text of Buddhaghosa, who in the com. on sutta 28 remarks, matthalungam pana na idha pāliṁ ārūḍham.—²¹ mūtolī AG, putoli M, toli O, mutoli AE, mūtolī B (mutoli C).—²⁴ Subscription: Paṭikkulamanasikārapabbam BCEO, Paṭikulapabbam M.—³⁷ vāyodhātu without ti A, G here. P. 58² catumahā- O, M always; — paṭibhaj- B, vibhaj- MO.—¹¹ -jātakām DH, -jātitam A (-jātām BEFGMO).—¹³ evam anatito M, ADO once (etam an- BEH, ZZ mostly).—¹⁵ BE, which have no abridgements, add subscriptions to the subdivisions of this paragraph: Pathamasivathikam, etc.—¹⁸ (The readings of M at pp. 88-9 are marked N); for supānehi vā kh. MNO substitute, kankehi vā kh. sunakhehi vā kh. byag- ghehi vā kh. dipihi vā kh. (A constantly as in the text).—¹⁹ pānakehi kh. D.—²⁴ atthisaṅkh- BCE (atthika- AGMO, DH once).—²⁶ nimmañsa- MNO; -makkhittam ABDEFH (-itañ CGMO; read nimmañsañ loh? cf. p. 364, l. 17, where MC read so; the error would naturally arise from -mainsaloh- at the foregoing and following lines).—²⁸ -sambandhanāni ACa.—²⁹ After pā- datthikam M adds a. goppatthikam, NO a. goppakatthikam.—³⁰ urutthikam a. katitthikam MNO; — for aññena pitthikantakam M substitutes, a. phāsukatthikam a. pitthitthikam a. khandha- tthikam a. bāhutthikam a. amsatthikam a. givatthikam a. hanutthikam a. kannatthikam a. dantaṭṭhikam; NO have the same reading with omission of a. bāhutthikam a. amsatthikam and a. kannatthikam, and with hanukatthikam for hanutthikam.—³⁶ sankhavaṇṇapaṭibhāgāni MNO.—³⁷ puñjakatāni BD, puñjanikani EG; — FN add atthikāni before terov-, ANa omit it at the second place, GH transpose terov- and atthikāni (BDEMO as in the text, also Bu.); — pātikāni BH. P. 59⁹ evam pi kho M almost throughout.—¹⁰ Subscription: Sivathikāpabbam C, Navamā Sivathikam — Kāyānupassanāsatipatthānā BE, Navasivathikā- pabbam — Kāyānupassanāsatipatthānām M, likewise O with Cuddasakāyānupassanā instead of kāy.—¹² vā vedanām vediya- māno O throughout.—³⁸ Subscription: Vedanānupassanā CO. MB

add -satipatthānam, -nā, Navavedanānupassanā E. P. 60⁶ Subscription: Cittānupassanā CO, -nāsatipatthānam MB, Evām solasa-vidhena Cittānupassanā vuttā E.—¹² -machand- M constantly.—³⁶ Subscription: Nīvaraṇapabbām CMO, -niddesam for -pabbām BE. P. 61¹ pañcasu upād- MO.—¹⁰ Subscription: Khandhapabbām CMO, -niddesam BE.—¹⁷ saññoj-BDEM.—³¹ Subscription: Āyatana-pabbām CMO, -niddesam BE.—³³ satta bojjh- D, O once. P. 62³ bhāvanāya pāri- BEO, ZZ occasionally.—¹⁷ Subscription: Bojjhangapabbām CMO, -niddesam BE.—²⁴ After pajānāti M interpolates a passage of some length, borrowed from the Mahā-satipatthānasutta of DN.—³³ Subscription: Catusaccapabbām C, Saccapabbām O, Dhammānupassanāsatipatthānā BE; M has none.—³⁴ bhikkhave bhikkhu A at the first three places. P. 63² chab- bassāni A (cha v- BDEMO).—⁹⁻¹⁰ ekam māsam M, B once, ekamāsam O.—¹⁰ adḍha- DM, ajha- O; —māsam yo O.—²³ Here and at the end of every following vagga except the last two, an uddānam in verse is added, generally corrupt in both MSS. and with great discrepancies.

II.

P. 64¹ samañebhi M except once; —aññehiti Ma at the first two places, C has aññe hi, aññehiti, aññe ti, Bu. is silent; cf. DN. 16 ed. Child. p. 59, AN. IV. xxiv. 9. This passage is often quoted, generally with the reading aññe.—¹³(*pana no) panā M, paneso A.—^{20,21} so (AMC) should perhaps be yo, cf. yāni at l. 22.—²⁴ adhippāyoso M, adhippayogo C (adhippāyo A always, -ppāyāso or -ppāyoso SN. and AN. mostly, cf. p. 84).—²⁷ puthu M, A once.—²⁸ ekāvuso M.—³⁴ sā niññhā after na is wanting in M here and at two places farther down. P. 65¹⁸ -diññhi M.—²⁶ savupādānā A.—²⁷ ajarā M, cf. n. on p. 8, l. 30. P. 66⁵ paññap- M or Mb. P. 67¹² svākhyāt- M mostly.—¹⁵ ime kho bh. M (C=A).—²³ -am - idām for -añ - c' idām A throughout.—³¹ yato kho A (C=M, but A may be right). P. 68³ Culla- C almost always.

12.

P. 68⁵ aparapure M, amarapure A (avarapure ti purassa averse, pacchimadisāyan-ti attho C).—⁷ parisati M (parisatin-ti parisamajjhe C, -satim AZZ almost always).—⁷⁻¹⁵ evām A (in spite of esā vācā at l. 30, A is probably right, cf. p. 227 and a few other parallels).—⁸ uttari man- AZZ almost constantly, M or Ma always, but comp. uttari-ca or uttarim vā man- SN., AN.; manussadhammo nāma dasa kusalakammappathā.. tato uttarim, or manussadhammato upari C (-dhammā AZZ invariably,

also M or Mb, *uttari manushyadharma* Lal. Vist. pp. 309, 310; cf. Vin. i, p. 9, Jāt. i, p. 389, etc. The scribes confounded this phrase with the compound *uttarimanussadhammo* p. 472, Vin. i, p. 97, etc.).—¹¹ *khv-assa* M.—¹² *na niyyāti* A throughout, cf. Jāt. i, p. 389 (Bu. confirms the reading of M, comp. also l. 31 et seq. and p. 72, l. 9).—¹⁴ *Vesāliyām* AM.—²⁹ *kodhano h' eso* Sār. M, cf. Jāt. l. c.—³⁰ *kho* for *so* Mb (a conjecture, it seems, and perhaps a good one). P. 69¹⁴ -*yam-pi* A only here, cf. n. on p. 34, l. 15.—¹⁶ *cānkamati* Mb (*kamati* AMac).—¹⁷ *pāṇinā* parāmas. M, see n. on p. 34, l. 19.—³⁴ *thān-* and *athān-* M except at p. 70, l. 2. P. 70⁷ -*gāminī* A (-*gāminin-ti* C).—⁹⁻¹⁰ Bu. seems to read -*dhātum* -*dhātum* *lokām*. P. 71¹¹ *abhiññāya* A, M once. P. 72¹ *paṭivediss-*, -*vodiss-*, -*vādēss-* A (-codess-MC, also AN. IV. i. 8).—² *etam-ahām* M throughout.—⁶ *pan'* *ete* M (AN. I. c.—A).—⁹ (*so na niyyāti) *so niyyāti* AM, cf. p. 68, l. 12.—¹⁹⁻²⁰ *catumahā-* Ma.—²⁴⁻³³ -*kamitvā* A, also DN. 16 ed. Child. p. 28, AN. VIII. vii. 6.—²⁶ *samāpannapubbā* AN. I. c. (*samā-pajjita-* AMC, also at sutta 127 and DN. I. e.; it is, however, an unlikely form in Nikāya style). P. 73⁶ *abhinibbija* abhinibbija M (C—A, cf. p. 104).—¹⁹ *pettivis-* A partly (*pitti-* M, ZZ mostly, other MSS. rarely, C has both readings).—²⁰ -*gāminī-* ca *maggām* A mostly, Mb throughout. P. 74⁶ *iriyati* A partly.—¹¹ *ekanta-dukkham* *tibbam* *katukām* *vedanām* M, and so throughout -*ām* *vedanām* (C—A. *tippā* ti *bahalā*, cf. p. 10, l. 29).—¹² *pūr'* *aṅgārānam* om. M (C—A, cf. *pūrā* aṅg- p. 365; SN. has *punṇā* for *pūrā*).—¹⁹ *papatitām* M, Mb at p. 75, l. 6 (C—A, cf. however p. 365, l. 23).—³² -*yoniyām* A at the first two places. P. 75²⁰ *chāyāyām* A here.—³³ *imam-* *eva* M here. P. 76⁶ *suphassita-* A, *phussita-* M (Ma perhaps *phass-*; *phass-* C, *phuss-* and *phass-* AZZ).—²⁷⁻⁸ *accho-dikā* *sātodikā* *sitodikā* AZZ always (cf. DN. 16 ed. Child. p. 43), *setodakā* for *sitodakā* *setakā* M constantly; cf. *acchodakām* Lal. Vist. p. 311.—²⁸ *supatithā* M (*sūpa-* and *supa-* AZZ, cf. S. *sūpatīrtha*).—²⁹ *dibbo* Ma, *tiro* A, cf. p. 366.—³¹ *tam-* *ena* A here and often elsewhere (*tam-* *enām* and *tam-* *ena* ZZ).—³⁵⁻⁶ *ogāhitvā* ca *nhāyitvā* M.—³⁶ ca at the first place is wanting in A. P. 77²⁴ (*caritā) *caritvā* AM.—²⁵⁻²⁶ -*o sudām* MC, also Jāt. i, p. 390.—²⁸ *tatra sudām me* A (C—M). To the following text or parts of it there are many parallels, comp. pp. 156, 238, 307, 342, also sutta 94, and it recurs more than once in DN. and AN.—²⁹ *hatthāval-* A here and mostly elsewhere (*hatthāp-* M constantly, ZZ with few exceptions, also C, and Bu. seems to have read *so*; Lal. Vist. has *hastapralēhaka* p. 312, *hastāvalehaka* p. 323); — *-bhaddantiko* M always.—³⁰ *uddissakatām* M constantly; — *nimantanām* M, ZZ partly.—³¹ *kumbhi-* M, ZZ partly; — *khalopi-* A here (cf. Mil. p. 107), *kalopi* M always, ZZ partly, *kal-*, *kal-*, *khal-* C (—*ukkhali pacchi vā*).—³⁴ *pāyantiyā* M here.—³⁷ -*lopiko* *vā* AZZ partly, also at the next line.

P. 78⁷ daddala-, daddalla-, gaddula- A partly; daddālan-ti (sic) cammakārehi cammañ likhitvā chadditakassatām C; cf. gardula-Lal. Vist. pp. 259, 323.—¹⁰-āhāro vā A here and at p. 308, l. 5 (vā is wanting at all the other places).—¹²(ajinam-pi AM, ajinan-ti C; probably the right reading, though all the other authorities have ajināni pi); —(ajinakkhipan-ti tad-eva (ajinam) majhe phālitām, sakharan-ti pi vadanti C).—¹⁵-pakkakan-ti C, -pakkhikam-pi ZZ once or twice.—¹⁹-rohanā- M, ZZ partly.—²⁹pamajj- M.—³²jegucchiyasmīm C.—³⁴udakabind- AM (udabi-C four times).—³⁵āpādesin-ti M, āpādesum and āpāden-ti (sic) C. P. 79¹ aijhogahetvā A constantly, also ZZ with scarcely an exception, -gāhetvā M mostly (-gāhitvā M occasionally, cf. Mil. p. 87).—⁵sāmpatāmi M (C-A).—¹⁵-gopālā A; -catukundigo A, -guṇḍiko C, -kkundiko M, also AN. V. xvi. 2 (-kundiko DN.24); —tāni wanting in M here.—¹⁸-dinnam M.—¹⁹-vikata- Ma, -vikati- Mb (C-A).—²²bhiṁsanakatasmin-ti bhiṁsanakabhāve ti attho, ekassa takārassa lopo datthabbo, bhiṁsanakattasmīm yeva vā pāṭho, bhiṁsanakatāya iti vā vattabbe lingavipallāso kato ti C).—²⁵-ratthakā MC (not Bu., who explains it as a substantive; cf. Mil. p. 396, Jāt. i, p. 390, AN. III. iv. 5. Rattisu -tthakāsu Vin. iii, pp. 31, 288 is scarcely correct, Udāna 9 has -tthake in the same phrase); —rattim om. M.—²⁹sotatto—sutatto C; —so sino c' eva M, so sīto A, sosino—sutinto C (cf. Jāt. i, p. 390; the metre requires amendment, possibly sa u tatto sa u sino).—³²upānīdhāya AM (upānīdhāya C, cf. Cariyāp. v. 357 (iii. 14 v. 1) — Jāt. i, p. 47); —gomāndalā ti gopāladārakā C, gāmāndalā Cariyāp. I. c., cf. at sutta 93 gāmāndalarūpo —gāmadārakarūpo.—³⁵uppādethā AC. P. 80¹Cf. Lal. Vist. p. 319 et seq.—⁴-pi panti A, also at p. 81, l. 1, meaning perhaps pi pipanti.—⁶-āhari A here, ahāritā M here, cf. p. 81, l. 3.—¹⁰-kasīmā- A constantly. The following passage, ll. 10-33, recurs at suttas 36 (p. 245), 85, 100 (marked H, I, J).—¹¹asitika- A, M always, asitikā- HJ, āśitikā- I (āśitika- C, cf. āśitaki- Lal. Vist. pp. 319, 321); —vā om. HJ.—¹²kāla- HIJ (kālā- AMC).—¹³appahār- AHIJ, M occasionally.—¹⁵vatthānā- I, vad̄hānā- J, ovaddhānā- H; -āvalī C.—¹⁸pāsul- IJ.—²⁰akkhikūtesu IJ.—²²tittaka- HIJ; -lāpu AH.—²⁵⁻²⁶parāmas- H, M here.—²⁷tāva-ssu J, evam su A here (yāva-ssu is confirmed by C).—²⁹apakujo J, upakujjo I, avakujjo va and avakujjan C; —patāmi H (papat- AMCIJ).—³⁰imam-eṭa HIJ (probably an error occasioned by other passages, cf. pp. 57, 276, etc.; Bu. notices this variety of reading, at least as regards sutta 36).—³¹⁻³²anumajj- H. P. 81⁹ evāssu Mb here and afterwards.—³¹na aj- A, n' aj- Ma.—³⁷pan' eso A throughout. P. 82¹asamvasitapu- A.—³puna āg- M.—¹²upapajjeyyam M (vaseyyam A, āvas- would seem preferable).—¹⁶va for vā AMb, at l. 20 AM, cf. p. 343, l. 29.—¹⁸aggipāri- M

(C—A).—²⁴ kālak- M (kāl- also C, but from a slip in the MS. the explanation is wanting, cf. n. on p. 163, l. 28).—²⁵ āśitiko M here, AZZ rarely.—²⁶ gatiyā ca satiyā ca thitiyā ca A (C—M).—²⁷ (dalhadhammo—dalhadhanum gahetvā thito C, cf. Pali Misc. p. 60); — katup- MC.—²⁸ A after -gatimanto adds, evam adhimattamatimanto. P. 83⁵ paṭipuech- M.—⁷ -dinn- M at the first two places (-nn- AZZ almost always); — yevāssa Mb.—¹² harissatha M.—¹⁴ kho pan' etam A, cf. p. 21, l. 25, etc.—¹⁵ satthā Ma.—²⁰ bijayamāno M, vijamāno C, cf. p. 501, l. 1 (the phrase pitthito thito hoti is occasionally corrupted to pitthito pitthito hoti, cf. DN. 16 ed. Child. p. 2, l. 8).—²² api hi me M.—²⁵ tve A, tveva MC (t' eva is by far the best authenticated form in A and AN., it is exclusively used in SN.; in DN. I have noticed eight cases against six; cf. n. on Mil. p. 114, l. 11).

13.

P. 84³ yena aññ- M.—¹⁰ paññap Mb here, in the sequel M.—¹⁵ adhippāyoso corrected to -ppa- M, cf. n. on p. 64, l. 24.—²¹ abhijāniss- AM here, cf. p. 85, l. 10 (ājān- ZZ always in this phrase, also A elsewhere).—²⁸ -imhā Ma throughout.—³³ tehi wanting in A.—³⁵ M substitutes amhe for kho, and omits it at the next line. P. 85¹⁵ evam hi pu- M.—³⁰ The following passage as far as p. 88, l. 28 is repeated at p. 92, and the readings of AM respectively are almost always the same at both places.—³¹ jīvitam M.—³² sankhāya . . vānijjāya M (C—A).—³⁵ -phassena M here; — for rissamāno (AC) M has dissamāno (corr. to iriyamāno and isamāno) miliyamāno (corr. to miyamāno).—³⁶ -pāsaya dayhamāno A at the second place; — ayam bhikkhave M here, also C, in AZZ pi is in such cases far more frequently added than omitted at the first place, cf. p. 56, l. 34. P. 86³ urattālam Ma.—¹⁰ daheyya na udakam vāheyya M.—¹³ appiyā dāyādā vā AM here, without vā M at the second place.—¹⁵ me for no A, C reads and explains yam- pi me.. tam- pi no (—amhākam).—¹⁹ gahapatayo Mb.—²³ vivādāpannā M.—²⁹ ubhatobyūlham M, -vūlham C. P. 87¹ khippamānesu A, M here.—² sattihi A here; — pakkatiyā (sic) ti katitagomayena (read kaṭhita-) C, M at both places substitutes chakaṇakāya; — ahi- vag- and abhimag- A, abhi- and ahi- C.—⁹ kammakāraṇā Ma here, ZZ occasionally. To the following passage there are several parallels in MN. and AN., comp. also Mil. pp. 197, 290, 358.—¹³ bilānga- A here (bil- AZZ almost always).—¹⁶ kahāpanikam M; — kharāpaṭiccha- M.—¹⁷ palikha- A here (paligha- ZZ, very rarely pari- or -vattakam); — -piṭham- pi ZZ partly.—²⁶ ayam pi M.—²⁹ kho om. M. P. 88⁹ -kālikā n' acc. M.—¹⁵ āśitikam Mb.—⁸ -dantam -kesam MC.—¹⁹ -litasiro C. -litasiro

A; — -gattam M, tilakāhatam C.—²¹ pi wanting in M here.—²⁴ sayamānam Ma, seyyamānam Mb.—²⁶ supānehi A; the various readings to this passage were given in the notes on p. 58. P. 89²⁷ pi ceteti M throughout. P. 90¹ (abyābajjh- M, cf. n. on p. 10, l. 20; this context proves it to derive from byābādhā).—²⁴ vedanām M or Mb, A at the first and the last place.

14.

P. 91⁸ evam pāham M.—²⁷ na hoti M (C—A).—²⁸ -vatti Ma, -vatīhi A here, in the sequel anāva kāmesu (-vatī MbC).—²⁴ aññām vā M throughout. P. 92⁴ hosi C, na hoti M.—⁵ -gaminī A here.—²³ ayam pi Mb.—²⁸ niganth- Mb.—²⁹ tibbā Mb.—³⁰ khvāham M.—³¹ -passe Mb, cf. SN. IV. 23 (ed. Feer p. 121), XXI. 87.—³⁶ Nāta- M always, except Nāta- here (Nātha- and Nāta- AZZ).—³⁷ The following passage recurs several times at sutta 101 (B). P. 93² atthi vo A, bho for vo M; — pāpakam- M.—⁴ For pan' ettha read pan' attha?—⁶ -bhāvo, -bhāve B, pātabyantikatain in the place of tapasā by. navānam M.—⁷ akaranām A, B partly, -ne once.—⁹ -nakkhay- M.—¹¹ amha Mb.—¹³⁻¹⁵ shuvamh' eva, akaramh' eva M.—¹⁴ va for na M, nā nāhuv- B.—¹⁶ na om. M, A here, na kar- and nā nākar- B.—²⁵ kim-paua for iti kira A. P. 94¹ h' āvuso M throughout.—¹⁰ vā wanting in M, at l. 35 in A, at l. 19 in AM with vā added in A after Bimbisāro.—²⁴ -sukham pati- M.

15.

P. 95⁷ Susum- M.—¹⁹ vasagato A at the first two places.—²⁸ -sāmantā or -sāmantā- A throughout, -sāmantā M at the first two places.—³⁰ codito M here. P. 96¹ codakam paccā- A once.—⁶ sampādayati A at the first two places (C—M).—¹⁴ -ggābī Mb at first.—³⁵ na-ppati- M partly. P. 97⁶⁻⁷ The first na is wanting in A here, both in M, also in the repetition; at p. 98, l. 12 AM are correct, at p. 99, l. 26 both omit the first na and M doubles the second.—¹⁹ -mānitabbam M, -sāsitabbam A, (-minitabbam C).—²¹⁻² panāssam, pāssam Mb.—³⁶ nicchāretā ti M. P. 98¹² sampādeyyam A (-yeyyam also at SN. XXXIV. 23).—³⁵ -mujjena and -mojjena AM. P. 99¹⁰ A here adds na after kodhano. P. 100¹⁵ udakapatte M (C—A).

16.

The beginning of this sutta has a parallel at AN. X. ii. 4 (B).—P. 106⁶ vinibaddh- AZZ always (C—M).—⁶⁻⁷ so cati imasmim A,

so cahi imasmim M (so vat' imasmim B).—⁸ thānai M.—²⁸ kāmesu B (kāme AMC). P. 102⁴ phassa- ABC (passa- M, Bu.).—²¹ samucchinnā ABM here, cf. p. 103.—³⁵ na anattamano M;—na āhata- B.—³⁶ na khilaj- M. P. 104¹ abhinibbidāya M, A here (-bbhid- C, AZZ almost always, Bu. read so, cf. Vin. iii, p. 4).—⁸-bbijj- M, cf. p. 73, l. 6 (-bbijj- A mostly, ZZ always).—⁹-tundena A here.

17.

P. 105⁶ ye ca kho ime M throughout.—¹³ ca for c' eva A here and afterwards mostly. P. 106³⁴ pakkamittabbām M, at p. 107, l. 13 Mb, what Bu. read is uncertain, -tabbo is probably correct, cf. p. 401, l. 25, Khuddakap. p. 14, l. 2, Vin. i, p. 103, l. 31, etc. P. 107²⁸ pakkamitabbo M, at p. 108, l. 8 Ma.

18.

P. 108²⁰ jangha- M always (-ghā- ACZZ).—²⁴ (olubbha AM, ZZ always, but at this place Bu. had a different reading, perhaps olamba, C makes him say, dāndam- olambho (sic) ti dāndam olambitvā, gopāladārako viya dāndam purato ḥapetvā dāndamatthake batthe patiṭṭhāpetvā piṭṭhipāni hanukena uppīletvā ekamantam atthāsi).—³¹-sentiti A, at p. 109, l. 23 AM. P. 109¹ nillojetvā AC, nillāretvā M here;—nalātēna nalātikam SN. IV. 21 (ed. Feer p. 118).—² dāndam- olubbhāti dāndam uppīletvā, dāndam- olubbhāti (sic, -la-?) pi vā pātho, gahetvā pakāmīti athto C.—¹⁴ mayā for mama M.—²⁵ okappetvā M here.—³² -gavantam should probably be -gavā.—³⁶ aijhosetabbām AC. P. 110⁴ tuvātuvām AM, tvām tvañ- ti evām pavattām tuvāntuvām C, cf. Pali Misc. p. 64.—⁶ vatvā ca M.—¹² bhagavato M, A once or twice. —¹⁶-kaccāyan- M (C-A). P. 111¹¹ mañña corr. to maññatha M (maññetha A, ZZ at a few places, also maññatha, maññātha, mañneyyātha; I should prefer maññataṁ).—¹² h' wanting in M here.—¹⁴ dhammasāmi M.—¹⁵ (ahosi AM and several parallels, hoti A at sutta 133);—AN. reads, yām tumhe Bh. yeva upasākamitvā.—¹⁶ -puccheyāma M;—SN. reads, yathā vo, except once; cf. l. 31 where Bu., who is silent here, certainly read no. —¹⁷-eyyāmāti Ma.—²¹ AN. reads, yām mayām Bh. yeva upasākamitvā.—²⁶ agarum M.—²⁷ katvā AM (agarukaritvā CZZ).—³⁶ c' uppajjati A, cf. Mil. p. 51, l. 14. P. 112¹⁵ paññap- M partly;—thān- M. P. 113¹² yām instead of idām AM here.—³⁷-imhā Ma. P. 114⁷ evām- eva ca nām M.—^{10,14} labheth' eva M (sāyetha labhat' eva sādurasām AN.V.xx.4).—¹⁶ tveva A, tve changed to tveva C.

19.

P. 114²⁵ dvedhā MaC.—²⁸ ekaṁ bh. C; — ca for cāyam A here.—²⁸⁻⁹ nekkhamā- or nikkhama- M often. P. 115¹² pajaham-eva corr. to pajāham-eva (sic) A here, pajaham-eva M, pajāhām-eva corr. to pajabām-eva C (—pajahim-eva); — vino-dam-eva M (C—A, explained by nīharim-eva).—¹³ byantam-eva ca nam M (C—A).—²²-carati A, also -careyyam, and -carayato once; — nahi for nati M, byanti and namati A, nati changed to na C. P. 116¹³ kilamante for kilante Mb, A once.—¹⁶ (*ūhaniti) ūhafiti A, ughājiti M, udaghaniti C; the reading is uncertain. P. 117²⁶ yvāyam for yvāssa Mb; — sotthiko C.—²⁶⁻⁷ Bu. gives a various reading to pītigamanīyo, but C only repeats the word; pītingam- A at the last two places.—²⁷ kumaggam M.—²⁸ okān-caram A here, afterwards -cār-, okka- M (okacaram Ma here, C throughout); — okkacārik- M, okacarikam and -cariyā A partly (okacārik- C throughout). P. 118²⁰ (yam bh. AM, cf. p. 46).

20.

P. 119¹³⁻⁴ ekodibhāvam M, partly corr. so -dibhoti.—¹⁴ (*palag-) phalag- AMC.—¹⁶ abhinihaneyya om. M (C—A); — -nivāreyya A (C—M); — -nivatteyya M (C—A). P. 120¹⁸ -santhānam M (C—A).—²⁴ sanikam M, AC partly; altogether there is equal authority for san- and san.—²⁷ thito M.—³⁰ olārikam and sukhumām are not repeated in A.—³⁶ dantebhi M always (-ehi AC always, but M is right, I ought to have written, as Bu. reads, dante 'bhidantam-ādhāya). P. 121⁶ gale vā for the first gahetvā M (elsewhere M agrees with A, cf. p. 242, l. 32 and sutta 85). P. 122² yam sa vit- A.—³ vitakkissati M.—⁴ vivattayi M, cf. p. 12.—⁸ -santhāna- AMC, cf. p. 120, l. 18.

21.

P. 122¹² -phaggun- MC, Aa mostly.—¹⁶ tena M. P. 123²⁻⁶ -tesiti Mb and M (C—A).—¹⁹⁻²¹ bhante ti M.—²⁵ tatra pi M, Aa mostly. P. 124¹⁸⁻²⁵ me om. M.—¹⁹ catumahā- MC; — -ratho sudanto assa thito M.—²² -khiñahatthena M.—²³ pi wanting in M at both places.—²⁶⁻³⁶ tumhe hi M. once corr. to t. pi.—³¹ manusso for puriso M.—³² ojaharaṇiyō tā chetvā ba- M. P. 125⁵ I should here prefer abbhuggato hoti.—¹⁴ mayham- ev' M.—¹⁸ bho for he AC; — Kālīti.. ayye ti M.—¹⁹ no for na A here; — khv-ayye kiñcīti M.—²⁰ pāpadāsi MC; — bhakutīm C, bhāk- M.—²⁶ divātarām yeva M (C—A), cf. l. 36. P. 126⁴ sīsam dvedhā bhindi Ma, sīsam te bhindissāmiti Mb.—⁵ Payoga-

siddhi quotes, either from memory or from some unknown text, bhinnena sisena paggharantena lohitena pativissake ujjhāpesi; C confirms the reading of AM as regards the last two words.—⁸ nāma om. A.—⁹ -manā mām M.—⁹⁻¹⁰ sīsam dvidhā bhinditām ti Ma, Mb as above.—¹¹ -gacchi M.—¹² M before anivātā adds, asoratā V. g. (borrowed, perhaps, from the com., where caṇḍi is explained by asoratā).—¹⁵ nam for na A (nam manāpā would seem preferable).—¹⁷ kho om. M.—²⁴ yeva garum M.—^{25,28} dh. yeva apac. mānento pūjento M (borrowing, it seems, from DN. 26, C—A).—²⁶ M after bhiikkhave adds, evam sikkhi-tabbam. P. 127² tatra pi vo bh. M.—¹² vikhaṇeyya M.—¹⁸ apaṭhavim A.—³¹ mañjeṭṭhim M.—³² rūpam pātu- M, A once.—³⁴ rūpāni M here (we should, perhaps, read so throughout). P. 128¹⁰ nu kho so M here.—¹⁸ Gaṅgānadiśamena Mb.—²² chinnapassarā corr. to -sassarā A here, afterwards chinnassar- (C—M); —bhabbhar-. Mb, -sambhar- Ma (C—A).—²⁶ sassaram Ma.—²⁷ bhabbharam Ma.—³² amum for asu M. P. 129¹⁶ okkant- M (oka- AC), cf. p. 186, l. 13, p. 189, l. 26; —padus- AM, pados- C, cf. ll. cc.—¹⁷ -karo ti AM.

22.

Comp. p. 256, SN. XXI. 85, Vin. ii, pp. 25-6 and iv, pp. 133-5. P. 130³ gandha- M.—⁹ uppānām hoti A here. —¹⁶ evam kho and evañ-ca kho for evam vyā kho SN. l. c.; evam vyā kho ti evam viya kho C.—¹⁷ atha (wanting in Ma) te pi kho for atha kho te M.—²⁰ mā hevam M once, māvuso.. evam avaca SN.—²² -yen' and -yena āvuso M.—²⁵ Cf. pp. 364-7, where the last three similes are wanting; —-kañkhal- AN.V. viii. 6 in text and com.—³² tathēva tam SN.—³³ parāmāsā M (-massa A always, M partly, also SN. l. c.); parāmāsā ti diṭṭhiparāmāsena C here, at sutta 136 parāmāsāti with the same explanation; parāmāsā is not unlikely to be the reading of Bu., and we ought perhaps to read so).—³⁴ tathā 'han-tam instead of evañ.. āvuso SN. l. c. P. 131¹ atha kho te bhikkhū M.—⁷ -mhā Ma.—²⁰ A here repeats mā.. avaca.—³⁷ āmantesiti M. P. 132¹² (kassa kho AMC, cfr. p. 258, l. 18).—¹⁴ A repeats antarāyikā before vuttā here and afterwards.—²³ (khan- AM throughout).—²⁶ us-mimkato AM (-i- C, cf. p. 258, l. 27). P. 133¹⁰ sādhu sādhu bh. sādhu M.—¹² kho for vo M.—¹⁹ tañ-ca hi A.—³⁶ paṭini-vattivā M. P. 134²⁷ jāneyy- A.—²⁸ (*vo) vā M, ce A.—²⁹ panāssu Mb; —vyattā C.—³⁶ na'tthi c' assa M, cf. p. 135, l. 3. —³⁷ santāriñi A, ZZ mostly; —aparā param AMa, ZZ mostly, cf. DN. 16 ed. Child. p. 14; orā pāram Vin. i, p. 230. P. 135¹ ca om. M.—⁹ tassa om. Ma, tassa purisassa Mb.—¹⁰ bahupakāro M (bahuk- AZZ always).—¹³ uccāpetvā M.—²¹ ussāretvā M;

(*uplāpetvā) upalāp- A, opilāp- M.—²⁵ A after bhikkhave adds dhammām, M desitām (read dhammām desitām?).—³⁴ yām pi tam M. P. 136¹ thass- M.—³ -tavā kho A.—²⁶ ahu MC. P. 137¹ nāma-ssu, na-ssu M; the com. on Suttanip. 20 v. 4 from a similar text quotes, na bhavissāmi nāma so, vinassissāmi nāma so.—¹⁷ tam ca M.—²⁵ y' assa M, yāmsām, yasa, yām A partly. P. 138⁶ -labbhiyamāno A, also SN., AN.—⁹ na ca kho for nanāyam M.—¹⁰ kevalo hi bhante parip- M. P. 139¹² pi nibbindati M.—²¹ -bhāvāmkat- M almost constantly, -bhāvāmgat- rarely and mostly corrected to -kat-. P. 140⁵ (ettha satto ti pi tathāgato ti adhippeto uttamapuggalo khīnāsavo ti pi C; it here rather retains the original sense of 'such a one', cf. Suttanip. 30 vv. 13-24, and the other significations of tathāgata may have proceeded from texts like these).—⁶ -vijjo M, -vajjo A (-vejjo C repeatedly).—¹⁰ cāham AaM (yathā vāham bh. na iti yen' ev' ākārena aham na sattavināsako C).—¹¹ (cāham AM; yathā vāham na vadāmīti yena vākārena (sic, yena c' ākārena or yen' ev' ākārena?) aham sattavināsañ na paññāpemi, idam vuttam hoti: yathā vāham na sattavināsako yathā ca na sattavināsañ paññāpemi, etc. C).—¹⁶ M after rosenti adds vihesenti, likewise at l. 25 viheseyyuñ (C-A).—²³ tatra A here, cf. l. 32.—²⁴ sakkārā M.—³¹ (*tumhākām) tumhehi M, tumhe pi A.—³² (*no) me AM, cf. p. 273, l. 27. P. 141^{8,9} dah- M.—¹¹ evam bh- AC (not Bu.).

23.

P. 142²⁰ dhūpāy- AZZ always, but Bu. explains it from dhūma.—²⁰ cañka- M.—³¹ -vāro bh. M here. P. 143¹⁴ yathā ca te M.—³⁵ kā abhikkhañā M. P. 144¹ imassa catumahā- M (catumahābh- or cā- M always).—² kāyass' etam M (C-A).—⁵ -vicāreti M (which I ought to have adopted).—¹² -khanā ti M.

24.

P. 145¹⁴ -bhūmik- M, A except here, -bhūvakā C (-bhūmak- AN.VI.v.12). P. 146² -tāñi- A a few times at first, -tāñi- corr. to -tāñi- M.—¹⁰ anumassa anumassa M (C-A).—¹¹ eva nāma M.—¹² mayam pi M.—¹³ samāgamacām gaccheyyāma M.—⁵⁷ ahosi M (C-A). P. 147⁹ (-vihārañ AMZZ; -vihāre DN. 16, p. 44 is probably an error).—¹⁹ idam āvuso ti M.—³⁷ Part of the following text is quoted by Oldenberg, Buddha p. 436. P. 148²⁶ paññap- M.—²⁷ paññapeyya at the second place M throughout. —³³ ce M.—³⁵ ten' āvuso A.—³⁶ pi idh' M, ZZ occasionally. P. 149³ -peyya Mb, also -pesi at l. 23.—⁶ nissajjeyya M here, afterwards nisajjeyya (read nissajjeyya? cf. l. 26).—¹⁴ -dvārañ

gataṁ A.—²³ kho 'ham M.—²⁶ nissajjim M.—³⁶ -ttham A at the first three places (-ā ti nissakkavacanam - etam C). P. 150¹⁷ celañda- kena Mb (C—AMa).—²⁷ vo for bho M.—³⁰ -bhāyeyya Mb (-seyya AMaCZZ). P. 151⁴ ubho pi M.

25.

P. 151²² -isum M mostly; — tatra M occasionally.—²⁴ amukas- M, at p. 156, l. 4 and afterwards it agrees with A. P. 152¹¹ -gaminsu and -gamamsu AM. P. 153² mucchitā A throughout.—¹⁵ sathā su Ma, sathā-ssu Mb.—¹⁶ -manto su and -mantā su Ma, -mantassu Mb, -mantā su A except here, -mantā ti -mantā viya C; — parajānā M, here corrected, parijanā A once, parajānā ti yakkā ime na migajātā ti C.—¹⁹ -vākurāhi Ma (-ka- AMbC); — sampadesam A (C—M).—²³ addasainsu M. P. 155³⁰ c' ettha A.—³⁴ -nānam- etam M.—³⁶ tattha M here and afterwards. P. 156⁷ tathūpamañ C repeatedly.—²² Cf. p. 78.

26.

P. 160^{21,23} āvuso om. A.—²³ dhammi(m) M, AZZ mostly, but dhammikam katham is not unfrequent, though the other cases are always contracted.—²⁴ Dhamma- corr. to Damma- M (C—A). P. 161¹⁰ sukkhāpayamāno Ma (pubbāp- AMbC, ZZ always except at SN. I. 20, ed. Feer pp. 8, 10; pubbāp- is the reading of Bu.: pubbāpayamāno ti pubbabhāvam gamayamāno, nirūdakāni kurumāno sukkhāpayamāno ti attho).—²⁵ Bu. mentions two other readings, kāya nv ettha and kāya no 'ttha, the latter of which, like kāya nu 'ttha, he explains to mean, katamāya nu kathāya sannisinnā bhavatha.—²⁶ atha kho AM (without kho CZZ, also A elsewhere).—³² dhammiyā kathā vā corr. to dhammi- kathā vā M (C—A).—³⁴⁻⁵ anariyā ca p. ariyā ca p. A, but the reading of M is that of Bu. (uddesānukkamañ bhinditvā). P. 162⁵ dāsi- Mb.—⁶ -gavassa- M always.—⁸ gadhit- M always; cf. Mil. p. 401.—⁹ ajjhāp- M partly, DN. and SN. always, I believe, cf. Mil. I. c. (ajjhōp- MN. and AN. almost constantly, and this is the reading of Bu., who explains it by adhi-opanna; ajjhāp- has a different sense and requires an accusative).—²⁷ A here has a gap extending from h' ete to jānam passam p. 164, l. 10; Turnour's MS., from which Oldenberg, Buddha pp. 427-9, quotes a fragment of this sutta, has no doubt the same defect. P. 163²⁷ The following passage as far as p. 167, l. 8 is repeated at suttas 36, 85, 100 (A* M* mark the readings of AM at the four places); cf. Lal. Vist. p. 306 et seq.—²⁸ (susukālakeso ti sutthu kālakeso C; Kacc. ed. Senart p. 328 explains it otherwise

and is confirmed by Lal. Vist. p. 258: *çīçū: krshṇakeça;* but on account of the plural at p. 463 I ought to have written, with Bu., *susukājakeso*).—²⁹ -pitūnām M always.—³² -kusalam g- M*, A once. P. 164⁴ otthappa- A partly.—⁵ lapitālap- A partly (-talāp- M⁴C).—¹⁴ -sampajja viharāmiti paved- M* or Mb*, also at p. 165, l. 34, A only here.—³⁰ ahām wanting in AM here.—³² -siti A, -dhīti M, cf. p. 166, l. 14 (ahām.. pavedemīti AM at the other three places). P. 165⁵ tvām at both places A partly; also at p. 166, l. 25.—⁸ samāno attano antev- M* or Mb*;— man wanting in A at two places;— attanā M* or Mb*, cf. Mil. p. 235.—¹⁴ nibbjija M*, A partly; pakkāmīm Ma*, A partly, apakkamīm Mb*, cf. pp. 247, 515-21; Bu. seems to read nibbjija pakk-, and the reading of the text is perhaps a reminiscence from nibbjijāpema Suttanip. 28 v. 24.—¹⁸ āvuso Rāma M*.—³³ Rāma M*.—³⁶⁻³⁷ atthi for ahosi M (not M*). P. 166¹¹ Rāma M*.—¹³⁻⁴ āvuso imām, or ahām āvuso imām.. pavedesīti, or ahām āvuso Rāmo imām.. -demīti A (once as in the text), āvuso ahām (or ahām āvuso, each reading twice) imām.. -demīti M*.—²³⁻²⁴ abhiññāsi M*.—³⁷ acelā, āvelā for Uruvelā A at two places;— senānigamo ti senāya nigamo..., Senānigāmo ti pi pātho, Senāni nāma Sujātāya pitā, tassa gāmo ti attho C (the reading Senānigamo, Jāt. i, p. 68, is unknown to Bu.); cf. Lal. Vist. p. 311. P. 167² sandantām corr. to sandatim M*, sandati A partly (from l. 5);— setudak- or setavāluk- for setak- M partly.—²⁸ (vimutti AMC, AZZ almost constantly in this phrase; Oldenberg l. c. quotes cetovimutti, cf. Vin. i, p. 11).—³⁰ To the following text there are several parallels extending as far as p. 173: sutta 85 (marked B), Vin. i, pp. 4-10 (N); or stopping at p. 169: DN. 14 (D, somewhat differently arranged), SN. VI. 1 (E). M* means the readings of M at both places, M² at the second.—³¹ myāyām EN, M here (me ayām ABD).—³³ -samud- ADE, AZZM often (-sammud- Bu.)—³⁵ idappaccayatā paṭiccasamuppādo form a dvandva compound according to Bu.—³⁶ sududdasām N here. P. 168³ gāthāyo ENM or Mb;— paṭihānsu AZZ almost always.—⁵ Bu. seems to read pakāsitaṁ.—⁶ -buddho ABM^a.—⁷ -gāmi NM* (once corrected; -gāmin- ti C).—⁸ dakkhanti NM*;— tamokh- NM² (-kkh- also C);— āvutā N, āvutā and āvutā M.—¹⁹ DEN, M here, after karitvā add, dakkhinām (-na M) jāṇumanḍalam (jānu-DN) pathaviyām (path- M, puthu- D) nihantvā; the phrase is wanting in ABCM², and the omission may be peculiar to this Nikāya.—²² assavantā ABCDE (a very common error, cf. Pali Misc. p. 70, where Dh. p. 387 is meant).—²⁵ Comp. Lal. Vist. p. 517; D omits the first stanza, and like N makes Brahma repeat his demand a second and third time.—²⁷ avāpur' AE (apāp- also C).—²⁹ selo ABCDE. P. 169¹ E omits this verse, but it is found at SN. XI. 17, with the reading utthāhi, and so has C.—³ desetu NM*.—⁹ mutin- AE;— dvākāre and duviññāpaye wanting in AB

at both places, also in E according to Burm. authority, Ma omits the former here, both at ll. 20-1 (not M²).—¹⁰ -dassāvino NM* (not E in the Copenhagen MS.).—¹³ -vaddhāni NM (not M²); — anuggatāni C.—¹⁷ udakāni accugg- CE, M here; — thitāni N, thit- and thitāni M, t̄hanti Ba, thanti D (tit̄hanti A BbCE; read t̄hanti?).—²² disvāna for atha kho EN.—²³ aijhabh- N.—²⁴ apārūtāse tesām B; — Brahme om. NM* (rightly, but cf. Lal. Vist. pp. 520-1).—³⁴ byatto NC, AM once. P. 170³⁻¹⁵ avoca M, also N has a sing. (-cuñ AB, cf. p. 210, l. 10, p. 497, l. 15, etc.).—²⁹ bahūpākārā NM² (C—ABMZZ); — kho ime M here.—³² pakkamī A.—³³ ājivak- A twice, also M², partly corrected. P. 171³ Cf. Dh. v. 353.—⁷ Cf. Lal. Vist. pp. 526-7; Mil. p. 235.—¹² andhibh- M*; — (*āhañchañ) āgacchām C, āhaccām A, agajūm B, āhañcum Alwis, Buddh. Nirw. p. 133, āhañhi N, āhañña and ahañci M; cfr. Pali Misc. p. 74; — -dudrabh- NM*.—¹³ arahāsi B, arahasi anantajino ti anantajino ti (read si) bhavitum yutto C.—¹⁶ hu-peyya pā āvuso and hupeyyā pāvuso M, hupeyya āvuso N, bhaveyya (sic) p' āvuso ti āvuso evam- pi nāma bhaveyya C (huveyya p' āvuso also quoted in the com. on Suttanip. 12 v. 5 and Alwis, Introd. p. 48).—¹⁷ okappetvā A; M² adds, jivham nillāletvā, cf. p. 109.—²² ayam kho āv- M*—²⁴ tit̄hātabbanā B.—²⁶ bhikkhave pañcavaggiye bhikkhū NM².—³⁰ paññāp- M*; — upat̄thap- M².—³¹ āvusavādena AC.—³⁴ caratha N, M here; — aham for araham Ma here, cf. Jāt. i, p. 82. P. 172⁸ cariyāya N (iriy- ABCM*).—¹⁴⁻⁵ n' āvatto B partly, also M².—²⁹ B (not M²) before evam adds, Tatiyam- pi kho aham... viharissathāti. —³¹ vabbhāvitacimetanti corr. to vambhāvitametanti B, pabbhāvitametanti M, bhāsitametanti corr. to pabbhāvitametanti M², bhāsitam- (MSS. also abbhāsit-, abbhāvit-) N, evarūpām pabbhācitam- etan- ti etam evarūpām vākyabhedan- ti attho C. I preferred the reading of A under an impression that vi-abhi-āCI might possibly mean 'to disburden one's mind, to pronounce one's self', but with no great confidence in either the reading or my understanding of it. P. 173⁴ chabbaggā A, -ggiyā M (here with eva added), -ggā corr. to -ggiyā M² (-ggo B).—¹² -gamiñsu C.—¹⁹ (*no) me A, nesam M.—³¹ migo Ma, A here (mago MbC); — bandho M.—³³ ca pana ludde yenak, na M.—³⁵⁻⁶ ye hi keci M. P. 174⁷ ye keci M. P. 175¹² Pāsarāsi-suttañchatthām, Ariyapariyesanā ti pi etass' eva nāmām C.

27.

P. 175¹⁵ valabhi- C, valavābhi- M always.—¹⁷ (Pilotikā ti evam itthilingavohāravasena laddhanāmām paribbājakām C).—¹⁹⁻²⁰ ito 'ham- bho AN. V. xx. 4.—²² maññe ti Ma, AN. l. c.—

^{23.27} ko ca wanting in M (AC—AN).—³⁰ abhippasanno hotiti ko cāham bho samanē G. evam abhippasanno ti M. P. 176⁷ A similar passage occurs at sutta 89 (B, M²).—⁸ -rūpe te bhindantā MM².—²¹ kuto tassa M here, kuto vādām BM². P. 177¹³-am yeva M, without yeva BM².—¹⁴ pabbajeti upasampādeti A; —tathā for tathā AM.—¹⁵ pabbajitā AMM²; — (*eke) eko A, wanting in MBM² (elsewhere in the sing. always eko vūpakaṭṭho).—²⁰ anassāma for panass- B, byapanass- MM².—²¹⁻² samanā 'mhāti .. brāhmaṇā 'mhāti Mb²; — -imhā, 'mhā M², B partly, AMa once.—³⁷ eva ca nāma As, cf. p. 146, l. 11, p. 228, l. 17. P. 178⁶ Pilotika A.—¹⁹ -pādā M.—²² (nisev- AMC, read nives-?).—²⁴ -kaṭṭarikā M (C—A).—³⁰ -kānerukā M (C—A).—³⁶ tiṭṭhantām M.—³⁷ ayañ- ca so A, ayam- eva so M (ayam va so explained by ayam- eva so C). P. 179⁷⁻⁸ According to Bu. the comma should be put, not before kevala-, but after parisuddham; comp. however l. 14 and especially p. 213, l. 3.—²⁸ anācāri M always (ārā- ACZZ, Bu.).—³⁴ samaggarāmo ti pi pāli C. P. 180¹¹ -kumārikā- M or Mb, -kumāri- M or Ma partly (C—A).—¹² dāsi- Mb always.—¹⁴ -gavassa- M always.—¹⁶ -pahina- M always, partly corrected.—¹⁸ -sāviyogā M always.—¹⁹ Bu. no doubt read -bandha-: Bandho ti rajjubandhanādihi bandhanām, and cf. pp. 115, 449, but AMZZ always have -bandhana- in this compound; — -mosā and -māsā A partly.—²⁰ -hāriyena A occasionally.—^{21.25} so yena Mb always, also DN., A scarcely ever; — yena ca for yen' eva M mostly, also at l. 22. P. 181³⁰ -gatarañj- AC, but explained by ārañj.

28.

P. 184²⁶ jaṅgalānam M, pajāṅgalānam A (-gam- C, ZZ mostly; cf. Jāt. 451 v. 3).—²⁸ mahattena Ma (C—AMb). P. 185⁴ Cf. notes on p. 48.—³⁴ khv- assa M. P. 186⁴ vimuccati for adhim- AZZ almost always (C—M).—¹¹ -pame ovāde M; cf. p. 129, l. 15.—¹⁵ okkant- M here, A at p. 189.—¹⁴ sāsanām- karo M. P. 187¹⁷ Cf. AN.VII. vii. 2.—¹⁸ oggacch- M (C—A).—³³ addha- M.—³⁴ jāṇukam- M.—³⁶ -pabbām A. P. 188⁷ -tapati A, also at sutta 140; cf. p. 422, l. 18; — jiriyati A, jirayati M, janiyati A at s. 140, cf. p. 422 (jiriyati C).—⁸ asitām pītam, etc. M (C—A).—¹⁷ dahati M.—¹⁸ janapadapadesam- pi d. wanting in A.—¹⁹ pathantām M (C—A).—²² -dadallena A, -ulenā M (-ulena C, cf. AN.VII. v. 6).—³⁰ iti yām M, s. 140, ti yām A. iti cā yām A at p. 422, l. 31, yām without iti M at that place (I now consider iti yām the right reading). P. 189⁵ ossāvane A, osavane M (ossavane C twice). P. 190¹⁶ mattikāñ- ca p. tīṇāñ- ca p. M, and thus quoted in the com. on Suttanip. 2 v. 2

(C—A).—¹⁷ tveva MC.—²¹ āpatham A twice, āpātam A twice, M once; — gacch- AM once or twice (āgacch- ZZ and other MSS. almost always).—³⁵ evam hi kira imesam M. P. 191³⁷ -hatthi-padasuttam A, C once.

29.

P. 192¹² asmi läbhasakkārasilokavā M, also at p. 200, l. 11. —²² tathā pāyaṁ M, also at the following sutta (cf. upāta for ühata Therag. ed. Oldenberg v. 675), tathā bhayaṁ, tathā ayam, tathā vāyam, tathāyam A, cf. p. 198, l. 27, where A has the right reading. P. 194³² pakkamanto M here and afterwards, A once.—³⁶ A has a gap from na majjati (cf. l. 16) to -silokena at p. 196, l. 14. P. 196^{29,30} asamaya- M. P. 197³³ Bu. seems to read, etam sāraṁ etam pariyośānam.

30.

P. 198³ Pingalikoccho A (-la- MC, A once).—¹⁰ -kambalo M and the Burmese generally, A here, cf. p. 250 and sutta 77 (-lī C, and the Singhalese mostly);— Belatthi- AZZ always (Belattha- M always, also C, explained by -ṭṭhassa).—¹¹⁻² abhiññāmsu .. na abhiññāmsu M.—²⁷ tathā pāyaṁ M, cf. p. 192, l. 22.—³¹ pakkamanto M throughout, A at the first four places.—³³ seyyathā vā Ma. P. 200³ kulaputto for puggalo M here.—¹¹ Cf. p. 192, l. 12.—¹⁹ (pakkamanto AM here and afterwards, except A at p. 201, l. 33, and it may be right in these cases). P. 205⁸ kho wanting in nearly all the parallels; M abridges.—¹⁴ Opama-dhammavaggo tatiyo M.

31.

P. 205¹⁵ Nātike Ma, Nātike Mb (Nādi- AC, DN., AN., Nāti- SN. once, otherwise Nāti-, and so has Vin.).—¹⁷ Kimil- M. —²¹ mā mahāsamana M (C—A).—²⁵⁻⁶ āvuso .. mā vāresi M. P. 206³ pañña- M.—⁴ -ṭṭhap- M.—⁵ kho bhagavā om. M, also A except here; perhaps wrongly inserted from the different phrase at p. 109, l. 5, etc.—²⁹ kāyo C, and Bu. seems to have read so. P. 207²¹ sac'assa M.—²² (hatthavikārenāti hatthasaññāya, te kira .. aññām bhikkhuni hatthavikārena āmantenti C);— vilanghakena A always, C here, Vin. i, p. 157, etc. (-langakena M, C at sutta 125; from vilagna, I suppose).—²²⁻³ upatṭṭhapema A at sutta 128, upatṭṭhapeti C, upatṭṭhpeta (cf. l. 21) A Ma (upatṭṭhpema Mb, Vin. i,

p. 352).—²⁴ -rattikām AM, cf. s. 128 and Vin. I, c.—²⁹ Bu. read alamariyaviseso (—ariyabhāvakarāṇasamattho viseso) except at p. 209, l. 19; AM add nāñadassana throughout, except A at p. 209, l. 16.—³¹ yāvad-eva M, AZZ always (yāvad-e ti yāvad-eva C, cf. pp. 482, 494). P. 209²⁴ honti wanting in AM; cf. p. 160, l. 10, p. 175, l. 4, etc.—²⁶ imamhā[M].—³⁰ M repeats phāsuvi-hārō before na.—³⁶ (*anusaṁyāyitvā) anusainsāvetvā AbMb, -saṁsācetvā Aa, -saṁsāmetvā C (—anugantvā), anuyāsi Ma; the reading is uncertain. P. 210³ -imhā M.—⁵ pakāsetiti M.—¹³ Parajāno ti tass' eva yakkhassa nāmām C, cf. p. 153, l. 16.—¹⁶ suladdhā A mostly.—²⁵ cātumahār- M always.—²⁷ -vattidevā M (-vattī d. ZZ oftener than -vattino d.).—³² M after khaṇena adds, tena layena, cf. Vin. I, p. 12; — saṁviditā M.—³³ evam -etaṁ D. not repeated in A. P. 211¹⁶⁻⁷ sabbe pi ce M except once.—³⁰ yāva ete M.

32.

P. 212²⁰ āyasmanto for amū M.—²¹ ten' upasaṅkamanti dh-Mb.—³⁰ do svāgataṁ M, cf. pp. 216, 514 (svāgataṁ M always). P. 213³ (sātthā sabyañjanā M always, also A except once or twice, -ā -ā or -am -am ZZ, also Vin., see ii, p. 363).—⁴ -rūp' assa Ma.—⁷ appabandhehi C, anuppabandh- M. P. 214²⁶ dhammiyā Ma.—²⁷ pavattini M (C—A). P. 215³ -tikasam- M.—⁸ -nam karandako A (ZZ—M). P. 216⁵ sampavāyanti A here.—¹⁸ bahussuto hoti AMb (from l. 8), cf. l. 35 and the following parallels. P. 219³² me anu- M.—³⁴ bhikkhū for āyasmanto M.

33.

P. 220³ -te ti kho te A.—⁵ The following passage recurs at AN. XI, ii, 7; iii, 1 (B).—⁶ -kātum MC.—⁸ asādikām M, asāt- C; — sādetā M or Mb, sāto Ma partly, sāto or sāvetā A (sādetā BC, cf. Pali Misc. p. 64).—¹¹ -nāyikā A partly. P. 221²⁴ kv- attho B here.—³¹ pāmojjaṁ M here. P. 222³ abhihaṭām and -haṭām M.—⁴ -kkhārena B.—¹¹ -t̄thap- M partly.

34.

P. 225² Ukkā- and Ukka- C, Ukkāvalāyām A (-cel- Bu).—⁶ -pekkhitvā C, A partly.—¹⁰ āmandalim katvā C.—¹⁸⁻²⁰ na tesam ye... -rattam hitāya sukhāya A.—²⁷ -gāvo Ma, -gāvo and -gāve C (read -gave? cf. p. 226, l. 16).—³¹ kisābalake M (C—A, but Bu. rather seems to read kisā-). P. 226¹¹⁻¹⁶ te om. AMa.—

¹⁵ gamissati for gatā A (C—M).—¹⁶ -gāvo Ma. P. 227⁶ vatvā ca M.—⁸ paramloko A.—¹³ bhotha A; — pattetha M, patthethāti . . . patt' attħāti pi pāṭho C.

35.

P. 227¹⁷ Niganṭhiputto C throughout, also A from p. 229, l. 18, at first corrected to -ṭha-; cf. p. 237.—²¹ api ca M.—²⁴ thunaṁ pāham M, also at p. 233.—²⁵ so pi . . . -raddho M at both places. P. 228⁷ -bhāgi M mostly, here corrected to -gā.—⁸ (-vessana AMZZ and other MSS.; cf. Kacc. ed. Senart p. 154, where Mason reads -ana).—¹³ viññānam anattām AM here, A also at p. 230.—¹⁹ samāgamām gacch- M.—²⁶ abhikk. bh. L. not repeated in A.—²⁶ For the following passage cf. p. 374.—²⁷ 'ssa me om. M.—³³ -kāro M almost always. P. 229¹ thālam M (vālam AC, —surāparissāvanathavikām); — nicchaveyya and nicchāvessāmi A (meaning -cchāṭ-), niccoṭeyya and niccoṭissāmi M (nicchād- C); in a similar context SN. XXI. 102 and AN. VI. v. 11 have nicchedeti and nippoṭeti.—⁴ ogāhetvā M, ogahetvā A almost always (ogāhitvā AM at p. 76, l. 35); — sāna- M, -dhopikām A (sanadhovikām C).—⁶ kilassāmi M (meaning kiless-?).—⁸ tath' M.—¹³ so or yo is added in AM after -putto (C as in the text, and Bu. no doubt read so).—²⁰ so om. M.—²¹ esa A (C—M).—²⁶ kiñcid- AMC (kañcid- eva desam ZZ mostly, A at sutta 144; cf. p. 251, l. 25). P. 230¹ (yadākāṅkhasi—yadi āk. or yaṁ āk. C).—¹⁶ pi wanting in Mb, vā in Ma.—²⁹ hi kho bho M (C—A). P. 231¹⁻² mud- dhābhisittassa M.—⁵ Vedehi- Mb.—¹⁶⁻⁷ vattitum- arahatiti M.—²⁷ kho for koci M.—²⁹ muddham phāl- A.—³⁰ (ayasaṁ AM, DN.; elsewhere āyas-).—³⁵ phāliss- M.—³⁶ S. -putto ca M. P. 232¹ -nagavesī C throughout.—⁷ manasikarohi wanting in A throughout; at ll. 25, 30 Aggivessana is repeated, and this is perhaps correct, cf. pp. 376-7.—¹¹⁻¹⁷ tassām (once changed to tissām) -āyam M. P. 233¹⁴ M adds, Tam kim maññasi A.: Nanu tvām evam sante dukkham allino . . . attā ti samanupassasiti. Kim hi no siyā bho G., evam- etam bho Gotamāti.—¹⁸ ujunavām A, also AN. IV. xx. 6, ujukām navām SN. XXI. 95, XXXIV. 232; — akakkukaj- A, akukkaj- C, SN. once, akukkuijakaj- M, akukkuccakaj- AN. I. c. (in text and com., and at that place Bu. read so, but not here); — mūlam AM here (mūle ZZ almost always).—¹⁹ chinditvā A (chetvā MZZ).—²⁶ api ca Mb, cf. p. 227.—³² pana Aggi- M.—³³ nalāṭa- mukkhāni M (-mukkāni?).—³⁴ -sāṅgā nibhinditvā M.—³⁵ sedā C, cf. l. 29; — iti so M. P. 234³ Dumukh- M (C—A).—¹⁸ pubbe va A, cf. SN. IV. 24.—²⁰ kānicī not repeated in M and cancelled by the corrector; — sabbāni tāni M (I ought to have written so; it is the reading of the Copenhagen MS. at SN. I. c., Feer p. 123 omits tāni).—³⁰ ca om. A.—³⁶ n' eso me attā M partly. P.

235¹² idha M.—²⁷ tīhi 'nuttar- A. P. 236³ hatthim pabbinnam MC.—⁵ The second clause, Siyā hi bho G. jalantam . . ., is the third in A (C—M).—¹⁸ yena wanting in A.—³⁰ -tappetvā sampavāretvā MaC.—³¹ onittappatpānin-ti pi pātho C.—³⁴ puññāñ-ca om. A (C—M); — puññāñamhi A, -amhi C (explained by vipākakkhan-dhānam parivāro) -maha ca Ma, -mahiñ-ca Mb.

36.

P. 237⁷ nivāsetvā for sunivattho hoti A.—⁹ Niganthi- A.—²⁶⁻⁷ urukkhambho Mb, uruthambho Ma, urakkh- A here (ūrukhh- C).—²⁷ ("phal-) phāl- AM.—²⁹⁻³⁰ kāyavasam A, khayañvayam C. P. 238⁵ cittavaso kāyo A; — cittavasena A.—¹³ Paccho Kiccho A; Sañkiccho AM (Vaccho Kiso MC; -kicco C; cf. p. 524).—¹⁴ Cf. p. 77.—³³ imam for imehi A; — balam wanting in AC. P. 239² -yāti M (C—A).—²⁹ na for no M; — ca āpsajjati M. P. 240⁶ ca hoti bh. M.—¹² na hi M.—²⁹ For the following passage as far as p. 247, l. 16, comp. suttas 85 and 100 (BD, NO); cf. Lal. Vist. pp. 309-311; — upamāyo Oa, cf. Kacc. ed. Senart p. 154. —³¹ allakaññham Ob; — sassineham B.—³³ dhātum for pātu MNO. —³⁵ -manthanto B, -matthanto MNO.—³⁶ h' etam DNA. P. 241³ kāyena c' eva cittena ca MNO, partly by second hand.—⁵ -sineho A here.—⁷ tippā (changed to tibbā) kharā MNO.—⁸ te nānādass-ABD partly.—²⁶ kāyena hi kho kā- D, kāyehi na kho A, kāyena — pe — kā- B, MNO as at l. 3.—²⁷ vūpakaññā ABDMaN (I ought no doubt here to have written, kāyena hi kho kāmehi vūpakaññā). P. 242²⁴ Cf. note on p. 120, l. 36.—²⁵ -nigañh-BDM partly; — -nipī- B.—³³ kho for kho me all the MSS. occasionally. P. 243¹ dukkhapa- B.—⁵ appāna- Mb; -kañ yeva jh. MO; cf. Lal. Vist. p. 314 et seq.—⁶ -ruddhim AMONa.—⁸ -rundhesu D, also B except here; — nikkhantānam B.—²³ ühanti A, gahananti and vāhananti B,ohananti Oa, uhauanti MbOb, duhananti Na, upahananti Ma (also SN. XXXIV. 86), dupahananti Nb (ühananti D, also A elsewhere). P. 244¹ sisavedham changed to -veñam N, -vedam Ob, sisatham Ma, -vethanā C, -vekham D, sisacekañ B (-veñham AMBOa).—¹⁵ -vikattanena B, ZZ mostly.—²⁸ dāho D.—²⁹ -bāhusu D. P. 245⁵ tv-ev' eso C; cf. Jāt. i, p. 67.—¹³ ajjukam B, apidukkham D, ajjajitam Ma, ajajaddhakam Mb, ajajittañ Mc (Mb adds ähārupacchedāya), ajadatañ Na, ajajittañ ähārupacchedāya Nb, ähārupacchedāya Oa, ajaggi Ob (ajaddhukam A, ajaddhukan-ti abhojanam C; the Burmese readings may represent *ajaddhikam, cf. S. jagdhi, but ajaddhu is used elsewhere).—¹⁵ mam' assa MNO.—¹⁸ thokathokam B.—¹⁹ kālayūsam for kalāy- BD.—²⁶ For this passage cf. notes on p. 80. P. 246¹⁷ maggura- AB, A also at sutta 80 (cf. Abhidh.), otherwise I have only met with

maṅg-; maṅguracchavītī maṅguramacchachavi C.—²² vediy. D;— etaparamam MaNaOa.—²²⁻³ na ito B.—²⁵ vediy. BNO, vediyanti D.—³⁵ -hāritā M, -haratā D, -harati B, -harattā A, -harithā C (-haritā NO).—³⁶ -sāri DNO, -sārim C, -sirim B (-sāri AM);— es' eva MO, eveva B, eso maggo N (eso va AD). P. 247⁷ -mānapatta. MN.—¹⁰ me for mām BMOB (mām ADNOa).—¹¹ pañcavaggiyā bh. NOB, M once.—¹² kho for the first no Nb;— tam kho no Ob.—¹⁴ kho for me A;— nibbijja ACMNO (nibbijjā BD, cf. p. 165, l. 14).—¹⁷ āharitvā DMNO, āhārito A (āhāretvā B).—³⁶ Cf. pp. 22-3. P. 249²⁴ desitā A.—²⁵ ekam-eva ārabba A.—³⁰ sannisāremi M, sannisidāpemī A (sannisād- C).—³¹ nicca-kappāni not repeated in AM (C as in the text).—³² tathāgatassa for yathā tam A here.—³³ -ti kho pana M;— bhavaṁ bho Gotamo A;— supittā C, suvittā A.—³³⁻⁴ abhijānāmi 'ham A (C—M; this passage is quoted at several places, partly with the reading -jānāmi kho panāham).—³⁶ okkamittā A;— evam A, evam tam Mb.—³⁷ kho om. A. P. 250² yathā ca sammūlho A, yathā tam s. ca M.—⁴ bho Gotamāti A.—⁶ A before yassa inserts, Kathān-ca A. sammūlho hoti.—⁷ te ought perhaps to be added before or after appahīnā and pahīnā; cf. pp. 331, 464.—¹³ ye om. M here.—¹⁶ -kacchinno M constantly (-kācch- A always).—²⁷ -bhittattā A here.—²⁸ aññena A.—³⁰ patvā- AMac here, M at p. 251 (pā-ZZMb, A mostly).—³⁴ Makkhali AM;— Ajita A.—³⁵ (-kambalam AM, cf. p. 198, l. 10).

37.

P. 251²⁵ (*kañci) kiñci MC, kicce A; a very frequent error, cf. p. 229, l. 36, p. 266, l. 28, etc.—³⁰ na ca kiñci C, also A except here. P. 252⁷ eva A.—¹⁹ parivāreti AC.—²² paṭipā-MC.—³² vo for te Mb. P. 253⁴ devā vijinimsu A.—⁵ devāsura for tañ M.—⁷ pana om. M.—⁷⁻⁸ ekasatanīyyuhām athi M, ekāsanām niyyusatañ A (read ekasatañ niyyūhasatañ? Cf. p. 398, l. 5, SN. IV. 25).—¹⁰ kho for no M.—¹⁵ purekkhitvā M.—¹⁸ ottappa-mānā AM.—¹⁹ sakasakām A.—²⁰ ottappati M (-tapa- AZZ, the Singh. mostly).—²⁸ sobhati M.—³⁰ (diññā AM, cf. datñā AN. IV. iii. 4).—³¹ M after bho inserts yathāvatato; something seems to be wanting, but this supplement is scarcely correct.—³⁴ Sakko for yakkho AC.—³⁶ abhisāñkhāresi M (C—A). P. 254² -cittā ahesum A (C—M).—⁹ vo for te M. P. 255⁸ so Bh. satthā om. A;— mēso C.—⁹ läbhā vata mārisa suladdham mārisa M.—¹⁰ ahū A (C—M);— so om. C.—¹⁶ ahū nam ñeva A, ahureññatarassa Ma, ahureññatarasaññatarassa Mb; a quotation in the com. on sutta 23 has, ahu tam yeva.. abhāsitthāti. The phrase ahu tam yeva may possibly mean 'some time ago'; there is no

parallel, and C is silent.—¹⁷ abhāsitā Ma, -sittā Mb (abhāsitthāti A and the quotation mentioned just now; read bhāsitā?). P. 256⁶ abhāsitthā A, -sittā Mb (bhāsitā Ma).

38.

P. 256³¹ -yena āvuso M. P. 257⁵ -masā M, cf. p. 130, l. 33.
—⁸ atha kho te bhikkhū yena M. P. 258¹⁶ Cf. p. 8, l. 24; the omission of attā is confirmed by C, and Bu. seems to read as in the text; — vade A; — vadeyyo AC.—¹⁷ kammānam wanting in A (C—M).—¹⁸ kassa kho Mac (C—AMB, cf. p. 132, l. 12).—²⁶ n' ayam A.—²⁷ usmimkato M.—³⁴ kho wanting in A. P. 259⁵ sādhu sādhu bb, sādhu M.—¹⁵ yaṁ yad-AMB partly.—¹⁴ viññānam viññānam tveva saṅkhyam M, also at l. 33, and so throughout -am tveva saṅkhyam.—²⁵ jalati aggi tveva saṅkhyam M. P. 260⁷ Cf. Jāt. iv, p. 267, l. 1.—¹¹ no sūti MbC, A here; — kañkhato M.—¹⁷⁻²² Tadāhār... evam-bhante om. A.—²³ nibbicik- M.—³⁴ (dhanāy- AM, Ma at the second place seems to have vanāy-; vanāyethāti dhanām viya icchantā gedham āpajjey-yātha C; vanāy- is quoted in the com. on sutta 22 and also occurs at SN. XXII. 2); — api nu me tumhe M. P. 261⁸ tatiyo A, cf. p. 48, l. 6. P. 262³⁷ iti om. M. P. 265¹ -mhā M or Ma.—⁷ paṭidhāv- M.—²¹ no om. M.—²⁸ vadeyyāthāti Mb. —³⁵ Cf. Mil. p. 123; gabbhavokk- A here, gabbhassa okkanti and avakkanti C.—³⁶ A quotation in the AN. com. inserts katamesam tinnām before idha, and has gabbhassa avakkanti. P. 266³ yato kho M.—⁸ garubhāram M, Aa here.—¹⁴ vañkam AC (kilāpanakāni bhavanti seyyathidam .. dhanukam tehi kilati AN. X. x. 9).—¹⁵ cingū. A.—²³⁻²⁴ rūpe om. AMA, also at p. 270.—²⁷ -virodhasamā- Ma, A once, cf. p. 270, l. 13 (-virodhan-ti C).—²⁸ (*kañci) kiñci AM throughout, cf. p. 251, l. 25. P. 267¹³ Cf. p. 179 et seq. P. 270¹⁴ vediyati A here.—³⁷ pana om. A. P. 271¹ -paṭivi- A, -vi- and -paṭi- C.—² -muttan-ti Ma.

39.

P. 271¹¹ puṭṭhā samañā 'mhā samanā 'mhā ti M.—¹⁵ sandhā for saccā A, avañjhā M, cf. p. 281.—¹⁷ -parikkhāre A, cf. l. c. and p. 33.—¹⁹ sa-udayā A (-drayā MC; I ought to have followed A, though it is rarely written so; the error arose from dukkhu-draya, etc.).—²⁹ (*sati) ssati AM throughout. P. 272¹ na-cehiddavā A throughout. P. 273¹⁹ 'mhā Mb, A partly, samā Ma, A omits it at the first two places.—²³ -taññū C, A here;—āhariss- A.—²⁷ na-v uppād- A (na upp- MZZ, A partly);—yatrā M.—³⁷ -dhiss- A. P. 275⁸ There are parallels to these

similes at suttas 2, 10, 13 of DN. (marked BDE, cf. Grimblot pp. 137-52).—^{9,13} saṃpajjeyum, -jjīmū M.—¹¹ dārabh- M; — kho om. M.—¹³ so 'ham BDE, so kho aham M.—¹⁶ -gaccheyya AM (-gacche BDE, C twice).—¹⁷ na chā- M.—²⁶ bandho M.—²⁷ abbhayena M (meaning abbayena); — koci A here (kiñci MCBDE, perhaps also Bu.; if so, this confusion of vyaya and vayas is old).—²⁹ tamhā bandhā M here.—³⁰ na c' atthi kiñci E.—³⁵ bhuñ- ABDE (bhuj- MC).—³⁷ vimutto M. P. 276⁴⁻⁸ BDE differ from our text.—¹⁵ evam- eva kho bh. BDEa.—²⁰ There are many parallels to the following text, especially in DN.—²¹ -sanneti, -sanneyya M or Mb.—²³ apphuṭam M (-tam AZZ).—²⁶ -deyya A, -teyya or -deyya ZZ partly; — sahassa changed to sahāssa A, sā h' assa ZZ once, sā 'yam nhān- M; — sineh- ZZ once or twice.—²⁷ puṭṭhā AC, ZZ with few exceptions (phutā M, puṭṭā or phuṭṭā ZZ partly; phuṭṭha or puṭṭha for phuta is a very frequent error in Singh. MSS., cf. Dh. v. 218, Suttanip. p. 122, etc.); — paggharīnī M. P. 277¹ -todako Ca, ZZ partly; — udakassa M, ZZ partly.—⁴ na om. M, ZZ mostly, devo na ca A, na kālena or na sammā ZZ partly.—⁵ anuppajjeyya A (-veccheyya ZZ), nānuppavaccheyya MCb (read, devo ca k. k. s. dh. nānuppaveccheyya?).—²⁰ Cf. p. 169.—²³ ca aggā M, ZZ once.—^{23,24} -santāni A, ZZ mostly, -sandāni Ma (-sann- Mb, ZZ twice).—²⁴ ayām for nāssa A, nāyām ZZ once (read nāssām?).—³⁷ assa om. M, also at the next line. P. 278²⁰ The following similes recur at sutta 77 (B) and DN. 2, 10 (DE).—¹² so puriso M.—²⁴ āgacchim ADE once, agacch- and āgacch- M (-ñch- B twice, ADE once). P. 279¹² pi for p' assu M, also at s. 77; DE here differ.—³⁴ sippika- M.—³⁵ sakkara- A. P. 280² A after bhikkhu adds, āsavānam kh. cittam abhininnāmeti so.—⁹ ti for iti M (C—A).—¹⁰ sotthi- AMA.

40.

P. 281⁶ puṭṭhā samaṇā samaṇā 'mhā ti M, cf. p. 271.—¹⁰ avāñjhā for saccā M, cf. l. c.—¹⁴ -udrāyā M, -udayā A, cf. l. c.—¹⁹ palā- M.—²¹ macchariyassa macch- AMb.—²³ (-diṭṭhissa AM here, afterwards -ikassa; ZZ have both forms).—²⁸ maṭaraj- A, mataj- M, (maṭaj- C); — ubhodhāraṇī M.—³⁴ -rohanassa M (C—A).—³⁵ -rohanamatt- M. P. 282⁵ -jjhāyik- M partly.—⁶ jaṭilassa Mb here, A once.—¹⁵ -kattam c' eva M, also at l. 35, -kamattem- eva A here.—²⁸ -rohanassa Mb.—³⁵ jaṭilamatt- A. P. 283⁵ -diṭṭhikām M here.—¹⁷ āpāyikatṭhān- A here.—¹⁹ -eh' imehi M.—²⁰ vimuttam- att. samanup. wanting in M, also the corresponding phrase at l. 22.—³⁷ -dikā A, at the first place also Ma; — setodakā for setakā M, cf. p. 76, l. 28. P. 284¹³⁻¹⁸ tam- aham for ajjh. vūp. M.

41.

P. 285³ mahā for Kosalānam A, cf. p. 400.—⁴ The following text is nearly identical with the next sutta, the readings of which are marked B and O.—⁵ Sākyā Mb constantly. P. 286¹⁰. There are in MN. and AN. several parallels to what follows as far as p. 288, l. 34;—tividhā ZZ partly (-am ABMO).—¹⁵ luddo dāruno loh- MO.—¹⁶ sabbapānabh- MO, ZZ partly.—¹⁸ tam om. ABZZ, cf. p. 287, l. 31.—¹⁹⁻²⁰ mātāpiturakkh- wanting in AB, in Ma once, in ZZ almost always, likewise at p. 287.—²¹ mālagula- and mālāgula- M (O abridges; -guna- ABCZZ).—²⁵ sabhaggato MO.—²⁶ parisaggato M, A once.—²⁷ etam bho corr. to ehi bho M, hambho and ehimbho ZZ once or twice, cf. p. 288, l. 5 (evam bho ABCZZ, read eh' ambho?).—²⁸ so āha ajānam vā aham jā- M, with ahām for āha in the sequel, likewise at p. 288.—³¹ kiñcakkh- Mb, ZZ rarely.—³⁴ bhedakā M (meaning -o?).—³⁵ -karanī AB, ZZ partly.—³⁶ kaṇḍakā changed to gaṇḍ- for and- MO (C—ABZZ). P. 287³ -vatīvāc- ZZ partly;—bhāsitā hoti Mb, also at p. 288, and so the AN. parallels.—⁷ iti for idha B.—⁸ abbijjhītā AB (-ātā MC, ZZ with a single exception).—⁹ vatā all the MSS., except A at both places and B once;—mam' MO.—¹² -diṭṭhiko kho M here, AN. at both places.—¹⁴ sukatadukkaṭ- M.—¹⁵ paraloko BM, ZZ occasionally.—³¹ tam wanting in B, in ZZ partly.—³² Several MSS. have adinnam for nādinnam, and they do not all add na before ādātā.—³⁶ -su cār. anāpanno M, -su cār. anāpajjītā (corr. to n' āpajjītā) O, -su cār. na āpajjītā ZZ once. P. 288⁵ ehi bho M, ZZ once corr. from evam-bho. P. 289³ -sālānam vā AO throughout, B mostly.—¹⁹ Subhānam devānam om. ABO (C—M).—²¹ -kiñnakānam A, cf. p. 2, l. 19.—²³ -niṭṭhakānam A. P. 290¹⁰ -petam BaMO, ZZ occasionally.

42.

For the readings see the notes on sutta 41.

43.

P. 292³ -koṭṭhiko M, A once (-koṭṭhito ZZ, rarely -koddhito, -koṭṭito).—⁶ duppañño not repeated in Ma, and so in the sequel the repetitions are mostly omitted in M or Ma, occasionally in A or Aa.—¹⁰ kiñ- ca na M.—¹⁵ sādhu āv. A.—¹⁸ āvuso Sāriputta p. A here.—³⁰ labhetha M partly.—³⁴ yā A, also at p. 293, l. 25.—³⁵ c' āvuso AM at both places (h' āvuso C). P. 293¹⁶ nilampi C.—¹⁷ lohitam- pi A.—³⁰ nissattatthena āvuso A here.—³⁷ abhiññātthā pariññātthā M (C—A). P. 294¹² pañcah' M.—²⁷

vuccati M.—²⁸ katiaṅgak- M.—³⁰⁻¹ vitakkā ca vattanti vicārā ca A (C—M). P. 295¹¹ -bhontti AM, at l. 17 AMa.—²³⁻⁴ āyūn pan' M, āyūm-pan' A.—²⁷ āyūm AM here.—²⁸ pana for kho M (a few parallels have ca pana).—³¹ tena āvuso .. karissāma A; — pimidh' A, midh' M, cf. p. 148.—³⁵ āyūm Ma, -ū C; — ca om. M.—³⁶ te ca A (cf. p. 299, l. 32), kate (ye te Mb?) ca no āvuso M; — te ca ved- A. P. 296¹ te ca āy- A, ye te āy- M; — te ca ved- A.—² bhavissanti M (abhvam̄su also at p. 492 and SN. XXI. 59, 60).—¹¹ There is a parallel at SN. XL. 6 (B).—¹⁴ -sāṅkhāro niruddho, etc. B.—¹⁷ avippabhin- Ma, paribh- Mb, pana bhinnāni B, bhinnāni A (viparibh- C); — yo ca khvāyām B.—²⁰ na parikkh- M.—²³ nesām M (tesām AB). P. 297² pubbe va AC; — -khārā M (C—A).—⁹ Comp. SN. XL. 7 (B).—¹¹ -tthā M throughout, nānātthā C, A once.—¹²⁻¹⁴ yā cāyam .. anim. cetov. om. B.—¹⁴ kho om. B.—¹⁶ atthi pana āvuso B. P. 298¹² akuppā va M.—¹⁴ kiñcanam B (-no AMC)—²⁸ avoca M.

44.

P. 299⁷ To parts of this text there are parallels at sutta 109 (B), SN. XXI. 82 (D), XL. 3 (E), AN. IV. xx. 10 (F).—¹³ sādhu A.—³³ te ca A; — attth' aññā- D here. P. 300¹ nāpi MC, namidam aññā- A.—⁴ panāyye Mb.—²² vā attānam .. vā rūpām etc. ABM mostly (vā om. CDEF). P. 301⁴ tīhi kho A (C—M).—⁷ -kkhandhena M or Ma (-e Bu.).—^{11,12} katame dhammā M.—¹⁶ ettha M.—²⁸ ime for cetasikā ete A, cf. SN. XL. 6. P. 302²⁸ imāvuso M.—³⁴ asātām om. A. P. 303² vedanā kiṁsukhā kiṁdukkhā M, ved. kiṁsukhā kiṁdukkhā kiṁsukhā A.—³⁴ kudā su M; — nāma 'ham A. P. 304¹ pihapaccayā M, pihap- C.—²⁰ accarāvuso A, accayāsi āv. M (accasarā ti C, cf. SN. XI. 24).—²² The parallels have nearly all -cariyām vussati.—²³ ca om. A. ca pana ZZ, cf. p. 113.—^{24,36} paṭipucch- ZZ.—³⁵ mām ce pi MZZ, also A except here.—³⁶ evam ahaṁ pi evam-etaṁ by- M (C—A). P. 305² eva tassa M; — evam-etaṁ dh- A.

45.

P. 305²¹ kho om. M.—²⁵ paññap- M.—²⁹ tippā (tibbā Mb) kharā kat- M; cf. p. 241, l. 7.—³² kāmehi for ime hi A, also at p. 307, l. 17. P. 306⁵ devatā byādhitā ubbiggā sant- M.—⁶ kho taṁ M.—⁸ -vanappatisu M.—¹⁰ gileyya godhā vā khādeyya M.—¹¹ vanadāho vā dah- M.—¹² -cikāyo M; — udrah- A (udāh- here), udah-, utthah-, uddhah- M, udraheyyun- ti khādeyyum C (udra-bhāsane, Dhātum).—¹³ gileyya na godhā khādeyya M.—¹⁴ mago vā AM; — kammikā vā M.—¹⁵ bijām va Ab; — pana tassa for

pan'assa A.—¹⁶-vaddham A, abhivuttam corr. to abhipavuttham M; — sammā- M.—¹⁷ sā 'yam māl- Mb.—¹⁸ -nisedheyya A.—²³ -seyyūm M, at l. 36 AM.—^{24,37} nāma tam AMa.—²⁹ viṭapiṁ C, -panī M.—³⁰ ogham A (C—M). P. 307³ yāvāham changed to yaṁ vā 'ham M (perhaps we should read, ayam h' ahām, cf. p. 305, l. 32).—⁴ sant' eke M.—⁷ kiṁ nām' ete A here.—²³ Cf. pp. 77, 238; puggalo is added after ekacco in most parallels, as pp. 342, 412, etc., but it is rightly omitted here, cf. p. 308, ll. 21, 34.—³⁶ adhba- M. P. 308¹³ After kappeti the DN. parallels add, phalakaseyyam-pi kappeti, etc.; M interpolates this passage, but it stands in the middle of the word kaṇṭakāpassa...-yiko.—²³ .khadoman- AMC (cf. the next sutta; dukkham dom- also ZZ).

46.

P. 309²⁵ yebhūyena or -ūyena M always.—³¹ maññe- for pacce- M. P. 310²⁴⁻⁸ jānāti, jānanto M here, not at p. 311. P. 311⁶ yad-idam A almost throughout, M twice.—⁸ kho bhikkhave A here.—²³ A omits Tatra .. -suno (p. 312, l. 21). P. 312^{26,35} na pariv- A. P. 313⁴ dukkha- Ma at first a few times. P. 315³⁴ -kalābu A here, M at l. 37, -kālāpu changed to -kalāpu C.—³⁶ -paṭikulo M.—³⁷ piv- M. P. 316² pivitvā M; — (nigacch- AMCZZ invariably; read nigāñch-?).—⁴ paṭi- A partly.—¹⁶ pi for hi M throughout.—²⁵ pandukaro- M.—²⁷ c' eva for hi kho A here. P. 317¹¹ abbhu-sukk- AZZ mostly.—¹² abhihaccāti abhihantvā C (abhihī-AMZZ); — bhāsate ca tapate ca C, M at l. 15, ZZ mostly, bhāsat' eva tapat' eva occasionally.—¹⁴ aññe va A.—¹⁵ -mañā corr. to -mano A, -maño corr. to -mane M, (puthu)samañā-brāhmañā (sic) parappavāde ti puthūnam samañābrāhmañāsañkhātānam paresam vāde C (such a compound as -manaparapp- is in my opinion not quite in keeping with the Nikāya idiom, and it was unknown to the two correctors. AN.V. xx. 4 has, añnesam puthusamañābrāhmañāappavādānam).

47.

P. 317²⁵ ajān- A, M once; — -nante kāyassa T. samantesānā samma- A.—²⁶ -nāyamti A, -nāyatam M. P. 318²⁹ ñattijjh- A once, ñāta- corr. to ñātta- M, ñattajjhāpanno .. ti .. ñattam (S. *jñātyam) paññātabhāvam pākaṭabhāvam ajjhāpanno nu kho .. C (Dh. v. 72 is probably alluded to); — nañ ñatt- A, -esati digharattam ajjhāpanno ayam-āyasmā ñātt- M.—³⁰ -jjanti n' assa M.—³² yasappatto Mb here and afterwards, except at l. 36 (we ought perhaps to read, ñatt' ajjhāpanno .. yasam- patto, and, ñattajjhā-

panno hoti yasappatto). P. 319³ na for nāyam-āyasmā M here.—¹¹ pi for hi M.—¹⁴ ye idh' M at both places.—¹⁵ bhantena for tam tena A (tam is confirmed by the com., but it may be an old error for te);—tenāvaj- M.—¹⁶ kho om. M.—³¹ etampatho, etamgocaro Mb (C—AMa).—³² evam mādisam kho M.—³⁴ pañitam pañitam M (C—A).—³⁵ kho om. A.—³⁷ abhiññā AC here. P. 320¹³ niññham gamanā A.—¹⁸ patiññā AM (-tññitā ZZ).—²² (dhammatā —-tāya C).—²⁵ Vimamsasuttam A.

48.

P. 321³ kho wanting in M, so in A.—⁹ satthā vo āyas- M.—¹² satthā āyas- M.—²⁸ bhikkhave om. A. P. 322⁵ cha ime A (C—M).—²¹ bhuñj- AC.—³³ -ghātaniyam C, -ghātaniyam M. P. 323⁸ pajāneyyam M, A once.—¹⁹ M before mukh- adds aññamaññam. P. 324³⁰ (*-bañ- ca) -bhañ- ca MC, -hi ca A;—apavīñati A, vacchakām apacinati M, apaloketi C. P. 325⁶ athikatvā corr. to athimk- M.—⁷ sabbam cetasā M, cf. Vin. i, p. 103, sabbamcetaso—sabbacittena C (sabbacetaso AZZ constantly; in the AN. com. this phrase is quoted to prove cetaso—cetasā).—³⁰ Kosambakasuttam C.

49.

Comp. SN. VI. 4 (B), also Jāt. 405. P. 326⁵ -tññaya AM here.—²⁹ ca wanting in M at these five places.—³⁰ ca for tathā M, vata B.—³⁴ anvāvasitvā AM, aijhāvasitvā C (-visitvā Mb once, cfr. pp. 334-6).—³⁵ Bakabrahmā for brahmā M. P. 327² sañjītā A, sañjītā M, sachitā and sañchitā C (sañj- ZZ mostly, -itā occasionally; cf. Grimblot p. 24).—³ kho ye bh. M.—⁴ āpogar- C (the other words are not mentioned).—⁹ ahesum ye pana M.—¹⁰ -ppasamsakā A partly.—¹⁶ na tyāham for tan-tāham A here.—¹⁸ upātivattito ti pi pātho C.—²⁰ pañipa- MC.—²¹ pi om. A;—kapapāte MC, -kappapātam A.—²⁵ -vattito M here.—²⁶ brahma-parisam M. C has both readings;—sannipatitan ti M.—²⁹ tyāham A.—³² vasamg- M.—³⁷ pi for hi M. P. 328^{2,3} kevalim, -lin- ti A here.—¹⁰ āyūm Ma, āyun- ti C.—¹¹ ca pan' aññam for vā aññam M.—¹² vā pan' aññam M.—²⁰ evam M.—²⁵ cutiñ- ca AM (jutiñ- cāti añubhāvā- ca C).—³¹ vicaranti for pariharanti C;—disñ bhanti is the reading of Bu., disabhanti seems preferable. The metre requires either pariharanti or disabhanti to be struck out. Cf. Jāt. i, p. 132, ii, p. 313, AN. III. viii. 10, X. iii. 9.—³² loke Ab, also AN. II. cc.—³³ parovar- C.—³⁵ agatiñ- ca paj. gatiñ- ca A here. P. 329² añño kāyo tam tvām .. tam aham M (for tattha read te?).—³-ssaro M.—⁴ ito for yato M.—⁵ pamuññā M.

—⁹ -pphalo M.—¹³ paṭhavittena A here, pathavijjhena corr. to -vatthena M (-vattena C; -attam for -ttam also in isattam, pakkhattam, itthattam, DN., AN., cf. Grimblot p. 247).—¹⁴ nā-hosim A, nāp' ahosi Mb.—¹⁵ paṭhavim-me ti A.—¹⁸ tejo A.—²⁴ -ajjhena corr. to -atthena M.—³⁰ ahositi M at the second place.—³⁵ -tiṭṭhena M. P. 330¹ abhibhūṭṭhena M.—² carahi for ca hi M throughout.—⁴ pi sabasi A, visayhasi C.—⁹ kho aham M.—¹⁰ -khārāmi for -khāsim M.—¹¹ sussanti M.—¹³ cāham A (C—M).—¹⁴ (*kañci) kiñci AMC;—diyan-ti A (C—M).—¹⁸ na ca vata M.—²⁰ Sakkap- A.—²² -samudit- AM.—²⁷ gedham-Ma, rodham-Mb (gedhi A constantly, gedha ZZ);—agamāsi, agamāmsu for akāsi, akāmsu M.—³³ gedhitacittā Ma, rodhitacittā Mb.—³⁴ ye pana M. P. 331⁹ mārisāti A, omitting mā param ovadāhīti.—¹⁴ desessati M.—¹⁶ samaṇabrahmā wanting in A, in M placed after samānā.—¹⁸ -buddho ti M.—²⁶ pi hi M.—³¹ anolapanatāyāti anullapanatāya C.—³⁴ -nika- and -nika- C, -niya- M, -nisuttam A.

50.

P. 332⁷ garubhāro viya M (C—A).—⁹ vihāram pavisitvā wanting in A (C—M);—paññattasane M.—¹⁰ manasākāsi M (C—A).—²⁰ pana ayam M or Ma.—²² etasmim kho tyāham for evam-pi .. pāpima A.—²⁴ tassa for tuyham hi pāpima A.—³⁰ ayam main M. P. 333⁵ ethāpi M.—⁹ ahosi M (C—A);—samayena pāpima A.—¹² Vidhūra- M almost throughout, A has both readings.—¹⁴ tesu na ca for nāssu 'dha M.—¹⁷ Vidhuro, Sañjivo not repeated in M (C—A);—tveva A.—²⁰ -pubbam pi M.—²¹ addasāmsu M.—²³ araññasmim M here.—²⁴ tesam M here.—²⁶ -ko kāl- M.—³¹ tāni cīvarāni A (C—M).—³⁶ paṭi- M. P. 334¹ hoti for ti Mb;—eva for etam A.—³ Dus- or Duss- M.—⁵ agatim A.—⁶ anvāvas- Mb.—¹⁰ yathā nesam A here, further on yathā tam, and so has M partly, yathā nam D. m. ti yathā ete-sam .. C;—okār- A.—¹⁴ anvāyitthā A.—¹⁶ kañhā M (kiñhā AZZ).—¹⁷ samā A, also M except at l. 22.—¹⁸ avajjh- M.—¹⁹ -sākhāya A;—maggaya- M (C—A).—²⁰⁻¹ evam c' ime M.—²² pajjhāyino A here at the second place. P. 335³⁴ agatim A or Aa, Cb. P. 336⁴ te wanting in AM here, cf. l. 9.—²² asubhānupassino Mb (C—A).—²³ paṭikula- M;—-rati- M, A once (-rata- C).—³⁵ bhindi Ma, te bhindissāmi Mb, vobhikkhu A (vobhindi C, cf. p. 126). P. 337³ cāyam AMbC.—⁴ -lokanā C.—¹⁰ hadayantañ corr. to -yante M;—atha kho tvam jān- M.—¹¹ vassasatasahassam tamhi nir- M.—¹³ apacim A.—¹⁸ The verses recur at Therag. v. 1187 et seq.—²¹ iti so nirayo Ma.—²⁴ kañhām A except twice, Ma at the first two places.—²⁵ -ṭṭhāyino A.—³⁰ yo va Ma, yo ca Mb.—³⁵ -balena pakkhandho M (meaning pakkhanno?) P. 338³ Vejayanta- M.—⁴ Vāsava for āvuso M here.—⁵ vyākāsi A.

—⁸ -dhammāya A (C—M).—¹⁰ The following lines recur at SN. VI. 5; —so sā diṭṭhi SN., Therag.; — abu M.—¹³ yā 'yam me M.
 —¹⁸ Mahāmeruselakūṭām M; — apassasi AC (explained by phusi), apassayi (or aphassayi?) M.—²² ca for ve M; — bāla AM (-am Therag.); — dah- M.—²³ va for ca A; — āsajjanām AMb throughout (-jana Ma); — u for sa M.—²⁴ tvām AM.—²⁶ Māra M; — (-jana is confirmed by the Singh. MSS. at SN. IV. 18, v. 1).—²⁷ kinti mān- M.—²⁸ karoto te nijiyati M, karoto casati A; — vi-rattāya A, visattāya M (cf. Therag.).—³⁰ (*aghattesi) asaddhesi A, asajjesi M, atajesi Therag.

51.

P. 339³ Peso Ma, Peyo Mb.—³¹ hi for pana M.—³² santa-for santata- Ma (C—AMb).—³⁴ paṭṭhitā- A, supaṭṭhitā- M (supaṭṭhitā- C, sūpa- and supa- ZZ). P. 340¹¹-paridevānam M, cf. p. 56.—¹² nāyassādhig M.—¹⁵ -passino M throughout.—²⁴ gahan- AM; — añ- h' M mostly.—³¹ -thā ca vāc- Mb (C—AMa). P. 341² Parallels extending to p. 349, l. 3 are found at sutta 94 (B). AN. IV. xx. 8(E); an abridgement occurs at pp. 411-2.—^{5,8} pana is wanting at p. 411, also at DN. 33.—⁶ idha pana ME here.—⁸ -rantapo ca hoti E.—⁹ na attap- AM once or twice.—¹⁵ yo 'yam A.—³⁶ -kāmām -kkulām M. P. 342¹⁴ yāvāss- Mb.—¹⁵ vibhajissāmi M.—¹⁶ āgamissa M; — the passage ettāvatā .. tena hi bhikkhave (l. 20) is wanting in A, C agrees with M.—¹⁸ Instead of yam, M, here the only authority, seems to have yamhi, but the word is next to illegible.—²³ kathañ- ca bh. E throughout.—²⁴ Comp. p. 77, etc.—³³ pivati M. P. 343²³ sākuṇiko M.—²⁴ coraghātako goghātako bandh- M.—³⁰ -ābhisitto C.—³¹ na-garai E.—³³ migā- A.—³⁵ haritupalittāya M. P. 344² mahesi ABMb (-i MaE).—⁴ juhanti AE, juhati M (jū-B); — avasesen' eva A.—⁸ M after yañnatthāya adds, ettakā assā h. y.—⁹ dabbā ME (dabbhā AB).—¹¹ rodamānā M.—¹⁷ yo AE here. P. 345⁴ Cf. p. 179 et seq.—¹⁰ pativirato M.—¹³ nāmutra A.—²³ bhāsītā hoti A. P. 346¹¹⁻² yatodhik- A here. P. 349⁶ -suttam M mostly, C always, A rarely in this pannāsa.

52.

This sutta is identical with AN. XI. ii. 6 (B). P. 349⁸
 Belu- C, Velu- M, Velu- A once.—¹⁶ mayam āyasm- MB.—¹⁹ -ko yena M.—²⁵ eko dhammo B mostly; — samma-d-akkhāto B.—²⁶ yathā A at the first three places, B twice.—^{27,8} ca for vā M here. P. 350² vā for c' eva and ca B throughout.—¹⁴ -cetasi-kañ AB partly. P. 352²⁷ ayam pi kho M (C—AB).—³⁶ ekam

vā M. P. 353³ bhāvanāya Mb.—⁹ kimaṅga (pa)nāham M (C—AB).—¹⁴ -mantañ-ca Ān. MB; — acchādesi wanting in B at the second place.—¹⁶ -nāgarikasutt- A.

53.

The beginning, as far as p. 354, l. 23, recurs at SN. XXXIV. 241 (B). P. 353¹⁸ Kappila-, Kappila- Ma.—¹⁹ Kapil- A at first several times, Kappilavatthuvāśinām changed to Kāpi- M. —²⁴ Kappilavatthuvā, -ve changed to Kāpi- M.—²⁶ -kāritam hoti M. P. 354³⁻¹³ yena navām B.—⁵⁻¹⁰ -santharisanthataṁ M, cf. Vin. i, p. 227, -santharīm wanting in B at the second place.—⁶ -maṇīm DN. 16, ed. Child, p. 11, DN. 32 agrees with the rest; — upaṭṭhāp- M, also at l. 11.—¹⁸ -kkhitvā M.—²² Sakye MB.—²⁵ patipado M, A once, pā- and pa- C; — pitṭhim C, piṭṭhi M (-im- me AB, cf. Pali Misc. p. 55); — āgilā- MB, also Vin. ii, pp. 200-1, Jāt. i, p. 491 (ag- A, C four times, AN. constantly at three places).—³¹ Sakkām MC. P. 355⁸ yatodhi- A here.—²⁵ yatrā M.—²⁹ -niyehi Mb. P. 356⁶ hiri�ati C, hiri�- M.—⁸ ottappi, ottappati M, cf. pp. 43, 253.—¹¹⁻² sātthām sabyañjanām A, cf. p. 213.—²⁰ -gato hoti Mb.—²³ ābhic- C, ZZ partly. P. 357⁴-nibbid- A, cf. p. 104.—¹⁰ -tuñdena A.—²⁷ abhin- C, also AN. VIII. ii. 1. P. 358³ pi kho Mb here.—¹¹ pi kho M here and further on.—²⁷ kho pan' esā M.—²⁸ This stanza is also found in the other three Nikāyas.—³¹ no for the second na M; in DN. the same remark is twice subjoined to the verse, once with na at the three places. P. 359⁴ Sekhapaṭipadāsuttām M.

54.

P. 359¹⁰ -gahetvā A, cf. p. 79.—¹² -nivāsana- M; -pāpurano A; -upāhano M (C agrees with A in these three cases).—¹⁸ -jjanti M. P. 360¹⁷ sunohi M.—²⁵ -ndādosaṁ M throughout (C—A). P. 361⁷ anuvicca pi A here, -viccāpi M, mām is partly added by M or Mb, -vijja Aa once (cf. n. on p. 379, l. 3), -vijjāpi Ma once, C quotes -vicca viññū three times (pi being supplied in the comment), -vicca pi ca viññū once; cf. pp. 440-1. AN. has -vicca viññū constantly.—¹⁰ ye va for ye ca A. P. 362²⁹ giddhilobhā pativiratassa for agiddh- M. P. 363³⁴ -mānassa A. P. 364² avibhattā M.—¹² -dubbala- M.—¹³ -ghatasūnam M.—¹⁴ sunikk- M; -kanta C, A here.—¹⁵ nimmamāsa A (-saṁ MC, no doubt the reading of Bu. here, cf. p. 58); — -ccubh- Ma, -ccumbh- Mb, ucchumbh- C.—¹⁷ palehanto M.—²⁰ eva pana M.—²⁸ kāko and kākā Ab, kañkh- Ma.—²⁹ (*uddayeyya) ubbañdaheyya A, uyya (sic) C, dayeyya M.—³⁰ visajeyyūm M (C—A). P. 365²

-nibbajjetvā A here and at p. 367.—⁷ khippam-eva na M.—⁸ bāhum M.—⁹ Mb here repeats aññataram vā; — dāheyya A here. —¹⁷ aṅgārakānam A; — vigatadhū- M.—²⁴ nigacchissāmi M.—³¹ paṭipasseyya M.—³⁶ yācītvā ca M. P. 366¹ yānam vā voropeyya A, y. oropeyya M (y. poroseyyan-ti purisānuccavikām yānam C).—² -kkhito M.—⁵ eva sāni passeyyūm A, omitting tathā . . . hareyyūm.—¹⁴ tatrāssa Mb.—¹⁵ na vāssa A; — kāni A, except at l. 29.—³² mūlato va Mb.—³³ amuko for asu M. P. 367²⁶ ko aham M.—²⁸ aham MC.—³¹ -imhā Ma.—³³ vas- for thap- M throughout. P. 368⁶ -pess. A here; — ājānesi AMb.—¹² evam-eva kho bhante Bh. M.—¹⁶ Potalisu- A, -liya- and -lika- C.

55.

P. 368¹⁸ -bhaṇḍ- for -bhacc- A, here -ndakassa.—²⁴ -kataṁ M, -tam and -tam C.—²⁵ Bhagavantam for bhante M.—²⁷ bhante om. M.—³⁰ vādānupāto AZZ mostly (Bu. reads -vādo in this Nikāya, -pāto in AN.). P. 369⁴ -vādino asatā abhūtena abbhācikkhanti tīhi M, cf. p. 482.—²⁴ mayam A, also AN. III. xiii. 1, mayham Ma.—²⁸ agad- M, Aa once; anajjhāp- M, A once, cf. p. 162. P. 370¹⁴ ca A here.—²⁶ nu kho so M here.—³³ vihe-savā A. P. 371⁵ so gahapati ev. M here.

56.

P. 372⁴ -jjanti M.—⁸ paññap- M or Mb mostly, A partly.—¹¹ kammakamm-, daṇḍadaṇḍ- M.—²² -seṭṭhānam A.—³⁴ iti for itiha A here, M at both places. P. 373³⁰ mahatiyā om. M; — bāla-kiriyāya M, Mb adds parisāya (C—A).—³⁴ divasassāti Mb.—³⁵ ahū A partly. P. 374²⁵ patiṭṭhahissati M; cf. p. 228.—²⁶ -lomakām A.—³⁰ -kāro M.—³¹ kanṇe gahetvā wanting in A here. —³⁵ phālam A, thālam M, cf. p. 229; — nicchod- A, niccot- Ma, niccot- Mb, cf. ib. P. 375² sāṇa- M.—³ -dhopikām A; — kiḷajātām M.—⁴ mañña A, -dhovikamaññe Ma, -kañ-ñeva Mb.—⁶ -pissā- AM here.—¹¹ me bhante A, also M except once or twice (mētam C); — ruccati A here, in the sequel rucca, except ruccām once, rucci M throughout; na kho mētam bhante ruccati (ruccāti? ruccatiti?) bhante etam mayham na ruccati C.—¹⁸ āvattanimāyam MC, A here, cf. p. 383.—¹⁶ kho pan' etam A here. P. 376³ nu-^{v-}idha AC (but explained by nu kho idha).—⁴ kho idha A, kho gaha- Ma.—⁵ kho pana M, cf. p. 373, l. 35.—²² -teyyāmi M or Ma, A once.—²⁵ idhāssa Mb.—²⁸ amu Mb.—²⁹ manasikarohi for the second gahapati M, cf. p. 232; — kho tvām M at two places. P. 377¹ cātuyama- A (in Jaina Māgadhi cāujjāma); cf. DN. 2, Grimblot p. 126.—¹⁻² sabbavārito M.—² -yutto for -yuto

M (C—A); — -vuto for -dhuto A (C—M); -puttho A (C—M).
⁵-kkanto M.—⁴(*kām) kiṁ AM.—²³ekām M.—²¹tiṁsatim - pi A.
—^{27.28} pi bhante M. P. 378¹³ Cf. Mil. p. 130.—¹⁵M places
me before bhante.—²⁰ me bhante M here, further on sutam-
etaṁ bh. (C—A).—²⁹ pañhā- Mb; — evamāham M; — paccani-
kām M (C—A, also DN. 23).—³⁰ imāñīssam A, avamañā- M
(amaññīssam C, also DN. 23). P. 379³ Cf. Vin. i, p. 236; AN.
VIII. ii. 2 (B); — (-vicca- AMC, explained by anuvidityā; -vijja-
Vin., which may perhaps be the correct form, though scarcely
ever met with in MSS., cf. p. 361).—⁴ pāham M.—⁸ mayham bh.
A, tamaham bh. Ma, mamaṁ hi Vin. (maṁ hi MbB).—⁹ Upāli
M.—¹⁰-kattām upagato MB, Vin.—¹⁷ piñdapātam M, Vin.—²³
nāñesam M mostly.—³³ anup- AM (ā- C, ā- and a- ZZ); -pub-
bim A. P. 380¹⁸ -vatadvār- AM, except Mb here and A once
(anāvaṭan- ti C).—²⁴ vo for te M throughout.—²⁵ piñdapātena M
here. P. 381⁷ handa cāham A.—²¹ paṭivatt- A.—²⁵ me bhante
AM here. P. 382²⁶ paṭisunītvā M.—³¹ -sālāyan- ti C.—³⁵ te
om. M. P. 383¹ majjhima- AMa.—³ tattha sāmaṁ nis- M, cf.
l. 18.—¹⁵ va om. M.—¹⁹ -vijjanti M.—²³ pi for si M.—²⁴ -mutto
Ma (C—AMB)—²⁵ anḍakābhār- A (C—M).—²⁶ akkhikāh- A.—²⁷
uddhatehi M; — akkhehi M.—³⁰ kho si A.—^{32.3} kalyāñi . māyā
om. M.—³³ sabbe ce pi instead of piyā Ma.—³⁶ pi 'ssa M, sabbe-
sam p' assa AN. IV. xx. 3. P. 384⁵ -eyyūm M.—¹¹ vuddhassa
M; — daharī M.—²⁰ makkaṭīsāvikām M.—³⁰ āness- A here.—
³⁵-bandha- M. P. 385⁷ raṅgajāta- A (-jātam MC); — rajitām
M.—⁸ -matṭām C, ZZ partly.—³² sarajakā A, parājikā Mb.—³³
tassa AM (kassa C, Bu.). P. 386¹ tenāñ- Mb.—² suñāhi AaC.
—⁴ anigh- C; — buddh- A, suddh- Ma (C—Mb).—⁵ vesant- Ma,
vesamant- Mb (C—A).—⁷ (*-sārīrassa) -sarīr- M, antamasar- A.
—⁹ kalassa for kusalassa A.—¹⁰ pabbāsakassa changed to -sayassa
M, -bhassarassa C.—¹¹ -cchindassa M.—¹² nisaṅgassa Ma; — -ppat-
tassa A (C—M).—¹³ khemakar- M; — devassa AM (vedassa C, Bu.).
—^{14.15} muttassa at both places is certainly an error, but AM
agree and C is silent.—¹⁶ -mantassa M; — gonassa A (C—M); —
manuddhajassa A.—¹⁸ -puttassa A (-pattassa MC).—²⁴ samugg-
M.—²⁵ (*pavivittassa) pavitt- A, avivatt- M.—²⁸ āsamyamassa M.
—³³ (*saññūlhā) saññūlā M, saññūgā A, sālhā or sañlhā changed
to samrūlhā C. The passage is repeatedly quoted with the
readings samrūlhā, sabbūlhā. DN. 21 in a phrase nearly identical
has samyūlhā. P. 387² vicittām M (C—A).—⁶ uggacch- AM
(-āch- CZZ).—⁷ Upālivādasutt, chatthamām A.

tām bhojanām bhuñj- Mb, -nikkhinnañ Ma, at the latter place with bhakkhasām added, cf. nikinñāñ bhakkhasām (-ayām, -āsām) DN. 24 (C—A).—¹⁹ -dinnām A mostly (C—M).—²⁷ pucchāti Ma here, further on M; — ca kho te A here. 388¹ -rakappām A. Ma here (-rāk- C).—²⁰ A for ayām substitutes, evām pasanno 'ham-bhante Bhagavati pahoti Bhagavā tathā dhammañ desetum yathā ahañ-c' ev' imām kukkuravatām pajaheyyām ahañ-ca (cf. p. 389, ll. 14-16).—³¹⁻² gokappām Ma, gvākappām and gvappām Mb, gokappan-ti gavākappañ (sic) C. P. 389¹⁷ sunohi M.—²⁶ akaphaasukk- M, A here; — kammañ om. M (a parallel text quoted in Atthasālinī seems to confirm the reading of A). P. 390² etām M partly.—³ pāhām M. P. 391⁴ yam-idām M.—¹⁴ pana om. A.—²⁶⁻³³ At SN. XII. 7 parivutthaparivāsām is added before āraddhacittā.—³² mām wanting in MZZ, in A partly, cf. pp. 494, 512; the omission was occasioned by ll. 25, 30.

58.

P. 392¹⁶ -ggacchati M, also SN. XLI. 9 (meaning -ñchati?), -echissati AN. VII. vi. 4.—¹⁸ kathām SN. I. c. —²¹ sace pana te AM here, cf. p. 394, I. 15.—²⁷ -kārañām AaMa here. P. 393⁶ sakkhati M.—⁷ oggil- for ogil- M (n' eva sakkhiti ogilitūm n' eva s. uggitūm SN. I. c., cf. Mil. p. 5).—⁸ ayas- M.—¹⁸ parisam ulloketvā M.—³⁵ khv- ettha M, kh' etta C.—³⁶ tam for evām M. P. 394¹⁵ puñño samāno A here. P. 395¹ ayām for sacāyām Ma; — daharo for kumāro M.—² dhāt- . . anvāya om. M.—³ āhār- AM partly.—⁴ ahañ om. M.—⁶ -gulī A (-līm also AN. V. i. 7 in a similar passage).—¹⁰ na T. tam A.—¹¹ atthas- A here; — sace for sā ca A here.—¹⁷ T. tam vācañ na bh. A.—¹⁹ yā ca A here.—²⁰ kho om. M.—²⁵ abhis- is repeated in A here.—²⁹ evām for v' etām A, further on c' etām AMa. P. 396³ saññato A, paññato M (saññato C).—¹⁰ -viditā for -viddhā M here (C—A).

59.

Identical with SN. XXXV. 17 (B). P. 396²⁵ Pañcañg- A except here, once Pañcakām (BC—M); — dhapati M.—²⁹ thapati for gahapati A, also atutta 78 (atutta 127 A agrees with MB). P. 397²⁴ nāsakkhi for na panās- M, na pana as- B.—³⁰ B places abosi after saddhiñ at I. 31.—³²⁻³ evām . . avoca om. B.—³⁴ Ud. bhikkhuno B.—³⁵ -tañ- ca pau' Ānanda p. U. bhikkhu B.—³⁶ -tino B; — dve v' imānanda A (C—M); dve pi mayānanda v. v. B, and so further on. P. 398¹ M before pañca inserts, catasso pi v. v. m. p. (C—AB).—³ atthārasa MC, -rasāpi B (-dasa MN. DN. always, and only there).—⁴⁻⁵ -satām pi ve- M, -satām pi

mayā ve- B.—⁵ -danā vuttā M; — evam hi M here; — pariyā-
yena des- M here, B once.—⁸ -maññiss- in B precedes -jāniss.—
¹⁶ passantā M.—¹⁷ panc' ime B (C—AM).—²⁵ ye .. vadeyyūm B.
—²⁶ idam nesāham nā- B.—²⁸ c' eva pan- Ma, B here. P. 400¹⁷
paññap- M.—²⁰⁻¹ yattha yatth' āvuso for api c' āv. y. y. B.—²¹
yahi yahi Ma, yamhi yamhi AB.

60.

P. 400²⁷ Sālam M. P. 401²¹ pana om. A (C—M)—²⁴ kho
for vo A.—²⁶ -dinno AM partly.—³² paralok- AM partly. P.
402¹⁸ -bbijjītvā M.—³¹ saññāp- M; — -paññatti M (C—A).—³²
tāya pana M partly.—³³ panāssa Mb.—³⁶ parañ and aparam vam-
AMa mostly; — evam ass' ime MC, A once. ev' ass' ime A
here. P. 403⁶ tesam A here.—⁷ saccā A mostly.—¹⁵ latthā-
nam AM partly. P. 404¹¹ At p. 403, l. 6 the phrase 'hotu
nesam.' is correct, but here we should expect something like 'hotu
itaresam (tesam?)' or 'mā hotu'.—²² The following text recurs at
several places, cf. p. 516 and Grimblot p. 119; — karoto for karato
ZZ occasionally here, not at l. 26; — chindāpayato M here, A
at p. 405, l. 2.—²⁸ pacāpayato M here; — socayato wanting in A
partly, socayato socāpayato M; — kilamato kilamāpayato M.—²⁷
puthaviyā SN.; — ekañ M at both places.—³⁸ yajāpento M, yājā-
pento A once.—³⁴ saccavādena M here, afterwards -vācena.
P. 407²⁴ DN. 2 after visujjhanti adds, na-tthi attakāre na-tthi
parakāre na-tthi purisakāre.—²⁵ -sathāmo MZZ (-satth- C, A
constantly).—²⁷ chasv- evā- M, ZZ almost always (C—A).—³⁰⁻¹
sahetupaccayā A (SN. XXI. 60 agrees with M).—³⁵ na om. M.
—³⁴⁻⁵ savasā sabalā saviriyā M. P. 408¹⁵ hetūti M. P.
410⁸ arūpā M (C—A).—²³ arūpino Ma; — apaññakadhamme tatrū-
M.—²⁷ saññamayā A (C—M).—²⁸ dissanti M.—²⁹ (Cf. p. 110)
danḍādānañ A; satthādānañ AM; vivādañ A, -dā M; tuvā-
tuvāñ M, tvāntvāñ A.—³⁰ pesuññāñ musāvādañ A. P. 411²⁰
sarāg- and asarāg- Mb (C—AMa).—²⁸ Cf. p. 341.—³⁵ na attap-
M. P. 412⁵-suttante M, cf. p. 521. P. 413²⁵ evam eva kho
M.—²⁸ petāñ AM, cf. p. 290.—²⁹ Sāleyyasuttam M.

61.

P. 414⁴ yena M.—¹⁰ udakādāñ- Ma, Aa partly, also C with
the remark, udakā(dhā)ne ti pi pāñho.—¹³ parittakāñ AM here.
—²⁹ uruñhavā M (borrowed from Jāt. 547, it seems), ubbuñhavā
ti abhivaddhito ārohasampanno C.—³⁰ so wanting in M, in AM
at p. 450 (the omission seems due to p. 415, l. 3, etc.). P.
415⁹ yathā A.—¹⁵ kañci A (C—M).—¹⁷ pāpāñ kammāñ A (C—M).

—¹⁸ te om. A (C—M); — ssāmi (sic) for hassā pi A, hasāya pi dava kamyatāya pi Ma, the whole of which is cancelled by the corrector; C paraphrases, tasmā tayā hassā pi dava kamyatāya pi muśā na bhanitabbām.—²² kātabbām A here.—²⁵ ahosi M, once corrected.—³⁵ -undrayām Mb, M here, cf. p. 271.—³⁶ samsakkām M or Mb. P. 416¹⁴⁻¹⁶ saṁvatti A.—²⁰⁻¹ pi saṁvattati M.—²³ -pavacchayyāsi and other corrupt readings M, no doubt meaning -paveccheyyāsi (C—A). P. 417⁴⁻⁵ saṁvattati A, pi saṁvattati M. P. 418¹⁴ -kattabbām M here.—¹⁸ -dhāya pi M.—³⁵ -dhāya pi AM, also at p. 419. P. 419²¹ saṁvattati AM.—²⁷ evarūpām pana te R. -kammām M. P. 420³ -eva M once. Ma once.—⁸ -dhiss- A almost throughout.—¹⁸ -tiha te M (C—A).—¹⁹ -ssāmi M.—²¹ -ssāmītī AM.—²² te for vo M (C—A; cf. p. 415, l. 18).

62.

P. 421³ Rāhula wanting in A here.—¹³ paṭivattitvā A (C—M).—¹⁷ -tthapentām M.—¹⁸ -pānasati A, likewise at p. 425, also M or Ma (-satīn-ti C).—¹⁹ bhāvanā bhāvitā M here.—²⁷ (kiñci AMC, cf. p. 185, l. 16). P. 422¹⁸ yena parichiyati A, yena ca jirati M, cf. p. 188, l. 7; — yena cuparidhati M.—¹⁹ -khāyitām A, asitām pitām khāyitām Mb, cf. l. c. and p. 423, l. 8.—³⁰ koṭṭhā M.—³¹ iti om. M, iti cā yam A, cf. p. 188, l. 30. P. 423⁷ -achiddām Mb, -achindām Ma.—⁸ asitām etc. AM at the first place, Mb at the next two.—⁹ -sāyitakhāyitām AM here.—¹⁰ -bhāgam M, -bhāge A (-bhāgā C, also A at sutta 140).—¹¹ M after -gataī adds, aghām aghagataī vivaro vivaragataī asaṁphuṭham māṁsalohitehi (wanting in A also at sutta 140).—¹⁶ cittām nibbin- M here.—³² dhopanti A, Ab at the first place. P. 424³ Cf. Mil. p. 385, l. 1, where this passage seems to be quoted inaccurately from memory.—⁶ dahati M.—²¹ uppānnuppānnā Mil. p. 388, l. 17.—²⁸ byābādho Mb. P. 425³ M repeats ānāp... bhāvehi, cf. p. 421.—⁹ sato va pass- M, cf. p. 56.. P. 426¹ assāsā te M.—⁵ -Rāhulasuttām M.

63.

P. 426⁸ Mālukya- M always; -lumka- A mostly (in the next sutta throughout), otherwise -lukya- often, -lukkha-, -lukka-, -lukkā- partly, many of the latter cases being changed to -lukyā- (so has AN. IV. xxvi. 4 throughout, at the first place corr. to -lumkyā-); -lumkyā- C mostly, -lumka- partly (Mālunkyā- SN. XXXIV. 94 throughout; cf. Mil. p. 144, where only M reads -lukyā-).—¹⁰ ti for iti M.—¹⁸ -kkhamati M. P. 428^{28, 31} ti vā without ti A, at l. 36 and p. 430, l. 6 AM. P. 429¹ etām for

eva tam M.—³ (gālhap- AMC, gālhūp A at sutta 105).—¹⁷ amukasmīm M.—²² sanhassa M (santhassātī veṇuvilīvassa C).—²³ maruvā AM (-vāya C; cf. Jāt. ii, p. 115).—²⁵ kaccam C, kundam changed to kandam A.—²⁸ (*vājitaṁ) vācitam A, vākhittam M.—³² gavāssa A, migassa M;— bheravassa for roru- M (C—A).—³³ simhādassātī M (C—A. explained by makkatassa).—³⁵ velakanṇam M.—³⁶ nārāci M, nārājjam A;— kanamcira- changed to kanavīra- M. P. 430¹ etam for eva tam M here, at 1. 6 ev' etam.—¹⁰ abhavissa evam M.—¹² ti vā M here and at the parallel places, except 1. 26.—^{27.35} vā om. A. P. 431²⁴ n' etam ādi- M.—²⁵ cariyakām MC (-yikām AZZ almost always).—³³ etam at the second place wanting in M.—³⁵ tiha tvam Mā- M. P. 432¹ dhārehi Ma.—² me om. A;— kātam without dhār- Ma.—⁵ -Mālumka-ovādasuttantam A, -Mālukyovādasuttam M, Mālumkyasuttam without cūla C (-ovāda- was in AM wrongly repeated from the names of the preceding suttas; cf. the title of sutta 64).

64.

P. 432²⁶ nu kho C;— tvam om. A. P. 433¹ panāssa, evāssa Mb.—⁶ sīlan-ti A.—¹⁹ sunāhi M. P. 434¹² pahiyissati A (C—M).—²⁸ dākhiti and dakkhiti A, dakkhati M. P. 435 12.20 gacchissāmīti M and Mb.—^{16.24} nādhimuccati and adhim- M (which I ought to have adopted, cf. p. 186).—²⁸ -pahānāya AM (-nā C).—³⁶ patiṭṭhāp- and -ṭhap- M (C—A. also AN. IX. iv. 5). P. 436³ ṭhito C, A once, also AN. I. c.—³⁰ (viññānagatam AM, wanting here in AN. I. c., perhaps rightly). P. 437⁴ ayam pi M.—⁹ ekacce bhikkhū M at both places.—¹⁰ kho panesāhām M, also AN. V. iv. I.—¹³ -lukyaputtasuttam M.

65.

P. 437¹⁸ ekāsanam bh- AMa partly (-sana- C).—²⁹ evam- pi ca A here. P. 438¹ tvam om. M;— māno ekāsano yāp- M.—¹⁶ karāpiyām for karāyati M.—¹⁸ dosakām M (C—A, explained by etam okāsam etan aparādhām).—²⁶ pavedemi for -desim M or Mb.—³⁴ -pūri- Mb or M. P. 439¹⁴ bhikkhu for satthu M here.—²⁵ idhāssa Mb.—²⁶ A after -mutto adds, dhammānusārī saddhā-nusārī.—^{27.35} nu kho so M.—³⁰⁻⁵ idh' assa.. Bhaddāli om. A. P. 440²¹ nāma 'ham M.—²⁵ -viccāpi, -vica pi M, cf. p. 361.—²⁶ attānā M (C—A).—²⁹ attā pi attānam upavadito ti attānā pi attānam upavadito, ayam-eva vā pātho C.—³¹ evāñ- h' idam M. P. 442²⁴ pasayha pasayha M (C—A).—²⁸ aññenāñnam Mb.—³⁰ netthāram M mostly, A once (nitth- C, cf. Vin. i, p. 49, etc.). P. 443² yatha- y-idam M.—³ (*vūpasamm-) vūpasameyyāti AM;—

kho evam M.—⁵ vūpasamati M (C—A).—⁸⁻¹⁵ M places na after katham.—²² abhiñhā- for adhicca- A (C—M). P. 445² yena M.—³ honti wanting in A, also SN. XV. 13.—⁹ yadā for yato ca kho A here (C—M, also Vin. iii, p. 9).—¹⁵ atha kho M here.—²¹ -ñutam C, ZZ mostly.—²⁶ appakam M.—²⁷ desemi Mb (-sesim AMac).—²⁸ tam sarasi Bh. M; — bhante ti A.—³¹ es' eva pacce Mb.—³⁴ sabbam cetaso M. cf. p. 325.—³⁵ te pana aham A. P. 446⁵ deva for yeva A.—¹⁸ khurakāse M, mukkāso A (khurakāye C); — davatte for ravatthe M (C—A).—¹⁹ sākhalle C.—²³ yato kho M.—²⁵ pana for tam- enam A here.—²⁶ pāniyañ-ca for valiy-M (C is silent).—²⁸ rājābhogo Mb (C—AMa).

66.

P. 447¹⁴ yenāñā- Mb.—²⁰ etam M.—²³ bahūnam M always. P. 448⁹ ahud-eva M at both places.—¹⁵ imha A here.—²⁰ san-khātam tassa M.—²⁸ -timisāyāti C.—²⁹ kanṭakāvātam changed to -vātam M.—³⁴ dhopetantanti A (meaning penti?).—³⁵ abbhū M (cf. Vin. ii, p. 115). P. 449¹ māri bhikkhussa om. Mac (added and again cancelled in Mb). ātu māri mātu mārīti eththa ātūti pitā, (add mātūti) mātā; idam vuttam hoti: yassa pitā vā mātā vā atthi . . . so evam rattim piṇḍaya na carati, tuyham pana mātāpitaro mātā maññe, tena evam carasīti. The text no doubt purports to make the woman speak a sort of patois, of which the last word carasā may be another remnant.—² -kantanena M, cf. p. 244; — kucchim AMb.—³ -kanto M; — dvedhā for tv-eva yā Ab, tv-eva varam yam M.—⁴ carasīti M.—¹² adhisallekh- M, avisallikh- A (adhisallikh- C, also AN. III. ix. 11).—¹⁴ -tīhap- C. AM partly.—¹⁶ thullo A (C—M); — kaliṅgaro C. kaliṅkarō M.—¹⁷ bandhā M.—¹⁸ bandhanam A.—²¹ abalavam Mb here.—²³ sammā nu M. A here. P. 450⁶ paradāvuttā, paradayuttā A partly, paradattavuttā M, parannavuttā C.—⁹ urulhavā M, cf. p. 414. —¹⁰ varattehi M, also SN. XXI. 78.—³⁴ daliddo M.—³⁶ kalopik- Mb, khanṭep- Ma here, khañjop-, khajjop-, vajep-, mañjep- A, kaṭop-, caṭop- Ca (khaṭop- Ma at three places, Cb twice, also Payogasiddhi: adhisayito kh—am bhavam, adhisayitā kh—ā bhotā). P. 451¹ -samapāpanam, -samādāpanam, -samadāpakam, -samādāpakanam A. -samavāpakkam, -samāpakanam. -samavāpakanam C (-samavāpakanam M).—⁵ ārogym, ar- M; — assa MC, A here, at p. 452 M. P. 452¹ anek- M at the first two places; — vayo A (C—M).—³ bhariya- M, A partly. P. 453²⁰ idh' Udāyi A here.—²⁶ divasant- A, divasam sant- M.—²⁷ pāteyya A. P. 454¹⁶ idha A here.—²⁴ -bodhisukham Ma (C—AMb).—²⁷ imam for the acc. idam A.—²⁸ (ya - d - eva according to Bu.). P. 455⁴ na iñj- A, anejasmīm C. P. 456¹² Laṭukothāmasutt. chāttamam A.

67.

P. 456¹⁴ āmalaka- Mb.—²⁰ pana te A.—²¹ macchā-, macche- AN., macchāti vilopenti M (C—A).—²³ te te A.—²⁷ satthā āy- M. P. 457¹⁶ addasainsu M.—¹⁷ v' āgacchante M.—³⁰ evam-eva kho M here.—³³ tesām tam Bh. Mb. P. 458¹⁰ evam-eva M here.—³³ dassanāya alabbantānam for apassantānam Ma here. P. 459⁶ upatṭhabatha A, utteth' M.—⁷ Sakyehi Ma, Sākyehi Mb.—¹⁴ -saṅgho -mito M.—¹⁹⁻²⁰ ditthadhammasukhavihāran-ti for na kho te . uppādetabban-ti M.—²⁶ cāpi for vā hi M.—²⁸ cāti AM.—³⁰ The parallel text AN. IV. xiii. 2 has orohantassa (C—AM) and other variations.—³¹ ummi- M.—³² susukārabhayam Mb. P. 460⁵ jarāmarañehi A, cf. p. 8, l. 30.—^{10,11} -lokitatbam M.—¹¹ pasāritabbam AM (-re- AN. l. c.).—¹⁴ pi wanting in M at both places (AN.—A).—¹⁵ evam for amhe M, wanting in AN.—²⁷ khāyit- AM partly.—³⁰ te before na wanting in A partly, in AN. throughout except after vikāle. P. 461²⁻⁵ na icchāma na tam .. yam icchāma tam M (AN.—A).—⁵ pivāma M, AN.—¹³ tatra 'me mukhā- AN. (me cannot stand here, cf. no at l. 11; ime was used in the same sense at p. 460, l. 14);— kārentiti M (AN.—A).—³¹ kho pana me kule AN.—³² AN. after kātun- ti inserts an additional passage.—³⁵ pañcannam kāmaguṇānam - etām M (CZZ—A). P. 462⁸ vācāya arakkhitena cittena anup- AN., also SN. XIX. 10.—¹¹ -ddhamseṇa AM, also SN. l. c. (-stena C, AN.).—²¹ Catubhayasu- Ma.

68.

P. 462²⁶⁻⁷ Kimilo M.—²⁷ Bhaggu A;— Konḍāñño M. P. 463^{3,7} bhikkhū kulaputtā A.—¹¹ ca for va A, wanting in M.—¹³ Anuruddha M at the first three places.—²⁵ n' āj- M.—²⁶ jarāmar- A.—³² kiṁ maññasi karaniyan- ti M.—³⁴ ca for vā M, also at p. 464, l. 3 (C—A);— tassābh- M. P. 464¹ arati A;— nandi A, nandi Ma (C—Mb).—⁵ aññām vā A here.—¹¹ te for vo M.—¹² saddarā Mb.—²⁰ kho om. M.—²⁷ pahinā te Mb. P. 465¹ -mūlikā M.—⁴ dhāriss- M.—⁹ tadatthāya M.—¹⁴ panāssa Mb.—¹⁵ ti for iti Ma.—¹⁸ A in one case adds bhāvañ- ca after cāgañ- ca, in another substitutes it for the latter. P. 468³² Naṭakāp- A, Naṭap- M, Naṭakap- and Naṭap- C (called Naṭap- in the com. on sutta 38).

69.

P. 469³ Goliyān- M;— araññ- Ma, A or Aa partly, — paraddhasam Ma, padasam- Mb (C—A).—⁷ kena h' āvuso A here.—¹¹ imassa A at the first three places.—¹² agāravo hoti M.—¹³ ti

tassa M.—¹⁶ -kena A here.—²⁰ M places na before hoti.—²²⁻³ āsanakusalo na hoti for abhisam...jānāti M.—²⁵ M adds, Araññaken' āvuso bh. s. s. vih. abhisamācāriko pi dhammo jānitabbo. Sace āv. ār. bh. s. s. viharanto abhisamācārikam pi dhammām na jānāti tassa bh. v.: kim' pan' imass' .. yo ayam' āyasmā abhisamācārikam pi (dhammām) na jānātī tassa bh. v., tasmā ār. bh. s. s. vih. abhisamācārō (sic) pi dhammo jānitabbo. P. 470⁵ vikāle car- M.—⁶ -caratīti 'ssa A here.—²⁵ subbac. AM, cf. p. 43. P. 472⁷ sampāyāti A partly.—¹³ aruppā M.—²⁸ (*p' atthāya) matthāya or vatthāya Aa, c' atthāya Ab, yass' atthāya M.—²⁹ tam' attham M. P. 473⁴ Gulessāni- and Golissāni- C. Golissāni- M.

70.

P. 473⁸ -bhojanam M; —ānātr' eva kho M.—¹⁸ -girimhi M. P. 474²² satthā āy- M. P. 475¹⁶ vedayato Mb.—³¹⁻² evāham M.—³⁵ phasitam Ma. P. 477⁴⁻⁵ na panāham .. vadāmi om. M.—⁵ nāpp- A here.—²⁷ phusitvā, phusitvā M.—³⁰ na om. AM.—³⁵ na om. M. P. 478¹ nāham Mb.—² na om. M.—⁶ te na kā- A.—²² vovaritā A, ocar- C.—³¹ na om. M. P. 479^{6,20} na om. M.—^{7,21} ekacce āsavā Mb; —parikkhiṇā M.—⁹ seyyathidam is wanting in a similar context at SN. LIV. 24.—³⁶ anupubbasakihkā ti karānatthe paccattavačanam, parato padadvaye pi es' eva nayo C. P. 480⁸ tūlayitvā AC—⁹ parama- AC.—¹⁰ -vijjhā A. also SN. XLVII. 53 (-vijjhā ZZ mostly).—¹⁹ -pann' attha Ma.—²⁰ c' A.—²⁵ (*uddisissāmi) udditthissāmi A, udditthassāpi without vo M; —me nan-ti A; —keci M.—²⁶ kassaci for ke ca M.—²⁸ pāyam M; —vidham A, -viyām Ma, -viyā MbC.—³² pariyogāya—gāhitvā C; —vattayato Ma.—³⁵ khuñhaniyām changed to ruñh- M (C-A). P. 481² sīthi M, ZZ once or twice; —(avasissatu AMZZ, only AN. has -sussatu occasionally. In several later texts, as Jāt. i, pp. 71, 110, this phrase is quoted, invariably with the reading upasussatu sarire, and generally with avasussatu for -sissatu, cf. Bālāv. p. 5. (Comp. Lal. Vist. p. 326: Samçushka (for -am) māmsa-rudhira(m) carmasnāyvasthikā ca avaçishṭā):.

71.

P. 481²⁴ etha for etu A. P. 482¹³ -nupāto A, cf. p. 368. —¹⁸ mām asatā M.—¹⁹ -vādi A.—²⁴ mamām A here.—²⁷ yāvad-eva A, cf. p. 207.—³⁴ The omission of yāvad-e āk- at this place is noticed by Bu., it is also wanting at SN. XV. 9, comp. however p. 496, l. 18. P. 483⁷ antakaro Cb, cf. p. 47. —¹⁷ -viko AMb here.—¹⁸ ito kho V. ekanavute kappe M

(borrowed from DN. 14, cf. Pali Misc. p. 79).—¹⁹ abhijānāmī na kiñci ājīvikām M.—²² sante wanting in AM here.—²⁶ -vaccha-suttam C.

72.

P. 484⁸ kiñ uu kho for kiñ pana M or Mb. P. 485²⁹ -gahanāmī AM; — -kantāro Mb. P. 486¹² etam kho M.—¹⁸ -matthitānāmī Mb (-math- AC) —¹⁹ amkāra- M (C—A, also ZZ with only one exception).—²² uppajj- A Ma (upapajj- Mb, but not throughout, Ab once). P. 487⁶ -bhīro cāyam M.—⁸ aññatratayogena A, -āyogena Ma. aññatrāyog- M at sutta 80, aññatrapāyog- DN. 9 twice, aññatthayogena — aññatthapayogena C (aññatrayogena Mb, AZZ in three cases).—⁹ aññatha-ācar- AC, aññatra-ācar- M. aññattacar-, aññatrācar- Ma and Mb at sutta 80. aññatthācar-, aññatracar- ZZ partly (aññathācar- AZZ in three cases).—¹⁵ -cheynn, -cheyyam A partly.—²² nibbutto A here, nibbāto M here.—²⁴ pana om. M.—²⁶ M places dakkhiṇām vā before pacchimām.—²⁸ so om. M.—²⁹ añjali A. jalati M.—³³ -bhāvāngataṁ M, cf. p. 1. 9.—³⁴ -sañkhāya vim- and -sañkhayavim- M.—³⁵ -gañho, -gāñho M (C—A). P. 488²⁸ sālavantarukkho M; — aniccatāya Mb (aniccatā ti aniccatāya C).—^{31.33} suddhe sāre M, cf. p. 31, l. 37, Vin. iii, p. 10.—³¹ evam evam without idam M. P. 489² evam eva M.—⁷ -vacchasuttam C.

73.

P. 489¹⁷ desiss- M. P. 490⁹ -bhāvāngatā Mb, -ṅgatā Ma.—¹⁴ sāvako yo M.—²² sāvikā yā M.—³¹ -cārī yo M. P. 491⁶ yo tiññ- M.—¹⁶ yā pañc- M here.—¹⁹ gihinī A here (gihī is confirmed by DN. 29, AN. VI, ii, 6, Vin. ii, p. 266).—²⁷ -kārī M here.—²⁸ yā tiññ- M. P. 492¹ abhavissamsu M, cf. p. 296. P. 493²⁶ gahañtha- A. P. 494¹⁰ parivasāmī M; — mām om. AM, cf. p. 391, l. 32.—¹⁹ ca me M.—²⁰ tuvam A.—²⁴ yāvad eva A, cf. p. 207, l. 31.—³² parāmas- M, cf. p. 34, l. 19. P. 495² vāti for cāti A, cf. p. 34, l. 23. P. 496³⁵ āgacch- M. P. 497¹ gacchitthāti M.—⁴⁻⁵ vandatha evañ- ca vadetha paricinno M.—¹³ va bhikkhave mayā -gottassa bhikkhuno M.

74.

P. 497²⁶ na-kkh- M at the first two places, C has both readings. P. 498¹⁻² bahū hi bahutarā ti ettha hikāro nipāt-mattam, bahū bahutarā ti attho C.—⁵ bahuhi bahutarā for tanūhi

tan. M.—²² sampahamsati M.—²⁵ hi tesam M at both places.—²⁴ imāñ-cāham M. P. 499³ imehi assa M throughout, A here.—¹⁹⁻²⁵ yā ca Mb or M.—²⁴ tatra M here. P. 500¹ pana AC;—cātuma- M.—²² virāgudh- A, also SN. XXI. 21. P. 501¹ bija-māno M, cf. p. 83.—⁶ pana om. A.—¹⁶ evam eva kho M.—²¹ Often called Vedañpariggahasuttam. as Dh. p. 125.

75.

P. 501²² -ūsu M, cf. p. 55.—²³ -mmāsad- changed to -mmā-sadh- M, cf. l. c.—²⁴ -thārak- M (-thar- AZZ). P. 502¹ -iko A here, Māgand- M.—⁵ disvā M.—⁶ (*kassa nv-ayam) kassa vayam A, kissa tvam samma M.—⁷ seyyānurūpām M (C—A).—¹³ tassa sā A.—¹⁴ M repeats dudditthām.. addasāma.—¹⁵ bhūna- and bhūta- A, cf. Mil. p. 314.—¹⁶ tam for rakkhass' etam at the first place A, cf. Vin. ii, p. 186.—¹⁷ tass' eva M.—²³ aguru Ma. —²⁴ -ceyyāmi tam M.—²⁵ va om. AMa (C—Mb); — vadeyyāsi M, -yyāsīti A (-eyya C).—³¹ nisidi Bhagavā pañnatte tiñ- M. P. 503⁵ anakkhātam yeva akkhāsīti M.—⁶ (*h' idam) hi tam A, hi M.—⁷ atha kho M (C—A). P. 504¹ parivār- A partly.—²⁸ hetthā pāsādā A. Vin. i, p. 15, ii. p. 180 (-sādām MZZ).—³⁴ na-ppih- A partly.—³⁵ yā pāyām M.—³⁶ api dibbam sukhām sam. tiñthati wanting in AM at this place, cf. p. 506. P. 505⁵ paricar- M here.—¹⁷ -cāriya- M, also at p. 508. P. 506⁴ samadhibigayha AM (-gg- C, ZZ have both readings).—¹¹ ārogo A.—¹⁹ -yam hoti asati na bh. k. hoti M. P. 507¹⁹ hi om. M. —²¹ (*-phasse yeva) -phasse ceva M, -phassasevaca or -phassa-sveca A, -phassasmim yeva C.—²² paccāl- AMaC; -litha A.—²³ kāmo -sso etc. M throughout, A has -tāpo at ll. 25, 27, -lāho at l. 25.—²⁹ -phasse va A. -phassesu ceva M, -phasses' eva ca C.—³⁰ paccāl- Cb.—³³ hi for kho M here.—³⁶ tass' eva for 'ssa M. P. 508⁸ pivaddhanti Ma, parivaddhanti Mb.—¹¹⁻² ditthe vā sute vā A (read -am for -e? cf. l. 17).—²³ vihāsuṁ M.—³¹ According to Bu., who possibly read khema, either khemām is a sandhi form for khemo, or khemām-amata is a compound. P. 509² mayā p' etam M.—⁵ te tam Mb. te Ma.—¹⁰ eva-ssu gatt- M.—¹¹ anāmajjāti A, anumajjati Ma (ano- MbC).—¹⁷ -tthakāni M.—¹⁸ tāraka- M, A once.—²¹ enām M.—²² telamalik- M; — sāhula- C, sāhulicir- M; — ganheyya for vañc- M.—³² so for asu M. P. 510¹¹ puthujjanagāthā M (C—A).—²⁸ Mb cancels na, it should rather be added after uppādeyya. P. 511¹⁶ uddham- M.—²³ paluddho M.—²⁵ ce for c' eva Mb here. P. 512¹¹ ñassasi sāmām yeva rakkhissasi (sic) M.—¹² idha .. sallā om. M.—³⁵ mām om. M, cf. p. 391, l. 32.

76.

P. 513¹² Ghosikār- A here and at sutta 85.—¹³ Milakkhuguh- M (C—A).—¹⁴ -kata- M, -kappa- A here; -sombho M (C—A).—¹⁵ uccāsaddā C, A always, uccāsadda- M always (-saddāya DN.).—¹⁶ M adds purisakatham after ithik-; — sūrā- M always, wanting in A here, surā- AZZ occasionally (sūra- C, Bu.). P. 514³¹⁻² saṁsakkam M.—³² vasanto ca M; — n' ārādheyya AM at the first two places, A further on occasionally. P. 515⁴ Cf. pp. 287, 401-7, also DN. 2 (D. G means Grimblot's edition p. 119 et seq.), SN. XXIII. 5-8 (B).—⁹ cātuma- M.—¹¹ anupigacch- ABD (-pag-MCG, also Jāt. 528, where this passage is quoted, and where anupagacch- occurs in the text at v. 25).—¹⁴ yāva MDG (yāv' AB); — ālahañā M.—¹⁵ bhasn- B, bhass- — bhasm-, ayam-eva vā pāli C; — āhūtiyo C.—¹⁶ -nāttam- idam dānam nāma B.—¹⁷ bāle ca pañdite cāti bālā ca pañditā ca C, cf. p. 518.—²³ abbusitena A (C—M).—²⁴ sāmaññappattā A once, -nām pattā C, M twice; — yo 'hañ na Ma once.—²⁵ ucchissāma A.—²⁸ yo cāhañ putt- M once; — -vasanām for -sayanām A except here.—³⁰ -gatiko and -gatiyo A.—³³ nibbijjā A, cf. p. 165 l. 14. P. 516⁵ socato socayato kilamato kilamayato Ma, socayato socāpayato kilamato kilamāpayato Mb.—¹⁰ ekām M.—¹³ pacāpento M once.—¹⁵ yajāpento M.—¹⁷ saceavācena M.—²³ katam for kurutām M. P. 517³ pariñate, -ñato A.—²⁰ animmātā vā A twice, BD once, -immiñpitā G; — isīka- and isika- B, isika- G (Bu, mentions isīka- and esika-); -tthāyī thitā D (also elsewhere -tthāyī thito); — na 'ñanti AD once.—²¹ -nāmantī BD partly, -nāmantī C, -nāmentī AMG (-namanti BD once); — nāññ- A, M partly (na aññ-BCD).—²³⁻⁴ sukhe dukkhe jīve for -am -o, are mentioned by grammarians.—²⁴ satta 'me G, M or Mb (not at l. 19); — ime (om. DG) sattā A once.—²⁹ yo G, AB once (ye D, AB once; it is evident that the dialect of these heretical or non-Buddhistic programs has but partially been preserved intact).—³⁰ kāci for kañci Gb, kiñci AMGa, B once, keci D (kañci B once); — yeva for tv-eva CD.—³¹ sattha D, AM once; — -patanti DG; — DG place the following passage, as far as p. 518, l. 15, after pañsañvedenti at l. 3; — cuddasā G, AM once.—³² satthīñ ca AD.—³²⁻³ cha satāñi M, A once.—³³ pañca kam- B.—³⁴ kamme — kam-mām C; — vatthī D, AAa once, dvitthī Ga, MaAb once, ditthī —dvāsatthī C (dva- BGb, MMb once).—³⁵ vatth' or vaddh' CD, AAa once; — abhij- A once.—³⁶ ājīvakasate M, once corr. (ājīvasate ti ājīva(ka)vattasatāñi C) — paribbājaka- MCD, B once, wanting in G (-jasate A, B once; paribbājakasate ti paribbājakapabbajjavattasatāñi C). P. 518¹ vīse, tīmse — vīsam, tīmsa C.—² chattimā G, B once, -su, -sañ A.—³ niganthī- AC (niganthī-gabbhā ti niganthimabhijātagabbhā (sic), ucchuveļunañādayo sandhāya vadati C); — dibbā MB (devā ACDG).—⁴ pesāvā DGb,

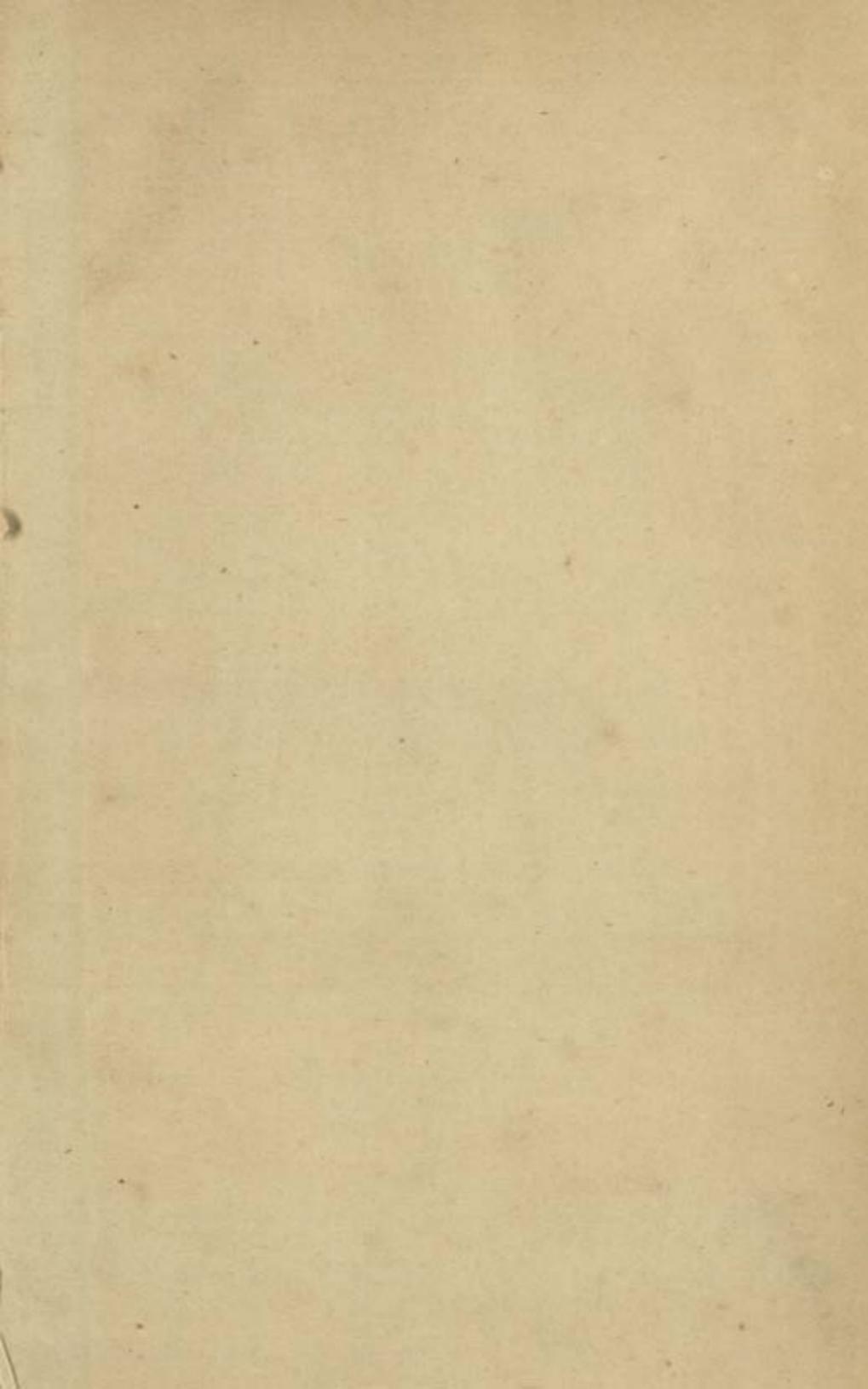
pesāvā and posāvā B, pesā (sic) and pisācā A, pisācā M, pisātha
 Ga (pisācā C); — pavudhā B once, pavuṭṭhitā and pavuja A, paṭuvā-
 satāni D, saphuṭā satta saphuṭasatāni Ma, also G with sab- for
 saph-, pāsānā satta pāsānasatāni Mb (pavuṭā ti gaṇṭhikā C); —
 satta ca papāta- B; —⁵ satta ca at the second place B; — supinā-
 sat- AM here; — āśitīm B; — kappino MGa; —⁶ yāni om. B;
 cf. p. 515, l. 17. —⁹ -pāciiss- Ga, -pacayiss- A once. —¹⁰ phussa-
 phussā A once, phussām phussām Gb, pussa phussa D, passa
 thassa and phussa phassa B (phussa phussa MCGa, A once). —
 10-11 -mite -kkhe — ām C. —¹¹ pariyanakave BD, -kare A
 once, -kate M (-kaṭe CG, A once); — katapariyanto (sic) C). —
 11-2 -e, -e — āni, -ā C. —¹² okkāms- C. —¹³ phaleti CBGa, A once,
 phaleti D (paleti MGb, A once); — evam-eva MDG (-ām AB). —
 14 pañḍite ca nibbēthiyamānā sukhadukkham phalentīti B. P.
 519⁵⁻⁶ va samānā abrahmacariyavāsā om. M, cf. p. 521, l. 18. —⁸
 pana om. M. —¹⁷ dāmās M, das- A here. —²² piñḍām pi alad- M.
 —²⁴ tena hi A here, tena M; — dāṭho A here. —²⁵ -gāmim MMb
 once. —²⁷ purisassāpi A. —²⁸ tena pucch- M, A once. P. 520⁴
 Cf. Pali Misc. p. 68. —⁶ sussut-, dussut-, M. —²⁰ vim- M. —³⁶ -mū-
 AM mostly; — tattha tattha M, DN. P. 521² ti pi me M
 (C—A; cf. Grimblot pp. 33, 127). —¹⁸ -sikāninava (sic) A; the
 following two words, br- anass-, are wanting in M. —²¹ (²) so pana
 bho) yo pana bho M, yo pana yo bho A. —²³ vā ārādh- A here
 and further on. —²⁸⁻³¹ so imām . vitthāretabbām om. M. —³⁵ kho
 pana M or Mb. —³⁶ -jāra- M. P. 522¹ yathā M. P. 523¹
 -jeyya kāme M. —⁷ -sevetum A, paṭisevetum M. —¹⁰ -rika- Ma. —²⁰
 jānanti M. —²²⁻³ samitām jānāti: chinnā me batthapādā ti, udāhu
 paccavekkhamāno jānāti: ch. me h. ti. Na kho bho Ānanda so
 puriso satatām samitām jānāti: ch. me h. ti, api ca kho pana
 paccav- M. —²⁸ samitām nāṇḍassanām na paccupatthitām: khīpā
 me āsavā ti, api ca kho pana paccav- M. —³⁰ kacci for kīva M.
³³ yeva for va ye M. —³⁵ sadhammokkāmsandaka A, saddhammo-
 khūmisanā M. —³⁶ paraṁ AM; — vambhanā (without dhamma) M,
 dhammapasādanā A; — āyatene' eva for āyatane ca M; — desa-
 nam M. P. 524¹ ca om. M. —² ca om. M. —⁶ caratu A. —
⁹ -carāyāti M (meaning -cariyāyāti?). —¹⁰ chatthamām A.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

P. 4¹⁰⁻²¹ read maññī and abhinandī throughout.—19²² nikā-
mayamānā.—147³² -atthām.—225³¹ chetvā.—234¹³ yañ-ñad-eva.
—247¹⁴ -kummāsañ—258¹ tvām.—259²⁴ yañ-ñad-eva.—282¹⁴
kareyyum.—307² udrabheyyuñ.—344⁴ jūhanti.—387²⁹ bhāveti.
—404³² dadanto; ³³ na-tthi.—429⁶ jānāmi yen' ambi viddho.—
432²⁹ upārambhissanti.—434¹⁸ sānusayo.—480³⁴ nāham.—528²
Add, Cf. Lal. Vist. pp. 439-41. ²¹ Add, P. 24⁹ (sarañag- AM
here, AZZ far more frequently than sarañamg-, the almost
constant reading of M. Bu. probably read -nag-; saranām gato is
the perfect of saranām gacchati).—535¹⁷ AN. VIII. vii. 7.—536¹⁴
AN. V. xvii. 2; ²¹ Vin. i, pp. 31.—537¹¹ Child. p. 2, l. 8.—538⁸
Add, P. 91²⁷ suddiñham A here (a frequent error in Singh.
MSS., cf. Suttanip. p. 143; it was confounded with suddiñham
—su-udd-, or else influenced by duddiñham, cf. subbacā for
suvaca).—539¹² l. 28.—541⁴¹ Child. p. 14.—551⁸ Add, P. 247
¹²⁻³ ācarissāmāti for ārocess- A.—553⁶ Add, Cf. vyaya for vayas
at Jāt. iii, p. 95. ³⁵ (P. 281²⁸) Add, The weapon Mañja was, ac-
cording to Bu., manufactured much in the same manner with
Mimungr, see Saga Thidriks Konungs, ed. Unger, p. 79. The
legend is also alluded to in the com. on Jāt. 546, v. 512, but
I have not found it told anywhere.—558³⁷ (P. 337) Add, ⁹ yato
te mār. M.—561⁴ (P. 365³⁶) Add, (for yācitvā read yāceyya?
-itvā may be the consequence of the corruption of the following
poroseyyam)—572⁷ (P. 515⁴⁻¹⁶) Add, Comp. Jāt. 491, v. 7.

CATALOGUED.

Central Archaeological Library,
NEW DELHI.

Call No. 5793

Author— 9179 M.T

Title— Pali Text Soc.
Majjhima-Nikaya

Borrower No.

Date of Issue

Date of Return

"A book that is shut is but a block."

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY
GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI

Please help us to keep the book
clean and moving.